

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA

Demptis obſcenis.

Addidit annotationes
& interpretationem

JOSEPHUS JUVENCIUS

è Societate JESU.

ROMÆ, Typis Antonii de Rubeis
in Platea Cerenſi. 1703.

SUPERIORUM PERMISSU.

IMPRIMATUR

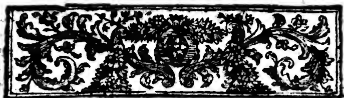
Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sac. Pal. Apoſtolici.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verulanus Viceſgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Jo. Baptiſta Carus Mag. & Reverendiſs. P. Sac. Apoſtol. Pal. Mag. Socius Ordin. Præd.

M. VAL. MARTIALIS

VITA.

De ejusdem scriptis, & istis commentariis.

ARC. VAL. MARTIALIS natus est Bilbili, quæ civitas est Hispaniæ in Celtiberia, patre Frontone, matre Flaccilla, kalendis Martiis, sub Claudio Imperatore, qui anno Christi 41. imperium inivit. In quibusdam libris pervetustis appellatur M. Val. Martialis Cocus: sive id cognomentum ipsi per jocum fuerit inditum, sive gentilitium & paternum habuerit. Uxorem duxit Clodiam Marcellam, quam ipse libro Epigr. XII. epig. 19. celebrat. Romam sub Nerone venit annum agens alterum & vicesimum. In Italia mansit annos 35. quibus exactis, rediit in Hispaniam suam anno ætatis 57. ibique decessit imperante Trajano, natus annos admodum 60.

Ejus carminum libri quatuordecim numerantur: nec in iis tamen omnia omnino ejus epigrammata continentur; siquidem nonnulla proferuntur à quibusdam antiquis auctoribus, quæ in istis libris non extant; sive quod scripta fuerint libris jam editis, sive quod colligentibus exciderint.

Magnam semper ab hominibus eruditis ingenii laudem est adeptus. *Erat* (inquit Plinius Secundus, illius æqualis & amicus) *homo ingeniosus*,

acutus, acer, & qui plurimùm in scribendo & salis haberet & fellis, nec candoris minus. Ælius Verus Cæsar, teste Spartiano, Martialem *Virgilium suum* appellabat. Omitto recentiorum de illo testimonia plena dignitatis, quibus adstipulatur consentiens omnium ætatum fama.

Si quæras quid sit Epigramma, quo in genere uno versatur Martialis, ea vox nihil aliud quàm inscriptionem sive titulum sonat: ἐπιγράφω enim est, inscribo, superscribo. Nunc significat carmen breve ac venustum, rem aliquam ingeniosè, graviter, aut argutè concludens. In quo venustas porro epigrammatis & acumen consistat, legendo sentias faciliùs, quàm definiendo explices.

Jam verò ut aliquid etiam de istis commentarijs, & labore nostro admoneam, non me deterruit superiorum hujus cultissimi vatis interpretum, Ramiresii, Matthæi Raderi, Petri Rodellii, Vincentii Collessi, & aliorum eruditus labor, quominus symbolum quoque meum conferrem. Raderus enim, præterquam quod mole rerum & eruditionis copiâ laborat, habet interdum nonnulla subobscura, & quædam etiam intacta prætermittit. Rodellius partem duntaxat Martialis, ea quidem, quam ceteris in libris adhibuit, perspicuitate ac sagacitate, complexus est. Quod spectat illos, qui VARIORUM inscribuntur, commentarios, quos imperiti laudant, dolendum profectò est ejus generis & nominis libros, tam specioso nomini tam parum respondêre: qui si reipsâ tot interpretum, quot extant, sententias suis quasque locis aptè digestas, acri judicio delectas, & inter sese compositas, accisis quæ ad rem non pertinent verbis, repræsentarent, novis facilè commentariis careremus. Collessus, qui novissimè scripsit, nondum omnibus satisfacit. Operam dedimus quoad ejus fieri potuit, ut nihil omitteremus non explanatum, ubi

res pop oſcit, nec minor fuit cura brevitatis: itaque non evagati ſumus longius in propriis quibuſdam nominibus explicandis, in indagandis vocum nonnullarum originibus, ac ejuſmodi tricis, in quibus nonnulli Grammatici valde ſudant. Quis enim id in epigrammate legendo quærit? Lectiones optimas è probatiſſimis petitas codicibus, & ad ſententiam carminis quam proximè accedentes ſecuti ſumus: alias, ſi quæ vulgatæ eſſent, interdum expoſuimus; alienas & contortas omnino rejecimus. Præfiximus etiam nova ſingulis epigrammatis lemmata ſive titulos, è quibus unjuſcujuſque argumentum & acumen intelligi poſſit. Indices addidimus tres. Primus eſt Epigrammatum. II. Lemmatum, ſive argumentorum, quæ quia in magna varietate verſantur, ea communes quoſdam in locor redigere ſtuduimus, unde quiſque arbitratu ſuo depromat quod opus erit; v. g. ſi condendum ſit epitaphium, amplius viginti ejus generis epigrammata eodem indicata titulo reperies, ſuo ſingula certo colore, cultúque diſtincta: ſi quid in avaros mediteris, ſi quid componas in invidos, ingentem & amœnam ſilvam dabit hic ſecundus index. III. Eſt rerum, earum præſertim quę in notis explicatæ fuerunt, quę nec ſemper vel eruditiſſimis obvię ſunt, nec in exponendis ſingulis epigrammatis fuerunt à nobis repetitæ, ut conſuleretur brevitati. ad extremum, ita rationem eruditionis habuimus, ut pietatis ac pudoris etiam haberemus; rati nullum eruditioni profanæ & antiquitati locum apud homines pios ac bene inſtitutos eſſe debere (quantumvis abjecti quidam ac perditi homines reclament) ubi religionis aut probitatis vel leviſſimum periculum eſt.

APPENDIX.

CUM in postremis libris recurrant sæpe voces eædem, quæ in prioribus explicatæ sunt, satis habuimus paginam indicare, ubi erant explanatę. aliquando tamen (quod nescire te nolim) in his paginis indicandis diligentia excudentium titubavit, præsertim in libro VII. & VIII. ubi rem non eo, quo est notata, loco sępe reperies, sed tertia fere, ante ascriptam, pagina. Quod si quærendi labor te angit, Indicem, quæso, consule, ubi pagina cum fide citatur. Incœperam quoque in prioribus libris Romanam veterem monetam exigere ad recentis Romanæ usum ac trutinam; sed cum iidem numeri ut plurimum redirent in libris posterioribus, satis visum est, quod fuissent semel explicati. Ne quid tamen desideres, utque totam rei nummarię veteris Romanę, rationem cum recenti comparatæ, ut quidem nunc est hoc anno 1703. æstimare possis, sic habeto: Sestertium minorem continuisse duos asses Romanos veteres cum dimidio tertii, sive semisse: Unum sestertium majus, minores mille sestertios valuisse: in denario quatuor fuisse sestertios, asses verò decem. Sestertium minorem unum respondere duobus assibus, seu solidis, ut vocant, Gallicis: qui efficiunt Romanę monetę recentis baiocchos duos, cum triente, id est, quarta bajocchi parte. Unde colliges denarium Romanum octo solidis Francicis, & novem admodum baiocchis respondere. Libram Turonicam, sive nummum Francicum, qui asses seu solidos Gallicos viginti complectitur, & sestertiis minoribus decem æquiparatur, valere baiocchos tres & viginti circiter. Decem libras, seu Francicos, respondere scutatis nummis Italicis duobus & baiocchis admodum triginta. Viginti

Francicos æstimari scutatis Romanis quatuor, & baiocchis sexaginta. Quadraginta Francicos nummos respondere scutatis Italicis novem, & baiocchis viginti. Huic summæ respondebant sestertii minores quadringenti, sive denarii centum, quod vulgo vocabant, *mille æris*: eratque illum idem Minæ, seu mnæ antiquæ, pretium.

Jam, mille sestertii minores, id est sestertium majus, respondent centum libris Turonicis, seu nummis Francicis: Romanis verò scutatis tribus circiter & viginti. Libræ Francicæ quingentæ, nempe quinque sestertia, scutatis Rom. centum quindecim. Sexcentæ, id est, sex sestertia; scutatis 138. Septingentæ, sive septem sestertia, scutatis 157. cum baiocchis circiter quinquaginta. Mille nummi Francici, seu decem sestertia, ducentis triginta scutatis Italicis. Decies mille libræ Gallicæ, sive centum sestertia (quod etiam appellabant sestertiûm semel) scutatis Rom. recentibus, bis mille & trecentis. Vicies mille nummi Gallici, sive sestertiûm bis, scutatis Romanis quater mille sexcentis. Centena millia nummorum Francicorum, hoc est mille sestertia, sive sestertium decies, quod olim una vocula, *Decies*, appellabant, valent scutatorum Roman. viginti duo millia, & quingentos. Francicorum trecenta millia, quod Romani veteres dicebant *tricies*, subaudiendo, centena millia minorum sestertiorum, efficiunt scutatorum Roman. circiter sexaginta novem millia. Decies centena millia Francicorum, sive millio, ut vulgo loquuntur, quod Romani vocabant *centies*, efficiunt scutatorum Italic. circiter ducenta viginti quinque millia. Decem verò milliones, ut dicitur, quod priscis Romanis erat *millies*, valent Italicorum scutatorum ferè vicies centena millia, cum ducentis quinquaginta millibus. Ex istis numeris facilis

erit de ceteris conjectura, augendo summam vel minuendo, pro rata portione.

Addo: Argenti libram veterem Romanam denarios 84. complexam esse, & respondere libris Turonicis sive nummis Francicis 33. cum solidis 12. auri vero Romanam veterem libram, libris Turonicis 576. æstimari. Talentum Ægyptium argenti libras complectebatur 80. Gallicas vero bis mille sexcentas octoginta octo. Atticum, libras Francicas bis mille quadringentas: mnas 60. Erat alterum talentum atticum paulo majoris pretii, continens mnas octoginta.

Metuo ne typographorum festinatio, dum studiosæ juventuti commodare properant, alicubi lapsa sit. Eos à candidis lectoribus, quorum labori levando libellus iste servit, excusatum iri confido. Si quid erit nihilominus errati gravioris; indicabitur. Vir eruditus, dum legeret Epigramma LXI. Lib. IX. voces istas *Astra in diversa*. Illas sic explicandas censuit, quasi cœlum duplex innueret Martialis, unum Jovis, alterum Cæsaris. Nam Domitianum Jovi: ejus domum cœlo comparare Vates solet. Nolui te ingeniosa explanatione defraudare.

Alius, milliarium latinis usitatius fuisse, quàm milliare, observavit. cui assentior. ea vox semel iterumque legitur lib. I. Epig. XIII.

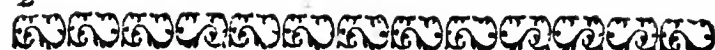
Idem Epigrammati XIV. ejusdem libri multum lucis afferri posse credidit è Plinii Epistola decima sexta libri III. & eruditis in eam notis Catanei, qui, opinor monet Arriam illam de qua scribit Tacitus libro XVI. Annal. ejus Arriæ quam Martialis celebrat, filiam extitisse. Epigrammatis XVIII. ejusdem libri I. sententia hæc videtur esse, Agricolam causidico esse præferendum.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS
LIBER SINGULARIS.
DE SPECTACULIS,
SIVE
AMPHITHEATRUM CÆSARIS.

LIBER SINGULARIS. Ita vocatur hic liber, quia de uno quodam argumento ſcriptus, & à cæteris libris ſejunctus eſt. Inſcribitur etiam, *De Spectaculis*, quia ſpectacula ſunt præcipuum illius argumentum, nempe venationes, ſingularia gladiatorum certamina, naumachiæ, &c. Denique ab aliis inſcribitur, *Amphitheatrum Cæſaris*, quia deſcribit ludos & ſpectacula edita in amphiteatro, quod Titus Imperator, Domitiani frater, exſtruxit, vel potius, à Veſpaſiano patre jam ſtructum, dedicavit.

M. VAL. MARTIALIS
LIBER SINGULARIS.
DE SPECTACULIS,
SIVE
AMPHITHEATRUM CÆSARIS.

EPIGRAMMA I.
De Titi Cæsaris Amphitheatro.

1. Barbara Pyramidũ sileat miracula Mẽphis;
2. Assiduus jactet nec Babylona labor;
3. Nec Triviæ templo molles laudentur honores;
4. Dissimuletque Deum cornibus ara frequens;
5. Aëre nec vacuo pendentia Mausolea
6. Laudibus immodicis Cares in astra ferant.
7. Omnis Cæsareo cedat labor Amphitheatro:
8. Unum præ cunctis fama loquatur opus.

VERS. 1. *Barbara miracula* ab Ægyptiis, barbaris populis, maximè si cum Romanis conferantur, ædificata. Alii omnes populi præter Græcos, barbari, ab ipsis præsertim Græcis appellabantur. *Barbara* jungi potest cum voce *Memphis*. Eadem est sententia. Ægyptus desinat jactare suas illas admirabiles pyramides, quæ inter mundi miracula recensentur.

Memphis. Urbs Ægypti vetus, & regia; ad Nilum. Sunt qui credant hodie dici *il Cairo*.

Pyramidum. Prope Memphim erant pyramides, nempe ingentes è saxo moles quadratæ, ab latissima basi paulatim in acumen assurgentes, instar ignis, qui cum in aërem tollitur, desinit in acumen: unde factum nomẽ pyramidis, videlicet à voce græca πῦρ, πυρός. Illæ ab artificibus 360000. dicuntur ædificatæ: erant altæ pedes 600. totidem latæ in singula basis latera. Conditæ sunt à

Pharaonibus, vel ut in iis tumularentur, vel ad opes ostentandas, &c.

Miracula. Septem vulgò mundi miracula numerantur. Ægypti pyramides; Ephesinæ Dianæ templum; Regis Mausoli sepulchrum; statua solis Rhodia, seu Colossus Rhodius; Jovis Olympici simulacrum ex auro & ebore factum à Phidia; Muri Babylonis; & Cyri Persarum Regis domus.

2. *Assiduus*. Non laudetur Babylon propter egregia opera labore assiduo & improbo structa: *v.g.* muros lateritios, hortos pensiles, &c. posset hoc videri dictum per hyppallagen, pro; ne Babylon jactet laborem assiduum. Legunt aliqui non malè, *Assyrius*. Turnebus existimat hæc verba, *Assyduus labor*, non esse intelligenda de muris, hortis, &c. Babylonis assiduo, id est, diuturno, labore structis, ut explicui, sed de assiduo laudandi labore, hoc sensu: ne homines assiduè laborent in laudanda Babylone.

Babylona. Babylon urbs primaria fuit Chaldææ; à Belo condita, à Semiramide cincta muris; quorum altitudo fuit pedum 200: latitudo 500. ambitus stadiorum 380. stadium autem unum pedes 600. habet.

3. Nec in Dianæ Ephesinę templo laudentur statuę molli ac delicato artificio factæ, columnæ præstantes, & alia ejusdem templi ornamenta.

Triviæ. Diana sic dicta est, quia in triviis colebatur: vel quia tribus in locis quasi ingreditur, in cœlo, terris, & inferis: eadem quippe Luna, Diana, & Proserpina erat.

Templo. Templum Dianæ Ephesinę ducentis viginti annis factum est à tota Asia: longum fuit pedes 315. latum 220 columnæ 127. à singulis regibus factæ, &c. *Plin. l.* 36. *c.* 14.

Honores Legunt aliqui *Jones*, quia Ephesus est in Jonia minoris Asiæ regione: & sensum hunc esse volunt: nec molles Jones laudentur ob Dianæ suæ templum. Molles vocantur, quia deliciis & luxu diffluebant, unde lascivæ saltationes ab Horatio vocantur motus Jonici. Si retineas, *Honores*, explicabis, ut dixi, de ornamentis templi, ejusque delicata, & Jonicâ substructione.

4. Et ara cornibus frequens, sive, frequentibus, id est, plurimis cornibus extructa, taceat Deum à quo est condita: ne se Dei manu ædificatam venditet.

Deum. Apollinem Delium. Fabulis proditum est Dianam aliquando plurimas capras venatu interfecisse: illarum detraxisse cornua, eaque ad fratrem Apollinem, ut monumenta victoriæ, attulisse: qui ex istis cornibus aram singulari artificio construxerit. Ita Callimachus in hymno Apollinis. Quidam hoc interpretatur de ara Jovis Hammonis in Ægypto,

in qua simulacrum Dei cornutum erat, arietina specie ac forma, & ara ipsi cornibus arietinis, cælatis, ornata.

5. *Mausolea*. Tumulum Mausoli, Regis Cariæ, ab ejus conjuge Artemisia ipsi positum, & columnis ita suffultum, ut in aëre vacuo pendere videretur. Horti celebres illi Babylonii de quibus dictum ℣. 2. eamdem ob causam pensiles appellati sunt, quia tenuibus erant columnis impositi. *Cares*. Populi Cariæ, in Asia minori; Caria nunc vocatur *Adinelli*.

7. *Omnis labor*. Opera ista omnia diuturno & egregio labore perfecta.

Cæsareo. Quod Titus Cęsar, Domitiani frater, exstruxit, sive potiùs, à Vespasiano patre cœptum, absolvit ac dedicavit; & in cujus dedicatione ludos per dies penè centum exhibuit, quos magnam partem hic describit Martialis. Vide Lipsium, libro de Amphit. c. 7. ubi docet in eo octoginta septem hominum millia sedere commodè potuisse, imò centena millia: & alia quædam addit, unde facilè intelligatur hoc amphitheatrum cęteris orbis miraculis facilè anteponendum fuisse.

Amphitheatro. Ita dicebatur locus in oblongi circuli formam factus, cujus in medio erat spatium vacuum, circa quod spatium assurgebant lapideæ contignationes, in iisque sedilia, è quibus spectabantur pugnæ gladiatorum, ferarum, &c.

I I.

Roma sibi reddita.

1. Hic, ubi sidereus propiùs videt astra colossus,
2. Et crescunt mediâ pegmata celsa viâ;
3. Invidiosa feri radiabant atria Regis,
4. Unaque jam totâ stabat in Urbe domus.
5. Hic, ubi conspicui venerabilis amphitheatri
6. Erigitur moles, stagna Neronis erant.
7. Hic, ubi miramur velocia munera thermas,
8. Abstulerat miseris tecta superbus ager:
9. Claudia diffusas ubi porticus explicat umbras,
10. Ultima pars aulæ deficientis erat.
11. Reddita Roma sibi est; & sũt, te pręside, Cęsar,
12. Deliciæ populi, quæ fuerant Domini.

VERS. 1. 2. 3. In eo loco ubi jam videtur solis colossus ad cœlum usque sublatus & radiis coronatus: ubi jam sunt patentes viæ, in quibus pegmata sponte sua variis

tabulatis augentur : in eo ſpatio cernebatur paulò ante domus Neronis, auro tota gemmiſque collucens, quæ totam ferè urbem occupabat.

Coloſſus. Significat ea vox ſtatuam inuſitatæ magnitudinis : atque illam imprimis quæ ſolis effigie, Rhodi viſebatur in portu, alta pedes centum & quinque, ut ait Feſtus, ſive, ut Plinius, cubitos LXX. quæque inter ſeptem mundi miracula numerabatur. De qua idem Plinius agit fusè libro 34. ex quo & ejus noviſſimo ac eruditiſſimo interprete plura, ſi lubes, petes.

Nero ſtatuam ſuam poſuerat in veſtibulo palatii à ſe ædificati, altam coloſſi ritu, pedes 120. Veſpaſianus ablato illi ſtatuæ Neronis capite ſolis caput impoſuit, additis radiis ſeptem quorum ſinguli longi erant pedes 23. Hinc vocatur ſidereus coloſſus, id eſt, radiatus, fulgens ſiderum in morem.

2. *Pegmata*. Erant machinę quædam ligneæ inſtar turrium vel domorum factæ, quæ cùm unam oſtenderent contignationem, repentè in alteram tertiamve ſurgebāt, breviſſimo tempore : vel decreſcebant ac diſſolvebantur. Illis imponebantur gladiatores, apparebant flammæ innoxiæ, &c. Facta vox à verbo πήγνυμι, compingo, fabricor, ſtruo.

3. *Regis*. Ita Neronē invidiosè vocat : qui crudeliſſimè imperium exercuerat. Is à Palatio uſque ad Eſquilias domum ædificaverat, quam auream appellavit. Hanc demoliti ſunt Veſpaſianus ac Titus, & in publica ædificia commurarunt.

5. *Venerabilis*. Quia dedicatum ut ſuperiori Epigr. diximus, amphitheatrum fuit à Tito : vel, expone *venerabilis*, auguſta, ingens.

7. *Velocia munera*. Quia celerrimè fuerant extructæ. Erant autem thermæ loca quædam ubi calidæ aquæ ſervabantur, ad ſudorem provocandum : de illis infra pluribus locis agitur. Θερμὸς, *calidus*, in balneis propriè lavabant ; in iiſque frigidæ vel tepidæ aquæ erant : ſudabant in thermis, tamen thermæ pro balneis interdum uſurpantur.

8. Ubi nunc thermæ ſunt, ubi erant arva ingentia quæ ad amœnitatem & proſpectum Nero incluſerat in ſua domo, tectis miſerorum civiū dirutis, aut igne abſumptis.

9. Ubi nunc eſt porticus olim ab Imperatore Claudio facta, & à Nerone ferè diruta, jam per te reſtituta & ornata pergulis & arbuſculis umbram conciliantibus ; ibi erat ultima pars domûs Neronianæ. Nonnulli pro *Claudia porticus* legunt *Livia*. Sanè Plin. lib 14. c. 1. Liviæ porticum ſuo tempore ſuperſtitem fuiſſe teſtatur ; vixit autem ſub Tito. Sunt qui eandem eſſe Claudiam

porticum, Liviamque velint.
11. *Sibi*. Quæ non sua esse, sed Neronis, antea tota videbatur.
Te præside. Te imperatore.
Deliciæ. Ædificia ad publicam utilitatem & oblectationem instituta.
12. *Domini*. Neronis, quem Dominum odiosè appellat, cùm Titum vocet tantum præsidem.

III.

Cæsar patriæ pater.

1. Quæ tã seposita est, quæ gens tã barbara, Cæsar,
2. Ex qua spectator non sit in Urbe tua?
3. Venit ab Orpheo cultor Rhodopeïus Hæmo,
4. Venit & epoto Sarmata pastus æquo.
5. Et qui prima bibit deprehensi flumina Nili,
6 Et quem supremæ Tethyos unda ferit.
7. Festinavit Arabs, festinavêre Sabæi,
8. Et Cilices nimbis hîc maduere suis.
9. Crinibus in nodum tortis venêre Sicambri,
10. Atque aliter tornibus crinis Æthiopes.
11. Vox diversa sonat: populorũ est vox tamẽ una,
12. Cũ verus PATRIÆ diceris esse PATER.

VERS. 1. *Seposita*. Semota, ab urbe distans.
3. *Orpheo* Pro, Orpheio, sive Orphico Hæmus, ubi Orpheus habitavit.
Cultor Rhodopeïus. Qui Rhodopen colunt, arant: Rhodope & Hæmus sunt montes Thraciæ notissimi: is nunc vocatur *Balkan*, & *Monte Argentaro*; ille *Rulla*, aut *Valiza*.
4. *Sarmata*. Hodie, Russi, Tartari, Moscovitæ.
Epoto. Qui sitim sedat, potando equum, id est, equinum lac, aut etiam sanguinem.
5. Populi ab ultima Ægypto seu Africa, profecti, ubi Nilus nascitur: qui ejus fontes bibunt, quos deprehendere & assignare, difficillimum Geographis est.
6. Qui habitat litora oceani occidentalis, seu Atlantici, quem mundi esse terminum & supremum finem putabant veteres: vel Britannici, circa Orcadas & Thulen.
Tethyos. Thetys, Dea maris præses, pro mari accipitur.
7. *Arabs*. Est Arabia pars Asiæ, inter Sinum Persicum & mare Erythræum: l'*Arabia*.
Sabei. Vicini sunt Arabibus, vel pars Arabiæ felicis;

quorum urbs primaria, Saba, *Zibit*.

8. Et Cilices perfusi sunt pluviâ odoratâ & dilutâ croco, qui apud ipsos Cilices eximius colligitur in Coryco monte. Imbres odorati depluebant in amphitheatrum & spectatores per tubos latentes.

Cilices. Populi Ciliciæ, in Asia minori, ad meridiem, è regione insulæ Rhodi. *La Cilicie*, nunc pars ejus tractûs qui à Turcis vocatur *la Caramanie*.

9. *In nodum tortis*. Cirratis, cincinnatis. Sicambri populi Germaniæ, occupabant totum tractum à mari, ad Mænum fluvium.

10. *Aliter*. Quia natura crispi sunt Æthiopes ob calorem qui magnus in Africa: Germani, artificio: est enim Germania frigidior. Tum Germani tortos in nodum capillos in colla fundebant; Afri breviores, & strictim crispatos gestabant.

11. *Diversa*. Sono: *Una* sensu & significatione idem omnes dicunt suo quisque sermone.

IV.

Delatores urbe pulsi.

1. Turba gravis paci, placidæque inimica quieti,
2. Quæ semper miseras sollicitabat opes,
3. Tradita Getulis: nec cepit arena nocentes:
4. Et delator habet, quod dabat, exsilium.
5. Exsulat Ausonia profugus delator ab urbe:
6. Impensis vitam Principis annumeres.

VERS. 1. 2. Gravis paci, &c. Quæ media in pace domesticum quasi bellum gerebat; quæ insidiabatur semper miserorum civium opibus? Ut enim divites spoliarent, eos fictis criminibus accusabant.

3. Traditi sunt delatores Getulis, id est, Afris, seu magistris leonum & bestiariis, ut eos ipsi suis leonibus laniandos objicerent. Duæ sunt aliæ lectiones hujus loci, sed ambæ non satis latinæ & barbaræ. Lipsius legit *Traducta est Titulis*, id est, cum titulis & inscriptionibus aut appensis collo, aut per lictores gestatis, è quibus agnosceretur eorum crimen, traducti sunt per amphitheatrum, fuerunt ad ignominiam circumducti, & ostentati ad ludibrium. Est enim ea vis & notio verbi *Traducere*, Legunt alii, *Traducta est Gyaris*, vel potiùs, Gyaras (ut sua legibus grammaticis constet reverentia) hoc est, transportata in Gyaros, seu Gyaras, quæ sunt insulæ duæ desertæ, in mari Ægeo, in quas exules insigni-

ter ſcelerati deportabantur.
Nec cepit, &c. Tantus fuit eorum numerus, ut cùm arena non poſſet omnes capere, eſſet anguſtior illis continendis, ut feris objicerentur, quidam eorum pulſi ſint in exilium, quò alios pellere conſueverant. De voce *Arena*, vide Epig. 8.
4. *Delator.* Ita vocabantur calumniatores, qui falſis criminibus accuſatos cives opulentos deferebant ad principem, à quo in exilium pellebantur, addictis fiſco ipſorum bonis, & quartâ parte in præmium datâ delatoribus, qui idcirco vocabantur etiam quadruplatores.
5. *Auſoniâ urbe*. Roma, Italia olim dicta eſt Auſonia, ab Rege quodam ſuo, Auſone.
6. Tu, ô civis, quòd vivis, hoc acceptum refer Cæſaris impenſis & ſumptibus, i. beneficio & curæ, qui delatores expulit. In quibuſdam libris hoc diſtinctum ſeparatim ſcribitur, & V. Epigramma conficit: meliùs cum ſuperioribus verſiculis jungitur.

V.

Leo victus & cæſus à fæmina.

1. Belliger invictus quòd Mars tibi ſævit in armis;
2. Non ſatis eſt Cæſar: ſævit & ipſa Venus.
3. Proſtratum vaſtâ Nemees in valle leonem,
4. Nobile & Herculeum fama canebat opus.
5. Priſca fides taceat; nam poſt tua munera, Cæſar,
6. Hæc jam fémineâ vidimus acta manu.

VERS. 1. & 2. Non ſatis eſt, ô Cæſar, quod Mars, bellator Deus, arma invicta tractet in amphitheatro in tuam gratiam, dum viri armati feras conficiunt: ipſa Venus, ipſæ fœminæ, natura imbelles, generoſæ, forteſque ſunt.
3. *Nemees*. Nemea, ſeu Nemee, oppidum Peloponneſi, Cleonis proximum: ubi ſylva & vallis Nemæa, in qua Hercules leonem interfecit, vocatum idcirco Nemeæum, & Cleonæum.
5. Sileant antiquæ hiſtoriæ & fabulæ, quibus fidem adjungere ſoliti ſumus.
Tua munera. Spectacula à te edita.

VI.

Ficti Laureoli verum ſupplicium.

1. Qualiter in Scythicâ religatus rupe Prometheus

2. Assiduam nimio pectore pavit avem.
3. Nuda Caledonio sic viscera præbuit urso.
4. Non falsâ pendens in cruce Laureolus.
5. Vivebant laceri membris stillantibus artus,
6. Inque omni nusquam corpore corpus erat.
7. Denique supplicium dederat necis ille paternæ,
8. Vel domini jugulum foderat ense nocens.
9. Templa vel arcano demens spoliaverat auro,
10. Subdiderat sævas vel tibi Roma faces.
11. Vicerat antiquæ sceleratus crimina famæ.
12. In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

VERS. 1. *Qualiter*. Qui ob aliquod scelus necandi producebantur in amphitheatrum, illi, quò eorum pœna plus afferret spectatoribus voluptatis, cogebantur sustinere personam alicujus fabulosæ historiæ. *v. g.* Herculis deflagrantis, Orphei à Mænadibus discerpti, &c. Reus aliquis, cùm hæc Martialis scriberet, in crucem actus est in amphitheatro, & objectus urso: gerebat ille nomen, personamque sustinebat Laureoli cujusdam mimi & actoris qui in veteri Poëtæ Nævii comædia, cruci affixus fuerat, objectusque ficto urso, ac tragica, i. ficta, & scenica morte cæsus; hinc jocandi occasionem arripit Martialis.

Rupe. Caucaso monte Scythiæ.

Prometheus. Japeti filius, adhibita, inquit Servius, ad solis rotam faculâ ignem furatus est, quo hominem à se factum è luto, animavit. Iratus Jupiter eum in Caucaso religari per Mercurium jussit, & aquilam seu vulturem apposuit, qui ejus cor exederet.

2. *Assiduam*. Nunquam cessantem die ac nocte Prometheo jecur depascere.

Nimio. Fœcundo in pœnas & renascente.

3. *Caledonio*. Caledonia pars est Scotiæ: ibi Caledonia sylva, in qua ursi erant immanes.

4. *Falsa*. Qualis erat illa, in qua histrio Laureolus pependerat, in Nævii comœdia.

Laureolus. Sicarius iste, cui nomen Laureoli Histrionis datum.

7. *Denique*, &c. Aut patrem necaverat, aut dominum ille Laureolus.

9. *Arcano*. Sacro, recondito. Vasa enim Sacra ex auro & argento, in adytis ac templorum secretiori & tutiori parte custodiuntur. Vel, aurum illud significatur, quod à civibus, custodiæ ac securitatis causa in templis deponebatur.

11. *Vicerat*, &c. Illum certè

oportuit admisisse majora scelera quàm quæ in priscis historiis narrantur; siquidem veram pœnam & necem pertulit, quæ in histrione Laureolo ficta & ad severitatis specimen adumbrata tantùm fuerat: gravissima pœna quam excogitare tragœdia fabulosa potuerat, illi est verè imposita, ergo debuit esse valde sceleratus.

12. *Fabula*. Sæpè pro tragœdia usurpatur ea vox, aut pro comœdia.

VII.

Dædalus fictus ab urso laceratus.

1. Dedale Lucano cùm sic lacereris ab urso,
2. Quàm cuperes pennas nunc habuisse tuas?

VERS. 1. *Dedale*. Damnatus quidam ad bestias nomen & personam Dædali coactus est induere, tum ex aliquo pegmate (de pegmatis vide Epig. 2.) excussus, ut Dædalum è labyrintho evolantem exhiberet, decidit, & ab urso est laceratus. Lucania est pars Italiæ inferioris, ad meridiem prope Calabriam, ubi ursi majores aliis visebantur & ferociores.

VIII.

Rhinocerotis pugna cum tauro.

3. Præstitit exhibitus totâ tibi, Cæsar, arenâ,
4. Quæ non promisit, prælia rhinoceros.
5. O quàm terribiles exarsit pronus in iras!
6. Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!

VERS. 3. Rhinoceros in amphitheatrum promotus, tandem in pugnam exarsit, ad quam vix adduci posse sperabatur.

Arena. Locus vacuus & patens, qui ædificiis amphitheatri cingebatur, dicebatur arena, quia erat arenâ stratus & conspersus, tum ut certantes gladiatores absque offensione caderent, tum ut humus arenâ versatâ & mutatâ, renovari facilè posset, cùm erat inquinata sanguine. Dicebatur etiam Cavea, quia depressior erat.

Quæ non promisit. Ægrè irritantur ad pugnam Rhinocerotes, & iste, licèt stimulis, igne, flagellis, incitatus, manebat immotus; cùm subitò in objectum taurum insiluit, & eum ut levem pilam totâ arenâ versavit.

Rhinoceros. Est animal ferum, paulò minori, quàm elephas, mole, cum quo pugnare solet. Huic unum cornu est in extrema nare,

unde illi nomen: ῥὶν, nasus κέρας, cornu.

5. *Pronus*. Cornu submisso ad taurum jactandum.

6. *Quantus*. Quàm terribilis, valens, &c.

Pila. Qui taurum, instar pilæ, jactaret. Interdum pilæ dicebantur simulacra hominum farta stramine, quæ vestibus rubris induebantur, & tauris objiciebantur, ut ad pugnam irritarentur. Eas imagines tauri jactabãt cornibus ut pilas, unde appellabantur vulgò pilæ.

IX.

Crudelitas vel in feris punita.

1. Læserat ingrato leo perfidus ore magistrum,
2. Ausus tam notas contemerare manus:
3. Sed dignas tanto persolvit crimine pœnas,
4. Et qui non tulerat verbera, tela tulit.
5. Quos decet esse hominum tali sub Principe mores,
6. Qui jubet ingenium mitius esse feris?

VERS. 2. *Contemerare*. Offendere, violare manus, à quibus scilicet capiebat cibum, toties sibi blanditas, familiares & amicas.

4. *Verbera*. Magistri, amicè sævientis, ut eum, *v. g.* irritaret ad pugnam, &c.

Tela tulit. Pertulit necem telis confixus Cęsaris jussu.

5. Quàm humanos & mansuetos esse homines sub illo Principe decet, qui etiam feras jubet mansuetas esse, punit illas quòd nimirum feræ sint.

IX.

Ursus visco implicatus.

1. Præceps sanguineâ dum se rotat ursus arenâ,
2. Implicitam visco perdidit ille fugam.
3. Splendida jam recto cessent venabula ferro,
Nec volet excussa lancea torta manu.
5. Deprendat vacuo venator in aëre prædam,
6. Si captare feras aucupis arte placet.

VERS. 1. *Præceps*. Demisso capite: dum bestiarum persequentem trepidus ac citus fugit.

Sanguinea. In qua multæ aliæ feræ cæsæ fuerant, & ipse jam aliquot fortè vulnera acceperat.

Se rotat. In orbem agit, volvitque. Urso invalidum est caput, itaque cùm urgetur, illud anterioribus pedibus obtegit, & in orbem volutus plagas declinat. *Plin. l.8. c.35*

2. *Perdidit fugam*. Amisit fugiendi facultatem: coactus est sistere, implicitus visco

3. Nihil jam opus est ad venationem venabulis, quibus feræ cominus feriuntur; nec lanceis, quibus eminus siquidem visco jam possunt capi: aucupium occupavit locum venationis.

Tecto. Tegere solebant ferrum venabuli, ac involvere, vaginâ, coryto, cum nullus ejus erat usus, post venationem: ne rubiginem contraheret, si apertum ac nudum esset. Legitur etiam *terso*, i. polito.

5. 6. Quid superest nisi ut feræ quoque in aëre vacuo volitantes à venatoribus deprehendantur & capiantur, ut aves: quandoque illæ, instar avium, capiuntur visco & aucupio. Deprehendi propriè dicuntur à venatoribus feræ; aves, captari.

XI.

De sue quæ ex vulnere peperit.

1. Inter Cæsareæ discrimina sæva Dianę
2. Fixisset gravidam cùm levis hasta suem,
3. Exiliit partus miseręę de vulnere matris.
4. O Lucina ferox, hoc peperisse fuit?
5. Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
6. Omnibus ut natis triste pateret iter.
7. Quis neget esse satum materno funere Bacchũ?
8. Sic genitum numen credite: nata fera est.

Vers. 1. In cruenta & variâ, cum feris pugna & venatione, quæ in amphiteatro Cæsareo exercetur, Diana est Dea venationis præses.

4 O crudelis Lucina, itane levas onere matrem, dum eamdem interficis? Hoccine est partûs præsidem & adjutricem Lucinam habere? Lucina Dea partubus præerat.

6. *Triste iter*. Nempe vulneris. Unus tantus fœtus per vulnus editus erat, reliqui cum matre, mortui.

7. *Satum*. Natum, editum. *Materno*. Semele fuit Bacchi mater: hæc fulmine perculsa cùm fuisset, Bacchus vivus extractus est ex ejus alvo

8. Si fera per maternum funus & vulnus nata est, eodem modo nasci Deus posuit.

XII.
De eadem sue.

1. Icta gravi telo, confossaque vulnere, mater.
 2. Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
3. O quàm certa fuit librato dextera ferro!
 4. Hanc ego Lucinæ credo fuisse manum.
5. Experta est numen moriens utriusque Dianę;
 6. Quâque soluta parens, quâque perêpta fera est.

Vers. 5. *Utriusque*. Et venatricis, quæ feras perimit; & Lucinæ quæ partubus præest. Eadem enim dea Diana & Lucina vocabatur.

6. *Soluta*. Partu feliciter levata.

XIII.
De eadem.

1. Sus fera jam gravior maturi pignore ventris
 2. Emisit fætum, vulnere facta parens.
3. Nec jacuit partus, sed matre cadente cucurrit.
 4. O quantum est subitis casibus ingenium!

1. *Gravior, &c.* Jam partui proxima, gravida Filii, (alumni, &c. & hoc loco per metaphoram, catuli) vocantur pignora, quia sunt indicia, præmia & vincula mutuę conjugum fidei & amoris.

3. *Cadente*. Vulneratâ & moriente.

4. *Ingenium*. Opportunitas: ratio & via efficiendi aliquid.

XIV.
Carpophorum venatorem Meleagro & Herculi anteponit.

1. Summa tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
 2. Quantula Carpophori portio, fusus aper!
3. Ille & præcipiti venabula condidit urso,
 4. Primus in Arctöi qui fuit arce poli:
5. Stravit & ignotâ spectandum mole leonem,
 6. Herculeas potuit qui decuisse manus:
7. Et volucrem longo porrexit vulnere pardum:
 8. Præmia cùm laudis ferret, adhuc poterat.

VERS. 1. 2. Aper à te, ô Meleagre, cæsus, qui summam tibi gloriam attulit, quantula, quàm exigua, est portio gloriæ illius, quam conficiendis in amphitheatro feris Carpophorus est adeptus?

Meleagre. Meleager sive Meleagrus, Oenei Regis Ætolorum filius, immissum ab iratâ Dianâ in agros Ætoliæ prope urbem Calydonem, aprum, interemit. *Ovid*. 8. *Met*.

Carpophori. Erat adolescens venandi peritissimus, Imperatori carus: vicenas in amphitheatro feras confecit, eo dem die, ac uno spectaculo.

3. 4. Ille in pectore ursi in ipsum irruentis condidit suum telum venaticum, qui ursus primus erat, *i.* maximus, sævissimus, in Arctöi, id est, septentrionalis poli, plagâ.

Arctöi. Arctos, græca vox, ursam significat. Est autem ursa, cùm de astris agitur, signum septentrionale, prope polum. Ait igitur vates illum ursum qui à Carpophoro confectus est, fuisse simile majori & primæ Ursæ: duo enim signa cœlestia idem nomen habent, alterum Ursa Major, & quasi prima dicitur; alterum, Minor & secundæ magnitudinis.

Arx poli dicitur, quia, ut ait Virgilius de polo septentrion. *Hic vertex nobis semper sublimis*, &c. Scaliger pro *arce poli* legit *axe poli*, linea quippe à polo ad polum ducta, vocatur Axis: itaque per hanc vocem totus Polus septentrionalis designabitur.

5. *Ignotâ*. Inauditâ, mirabili.

6. Aut dignus erat ob immanem suam molem, quem Hercules ipse, monstrorum domitor, perimeret.

7. *Porrexit*. Extendit in arenâ interfectum.

8. Cùm laudem meritam & plausum spectatorum, pro præmio reportaret, *adhuc poterat*, adhuc validus & indefessus erat, perinde ac si pugnam ordiretur.

Posse, interdum absolutè ponitur pro integris viribus esse, valere. Virg. XI. Æneid. *Hactenus, Acca soror, potui*.

XV.

Taurus effigiem Domitiani secum attollens in Cœlum.

1. Raptus abit mediâ quòd ad æthera taurus arenâ:
2. Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.
3. Vexerat Europen fraterna per æquora taurus;
4. At nunc Alciden taurus in astra tulit.
5. Cæsaris, atque Jovis cōfer nunc, Stella, juvēcos,
6. Par onus ut tulerint, altiùs iste tulit.

V. 1. *Raptus.* Ex aliquo pegmate & machinâ prosiliens. Describitur spectaculū quoddam in quo visus fuerat taurus in aërem subitò abreptus, & impositam dorso Domitiani effigiem, habitu Herculis effictam, in cœlum secum tollens, Estque sententia hæc: quod spectatus est taurus in cœlum veluti abreptus è mediâ arenâ, non tam id ars machinis suis efficit, quàm pietas ipsius Jovis filio suo Herculi faventis & machinas adjuvantis: imò latentis fortè in isto tauro ligneo & Domitianum attollētis in cœlum, ut olim in tauro latens Europen rapuit.

3. *Fraterna per æquora.* Jupiter in taurum mutatus per mare (quod est regnum sui fratris Neptuni) Europen Agenoris Phœnicum regis filiam raptam transvexerat in Cretam.

Alciden. Hercules ita vocatus est, vel à robore, ἀλκὴ robur, vel à patre suo Alceo.

6. O Stella (est nomen hominis, qui summus Martialis amicus erat, ad quem multa extāt epigrammata) compara istos duos tauros, hunc qui Domitianum, illum qui Europen vexit, certè antepones taurum Cæsaris. Sunt qui legant hoc modo istum versum: *Cæsaris atque Jovis confer nunc schema; Juvenci par onus ut tulerint, &c.* Quam lectionem etsi non valde probo, explicabo tamen: compara duplicem hanc figuram & repræsentationem, id enim sonat ea vox græca, σχῆμα, primam in quâ Taurus Jovem repræsentans, sive Jupiter, in taurum mutatus, Europen portat: alteram, in quâ taurus ligneus cum impositâ Herculis effigie Cæsarem adumbrante, prosilit è machinâ: licet illi juvenci seu tauri idem & æquale onus tulissent (quod tamen aliter se habet, quia unus puellam tulit, alter portat Herculem sive Cæsarem) tamen hic taurus qui vehit Cęsarem sub vultu Herculis, suum onus tulit altiùs, nempe in cœlum, atque adeo tauro Jovi est præferendus, qui Europen tantùm usque in littus, in summâ aquâ, vexit.

6. *Ut.* Quamvis.

XVI.

Elephas ad pedes Imperatoris supplex advolutus.

1. Quòd pius, & supplex elephas te, Cæsar adorat:
2. Is modò qui tauro tam metuendus erat:
3. Non facit hoc jussus: nulloque docēte magistro,
4. Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

VERS. 3. *Jussus*. Per artem ac disciplinam institutus, coactus: nullo magistro docente, suâ sponte, sentit & agnoscit te Deû esse: Domitianus Deum se vocari jussit.

XVII.

Leo à Tigride laceratus.

1. Lambere securi dextram consueta magistri
2. Tigris, ab Hircano gloria rara jugo,
3. Sæva ferum rapido laceravit dente leonem:
4. Res nova, non ullis cognita temporibus.
5. Ausa est tale nihil, silvis dum vixit in altis;
6. Postquàm inter nos est, plus feritatis habet.

VERS. 2. *Gloria rara*. Fera insignis ab Hyrcaniæ jugis, seu montibus Romam usque advecta. Tigres vix à venatoribus capiuntur ob pernicitatem.

Hyrcano. Est Hyrcania, regio Asiæ, tigribus frequens, Pars, ut quidam volunt Persidis, ad mare Caspium, quod etiam Hyrcanum vocatur.

4. *Res nova*. Quia leo cæteris feris præstare dicitur robore & audaciâ: novum igitur est ac insolens, eum à tigride superatum vel, *Res nova*, quia hæc tigris erat mansueta & cicur.

XVIII.

Taurus ab Elephante interfectus.

1. Qui modò per totam, flammis stimulatus, arenã
2. Sustulerat raptas taurus in astra pilas:
3. Occubuit tandem cornuto ardore petitus.
4. Dum facilem tolli sic elephanta putat.

VERS 1. *Stimulatus*. Ad pugnam irritatus & provocatus.

2. *Pilas*. Erant illæ pilæ simulacra quædam ad humanam effigiem facta, & fœno farta, vel stramine: quę feris dilaceranda objiciebantur. *Vide supra Ep. 8. & lib. 10. Ep. 75.*

3. *Cornuto ardore*. Cornibus infestis & ardentibus ab irato & ardente elephante petitus, & percussus ejus cornu, 1. dente, Elephanti dentes multi cornua vocitant, ut Oppianus, Varro, Ælianus, &c. Legit Ramiresius ex aliquot vetustis codicibus, *cornuto ardore potitus*, id est, toto conatu cornuum ardentium adortus

elephantem tollere, & ipsâ suâ violentiâ debilitatus, ac fractâ cervice exanimatus. Quo in loco vox *potitus*, est significationis passivæ, sonatque, victus, domitus. Sic Plautus dixit, *hostium potitus*, pro captus, oppressus ab hostibus. Aliqui simpliciùs, licet paulò duriùs legunt, *Cornuto abs ore petitus*: nempe ab ore Elephantis, in quo dentes prominent instar cornuum.

4. *Sic*. Ut pilas. Nonnulli huc referunt duos versus mutilos, qui ad calcem hujus libri leguntur epigr. 29. *Cedere majori &c.* & hujus epigrammatis clausulam esse volunt.

XIX.

De duobus gladiatoribus à Cæsare populo concessis.

2. Dū peteret pars hæc Myrinum, pars illa Triū- (phum:
2. Promisit pariter Cæsar utrâque manu.
3. Non potuit meliùs litem finire jocosam.
4. O dulce invicti Principis ingenium!

Vers. 1. *Peteret*. Cùm una pars populi spectantis ludos, postularet Myrinum, altera Triumphum, nempe ut alteruter, in arenâ decertaret, cū aliquo alio gladiatore putà victore, qui jam alios multos confecisset. Tales vocabantur suppostitii, ἔφεδροι, nempe qui cum palmariis & victoribus gladiatoribus manus conferebant. Erant fortasse illi Myrinus & Triumphus ex eorum numero quos Imperatores alere solebant domi suæ proprios ac peculiares gladiatores ad suas & populi delicias, ordinariis & publicis gladiatoribus valentiores & illustriores? dicebantur illi postulatii & fiscales. Pars una populi hunc petebat: pars altera, illum: utrumque Cæsar liberaliter promisit, utrumque dedit, ambos inter se committens.

2. *Utraque manu*. Hic gestus ab eo fit qui largè aliquid & liberaliter annuit.

Mos est militaris, (inquit Isidorus Originum lib. 1. c. 25. à P. Scriverio laudatus) *ut quoties consentiat exercitus quia voce nō potest, manu promittat*. Itaque mos è militia in arenam translatus est.

3. *Litem*. Populi contentionem, & studia in duas partes scissa: jocosam dicit, quia in re ludicrâ, ludoque gladiatorio versabatur ea contentio.

4. *Dulce invicti*. In quâ est acumen: Antithesis, hostibus invictus & inexorabilis est: civibus facilis & exorabilis.

XX.

Orpheus in Amphiteatro exhibitus.

1. Quidquid in Orpheo Rhodope ſpectaſſe theatro
2. Dicitur: exhibuit, Cæſar, arena tibi.
3. Repſerunt ſcopuli, mirandaqne ſilva cucurrit,
4. Quale fuiſſe nemus creditur Heſperidum.
5. Adfuit immixtũ pecudũ genus omne ferarum,
6. Et ſupra vatem multa pependit avis.
7. Ipſe ſed ingrato jacuit laceratus ab urſo.
8. Hæc tamen ut res eſt facta, ita ficta alia.

Vers. 1. 2. In arenâ amphitheatri exhibitũ tibi eſt, ô Cæſar, quidquid olim factum & ſpectatum fuiſſe dicitur in Rhodope, Thraciæ monte, qui tanquam theatrum Orphei fuit, ubi canebat, audientibus & ſaltantibus ſaxis & ſylvis. De Rhodope vide Epig. 3. hujus lib.

3. *Repſerunt.* Dicuntur ſcopuli ab Orpheo canente tracti: hoc autem in arenâ fiebat machinis quibuſdam ligneis, montium ſpeciem referentibus, quæ rotis ſubjectis & latentibus fidiculis producebantur, & movebantur.

4. *Heſperidum.* Fuerunt Heſperides Atlantis filiæ, regis Mauritaniæ: coluerunt hortos à Poëtis decantatos, ubi aurea malà, quæ draco ſervabat, &c.

5. *Pecudum ferarum.* Animalium ferorum & immanium. Vox *ferarum* eſt hîc adjectiva. Libenter hic ſequar Jani Gruteri conjecturam legentis, *pecudum genus omne, ferarumque.* Pecudes ſunt animalia veluti domeſtica & manſuetiora, ut oves, tauri, canes. Feræ autem, immites & ſylveſtres belluæ, ut tigridis, apri, &c.

6. *Vatem.* Orpheum. Erat ille aliquis reus Orpheum repræſentans, ut Laureolum & Dædalum ſcelerati illi, de quibus mentio fit Epig. 6 & 7.

7. *Ingrato.* Qui beneficium Orphei canentis ſuaviſſimè, compenſabat dirâ crudelitate & illatâ nece. De Orpheo lege Ovid. lib. Met. 10.

8. *Hæc.* Supplicium Orphei ficti.

Alia. Prisci Orphei hiſtoria fabula eſt: Is enim quod homines à ferino victu, moribuſque deterruiſſet, dictus eſt & fictus tigres lenire, ſylvas movere, &c.

XXI.

Rhinocerotis cum Urſo pugna.

1. Sollicitant pavidi dum rhinocerota magiſtri,

2. Seque diu magnæ colligit ira feræ,
3. Desperabantur promissi prælia Martis:
4. Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
5. Namque gravem gemino cornu sic extulit urũ
6. Jactat ut impositas taurus in astra pilas.

Vers. 1. *Sollicitant*. Ad pugnam provocant. Supra Ep. 8. & 18.

2. *Colligit*. Dum se longo tempore ad iram & pugnam excitat: dum in irâ concipiendâ moratur diutiùs.

3. *Promissi p M.* Pugna Rhinocerotis cum Urso, promissa vel à munerario, id est, eo qui ludos edebat, vel ab Imperatore.

4. *Is cognitus*. Ille furor qui ante fuerat cognitus, cùm idem Rhinoceros taurum jactavit & elisit. Vide epigr. 7. ubi quid esset Rhinoceros diximus.

5. *Gemino*. Duplex habet cornu Rhinoceros, ut aliqui affirmant, alterum majus in extremâ nare; alterum minus, modico inter utrumque intervallo. Ita Pausanias lib. 9. illud minus cornu aliqui autores ponunt inter scapulas Rhinocerotis.

Ursum. Legunt aliqui Urum: est Urus bos sylvestris: voces illas (*gemino cornu*) ad urum nonnulli referunt; non ad Rhinocerotem: extulit ille urum gravem & metuendum cornu gemino, ac sanè Uris magna cornua & perampla, & Rhinoceros ob unum duntaxat cornu ferè celebratur.

6. *Pilas*. Vide Epig. 8.

XXII.

Laus Carpophori.

1. Dorica quàm certo venabula dirigit ictu
2. Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
3. Ille tulit geminos facili cervice juvencos;
4. Illi cessit atrox bubalus atque bison.
5. Hunc leo cũ fugeret, præceps in tela cucurrit,
6. I nunc, & lentas corripe, turba moras.

Vers. 1. *Dorica*. Græca. Dores enim populi fuerunt Græciæ, in Achaiâ, inter Phocidem & Epirum. A Græcis autem feruntur inventa venabula. Adde quod in Doride est mons Pindus, in quo arbores eximiæ ad fabricanda hastilia. In aliis codicibus legitur: *Norica*. Est Noricum pars Germaniæ complectens Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, Bavariæ partem,

&c. in eo tractu ferrum optimum eruebatur ad enses, & venabulorum mucrones conficiendos.

2. *Teneri*. Juvenis.

3. *Tulit*. Portavit, nullo labore, impositos capiti suo, & humeris duos tauros à se interfectos. Nonnulli explicant illam vocem de ipsis tauris, qui fuerint.

Facili cervice, id est, habuerint cervicem mobilem & facilè versatilem, atque adeò faciliùs ictum venabuli potuerint declinare: vocem que, tulit, exponunt, sustulit, interemit Exponit hoc Petrus Scriverius de venatoris ipsius cervice, qui tauros in se irruentes inflexâ cervice, & obliquâ exceperit.

4. *Bubalus*. Plinius & Solinus ajunt istud animal è cervino esse genere: alii ab Uro non distinguunt, sive sylvestri bove.

Bison. Animal sylvestre, cujus à media fronte inter aures unum cornu existit, ramis hinc inde, palmarum in morem, diffusis.

5. *In tela*. Aliorum venatorum: quasi minùs timeret ab aliis perimi, quàm occurrere Carpophoro.

6. *Innuc*. Solebat turba, i. populus, sæpè queri quòd bestiæ tardiùs pugnarent, quòd bestiarii morarentur: nihil habes quod jam conqueraris, inquit Martialis: feras omnes ubi primùm Carpophorus aspicit, fugat, conficitque.

XXIII.

Naumachia.

1. Si quis ades longis serus spectator ab oris,
2. Cui lux prima sacri muneris ista fuit:
3. Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
4. Et par unda fretis: hic modò terra fuit.
5. Non credis? spectes, dum laxent æquora Martē,
6. Parva mora est, dices: hic modò pontus erat.

VERS. 1. 2. O tu quicumque seriùs ad ludos spectandos venisti ab regione dissitâ; cui dies iste, quo datur Naumachia, est primus dies muneris sacri, seu initium spectaculorum: qui ab hac primùm die incipis interesse muneribus & spectaculis, cum aliis diebus, quando venationes editæ sunt, & alia id genus, nondum advenisses.

2. *Sacri*. Ludi vocabantur sacri, quia, venationes Dianæ: gladiatoria munera Saturno & Marti, Naumachiæ Neptuno, sacræ erant ac dedicatæ: vel qui a dabantur ab Imperatore, cui adulatur hâc voce.

3. 4. Noli decipi dum vides

in amphitheatro navale bellum exhiberi instructis navibus; dùm cernis spatium aquâ plenum par toti freto; noli credere hic reverâ fretum esse: hîc modò, i antequam advenires, terra & sicca arena fuit.

Enyo. Bellona, Dea belli præses, Martis soror.

5. Si non id credis mihi dicenti, expecta & contemplare donec æquora, dum aquæ emissæ ex arenâ, laxent, dirimantque navale bellum ac Naumachiam, quasi dimittant ac solvant; ei finem imponant.

6. *Dices*, &c. Miraberis aream siccam & arenam esse, ubi pontum videras: erumpes in istas voces; qui fieri tam citò potuit, ut ibi terram & solum videam, ubi modò mare, navesque aspexi? Porrò Naumachia significat navalem pugnam; ναῦς, navis, μάχη, pugna. Interdum est locus, ubi ejusmodi pugnæ navales & ludicræ fiunt.

XXIV.

De Nereidibus in amphitheatri Naumachia natantibus.

1. Lusit Nereidum docilis chorus æquore toto,
   2. Et vario faciles ordine pinxit aquas,
3. Fuscina dente minax, nexu fuit anchora curvo:
   4. Credidimus remum, credidimusque ratem:
5. Et gratum nautis sidus fulgere Laconum,
   6. Lataque perspicuo vela tumere sinu.
7. Quis tantas liquidis artes invênit in undis?
   8. Aut docuit lusus hos Thetis, aut didicit.

Vers. 1. *Nereidum*. Erant illæ Nerei & Doridis filiæ, maris Nymphæ.

Docilis chorus. Turba probè docta certo modo & ordine natare. Chorus est propriè turba saltantium & canentium, inter se juncta manibus aut vocibus.

Æquore toto. Toto Naumachiæ spatio.

2. *Faciles*. Mobiles, facilè cedentes.

Pinxit. Sulcatur unda, & quasi describitur à natantibus. Nereides variis modis compositæ varias figuras in aquâ summâ expresserunt.

3. *Fuscina*. Tridens, telum Neptuni. In fuscinæ morem natatores isti Nereidum cultu vestiti, se composuerunt.

4. Nereides natantes ita se disponebant, ut imitarentur formam ac figuram remi, anchoræ, tridentis, ratis: adeò ut eas ipsas res nobis in undis cernere videremur.

5. *Laconum*. Castoris &

Pollucis, qui Dii Lacones appellabantur, quia nati sunt Mycenis, urbe Laconiæ in Græcia. Facilè porrò fuit repræsentare in Naumachia duas stellas velut pendentes in aëre, quomodo Lacones pinguntur: vel duos pueros summo in velo pendulos, quales Castor & Pollux vulgò exhibentur. De Castore & Polluce aliis in locis fusiùs agitur. Indicem consule. Et epigr. 32. lib. 1.

6. *Perspicuo*. Pellucido.

8. *Hos* Superant humanam artem isti ludi: aut docti sunt à Thetide, maris Dea, aut potiùs ipsa Thetis eos didicit à Cæsare majore Deo.

XXV.

Carpophorum Herculi, & aliis monstrorum domitoribus anteponit.

1. Secula Carpophorum, Cæsar, si prisca tulissent;
2. Jam nullum monstris orbe fuisset opus.
3. Nō Marathon taurum, Nemee frondosa leonē,
4. Arcas Mænalium non timuisset aprum:
5. Hęc armata manus Hydræ mors una fuisset,
6. Huic percussa foret tota Chimæra semel.
7. Ignipedes, posset sine Colchide vincere tauros:
8. Solvere & Hesionen solus, & Andromeden,
9. Herculeæ laudis numeretur gloria: plus est,
10. Bis denas pariter perdomuisse feras.

V. 2. Nullū ampliùs opus, seu labor ac negotium fuisset orbe, seu in orbe, monstris domandis, in monstris extinguendis: vel non fuisset orbis peragrandus ad extinguenda monstra, omnia uno inamphiteatro, eodem tempore confici à Carpophoro potuissent: vel, non opus fuisset monstris ad orbem ob scelera puniendum & vexandum, inutilia fuissent: Carpophorus enim omnia facilè domuisset.

3. *Marathon.* Est urbs Atticæ, non procul Athenis. Neptunus iratus Minori Cretensium regi, taurum ignivomum in Cretam immiserat, adduxit hunc à Creta Hercules in campum Marathonium, ibique occidit. Eum alii à Theseo interfectum volunt.

Nemee. De Nemeâ sylvâ vide Epig. 5.

4. Arcades non timuissent aprum Mænalium. Aper ferocissimus vastabat agros circa Mænalum urbem Arcadiæ, aut circa Erymanthum ejusdem Arcadiæ montem & oppidum, hunc Hercules interfecit.

5. 6. Hæc manus, nem-

pe Carpophori, armata, unâ morte, uno ictu hydram peremisset, & uno vulnere chimæram sustulisset. Quæ monstra non nisi multis vulneribus, & quasi multis mortibus, ab Hercule fuere confecta.

Hydræ. Hydra serpens fuit in Lerna, Græciæ palude: illi plura capita, quorum unum si secaretur, alia duo renascebantur. Hoc monstrũ multo labore domuit Hercules.

6. *Chimæra.* Monstrum fuit in Lycia, è tribus, ut fabulantur, conflatum feris, leone, caprâ, & dracone: domitum est à Bellerophonte.

7. *Ignipedes.* Pernices, instar ignis. Jason, adjuvante Medea, aureum vellus abstulit, servatum à tauris ignivomis, Ovid. 7. Met. Legitur etiam *Æripedes*, 1. quorum pedes instar æris solidi erant.

7. *Colchide.* Sine ope Medeæ, quæ Colchis appellatur, quia Æta ejus pater, Colchorum rex erat: ipsa quoque regio Colchis dicitur: Est in Asiâ, prope Pontum.

8. *Hesionem.* Hesione Laomedontis Trojanorum regis filia, postulante Neptuno, qui erat iratus Laomedonti, exposita ceto, liberata est ab Hercule. Ovid. 11. Met.

Andromeden. Erat filia Cephei regis Æthiopiæ: cujus mater Cassiope cùm Nereides contempsisset, coacta est exponere suam filiam, & objicere ceto. Hæc à Perseo soluta fuit. Ovid. 4. Met.

9. 10. Numerentur labores Herculis & monstra, quæ ipsi tantam fortitudinis laudem & gloriam attulerunt, ejus labores & palmæ vix 12. reperientur: Carpophorus 20. monstra perdomuit uno tempore, eodem spectaculo.

XXVI.

Titi Naumachiam, Augusti, & Claudii & Neronis Naumachiis anteponit.

1. Augusti laudes fuerunt, committere classes,
2. Et freta navali sollicitare tubâ.
3. Cæsaris hęc nostri pars est quota? vidit in undis:
4. Et Thetis ignotas, & Galatea feras:
5. Vidit in æquoreo ferventes pulvere currus,
6. Et domini Triton ipse putavit equos.
7. Dumque parat sævis ratibus fera prælia Nereus
8. Abnuit in liquidis ire pedester aquis.
9. Quidquid & in Circo spectatur, & Amphitheatro,
10. Dives Cæsarea præstitit unda tibi.

11. Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis:
12. Hanc norint unam sæcula Naumachiam.

Vers. 1. Committere classes, id est, inter se componere ad pugnam, alias aliis objicere.

2. *Freta*. Aquam in amphitheatrarum inductam instar maris.

Sollicitare. Movere, personare, ad pugnam excitare.

Tuba In pugnis navalibus est etiam in usu tuba.

3. 4 Quantula hæc portio est eorum quæ à Tito sunt facta? Simplicem videlicet Naumachiam, id est, navium pugnam Augustus exhibuit: addidit Titus monstra marina ignota, quæ nec viderat Thetis, nec Galatea, (Deæ sunt marinæ.) Imò pugnas ferarum inter se, quas docuit facere in aquis id omne quod in arena, in terra, facere consueverant. Induxit etiam currus & alia omnia quæ fieri solerent in solo sicco, & caveâ amphitheatri.

5. *Ferventes*. Incitatos summa celeritate.

5. *Æquoreo pulvere*. In æquore, quasi in arena, & pulvere

6. *Domini*. Neptuni. Putavit Triton se in vero mari esse, & equos Neptuni agitare.

Triton. Monstrum est marinum à quo Neptuni currus agitatur: superiori parte hominē referēs; inferiori piscem.

7. 8. Dum Neptunus rates instruit ad navale certamen, noluit incedere per aquas pedibus, ut poterat; curru vehi maluit. Visebatur nempe effigies quædam Nereum seu Neptunum curru invectum repræsentans: inde navalem aciem ordinabat, &c.

9. *Circo*. Erat circus spatium fere rotundum & clausum, instar oblongi circuli: circa illud erant ædificia & porticus, unde spectabantur varia certamina, præsertim curulia, in quibus currus circa positas in extremo circo metas circumagebantur.

10. *Cæsarea*. Titi Cæsaris. In ea voce, ultima syllaba producitur ob duas consonantes sequentes in voce *præstitit*: exhibita sunt in unda per Cęsarem immissa, omnia spectacula, quæ in circo solent exhiberi.

Tibi. O Spectator.

11. Non jactet Claudius Imperator suam Naumachiā in lacu Fucino; neque Nero, piger ille Imperator & otiosus alteram, quam exhibuit in suo amphitheatro: hæc una Titi Naumachia digna est quæ immortali posteritatis memoriâ celebretur.

Fucinus. Lacus est in Italia, in Latio & Marsorum regione, nunc *Lago di Celano*, vel *Lago di Marso & di Tagliacozzo*. De illo vid. Plin. lib. 3. c. 12. & lib. 36. c. 15.

XXVII.

XXVII.

Duo gladiatores mutuis vulneribus victores & victi.

1. Cũ traheret Priſcus, traheret certamina Verus,
2. Eſſet & æqualis Mars utriuſque diu:
3. Miſſio ſæpè viris magno clamore petita eſt;
4. Sed Cæſar legi paruit ipſe ſuæ.
5. Lex erat, ad digitum poſitâ concurrere palmâ:
6. Quod licuit, lances donaque ſæpè dedit.
7. Inventus tamen eſt finis diſcriminis æqui;
8. Pugnavere pares: ſuccubuere pares.
9. Miſit utrique rudes, & palmas Cæſar utrique;
10. Hoc pretium virtus ingenioſa tulit.
11. Contigit hoc nullo niſi te ſub principe, Cæſar:
12. Cùm duo pugnarent, victor uterque fuit.

VERS. 1. *Traheret*, In longum duceret, altero alterum ſuperare non valente.

3. Populus rogavit magno clamore ut viris illis daretur ab Imperatore miſſio.

Miſſio. Cùm læſus gladiator, & dejectus, jamque ab adverſario interficiendus vitã petebat à principe aut populo, eamque in unum diem impetrabat, illi dari miſſio dicebatur: ſi negaretur miſſio, interficiebatur.

5. Lex ea poſita fuerat à Cæſare ut concurrerent, ſive certarent, propoſitâ victori palmâ, ad digitum, id eſt, donec eorum alter victus, digitos ſeu manus protenderet, ſeque victum ultro fateretur: quod neutri iſtorum facere certum erat. Victos ſe fatebantur gladiatores digito ſublato. Victor exclamabat, *hoc habet*: victus manus protendebat & ſubmittebat arma. Noluit hanc ſuam legem perfringere Imperator. Aliter hoc ipſum explicat P. Scriverius. Cùm videret, inquit, Cæſar neutrum ab altero vinci certando poſſe, juſſit ut micatione digitorum inter ſe palmam ſortirentur: diſplicuit lex magnanimis gladiatoribus; redintegrato certamine, tandem ambo procubuerunt: ità uterque victor, uterque victus fuit. Micare porrò digitis, eſt digitos certo quodam modo agitare, attollere vel deprimere, quod ſæpè ludo, interdum ſortitioni ſervit.

6. Miſit populo cibos Imperator, & alia munera, ut moram longioris pugnæ, atque adeo negatam à Cæſare gladiatoribus miſſionem, æquiore animo ferret; quod ip-

se salva sua lege facere poterat, non vero gladiatoribus missionem dare.

Lances. Opsonia in lancibus.

8. *Pares*. Simul alter ab altero vulneratus & victus, non tamen peremptus.

9. *Rudes*. Erat rudis, scipio quidam ligneus, vel gladius, quo donabantur gladiatores, emeriti, adeo ut ab omni certandi, nisi vellēt, necessitate immunes essent. Itaque plus multo quiddam erat, quàm missio.

10. Isto donati sunt præmio ob suam fortitudinem, mirabili quodam pugnæ exitu celebrandam, & industriâ pugnantium, cum uterque alterum læsisset ac vicisset.

Ingeniosa. Propter insolitum pugnæ eventum: vel certantium artem. Vide Epigr. 13.

XXVIII.

Dama Cæsaris pedibus advoluta.

1. Concita veloces fugeret cùm dama molossos,
2. Et variâ obliquas necteret arte moras:
3. Cæsaris ante pedes supplex, similisque roganti
4. Constitit; & prædam non tetigere canes.
5. Numē habet Cęsar, sacra est vis, sacra potestas,
6. Credite: mentiri non didicêre feræ.

Legitur hoc epigramma in quibusdam codicibus, estque simillimum decimo sexto, quod tu vide.

XXIX.

A quo vinci turpe sit.

1. Cedere majori, virtutis fama secunda est:
2. Illa gravis palma est, quā minor hostis habet.

Mutilum hoc epigramma est: sententia illius hæc: Majori hosti cedere & fortiori, laudem habet quamvis secundam; primam enim & maximam ille fert laudem, qui majorem aut certè parem vincit; nullam, qui minorem & inferiorem superat: durum vero est minori & inferiori cedere, ab eo vinci.

XXX.

Excusat epigrammata parum elaborata.

1. Da veniam subitis: non displicuisse meretur,

2. Feſtinat, Cæſar, qui placuiſſe tibi.

Da, &c. Videtur hæc eſſe clauſula cujuſdam Epigrammatis quod interciderit, quo carminum ex tempore ſcriptorum feſtinationem excuſaret Cæſari.

XXXI.
In Domitianum.

Flavia gens, quantum tibi tertius abſtulit heres!
Pæne fuit tanti non habuiſſe duos.

Flavia gens. O Flaviorum familia quantum tibi gloriæ Domitianus abſtulit! Propemodum ſatius fuiſſet, non habuiſſe duos præſtantiſſimos Imperatores ex ea domo, Veſpaſianum & Titum, quàm hunc teterrimum ac patri fratrique, diſſimillimum.

Antiquus interpres Juvenalis ad Sat IV. profert hoc epigramma, ſeu fragmentum epigrammatis, in Domitianum à Martiale ſcripti: quòd ſi eſt à Martiale conditum, id contigit poſt Domitiani mortem, eo enim vivente nunquam id auſus eſſet. Sanè conſtat omnia quæ leguntur in hoc ſpectaculorum libello, carmina, non eodem fuiſſe vel tempore, vel Imperatore ſcripta.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER I.
EPISTOLA.

Ait se mores hominum describere, personis & nominibus parcere: rogat ne quis pejorem in partem suos versiculos explicet: denique, si quid est à se liberius paulò, & licentius dictum, excusat.

SPERO me secutum in libellis meis tale temperamentum, ut de illis queri non possit quisquis de se bene senserit; cùm, salva infimarum quoque personarum reverentia, ludant: quæ adeo antiquis auctoribus defuit, ut nominibus non tantùm veris abusi sint, sed etiam magnis. At mihi fama viliùs constet, & probetur in me novissimum ingenium. Absit à jocorum nostrorum simplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea scribat. Improbè facit qui in alieno libro ingeniosus est. Lascivam verborum licentiam, id est, epigrammaton linguam excusarem, si meum esset exemplum. Sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Getulicus, sic quicumque perlegitur. Si quis tamen tam ambitiosè tristis est, ut apud illum in nulla pagina latinè loqui fas sit, potest epistolâ, vel potiùs titulo contentus esse. Epigrammata illis scri-

buntur, qui ſolent ſpectare Florales. Non intret Cato theatrum noſtrum; aut ſi intraverit, ſpectet. Videor mihi meo jure facturus, ſi epiſtolam verſibus clauſero.

Spero, &c. Arbitror eam in ſcribendo moderationem à me fuiſſe adhibitam, ut de meis epigrammatis queri jure poſſit nemo, qui nullius ſceleris conſcius ſibi ipſe fuerit.

Cùm, &c. Cùm neminem vel infimæ ſortis hominem lædant.

Ludant. Ludere apud Poëtas eſt ſcriptitare aliquid, præſertim joculare ac venuſtum.

Abuſi ſint. Id eſt, non tantùm homines infimos & obſcuros, in ſuis epigrammatis vero nomine & ſuo ſingulos appellarint: ſed etiam homines magnos, nobiles, claros. Is autem non tam jocorum & epigrammatum uſus eſt, quàm abuſus.

Magnis. Ut Cęſarum, Pompejorum, &c.

At mihi, &c. Ego verò malim minorem conſequi famam & gloriam, quàm illam quęrere claris hominibus ambitiosè inſectandis: malo gloriam è vilibus & obviis argumentis ac nominibus ignotis petere, &c. Major eſt fama ſcriptoris & illuſtrior cùm in nobiles ſcribit, at caro ea fama & periculoſo emitur.

Noviſſimum. Ultimum: ultimo loco laudetur in me ingenium: primo loco laudetur probitas, reverentia viris magnis debita, quam ſi retinere nequeo, malo ingenii laudem amittere.

Malignus. Qui eos in pejorem partem interpretetur, ſic illos accipiendo, qnaſi aliquem deſcriptum & notatum iis velim.

Scribat. Sua illa faciat, malignè interpretando, quæ mea ſunt, ſi ſimpliciter explicentur. Vel: *Scribat*, id eſt, *inſcribat*. Ne apponat quaſi titulum meis epigrammatis, perinde ac ſi in hunc illumve, cujus nomen iis præfigat, fuerint compoſita.

Ingenioſus eſt. Vult ingenium ſuum iniquis interpretationibus & à mente auctoris alienis, oſtendere.

Si meum eſſet exemplum. Si ea res à me primùm fieret, ſi primus omnium ſcriberem licentiùs.

Ambitiosè. Putidè, obſtinatè, famam è triſtitia, hoc eſt, ſeveritate & auſteritate iſta, captando.

Latinè. Id eſt, clarè, ſimplicitèr & apertè, ſuis vocabulis res indicando licèt ſubobſcenas, &c.

Cato. Ille Uticenſis, notæ ſeveritatis. Eo nomine indicatur auſterus quicumque cenſor, & vir gravis. Jampridem enim Cato vixerat, qui ſibi attulit manus Uticæ poſt pugnam Pharſalicam. Vide Epig 9. Nepos erat M. Porcii

Catonis qui Cenſorius eſt nuncupatus, ejuſdem ſeveritatis ac probitatis.

Florales. Subaudi, ludos: illi celebrantur in honorem Accæ Tarratiæ, olim famoſæ meretricis, quæ poſtea ſub Deæ Floræ nomine, fuit culta & conſecrata. Hæc populum Romanum moriens heredem dixerat ea lege, ut editis ludis ſuum natalẽ diem quotannis celebraret. Pleni erant Florales ludi, ſpurcitiæ ac turpitudinis. Vide Auguſtinum de Civitate Dei lib 4. c. 8.

EPIGRAMMA I.

Catonis ſeveritatem reprehendit.

1. Noſſes jocoſæ dulce cùm ſacrum Floræ,
2. Feſtoſque luſus, & licentiam vulgi,
3. Cur in theatrum, Cato ſevere, veniſti?
4. An ideò tantùm veneras, ut exires?

Vers. 1. *Floræ ſacrum*. Diem ſacrum ſeu feſtũ Floræ celebrari cùm ſcires. Ludi Floræ, ſeu Floralia, ut in epiſtola explicanda diximus, inſigni licentia celebrabantur: eos aliquando ut ſpectaret ingreſſus in theatrum Cato fuerat: populum laſciviæ ſuæ & proterviæ, tanto ſpectatore, quaſi reprehenſum & admonitum puduit: quod ubi Cato intellexit, diſceſſit è theatro, ne populo moleſtus eſſet. Iſto exemplo lectores ſuos admonet Martialis, ut epigrammata ſua non legant, ſi ſeveriores eſſe velint Certè caſtis oculis legi omnia non poſſunt: itaque merito ſubmoventur obſcęna, tenebriſque damnantur, vel Catone, homine ethnico, judice.

II.

Sibi adhuc ſuperſtiti gloriam immortalem partam eſſe gratulatur.

1. Hic eſt, quem legis, ille quem requiris,
2. Toto notus in orbe Martialis
3. Argutis Epigrammatôn libellis:
4. Cui, Lector ſtudioſe, quod dediſti
5. Viventi decus atque ſentienti,
6. Rari poſt cineres habent Poëtæ.

Vers. 1. &c. Ego ille ſum Martialis, cujus librum habes præ manibus, ô lector; celebratus toto orbe propter ar-

guta, quæ scripsi, epigrammata. Qui, te tribuente, famam sum eam vivens ac sentiens consecutus, quam poëtæ ceteri mortui vix cōsequuntur.

6. *Post cineres*. Post obitum: quia olim apud Romanos corpora cremabantur, & cineres urnâ condebantur.

III.

Lectorem hortatur ut suos emat libellos, & ubi venales prostent, docet.

1. Qui tecum cupis esse meos ubicumque libellos,
2. Et comites longæ quæris habere viæ;
3. Hos eme, quos arctat brevibus membrana tabellis:
4. Scrinia da magnis, me manus una capit.
5. Ne tamen ignores ubi sim venalis, & erres
6. Urbe vagus totâ: me duce certus eris.
7. Libertum docti Lucensis quære Secundum,
8. Limina post Pacis, Palladiumque forum.

VERS. 3. *Arctat*. Angustos & minoris molis facit: qui continētur paucis & brevibus tabellis è membrana factis. Est autem membrana, pellis animalium, ad scribendum polita. Hęc interdum unica & longior in toto libro erat: interdum in varias pagellas, & tabellas divisa, quæ simul omnes compingebantur. Arctiores & minores libri, qui manu capi possent, vulgo vocabātur Enchiridia, ἐγχειρίδια: majores, volumina dicebantur, quia scripti erāt in perpetua membrana circa bacillum ligneum involuta.

4. *Scrinia*. Ingentes libros repone domi & serva in scriniis, sive arculis & capsis: ego, id est, meus liber, gestari facilè, & manu capi possum.

6. *Duce*. Docente viam, & bibliopolam monstrante.

7. *Lucensis*. Romani cujusdam nobilis qui Lucensis appellatur, libertum eruditum, nomine Secundum, quęreris tabernam librariam habet post templum Pacis, & Forum Palladium. Hoc forum postea forum Nervæ dictum est: inchoatum à Domitiano, perfectum deinde à Nerva; inter Capitolium & Quirinalem Montes positum; vocabatur etiam Palladium à vicino Palladis templo: item transitorium, quia per illud ultro citroque multi commeabant. Porro ea vox *Lucensis* proprium viri nomen est, non appellativum: Etsi Luca urbs & respublica

nunc Italiæ sit. Suspicatur tamen Turnebus *Secundum* non esse viri nomen, sed appellativum, atque in libertis alios primos, alios secundos, &c. appellatos fuisse refert, in suis Adversariis.

IV.

Librum suum exire gestientem admonet.

1. Argiletanas mavis habitare tabernas,
2. Cùm tibi, parve liber, scrinia nostra vacent.
3. Nescis, heu, nescis dominæ fastidia Romæ:
4. Crede mihi, nimiùm Martia turba sapit.
5. Majores nusquam ronchi: juvenesque, senesque,
6. Et pueri, nasum rhinocerotis habent.
7. Audieris cùm grande sophos, dum basia captas,
8. Ibis ab excusso missus in astra sago.
9. Sed tu, ne toties domini patiare lituras,
10. Neve notet lusus tristis arundo tuos;
11. Ætherias lascive cupis volitare per auras,
12. I, fuge; sed poteras tutior esse domi.

VERS. 1. *Argiletanas.* Argiletum erat locus quidam Romæ, haud procul theatro Marcelli; in quo tabernæ bibliopolarum. Sic dictus est à quodam Argo duce Argivorum, qui ab Evandro exceptus hospitio, cùm in affectati regni suspicionem venisset, ab Arcadibus, inscio Evandro, interfectus est: cui postea Evander tumulum erexit quem de nomine ejus Argiletum appellavit. Lege Virgilium 8. Æneid. versu 346.

2. Cùm in meis scriniis & arculis locus sit vacuus & patens, ubi manere, quasi domi tuæ, tutò possis.

3. *Fastidia.* Criticorum morosam severitatem, hominum judicia poëtis parum æqua.

Dominæ. Urbium principis, atque adeo fastidiosæ.

4. *Martia turba.* Romani plus æquo sunt ingeniosi & docti. Mars Romuli pater.

5. *Ronchi.* Ronchus, est sonitus qui editur naso, à stertentibus, quo sæpe utuntur qui quid contemnunt; quasi significarent adeo ineptum illud esse ut malint stertere quàm id videre, vel audire. Sensus est, nullos esse homines Romanis fastidiosiores.

6. *Nasum Rhinocerotis.* Longum nasum & acutum: quia Rhinoceros in procero & acuto naso ingens habet cornu, &c. Vide librum superiorem de Spect. Ep. 8. & 21. Habere nasum Latinis est, irrisorem esse; interdum esse acri, mordaci, & acuto judi-

cio, quasi ferè sunt risores & cavillatores. Nasus calliditati tribuitur, ut frons pudori, &c.

7 Cum te laudari audieris. Hac voce, Sophos, σοφῶς, id est, doctè, utebantur cùm plaudebant: illis etiam *Euge, bellè*, &c.

Basia. Oscula: dum ambis gratulationes, dum plausum consectaris. Amicos osculari solebant, item eos quos probarent, & quibus plauderent. Legitur etiam, *Dum basia jactas*. Quo verbo usum esse Phædrum lib. 5. Gruterus observavit: *Jactat basia tibicen, &c.*

8. Te tuus lector, excussa veste per jocum projiciet in aërem ac subsilire coget.

Sago. Propriè sagum est vestis militum: hic pro qualibet ponitur. Metaphora sumitur ab iis qui ut aliquem irrideant, solent eum in aliquo stragulo, cujus oras & extrema teneant manibus, versare & excutere.

9. *Domini*. Heri tui, poëtæ: meas lituras, qui te emendo.

10. Neve ego arundine, id est, calamo, deleam ea quæ pravè scribis: ludere dicuntur Poëtæ cùm quid licentius & liberius scribunt. Notare propriè dicebantur Censores, cùm aliquem arguebant, damnabant, afficiebant ignominiâ, vel pœnâ.

11. *Lascive*. Proterve, petulans. *Volitare* & Exire foras, prodire in vulgus.

V

Cæsarem orat ut æquo animo libros suos legat.

1. Contigeris nostros, Cæsar, si fortè libellos,
2. Terrarum dominum pone supercilium.
3. Consuevêre jocos vestri quoque ferre triumphi,
4. Materiam dictis nec pudet esse Ducem.
5. Quâ Thymelen spectas, derisoremque Latinũ,
6. Illâ fronte, precor, carmina nostra legas.
7. Innocuos censura potest permittere lusus:
8. Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

Vers. 4. *Ducem*. Cùm triumphabant Imperatores, solebat miles jocis liberioribus, conviciisque, in eum ipsum qui triumphabat jaciendis, indulgere. Non pudet igitur ipsum ducem esse materiam dictorum, id est, dicteriorum & jocorum, quæ in illum dicuntur.

5. *Thymelen* Erat Thymele Latini, histrionis famosi, uxor; utriusque actione mimica delectabatur plurimùm Domitianus. Vox ista *Thymele* significat etiam pulpi-

tum, scenam.

7. Potest vel rigidissimus censor permittere innocentem ludum & liberum.

8. Quis id credat? Perinde quasi scriptor improbus, esse vir probus possit, qui totidem ferè improbos, quot lectores, efficiat.

VI.

Respondet Imperator Martiali.

1. Do tibi Naumachiã, tu das Epigrãmata nobis.
 2. Vis, puto, cum libro, Marce, natare tuo.

VERS. 1.2. Dum edo Naumachiam, tu offers nobis epigrammata. Factum bene, adest commodùm aqua, in quã malũ poëtam cum suo libro & munere levi, ac intempestivo, projiciam. Jocatur. De voce, Naumachia, vide librum Spectac. Ep. 23.

VII.

Leonem Cæsaris cum Jovis aquila comparat.

1. Ætherias aquilâ puerum portante per auras,
 2. Illæsum timidis unguibus hæsit onus:
3. Nunc sua Cæsareos exorat præda leones,
 4. Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
5. Quæ majora putas miracula? summus utrique
 6. Auctor adest; hæc sunt Cæsaris, illa Jovis.

VERS. 1. 2. Cùm olim aquila à Jove missa, sive ipse Jupiter mutatus in aquilam, Ganymedem per auras portaret, hæsit puer sine damno inter ungues aquilæ veluti meruentis ne illum læderet.

Puerum. Ganymedem, Trois Regis Trojanorum filium, à Jove raptum, ut superis nectar in cœlo misceret.

3. Nunc lepores, licet à leonibus, quos in amphitheatrum Cæsar produxit, nullo perimi negotio queant, ac præda leonibus certa & sua sint, vitam tamẽ ab ipsis impetrant & exorant imo tuti ludunt in eorum ore.

6. Auctor & artifex utriusque miraculi est maximus, Cæsar & Jupiter, atque adeo, utrumque par & æquale est: nisi fortasse hoc ultimum, ut pote difficilius, nempe quod lepores in leonum ore aperto impune ludant, majorem Deum videtur postulare. Sic Domitianum, qui se Deum jubebat appellari, Jovi vel anteponit, vel certè exæquat. Legitur *utrisque* in optimæ notæ codicibus.

VIII.

Laudat Stellæ poëtæ carmen de columba.

1. Stellæ delicium mei columba,
2. Veronâ licet audiente dicam,
3. Vicit, Maxime, passerem Catulli.
4. Tantò Stella meus tuo Catullo,
5. Quantò passere major est columba.

VERS 1. *Stellæ*. Erat hic poëta Martiali amicissimus: columbam habebat in deliciis, eam mortuam erudito carmine deflevit, ut Catullus passerem, mellitis versiculis, qui extant: *Lugete ô Veneres*, &c. Catullo Stellam præfert.

Columba. Carmen de columba.

2. *Verona*. Erat Catullus Veronensis: est Verona, urbs Itala, *Verona*, ad fluvium Athesim: à Gallis olim condita, & ab eorum duce Brenno dicta primùm Brenona. Justin. lib. 20. Natus est Catullus anno U. C. 667. scripsit inprimis epigrammata: Est in eo præcipuus candor Latini sermonis, legendus est tamen cautim propter obscenitatem admixtam.

4. *Tuo*. Quem ita admiraris. Tanto major est Stella Catullo, quantò columba est major passere.

IX.

Fortitudo sapientis.

1. Quòd magni Thraseæ, consūmatique Catonis
   2. Dogmata sic sequeris, salvus ut esse velis;
3. Pectore nec nudo strictos incurris in enses:
   4. Quod fecisse velim te, Deciane, facis.
5. Nolo virum, facili redimit qui sāguine famam:
   6. Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

VERS. 1. *Thraseæ*. Thraseas Pætus, Romanus fuit omni virtute ornatissimus: à Nerone qui tantam probitatem ferre non poterat, mori jussus.

Catonis. Cato ille, de quo hic sermo est, Uticensis dictus fuit, quia se Uticæ, (est urbs Africæ) interfecit, ne veniret in Cæsaris victoris potestatem: homo, ut ait Vellejus, per omnia Diis quàm hominibus propior, omnibus humanis vitiis immunis, &c.

Consummati. Virtutibus omnibus perfecti.

2. *Dogmata*. Effata Stoicæ

disciplinæ, quam sequebantur Thraseas & Cato, quæ summum bonum in honestate & virtute ponit, sed quæ docebat obeundam esse mortem, imò lacessendam, ut periculum & ignominia vitaretur: contra sentiebat Decianus, licèt secta Stoicus.

Salvus. Vivus, incolumis. Ita Stoïcam virtutem amas, ut vitam non oderis, ut adversam ferre fortunam vivendo, quàm fugere moriendo malis.

4. Facis probè, meo judicio: nō aliter facere te velim.

5. Non probo virum qui famam constantiæ & fortitudinis, emit morte, qua nihil facilius: hunc probo qui eam vitâ sanctè, ut facis, degendâ, consequitur: laudabilior mihi videtur qui vivere sapienter, quàm qui mori fortiter, potest. Legunt nonnulli in secundo versu *Talis ut esse velis*: sensus est; sic Stoïcos sequeris, ut esse, & porro vivere diu Stoïcus velis.

X.

In hominem bellum & elegantem.

1. Bellus homo & magnus vis idem, Cotta, videri;
2. Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est.

VERS. 2. *Sed qui bellus, &c.* Bellus idem est quod elegans, venustus, porrò ait Aristoteles res parvas venustas esse posse, non pulchras; quia pulchritudo & dignitas, nisi in magnis, esse nequit.

XI.

Heredipetam vetulæ divitis nuptias ambientem carpit.

1. Petit Gemellus nuptias Maronillæ,
2. Et cupit, & instat, & precatur, & donat.
3. Adeone pulcra est? immò fœdius nil est:
4. Quid ergo in illâ petitur & placet? tussit.

VERS. 4. *Tussit.* Id est, ægra est, brevi moritura; tussis enim frequens & anhela, gravioris ægritudinis est signum: illam uxorem petit, ut eam mox ad rogum efferat, opes ejus auferat. Quidam codices habent: *Tussis.* Quid placet? Non ipsa, sed ejus tussis, & mors, seu hereditas, quę mortem consequetur. Gemellus porro, & Maronilla, ficta nomina sunt.

XII.

In avidum potorem.

1. Cũ data sint equiti bis quina numismata, quare
2. Bis decies solus, Sextiliane, bibis?
3. Jam defecisset portantes calda ministros,
4. Si non potares, Sextiliane, merum.

VERS. 1. *Numismata* Nũmi sestertii. In spectaculis solebant Imperatores dare spectatoribus nonnihil pecuniæ ad bibendum aut emenda bellaria, ut otium falleretur. Dati erant singulis equitibus decem nummi sestertii, qui asses pecuniæ Gallicæ conficiunt 20. Sextilianus bis decies, seu vicies bibebat solus inter illos quibuscum bibebat, & quidem merum, id est, vinum aquâ non mixtùm: quod longè superabat prætium 10. sestertiorum. Turnebo videtur accipiendum hoc de sportula, quę decem nummos, sive centum quadrantes continebat. Cùm sportulam unam Sextilianus accepisset, duas tamẽ bibebat, sive tantum hauriebat vini quantum exæquaret viginti nummos seu pretium duarum sportularum. Junius de lege sumptuaria explicat, quę cùm juberet ut equites in cœnam impenderẽt diebus profestis decem tantùm nummos, Sextilianus viginti nummos in solum potum impendebat.

3. *Calda*. Aquâ calidâ vinum temperare interdum amabant, ad sanitatem id præstare arbitrantes: quamquam nivibus, & glacie sæpissimè uterentur, præsertim æstate.

XIII.

Viri probi sunt in tutela Divinæ Providentiæ.

1. Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,
2. Canaque sulphureis Albula fumat aquis;
3. Rura nemusque sacrũ, dilectaque jugera Musis,
4. Signat viciná quartus ab Urbe lapis:
5. Hîc rudis æstivas præstabat porticus umbras,
6. Heu quàm pænè novum porticus ausa nefas!
7. Nam subitò collapsa ruit, cùm mole sub illâ
8. Gestatus bijugis Regulus esset equis.
9. Nimirum timuit nostras Fortuna querelas.
10. Quæ par tam magnæ non erat invidiæ.
11. Nunc & damna juvant; sunt ipsa pericula tãti:

12. Stantia non poterant tecta probare Deos.

VERS. 1. *Herculei*. Hercules imprimis Tibure, *Tivoli*, oppido Latii ad decimum ab Urbe lapidem, colebatur. Gelidum appellatur, quia erat edito in colle situm, ubi aura frigidior.

2. Et fons dictus Albula, volvit aquas fumantes, & canas, sive albicantes, ob sulphureas venas montium unde oriuntur istæ aquæ. Albulæ aquæ, *Bagni di Tivoli*, sunt aquæ salubres prope Tibur, quę in Anienem fluvium devolvuntur.

3. In illa via quę ducit Tibur, habet Regulus villam Musis caram (quia orator & vir doctus) quarto ab urbe lapide, seu milliari distātem.

4. *Lapis*. Singula passuum millia signabant Romani posito in via lapide: itaque lapis quartus, ponitur pro quarto milliari. Porro tria passuum millia leucam majorem Gallicam conficiunt.

5. *Rudis*. Inelegans, rusticana.

6. *Novum*. Inauditum, ingens.

Nefas. Quia Regulum virum probum pæne oppressit.

7. *Mole*. Porticu lapidea.

8. *Gestatus esset*. Atque adeo prætériisset.

Bijugis. Binis uni jugo nexis.

9. Non est ausa Fortuna Regulum opprimere, communem invidiam verita, & omnium querelas atque convicia, si virū probum sic intermisisset: timuit ne, si oppressus esset Regulus, negaretur Divina Providentia, ut fit ab impiis, in graviori proborum infortunio.

11. Ruina istius porticus quamvis damnosa domino, magnam illi & nobis utilitatem affert, quia nos docet, viros probos curæ esse Superis: meritò sunt optanda ejusmodi pericula, quæ Providentiam illustrent.

12. Si stetisset porticus, si lapsa non esset, non probasset esse Superos rerum humanarum arbitros, & virorum proborum custodes.

XIV.

Arria, sive muliebris fortitudo.

1. Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto,
2. Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
3. Si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit,
4. Sed quod tu facies, hoc mihi, Pæte, dolet.

VERS. 1. *Arria*. Erat illa socrus Traseæ, de quo Epig. 9. uxor Cæcinæ Pæti, qui ab Imperatore Claudio jussus est sibi necem afferre, quia Scriboniani partes secutus fuerat: sed præivit illi uxor, semet feriendo, extra-

ctumque pugionem è vulnere, marito tradidit, cum hac voce: *Pete, non dolet*. Ita fermè Tacitus, Plin &c.

3. *Si qua fides*. Si quid mihi credis.

4. *Quod tu*. Quia tu meipsâ mihi cariores, tua vulnera gravius, quàm mea sentio.

XV.

Ludus leonis cum lepore in arena.

1. Delicias, Cæsar, lusúsque jocosque leonum
2. Vidimus; hoc etiam præstat arena tibi:
3. Cùm prensus blando toties à dente rediret,
4. Et per aperta vagus curreret ora lepus.
5. Unde potest avidus captæ leo parcere prædæ?
6. Sed tamen esse tuus dicitur, ergo potest.

Vers. 2. Hæc miracula tuam in gratiam amphitheatrum edit. Pars ima in amphitheatro, ubi depugnabant gladiatores, feræ, &c. vocabatur Arena, quia ibi arena spargebatur, quæ sanguinem interfectorum gladiatorum combiberet, efficeretque ut sine offensione caderent.

6. *Ergo potest*. Quia tibi ut Deo feræ ipsæ obediunt: quia tuam clementiam imitantur.

XVI.

Hodie vivendum.

1. O mihi post nullos Juli memorande sodales,
2. Si quid longa fides, canaque jura valent:
3. Bis jam pæne tibi Consul trigesimus instat,
4. Et numerat paucos vix tua vita dies.
5. Non benè distuleris, videas quæ posse negari;
6. Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
7. Expectant curæque catenatique labores:
8. Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.
9. Hæc utrâque manu, complexuque assere toto:
10. Sæpè fluunt imo sic quoque lapsa sinu.
11. Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
12. Sera nimis vita est crastina; vive hodie.

Vers. 1.2. O Juli quem nulli sodalium debeo postponere, si quid juris habet amicitia vetus: si modò primi de-

bent esse amici, qui vetustissimi.

3.4. Instat tibi propè annus sexagesimus & paucis tamen adhuc diebus vixisti, quia paucis genio indulsisti: vidisti jam fermè bis triginta consules.

Consul. Romani solebant annos per Consules designare, quia Consules initio anni magistratum inibant, & primi scribebantur in fastis.

5. Non rectè facies si ea gaudia differas, & capere, dum potes, negligas, quæ intelligis posse tibi non dari, id est, præripi morte: vive dum vivis, quia incertus es futuri.

7. Curæ, Labores, quasi ad fores excubant, expectant dum admittantur, à limine non recedunt, & aliis alii succedunt: avolant verò Gaudia. Catenatos vocat, quasi inter se connexos, & cohærentes, ita ut unus labor alterum afferat, adducatque; alius ex alio nascatur.

9. *Assere*. Tibi vindica & mancipa: arripe.

Utraque manu. Moris erat iis, qui suum quidpiam dicebant esse, ut isti rei manum injicerent. Ovid. *Et dicam, mea sunt; injiciamque manus*. Virgil. *Injecere manum Parcæ*.

10. *Fluunt*. Excidunt Gaudia, elabuntur, quamvis intimo in sinu condita.

12. *Vive*. Vivere apud Martialem & poëtas sæpe est, genio indulgere, vitam genialem vivere.

XVII.

De suis epigrammatis.

1. Sunt bona, sunt quędam mediocria, sunt mala plura
2. Quæ legis hîc: aliter non fit, Avite, liber.

VERS. 2. *Hic* In isto libello meo.

Aliter. Non potest id non evenire in libro qui multa contineat: in multis carminibus non possunt omnia esse optima. Vel, liber non potest aliter bonus esse. Nempe nævi aliquot formam commendant, ac deteriora quædam pretium addunt optimis.

XVIII.

Cur poëta esse quam causidicus, malit.

1. Cogit me Titus actitare caussas,
2. Et dicit mihi sæpè, magna res est:
3. Res magna est, Tite, quam facit colonus.

VERS. 2. *Magna res est*. Magnæ utilitatis, magnæ dignitatis.

3. *Res magna*, &c. Ludit

in hac voce, *Res*, quæ fundum, opes, fortunas, sæpe significat: sententia est; tu dicis, ô Tite, plurimum esse utilitatis in actitandis causis: respondeo ego plus esse in agris colendis, & colonum seu agricolam rem familiarem suam magnam facere, multum facere lucri: laudem malè versibus, quàm lucrum ex foro quærere.

XIX.

Vinum optimum pessimo admixtum.

1. Quid te, Tucca, juvat vetulo miscere Falerno
   2. In Vaticanis condita musta cadis?
3. Quid tantùm fecere boni tibi pessima vina?
   4. Aut quid fecerunt optima vina mali?
5. De nobis facile est: scelus est jugulare Falernũ,
   6. Et dare Campano toxica sæva mero.
7. Convivæ meruêre tui fortasse perire:
   8. Amphora non meruit tam pretiosa mori.

VERS. 1. *Falerno*. Falernum vinum erat optimum, in Campania Italię regione: Vaticanum, pessimum; in agro Vaticano prope Romam, natum; quod postea toxicum, id est, venenum, vocat.

2. *Musta*. Mustum est vinum recens è racemis expressum, atque adeo parum salubre, & malè dulce.

5. Quantum ad nos attinet, facilè id toleramus, quod nos isto veneno jugules; facilis est nostri jactura: sed cur optimum vinum pessimè perdis?

6. Et veneno interimere vinum Campanum: miscendo nempe Vaticanum vinum, quo Falernum corrumpatur & pereat.

XX.

In edentulam & tussientem aniculam.

1. Si memini, fuerant tibi quatuor, Ælia, dentes:
   2. Exspuit una duos tussis, & una duos.
3. Jam secura potes totis tussire diebus;
   4. Nil istic, quod agat, tertia tussis habet.

VERS. 2. Amisisti illos omnes, semel iterumque tussiendo.

4. *Nihil*, &c. Nullos jam dentes amittere poteris, quæ omnes exspuisti.

XXI.

In voracem & gulosum hospitem.

1. Dic mihi, quis furor est? turbâ spectante vocatâ,
2. Solus boletos, Cæciliane, voras.
3. Quid dignũ tanto tibi ventre, gulâque precabor?
4. Boletum, qualem Claudius edit, edas.

VERS. 2. *Boletos.* Boleti sunt fungi delicati: tu exquisitis cibis solus vesceris; ii quos vocasti, vilioribus: an eos invitasti ut te optima quæque vorantem spectarent jejuni?

4. *Claudius.* Imperatorum Rom. fuit quintus. Huic uxor Agrippina imperium filio suo Neroni maturare cupiens, boletum veneno infectum, quòd esset avidissimus ciborum talium, obtulit, quo paulo post extinctus est. Sueton. in Claudio, c. 44.

XXII.

Error Mucii Scævolæ gloriosus.

1. Cùm peteret regem decepta satellite dextra,
2. Ingessit sacris se peritura focis.
3 Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis,
4. Et raptum flammis jussit abire virum.
5. Urere quam potuit contempto Mucius igne,
6. Hanc spectare manum Porsena non potuit.
7. Major deceptæ fama est & gloria dextræ,
8. Si non errasset, fecerat illa minus.

VERS. 1. *Peteret*, ad necem quæreret: *Dextra* Mucii, quę Porsenam petebat unum, *decepta* ejus satellite interfecto, quem Mucius Regem putarat esse.

Regem. Porsenam, regem Etruscorum. Ille Tarquinium Superbum Româ expulsum, restituere cùm vellet, in eum Romanus quidam Mucius conjuravit; pergensque in ejus castra, scribam militibus stipendia dividentem, & regio ferè indutum cultu, pro rege accipiens, obtruncavit; protractus ad regem, facinus confitetur, &, *ut sentias, Rex, quàm vile sit corpus iis, qui magnam gloriam petunt*, inquit; dexteram foculo ad sacrificium parato injecit, quasi erroris pœnas daturam. Hinc factum illi nomen Scævolæ, quasi qui sinistra manu uteretur, ambustâ dextrâ; σκαιὰ sinistra manus. σκαιόλας; Scæva, vel Scævola, qui sinistrâ utitur. Id contigit anno

U. C. 248. ante Christum verò 512.
3. *Sæva miracula* Mirabilem viri generosi,at sævam & noxiam domino fortitudinem. *Pius*. Clementior erga Mucium, quàm ipse Mucius erga se.
8. *Fecerat*,pro fecisset,more loquendi Græco. Porsena quippe interfecto, non fuisset fortasse obsidio soluta: certè Mucius Scævola tantam gloriam sibi non peperisset: non fuisset tanta gloria in interficiendo hoste, quanta fuit in cremanda manu. Rectè Seneca: *confecit bellum inermis ac mancus,& illa trunca manu reges duos vicit, Porsenam & Tarquinium*.

XXIII.

Lusus leonum cum leporibus.

1. Quid nunc sæva fugis placidi lepus ora leonis?
 2. Frangere tam parvas non didicêre feras.
3. Servantur magnis isti cervicibus ungues,
 4. Nec gaudet tenui sanguine tanta sitis.
5. Præda canum lepus est,vastos nō implet hiatus:
 6. Non timeat Dacus Cæsaris arma puer.

Vers. 1. *Quid nunc*, &c. Legitur etiam, *Quid non sæva*, &c. sensusque potest esse: Quid fugis non sæva ora leonis nunc placidi.
3. *Cervicibus*. Feris majoribus laniandis reservant se leones.
4. *Sitis*. Aviditas sanguinis: crudelitas.
5. *Hiatus*. Rictus leonis.
6. *Dacus*. Daci erant ubi sunt nunc Valachi, Transilvani, & Moldavi; pro Getis etiam usurpantur, trans Istrum enim habitavere ante Aureliani tempora, qui eos cis Istrum transtulit. In illos Domitianus bis arma sumpsit,deque ipsis publicè triumphavit, licèt ab iis malè fuisset multatus. Sensus est: In te sævire leo non magis amat, ô lepus, quàm Cæsar in pueros Dacorum: illos negligit; viros, quibuscum pugnet, quærit: vel, in hostem infirmum, quæ ipsius est clementia, non sævit.

XXIV.

Sera post mortem est gloria.

1. Ede tuos tandem populo, Faustine, libellos,
 2. Et cultum docto pectore profer opus:
3. Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis arces,

4. Nec sileant nostri prætereantque senes.
5. Antè fores stantem dubitas admittere Famam?
6. Teque piget curę præmia ferre tuæ?
7. Post te victuræ per te quoque vivere chartæ
8. Incipiant: cineri gloria sera venit.

VERS. 1. *Ede populo*. Fac publici juris; evulga in populi gratiam.

2. Et profer in lucem carmina ingenio elaborata.

3. 4. Quod opus Græci probent ac Latini.

Artes Cecropiæ. Athenæ: sic dictæ à Cecrope primo rege Atheniensi. Pandion Rex, easdem instauravit, ornavitque.

Prætereant. Non legant, non probent.

Nostri. Latini scilicet.

5 *Ante fores*. Tuas. *Stantem*. Admitti postulantem.

6. *Curæ*. Operis summa cura elaborati.

7. *Victuræ post te*. Laudandæ, & celebrandæ à posteris post tuam mortem. *Per te* Te illas nunc evulgante.

8. Exigua est & sera gloria illa quæ mortuis datur; ea potior quę vivis. Mortui enim sēsum illius gloriæ non habent, absentes nempe & ignari.

XXV.

In avidum potorem vini exquisiti.

1. Sextiliane, bibis quantùm subsellia quinque
2. Solus, aquâ toties ebrius esse potes.
3. Nec consessorum vicina numismata tantùm,
4. Æra sed à cuneis ulteriora petis.
5. Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis;
6. Uva nec in Tuscis nascitur ista jugis.
7. Testa sed antiqui felix siccatur Opimî,
8. Egerit & nigros Massica cella cados.
9. A caupone tibi fæx Laletana petatur,
10. Si plus quàm decies, Sextiliane, bibis.

VERS. 1. *Subsellia quinque*. Quantum equites quinque in subselliis sedentes in theatro, ad visenda nempe spectacula.

Subsellia. Sunt humiliores sedes, in quibus equites considebant, nam senatores sellis altioribus utebantur.

2. Ipsa aqua toties hausta ebrium te faceret. Ironicè dictum.

3. Nec tantum pecuniam eos poscis qui tecum, qui prope te sedent, sed ab aliis ulteriore loco sedentibus.

Numismata. Diximus antea Epig. 12. cautum fuiſſe lege, ne ſupra nummos decem impendere in vinum liceret equitibus, in conviviis. Ea lex non diu, neque apud multos viguit, ut iſte Sextilianus documento eſt.

Cuneis. Ordines theatri, in quibus erant gradus ſpectatorum ſive ſubſellia, vocabantur cunei, quia ſenſim augebantur, ab ima cavea ad ſummum theatrum creſcendo: ut cuneus ferreus ab imo acumine in latum caput creſcit.

5. 6. 7. Vindemia illa, id eſt, vinum quod bibis, non eſt domita, preſſa, Pelignis prælis; non bibis vinum deterioris notæ, quale eſt Pelignum, vel Tuſculanum, ſed Opimianum hauris.

Pelignis. Peligni ſunt mediæ Italiæ populi in Aprutio, prope Veſtinos: in eorum agro erat vinum peſſimum, ut & in Tuſcia. Ea regio nunc dicitur *Valva*.

Opimi. Lucio Opimio Conſule, anno ab Urbe condita 633. ante Chriſtum 119. vini optimi felix & ingens Italiâ totâ proventus fuit, quod in teſtas ſeu amphoras diffuſum, diuque poſtea ſervatum eſt.

8. Et cella, ſive apotheca, egerit, ideſt, profert, promit, tibi cados, &c. Jubes tibi è cella vinaria afferri vinum Maſſicum: illud vates nigrum vocat, id eſt, ſaturi ruboris & pæne fuſci.

Maſſica. Maſſicus mons in Italiæ Campania fuit, vini generoſi ferax. Nunc eſt in ea parte Italiæ quæ vocatur Terra Laboris, in regno Neapolitano. *Monte Marſico* appellatur, inter Minturnas & Calenum.

9. *Fex Laletana*. Vinum fæculentum ac vile. Laletania eſt Hiſpaniæ regio, in qua vinum peſſimum. Nunc magna pars eſt Catalauniæ inter Gerundam & Tarraconem.

10. *Decies*. Potores honeſti & moderati non plures cyathos quàm decem haurire conſueverant. Monetur ergo iſte Sextilianus, ut ſi decimum cyathum tranſire velit, ne bibat Opimianum aut Falernum, ſed Laletanum. Cyathus eſt patera modica: Vide ſequens Epigramma.

XXVI.

Conviva memor.

1. Heſternâ tibi nocte dixeramus,
2. Quincunces, puto, poſt decem peractos,
3. Cœnares hodiè, Procille, mecum.
4. Tu factam tibi rem ſtatim putaſti,
5. Et non ſobria verba ſubnotaſti,
6. Exemplo nimiùm periculoſo:
7. Μισῶ μνήμονα συμπότην, Procille.

VERS. 1. Cùm cœnares heri mecum, nocte, dixeram tibi, poſtquam peregiſſem, id eſt, hauſiſſem, decem quincunces, atque adeo ſubebrius jam eſſem, dixeram, inquam, tibi, ut hodie mecum cęnares; invitaveram te ad cœnam: tu hoc, quaſi certum & jam prope factum, accepiſti, & ſubnotaſti, hoc eſt, tacitè notaviſti, in memoria recondidiſti, quod ego non ſobrius, & per jocum dixeram.

2. *Quincunces.* Quincunx eſt poculum, quinque cyathos continens. Sextarius enim dividebatur in cyathos 12. ut as, qui duodecim in uncias tribuitur; eſtque hic poculorum ordo. Sextarius continet cyathos, 12. Deunx, continet, 11. Dextans, decem: Dodrans, 9. Bes, 8. Septunx, 7. Semis, 6. Quincunx, 5. Triens, 4. Quadrans, 3. Sextans 2.

4. *Factam*. Res facta dicitur ea quæ certò futura ſit.

6. *Exemplo &c.* In quo rem feciſti mihi & aliis periculoſam.

Periculoſo. Multa enim dicuntur in vino & inter pocula, unde periculum convivis creari poſſit; quæ idcirco ſunt penitus obliviſcenda. Tum valde periculoſum eſt exigere ab ebrio promiſſa, cùm ebrii facilè omnia promittant.

7. Odi memorem convivam, Procille: itaque ne te putes verè invitatum à me: non te vocavi.

XXVII.

In ebrioſum.

1. Heſterno fœtere mero qui credit Acerram,
2 Fallitur, in lucem ſemper Acerra bibit.

VERS. 1. *Acerram*. Nomen eſt viri hoc in loco: aliàs thuribulum ſignificat.

2. *In lucem.* Id eſt, uſque in diem. Heſternum convivium nocte inchoatum protrahit in auroram: adeoque hodierno ſemper mero fœtet, non tantùm heſterno. Sic dum illum videtur excuſare, gravius accuſat. Qui totos dies potare Acerram credit, fallitur: potat etiam totas noctes.

XXVIII.

In furem alienorum carminum.

1. Fama refert noſtros te, Fidentine, libellos
2. Non aliter populo quàm recitare tuos.
3. Si mea vis dici: gratis tibi carmina mittam:
4. Si dici tua vis; hæc eme, ne mea ſint.

V. 4. *Tua.* Nam quod emas poſſis dicere jure tuum. lib. 2.

XXIX.

In Imperitum medicum.

1. Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus:
2. Cœpit quo poterat clinicus eſſe modo.

VERS. 1. *Chirurgus.* Is dicitur qui manu vulneribus facit medicinam: à voce χεὶρ, manus; & ἔργον, opus: quaſi manu exequens. Clinicus eſt chirurgo præſtantior, iſque dicitur, qui aliquid præcipiendo, qui viſendo, ægros curat; à voce κλίνη, lectus, cubile; quia lectis aſſidet, cubilia ægrorum luſtrat. Veſpillo, is vocatur, qui mortuorum cadavera è lectulo effert ad rogum, à voce, veſperi, quia ſub noctem vulgò id fiebat, quaſi veſperillo: veſperillo, veſprillo, veſpillo.

2. Ordo eſt: cœpit eſſe clinicus, quo eſſe modo clinicus poterat. Sententiam & jocum ſic explico: Diaulus è chirurgo fieri clinicus cùm vellet, neque ob ingenii tarditatem eò pervenire poſſet, veſpillonis munus & nomen ſumpſit, mortuos ſepelire, producere compoſitos in lectulis, cœpit: & ſic clinicus eſt factus aliquo modo, nempe circa lectos verſando, quod faciunt clinici, imò ſepeliendo mortuos, quod interdum medici illi clinici factitant, qui ægrotos ſæpe tollunt & interficiunt.

XXX.

Αντιπάθεια.

1. Non amo te, Sabidi: nec poſſum dicere quare.
2. Hoc tantùm poſſum dicere non amo te.

V. 1. *Quare.* Amoris & odii quædam ſunt latentes cauſæ, ab antiphatia & ſympathia, hoc eſt, naturali quâdam animorum conſenſione & repugnantiâ, ortæ; quas ſentire poſſumus, explicare non poſſumus. Poteſt exponi epigramma ſic: te non amo, neque tamen patitur meus pudor eloqui me odii mei cauſas. Ita eas tacendo innuit.

XXXI.

Fictæ lacrimæ.

1. Amiſſum non flet, cùm ſola eſt, Gellia patrem:
2. Si quis adeſt, juſſæ proſiliunt lachrymæ.

3. Non luget, quisquis laudari, Gellia, quærit:
4. Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

VERS. 4. *Sine teste:* Præsente & conscio nemine.

XXXII.
Amor fraternus.

1. Si, Lucane, tibi, vel si tibi, Tulle, darentur
2. Qualia Ledæi fata Lacones habent:
3. Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus.
4. Quòd pro fratre mori vellet uterque prior.
5. Diceret infernas & qui prior îsset ad umbras
6. Vive tuo frater tempore, vive meo.

VERS. 1. Si vobis, ô Lucane & Tulle, fratres conjunctissimi, daretur divinitus eadem vivendi & moriendi cōditio quæ Castori & Polluci data est, Ledæ Lacedæmoniæ filiis.

Lacones. Castor & Pollux Helenæ fratres, alternis vivebant & moriebātur. Pollux cùm immortalis esset, quia patrem habebat Jovem, ab eo petiit, ut Castor frater, qui mortalis erat (ut pote genitus Tyndaro patre, licèt ex eadem atque Pollux matre Læda) simili gauderet immortalitate. Cùm recusaret Jupiter, saltem id exoravit Pollux, ut immortalitatem suam cum fratre communicaret, ac partiretur, atque ita viverent, morerenturque alternis diebus.

5. *Et qui* ... Qui prior amborum vestrum mortuus foret, ille nollet redire ad vitam, sed suum tempus, id est; diem ac tempus vivendi sibi concessum, fratri concederet, contentus ipse nunquam vivere, ut frater semper viveret: diceret, æternum moriar, ô frater, ut tu nunquam moriare.

XXXIII.
In poetam plagiarium.

1. Quem recitas, meus est, ô Fidentine, libellus:
2. Sed malè cùm recitas, incipit esse tuus.

VERS. 1. *Recitas.* Poëtæ solebant sua carmina, convocatis auditoribus, recitare ad pompam. Vide Epig. 28. hujus libri.

2. *Tuus.* Quod malè recitetur, hoc tuum est: quod benè compositus, meum Incipit malus videri ac tuus, cùm à te malè recitatur.

XXXIV.
Laus Deciani.

1. Si quis erit raros inter numerandus amicos,
2. Quales prisca fides, famaque novit anus;
3. Si quis Cecropiæ madidus, Latiæque Minervæ
4. Artibus, & verâ simplicitate bonus:
5. Si quis erit recti custos, imitator honesti:
6. Et nihil arcano qui roget ore Deos:
7. Si quis erit magnæ subnixus robore mentis:
8. Dispeream, si non hic Decianus erit.

VERS. 2. *Anus*. Vetusta, annosa. Legunt aliqui *avos:* hoc sensu, quales avi nostri fuere.

3. *Cecropiæ*. Atticę. Cecrops rex primus fuit Atheniensium. Minerva Attica, pro græcarum litterarum cognitione ponitur: Latia, pro latina eruditione.

Madidus. Planè eruditus non leviter tinctus litteris: illis omnino imbutus.

5 *Imitator*. Sectator: qui perfectæ virtutis ideam in se conetur exprimere.

6. *Arcano ore*. Tacito voto: id est, improbo. Illi enim clam Deos rogare dicebantur, qui parum honesta poscebant; unde Persius Sat 2. laudat eos qui aperto voto vivunt: qui palam à Diis omnia petunt, neque audiri metuunt. Vide locum in Persio à nobis interpretatione perpetuâ & notis illustrato.

7. *Subnixus robore mentis*. Fortis, generosus.

8. Finge tibi virum omni laude cumulatum, Decianum adumbrasti.

XXXV.
In invidum.

1. Qui ducis vultus, & non legis ista libenter,
2. Omnibus invideas, livide; nemo tibi.

V. 1. *Ducis*. Adducis in rugas, contrahis frontem, ut solent qui contemnunt & indignantur.

Nemo tibi. Nemo miseris invidet: itaque optat ut sit iste miserrimus. Invidetur tantùm bonis & felicibus.

XXXVI.
In scurram insulsum.

1. Urbanus tibi, Cæcili, videris:

2. Non es, crede mihi: quid ergo? verna es,
3. Hoc quod Transtiberinus ambulator,
4. Qui pallentia sulfurata fractis
5. Permutat vitreis: quod otiosæ
6. Vendit qui madidum cicer coronæ:
7. Quod custos, dominusque viperarum:
8. Quod viles pueri salariorum:
9. Quod fumantia qui tomacla raucus
10. Circumfert tepidis cocus popinis:
11. Quod non optimus urbicus poëta:
12. Quod de Gadibus improbus magister.
13. Quare desine jam tibi videri,
14. Quod soli tibi, Cæcili, videris;
15. Qui Galbam salibus tuis, & ipsum
16. Possis vincere Sestium Caballum.
17. Non cuicumque datum est habere nasum:
18. Ludit qui stolidâ procacitate,
19. Non est Sestius ille, sed Caballus.

VERS. 1. *Urbanus.* Comis, salsus, elegans.

2. *Verna es.* Scurra es, verniliter comis & facetus es. Servus domi ex ancilla natus, verna dicebatur. Illi autem vernæ, erant vulgò scurræ, stolidi, & malè dicaces, nihil habebant nativi salis & ingenui.

3. *Hoc quod*, &c. Hoc es, quod ambulator seu mercator Transtiberinus. Vilissima hominum genera commemorat, solita scurriliter jocari, quibus Cæcilium comparat.

Transtiberinus. In regione Urbis posita trans Tiberim, plebecula egens, & circumforanei mercatores degebant. Illi urbem peragrabant venditando vilissimas merces, & dictis quibusdam scurrilibus emptores aucupando.

4. *Sulphurata.* Sunt ligna tenuia imbuta sulphure in extremis hinc inde partibus, ad ignem è fomite excipiendum: porro qui vendebant hæc ramenta, ea fermè permutabant fractis vitreis.

6. *Cicer.* Legumen est è pisorum genere, quod frigebatur, & populo spectanti ludos, vendebatur ad levandam famem, otiumque fallendum. Interdum vendebatur aquâ maceratum, ut faciliùs decoqui posset. *Coronæ* Multitudini.

7. *Custos*, &c. Circulator & præstigiator circumforaneus, qui viperas ostentat populo, à quibus ipse noxiè vulneratur, &c.

8. *Pueri.* Servi, aut filii Sa-

larii sunt qui salsamenta, id est, salitas carnes, divendunt, quod viles mulierculæ vulgò factitant.

9. *Tomacla*. Tomacula, & per syncopen, tomacla, erant farcimina & intrita quædam è jecore suillo, cùm ovis, caseo, &c. quæ fartores & concursantes urbem coqui multo clamore calida & fumantia vendebant ganeonibus, in popinis.

11. *Urbicus poëta*. Intelligit histrionum quoddam genus, & poëtarum, qui versus pessimos popello decantant in triviis, atque ita captant vulgi aures, quæstûs gratiâ.

12. *Quod de Gadibus*. Gades urbs & insula est in extrema Hispania, ad meridiem, ad freti Gaditani angustias, *Cadice*: hìc parum pudicæ quædam saltationes & ridiculæ vigebant, ac docebantur à magistris in varias oras inde prodeuntibus.

14. *Videris*. Nimirum politus & urbanus, ita ut etiam possis, hoc est, putes te posse vincere urbanitate Galbam (famosus fuit scurra Augusti) & Sextium sive, ut quidam legunt, Tettium Caballum, scurram quoque insignem, qui sub Vespasiano, ejusque filiis floruit, & propter dicacitatem, quasi à calcitrando, Caballi cognomen adeptus est.

17. *Habere nasum*. Argutè & Urbanè jocari V. Epigr. 4.

18. Qui ludos illiberales & facetias procaces stolidè, ut tu, consectatur, is non est similis Sextio Caballo, scurræ, cui te anteponis: non est Sextius ille cognomento Caballus, facetus & urbanus scurra; sed est similis duntaxat caballo, id est, equo; est stolida pecus, & Sextii Caballi nihil habet præter dimidiam nominis partem, nempe ut caballus sit.

XXXVII.

Porciæ fortitudo.

1. Conjugis audisset fatum cùm Porcia Bruti,
2. Et subtracta sibi quæreret arma dolor:
3. Nondum scitis, ait, mortem non posse negari?
4. Credideram satis hoc vos docuisse patrem.
5. Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas:
6. I nunc, & ferrum turba molesta nega.

VERS. 1. *Conjugis*. Bruti, à quo Cæsar percussus, uxor fuit Porcia, filia Catonis Uticensis: ea cùm mariti necem accepisset, qui sibi post Philippense prælium violentas manus attulerat, neque ferri copiam vel teli haberet, ardentes carbones hausit ore.

4. *Patrem* Catonem Lege Epigr. 10. Ille cùm ferro se graviter vulnerasset, impe-

ditus fuit ab amicis, ne se ipsum omnino conficeret, passusque est ab iis vulnus obligari, ac somni cupiditate simulatâ, cùm eosdem abire compulisset, solutis quibus obligatum erat vulnus, vinculis, inserta per illud manu, viscera sibi & vitam avellit.

6. *Molesta*. Famuli enim gladios illi omnes subduxerant. Potest hic versiculus tribui Porciæ quasi famulis insultanti; potest etiam Poëtę.

XXXVIII.

Convivium jejunum.

1. Bis tibi triceni fuimus, Mancine, vocati,
2. Et positum est nobis nil herè præter aprum.
3. Non quæ de tardis servantur vitibus uvæ,
4. Dulcibus aut certant quæ melimela favis.
5. Non pyra quæ lentà pendent religata genista:
6. Aut imitata breves Punica mala rosas.
7. Rustica lactantes nec misit fiscina metas,
8. Nec de Picenis venit oliva cadis.
9. Nudus aper, sed & hic minimus, qualisq; necari
10. A non armato pumilione potest.
11. Et nihil inde datum est: tantùm spectavimus (omnes:
12. Ponere aprum nobis sic & arena solet.
13. Ponatur tibi nullus aper post talia facta:
14. Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

VERS. 1. 2. Sexagenos ad cœnam invitasti heri, nihilque dapis apposuisti præter aprum.

2. *Herè*. Vocabulum vetus, pro heri, hesternâ die.

3. Uvæ, quæ serò autumno lectæ, servantur.

4. Aut melimela, quæ cùm ipso melle de sapore certant: quę dulci melle dulciora sunt. *Melimela* Sunt poma quędam exigua quæ, à melleo sapore μελίμηλα sunt vocata. *Favi*, sunt cellæ & foruli apium, ubi mel condunt: pro melle ipso hic sumitur ea vox.

5. *Pendent*. In cellis & apothecis condita: genista, *ginestra*, est fruticis genus lentum & molle, ut salix & spartum, unde fiunt nodi & retinacula.

4. *Punica mala* Poma granata. Punica vocantur, quia in agro Punico, id est, Carthaginiensi, plurima & insignia nascebãtur: granata verò, à granis, sive acinis, quibus referta sunt. Rosis dicuntur similia, quia flos mali Punici, brevi seu exiguæ rosæ similis est.

7. Non educti sunt è calatho rustico casei assurgentes in metarum, seu pyramidum figuram.

Fiscina. Est calathus, seu corbis è vimine, quo ferè utuntur rustici ad fructus & alia id genus ferenda.

Metas lactantes. Caseos lacte stillantes, ab ima parte lata in acumen desinentes, quæ est metę forma, & inversi turbinis ac supini. Legunt quidam *lactentes*, quasi caseus ipse lac hauriat ex eoque constet. Puer lactens dicitur, mater lactans: quia hæc lac donat, quod sugit puer.

8. *Picenis*. Ager Picenus est in Italia ad oram maris Adriatici, ubi nunc *Ancona*, Lauretum, *la Marcha d'Ancona*: ibi olivæ præstantes, in cadis condi solitę, & Romam deportari.

9. *Nudus*. Sine condimento, vel sine aliis opsoniis & cibis, est appositus.

10 *Pumilione*. Homine nano, eoque inermi.

11. *Inde*. Ex apro.

12. *Arena*. Amphitheatrum, in quo apri sæpe spectabantur & aliæ feræ cum hominibus, aut inter se certantes. Spectaculum dedit nobis aper tuus, non convivium. De voce *arena* vide librum Spectac. Epigr. 8.

14. Sed tu objiciaris apro, cui expositus est Charidemus, nempe devorandus. Iste scilicet Charidemus à Domitiano objectus apro in arena paulò ante fuerat, ob sua scelera.

XXXIX.

Ad lectorem fastidiosum.

1. Lascivos leporum cursus, lususque leonum
2. Quòd major nobis charta, minorque gerit:
3. Et bis idem facimus, nimium si, Stella, videtur
4. Hoc tibi: bis leporem tu quoque pone mihi.

VERS. 1.2. Quod in quolibet meo libro sive majori, sive minori, describo leporum cum leonibus ludentium petulantes cursus & bis idem tracto argumentum, si tibi videtur fastidiosum, ô Stella, ulciscere me, voca me ad cœnam, & bis leporem mihi appone; non fastidiam.

2. *Major charta* Videtur ea vox indicare hunc primum librum in quo plura sunt Epigrammata: minor verò charta, librum de spectaculis, in quo sunt pauciora.

XL.

De libro suo.

1. Edita ne brevibus pereat mihi charta libellis,

2. Dicatur potiùs τὸν δ' ἀπαμειβόμενος

Vers. 1. Ne papyrus in edito jam & compacto brevi libello Epigrammatum, vacua & inutilis superfit, malo ineptum aliquid potiùs quàm nihil scribere, quàm pati ut papyrus pereat, itaque ad versum faciendum hemistichiū illud Homericum pono, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος, id est, *Illi autem respondens*.

2. *Potiùs*, &c. Videtur illos arguere scriptores, qui ut faciant librum, vel augeant saltem; apta, inepta, scribunt; aut etiam carpere Homerum, qui ad nauseam istas voces repetere solet, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

XLI.

De medico imperito.

1. Nuper erat medicus, nunc est vespillo Diaulus:
2. Quod vespillo facit, fecerat & medicus.

Vers. 1. *Vespillo*. Quid sit hoc nominis, vide Epigr. 29. Iocus est. Cùm esset medicus Diaulus occidebat ac tollebat ægrotos, eosdem nunc vespillo factus ad rogum effert, quod est simillimum: utrobique ipsi cum mortuis res est; hic sepelit, illic interficiebat: medicus ægrotos debat neci; vespillo, eosdem mortuos terræ mandat.

XLII.

Lusus leporum & leonum.

1. Rictibus his tauros non eripuêre magistri,
2. Per quos præda fugax itque reditque lepus;
3. Quodque magis mirum, velocior exit ab hoste,
4. Nec nihil à tanta nobilitate refert.
5. Tutior in sola non est cùm currit arenâ,
6. Nec caveæ tantâ conditur ille fide.
7. Si vitare canum morsus, lepus improbe, quæris,
8. Ad quæ confugias ora leonis habes.

Vers 1. Magistri leonum non potuerunt eripere tauros eorumdem leonum rictibus & dentibus, per quos tamen rictus, lepores timidi impunè commeant, & innoxii fugiunt, iisque elabuntur.

3. 4. Lepores ab leonum ore velociores fugiunt, & celeritatem ac robur, imò nobi-

litatem & gloriam, videntur ab tam nobili fera reportare, accipere. Legunt aliqui *mobilitate*, eritque hæc sententia; quò velociùs per aperta leonum ora cursitant, eò minùs læduntur. Itaque sua ipsis velocitas utilis est.

5. Non sunt tutiores lepores, cùm in arena soli sunt, aut conditi in cavea.

6. *Caveæ*. Cavea est locus in quem abduntur feræ ut serventur; antrum & receptaculum, septum ligneum, ubi aluntur, continentur. Fidelis cavea hic dicitur, quia feras custodit, tutasque præbet. Cavea etiam dicebatur amphitheatri solum. Vide librum Spect. Epig. 8.

7. Deinceps, ô festivi lepores, cùm vos canes persequentur, ad leones confugite. Acumen est in eo, quòd leo crudelis fera sit, & longè fortior canibus, à quibus lepores capiuntur, qui leo tamen lepori perfugium præbere dicatur.

XLIII.

Amicum in Hispaniam proficiscentem ad vitam rusticam & genialem hortatur.

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
  Nostræque laus Hispaniæ,
Videbis altam, Liciniane, Bilbilim,
  Aquis & armis nobilem,
Senemque Caunum nivibus, & fractis sacrum
  Vadaveronem montibus,
Et delicati dulce Botrodi nemus,
  Pomona quod felix amat.
Tepidi natabis lene Congedi vadum,
  Mollesque Nympharum lacus;
Quibus remissum corpus adstringas brevi
  Salone, qui ferrum gelat.
Præstabit illic ipsa figendas prope
  Voberca prandenti feras.
Æstus serenos aureo franges Tago,
  Obscurus umbris arborum.
Avidam rigens Dircenna placabit sitim,
  Et Nutha quæ vincit nives.
At cùm December canus, & bruma impotens
  Aquilone rauco mugiet,
Aprica repetes Tarraconis littora,

22. Tuamque Laletaniam:
23. Ibi illigatas mollibus damas plagis
24. Mactabis, & vernas apros,
25. Leporemque forti callidum rumpes equo,
26. Cervos relinques villico.
27. Vicina in ipsum silva descendet focum
28. Infante cinctum sordido.
29. Vocabitur venator, & veniet tibi
30. Conviva clamatus prope.
31. Lunata nusquam pellis, & nusquam toga,
32. Olidæque vestes murice:
33. Procul horridus Liburnus, & querulus cliens,
34. Imperia viduarum procul.
35. Non rumpet altum pallidus somnum reus,
36. Sed mane totum dormies.
37. Mercetur alius grande & insanum sophos:
38. Miserere tu felicium:
39. Veroque fruere non superbus gaudio,
40. Dum Sura laudatur tuus.
41. Non impudenter vita, quod reliquum est, petit,
42. Cùm fama, quod satis est, habet.

VERS. 1. O Liciniane, qui meritò prædicaris à Celtiberis. Celtiberi sunt Hispaniæ Tarraconensis populi, à Gallis circa Garumnam positis, qui Celtæ vocabantur, oriundi, qui cùm venissent ad Iberum Hispaniæ flumen, ibique consedissent, addiderunt suo nomini, fluminis, juxta quod consederant, nomen, & Celtiberi sunt vocati. Nunc magna est pars Arragoniæ & Castellæ.

3. *Bilbilim.* Urbs fuit olim Hispaniæ, in Celtiberis, patria Martialis: nunc pagus *Baubola*, seu *Bambola*. Prope veterem Bilbilim pridem excisam, condita est urbs, quæ appellatur *Calatajud*, quæ Bilbilis nova dici potest.

4. *Aquis.* Alluit Bilbilim Salo fluvius, *Xalon*, cujus aquæ ferrum & gladios durant. Sanè in Itinerario Antonini fit mentio aquarum Bilbilitanarum, quas oportet fuisse fontes prope hanc urbem inclytos aliquâ dote. Malit legere Scriverius *Equis & armis*... alit enim Hispania equos optimos: & equis magis cum armis convenit, quàm aquis.

Armis. Bilbilitani cæteris Hispaniæ populis præstabant in cudendis armis ferreis, in

tingendis gladiis, & veterem adhuc famam retinere dicuntur.

5. *Senem.* Albicantem, candidum nivibus. Caunus est mons Arragoniæ ad Septentrionem, versùs Castellæ veteris fines, sex leucis distans ab Ibero fluvio, nunc *Moncayo* dicitur. Sunt qui legant *sterilemque Calvum nivibus, &c.* Sed ubi mons ille sit, & cui veterum notus, non explicant.

Et fractis... Et montem Vadaveronem ab reliquis montibus separatum. Sacros putabant esse montes, ac multi cuipiam Deo consecrati erant. Vocatur iste mons nunc *Vadavitor*.

7. *Botrodi*. Est oppidum hoc in eadem Celtiberia, nemore ac pomario inclytum *Delicati*. Deliciis pleni; quippe quod arboribus, umbris & fontibus abundat.

8. *Pomona.* Dea hortorum præses & fructuum, à pomis dicta.

9. Natationi dabis operam in fluvio Congedo leniter fluente, ac solibus æstivis tepido. Sunt qui legant *Tepidâ natabis luce Congedi vada*. *Tepida luce*, sub meridiem, cùm aqua, solis calore tepefacta, natationi estaptior. Vocatur hodie Congedus, sive Cogedus, *Rio di Coder*, vel *Congedo*, & in Salonem influit.

10. *Nympharum*. Lacus enim Nymphis erant sacri.

11. Quibus lacubus tepidis & Congedo solutum, & quasi laxatum corpus, refrigerabis, & aquâ Salonis constringes: frigus poros corporis claudit, & omnia contrahit. Salonis autem fluvii aqua frigidior est.

Brevi. Tenui, non alto, seu qui non longo spatio volvitur. Potest etiam ea vox *brevi*, exponi brevi tempore, statim refrigerabis corpus aquâ Salonis, cùm æstuabis.

12. *Gelat*. Salonis aquâ egregia est ad tingendum ferrum & laminas ensium.

13. Ipsa Voberca (oppidum seu vicus Hispaniæ *Bobierca* & *Bubierca*, in finibus Celtiberorum) circumsepta silvis, præstabit ac offeret figendas tibi prandenti feras, ac prope manu prendendas; tanta est earum ibi copia, ut in ipsas villas confluant.

15 Calores æstivos, qui sereno cælo sunt majores, mitigabis merso in aquis Tagi, corpore, tectus & latens sub arboribus ad ripam consitis. Tagus, *Tajo*, fluvius Hispaniæ celeberrimus, oritur in Castella nova, & duabus infra Ulisipponem leucis oceano miscetur: aureas arenas dicitur volvere.

17. *Dircenna*. Fons frigidissimus: item Nutha. *Vincit nives*, frigidior est nivibus.

19. *Canus*. Albus propter nives. *Bruma impotens*. Sæva præter modum.

21. Secedes Tarraconem, urbem cælo temperato & clementi subjectam. Est in ora Catalauniæ, inter Barcinonē & Dertusā: nunc *Tarragona*.

Aprica, Locus apricus dicitur, qui est soli expositus.

22. *Laletaniam*. Est Hispaniæ regio. Vide Epigr. 25. nunc magna pars est Catalauniæ.

24. *Vernas apros*. Quasi indigenas, domique natos. De vernis vide Epig 36. *plagis* retibus.

25. *Rumpes*. Dilaniabis, perimes; vel, ejus cursus, quos callidè dissimulat, variatque ad fallendos venatores, equo celeri antevertes, & illius technas solves, irritas facies: vel denique, defatigabis: venatores interdum leporem necari non sinunt, sed currendo delassant.

26. *Relinques villico*. Mactandos videlicet, quia caro cervina est insulsa & deterior leporinâ, ideòque rusticis aptior cibus.

27. *Silva*. Ligna vicinæ silvæ quasi suâ sponte focum agrestem instruent; facilè domum portabuntur.

28. *Sordido*. Villici filio pannoso & squalido.

30. *Clamatus*. Vicinus venator à te voce accitus veniet, ut tecum prandeat, neque servo erit opus ad eum invitandum, quem, utpote vicinum, ipse voce tuâ poteris vocare, & è propinquo inclamare.

31. *Lunata*... Nō erunt in tuo convivio viri nobiles & senatores, quibus morem gerere oporteat. Senatores orti è centum primis senatoribus à Romulo creatis, calceos gerebant aluta, seu pelle agnina, tectos, iisque adsuebant imaginem lunæ crescentis, quæ etiam est nota numeri centenarii, ut indicarent se oriundos è centum primis illis senatoribus à Romulo creatis. De calceis illis lunatis consule, Epigr. 26. lib. II.

Toga. Vestis erat Romanorū propria, maxime clientiū, qui cùm patronos affectarentur, salutarent, &c. togati apparebant. Toga igitur pro togatis clientibus hic sumitur.

32. *Murice* Purpurâ. Propriè murex est pisciculus è cujus succo vel sanguine fit Purpureus color: *olidæ*, quia panni recens infecti, vel bis tincti graviùs olent.

33 *Liburnus*. Servus publicus, lictor, præco: tales enim ferè oriundi erāt è Liburnia, quæ est regio Illyrici inter Istriam, & Dalmatiam ad sinū Adriaticum, erantque valentes, proceri, & ut ait hic poëta, horridi, hoc est, truces, feri, odiosi.

Querulus. Quia multa postulabant à patronis, vestes, cibos, &c. Cliens apud Romanos erat homo ferè plebejus, qui se in tutelam potentioris conferebat, & quem colebat ut patrem.

34 *Viduarum*. Viduas imperiosas & arrogantes. Viduæ divites & orbæ colebantur ab hæredipetis, qui multas ab iis molestias devorare cogebantur: describit his versibus urbanam vitam & ejus incommoda.

35. *Reus*. Vel cliens, vel alius quilibet, qui te consu-

lat, anxius de suæ causæ eventu. Reus, est quicumque in jus vocatur, cujus res agitur.

37. Alii acclamationes & plausum emant popularem magno pretio: tu felices illos, qui appellantur, miseros, (ut revera sunt) puta, eorumque felicitatem dignam commiseratione existima, qui tanto labore gratiam populi, rem tantillam, mercentur.

Sophos. Gloriam, famam. Vide Epigr. 4. ubi ea vox explicatur. *Insanum*. Ingens, ridiculum.

39. *Non superbus*. Ab omni ambitione disjunctus *Verò gaudio*. Quod in tranquillitate animi & quiete positum est.

40. *Sura*. Nobilis causidicus, amicus Liciniani.

41. 42. Qui famam & gloriam satis magnã est consecutus, potest ille jure, quod vitæ reliquum est, genio dare ac voluptati Cùm famæ satis est consultum, ratio habeatur valetudinis & vitæ.

XLIV.

Jocus in cocum, ex Homero.

1. Si tibi Mistyllus cocus, Æmiliane, vocatur;
2. Dicetur quare non Taratalla mihi?

VERS. 1. *Mystillus*. Est in Homeri Iliade versus ejusmodi græcus, lib. I. ℣ 465.

Μίστυλλόν τ' ἄρα τἄλλα, καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

Secabant alia (fercula) in frusta, & verubus figebant. Æmilianus joco, suum cocum vocabat Mystillum: dicit illi Martialis se eodem jure posse suum cocum vocare Taratallam: quam vocem format è tribus voculis in Homerico vers. allato, proximè post μίστυλλον sequentibus, τ' ἄρα τἄλλα.

XLV.

Lepus leonem fugiens.

1. Non facit ad sævos cervix nisi prima leones,
2. Quid fugis hos dentes, ambitiose lepus?
3. Scilicet à magnis ad te descendere tauris,
4. Et, quæ non cernunt, frangere colla velint?
5. Desperanda tibi est ingentis gloria fati
6. Non potes hoc tenuis præda sub hoste mori.

VERS. 1. Non decet leones alia præda quàm vasta, immanis: non conveniunt leoni feræ, nisi quæ habeant cervicem ingentem, ut tauri, apri, &c. *Prima cervix*. Cer-

vix primarum & nobilium ferarum.

2. *Ambitiose.* Quasi ambias gloriam pereundi à leone, provocando illum tua fuga, ut te persequatur, & enecet.

3. *Ad te descendere.* Abjicere se ad ignobilem prædam, relictâ nobiliori.

4. *Non cernunt.* Ob exiguitatem: vel, quæ despiciunt.

5. *Fati.* Mortis gloriosæ quam tibi à leone inferri expeteres.

XLVI.

Libros suos Quinctiano commendat.

1. Commendo tibi, Quinctiane, nostros,
2. Nostros dicere si tamen libellos
3. Possim, quos recitat tuus poëta:
4. Si de servitio gravi queruntur,
5. Assertor venias, satisque præstes;
6. Et, cùm se dominum vocabit ille,
7. Dicas esse meos, manuque missos.
8. Hoc si terque, quaterque clamitaris;
9. Impones plagiario pudorem.

VERS. 3. *Tuus Poëta.* Fidentinus, qui eos mihi subripuit, ac recitat ut suos. *Tuus*, tibi notus, familiaris.

4. Si mei libelli queruntur se in servitutem redigi à Fidentino, cùm sint liberi: tu eos defende esse liberos, asserere ac vendica: imò da prædes quibus illis cautum sit.

5. *Assertor.* Est vindex, liberator, seu defensor & testis alienæ libertatis.

Satis præstes. Præstare satis, sive satisdare, in jure, est, dare prædes, seu fidejussores & sponsores, qui negotii periculum in se suspiciant, qui creditorem securum præstent, *far sicurtà*.

6. *Dominum.* Ad quem versus mei pertineant, tanquam sui.

Manumissos. Qui donabantur libertate, manu à domino tenebantur, circumagebantur, & emittebantur è manu, liberique pronunciabantur: hinc ea vox, manumitti, est, donari libertate.

9. *Plagiario.* Ita dicitur, qui hominem aliquem liberum, emit invitum aut vendit, aut pro servo tenet. Facta vox à plagis, quod qui hujus criminis convicti essent, damnarentur plagis, lege Fannia. Transfertur ad eos qui res alias furantur, pro suis vēdicant, ac retinent sibi.

XLVII.

In poëtam plagiarium.

1. Una est in nostris tua, Fidentine, libellis

2. Pagina, sed certâ domini signata figura;
3. Quæ tua traducit manifesto carmina furto.
4. Sic interpositus villo contaminat uncto
5. Urbica Lingonicus Tyriâthina bardocucullus:
6. Sic Aretinæ violant crystallina testæ:
7. Sic niger, in ripis errat cùm forte Caystri,
8. Inter Ledæos ridetur corvus olores:
9. Sic ubi multisonâ fervet sacer Atthide lucus,
10. Improba Cecropias offendit pica querelas.
11. Indice non opus est nostris nec vindice libris:
12. Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

VERS. 1. In nostris epigrammatum libellis, quæ tu describere soles, ac recitare pro tuis, una est pagina tua, id est, à te scripta. Exscribebat Fidentinus epigrammata Martialis, & pro suis venditabat: ne furtum verò pateret, quædam à se composita illis interponebat.

2. Sed illa pagina certo quodam indicio satis ostēdit quis ejus auctor & dominus sit, nempe se prodit esse tuam, quia ineptè est scripta & illepidè.

4. Quæ tua carmina ridenda exponit, ob furtum manifestum.

Traducit. Traducebantur propriè scelerati cùm trans urbem, aut per arenam ducebantur, ut essent omnibus spectaculo & ludibrio: hinc, verbum *traduco*, sæpe sumitur pro, irrideo, ridendum propono, palàm accuso.

4. 5. Sic bardocucullus, quo Lingones, populi Galliæ, utuntur, si inter vestes urbanas Tyrianthinas mixtus & interpositus appareat, videtur eas villo suo crasso & uncto inquinare. Sic, inquam, sordent tua carmina meis interjecta, pulchris sordida, uncta nitidis.

Villo. Villi, pili sunt, seu fila è quibus panni constant. Legitur alicubi, *filo*.

Urbica. Urbana, Romana.

Bardocucullus. Bardi, erāt Gallorum cantores & poëtæ, seu philosophi, imprimis eruditi, Marcellino teste, qui hâc veste utebantur: habebat illa quoddam capitis tegmen, qui cucullus à forma vocabatur. Nam propriè cucullus est papyraceum involucrum, quo pigmentarii utuntur. Quod si ea vestis careret cucullo, dicebatur Bardiacus. Scriverius è bonis libris ita legit: *sic interposito villo contaminat uncto, &c.* Nam cucullus acutus erat instar metę, idemque longior, unde incurvabatur & uncum repræsentabat, ut longioribus cucullis contingit, cùm extrema pars à capite in scapulas recidit,

Tyrianthina Vox ea componitur ex Τύριος, Tyrius; ἰόγανθος, viola purpurea: est igitur Tyriantinum vestimentum confectum è purpura violacei coloris.

6. Sic testæ ex argilla Aretina (Aretium Italiæ oppidum, *Arezzo*, in Thuscia) factæ, si comparentur cum vasis crystallinis, sordent, & illa fœdant.

7. Caystri. Cayster Asiæ minoris fluvius, cygnis abundans, per Lydiam labitur: nunc vocatur *Chiay*.

8. *Ledæos.* Quia Jupiter sub forma cygni venit ad Ledam Castoris & Pollucis matrem.

9. Sic, ubi nemus aliquod sacrum resonat philomelarum cantibus, earum dulces querelas pica offendit, turbat, corrumpit. *Multisona.* Multam & varram vocem habente.

Atthide. Attica: subaudi, alite: significatur Philomela Pandionis regis Atheniensium filia: Cecropia dicitur, id est, Atheniensis, à Cecrope rege primo Atheniensium. Ejus cantus querelæ appellantur, quia videtur adhuc queri de injuria sibi à Tereo rege illatâ. Vide lib. V. Epigr. 61.

11. 12. Iudice. Qui ostendat eos esse meos: accusatore. *Vindice*, qui asserat eosdem in libertatem. (Vide Epig. 46) tua carmina meis à te inserta, & illis dissimillima, me tacente, ac nemine inclamante; furem te satis clamant.

XLVIII.

De amicorum delectu.

1. Si quid, Fusce, vacas adhuc amari.
2. (Nam sunt hinc tibi, sunt & hinc amici;)
3. Unum si superest, locum rogamus:
4. Nec me, quod tibi sim novus, recuses.
5. Omnes hoc veteres tui fuerunt,
6. Tu tantùm inspice, qui novus paratur
7. An possit fieri vetus sodalis.

VERS. 1. Si vacat adhuc apud te locus novo amico: si adhuc amari potes ab aliis novis amicis. *Fusce.* Cornelius Fuscus præfectus cohortium prætorianarum sub Domitiano fuit, magnæ apud principem auctoritatis.

5. Hoc fuerunt. Novi scilicet, ut ego.

XLIX.

Se privata vita & modicis opibus contentum esse.

1. Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,

2. Clarum militiæ, Fronto, togæque decus;
3. Hoc petit: esse sui nec magni ruris arator,
4. Sordidaque in parvis otia rebus amat.
5. Quisquam picta colit Spartani frigora saxi,
6. Et matutinum portat ineptus Ave;
7. Cui licet, exuviis nemoris, rurisque beati,
8. Ante focum plenas explicuisse plagas!
9. Et piscem tremulâ salientem ducere setâ,
10. Flavaque de rubro promere mella cado:
11. Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
12. Et sua non emptus præparat ova cinis.
13. Nō amet hanc vitã,quisquis me nō amet,opto:
14. Vivat & urbanis albus in officiis.

VERS. 1. 2. Si rescire vis quid optem ego Marcus Val. Martialis tuus amicus, ô Fronto, domi, forisque; belli & pacis artibus, inclyte.

Fronto. Vir fuit cum multis rebus præclarè gestis,tum singulari in eruditos & literatos amore clarus.

3. *Sui*. Ad se pertinentis: cujus sit dominus: optat agrum colere, non ita quidem magnum, sed suum.

4. *Sordida otia*. Sine cultu & splendore urbano: *in parvis rebus*, in re familiari angusta & tenui.

5. 6. Essene quemquam adeo mente captum, ut colere amet viros nobiles in marmoreis ædibus habitantes, eosque manè salutare magno labore; si possit ille, si satis opum habeat, ut postquam feras captas in suo nemore inclusit retibus, ea retia explicet,exoneret,domi suę ante focum sedens,&c Ordo est: cui licet explicare ante focum plagas plenas exuvjis ruris & nemoris beati. Est qui legat *beato*:id est,cui beato exuviis, abundanti spoliis ruris.

Spartani. Marmor Spartanum seu Laconicum laudabatur: Sparta, urbs Peloponnesi primaria fuit, in Laconia regione: Eadem Lacedæmon dicta est; nunc vocatur *Mistra*. Est autem marmor frigidissimum;idem vulgò est pictum venis variis,& maculosum. Itaque, *picta frigora Spartani saxi*, intellige domum ornatam marmore frigido & variis coloribus distincto.

9. *Seta*. Linea piscatoria, quæ sæpe fit è setis equinis. *Salientem* palpitantem.

11. *Inæquales*. Modò lautiores, modò tenuiores: vel, non æquè ab omni parte fultas;v.g. si sit (ut in Baucidis mensa. Ovid. 8. Met.) pes tertius impar, & testa parem faciat. Vel: impolitas, non

dolatas manu artificis. bus & curis: vel albatur, hoc est, indutus veste candidâ, ad salutandos officiosè, & colendos patronos: quia clientes albâ togâ utebantur ad officia patronis præstanda: vel denique, candidâ facie, non fuscâ, ut rusticorum est.

12. *Non emptus*. Factus è lignis non emptis. *Sua*, quia ova calido cinere & modico igne meliùs coquuntur: vel, domi nata, nō aliūde quæsita.

14. *Albus*. Vel pallidus & anxius, in urbanis muneri-

L.

In cauponem.

1. Continuis vexata madet vindemia nimbis:
2. Non potes, ut cupias, vēdere, caupo, merum.

VERS. 1. 2. *Merum* Ludus est in hac voce, quæ vinum significat non dilutum aquâ. Vinum igitur aquâ cælesti & imbribus ita temperatum est, ut illud non possit purum vendi. *Ut cupias*, quamvis cupias: quæ sanè ironia lepida est, in cauponem solitum vino aquam admiscere, & minimè cupientem merum vendere.

LI.

Lauta balnea, jejuna cœna.

1. Dat Baïana mihi quadrantes sportula centum,
2. Inter delicias quid facit ista fames?
3. Redde Lupi nobis, tenebrosaque balnea Grylli:
4. Tā malè cùm cœnē; cur bene, Flacce, lavor?

VERS. 1. 2. Cùm te, ô Flacce, ad Baïana balnea patronum cliens sequor, das mihi sportulam, in qua numerantur centum quadrantes; quæ summa pecuniæ non sufficit ad levandam famem: quid juvat me esurientem locus deliciarum plenus?

Bajana. Baiæ, Bajarum, *Baja*; locus amœnus in campano littore, juxta Lucrinum sinum, inter Puteolos & Misenum montem: ibi aquæ calidæ, & celebrata erant balnea.

Sportula. Est vas vimineum è sparto, in quo cibi, pecunia, &c. feruntur. Vulgò apud Romanos vox ea significabat cibos, quos clientibus patroni dividebant è sua mēsa: id verò cùm visum esset molestum patronis divitibus, illi pro cibis in dies singulos dederunt centum quadrantes, quæ summa redit ad asses vigintiquinque pecuniæ Gallicæ, & ad tres Julios cum dimidio Romanæ: est

n quadrans quarta pars ant assis, tres unciæ. *Fames*. Inopia, ægrè iens ad tollendam fa-

. Reduc me Romam, & e ut ibi laver cum populo promiscuè in vilibus ac tenebricosis Lupi & Grylli balneatorum, balneis: non amo egregia balnea & cœnam jejunâ: malim optimè cœnare, & pessimè lavari.

LII.

De lepore & leone.

ntres ampla licet torvi lepus ora leonis,
.. Esse tamen vacuo se leo dente putat.
Quod ruet in tergũ, vel quos procũbet in armos?
.. Alta juvencorum vulnera figet ubi?
Quid frustrà nemorũ dominũ, regemq; fatigas?
. Non nisi delectâ pascitur ille ferâ.

ERS. 3. 4. Tu nullum es prope tergum, nullos ios, in quos ruat leo; pars in te reperietur, in possit alta vulnera facere, & dentes figere, quo pacto solet infigere juvencis, nempe lacerando tota membra? Vide Epig. 41. 6 *Delectâ*. Insigni, magna.

LIII.

aus poëtarum aliquot, maximè Hispanorum.

Verona docti syllabas amat Vatis,
2. Marone felix Mantua est:
Censetur Apona Livio suo tellus,
4. Stellaque, nec Flacco minùs:
Apollodoro plaudit imbrifer Nilus,
6. Nasone Peligni sonant.
Duosque Senecas, unicumque Lucanum,
8. Facunda loquitur Corduba.
Gaudent jocosæ Canio suo Gades,
10. Emerita Deciano meo:
. Te, Liciniane, gloriabitur nostra
12. Nec me tacebit Bilbilis.

VERS. 1. *Verona*. Urbs Ita-, item Mantua: *Verona*, *antova*. *Docti vatis*. Catulli: natus est Veronę anno aburbe condita 667. Vide Epig. 8. hujus libri, & 177. lib. XIV. *Syllabas*. Versus, quorum

ratio syllabis constat, & certâ illarum mensurâ.

2. *Marone*. Virgilius natus est in vico, qui Andes vocabatur, non procul Mantua, anno ab Urbe condita 684.

3. *Censetur*. Æstimatur, laudatur. Illi apud Romanos censeri dicebantur qui profitebantur apud Censorem nomen suum, genus, tribum, liberos, maximè verò suas opes & rem familiarem, quæ propriè vocabatur census; quibus nihil erat pecuniæ, pauperes, capite censeri dicebantur, quia nihil præter seipsos in censum referebãt, cùm divites, alius trecentis millibus nummûm, alius sexcentis, alius pluribus, paucioribusve censerentur. Hinc ortum est ut aliquis aliquâ re ac dote censeri dicatur, quâ excellit ac præstat, ut virtute, formâ, &c. Sic Patavium censetur Livio. Scripsit T. Livius Romanam historiam stilo amplo & eleganti: Floruit sub Augusto & Tiberio: ediderat libros 142. Supersunt tantùm 35. Est in illo ubertas, amplitudo, & lactea eloquentia.

Apona tellus. Patavina regio: sic appellatur à fonte prope Patavium, *Padova*, qui dicitur Aponus, *Abano*.

4. Nec minùs laudatur ob Titum Livium Patavina regio, gloriaturque duobus summis poëtis, Stellâ & Flacco, qui indidem orti sunt. Stellę opera non extant: Valerius: Flaccus scripsit octo libros Argonauticon. Campanus fuit, ex urbe Setia in Italia. Opus suum Vespasiano dedicavit.

5. *Apollodoro*. Nobili poëtæ comico, Alexandrino, Menandri æmulo.

Imbrifer. Qui toti Ægypto loco est imbrium: illi enim vix unquam in Ægyptum decidunt, sed Nilus exundans totam irrigat.

6. *Peligni*. Populi Italiæ, ubi Sulmo urbs Ovidii patria. Vide Epigr 25.

7. *Senecas*. M. Annæum Senecam, qui rhetor insignis extitit: & ejus filium L. Annæum Senecam, qui philosophus est dictus, ac tragœdiarum, ut quidam volunt, scriptor fuit. Vide lib. 4 Epig. 32.

Lucanum. Senecæ philosophi ex fratre nepos fuit. Historiam belli civilis Cæsarem inter & Pompejum, versu scripsit. Perire jussus à Nerone, cui propter æmulationem artis poëticæ invisus erat, sibi venas incidit. Ejus poësis tumidior est & ambitiosior; licèt plerumque acris & ingeniosa.

8. *Corduba*. Urbs Hispaniæ. *Cordova*.

9. *Jocosæ*. Quia saltationi & choreis dediti erant Gaditani. Sunt autem Gades urbs & insula in extrema Hispania prope Africam, in freto Gaditano. *Cadiz*. vide Ep. 36.

10. *Emerita*. Emerita augusta, urbs Lusitaniæ, nunc *Merida*. Decianus autem iste fuit Stoïcus Philosophus, de quo agit Epigr. 9. de urbe Bilbili, vide Epigr. 41.

LIV.

Hominum frequentia periculosa.

Casta, nec antiquis cedens Levina Sabinis,
2. Et quamvis tetrico tristior ipsa viro:
Dū modò Lucrino, modò se permittit Averno;
4. Et dum Baïanis sæpe fovetur aquis:
Incidit in flammas, juvenemque secuta, relicto
6. Conjuge, Penelope venît, abît Helene.

ᵛERS. 1. *Sabinis*. Mulie- Sabinæ olim laudabantur astimoniam. *Tristior*. Alienior à jocis eliciis, quàm vir suus se- ıs homo, & austerus. Dum navigat modò in rno lacu, modò in Lu- o. Est uterque lacus in ıpania Itala; Avernus ɔis, Bajisque proximus. :llatur hodie *Lago d'A- o*, vel di *Tripergola*: Lu- ıs inter Puteolos & Ba- olim erat celebris, sed : motu anno 1538. ab- us est; restat tantùm lu- palus, & vocatur *Mare ?*. Dum utitur sæpe Bal- epidis Bajanis. De Bàiis paulò ante dictum. Epigr. 51.

5. *Flammas*. Amoris inho- nesti. Flammas aquis oppo- nit.

6. *Penelope venit*. Tam ca- sta, quàm Penelope Ulyssis uxor, quæ, cùm ejus vir longo errore jactatus, do- mum non rediret, licet à sex- centis procis sollicitata, fi- dem tamen marito, pudici- tiamque servavit. *Helene*. Impudica, similis Helenæ, quæ Menelaum re- gem Laconum, maritum sum reliquit, ut Paridem fi- lium Priami regis Trojæ, qui tum fortè à Menelao suscep- tus hospitio fuerat, seque- retur: quæ causa Trojani bel- li fuit.

LV.

Auditor improbus.

: recitē tibi nostra rogas epigrammata, nolo:
Non audire, Celer, sed recitare cupis.

RS. 2. *Sed recitare*. Vis circo audire, ut reti- ıemoria, tum aliis, quasi tua essent, recites: vel, non mea vis audire, sed ha- bere causam recitandi tua.

LVI.

Laus suspiciosa.

lla es; novimus: & puella; verum est:

2. Et dives; quis enim poteſt negare?
3. Sed dum te nimiùm, Fabulla, laudas,
4. Nec dives, neque bella, nec puella es.

V. 1. *Bella.* Venuſta: bellus quiddam minus eſt pulchro. Vide Epigr. 10.

4 *Nec dives*, &c. Facis nimiùm te laudando & tuas divitias, formam, caſtitatem prædicando, ut eas in te dotes ineſſe non credamus. Qui ſe nimiùm laudat ac venditat, videtur ſibi defenſionem parare, ac ſuis rebus diffidere.

LVII.

In Cæcilianum ficoſum.

1. Cùm dixi ficus, rides quaſi barbara verba,
2. Et dici ficos, Cæciliane, jubes.
3. Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci,
4. Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Vers. 1. Cùm ego vocem hanc *ficus* pluralis numeri poſui in quarta declinatione, me rides quaſi loquar barbarè & parum latinè, viſque dici ficos quaſi vox ficus eſſet tantùm ſecundæ declinationis. Ego verò tibi reſpondeo vocem illam, ficus, cùm ſignificat fructum qui ex ficu arbore naſcitur, eſſe rectè ac dici in quarta declinatione: at cùm ſignificat morbum turpem qui tuus eſt, quò tu laboras, eſſe ordinis ſecundi. Dicimus igitur ficus arboreas: & tuos ficos.

Ficus. Significat ea vox notam arborem, ejuſque fructum; item morbum ſeu vitium corporis ex intemperantia ortum, quando intumeſcit caro & inſtar ficus excreſcit; quo morbo qui laborant, ficoſi appellantur. Cùm arborem & fructum ejuſdem arboris ſignificat, eſt promiſcuè quartæ aut ſecundæ declinationis; cùm verò morbum, eſt tantùm ſecundæ ac generis etiam maſculini, ut liquet ex hoc loco Martialis, qui aliter explicari ſatis commodè & latinè non poteſt.

LVIII.

In furem librorum.

1. Erras, meorum fur avare librorum,
2. Fieri poëtam poſſe qui putas tanti,
3. Scriptura quanti conſtat, & tomus vilis.

4. Non sex paratur, aut decem sophos nummis;
5. Secreta quære carmina, & rudes curas,
6. Quas novit unus, scriniòque signatas
7. Custodit ipse virginis pater chartæ:
8. Quæ trita duro non inhorruit mento.
9. Mutare dominum non potest liber notus:
10. Sed pumicatâ fronte si quis est nondum,
11. Nec umbilicis cultus atque membranâ;
12. Mercare: tales habeo, nec sciet quisquam.
13. Aliena quisquis recitat, & petit famam;
14. Non emere librum, sed silentium debet.

VERS 2. Ordo est. Er- as si putas posse fieri aliquē oëtam tanti, id est, tanto retio; non majore sumptu tem poëticam comparari sse, quàm quo liber constat, tomus, *vilis*, hoc est, exigui etii: *avarum* vocat furem um, quia rem tantam, anta est poëtæ fama, eme- contendebat vili pretio.

3. *Scriptura*. Scripta in li- carmina: vel, labor de- ibendi aliena carmina.

Tomus. Pars libri: liber, ιος, à τέμνω, scindo, do. Opus aliquod, in- s liber, in multos tomos, ultas partes secatur.

Sex nummis. Sestertiis Sestertius nummus va- asses gallicæ monetæ: ita fuit appellatus qua- nistertius, quia valebat tres dempto semisse, si- ios & semis. Exprimi at ac notari duabus L. m S. nempe, duæ libræ sses duo, & semis: po- uæ L. L. junctæ sunt, ta est littera H, unde obtinuit usus ut illa nota H S, sestersium significaret. Porro sestertium in neutro genere valet mille sestertios.

Sophos. Plausus, fama boni poëtæ. Propriè *Sophos* est vox acclamantium & plaudentium; à Græco σοφῶς, id est, sapienter, præclarè, bellè, &c. Ponitur autem hoc in loco quasi nomen neutrius generis.

5. *Secreta*. Nondum vulgata, in scrinio poëtæ recondita.

Rudes. Nondum editas, libros quasi recèns cusos Metaphora ducitur à nummis qui recens cusi, apparent rudes & asperi; usu, deteruntur ac lævigantur.

6 7. Quas chartas seu curas eruditas, solus earum auctor & quasi pater, custodit in suo pluteo & scrinio clausas & obsignatas clavi, aut annulo, solas & intactas; ut virgines abduntur à parentibus, & custodiuntur domi. Virgo charta, quæ nondum lectorem experta est, quam

nullius adhuc manus attigit Aliàs significat chartam in qua nihil scriptum sit, quæ pura dici quoque solet.

8. Quæ nondum barbam contraxit. Cùm libri sinu vel manibus diu tenentur ac teruntur, solent sordidâ quâdam lanugine inhorrere, in iisque villi quidam & pili, ut in virili mento, subnascũtur.

9. Alteri auctori ascribi nequit liber ille, qui jam est vulgatus, sed is tantùm qui nondum est fronte pumicata, &c.

10 *Pumicata*. Libri olim obtegebantur aliquando pellibus, & constabant distinctis foliis, ut nunc ferè fit: ea folia interdum erant mẽbranea, vulgò tamen lignea & cerâ obducta, in qua cera scribebatur graphio, ac folia illa tabulæ dicebantur. Pelles extimæ poliri pumice & levigari solebant. Est autem pumex, lapis aridus, levis, spongiosus & erosus. Aliquando libri constabant ex uno longiori & perpetuo membranæ folio, ex una pagina in cujus ima parte assuebatur bacillus tenuis, seu radius è buxo, cedro, ebore, &c. Circa hunc bacillum volvebatur illa ingens & perpetua pagina, ita ut extra oras membranæ circa bacillum involutæ, extarent bacilli capita duo tornata, & buxo, ebore, &c. ornata, quæ vocabantur libri cornua. In ima pagina aut ad marginem angulosve librorum addebantur, ornamenti causâ, bullæ, clavi ex ære aut argento, emblemata umbonis aut umbilici speciem referentia, quæ omnia umbilici dicebantur.

Fronte. Frons libri, qui è foliis multis compactis constet, dici potest plana facies desecti marginis, Gallicè, *la tranche*, Italicè *la testa del libro*, quia exterior ille margo primus in oculos incurrit, ut frons & vultus aspicitur ab eo qui nos alloquitur adversos: In voluminibus autem seu libris circa bacillum involutis, frontes erãt oræ & margines chartæ complicatæ in orbem circa bacillum, quibus in mediis extabant cornua: itaque geminæ in singulis libris erant; solebant æquari & poliri pumice. Potest etiam gemina frons libri vocari paginæ initium, & pars prima tum interior, tum exterior.

11. *Membrana*. Vel pellis est, quâ obducebantur libri, vel ipsa illa membrana in qua scribebatur, quæ bicolor à Persio dicitur Sat. 3. quia introrsum, (quà videlicet parte scribebatur) candida erat; extrorsum croceo, vel purpureo colore imbuta.

12. *Tales habeo, &c.* Hunc versiculum sic aliqui reponunt non pravè: *Mercare tales adeo, &c.* Mendosè verò, qui legunt, *Mercare tales ab eo*, nempe custode chartæ virginis. Peccaret enim versus contra prosodiæ leges.

13. *Et petit famam*. Et laudari, tanquã si sua essent, cupit: auctor illorũ haberi optat.

14. Is non tam debet pretium dare pro libro, quàm pro silentio: hoc est, dare pecuniem auctori ut sileat, permittatque te illa recitare pro tuis.

LIX.

Poëta liber.

1. Liber homo es nimiũ, dicis mihi, Cherile, sẽper.
2. In te qui dicit, Chœrile, liber homo est.

VERS. 1. 2. Dicis mihi semper, ô Chœrile, me esse dicaciorem & liberiorem: sanè hunc esse liberum admodum & otiosum oportet, qui habeat satis otii ut in te hominem nauci & nihili, ac de te scribat; non is ego sum: jocarer in te libenter & liberè, si liber ab aliis occupationibus forem.

Liber. Ea vox aliquando dicacem & maledicum sonat, aliquando otiosum, & vacuum, cui nihil est quod agat: ludit in gemina ista significatione. Vel: liber homo est, quia à te nihil timet, nihil expectat. Vel: Liber est quicumque in te dicit, quia in te dici liberè omnia & verè possunt. Legi potest eadem extrema Versiculi pars cum interrogationis nota: liber homo est? an est liber, & dicax qui te insectatur? imò justus, & sincerus est.

LX.

Jocus in Canium.

1. Cœpit, Maxime, Pana quæ solebat,
2. Nunc ostendere Canium Terentos.

VERS. 1. 2. O maxime, convenire antea solebant homines ad Terentum, ut ibi simulachrum Panos viserent, jam convenient, concurrentque, ut Canium visant: & Terentos (est in recto casu ea vox, græco flexu) pro simulachro Panos ridentis, ipsum Canium cępit ostendere.

Pana Pan Deus erat agrorum; Faunorum & Satyrorum ductor, vino, somno, choreis indulgere solitus: ejus simulachrum visebatur in Terento, quæ Terentus erat locus in campo Martio, sic dictus quod esset prope ripam Tiberis, & ejus aquis tereretur, seu allueretur, vel, quod in eo ara Ditis terra occultaretur. Porro statua Panos habitu ridentis pingebatur: Canius autẽ erat Poëta lepidissimus ac ridere semper solitus, qui non ita pridem habitare in campo Martio prope Terentum cœperat. Ait igitur Martialis Canium deinceps loco Panos ostensum iri, neque repertum iri dissimilem, si quidem eum semper homines videbunt ridentem, festivum & lepidum.

LXI.

Librum ſuum Proculo mittit.

Vade ſalutatum pro me liber : ire juberis
Ad proculi nitidos, officioſe ; Lares.
Quæris iter? dicam : vicinum Caſtora canæ
Tranſibis Veſtæ, virgineamque domum.
Inde ſacro veneranda petes palatia clivo,
Plurima quà ſummi fulget imago ducis.
Nec te detineat miri radiata coloſſi
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
Flecte vias hàc quà madidi ſunt tecta Lyæi,
Et Cybeles picto ſtat Corybante tholus.
Protinus à lęva clari tibi fronte Penates,
Atriàque excelſæ ſunt adeunda domus.
Hanc pete:ne metuas faſtus,limènq; ſuperbũ:
Nulla magis toto janua poſte patet:
Nec propior quã Phębus amet,doctæq;ſorores.
Si dicet : quare non tamen ipſe venit?
Sic licet excuſes:Quia,qualiacumque legũtur.
Iſta ſalutator ſcribere non potuit.

Vers. 3. *Iter* Habitabat Martialis ad pilam Tiburtinam in ſeptima urbis regione : C. Julius Proculus in Palatio, regione decimâ.

Caſtora. Templum Caſtoris & Pollucis, quod in foro erat. De Caſtore dictum ſupra Epigr. 32.

4. *Veſtæ*. In æde Victoriæ erat ſimulacrum Veſtæ allatum Peſſinunte, & juxta viſebatur virginum Veſtalium domus. Canam vocat Veſtam, quia Saturni Deorum antiquiſſimi filia.

5. A Romano foro ibis in montem Palatinum & regiã Domitiani, per ſacrum clivum, id eſt, ſacram viam, eâ parte quâ Domitiani ſtatua equeſtris ſpectatur *Plurima*, alta, eminens, conſpicua.

7. Ne moram trahas in ſpectanda ingenti ſtatua ſolis, cujus moles Rhodi Coloſſum ſuperat: ideſt, ſtatuã ingentem Solis in portu inſulę Rhodi poſitam.

Coloſſi. De illo vide Epigr. 2. libri Spectaculorum. Sunt qui hunc, & libri Spectaculorum verſum interpretẽtur de ſtatua Domitiani, quam egregiis verſibus deſcripſit Statius.

9. Pete hinc templum Bacchi, & Cybeles.

Lyæi. Ita vocatur Bacchus

à λύω solvo, quia curas solvit Cybele Deorum erat mater.

10. *Tholus*. Est testudo tēpli, sive pars in quam lapides aut trabes fornicis coëūt & conveniunt: ex qua suspendi dona votiva consueverant Sumitur eadem vox aliquando pro ædificiis omnibus, quorum fastigium est rotundum.

Corybante. Erant Corybantes sacerdotes Cybeles: eorum multæ imagines pictæ cernebantur in ejus templo. Dicti sunt à voce græca κορύπτειν, quæ significat caput saltando jactare, quòd illi sacerdotes velut insano furore correpti saltitarent; vel, à voce κόρυς, *galea*, quod galero quodam instar galeæ facto, uterentur.

11. *A leva fronte*. Ad lævam partem templi Cybeles, Proculi domum invenies.

Penates. Propriè Penates erant Dii domestici, ita dicti, quia in penitiori domo colebantur; pro tota domo sumuntur.

14 Nulla domus est apertior & patientior adeuntibus, ob domini scilicet humanitatem.

15. Nec ullla domus est Phœbo, Musisque gratior. *Propior*. Præsentior, benignior.

16. *Ipse* Martialis: cur mittit librum, cur non venit ipse?

17. Ita poteris Martialem excusare. Qualiacumque, quantulacumque sint ista Epigrammata, requirunt otii tamen aliquid ac temporis, quod iis non suppetit, qui salutatores esse volunt; qui salutandis amicis tempus terunt.

LXII.

In plagiarium.

1. Nostris versibus esse te poëtam,
2. Fidentine, putas, cupisque credi.
3. Sic dentata sibi videtur Ægle,
4. Emptis ossibus, Indicoque cornu:
5. Sic, quæ nigrior est cadente moro,
6. Cerussata sibi placet Lycoris.
9. Hâc & tu ratione, quâ poëta es,
8. Calvus cùm fueris, eris comatus.

VERS. 1. *Nostris*. Quos mihi surripuisti, &c.

4. *Ossibus*. Eburneis dentibus. Ebur est ipse dens elephantis, quæ bellua nascitur maximè in India: quidam elephantis dentes vocant cornua, quia cornuum bubulorum magnitudinem & vim habent.

5. *Cadente*. Maturo: tunc enim nigrescit.
6. *Cerussata* Fuco infecta. Cerussa est pigmentum candidum quod genis allinitur ad conciliandam venustatē.
7. Sic tu comatum te dices quando emptos crines & ascititios appones calvo capiti; sed quemadmodum ascita coma non impedit quominus aliquis revera sic calvus, ita tua furta & carmina mea, quæ pro tuis recitas, non impedient quominus poëta sis pessimus.

LXIII.

Malum nomen.

1. Dimidium donare Lino, quàm credere totum
2. Qui mavult: mavult perdere dimidium.

VERS. 1. 2. Qui Lino poscenti summam pecuniç mutuo accipiendam, donat gratis dimidiam summæ illius partem, sapienter facit, quia perdet tantùm dimidiam illam partem: si enim totam summam daret illi mutuam, & ab eo speraret esse reddendam, totam perderet, quia Linus nunquam solvit mutuū, creditum nunquam reddit.

LXIV.

Forum dives, Parnassus inops.

1. O mihi curarum pretium non vile mearum,
2. Flacce Antenorei spes & alumne Laris,
3. Pierios differ cantusque, chorosque sororum:
4. Æs dabit ex istis nulla puella tibi.
5. Quid petis à Phœbo? nūmos habet arca Minervç,
6. Hæc sapit, hæc omnes fœnerat una Deos.
7. Quid possēt hederç Bacchi dare? Palladis arbor
8. Inclinat varias pondere nigra comas.
9. Præter aquas Helicon, & serta, lyrasque Dearū
10. Nil habet, & magnum, sed perinane, sophos.
11. Quid tibi cum Cyrrha? quid cum Permesside lympha?
12. Romanum propius, divitiusque forum est.
13. Illic æra sonant: at circum pulpita nostra,
14. Et steriles cathedras, basia sola crepant.

VERS. 1. 2. O Flacce oriunde Patavio, qui dignus es cui consulam, cujus res curem, cujus res & commoda

mihi & Reip. magno habenda sunt in pretio.

Flacce. Val. Flaccus poëta nobilis, Argonautica scripsit: Vespasiani tempore floruit. Vide Epigr. 53.

Antenorei laris. Urbis Patavinæ, in qua habitavit, & quam condidit Antenor Trojanus. Virg. 1. Æneid. Patavium sive Padua, *Padova*, quasi Padavium dictum est, quia est ad Padum.

3. 4. *Differ*. Omitte poëticam & carmina, aut in aliud tempus rejice: nulla è Musis te divitem faciet.

5. Frustra opés à Phæbo petis; eget.

Minervæ. Templum Minervæ, vicinum erat Romano foro: ubi causę agebantur, magno causidicorum lucro. De foro Palladio vide infra versu 12.

6. Tantum habet pecuniæ Minerva, ut mutuos dare Diis reliquis nummos possit: itaque sapit, ac meritò Dea sapientiæ præses dicitur.

7. Quem fructum affert hedera? certè nullum: at olea baccas profert, earumque pondere ramos depressos habet: hoc est, friget poësis, fervet ac ditescit forum. Poëtæ coronabantur hedera. Virg. *Pastores hederæ crescētem ornate poëtam*. Ecloga VII. Poëtæ enim sunt in tutela Bacchi, cui sacra hedera.

Varias. Qui virides unâ parte, alterâ cãdidiores sunt.

Helicon. Mons Græciæ in Bœotia, nunc *Helicona*, Musis sacer.

10. *Perinane*. Admodum inane, nullius planè utilitatis. De voce *Sophos*, lege Ep. 58. in hoc libro.

11. *Cyrrha*. Unus est è verticibus Parnassi: alter Nisa dicitur.

Permesside: Aqua fluvii Permessi, qui ex Helicone fluit. Legitur etiam: *Permesside nuda*.

12. *Romanum*. Forum Latium & Latinum, sive Romanum, idemque Vetus dictum, erat omnium antiquissimum: additum aliud deinde à Cæsare fuit, Julium nuncupatum, ac deinde Palladium, cum Domitianus illud instaurasset: tertium ab Augusto. Accessit quartum Nervæ, quod Transitorium dicebatur. Additum denique Trajani forum, sive Ulpium.

Propius. Quàm Cyrrha & Helicon, qui sunt procul hinc, in Græcia.

Divitius. Divitior & ditior, à dives; rectè ambo dicuntur & latinè; illud antiquius & obsoletius.

13. *Æra*. Nummi qui olim ex ære sunt cusi. *Sonant*. Dũ solvuntur à clientibus.

Pulpita. Pulpitum, suggestus est, & locus editior, unde ad populum verba fiunt: aliàs significat locum in theatro altiorem, ubi pueri symphoniaci.

14 *Cathedras*. Unde magistri discipulos docent, & poëtæ carmina sua recitant.

Basia. Oscula: hoc est, inanes plausus. Solebant deosculari quos laudarẽt, probarentque.

LXV.

Romana Mors.

1. Indignas premeret pestis cùm tabida fauces,
   2. Inque suos vultus serperet atra lues:
3. Siccis ipse genis flentes hortatus amicos
   4. Decrevit Stygios Festus adire lacus:
5. Nec tamen obscuro pia polluit ora veneno,
   6. Aut torsit lentâ tristia fata fame.
7. Sanctam Romanâ vitam sed morte peregit,
   8. Dimisitque animam nobiliore viâ.
9. Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
   10. Fama potest: hujus Cæsar amicus erat.

VERS. 1. *Indignas*. Affectas morbo qui erat indignus homine probo, quem sua nimirum virtus ab eo vindicare debere videbatur; qui tale supplicium minimè merebatur.

Pestis &c. Morbus iste, de quo hic agitur, scabies quædam est: à mento in collum, pectusque serpit, & Mentagra vocatur; aliter, Lichen.

4. *Stygios adire lacus*. Inferos petere, ubi Styx, palus inferorum: decrevit mori.

5. Noluit se tamen veneno interficere.

Obscuro. Quod arcanâ vi nocet, imisque in præcordiis clam sævit. *Polluit*. Veneno extincti colorem ferè lividum referunt.

6. Vitam, fame tristi sensim se macerando, non absumpsit.

7. *Romanâ*. Romanis heroibus usitata, forti & generosa gladio se confecit.

9 *Catonis*. De Catone Uticensi vide Epig. 9. hujus lib.

10. *Hujus*. Festi. Præferendus Catoni Festus, quod Cato sibi necem conscivit metu & odio Cæsaris; Festus Imperatoris amicus erat.

LXVI.

In Attalum ardelionem.

1. Semper agis causas, & res agis, Attale, semper:
   2. Est, non est, quod agas, Attale, semper agis.
3. Si res, & causæ desunt, agis, Attale, mulas:
   4. Attale, ne quod agas desit, agas animam.

VERS. 1. *Res*. Negotia varia: tales homines à Græcis vocantur πολυπράγμονες, qui semper occupati sunt & inquieti, qui apta inepta, aliena & sua agunt. De il-

lis vide lib. II. Epigr. *6.*

3. *Agis mulas*. Oleribus scilicet, aut aliâ quâpiam merce onustas: quod vilissima mancipia factitabant.

4. *Agas animam*. Opto ut moriaris: ne otiosus sis, ne nihil agas. Ludit in verbo, *agas*, agere animam est eam expellere, exhalare; mori.

LXVII.

In sportulæ petitorem.

1. Sportula, Cane, tibi supremâ nocte petita est.
2. Occidit, puto, te, Cane, quod una fuit.

VERS. 1. O Cane, (fictum est nomen) tu eâ nocte quæ tibi suprema fuit, quâ mortuus es, petieras à patronis sportulam; sed cùm unam tantùm accepisses, ac videres tibi cum ista sportula moriendum esse fame, puto te hoc dolore exanimatum fuisse. Vel, qui soleres multas sportulas à multis patronis corrogare, cùm unam duntaxat tibi datam vidisti, periisti.

LXVIII.

In servum.

1. E servo scis te genitum, blandèque fateris;
2. Cùm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

VERS. 1. 2. Sosibianus ex adulterio nobilis matronæ cum servo, natus erat, & illius matronæ virum, cujus filius putabatur, dominum blandiendo vocitabat Rectè, inquit vates, facis, ô Sosibiane, tuus ille dominus non pater est, tu servus & furto natus.

LXIX.

Homo probus, superum est cura.

1. Hæc quæ pulvere dissipata multo
2. Longas porticus explicat ruinas,
3. En quanto jacet absoluta casu!
4. Tectis nam modò Regulus sub illis
5. Gestatus fuerat, recesseratque:
6. Victa est pondere cùm suo repentè,
7. Et postquam domino nihil timebat,
8. Securo ruit incruenta damno.
9. Tantæ, Regule, post metum querelæ,

10. Quis curam neget esse te Deorum,
11. Propter quem fuit innocens ruina?

VERS. 1. *Hæc*. Idem argumentum tractat Epig. 13. *Dissipata*. Cum ingenti pulvere dissoluta & collapsa.

3. Quàm bene isto suo casu & prolapsione liberata est ab hominum invidia, & à gravi crimine quo laborasset, si virum probum oppressisset! vel, quàm felici eventu & casu, soluta est veluti scelere, cujus fuisset rea, si, &c.

8. *Securo*. Nihil domino nocens, sed sibi; suo damno & periculo tantùm cadens, non alieno. *Incruenta*. Innoxia.

9. 10. Postquam soluti & liberati sumus metu damni & exitii tui, quod profectò ingentes hominum querelas excitasset, qui divinam accusassent aut negassent providentiam; quis non intelligit te superis curæ esse, cujus virtuti datum sit, ut impunè, ac te illæso, porticus rueret?

LXX.

In præconem stolidè facetum.

1. Venderet excultos colles cùm præco facetus,
2. Atque suburbani jugera pulcra soli:
3. Errat, ait, si quis Mario putat esse necesse
4. Vendere: nil debet; fœnerat imo magis.
5. Quæ ratio est igitur? servos ubi perdidit omnes,
6. Et pecus, & fructus, non amat inde locum.
7. Quis faceret pretium, nisi qui sua perdere vellet
8. Omnia? sic Mario noxius hæret ager.

V. 1. *Venderet*. Marius quidam prædium prope urbem habebat lautum & cultum: illud, ut æs alienum dissolveret, vendere cupiens, præconi & hastę subjecit; id est, adhibuit præconem à quo venale prædium proclamaretur: auctionem constituit: (auctionis signum erat hasta in certo loco publicè sublata & fixa.) Præco malè facetus cùm vellet Marium excusare, ne quis eum inopiâ & æris alieni gravitate id facere putaret, attulit fictam causam, nempe quod in eo prędio Marius servos & pecora amisisset, sed non intellexit homo stupidus fore ut inde omnes colligerent continuò, agrum esse pestilentem, atque ita nemo vellet ejus facere pretium, hoc est, illum emere, quod revera contigit.

4. *Fænerat*. Non modò nihil aliis debet, ut contra mutuam ipsis det pecuniam.

5. *Ubi*. Ordo est: ob eam causam non amat hunc fundum, ubi servos perdidit.

8. *Noxius*. Damnosus Mario, qui vendere illum cupiebat, ut haberet unde alienum ęs dissolveret; vel, ubi servos perdiderat. *Heret*, manet, non emitur ab aliis.

LXXI.

Vicinus non vicinus.

1. Vicinus meus est, manuque tangi
2. De nostris Novius potest fenestris.
3. Quis non invideat mihi, putetque
4. Horis omnibus esse me beatum,
5. Juncto cui liceat frui sodale?
6. Tam longè est mihi, quàm Terentianus,
7. Qui nunc Niliacam regit Syenen.
8. Non convivere, nec videre saltem,
9. Non audire licet: nec urbe totâ
10. Quisquam est tam prope, tam proculq; nobis.
11. Migrandum est mihi longiùs, vel illi.
12. Vicinus Novio, vel inquilinus
13. Sit, si quis Novium videre non vult.

VERS. 5. *Juncto*. In junctis ædibus habitante.

Terentianus. Eques Rom. qui Ægyptum administrabat. *Syene*. Est urbs in Æthiopiæ finibus & Ægypti: nunc appellatur *Asna*. Sub tropico Cancri posita est, ad Nilum; olim Romani Imperii, ut nunc Turcici, terminus.

12. *Inquilinus sit*. Habitet in ipsius Novii domo. Vocatur inquilinus, qui habitat in domo alterius conducta, non sua. Lemma vulgò huic epigrammati præfixum legitur, *De Novio Mycropsycho* seu *Mycrospico* (quę vox eadem est ac prior, translatis paulisper ac vitiatis elementis.) Est autem Μικρόψυχος homo pusilli animi & meticulosi, qui sub rustico pudore impeditur, ne homines conveniat, accipiat, alloquatur.

LXXII.

In mulierem ebriosam.

1. Ne gravis hesterno fragres, Fescennia, vino,
2. Pastillos Cosmi luxuriosa voras.
3. Ista linunt dentes jentacula: sed nihil obstat,

4. Extremo ructus cùm venit à barathro.
5. Quidquòd olet graviùs mistũ diapasmate virus,
6. Atque duplex animæ longiùs exit odor.
7. Notas ergo nimis fraudes, deprensaque furta
8. Jam tollas, & sis ebria simpliciter.

Vers. 1. Ne oleas vinum à te haustum heri.

Vino. Vini usus Romanis fœminis severè admodum interdictus erat.

2. *Pastillos*. Pastillus à pane dictus est, quod parvi panis formam referat, cùm sit rotundus & planus ad rotæ similitudinem: hinc τροχίσκος *rotula*, vocatur à Græcis. Est rotunda massa ex cinnamo, pipere, & aromatibus conflata, quam ore continebant, ut halitus esset suavis & bene olens.

Luxuriosa. Delicata, intemperans. Cosmus autem erat unguentarius & pharmacopola celebris.

3. Isti pastilli nihil aliud agunt nisi dentes, & os extremum linunt, non depellunt aut odorem tetrum, qui ab ructante stomacho tanquam à barathro fœtente venit

Jentacula. Quia isti pastilli manè ut plurimùm sumebantur à jejunis.

5. 6. Imo virus & vini odor gravis, fœdius olet cùm est mixtus odori pastillorum; & anima, sive halitus ex utroque isto odore mixtus, longiùs propagatur, durat diutiùs.

Diapasmate. Diapasmata propriè dicuntur ea quę siccis odoribus constant, sine oleo, aut alio liquore, ut pulvis quem Cyprium vocant, qui crinibus inspergitur, à voce διαπάσσω, inspergo. Sumitur hic pro pastillo seu trochischo & odorato orbiculo.

8. Abstine igitur deinceps à vorandis pastillis, omitte istas fraudes & furtiva jentacula, quæ tuam ebrietatem magis produnt, & fœtorem augent: minùs graviter olebis cùm eris tantùm ebria, cùm simplici fœtore vini laborabis, & non duplici, nempe vini & diapasmatum. Vel; esto apertè & candidè ebria, non dissimulanter & molestè.

LXXIII.

Epitaphium Alcimi.

1. Alcime, quẽ raptum domino crescentibus annis
2. Lavicana levi cespite velat humus:
3. Accipe non Pario nutantia pondera saxo,
4. Quæ cineri vanus dat ruitura labor;

5. Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras,
Quæque virent lachrymis roſcida prata meis.
7. Accipe, care puer, noſtri monumenta doloris:
8. Hic tibi perpetuo tempore vivet honor.
9. Cũ mihi ſupremos Lacheſis perneverit annos,
10. Non aliter cineres mando jacere meos.

VERS. 2. *Lavicana.* Qui in via Lavicana ſepultus es. Sepulcra juxta vias publicas poni moris erat, ut prætereuntes admonerentur mortalitatis. Labicum autem ſeu Lavicum eſt vicus Latii. Hinc via Lavicana, quæ Roma Lavicum ducebat; vulgò nunc *Strada di Valmontone.*

Levi ceſpite. Non magnifico tumulo, nempe ceſpititio. *Velat.* Tegit, tumulat.

3. 4. Non extruimus tibi ſepulcrum è marmore, cujus moles immenſa & in altum educta ſit, qualem Principes mortuis ponunt, inani labore, quia iſtæ moles aliquando corruent.

Pario. Parus inſula eſt Ægæi maris, *Pario*, ubi marmor inſigne: legitur etiam *Phario.* Eſt Pharus, *Farion*, exigua inſula Ægypti, prope Alexandriam. In ea inſula erat ingens turris, Pharus quoq; dicta, quæ navigantibus iter commonſtraret ac portum. Si legas, *Phario*, Pyramides intellige, quæ erant ſepulcra regum Ægypti. De illis vide lib. Spect. Epig. 1.

Nutantia. Ædificia altiſſima videntur nutare.

5. *Buxos.* Sepulcri locum ſolebant obumbrare arboribus, iiſque ut plurimùm quæ perpetuam viriditatem retinent, rati hoc felicibus umbris convenire: flores etiam ferebant eos, qui diutius durarent.

Palmitis. Eſt propriè palmes, ramus viteus: hic pro qualibet arbore ponitur.

6. *Prata.* Ceſpitem quem meis lacrymis irrigavi, unde herba viridior.

7. 8. *Monumenta.* Nempe buxetum, pratum, atque adeo hæc mea carmina, quæ durabunt & vivent diu in tuum honorem.

9. *Lacheſis.* Una de Parcis. Tres vulgo numerantur: Clotho, Atropos, & Lacheſis. Lege lib. IV. Ep. 42.

Perneverit. Nendo abſolverit, ubi fatale penſum abſolverit, finemque meis annis impoſuerit, non cupio alio ſepulcri honore frui atque tu: carmina mihi dari, & ceſpititium tumulum amicorum lacrymis rigatum volo, præterea nihil.

LXXIV.

Garrire in aurem.

1. Garris in aurem ſemper omnibus, Cinna:

2. Garris & illud, teste quod licet turbâ:
3. Rides in aurem; quereris; arguis; ploras:
4. Cantas in aurem; judicas; taces; clamas.
5. Adeone penitus sedit hic tibi morbus,
6. Ut sæpe in aurem, Cinna, Cæsarem laudes?

VERS. 1. *In aurem*. Omnes alloqueris clanculum & secretò, quasi diceres mysterii quidpiam.

2. Et illud clam dicis quod omnes sciunt, quod licet publicè coram omnibus dicere.

5. Adeòne placet tibi, & inolita est ista taciturnitas, atque arcani religio vitiosa? ut etiam Imperatorem nonnisi clam laudes? Fortasse obtrectatorem carpit, qui Cæsari detrahebat clam, cùm in aurem de eo loqueretur. Si verè laudas, luce, palam, & clarè lauda.

LXXV.
Obtrectator.

1. Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli:
2. Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

V. 2. *Ede tua*. Si enim tua edideris carmina, plura in iis erunt reprehendenda quàm in meis, quæ tamen malignè carpis, quasi poëta optimus.

LXXVI.
Amicorum Epitaphium.

1. Fabricio junctus fido requiescit Aquinus,
2. Qui prior Elysias gaudet adisse domos.
3. Ara duplex primi testatur munera pili:
4. Inscriptum est, titulo quod breviore legis.
5. Junctus uterque sacro laudatæ fœdere vitæ,
6. Famaque quod rarò novit, amicus erat.

VERS. 1. *Junctus*. In vicino tumulo conditus.

2. *Gaudet*. Lætus nimirum quod reliquerit amicum superstitem, quod prior obierit.

3. *Ara*. Excitari solebant prope tumulos arulæ: duobus illis gemina posita est: & in aere basi sculptum fuit vexillum, ex quo intelligatur eos fuisse primi pili honore donatos. Primipili centuriones vocabantur, qui custodiebant legionis vexillum, quod aliud nihil erat quàm arula inaurata imposita summæ perticæ, infra quam aram

imago Imperatoris pendebat: supra autem, aquilę effigies visebatur, aræ imminens. Ordo & sensus est: Ara duplex (vel excitata prope tumulum, vel incisa & insculpta cippo) testatur eos fuisse primi pili dignitate ornatos: ad eorum tamen laudem est insignius id quod legis inscriptum breviore titulo, nempe paucioribus verbis scriptum in titulis & elogii morem, (scriptum, inquam, in aræ ipsius basi, vel cippo aliquo) scilicet illud distichum quod sequitur *Junctus uterque &c.* Cujus gemini versiculi est hęc sententia. Uterque vitam iisdem in armis & arte militari, in eadem honorum & munerũ societate, vixit; & uterque amicus alteri vixit, quod rarò prædicatur inter pares, atque æmulos.

Primipili. Pilum erat hasta brevior, telum Romanis usitatum. Centurio primi pili, sive Primipilus, erat in prima cohorte centurio triariorum: Triarii vocabantur milites, qui tertium & præcipuum in cohorte ordinem seu lineam, ut vocant, tenebant, militum omnium natu maximi: secundum locum & ordinem habebãt ii qui Principes dicebantur, primum seu anteriorem Hastati. In singulis legionibus erant decem cohortes, & centuriones sexaginta, sex in unaquaque cohorte. Centurio Primipilus aliis omnibus centurionibus præstabat, aquilam legionis tenebat, adeò at consilio cum tribunis, &c.

LXXVII.

In pessimum causidicum.

1. Quod clamas semper, quod agentibus obstrepis, Heli,
2. Non facis hoc gratis: accipis, ut taceas.

VERS. 1. *Agentibus obstrepis*. Alios, qui causas agunt, patronos, obtundis & interpellas clamando, vociferando.

2. *Gratis*. Sine causa: sine spe lucri: speras hanc tuam loquacitatem tibi lucro fore: & est sanè tibi quæstuosa: cogis enim judices & bonos patronos tibi os obturare muneribus, & silentium tuum emere. Alii accipiunt munera ut loquantur, tu ut taceas: adeo improbus es rabula.

LXXVIII.

In hominem mollem ac effæminatum.

1. Si non molestum est, teque non piget, Scazon,
2. Nostro (rogamus) pauca verba Materno
3. Dicas in aurem, sic, ut audiat solus:

4. Amator ille triſtium lacernarum,
5. Et bæticatus atque leucophæatus,
6. Qui coccinatos non putat viros eſſe,
7. Amethyſtináſque mulierum vocat veſtes;
8. Nativa laudet, habeat & licet ſemper
9. Fuſcos colores; galbanos habet mores.
10. Quæris, quis hic ſit? excidit mihi nomen.

VERS. 1. *Scazon*. Verſus eſt iambico cetera ſimilis, hoc uno diſpar quod in ſexta ſede ſpondęum habeat, iambum in quinta. Hunc alloquitur Martialis, mittitque ad Maternum: modò tamen, inquit, ire commodè poſſis; claudicat enim Scazon, & ita vocatur à verbo σκάζω, claudico; ſcholiambus etiam dicitur, quaſi claudus iambus: à σκολιὸς, tortuoſus: & ἴαμβος, iambus.

3. *In aurem*. Vide Epig. 74. & lepidè hoc dicit: jubet clam à verſu narrari, quod ipſe palam litteris mandat ac vulgat.

4. Iſte quem noſti, qui amat uti lacernis vilibus, & obſcuri coloris.

Ille. Aliquis Materno notus, quidam Cinnam, alii Galbam, nonnulli Fuſcum vocant.

Lacernarum. Erat lacerna veſtis craſſior, quæ ceteris imponebatur, vulgò pulli coloris; à militibus primùm uſurpata in caſtris, & armis ſuperinjecta; poſt in urbem inducta.

5. *Beticatus*. Qui utitur veſtibus nativo colore tinctis, qualem habent lanæ ovium Hiſpanarum prope fluvium Bætim, nunc dictum *Guadalquivir*. Nativus ille Bæticarum ovium & lanarũ color erat rutilus: in cetera Hiſpania vulgò nativus oviũ color fuſcus erat ac ferrugineus, quem fortè Martialis hoc in loco intelligit, Bæticam accipiendo pro tota Hiſpania, cujus eſt pars Bætica, nunc Andaluſia & pars regni Granatenſis.

Leucophæatus. Qui veſtes gerere leucophæas ſolet: color leucophæus, eſt mixtus ex albo & nigro, cinereus, à λευκὸς albus, & φαιὸς niger: λευκόφαιος leucophæus: & albo & nigro conflatus.

6. Qui non putat temperantes & pudicos eſſe illos, qui coccineis veſtibus induuntur. Coccum eſt granum ſumptum ex arbuſcula quadam, quo rubeus color admodum vividus conficitur.

7. *Amethyſtinas*. Violacei coloris. Amethyſtus eſt gemma referens colore vinum pallidum, aut ſanguinem dilutum. Vide lib. X. Ep. 45. Erant in pretio veſtes iſtius coloris, apud Romanos. Sen-

sus est: qui vestes amethystinas mulierum proprias, mulieribus relinquendas esse clamat.

8. Quamvis nativas, id est, naturâ, non arte tinctas vestes laudet, Bæticatas nimirum, coloresque vestium habeat fuscos & viles: mores habet tamen minimè vestibus similes seu fuscos, sed Galbanos, seu tinctos galbano, quo colore maximè gaudent fœminæ, id est, molles habet mores ac effœminatos.

Galbanos. Galbanus sive Galbeus aut Galbinus, & Galbaneus, est color subalbus & pallidus, qualis apparet in galbano, quod est visci aut resinę genus, in Syria frequens: eo vestium colore, maximè fœminę utebantur. *Galbus* exponitur χλωρός, id est, viridis, flavescens, pallidus. Volunt aliqui notatum his verbis clam Imperatorem Galbam, qui erat inprimis effœminatus, aut aliquem aliũ, quem carpit, & cujus nomen sibi excidisse argutissimo joco dicit, licèt illud satis indicaverit, dum fuscos colores dixit (si Fuscus appellabatur:) Galbanos mores (si Galba:) coccinatos (si Cinna.)

LXXIX.

In clamosum causidicum.

1. Cùm clamãt omnes, loqueris tu, Nęvole, tantũ;
2. Et te patronum, causidicumque putas.
3. Hac ratione potest nemo non esse disertus:
4. Ecce, tacent omnes, Nævole, dic aliquid.

VERS. 2. *Patronum*. Nempe eloquentem, & eximium.

3. *Hâc ratione*. Si clamet omnibus clamantibus: quis enim illum audiat, aut qualis orator sit, judicet? sed si tacentibus aliis loquatur solus, & dicat aliquid, tunc num verè sit eloquens poterit judicari. Hoc tu facito, Nævole.

LXXX.

Litigatoris chiragra.

1. Litigat, & Podagrâ Diodorus, Flacce, laborat;
2. Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra est.

VERS. 2. *Chiragra*. Non tantùm podagra laborat, sed etiam chiragra, quæ manus ipsi constringit ne quid largiatur. Legitur & *Cheragra*, quia χειράγρα primam producit: potest tamen eximie, & sic χιράγρα primam corripiet, quæ raro producta reperitur.

LXXXI.

Dives avarus è paupere liberali.

1. Non plenum modò vicies habebas;
2. Sed tam prodigus, atque liberalis,
3. Et tam lautus eras, Calene ut omnes
4. Optarent tibi centies amici.
5. Audît vota Deus, precesque nostras;
6. Atque intra, puto, septimas Kalendas
7. Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
8. At tu, sic quasi non foret relictum,
9. Sed raptum tibi centies, abisti
10. In tantam miser esuritionem,
11. Ut convivia sumptuosiora
12. Toto quæ semel apparas in anno,
13. Nigræ sordibus explices monetæ:
14. Et septem veteres tui sodales
15. Constemus tibi plumbeâ selibra.
16. Quid dignum meritis precemur istis?
17. Optamus tibi millies, Calene:
18. Hoc si contigerit, fame peribis.

VERS. 1. Non ita pridem habebas in loculis fermè vicies centena millia sestertium. Redit hæc summa ad libras Francicas 100000.

Vicies. Sumitur hic quasi neutro genere,& subauditur, centena millia: vicies cẽtena sestertiorum millia. *Non plenum*,est,non integrum: pauci desiderabantur nummi, quominimus plena & tota hęc summa foret, quonimus totum omnino vicies haberes.

4. *Centies*. Subaudi,centena millia H S. id est,Francicos nummos 1000000.

6. Intra septem menses adiisti hereditates quatuor hominum mortuorum, quarum ope hanc summam es consecutus. Kalendæ sunt prima dies cujusque mensis. Cur ita dictæ, vide lib.I.

8. *Relictum*. Testamento.

9. *Raptum*. Furto sublatum.

10. In tam sordidam & famelicã avaritiam lapsus es, ut in convivia vel maximè sumptuosa,quę die natali tuo semel in anno præbes,non insumas nisi nigram & sordidã monetam, ex ere & plumbo constantem, nimirum aliquot teruncios, quadrantesve, quibus accipis septem convivas, eosque amicos veteres. Explicare convivia,est instruere mensam explicatis

& appositis cibis.

15. *Selibra.* Est dimidia libra, seu semilibra; *plumbea*, nummo æreo, valente selibram, quem ironicè plumbeum vocat: quod enim in quoque genere deterius erat, plumbeum vocabant, quia in metallis plumbum est deterrimum Libra porro idem est quod as, si pretium spectes: itaque selibra est dimidia pars assis, seu duo quadrantes. Quod hyperbolicè, ut vides, accipiendum est.

17. *Millies.* Libras Francicas 10000000.

18. Si enim tam parcus, & sordidè avarus es, cùm superi tibi dedere centies centena milia H. S. quid fiet si dederint millies.

LXXXII.

In vetulam.

1. Mãmas atque tatas habet Afra, sed ipsa tatarũ
2. Dici & mammarũ maxima mamma potest.

VERS. 1. *Mammas.* Pueri matrem vocabãt mammam; & patrem, tatam: Afra vetula cùm ætatem cupidè celare vellet, suos parentes, blandiendo sic vocitabat, & infantium more delicias faciebat, cùm tamen omnium mammarum maxima propter senectutẽ dici posset. Turnebus ait hoc in loco maximã mãmã dici eo modo ac sensu, quo latinè dicitur maximus avunculus, maximus socer.

LXXXIII.

Servus moriens libertate donatus.

1. Illa manus quondam studiorum fida meorum,
2. Et felix domino, notaque Cæsaribus,
3. Destituit primos viridis Demetrius annos:
4. Quarta tribus lustris addita messis erat.
5. Ne tamẽ ad Stygias famulus descẽderet ũbras,
6. Ureret implicitum cùm scelerata lues,
7. Cavimus; & domini jus omne remisimus ægro:
8. Munere dignus erat convaluisse meo.
9. Sensit deficiens sua præmia, meque patronum
10. Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

VERS. 1. &c. Ordo est: Demetrius viridis, hoc est, juvenis, illa manus, (per appositionem) nempe, ille meus servus amanuensis], librarius meus, qui fidus erat, seu mihi fidelis, & conscius studiorum & carminũ meorum, quæ, scilicet, describebat cùm ea mitterem ad Cæsa-

res, quibus idcirco notus erat. *Felix*, utilis.

3. *Destituit*, &c. Vitam vix inchoatam reliquit.

4. Natus erat annos undeviginti, seu 19.

Lustris. Lustrum est spatium annorum quinque, quo finito censores lustrabant urbem, & recensebant civium nomina, fortunas, &c.

5. *Famulus*. Non donatus libertate: ordo est; nos tamen cavimus, id est prohibuimus, providimus, ne servi nomen & conditionem retineret extremo in morbo.

7. Eum volui solutum esse ab omni jure quod habebam in eum, ut dominus in servû.

Jus omne. Domini jus habebant vitæ & necis in suos servos, omnia bona servi, domini erant, &c.

8. Debebat profectò convalescere isto munere; libertate per me donatus; id merebatur, nisi fata invida obstitissent. Quàm vellem, ut sanitatem recipere, perinde ac libertatem, potuisset!

9. Moriturus præmium sibi à me pro fideli opera navata persolutum libens & lætus agnovit, mèque patroni nomine salutavit extremùm.

LXXXIV.

Venus invenustè picta.

1. Qui pinxit Venerem tuam, Lycori,
2. Blanditus, puto, pictor est Minervæ.

VERS. 2. *Blanditus*. Certavit olim Venus de forma cum Pallade, arbitro Paride, qui palmam Veneri adjudicavit, unde grave odium Palladis in Venerem exarsit. Pictor imperitus imaginem Veneris Lycoridi puellæ, infcitam & inelegantem pinxerat; ait Martialis illum hoc fecisse ut gratiam iniret à Pallade, (eadem est ac Minerva,) Venerem nempe deformem pingendo.

LXXXV.

In avarum repentè divitem factum.

1. Si dederint Superi decies mihi millia centum,
2. Dicebas nondum Scævola justus eques:
3. Qualiter, ô, vivam, quam largè, quàmque beatè!
4. Riserunt, faciles & tribuêre Dei.
5. Sordidior multò post hoc toga, pænula pejor;
6. Calceus est sartâ tèrque, quaterque cute.
7. Dèque decem plures semper servantur olivæ;
8. Explicat & cœnas unica mensa duas.
9. Et Vejentani bibitur fæx crassa rubelli,

10. Asse cicer tepidum constat, & asse faba.
11. In jus, ô fallax atque inficiator, eamus:
12. Aut vive, aut decies, Scævola, redde Deis.

VERS. 1. *Decies centum millia*. Efficit hæc summa libras Francicas 100000. Romanæ verò monetæ circiter viginti duo millia, & quingentos, nummos, quos scutatos vocant. & pro immani ac pręgrandi summa poni vulgò solebat.

2. *Justus eques*. Nondum habens censum equestrem, nempe 400 sestertia.

4. *Riserunt*. Norant quippe Scævolam non esse mutaturum avaros mores & sordidos. *Faciles*. Largi, boni. *Tribuêre* quod petebas, nempe decies centena millia sestertiûm.

5. *Toga*. Imponebatur tunicæ, idque ferè in urbe; ut pænula ruri, aut per imbrem: erat enim pænula villosa vestis & crassa.

7. De olivis decem, quas convivis apponis in cęna, servas plurimas in cœnam & diem sequentem.

8. Et apponis in una mensa, in uno convivio fercula rancida, quæ asservaveras & seposueras è priori mensa: ita ut eadem fercula duabus cœnis ministrentur vel tota, vel partim. Potest aliter explicari: Partiris pauca fercula, quæ vix uni mensæ sufficerent, in cœnas duas.

9. *Vejentani rubelli*. Vini rubri pessimi, apud Vejentes (Italiæ populi sunt) nati: urbs primaria Vejentium dicebatur Veii, nunc *Isola*, estque castrum quoddam, in Hetruria.

18. Cicer & fabas, vilia legumina, emis, & parvo. De cicere supra Ep. 36.

11. *Fallax*. Qui te lautius victurum spondebas, si ditesceres.

Inficiator. Negator: qui non stas promissis, qui negas te debere quod promisisti, nempe, te lautius victurum.

12. *Vive*. Genialiter nimirum, ac opiparè.

LXXXVI.

Leonum & leporum lusus.

1. Picto quòd juga delicata collo
2. Pardus sustinet; improbæque tigres.
3. Indulgent patientiam flagello;
4. Mordent aurea quòd lupata cervi;
5. Quòd freno Lybici domantur ursi;
6. Et quantum Calydon tulisse fertur,
7. Paret purpureis aper capistris;
8. Turpes esseda quòd trahunt bisontes;

9. Et molles dare juſſa quòd choreas
10. Nigro bellua nil negat magiſtro;
11. Quis ſpectacula non putet Deorum?
12. Hæc tranſit tamen, ut minora, quiſquis
13. Venatus humiles videt leonum,
14. Quos velox leporum timor fatigat.
15. Dimittunt, repetunt, amàntque captos,
16. Et ſecurior eſt in ore præda;
17. Laxos cui dare, perviоſque rictus
18. Gaudent, & timidos tenere dentes,
19. Mollem frangere dùm pudet rapinam,
20. Stratis cùm modò venerint juvencis.
21. Hæc clementia non paratur arte,
22. Sed norunt cui ſerviant leones.

VERS. 1. &c. Ordo eſt. Quis non putet ſpectacula Deorum eſſe, hoc eſt, divina, admirabilia, qualibus ipſi Dii capiantur, quòd pardi juga collo ſuſtinent: quod tigres & cervi frænis & flagello, ut equi, regantur, &c.

Picto. Maculoſo, varii coloris.

Delicata. Mollia, elegantia, modica; ſericis & aureis ornamentis ad delicias compacta & ornata.

2. *Pardus*. Animal ferum, inſigni crudelitate, velocitate ſumma, maculoſa pelle. *Leopardo*.

Improbæ. Atroces, feræ: vel, cicuratæ, ita ut feritate ſuâ nihil noceant, ſed blandiantur potiùs & alludant. Ita improbum leporem antea vocavit, lepidum ſcilicet, protervum, petulcum.

3. Verberari ſe ultrò patiuntur, adeo ſunt indulgentes Cæſari, & magiſtris obſequentes, quamvis poſſent illis reſiſtere.

4. *Lupata*. Fræna ſunt aſpera & inęqualia, quorum morſus acerrimus: à dentibus lupinis, qui acutiſſimi ſunt, nomen illis factum.

6. *Calydon*. De illo apro vide Ep. 14. libri ſpectac. Vocatur ea nunc urbs *Ayton*. Aper tantus, quantus erat ille Calydonius.

7. *Capiſtris*. Capiſtrum eſt lignum quod inſeritur equorum collo, dum aratro junguntur: aut vinculum quo illorum os, collùmve obſtringitur.

8. *Eſſeda* Sunt currus Britannici, aut etiam Gallici. *Chariots*. *i Carri*.

Biſontes. Vide Ep. 22. libri Spectac.

10. *Nigro*. Alicui nimirum Indo vel Æthiopi.

Bellua. Elephas: ita propriè dicitur ob molem corporis immanem.

12 Hæc tamen spectacula, licèt admirabilia, contemnit præ leonum venatione lepores magno quasi labore & defatigatione captantium, humiles feras & timidas.

13. *Humiles*. Velut indignos leonibus.

14. *Timor leporum*. Timidi lepores.

19. *Frangere* Occidere. *Rapinam*. Prædā: captos lepores.

20. Pudet leones interimere lepores, cùm paulò ante tauros interemerint. *Venerint*. In arenam.

22. Cęsaris numen sentiunt leones, & clementiam scilicet imitantur: norunt eum abhorrere à feritate Eadem est ferè clausula Ep. 16. lib. Spectac. & 15. hujus lib.

LXXXVII.

Vinum Nomentanum vetus.

1. In nomentanis, Ovidi, quod nascitur agris.
2. Accepit quoties tempora longa merum;
3. Exuit annosâ mores, nomènque senectâ,
4. Et, quidquid voluit, testa vocatur anus.

Vers. 1.2. &c. Vinum Nomentanum ubi diu servatum fuit, deponit ingenitam asperitatem, neque jam Nomentanum vocatur, sed quodcumque libuerit nomen adsciscit, Cæcubumque aut Falernum appellari potest, quia tunc de bonitate & palma certat cum vinis generosissimis.

Nomentanis. Nomentum est oppidum Italiæ in Latio: vulgò nunc *Lamentana*.

Testa anus Vetus amphora: vinum vetus in amphoras diffusum. Doliis etiam fictilibus utebantur.

LXXXVIII.

Poëtas quid acuat ad laborem.

1 Sæpè mihi dicis, Luci clarissime Juli,
2. Scribe aliquid magnum: desidiosus homo es.
3. Otia da nobis; sed qualia fecerat olim
4. Mæcenas Flacco, Virgiliòque suo:
5. Condere victuras tentem per sæcula curas,
6. Et nomen flammis eripuisse meum.
7. In steriles campos nolunt juga ferre juvenci:
8. Pingue solum lassat, sed juvat ipse labor.

Vers. 3. *Otia*, &c. Respondet Martialis.

Flacco. Horatio, qui Mæcenati carissimus; uti & Vir-

gilius ad cujus versum respexisse Martialis videtur: *O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit*: otium hic porro pingue & pecuniosum intelligit. Mæcenas summa fuit apud Augustum in gratia, idemque omnium eruditorum patronus.

5. Tunc ego tentabo ejusmodi carmina scribere cum cura, quæ immortalitatem consequantur: nempe si mihi otia dederis, &c.

6. *Flammis.* Rogo, morti, oblivioni.

7. 8. Nolunt arare littus, agros steriles exercere, tauri. Fatigantur quidem agricolæ dum pingue & opimum solum proscindunt, sed ille ipse labor eos delectat, spe nimirum amplæ messis & mercedis: est illis magno quæstui. Ita scribendi laborem spes mercedis levat.

LXXXIX.
Liber salutator.

1. Est tibi (sitque, precor, multos crescatque per annos)
2. Pulchra quidê, verùm Transtiberina domus.
3. At mea Vipsanas spectant cœnacula laurus:
4. Factus in hac ego sum jam regione senex:
5. Migrandum est, ut manè domi te, Galle, salutê:
6. Es tanti, vel si longiùs illa foret.
7. Sed tibi non multum est, unum si præsto togatû:
8. Multum est, hunc unum si mihi, Galle, nego.
9. Ipse salutabo decimâ, vel seriùs, horâ:
10. Manè tibi pro me dicat avere liber.

VERS. 3. At ego habito propè porticum M. Vipsanii Agrippæ. Is Augusti fuit gener; ædificavit templum in honorem omnium Deorum, quod appellavit Pantheum, addiditque porticum lauris opacatam.

Cœnacula. Pars ædium ubi cœnabatur, cœnaculum dicta est: erat ferè in superiori domo, quæ pars superior cum pauperibus inquilinis vulgò locaretur, cœnaculum sumitur pro vili domuncula.

5. Si velim te manè salutare, demigrandum est mihi ex hac mea domuncula, conducenda mihi alia domus est trans-Tiberim, tuæ vicina: tanta enim est intercapedo inter hanc meam propè Pantheon positam, & tuam domum, ut si manè egrediar te salutaturus, viam emetiri antè non possim quàm idonea salutandi hora effluxerit; & tardiùs ad te sim venturus.

6. Equidem ſcio te tanti faciendum eſſe, ut mihi non recuſandum ſit tãtùm ſuſcipere itineris & laboris, etſi domus mea lõgiùs abeſſet à tua.

7. Sed tua dignitas non multùm augebitur, ſi me tibi togâ veſtitum (ut clientes ſalutaturi ſolebant) manè ſiſtam, unum inter tot clientes: ſine incõmodo tuo, abeſſe unus poſſum: at non poſſum adeſſe, tibi præſto eſſe, ſine meo magno incommodò: ſi enim hunc, hoc eſt, me, unum mihi nego, mihi eripio & meis litteris, ſi otium ac tempus tero dum ſalutandi officio fungor, multùm mihi perit, magnam jacturam facio.

9. *Decimâ horâ.* Tertia antè noctem hora. Diem enim ſemper in horas 12. dividebant, & prima illa erat, quâ ſol oriebatur; duodecima, quâ occidebat. Horâ nonâ ferè cœnabant. Itaque poſt cęnam ſe venturum dicit, cùm literulis operam navare minùs commodè poterat.

XC.

Catella ſcitè picta.

1. Iſſa eſt paſſere nequior Catulli,
2. Iſſa eſt purior oſculo columbæ,
3. Iſſa eſt carior Indicis lapillis,
4. Iſſa eſt deliciæ catella Publî:
5. Hanc tu, ſi queritur, loqui putabis.
6. Sentit triſtitiàmque, gaudiùmque.
7. Collo nixa cubat, capìtque ſomnos
8. Ut ſuſpiria nulla ſentiantur:
9. Et deſiderio coacta ventris,
10. Guttâ pallia non fefellit ullâ;
11. Sed blando pede ſuſcitat, toròque
12. Deponi monet, & rogat levari:
13. Caſtæ tantus ineſt pudor catellæ.
14. Hanc ne lux rapiat ſuprema totam,
15. Pictâ Publius exprimit tabellâ.
16. In qna tam ſimilem videbis Iſſam,
17. Ut ſit tam ſimilis ſibi nec Iſſa.
18. Iſſam denique pone cum tabella,
19. Aut utramque putabis eſſe veram,
20. Aut utramque putabis eſſe pictam.

V. 1. *Iſſa*. Nomen eſt caniculę Publii, amici Martialis. *Paſſere*. Vide Epig. 8. hujus libri.

Nequior. Blanditiis vincit passerem à Catullo laudatũ. 2. *Osculo*. Solent columbæ inter se, quasi mutuæ amicitię significandæ causâ, rostellis admotis osculari. Sensus est, puriorem esse caniculam ipsis columbis. 6. *Tristitiam*. Domini sui Publii tristiam novit, ut cum eo dolere videatur, &c. 8. *Suspiria*. Gravior anhelitus & respiratio; ronchi. 9. *Ventris*. Exonerandi. 10. *Non fefellit*. Quasi cũ palliis pacta esset catella, ne illa inquinaret, servat datam fidem, lotio pallia non fędat. 11. *Suscitat*. Herum, aut famulum aliquem. *Levari*. Se deponi è lecto, onere ventris levari.

XCI.

Brevia epigrammata.

1. Scribere me quereris, Velox, epigrãmata longa:
2. Ipse nihil scribis: tu breviora facis.

V. 2. *Breviora*. Neque enim breviora scribi possunt, quàm si nulla scribantur: sic hominem, dum laudare simulat, falsè ridet.

XCII.

Munera convenientia.

1. Cùm tibi sit Sophiæ par fama & cura Deorum,
2. Ingenio pietas nec minor ipsa tuo.
3. Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum,
4. Et qui miratur, Regule, thura dari.

Vers. 1. Cùm non minorem famam collegeris propter tuam sapientiam, quàm propter religionem & Deorũ colendorum curam *Sophiæ*. σοφία, sapientia. 3. Nemo mirabitur tibi à me mitti muneri librum & thura (thuris fortè libram pro xeniis miserat,) nisi qui nesciat cõveniẽtia meritis & virtutibus munera dãda esse. Merita hic pro egregiis Reguli dotibus & virtutibus accipit. Librum mitto viro sapientiæ studioso: thus, viro pio, & sæpè sacrificanti, ideòque thure multo indigenti.

XCIII.

In ementitum nobilem.

1. Cùm te non nossem, dominũ, regemq; vocabã:
2. Cùm bene te novi, jam mihi Priscus eris.

[V]ERS. 1. Antequam te [... cognosce]rem, te salutabam nomi[ne d]omini, regis, &c. iatus [... sc]ilicet virum esse divitem [... n]obilem: postquam quis [es]s intellexi, tuo te jam no[min]e & Priscum, qui Priscus [...] sine ulla dignitatis nota, compellabo. Fortasse jam antea norat illum Priscum, sed aliquid ab eo sperans pecuniæ, aut beneficii, palpabat homini avaro: ubi nihil se blanditiis suis extorquere vidit, eum cœpit contemnere, & hoc Epigrammate lacessere.

XCIV.

Ubi libri sui sint venales, docet.

Quæcumque lusi juvenis & puer quondam,
Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi:
Malè collocare si bonas voles horas,
Et invidebis otio tuo, lector,
A Valeriano Pollio petes Quincto,
Per quem perire non licet meis nugis.

VERS. 1. *Lusi* Scriptitavi [...]ulò licentiùs fortasse.
2. *Apinas*. Nugas: ludi[cr]os versus. Ait Plin. lib 3 [c.] 11. Apinas & Tricas fuisse [ur]biculas duas in Latio, quas [D]iomedes evertit tanta cum [ig]nominia & pernicie, ut ea[ru]m nomen abierit in pro[ve]rbium usurpari solitum de [re]bus nullius pretii & mo[m]enti.
Jam novi. Adeò multæ sunt; à tempore tam longo scriptæ.
4. *Invidebis otio tuo*. Cùm otii te tui pœnitebit, cùm odisse illud incipies, ac malè occupatum voles.
6. *Non licet*. Quia ipse illas collegit, & in lucem edidit. Bibliopola, credo, celebris & vulgò notus erat iste Pollius.

XCV.

Epitaphium Antullæ.

1. Hos tibi vicinos, Faustine, Telesphorus hortos
2. Fænius, & breve rus, udàque prata tenet:
3. Condidit hìc natæ cineres, nomenque sacravit,
4. Quod legis Antullæ, dignior ipse legi;
5. Et Stygias æquũ fuerat patrem îsse sub umbras:
6. Quod quia non licuit; vivat, ut ossa colat.

VERS. 1. O Faustine, in hortis tibi vicinis & villa, Telesphorus Fænius habitat. *Cineres*. Vide Ep. 2.

Nomen sacravit. Filiæ Antullæ, quod legitur, quod adscriptum est, nomen addidit tumulo, & Diis Manibus tumulum totum consecravit. Solebant Romani tumulo præfigere hunc titulum, *Diis Manibus sacrum*: idque istis notis significare & litteris, D. M. S. Deindè paulò inferiùs addebant nomen sepulti cum aliquo elogio seu epigrammate, iisque ferè verbis utebantur: Hîc situs est ... H. S. E.

4. *Dignor ipse legi*. Dignū, id est, æquum, & par fuisset ut Telesphori Fænii nomen priùs, quam Antullæ filiæ, legeretur in tumulo: æquum erat patrem priùs obire quàm filiam. Itaque legit Heraldus: *Et Stygias æquum fuerat prior isset ad umbras*.

6. *Ossa colat*. Sacri erant priscis tumuli, & mortuos, animasq; defunctorum, quas Manes vocabant, colere soliti erant ac venerari. Vivat igitur diu, ut Manes caros diu colat. Ita patri adulatur, dum filiam prædicat.

XCVI.

Ager in familiæ sepulchrum sepositus.

1. Hoc nemus æterno cinerum sacravit honori
2. Fænius, & culti jugera pauca soli.
3. Hoc tegitur citò rapta suis Antulla sepulcro:
4. Hoc erit Antullæ mistus uterque parens.
6. Si cupit hunc aliquis, moneo, ne speret agellum:
6. Perpetuò dominis serviet iste suis.

VERS. 1. *Nemus*. Lucum solebant addere tumulis, religionis causâ.

Sacravit. Sacrum esse, & ut sacrum coli jussit, ob suæ filiæ cineres ibi jam conditos, & suos, uxorisq; cineres olim in eodem tumulo condendos.

3. *Suis*. Parentibus, propinquis.

4. Hoc sepulchro mixti erunt cineres, utriusque parentis Antullæ.

5. *Ne speret*. Solebant agri portionem ad sepulcrum familiæ servare, cavebantque ne cum ceteris bonis ad heredes transiret, istis compendiariis litteris cippo, seu columnellæ, insculptis, H.M.N.S. *Heredes monumentum ne sequatur*.

6. *Serviet*. Ager hic erit perpetuum familiæ & unum sepulchrum.

XCVII.

Ad Lupercum gratis libellum epigrammatum petentem.

1. Occurris quoties, Luperce, nobis,

2. Vis

Vis mittam puerum, subinde dicis,
Cui tradas Epigrammatôn libellum,
Lectum quem tibi protinus remittam?
Non est quod puerum, Luperce, vexes:
Longum est si velit ad Pyrum venire,
Et scalis habito tribus, sed altis.
Quod quæris, propiùs petas licebit.
Argi nempe soles subire letum:
Contra Cæsaris est forum taberna
Scriptis postibus hinc & inde totis,
Omnes ut citò perlegas poëtas:
Illinc me pete; nec roges Atrectum,
(Hoc nomen dominus gerit tabernæ:)
De primo dabit alteròve nido
Rasum pumice, purpuràque cultum
Denarius tibi quinque Martialem.
Tanti non es, ais? sapis, Luperce.

VERS. 2. Dicis mihi, visne, ô Martialis, mittam meum tibi servulum?

6. *Longum est*, &c. Longum erit illi faciendum iter, si meam, usque veniat domũ

Ad Pyrum. Usque ad domum notam, tabernam fortasse cujus insigne erat Pyrus, in qua, aut propè quam habitabat Martialis.

7. In tertia contignatione habito, propè tegulas. Scalæ, sive gradus per quos ascendebatur multiplices erant, pro numero contignationum.

Quod quæris &c. Potes propius invenire libellum, quem petis.

9. Soles Argiletum aliquãdo subire, venire in hanc urbis partem.

Argi subire letum. Argiletum una vox est, quæ hic separatur in duas per tmesim, sive separationem & quasi sectionem. De Argileto vide 4. Epig. supra. Nosti ubi sit Argiletum, & eò ventitare soles.

10. E regione fori Iulii est officina libraria, illinc meum librum pete.

Cæsaris. Julius Cæsar areã ingentem emit in urbe in qua forum extruxit. Vide lib. III. Ep. 29. & suprà, 64.

11. *Scriptis*. In tabernæ hujus librariæ foribus videre est scripta nomina librorum & auctorum, à quibus fuere compositi.

12. Adeo ut omnium poëtarum libri uno quasi intuitu legi possint.

13. Non erit opus quærere ab Atrecto (nam hoc bibliopolæ nomen est,) & operosè,

ab eo petere, rogare illum pluribus, ut meum tibi librum det. Videtur Lipsio legendum esse, *me roges Atrectum*, id est, me, meum librum, ab Atrecto postula. Rogare aliquid aliquem.

15. *Nido*. Forulo, armario, ubi reconduntur libri.

16. *Rasum Pumice*... Vide Ep. 58.

17. *Denariis quinque*. Respondent illi duabus libris Turonensibus Franciçe monetç, id est, assibus, 40. quatuor circitèr Juliis cum dimidio, Romanæ.

18 Tanti non vales. *Sapis*. Rectè dicis, nimia est illa summa pro hisce nugis.

XCVIII.
Magnus liber.

1. Cui legisse satis non est epigrammata centum,
2. Nil illi satis est, Cæciliane, mali.

Vers. 2. *Mali*. Callimachus poëta dictitabat magnum librum esse magnum malum.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER II.

PRÆFATIO.

Epigrammatum libros epistolâ & præfatione neutiquam indigere docet.

UID nobis, inquis, cum epistola? parùmne tibi præstamus, si legimus epigrammata? Quid hic porro dicturus es, quod non possis versibus dicere? Video quare tragœdi epistolam accipiant, quibus pro se loqui non licet: epigrammata curione non egent, & contenta sunt sua, id est, mala lingua: in quacumque pagina visum est, epistolam faciunt. Noli ergo, si tibi videtur, rem facere ridiculam, & togam saltanti inducere personæ. Denique videas an te delectet contra retiarium ferula. Ego inter illos sedeo, qui protinus reclamant. Puto, mehercule, Deciane, verum dicis. Quid, si scias cum qua, & quàm longa epistola negotium fueras habiturus? Itaque quod exigis fiat. Debebunt tibi si qui in hunc librum inciderint, quod ad primam paginam non lassi pervenient.

Quid nobis, &c. Cur epistolam libro pręponere meditaris, ô Martialis? (inducitur Decianus Stoïcus Philosophus, & amicus Martialis loquens:) nonne satis molestię, laborisque tuâ causâ sumimus, si legimus tua epigrammata?

Video, &c. Intelligo cur actores tragœdiarum utantur epistolâ, nempe quia ipsi pro se, & per se loqui non possunt: possunt epigrammata; immo singula possunt esse instar epistolæ.

Accipiant, &c. Tragœdi & comœdi aliquid à populo petituri, aut монituri quidpiam, utebantur epistolâ, quam curio, id est, præco, è theatro recitabat. Id autem faciebant, quia inter tragœdiæ leges hęc est vel sanctissima, ut ne actores loquantur quidpiam quod ad tragœdiam ipsam & actionem scenicam non spectet, in quo sæpè Plautus peccat.

Curione. Curio propriè est dux Curiæ: interdum, ut hoc in loco, significat præconem Romulus populum Romanum divisit in tres partes, quas Tribus appellavit. Tribus singulas in Curias decem, Curiasque in decem Decurias tribuit. Singulis singulos præfecit duces: Tribubus Tribunos, Curiis Curiones, Decuriones Decuriis. Sacra sibi propria singulæ Curiæ habebant, accensos & præcones suos, qui vocabantur etiam curiones, quia sacrificia Curiæ indicebant, festos dies publicè denunciabant, &c.

Mala. Maligna, dicaci. *Epistolam faciunt.* Admonent versibus lectorem, quocumque loco voluerint.

Togam, &c. Induere saltantem histrionem & mimũ honestâ & liberali veste, qualis est toga: id est, præponere seriam epistolam ludicris versiculis. Toga honoris causâ sumebatur, & in rebus, actionibusque seriis; exuebatur in ludicris, v. g. in Saturnalibus. Eandem ob causam clientes cùm salutabant patronos, apparebãt togati, &c.

Contra retiarium ferula. Vide ne utendo epistolâ, quâ te cõtra obtrectatores epigrammatum tuorum defendas, idem facias ac mirmillo, qui contra retiarium bene armatum uteretur ligneo bacillo, & imbecillâ ferulâ; omitte epistolam, meliùs & validiùs epigrammate ipso pugnabis. Porrò hîc ferulæ meminit, quia gladiatores recens auctoritati, sive mercede ut depugnarent conducti, antequam ferro & solitis armis accingerentur, vapulare solebant ferulis per jocum, ab aliis gladiatoribus, quasi pro auspicio, & ut plagis assuescerent.

Retiarium. Inter gladiatores, duo maximè genera erãt insignia: alteri retiarii vocabantur, quia rete gerebant, quo involverent caput adversarii; & fuscinam seu tridentem, quo illum reticulo involutum perimerent: alteri, mirmillones dicebantur; quo-

rum arma erant ensis lõgior, &c. Vide Juvenalem Sat. 8. & nostras in eum notas

Ego &c. Sicut spectatores confidentiam illius mirmillonis ac temeritatem statim reclamando condemnarent, ita ego te cõdemno, &c. Cùm videro te vinci ab tuis obtrectatoribus tenui duntaxat epistolio munitum, non te tutabor, imò illis me adjungam & favebo. Cùm uterlibet gladiatorum ab adversario malè mulctabatur, exclamabat populus, urgebatque victum ac inferiorem; & his verbis victorem accendebat, *occide, ure, verbera*.

Puto. Respondet Martialis: verè narras; habebam ingentem epistolam in promptu, sed omittetur, siquidem jubes.

EPIGRAMMA I.

Libri brevioris commoda.

1. Ter centena quidem poteras epigrãmata ferre,
2. Sed quis te ferret, perlegeretve, liber?
3. At nunc succincti quæ sint bona disce libelli:
4. Hoc primum est, brevior quod mihi charta perit.
5. Deinde, quòd hæc unâ peragit librarius horâ,
6. Nec tantùm nugis serviet iste meis.
7. Tertia res hæc est, quod si cui fortè legêris,
8. Sis licet usque malus, non odiosus eris.
9. Te conviva leget misto quicunce; sed ante
10. Incipiat positus quam tepuisse calix.
11. Esse tibi tantâ cautus brevitate videris?
12. Hei mihi! quã multis sic quoque lõgus eris!

V. 3. *Succincti libelli.* Brevioris. Propriè succinctus ille dicitur, cujus vestes sunt altiùs præcinctæ.

5. Hoc alterum est commodum, quòd pauca hæc epigrammata describit librarius unâ horâ, brevi tempore.

Librarius. Qui exscribit libros; interdum qui vendit.

6. Nec tantum occupabitur iste librarius describendis ludicris versiculis, sed vacare poterit melioribus libris exarandis.

9. *Mixto quincunce.* Dum poculum ipsi ministrabitur, id est, in mensa & vino te leget, idque antequam scyphus à ministro super mensam depositus, refrixerit. Poculum miscere, est poculum ministrare, implere vino, aquâ temperare.

Quincunce. Diximus lib. I. Epig. 26. esse mensuram quin.

que cyathos continentem. *Tepuisse*. Aqnâ enim calidâ vinum temperabant. Vel, si libeat explicare de vino, quod frigidum, aut aquâ frigidâ temperatum sit; expone: Antequam illud frigidum vinum tepuerit morâ ipsâ bibendi. Solet enim liquor frigidus ipso tempore plurimùm de illo suo frigore deperdere, præsertim calidiori loco & tempestate.

II.

Domitiani triumphus de Germanis.

1. Creta dedit magnũ, majus dedit Africa nomen
2. Scipio quod victor, quodque Metellus habet.
3. Nobilius domito tribuit Germania Rheno,
4. Et puer hoc dignus nomine, Cæsar, eras:
5. Frater idumęos meruit cum patre triumphos;
6. Quæ datur ex Cattis laurea, tota tua est.

VERS. 1. 2. *Creta*. Insula est posita è regione maris Ægæi, hodie *Candia* Hæc dedit magnum nomen L. Metello: is enim vocatus fuit Creticus, quia Cretenses Mithridati faventes debellavit, anno ab U. C 687. insulamque igni & ferro populatus per triennium, eam in provinciæ forma m redegit.

Majus... Scipioni Africano minori, qui Carthaginem delevit, nec unam tantùm insulam, ut Metellus, sed Africam, tertiam orbis partem, Romano Imperio subjecit. Creta igitur magnum dedit nomen, quod habet Metellus victor; at majus dedit Africa, quod habet Scipio. Primùm bellum Punicum exarsit anno Urbis 489. & à Q. Lutatio Catulo confectum est. Secundum anno 536. quod post annos 17. P. Scipio Africanus major peregit. Tertium anno 905 cœpum, annis quatuor P. Scipio Africanus minor dictus, sive Æmilianus, absolvit.

3. *Nobilius*. Quia Germani sunt bellicosi: Cretenses verò & Afri, molles discinctique.

4. *Et puer*. Ratio altera propter quam prædicat vates appellationem Germanici; nempe quia Domitianus illam non ætate provectior, ut Metellus & Scipio, sed pæne puer, est promeritus. Lege Sveton. in Domitiani Vita.

5. Licet frater tuus de Judæis triumphum egerit, non solus tamen, sed cum Vespasiano patre tuo triumphavit: hæc ultima ratio & potissima.

Frater. Titus: Hierosolyma evertit anno Christ. 70. At hoc bellum Vespasianus inchoaverat, & valde promoverat. *Idumeos*. Reportatos è

Judęa victa cui vicina est Idumæa, regio palmis frequens.

9. *Cattis*. Populi Germaniæ ad Rhenum, quos bello quidem lacessivit Domitianus, at nec admodum felici, nec ita necessario. Lege Svet. c. 2. & 6. Legunt aliqui, *Dacis*. Illi eas incolebant regiones ad Istrum, quas nunc Valachi & Moldavi obtinẽt: verùm absunt à Rheno longiùs, de quo tamen solo hîc loquitur Martialis. Rectiùs igitur legendum, *Cattis*.

Laurea. Laurea corona; laurus erat signum victoriæ & præmium.

III.

Debitor nihil debens.

1. Sexte, nihil debes; nîl debes, Sexte; fatemur:
2. Debet enim, si quis solvere, Sexte, potest.

VERS. 2. *Potest*. Debitoris enim inopia excludit omnem actionem, ut ajunt jurisconsulti, quia nihil auferri potest ab eo qui nihil habeat, & qui solvere non possit: suum quodammodo fecit id quod, mutuo accepit.

IV.

Cur amicum frequentius non invisat.

1. Ne valeam, si non totis, Deciane, diebus.
2. Et tecum totis noctibus esse velim:
3. Sed duo sunt, quę nos distinguũt, millia pasuũ:
4. Quatuor hæc fiunt, cùm rediturus eam.
5. Sępe domi nõ es; cùm sis quoque, sępe negaris:
6. Vel tantùm causis, vel tibi sæpe vacas.
7. Te tamẽ ut videam, duo millia non piget ire;
8. Ut te non videam, quatuor ire piget.

VERS. 1. *Ne valeam*. Jurandi formula; uti, dispeream, moriar, si, &c.

3. *Distinguunt*. Alterum ab altero separant. *Duo millia passũm*. Pro, passuum. Est fermè spatium leucæ Gallicæ.

4. Fiunt 4000. passuum, quando te inviso, & domum meam redeo.

5. *Negaris*. Diceris domi non esse: servus abesse te dictitat.

6. *Causis*. Agendis & parandis; audiendis consultoribus.

Tibi. Valetudini curandę & corpori tuis negotiis.

V.

In fastidiosum lectorem.

1. I nunc, edere me jube libellos:
2. Lectis vix tibi paginis duabus,
3. Spectas ἐσχατοκώλιον, Severe,
4. Et longas trahis oscitationes.
5. Hæc sunt, quæ relegente me solebas
6. Raptim scribere, sed Vitellianis:
7. Hæc sunt singula quæ sinu ferebas
8. Per convivia cuncta, per theatra:
9. Hæc sunt, aut meliora, si qua nescis.
10. Quid prodest mihi tam macer libellus,
11. Nullo crassior ut sit umbilico,
12. Si totus tibi triduo legatur?
13. Numquam deliciæ supiniores.
14. Lassus tam citò deficis viator,
14. Et cùm currere debeas Bovillas,
16. Interjungere quæris ad Camænas!
17. I nunc, edere me jube libellos.

VERS. 3. Ἐσχατοκώλιον. Ultimã libri partẽ. ἔσχατος, ultimus; κῶλον, membrum, pars.

Oscitationes. Signa hominis fastidiosis & somniculosi.

5. Atqui hæc illa tamen sunt epigrammata eadem, quæ cùm à me semel, iterumque, te audiente, legebantur, antequam essent edita, à te exscribebantur raptim in elegantibus pugillaribus: cur nũc ea fastidis.

6. *Vitellianis.* Pugillares elegantes, auro, minioque picti, in quibus ea scribebantur quæ maximo, haberentur in pretio, dicebantur Vitelliani; opinor, quod aut inventi, aut usurpati à Vitellio Imper. homine omnium deliciarum & ineptiarum amantissimo.

7. *Singula.* Singula hæc epigrammata & separata, magni faciebas, cur collecta in unum librum, abjicis?

Sinu ferebas. In sinu ferre aliquid, est carum habere. Ad quod libellos elegantes in sinu gerimus, unde promi facilius possint.

9. *Si qua nescis.* Si qua sunt epigrammata, quæ ignores, quæ tibi non recitaverim, ea continentur in hoc libro, & quidem iis quæ jam audisti, meliora.

10. Quid ergo me juvat,

quod curavi ut hic meus liber esset minimæ molis & ponderis? quòd ei nullos addidi umbilicos, qui si esse appositi; foret crassior & ponderosior: si totum triduum ponis in eo legendo, quem horâ unâ posses perlegere? Erant in libris umbilici, clavi quidam ærei aut argentei, bullę, ornamenta in modum umbilici facta, quibus extremæ libri paginæ ornabantur. De illis mentio incidit libro I. Ep. 58.

13. Numquam vidi hominem delicatioris palati, ac fastidii, quàm te. Delicias pro homine delicato & contemptore, hic ponit.

15. *Bovillas*. Bovillæ, quasi boum villa, (ibi enim boves colligebantur, ducendi postea in urbem,) viculus fuit in Latio, non procul Roma.

16. Equos dejungere paras, iter interrumpis vix urbe egressus. *Interjungo*, est, equos, ut vescantur, solvo; eos interquiescere jubeo. Brevem librum uno decursu non legis, hæres quasi in itinere & subsistis: eos imitaris, qui cùm possint Româ Bovillas usque ire uno cursu & non interrupto, propter itineris brevitatem & facilitatem; intersistere tamen ad templum Camænarum, quasi essent essi, volunt.

Camenas. Ad templum Camænarum, id est, Musarum. Erat illud ad portam Trigeminam, & propiùs aberat Româ quàm Bovillæ.

VI.
In Ardelionem.

1. Declamas bellè, causas agis, Attale, bellè;
2. Historias bellas, carmina bella facis:
3. Componis bellè mimos, epigrammata bellè,
4. Bellus grammaticus, bellus es Astrologus.
5. Et bellè cantas, & saltas, Attale, bellè:
6. Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ:
7. Nil bene cùm facias, facis attamē omnia bellè.
8. Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

Vers. 1. *Declamas*. Orator veras causas agit: declamator fictas, exercitationis causâ.

3. *Mimos*. Poëmata turpicula, comœdias ridiculas, in quibus histriones hominum gestus maximè imitantur; à verbo græco μιμοῦμαι, imitor.

8. *Ardelio*. Significat hoc in loco hominem, qui omnia se facere, & quidem bellè atque eleganter profiteatur, qui verò nihil agat, aut certè

nihil benè & perfectè: qui in omnia se interponat & intermisceat. Vide lib. I. Ep. 66. Propriè ardelio, sive ardeola. inquit Ramiresius, est avis altissimè volitans, & in eodem aëris loco diu consistens, ubi alas operosè quassat, seque multum movendo, nihil promovet: metaphoricè significat homines in otio negotiosos, & cùm nihil agant, occupatissimos. Eos scite Phædrus describit fabellâ quintâ lib. 2.

VII.

Ad lectorem parum candidum.

1. Si qua videbuntur chartis tibi, lector, in istis
2. Sive obscura nimis, sive Latina parum;
3. Non meus est error; nocuit librarius illis,
4. Dum properat versus annumerare tibi.
5. Quod si non illum, sed me peccasse putabis;
6. Tunc ego te credam cordis habere nihil.
7. Ista tamen mala sunt; quasi nos manifesta negemus.
8. Hæc mala sunt; sed tu non meliora facis.

VERS. 3. *Librarius.* Is dicebatur qui libros manu scribebat, & multa eorum exarabat exempla: omnia enim, ante invẽtam typographiam, scribebantur manu. Illi autem librarii inscitia vel festinatione nimia sæpe libris nocebant, omittendo, v.g. voces aliquas, alias aliis præponendo, &c.

4. *Annumerare.* Augere numerum versuum, quos tibi det legendos.

5. 6. Si meum esse potius, quàm librarii vitium dicas, næ tu parum candidus & cordatus eris, atque adeo vel me peccante pejor.

7. At enim, (inquit lector) mala sunt tua carmina? Quasi verò id negem, (respondet Martialis) quod adeo manifestum est? Sed ô bone, an facis meliora?

VIII.

Malè officiosus.

1. Basia dimidio, quod das mihi, Posthume, labro,
2. Laudo; licet demas hinc quoque dimidium.
3. Vis dare majus adhuc, & inenarrabile munus?
4. Hoc tibi habe totum, Posthume, dimidium.

VERS. 1. *Basia.* Oscula officiosa: sic blandiri solent homines urbani, adulatores. Rogat illum ut sibi suas saluta.

tiones & blanditias, ac totas quidem, servet.

2. *Laudo*... Habeo gratiam: & habebo majorẽ si ex dimidio labro dimidiam partem tollas, & me quartâ tantùm labri parte osculeris: imo, si nulla.

IX.

Parasitus cœnare domi coactus.

1. Quòd fronte Selium nubila vides, Ruſe,
2. Quòd ambulator porticum terit ſerus;
3. Lugubre quiddam quòd tacet piger vultus;
4. Quòd pænè terram tangit indecens naſus;
5. Et dextra pectus pulſat, & comam vellit:
6. Non ille amici fata luget, aut fratris:
7. Uterque natus vivit, & precor vivat;
8. Salva eſt & uxor, ſarcinæque, ſervique;
9. Nihil colonus, villicuſque decoxit.
10. Mœroris igitur cauſa quæ? domi cœnat.

Vers. 1. *Nubila*. Triſtitiæ nube velut obductâ.

2. *Porticum*. Variæ erant Romæ porticus, ſub quibus multi ultrò, citròque commeabant. Selius quærens aliquem à quo invitaretur ad cœnam, ſub noctem ibi morabatur, ac inambulabat.

3. Quod præſefert aliquid lugubre tacito ac mœsto vultu. Ineſt etiã in triſtitia lentum aliquid & pigrum, hinc Selii vultus piger dicitur.

4. *Naſus*, &c. Qui præ pudore & triſtitiâ oculos ac vultum dejiciunt, illis naſus demittitur, & apparet longior; ac fortè iſti Selio jam erat per ſe bene longus.

8. *Sarcinæ*. Suppellex domeſtica. Nihil fures illi abſtulerunt.

9. *Colonus*. Qui agrum conductum & alienum colit. Aliàs eum ſignificat quiè patrio ſolo alium in locum mittitur, ejus incolendi causâ.

Villicus. Qui villæ curam habet *Decoxit* Perdidit, nihil damni dedit. Methaphora ducitur ab iis liquoribus, qui cũ imponuntur igni, abſumuntur ſenſim& minuuntur. Decoquere eſt aliquando convaſare, *faire banqueroute falire*.

X.

In bene olentem.

1. Eſſe quid hoc dicã, quòd olẽt tua baſia myrrhã,
2. Quòdque tibi eſt nunquam nõ alienus odor?

3. Hoc mihi ſuſpectum eſt, quòd oles bene, Poſthume, ſemper;
4. Poſthume, non bene olet, qui bene sẽper olet.

VERS. 1. *Myrrham*. Paſtillos myrrheos & diapaſmata: V. li. I. Ep. 72.
4. *Non bene olet*. Signum eſt, illum olidum & fœtentem eſſe, qui tetrum ſuum hunc odorem, odore alieno & exquiſito celatum velit. Iſtæ voces, bene olet, priori loco poſitæ per ſe & propriè ſignificant: poſteriori, odorem induſtriâ quæſitum & adſcitum ſonant.

XI.

Cuinam ſolvendum.

1. Et judex petit, & petit patronus:
2. Solvas cenſeo, Sexte, creditori.

VERS. 1. *Creditori*. Quia huic uni debes, & minore damno illi ſolves omittendo litem, quàm litem perſequendo, ne illi ſolvas. Si enim cauſam obtines, tunc ſolvendum tibi erit duobus, judici nempè & patrono; ſi causâ cadis; tribus, nempè judici, patrono & creditori. Satiùs eſt igitur uni creditori ſolvere, & litem miſſam facere.

XII.

In cœnipetam.

1. Nil intentatum Selius, nîl linquit inauſum,
2. Cœnandum quoties jam videt eſſe domi.
3. Currit ad Europen, & te, Paulline, tuoſque
4. Laudat Achilleos, ſed ſine fine, pedes.
5. Si nihil Europe fecit, tum Septa petuntur,
6. Si quid Phyllirides præſtet, & Æſonides.
7. Hinc quoque deceptus Memphitica templa frequentat,
8. Aſſidet & cathedris mœſta juvenca tuis.
9. Inde petit centum pendentia tecta columnis:
10. Illinc Pompeji dona, nemuſque duplex.
11. Nec Fortunati ſpernit, nec balnea Fauſti;
12. Nec Grylli tenebras, Æoliamque Lupi:
13. Nam thermis iterùm cũctis, iterũque lavatur:

14. Omnia cùm fecit, sed renuente Deo,
15. Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit;
16. Si quis ibi serum carpat amicus iter.
17. Per te, perque tuam, vector lascive, puellam,
18. Ad cœnam Selium tu, rogo, taure, voca.

VERS. 3. *Ad Europen.* Ad campum Martium, in quo multæ porticus picturis ornatæ, inter quas erat una, Europe dicta, quia visebatur in ea imago Europes tauro vectæ. De illa jam incidit mentio, in libro Spectac. Epig. 15.

Paulline. Laudabat Selius Paullinum à celeritate pedũ, quâ olim Achilles præstabat, nempè ut ab eo invitaretur ad cœnam.

Achilleos. Similes Achillis pedibus.

4. *Sine fine*. Sine modo, laudibus immodicis, ut adulatores solent. Pedum velocitate imprimis gloriabantur, qui exercebant sese in Campo Martio, cursu & saltu.

5. 6. Si nihil in porticu profecit, si non reperit apud quẽ cœnaret, petit septa, si fortè Chiron & Jason, ipsi amiciores futuri sint.

Septa. Erat pars campi Martii, sudibus & cancellis inclusa, instar caularũ, quam ob causam *Ovilia* iste locus etiam appellabatur: in eo includebatur centuria quælibet, aut tribus populi Romani cùm ferebantur suffragia, ut tumultus vitaretur. Comitiis verò solutis, occupabant eum locum mercatores, ibique proponebant varias merces; adeo ut ibi essent perpetuæ quasi nundinæ.

Phyllirides. Chiron, è centauris unus, Achillis præceptor, Phyllires & Neptuni filius. Propè septa templum erat Neptuni, juxtàque pulcherrima porticus, in qua picta erat. Argonautarum historia, quorum præcipui fuere Chiron, & Iason, qui ab Æsone patres vocatur Æsonides.

7. *Mẽphitica*. Egyptia. Mẽphis urbs Ægypti primaria, de qua dictum Ep. 1. libri Spectac Intelligitur hîc templum Isidis Deæ Ægyptiorum; erat in Campo Martio propè Ovile.

8. *Cathedris*. Sedet in scãnis quæ sunt in templo Isidis.

Juvenca. Isis eadem fuit ac Io, filia Inachi, regis Argivorum, quam poëtæ mutatam fuisse in vaccam, fabulantur: humanæ postea formæ reddita nupsit Osiridi regi & Deo Ægyptiorum. Mœsta dicitur, quia virum amissum diu quæsivit, nec nisi mortuum invenit.

9. Inde petit porticum fultam multis columnis ex ære Corinthio factis: quæ ob eam rem Corinthia vocabatur.

10. Ex hac porticu confert se in illam quam Pompejus

ædificavit, donavitque populo: tum in ejuſdem Pompeji duplices hortos, ſuperiores nempè & inferiores, qui à populo frequenti celebrabantur.

11. *Fortunati*. Balneatoris eſt nomen, ut alia tria quæ ſequuntur.

12. *Tenebras*. Balneas tenebroſas & ſordidas adit. *Æoliam*. Balneas in edito & patente loco poſitas, velut Æoli ventorum Dei, domum. Opponit eas Grilli balneis in tenebricoſo & depreſſo loco ſitis *Therme*. Balnea calida ſunt. Vide lib. Spect Epig 2.

14. Cùm hæc omnia loca luſtravit irrito labore: Jove non favente; vel irato Genio: Genius enim ſuus cuique Deus erat.

15. *Lotus*, &c. Poſtquam lotus eſt otiosè in iſtisbalneis, redit ad primam illam ſuam porticum, & adjunctum ei nemus è buxo. *Tepidæ*. Sub veſperam, quando ſol tepidus, devexuſque porticum hanc luſtrat.

17. *Vector laſcive*. O Jupiter in taurum mutate, qui Europam vexiſti.

18. *Voca*. Mortui dicebantur vulgari parœmiâ, apud Jovem cœnare: itaque his verbis mortem Selio precatur; dum optat ut cum Jove cœnet.

XIII
In convivam malè olentem.

1. Quod nulli calicem tuum propinas,
2. Humanè facis, Herme, non ſuperbè.

VERS. 1. *Propinas*. Propinare propriè eſt prægustato leviter vino poculum alteri offerre: quaſi, præbibere. Id amicis compotantibus erat in more.

2. *Humanè*. Amicè, urbanè. Non vis enim compotores offendere fœtido & ſpurco, quem attigiſti, calice. Eam cauſam acutè relinquit lectori colligendam.

Herme. Erat hic Hermus ore ſpurco & graveolenti, neque ex eodem quo ille ſcypho bibere quiſquam ſine nauſea potuiſſet.

Superbè. Quidam enim hoc arrogantiâ faciebant, ut nemini propinarent. Ita dum videtur eum laudare, pungit.

XIV.
Morbus divitis.

1. Zoïlus ægrotat, faciunt hanc ſtragula febrem:
2. Si fuerit ſanus, coccina quid facient?
3. Quid torus à Nilo, quid ſindone cinctus olenti,

4. Ostendit stultas quid nisi morbus opes?
5. Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes:
6. Vis fieri sanus? stragula sume mea.

VERS. 1. *Faciunt*... Ideò ægrotat ut ostentet sua stragula.

Stragula. Stragulum, sive vestis stragula, propriè dicitur ea, quâ lectus operitur, à sternendo.

2. Si esset sanus quid prodessent coccina stragula, quæ nemo cerneret; Nunc verò spectantur ab invisentibus illum ægrotantem. Coccũ granum quoddam est, ex quo aqua macerato, fit color eximii ruboris.

3. Torus, è lino candidissimo & ab Ægypto ultima petito textus, cinctus & opertus sindone fragranti, nimirum ex odorata bysso, est enim sindon vestis Tyria, à Tyro vel Sidone, unde nomen traxit, advecta & subtili bombyce ac delicato contexta. Legendum putat Scriverius: *Quid Sidone tinctus olenti?* Nempè lectus tinctus, seù tectus purpura tincta in urbe Sidone propè Tyrum, quæ olens dicitur, quia recentis purpuræ gravis est odor. Penultimam autem posse corripi in voce *Sidone* docet adjectivum ex ea ductum *Sidonius*, in quo antepenultima modò brevis est, modò longa.

4. Quid significat iste morbus; nempè non ægrotare febri Zoïlum, sed stultâ cupiditate ostentandi opes laborare.

5. *Machaonas*. Medicos. Machaon Æsculapii filius, medicus præstantissimus.

6. Vis è lecto surgere, & valere; mea vilia & trita stragula sume, pauper esto; valebis, non fovebis lectulum, quia nihil erit quod ostentare velis.

XV.

Tonstrix imperita.

1. Tonstrix Suburræ faucibus sedet primis,
2. Cruenta pendent qua flagella tortorum,
3. Argique letum multus obsidet sutor.
4. Sed ista tonstrix, Ammiane, non tondet:
5. Non tondet, inquis? ergo quid facit? radit.

VERS. 1. Quædam tonstrix habet officinam in limine & aditu vici Suburrani.

Suburræ. Suburra vicus Romæ fuit frequentissimus, ita dictus quod sub antiquæ urbis mœnibus esset, quasi Suburba.

2. 3. Ubi est domus tortoris publici, & locus ubi servi

flagitiosi aut malefici loris plectuntur, non procul Argileto à sutoribus frequentato. De Argileto dictum li. I. Ep. 4

5. *Radit*. Ita malè tondet, ut radere barbam, id est, vellere potiùs & laniare, quàm tondêre videatur.

XVI.

In egentem patronum.

1. Cato tuã, pudet heu, sed capto, Maxima, cœnã;
2. Tu captas aliam: jam sumus ergo pares:
3. Mane salutatum venio, tu diceris îsse
4. Ante salutatum: jam sumus ergo pares.
5. Sum comes ipse tuus, tumidiq; anteãbulo regis;
6. Tu comes alterius: jam sumus ergo pares,
7. Esse sat est servum; jam nolo vicarius esse.
8. Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.

Vers. 2. *Captas*. Animadverti te aliorum quoque captare cœnas. *Pares*. Putabam te dominum & regem meum esse, ditior me non es.

5. *Comes*. Clientes solebant affectari per urbem patronos, & comitari honoris causâ. *Anteambulo*. Is dicitur, qui præcedit alium, & quasi viam illi sternit, quod erat quoque clientium. *Regis*. Diximus supra, ita vocatos fuisse patronos à clientibus.

7. *Vicarius*. Ita propriè dicebatur servi servus, nempè qui erat in potestate servi alterius, & ejus vices obibat.

8. Qui ceteris vult imperare, aliis ne serviat.

XVII.

Cœna sordida.

1. Felicem fieri credis me, Zoïle, cœnâ:
2. Felicem cœnâ, Zoïle, deinde tua?
3. Debet Aricino conviva recumbere clivo,
4. Quem tua felicem, Zoïle, cœna facit.

Vers. 2. An putas me cœnarum esse captatorem, præsertim tuæ? falleris: nullius cœnam, minimè verò tuam, capto.

3. *Aricino*. Aricia, vicus in via Appia, positus in clivo: frequens mendicis, ob celebritatem viæ, & hominum commeantium frequentiam. Deceat, juvet, mendicos tua cœna, non me.

XVIII.

Empta carmina.

1. Carmina Paullus emit; recitat sua carmina Paullus:
2. Nam quod emas, possis dicere jure tuum.

Vers. 1. *Sua*. Illa quæ emit, recitat pro suis, ut si essent sua. Non alio jure sua, quàm quòd illa emit.

XIX.

Os spurcum.

1. Basia das aliis; aliis das, Posthume, dextram:
2. Dicis, utrum mavis? elige: malo manum.

Vers. 1. *Dextram*. Osculandam vulgò servis dextrã dabant, amicis, os. Ego tamen, inquit Martialis, malo manum osculari, quia minùs fœtida est, quàm os. Vide Ep. 8. istius libri.

XX.

Urbanitas putida.

1. Quid mihi vobiscũ est, ô Phœbe, novẽq; sorores?
2. Ecce nocet vati Musa jocosa suo.
3. Dimidio nobis dare Posthumus ante solebat
4. Basia; nunc labro cœpit utroque dare.

Vers. 1. O Phœbe, vosque Musæ, cur ego vos & vestras artes colo. Quid malè de vobis commerui?

3. *Dimidio*. Subaudi, labro. Ignotum me antea, parcè, obiterque osculabatur; nũc famâ & carminibus meis cognitum, quasi honoris & amicitiæ causâ, ore toto me osculatur & fœtentem mihi mephitim inhalat: ô famam mihi exitialem!

XXI.

Amicus ultor.

1. Non dicam, licet usque me rogetis,
2. Quis sit Posthumus in meo libello:
3. Non dicam; quid enim mihi necesse est
4. Has offendere basiationes,
5. Quæ se tam bene vindicare possunt?

V. 1.2. Offenderat superioribus epigrammatis aliquem sub ficto Posthumi nomine: non dicam, inquit, quis ille sit isto nomine significatus.

3.4. Cur enim hominem qui me osculatur, velim offendere, & amantem lædere? Ironia.

5. Ille me præclarè ulcisci posset, iterum atque iterum osculando me, ore fœtido; itaque illi parco; tacebo nomen.

XXII.

Sibi soli felix

Si det iniqua tibi tristem Fortuna reatum;
2. Squalidus hærebo, pallidiorque reo:
3. Si jubeat patriâ damnatum excedere terrâ;
4. Per freta, per scopulos exulis ibo comes:
5. Dat tibi divitias: ecquid sunt ista duorum?
6. Das partem? multũ est, Candide: das aliquid?
7. Mecum eris ergo miser? quod si Deus ore sereno
8. Annuerit, felix, Candide, solus eris?

V. 1. Si te reũ sors iniqua fecerit aliquando, ego te prosequar in jus, tibi hærebo comes sordida in veste, & ero te reo pallidior: omnem tuam sortem meam putabo. *Det reatum.* Crimen inferat, pœnam irroget.

2. *Squalidus*. Rei nobiles mutabant togam, & immundam aliquam, illotamque sumebant, ac sordidati propriè tunc dicebantur: idem faciebant cum iis nonnulli, ut clientes, amici, &c.

5.6. Sed, ô Candide, dat tibi fortuna divitias; num illas mecum ita partiris, ut nostrûm duorum sint, ad nos ambos pertineant? Das ne saltem partem dimidiam, saltem aliquam minimam? das nullam.

8. Ergòne mecum eris miser, & non mecum felix? si tecum sum miser, debeo tecùm ego quoque felix esse: divide mecum opes & felicitatem, ut tuam ipse calamitatem tecum divido.

XXIII.

In promissorem.

1. Das nunquam, semper promittis, Galle rogãti:
2. Si semper fallis; jam rogo, Galle, nega.

XXIV.

In heredipetam.

1. Quòd querulũ spirat, quòd acerbũ Nęvia tussit,

2. Inque suos mittit sputa subinde sinus:
3. Jam te rem factam, Bithynice, credis habere?
4. Erras: blanditur Nævia, non moritur.

V. 1. quod ducit animam quiritantis more.
2. Quasi non haberet satis virium ut longiùs expueret.
3. Jam credis te illius hereditatem tenere, falleris: de ista voce, *rem factam*. Vide lib.I. Epig. 26.
4. Delicias facit. Quidam tussiendi & screandi rationem quandam adamant, affectantque, ut delicati & blandi videantur: ita tussit Nævia, ô Bithynice, ægrotat læviùs tua spe: non tam citò morietur.

XXV.

In cœnipetam.

1. Laudantem Selium, cœnæ cùm retia tendit,
2. Accipe, sive legas, sive patronus agas.
3. Effectè! graviter! citò! nequiter! euge! beatè!
4. Hoc volui: facta est jam tibi cœna, tace.

V. 1. 2 Audi quomodo laudet te Selius cùm cœnam tuam aucupatur, sive legas tuos versus & recites, sive causas agas. Accipe quemadmodum tibi plaudat.
Effectè. Perfectè (subaudi, scribis, peroras) inquit Selius. Legit Lipsius, *Effatè*.
Nequiter. Argutè, vafrè, sagacitèr. De voce, *nequam, improbus*, vide l.I. Ep.86. 90.
8. Bene est intelligo quid petas, hoc tantùm à te volebam: scilicet placent mihi tuæ laudes, tace mecum cœnabis. Hunc versum si dicat homo captator laudis & avidus, seriò dictum accipe: si contemptor; ironicè. Gruterus malit has adhuc voces *Hoc volui*, esse adulantis: hoc à te expectabam, non aliter à te perorari volebam, &c. *Facta est.* Certa, rata, constituta.

XXVI.

In ignobilem & superbum senatorem.

1. Rufe, vides illum subsellia prima terentem,
2. Cujus & hinc lucet sardonychata manus;
3. Quæque Tyron toties epotavêre lacernæ,
4. Et toga non tactas vincere jussa nives:
5. Cujus olet toto pinguis coma Marceliano,
6. Et splendent vulso brachia trita pilo.

7. Non extrema sedet lunatâ lingula plantâ;
8. Coccina non læsum cingit aluta pedem;
9. Et numerosa linunt stellantem splenia frõtem:
10. Ignoras quis sit? splenia tolle, leges.

V. 1 2 Qui sedet in primis subselliis; qui gerit annulum gemma sardonyche insignẽ, cujus fulgor vel hinc usque, id est, ex eo, ubi sedet, loco, ad nos pervenit, cujus lucent vestes Tyrio murice sæpius potæ & tinctę; cujus toga est nive caudidior.

Prima subsellia. Senatores sedebant in primis theatri & curiæ ordinibus. Lege lib. I. Ep. 25. & lib. V. Ep 8. 14.

3. *Lacernæ.* Lacerna, itemque toga, vestis erat exterior & crassior, instar pallii: utraque imponebatur tunicæ, sed toga comptior, longior ac decentior erat quàm lacerna, imò & usitatior fuit, tandiu dum stetit respublica & floruit. Vide Ep. 78. lib. 1. & 2. lib IV.

4. *Non tactas.* Cùm nix tangitur, nigrescit.

5. Cujus coma unguentis delibuta & toto Marcelii unguentarii myrothecio quasi persusa, odorem spargit.

6. *Vulso pilo.* Pilos è brachiis vellebant homines delicati, eaque candida & nitentia ostentantes exerebant.

7. Qui calceos altiores gerit, lunulâ insignitos, alutâ coccineâ tectos, & pedi habiles. *Aluta* est pellis agnina. *Non extrema*... Senatorum calcei erant altiores & ad mediam usque tibiam revincti loris quibusdam: vulgares, quibus populus utebatur, erant demissores, vixque supra pedem elati. Horat. lib. 1. Sat. 6. de senatore loquens, ait: *Nigris medium impediit crus pellibus.* Lingula igitur, sive lorum calcei non sedet extrema, seu jacens, in planta lunata, sed supra plantam erigitur mediâ tibiâ tenus: Vulgò legitur: *Non hesterna sedet*... eritque sensus, istum senatorem quotidie calceos mutare, ita ut hodiernos & novos semper ferat.

Lunata. Patricii senatores lunæ crescentis notam calceis assuebant, quia senatus olim è centum Patribus à Romulo lectis constabat: littera autem C, nota est numeri centenarii, eademque lunam crescentem imitatur. Patricii porro jactabant se oriundos è primis illis centum senatoribus. Erat ista lunula talare quoddam eburneum, teste Philostrato de vitis Sophistarum, in vita Herodis Attici, qui ejusmodi homines ajebat habere nobilitatem in malleolis pedum.

Lingula. Lorum; quasi ligula, à ligando.

Non læsum. Quando calceus est minor seu strictior, pedum oblædit. Vocem *Coccina* explicui superiùs Ep. 14. ille color, quem mulleum

Cato vocat apud Festum, proprius erat calceorum quibus illi Senatores utebantur, qui dicebantur curules, quia curulem aliquem gessissent magistratum; alii, qui pedarii vocabantur, nigro utebantur colore, ut supra laudatus Horatius testatur.

9. Gerit plurimas è panno serico maculas in fronte, stellarum instar nitentes.

Splenia. Erant frustula quædam panni serici, similitudinem splenis vulgò referentia, nempe oblonga, quæ aliquo imbuta medicamento, fróti vel temporibus apponebantur, ad capitis & dentiũ dolorem leniendum, sæpe ad venustatem & elegantiam. Fortè emplastra quædam tenuia, iis similia quę Galli vocãt *des mouches*, Itali *de i nei*. Ea verò frusta serica unguẽtó pingui & odorato delibuta erant & fiebant interdum è panno in varias pinnas & radios secto instar stellarum; aut, quamvis essent rotunda, tamen frontem ita descriminabãt ut stellæ cælum. Undè stellantem frontem appellat vates: legunt alii *stillantem*, id est, madefactam unguento odorato.

Linunt. Ob unguẽtum emplastrorum.

10. *Leges*. Nempè fœda stigmata & servitii notas deprehendes, quas spleniis tegit. Servis, præsertim fugitivis, inuri solebant in fronte, notæ quædam, puncta, & litteræ ut agnoscerentur: ita Plautus servum istis litteris malè notatum, vocat facetè litteratum.

XXVII.

Nummos petit.

1. Mutua viginti sestertia fortè rogabam;
 2. Quæ vel donanti non grave munus erat.
3. Quippe rogabatur felixque vetusque sodalis,
 4. Et cujus laxas arca flagellat opes.
5. Is mihi; dives eris, si causas egeris, inquit:
 6. Quod peto da, Cai, non peto consilium.

VERS. 1. *Viginti H.S.* sunt libræ Turonicæ, sive nummi Francici, 2000. Romani quadringenti quinquaginta scutati.

2. Quę Cajus nullo suo incommodo, non tantùm mutua dare & commodare; sed omninò dare, & gratis largiri poterat.

4. *Flagellat*. Continet invitas & veluti flagellis ac verberibus coërcet, ne exeant, ne foras erumpant.

5. At Cajus mihi respondit: cẽseo causas in fore agas, ita enim opes multas parabis.

6. *Quod peto*. Nummos scilicet. *Consilium*. Non peto, quâ possim arte ditescere.

XXVIII.

Patronus inutilis.

1. Lis mihi cũ Balbo eſt; tu Balbũ offẽdere nõ vis,
2. Pontice: cum Licino eſt; hic quoq; magnus homo eſt.
3. Vexat ſæpe meum Patrobas confinis agellum;
4. Contra libertum Cæſaris ire times:
5. Abnegat, & retinet noſtrum Laronia ſervum;
6. Reſpondes: orba eſt, dives, anus, vidua.
7. Non bene, crede mihi, ſervo ſervitur amico:
8. Sit liber, dominus qui volet eſſe meus.

VERS. 1. *Lis*. O Pontice, quem ut Patronem cliens colo, cùm rogo ut adſis mihi in lite, quam habeo cum Balbo, tu te excuſas, aïſque te nolle Balbum offendere.
2 *Magnus*. Nobilis, tibi carus, ideòque nõ offendẽdus.
3. *Vexat*. Terminos emovet, revellere vult limites.
4. *Contra ire*. In jus vocare. *Libertum*. Quia Patrobas eſt ſervus Cęſaris, ab eo donatus libertate.
5. *Abnegat*. Negat ſe mihi reddituram: meũ eſſe negat.
7. *Servo*. Vide ſimile Epig. hoc libro: eſt XVI.

XXIX.

In valgum.

1. Cùm ſint crura tibi ſimulent quæ cornua lunæ,
2. In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedes.

VERS. 1. Cùm crura geras ſimilia lunæ creſcenti & cornutæ.
Crura, &c. Nempè extrorſum obtorta ſic, ut pedum talos coëuntes ſibi & vicinos geras: pedum verò digitos diductos & à ſe invicem recedentes. Qui ſic pedibus extrorſum verſis ambulat, valgus appellatur.
Rhytio. Eſt rhytium, ſeu rythus, vas factum inſtar lunæ creſcentis. Solis heroïbus illo vaſe uti fas erat, teſte Theophraſto: itaque ridet Martialis Phębum illum, ignobilem, ut apparet, ac plebejum, & præterea valgum. Legunt nonnulli *Imbricio*: eſt imbricium ſeu imbrex, tegula curva.

XXX.

Virilis elegantiâ.

1. Flectere te nolim, ſed nec turbare capillos:

2. Splendida sit nolo, sordida nolo cutis.
3. Nec tibi mitrarum, nec sit tibi barba reorum,
4. Nolo virum nimiùm, Pannice, nolo parum.
5. Sunt tibi crura pilis, & sunt tibi pectora setis
6. Horrida; sed mens est, Pannice, vulsa tibi.

VERS. 1. Non equidem auctor sum tibi, ut capillos accuratiùs & elegātiùs componas, sed neque turbatos, ac sordidos esse tibi velim. Capillos *flectere* est calamistris & cadenti ferro vibrare.

2. *Splendida*. Unguentis delibuta.

3. Nolo tibi promissam esse barbam & hirsutam, ut reorum est: nolo politulam ac semper rasam, qualem habent homines mitrati ac delicatuli. Mitra est capitis tegmen: eâ Phryges solebant uti, & Romani quidam elegantiæ ac deliciarum causâ. *Mitrarum* igitur, in hoc loco, est, hominum mitras gestantium.

4. *Virum nimiùm*. Nolo te esse nimis austerum, gravem, terricum. *Nolo parum*. Nolo esse effeminatum.

5. At nunc hispidum quidem corpus habes & incultum; sed animum mollem & libidinosum geris.

Setis. Pilis grandioribus.

6. *Vulsa*. Diximus supra Epig. 26. Romanos molles & deditos voluptatibus, & solitos esse vellere pilos oris, brachiorum, &c. Est mens tibi vulsa, id est, effeminata, deliciis fracta, enervata, &c.

XXXI.

In convivam raptorem.

1. Quidquid ponitur hinc & inde verris,
2. Mammas suminis, imbricemque porci.
3. Communemque duobus attagenam,
4. Mullum dimidium, lupumque totum,
5. Murenæque latus, femurque pulli,
9. Stillantemque alicâ suâ palumbum.
7. Hæc cùm condita sunt madente mappâ,
8. Traduntur puero domum ferenda:
9. Nos accumbimus otiosa turba.
10. Ullus si pudor est, repone cœnam:
11. Cras te, Cæciliane, non vocavi.

VERS. 1. *Ponitur*. Mensæ apponitur. *Verris*. Rapis, aufers, corradis.

2. *Suminis*. Sumen est ven-

ter suillus cum papillis: delicatum apud Romanos olim ferculum.

Imbricem. Vertebram tergi suilli, costis demptis, *l'echine*, *la schiena*: est enim imbrex propriè tegula curva, quam formam imitatur vertebra in summo tergo pecudis. Brodæus vult esse imum ventrem curvum, & repandum: illa verò ipsum sumen.

3. *Communem*. Tibi & vicino convivæ tuo appositam, hanc tibi abripis soli.

Attagenam. Avis est exquisiti saporis: nobis nunc ignota. *Mullus*. Piscis nobilis, *un barbeau*, *un barbone*, *una triglia*. Muræna itidem piscis, *une lamproye*, *una lampreda*.

6. *Alica*. Pulte ex alicâ, condimento quodam: propriè alica est genus frumenti subtilioris ac delicatioris, ex quo pultem ejusdem nominis conficiebant.

8. *Puero*. Servulo.

9 *Otiosa*. Sine ferculis, quæ videlicet abstulisti: jejuni sedemus & impasti.

11. *Cras*. Vocavi te hodie, tu meam cænam abstulisti, ut cras cœnes: non vocavi te in crastinum diem, sed in hodiernum tantum: cœnam igitur hodie sume de meo, & domi meæ; non cras, & domui tuæ.

XXXII.

Homo invisus.

1. Quid mihi reddat ager quæris, Line, Nomentanus?
2. Hoc mihi reddit ager, te, Line, non video.

VERS. 1. Quæris à me quid commodi, fructusque referat mihi meum prædium Nomentanum? hoc quod facit ut à te absim, te non videam. Est Nomentum urbs Latii, vulgò *Lamentana*.

XXXIII.

Mulier togata.

1. Coccina famosæ donas & janthina mœchæ.
2. Vis dare quę meruit munera? mitte togam.

VERS. 1. *Coccina*. Vestes cocco infectas. Coccum est granum quo utuntur ad purpuram ardenti & roseo colore, quem Galli vocant *écarlatte*, tingendam.

Janthina. Vestimenta purpurea violacei coloris, de quibus dictum lib. I. Epig 47. *Mœcha*. Adulteræ.

2. *Togam*. Matrona convicta adulterii, & damnata jubebatur prodire in publicum togata: mulieres vulgò stolâ utebantur; viri, togâ.

XXXIV.

Helluo morbum ſimulans.

Uri Tongilius malè dicitur hemitritæo:
Novi hominis mores, eſurit atque ſitit.
Subdola tenduntur craſſis modò retia turdis.
Hamus & in mullum mittimur, atque lupũ.
Cæcuba ſiccentur, quæque annus coxit Opimî,
Condantur parco fuſca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici juſsêre lavari:
O ſtulti, febrem creditis eſſe? gula eſt.

VERS. 1. *Hemitritæo.* Febri ſemitertiana, πυρετῷ ἡμιτριαίῳ.

3. Morbi ſimulatione captat turdos pingues, mullos & lupos ab amicis mittendos venatur, eoſque, velut hamo injecto, ad ſe trahere tentat.

5. Dentur illi Cæcuba vina haurienda & ſiccanda, cõvaleſcet. Legitur etiam *ſaccentur*, id eſt, per ſaccum ſeu colum vinarium tranſmittantur ad expurgandas fæces. De colo vinario conſule lib. XIV. Ep. 95. 96.

Cæcuba. Cæcubum vel Cęcubus, mons & ager eſt in Latio, vini optimi fertilis, propè Fundos & Amyclas urbes, ad ſinum Cajetanum. Mons ille vocatur nunc *Monte di Gajeta*. Hinc vinum Cæcubum. De vino Opimiano dictum Ep. 25. lib. I.

6. Mittantur condita modico poculo vitreo Falerna vina. Falernus mons & ager Campaniæ inter Calenum & Sinveſſam, vini generoſi ferax.

Parco Quia Falernum vinum erat auſterum & indomitum, itaque parcè dabatur, maximè ægrotis.

7. *Lavari.* Quaſi balneo & aquâ indigeret: quo tunc remedio contra febrem utebantur. Eget potiùs vino & cibo: febris ſimulatione gulam tegit.

XXXV.

Vetula ridere ac placere geſtiens.

Ride, ſi ſapis, ô puella ride,
Pelignus, puto, dixerat Poëta:
Sed non dixerat omnibus puellis.
Verùm ut dixerit omnibus puellis,
Non dixit tibi; tu puella non es:
Et tres ſunt tibi, Maximina, dentes,

F

7. Sed planè, piceique, buxeique.
8. Quare si speculo, mihique credis,
9. Debes non aliter timere risum,
10. Quàm ventum Spanius, manumve Priscus:
11. Quam cretata timet Fabulla nimbum;
12. Cerussata timet Sabella solem.
13. Vultus inde tu magis severos,
14. Quàm conjux Priami, nurusque major;
15. Mimos ridiculi Philistionis,
16. Et convivia nequiora vita;
17. Et quidquid lepida procacitate
18. Laxat perspicuo labella risu.
19. Te mœstæ decet assidere matri,
20. Lugentique virum, piumque fratrem:
21. Et tantùm tragicis vacare Musis.
22. At tu, judicium secuta nostrum,
23. Plora, si sapis, ô puella, plora.

VERS. 1. Ordo verborum est. Pelignus vates (Ovidius nimirum, natus Sulmone, quæ est urbs Pelignorum in Italia,) dixerat, opinor, alicubi, & monuerat puellas, ut, si placere vellent, modesto se risu commendarent, vultum hilarem, ridentemque præ se ferrent: At primò nō hoc dixerat omnibus puellis, sed iis tantùm quæ placere possent ob mores & formam, tu talis non es: deinde ut, id est, quamvis hoc dixerit puellis omnibus, tu puella non es, at vetula.

6. *Tres*. Vetulis dentes excidunt.

7. *Buxei*. Flavi. putridi.

10. *Spanius*. Hunc obiter carpit, hominem delicatum, qui comam ita diligenter pectebat, flectebatque, ut vix in publicum prodire auderet, ne ventus eam turbaret, cirrosque disjiceret. Quid si Spanius iste fuerit calvus, qui calvam, rejectis in frontem capillis, tegeret, metueretque ne illa flante vento, diductisque crinibus, appareret. Et verò Σπάνιος græcè rarum significat, calvorum autem caput raris crinibus est sparsum: hinc nomen istud videtur fictum. Ita tu debes risum timere, ne tui dentes pice nigriores, labris ridendo diductis, appareant.

Priscus. Illi tam curiosè & putidè vestem componebat & complicabat, ut metueret ne quis eam contrectaret, ac malè confunderet; talem Hortensium oratorem fuisse narrant, adeò ut nes-

cio quem, à quo ipsius vestis durius fuerat attrectata, in jus vocaverit.

11. 12. *Cretata*. Infectum habens vultum terrâ albâ, ad candorem ori conciliandum: hoc pigmentum, si aqua tangatur, defluit: ut liquescit cerussa, si soli exponatur. Cerussa, est fuci candidi genus.

14 *Conjux Priami*. Hecuba, quæ ad summam senectutem pervenit.

Nurus. Andromache, nurus Priami, quia uxor Hectoris Major dicitur ut ab Helena distinguatur, quæ minor nurus Priami dici potuit, quia Paridis erat uxor, filii Priami, sed natu minoris quàm Hector. Hæc autem Andromache gravibus ærumnis vexata in perpetuo luctu vitam traxit. Vide Virg. Æneid lib. III.

15. *Mimos*. Fabulas scenicas ridiculas & subturpes. Supra Epig. 6. Philistio erat histrio celebris.

16. *Vita*. Fuge: abstine à conviviis solutioribus & liberioribus.

17. Fuge etiam ea omnia quæ risum movent ob jocos procaces.

Perspicuo. Cùm effusè ridemus, apparent ac perspiciuntur dentes.

19. Potest hic versus exponi simpliciter. Te decet cum vetula matre domi te continere, & in eorum versari tantùm cœtibus, qui lugent ereptos sibi fratrem, virum, &c. Explicari etiam de theatro ac tragœdiis potest, hoc pacto: decet te illis tantùm tragœdiis interesse, in quibus exhibetur mœsta mater lugẽs amissum filium, aut uxor virum, eique flenti adflere & velut assidere. Lugentes vulgò sedent. Matris nomine, virum lugentis, intelligi potest Hecuba lugens Priamum cæsum; vel Andromache, Hectorem interfectum: sororis fratrem lugentis, Electra, Orestem fratrem carissimum, quem periisse credebat, mœrentis.

O puella. Ridiculè anum vocat puellam, & primum epigrammatis versum lepidè invertit, eam plorare jubens, quæ ridere vellet.

XXXVI.

In amicum sibi soli amicum.

1. Κοινὰ φίλων hæc sunt, hæc sunt tua, Candide πάντα,
2. Quæ tu magniloquus nocte, dieque sonas.
3. Te Lacedæmonio velat toga lota Galæso,
4. Vel quam seposito de grege Parma dedit:
5. At me, quæ passa est furias & cornua tauri,
6. Noluerit dici quám pila prima suam.

7. Misit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas:
8. Non vendes nummis coccina nostra tribus.
9. Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes,
10. Fulcitur testâ fagina mensa mihi.
11. Immodici tibi flava tegũt chrysendeta mulli;
12. Concolor in nostra, cammare, lance rubes.
13. Ex opibus tantis veteri, fidoque sodali
14. Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων.

Vers. 1. O candide, hæc tua illa sunt verba, πάντα φίλων κοινὰ. *Omnia amicorum communia*. Siccina illam sententiam pravè ac falsò usurpas?

3. *Galæso*. Galæsus est fluvius in agro Tarentino, cujus aqua plurimùm valere dicitur ad ovium lanam tingẽdám: *Galeso*. Porro Lacedæmonii hunc olim tractum incoluerunt, in eoque Tarentum condidêre.

4. *Parma Seposito*. Eximio. Civitas Italię ad Padum, suis velleribus inclyta: *Parme*.

5. At ego tegor vili togâ & lacerâ, quales es sunt quibus induuntur pilæ, id est, hominum simulacra tomento farta, quæ tauris & aliis feris in amphitheatro objiciuntur, & ab iis lacerantur. Vide lib. Spectac. Epig. 8. & 18. Librum X. Ep. 75. Juvenalem etiam nostrum adi, Sat. 6.

6. Vilior est mea toga illis quibus induuntur pilæ primę. Prima pila ea vocabatur, quæ primo inter ceteras loco erat posita, & prima objiciebatur belluæ à qua ferociùs proinde lacerabatur; ideoque vilissimis pannis induta erat.

7. *Cadmi terra*. Tyrus. Cadmus enim Agenoris filius fuit; Agenor Rex Tyri, ubi purpura inventa.

8. *Coccina nostra*. Vestem meam pannosam. Hanc ironicè coccinã, seu coccineam vocat. De colore coccineo lege supra Ep. 26. & 33.

Nummis tribus Nempe sestertiis minoribus, qui respondent singuli duobus assibus monetæ Francicę & paulò ampliùs duobus bajocis, Romanè.

9. Tu mensas ingentes & rotundas, è citro, quæ advehi solet ex Africa, factas & eburneis pedibus fultas, habes.

11. *Chrysendeta*. Vasa, insertis & illigatis affabrè aureis ornamentis, prætiosa. χρυσὸς, aurum; ἐνδέω, illigo. Tu igitur cœnas mullos lancibus auro ornatis impositos: ego cammarum in lance ejusdem atque cammarus coloris, id est, rubrâ & fictili. Cammarus est cancri genus: cancri elixi rubescunt

Immodici. Mulli, pisces exquisiti, ingentis erant pretii, si essent grandiores.

XXXVII.

Amicus avarus.

1. Emi ſeu puerum, togamve pexam,
2. Seu tres, ut puto, quatuorve libros;
3. Sextus protinus ille fœnerator,
4. Quem noſtris veterem meum ſodalem.
5. Ne quid fortè petam, timet, cavetque;
6. Et ſecum, ſed ut audiam, ſuſurrat:
7. Septem millia debeo Secundo;
8. Phœbo quatuor, undecim Phileto;
9. Et quadrans mihi nullus eſt in arca.
10. O grande ingenium mei ſodalis!
11. Durum eſt, Sexte, negare, cùm rogaris:
12. Quantò durius, ante quàm rogeris!

VERS. 1. *Puerum*. Mancipium *Pexam*. Villoſam, quales ſunt panni recentes. De toga vide Ep.26.

7. *Septem millia*. Subaudi ſeſtertiorum, ſeu 7. ſeſtertia: libræ ſunt Turon. 700. Scutati Romani centam quinquaginta ſeptem, cum quinquaginta circiter bajocis. *Phœbo, Phileto*. Nomina ſunt creditorum ficta.

9. *Quadrans*. Quarta pars aſſis. Vide Epigr. 26. lib. 2.

10 *O grande* Ironia; ò aſtutiam hominis! ipſi certè duram & gravem: ſi enim homo ingenuus ægrè negat, rogatus aliquid: quantò ſe torquet magis, ſi antequam rogetur, excogitat moleſtè modum quo neget: ſi providet operosè, ne rogetur.

XXXVIII.

In eumdem.

1. Florida per varios ut pingitur Hybla colores,
2. Cùm breve Sicaniæ ver populantur apes;
3. Sic tua ſuppoſitis pellucent præla lacernis,
4. Sic micat innumeris arcula ſyntheſibus:
5. Atque unam veſtire tribum tua vellera poſſunt,
6. Apula non uno quæ grege terra tulit;
7. Tu ſpectas hyemem ſuccincti lentus amici,
8. (Pro ſcelus!) & lateris frigora trita mei.
9. Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,

10. Non metuas, non te, Nævole, sed tineas.

VERS. 1. *Hybla*. Siciliæ mons, floribus frequens & apibus.

2. *Breve*. Quia flores non sunt diuturni. *Sicanie*. Siculę. *Ver*. Flores vernos. *Populantur*. Depascunt, exsugunt.

3. Sic tuis prælis suppositæ lacernæ lucent: sub prælis tuis tot apparent colores vestium, quot sunt colores florum in Hybla. De lacernis consule superius Epig. 26.

Prela. Trabes sunt propriè, quibus vulgò uvæ calcatæ premuntur. Iis etiam Romani utebantur, ut vestes suppositas premerent ac rugas earum emendarent, ut nitorem illis afferrent. Hinc Seneca de tranquillitate vitæ lib. 1. c. 1. Vestem ait coctam splendere ponderibus ac mille terminibus. Tale est illud sericum quod Galli, & Itali vocant. *Taby*, in quo apparent undulatæ quædam striæ, & colores *arbitrâ nitentes luce*, ut loquitur Ammianus Marcellinus lib. 28. Porrò videtur esse hypallage in ordine verborum: non enim pellucent propriè præla, sed lacernæ suppositæ prælis, ut exposui.

4. *Synthesibus*. Erat synthesis vestis cœnatoria, sive, quàm cœnaturi induebant, pallii formam referens, & à lautioribus tantùm, ditioribusque usurpari solita, semper purpurea vel coccinea. Vide Lips. 1. Satur. c 2.

5. *Tribum*. Populus Rom. in tribus 35. divisus erat, hoc est, partes quasdam: aliæ urbanæ erant, aliæ rusticæ &c. Romulus tres principio tribus fecerat, quarum in prima numerabantur Albani pastores, qui cum illo Romam condiderant: in secunda Sabini: in tertia Etrusci, Ardeates, Latini, &c. Tribus singulas divisit in Curias decem, curiasque in decem Decurias. Auctæ sunt postea tribus, crescente civum numero.

Tua vellera. Tot illæ tuæ vestes. Legunt aliqui: *Tua candida*. Id est, tuæ togæ candidæ.

6. *Apula*. Apulia regio Italia est ovibus abundans, nunc in Regno Neapol. Duplex est; altera Apulia Daunia, nunc *Puglia Piana*, sive, Capitanata: ubi modò Sipontum, &c. Altera Apulia Peucetia, *Terra di Barri*, ubi Barium.

7. *Hyemem*. Tene esse tam sordidum & avarum, ut cum tot vestibus abundes, me amicum tuum enectum frigore, & succinctum, id est, brevi, laceraque indutum veste, spectes quietus, quasi mederi nostræ inopiæ nec posses, nec deberes?

8. *Lateris frigora trita*. Id est, lacernas, quæ mihi tegunt latus sive corpus, frigidas, quia valde tritę sunt, & obsoletæ. Legitur vulgò, *Lateris frigora tute times*. Quod sic exponi potest, ut latus appellet sodalem. Ita lib. 6. *Eutychus ille, tuum, Castrice, dulce latus*, id est, dulcis comes,

amicus. Tu igitur cohorrescis ipse, ac non sine metu sodalem aspicis frigore horrescēte.

9. Eratne adeo difficile & magnificum duos pannos, vestes duas suffurari, & eripere? palles jam & times cùm audis hanc vocem, suffurari, fraudare, eripere, &c. ne tibi meas, eripere dico, non tibi, ne hoc metue, sed tineis, quæ illas arrodent & consument Pro: *Non metuas*, aliqui optimi codices habent, *Quid tenuis?* prior lectio acutior est, ob sustentationem, & ἀπροσδόκητον.

XXXIX.

Vita quænam & ubi felix.

1. Cauponem, laniùmque, balneùmque,
2. Tonsorem, tabulàmque, calculòsque,
3. Et paucos, sed ut eligam, libellos;
4. Unum non nimium rudem sodalem;
5. Hæc præsta mihi, Rufe, vel Bitonti:
6. Et thermas tibi habe Neronianas.

Vers. 1. Ordo est: ô Rufe, da mihi cauponem, à quo vinum; lanium, à quo carnes habeam, &c. Tabulam lusoriam cum calculis ad animum relaxandum, libellos paucos quidem, at bene selectos; unum amicum non insulsum, & jocandi non rudem: hæc mihi da, vel in obscurissimo Italiæ oppidulo, quale est Bitontum, carebo facilè vitâ urbanâ & luxu, relinquam tibi superbas Neronis thermas.

2. *Calculos*. Nempe lusorios, seu latrunculos, de quibus vide Lib. XIV. Ep. 17.

5. *Bitontis*. Est Bitontum vile & obscurum Apuliæ Peucetiæ de qua in superiori Epigrammate, oppidum: *Bitonto*.

6. *Thermas*. Vide lib. Spectac. Epigr. 2. Erant porro thermæ à Nerone ædificatæ, ceteris amæniores. Fruere ceteris vitæ deliciis, Romæ; ego ubivis vivere me & regnare, si ea suppetant pauca quæ dixi, putavero.

XL.

Libertas.

1. Vis fieri liber? mentiris, Maxime, non vis:
2. Sed fieri si vis, hâc ratione potes.
3. Liber eris, cœnare foris si, Maxime, nolis;
4. Vejentana tuam si domat uva sitim.
5. Si ridere potes miseri chrysendeta Cinnæ;

6. Contentus noſtrâ ſi potes eſſe togâ.
7. Hæc tibi ſi vis eſt, ſi mentis tantâ poteſtas,
8. Liberior Partho vivere rege potes.

V. 1. Aiſne te velle eſſe liberum, ô Maxime?
4. Si potes contentus eſſe vino vili, quale eſt Vejentanum; de illo dictum ſupra. Veii olim urbs antiqua Hetruriæ, nunc diruta: in ejus loco nunc eſt caſtrum quod incolæ appellāt Inſulā, *Iſola*.
5. *Chryſendeta*. Vide Ep. 36.
6. *Noſtra*. Trita & plebeja.
8. *Partho*. Imperium Medorum & Perſarum veterum, tunc Parthi obtinebant, eorumque rex ſe magnum regem vocitabat, ac regem regum. Regibus autem nihil vulgò eſt liberius, quibus quod lubet, licet.

XLI.

Amicorum æqualitas.

1. Vis te, Sexte, coli: volebam amare:
2. Parendum eſt tibi; quod jubes, colêris:
3. Sed ſi te colo, Sexte, non amabo.

Vers. 1. *Coli*. Obſervari, honorari. Eſt in cultu & obſervantiâ timor prohibēs familiaritatem, quæ eſſe inter amicos debet. Ajunt Auguſtum parca & tenui cœnâ exceptum aliquando ab amico, dixiſſe, *Non putabam me tibi tam familiarem eſſe*.

XLII.

In fictum divitem.

1. Hic, quem videtis greſſibus vagis lentum,
2. Amethyſtinatus media qui ſecat ſepta;
3. Quem non lacernis Publius meus vincit,
4. Non ipſe Codrus alpha pænulatorum;
5. Quem grex togatus ſequitur, & capillatus,
6. Recenſque ſella linteiſque loriſque:
7. Oppigneravit Claudii modò ad menſam
8. Vix octo nummis annulum, unda cœnaret.

V. 1. *Vagis*. Magnis paſſibus & incertis ambulantem, ut oſtentatores iſti ſolent.
2. *Amethyſtinatus*. Vide Epig. 78. lib. 1. *Septa*. Epig. 12. hujus libri.
3. Qui lacernarum elegantiâ Publium amicum meum

ſuperat ; & Codrum pænulatorum principem, hoc eſt, elegantiſſima ſemper indutum pænula. De lacerna & pęnula dictum. Ep. 26. & alibi multis locis.

4. *Codrus*. Erat pauperrimus poëta, qui pœnulas tamen pretioſas, ut multi, conducebat.

Alpha. Prima eſt alphabeti gręci littera: ſępe id quod in quaque re primum eſt, ſignificat, ut ω, ſignificat quod eſt ultimum.

5. *Grex*. Clientes induti togâ, & pulchrè comati pueri. Comam ferè nutriebant ingenui pueri, uſque ad pubertatem.

6. *Sella*. Lectica nova & elegans cum ſuis linteis, quæ feneſtras ſellæ velabant, & loris quibus lectica pendebat & ligabatur.

7. Depoſuit modò apud Claudium (fęneratorem, aut argentarium) ſuum annulum pignoris loco, ut nummos octo mutuos acciperet, quibus compararet cœnam: adeo in ſpeciem dives, re pauper eſt.

Menſam. Pluteum, tabernam, *contoir*, *bureau*, *bianca*.

8. *Octo nummis*. Seſtertii octo duos denarios Romanos conficiebant: aſſes monetæ Gallicæ 16. Romanæ verò bajocos octodecim.

XLIII.

Pauper in ſuo.

1. Pexatus pulchrè rides mea, Zoïle, trita.
2. Sunt hæc trita quidem, Zoïle; ſed mea ſunt.

Vers. 1. *Pexatus*. Togam indutus recentem, villoſam, bene pexam. Veſtes pexæ ſunt, in quibus nec ſtamen, nec ſubtemen apparet, eminente, & luxuriãte villo.

Mea. Veſtimenta. Tua verò, tua non ſunt, ſed conducta.

XLIV.

Mica aurea Domitiani.

1. Mica vocor; quid ſim cernis: cœnatio parva;
2. Ex me Cæſareum proſpicis, ecce, tholum.
3. Frãge toros; pete vina; roſas cape; tingere nardo,
4. Ipſe jubet mortis te meminiſſe Deus.

Vers. 1. Domum haud magnam quidem ſed venuſtam inprimis & elegantem Domitianus extruxerat, ubi cum amicis cœnitaret: eam, ab exiguitate, Micam vocari juſſit, & auream ab elegantia. Ex ea proſpiciebatur

templum extructum in honorem D. Augusti demortui; sive mausoleum, quo viso convivę admonebantur mortis, hic autem excitantur à Martiale, ut genio properè indulgeant, nempè brevi morituri.

Cœnatio. Locus ubi cœnatur, cœnaculum.

2. *Ex me &c.* Ex eo loco ubi sum, ex hac cœnatione, prospectas templum Cæsaris. Per tholum intelligitur ædificium quodlibet rotundo tecto. Interdum tholus fornicem interiorem & cameram ædificii significat. Vide Epig 61 Libri I.

3. Lectos in quibus ad mensam accumbitur, disturba & perprime: epulis & genio indulge.

Frange. Lectus compositus, solet turbari cùm in eo sedetur, aut cubatur.

Rosas. Coronas è rosis.

Tingere. Unge caput unguento nardino. Imperativus est modus, vocis passivę.

4. *Deus*. Cæsar, cujus mausoleum prospicis. Ille enim, vir tantus, imò, qui à nobis ut Deus colitur, si mortuus est, multò minùs tu mortem effugies. Augustus, etiam vivens, inter Deos relatus fuerat. Vide Epig. 59. libri V.

XLV.
Cunctator.

1. Dũ modò causidicũ, dũ te modò rhetora fingis,
2. Et non decernis, Taure, quid esse velis;
3. Peleos, & Priami transit, & Nestoris ætas,
4. Et fuerat serum jam tibi desinere.
5. Incipe, tres uno perierunt rhetores anno,
6. Si quid habes animi, si quid in arte vales.
7. Si schola damnatur, fora litibus omnia fervent;
8. Ipse potest fieri Marsya causidicus.
9. Eja age, rumpe moras; quò te spectabimus usq;
10. Dum, quid sis, dubitas, jam potes esse nihil.

VERS. 1. Dum te paras & instruis ad artem oratoriam vel docendam, vel exercendam, & diu deliberas, Rhetorne sis futurus, an causidicus. *Causidicum*. Rhetor propriè vocatur, qui artem dicendi tradit: causidicus, qui causas agit in foro, & artem dicendi exercet.

3. *Peleos*. Genitivus gręcus à Πηλεὺς Peleus, Πηλέος Achillis pater fuit, diù vixit, ut Priamus, Trojæ rex. Nestor dux Græcorum senio & sapientiâ inclytus.

Transit. Syncope, pro,

transiit:itaque ultimam producit.

4. Si utramlibet artem exercuisses, ab eo tempore, quo de alterutra capessenda deliberas, posses jam, & quidem sero, illam deponere.

5. *Incipe*. Rhetoricam profiteri. Tres extincti sunt Rhetores, atque locus tibi vacat. Quinam illi sint, non commemorat.

7. Si vituperas & condemnas scholam, id est, professionem rhetoricæ, en fora omnia plena sunt litibus, esto causidicus, fervet opus.

8. Ipsa Marsyæ statua in foro stans, tam crebris causidicorum clamoribus tunditur, ut, quamvis saxea, dicendi artem callère posset.

Marsya. Marsyas fuit pastor quidã, seu tibicen Phryx, bardus, & hebes: qui cùm esset ausus Phębum cantando provocare, ab eo victus & cute spoliatus est. Ejus statua visebatur in foro, funem gerens manu, quasi litigatoribus improbis suspendium minaretur.

9. Quousque te spectabimus, nempè otiosum & cessantem?

10. *Potes esse nihil*. Abit tempus artis cujuslibet profitendæ: ineptus fies ad quãlibet exercendam, decrescente per tempus, ingenio, vitâ, valetudine. Vel, mors instat, quæ nos facit nullos, multi enim totum hominem extingui morte arbitrabantur.

XLVI.

Salejanum de uxoris morte consolatur.

1. Cur tristiorem cernimus Salejanum?
2. An causa levis est? extuli, inquis, uxorem.
3. O grande fati crimen! ô gravem casum!
4. Illa, illa dives mortua est Secundilla,
5. Centena decies quæ tibi dedit dotis?
6. Nollem accidisset hoc tibi, Salejane.

Vers. 2. *Extuli*. Proprium funeris verbum, id est, ad rogum deportari jussi, sepelivi.

5. *Centena decies*. Subaudi, millia sestert. nempè libras Turon. 100000. nummos scutatos Rom. triginti duo millia, & quingentos. Porro ut rectè notat Ramiresius, hæc summa pro maxima do-te vulgò ponebatur; imo, quoties magnam pecunię vim significabant, certo isto numero utebantur, pro incerto.

6. *Hoc*. Jocus est in ambigua sentẽtia: significat enim versus; nollem ut uxorem amisisses: sed hoc sibi vult Martialis; nollem homini indigno & improbo tantam pecuniæ summam obtigisse.

XLVII.

Muliebris iracundia.

1. Unus de toto peccaverat orbe comarum
2. Annulus, incertâ non benè fixus acu.
3. Hoc facinus Lalage ſpeculo, quo viderat, ulta eſt;
4. Et cecidit ſectis icta Plecuſa comis.
5. Deſine jam, Lalage, triſtes ornare capillos,
6. Tangat & inſanum nulla puella caput:
7. Hoc ſalamādra notet, vel ſęva novacula nudet,
8. Ut digna ſpeculo fiat imago tuo.

VERS. 1. *Peccaverat.* Non erat bene compoſitus, extra locum ſuum aberrabat.

2. *Annulus.* Cincinnus. *Acu.* Crinali, quâ comuntur mulieres.

3. *Quo viderat.* In quo ſpeculo viderat ab normem capillum. *Lalage.* Mulieris nomen.

4. Eodem ſpeculo caput ancillæ ſuæ Plecuſæ diffidit, ejuſque comas cum capite diſſecuit.

7. Tuum hoc caput ungator ſucco ſalamandræ, vel tondeatur ad cutem novaculâ, ut fiat calvum, ac tale evadat quale meretur in tuo illo ſpeculo à te videri. Tam crudele ſpeculum non meretur niſi deformes repræſentare imagines. Porro in voce *digna* ſyllaba ultima producitur propter duas conſonantes ſequentes in voce *ſpeculo*. *Salamandra.* Genus eſt lacertæ, quod ignem ipſum extinguit, imò in eo vivit innoxium, adeo frigidæ naturæ eſt. Ejus virus, ſive ſaliva, hanc vim habet, ut omnes corporis pilos evellat.

XLVIII.

Homo importunè officioſus.

1. Occurris quocumq; loco mihi, Poſthume, clamas
2. Protinus, & prima eſt hęc tua vox, Quid agis?
3. Hoc, ſi me decies unâ conveneris horâ,
4. Dicis: habes, puto, tu, Poſthume, nil quod agas.

VERS. 1. *Quid agis.* His voculis occurrentes ſalutabant.

XLIX.

Quis carere domino poſſit.

1. Quòd te nomine jam tuo ſaluto,

2. Quem regem & dominum priùs vocabam,
3. Ne me dixeris esse contumacem:
4. Totis pilea sarcinis redemi.
5. Reges & dominos habere debet,
6. Qui se non habet, atque concupiscit
7. Quod reges dominique concupiscunt.
8. Servum, si potes, Ole, non habere;
9. Et regem potes, Ole, non habere:

VERS. 3. *Contumacem*. Superbum, insolentem.

4. Sportulæ, cęnarum, &c. jacturâ libertatem comparavi: hanc omnibus servitutis præmiis, potiorem duco.

Pilea. Servi libertate à dominis donati caput radebât, ac pileum sumebant: pileus igitur, seu pileum, est insignè libertatis.

Sarcinis. Sarcinæ significant domesticam supellectilem, fortunas & bona.

6. Qui sui non est dominus & compos, qui concupiscit opes & honores, quos ambiunt nobiles & principes viri.

8. Qui potest carere servo, potest & domino carere: qui potest animo æquo pati paupertatem, non servire divitibus potest.

L.

Cœnipeta.

1. Invitum cœnare foris te, Classice, dicis:
2. Si non mentiris, Classice, dispeream.
3. Ipse quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire;
4. Cùm cænaret, erat tristior ille, domi.
5. Si tamen invitus vadis, cur Classice, vadis?
6. Cogor, ais: verum est; cogitur & Selius.
7. En rogat ad cęnam Melior te, Classice, rectam:
8. Grandia verba ubi sunt? si vir es, ecce nega.

VERS. 3. *Apicius*. Helluo apud Romanos famosus. Sensus est: si ille gaudebat cęnare foris, cur tu illò pauperior & miserior, non gaudeas?

4. Ita ordina voces. Erat ille tristior, cũ cęnaret domi.

6. *Cogitur & Selius*. Ironicè. Tam parum cogeris, quàm parum cogitur Selius, cœnipeta ille insignis de quo Ep. 9. 12. & 25. aut si ille cogitur, cogitur fame, gulâ, cupiditate.

7. *Melior*. Nomen divitis.

Rectam. Civilem, honestam, quâ cum patronis cli-

entes accumbebant olim, antequam daretur sportula, quę in locum cœnæ rectæ fuit substituta.

Si vires. Si generosus es, si cęnarum auceps non es.

LI.

Laudator invidus.

1. Candidius nihil est te, Cæciliane, (notavi;)
2. Si quando ex nostris disticha pauca legis,
3. Protinus aut Marsi recitas, aut scripta Catulli;
4. Hæc mihi das, tanquam deteriora legas.
5. Ut collata magis placeant mea? credimus illud:
6. Malo tamen recites, Cæciliane, tua.

VERS. 1. Omninò es lector amicus & benevolus, ô Cæciliane, id sæpè observavi.

3. *Marsi*. Fuere Marsus & Catullus poëtæ egregii: Marsus tamen plus epigrammate poterat, quàm Epico carmine. De Catullo mentio fit in Epig. 8. & 53. libri I.

4. Hæc Marsi & Catulli carmina mihi das, laudas, tanquam videlicet meis deteriora essent; ita mihi adularis: vel, tanquam meis meliora, innuens mea istis deteriora esse.

5. 6. Imò, inquis, ut tua epigrammata illis comparata plus placeant: credo equidem id eâ mente à te fieri, verùm malo tua recites; ut si saltē præfertur mihi Marsus & Catullus tibi ego præferar.

LII.

Fastus inops.

1. Cinctum togatis post & ante Saufeium
2. Quantâ reduci Regulus solet turbâ,
3. Ad alta tonsum templa cùm reum misit,
4. Materne, cernis? invidere nolito;
5. Comitatus iste sit, precor, tuus nunquam,
6. Hos illi amicos, & greges togatorum,
7. Fusciculenus præstat, & Faventinus.

VERS. 1. *Togatis*. Clientibus, anteambulonibus Suprà, Ep. 42 & Lib. I. Ep 89.

2. *Regulus*. Causidicus insignis. Solebāt autem causidici post causam peroratam feliciter, & reos absolutos, magno comitatu deduci domum à foro.

3. *Tonsum*. Rei sordidati erant, intonsi & impexi, pendente causâ: periculo soluti,

tondebant barbam, togam mutabant, & ad templa gratias acturi superis, ibant. Vide Ep. 21. hujus lib.

4. *Materne.* Maternus iste amicus Martialis fuit, & orator bonus.

5. Faxint superi ut nunquam simili comitatu deducaris.

6. *Fusciculenus.* Erat fœnerator, ut & Faventinus, cui omnia sua bona Saufejus, vel, ut alii legunt, Saufellus, oppigneraverat, ut mutuam sumeret pecuniam, quâ istos comites pretio emptos haberet.

LIII.

Duo pueri à leone interfecti.

1. Verbera securi solitus leo ferre magistri,
2. Insertamque pati blandus in ora manum;
3. Dedidicit pacem subito feritate reversâ,
4. Quanta nec in Libycis debuit esse jugis.
5. Nam duo de tenerâ puerilia corpora turbâ,
6. Sanguineam rastris quæ renovabat humum,
7. Sævus & infelix furiali dente peremit,
8. Martia non vidit majus arena nefas.
9. Exclamare libet: crudelis, perfide, prædo,
10. A nostrâ pueris parcere disce lupâ.

VERS. 6. *Sanguineam &c.* Qui arenā amphitheatri gladiatorum & ferarum sanguine tinctam, & concretam, invertebant sarculis, ac inarabant.

8. *Martia.* Quæ Marti sacra, quia in ea gladiatores pugnabant: vel, Romana: quia Mars Romuli pater.

10. *Lupa.* Quæ Remum & Romulum non modò non læsit, sed aluit: hanc tu imitari debueras.

LIV.

Heredipeta delusus.

1. Argenti libras Marius tibi quinque reliquit.
2. Cui nihil ipse dabas, is tibi verba dedit.

VERS. 1. Marius, cui nihil unquam dederas, moriens tibi quinque libras duntaxat argenti, reliquit, quod perindè est ac si tibi nihil reliquisset, adeo exigua erat ista summa, præsertim pro ejus opibus, & tua spe. Vel: reliquit ille quidem testamēto, sed nunquam à te habendas. Tu illi nihil dederas, ille tibi verba dedit.

Libras 5. Nummi sunt Turonici, ut Galli vocant, fer-

mè 168. Romani verò nummi scutati circiter triginta novem. Argenti libra Romana denarios continebat 84. id est Francicos nummos 33. cum 12. assibus Auri Romanos scutatos septem, ac Julios admodum quinque verò libra æquiparatur Francicis seu Turonicis 576. scutatis Romanis centam viginti novem, cum sex circiter Juliis Itaque argenti libra Romana multò minor erat nostrate Gallica, quæ Francicos admodum 56. valet. Romanos scutatos duodecim, cum sex Juliis.

2. *Verba dedit*. Dare verba alicui, est eum decipere.

LV.

De brevi & longo epigrammate.

1. Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
2. Utilis ungendis axibus esse potes.
3. Hac tu credideris longum ratione colossum,
4. Et puerum Bruti dixeris esse brevem.
5. Disce, quod ignoras: Marsi, doctique Pedonis
6. Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
7. Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis:
8. Sed tu, Cosconi, disticha longa facis.

Vers. 2. Cùm tantopere celeritatem ames, melior esses auriga quam poëta, & currum, ungendo illius rotas, faciliùs incitares, quàm versum duceres: vel; homo es ita pinguis & obesus, id est, ita stolidus & ineptus, ut adhiberi posses loco unguinis, & adipis vice, ad ungendas rotas.

3. Eadem ratione qua de epigrammatis, ex eorũ mensura judicas, diceres colossum esse nimis longum, & effigiem illam pueri, quam Brutus, licet valdè exiguam, tantopere laudavit, amavitque, esse nimis brevem, licèt utrumque sit perfectissimum opus. Strongylio statuarius statuã pueri fecit insignem, quam summo in pretio habuit Brutus Cæsaris percussor, qui se, post Philippensem pugnam, in qua ab Antonio & Octavio victus est, interemit. De hac statua vide Lib IX. Ep. 37. De colosso Lib. Spectac. Ep. 2.

6. Sæpè unum epigramma duas paginas implet.

8. *Facis*. Tua disticha, id est, duo tantùm tui versus, longa sunt & fastidiosa, quia sunt illepida & insulsa.

LVI.

Thermæ frigidæ.

1. Æstivo serves ubi piscem tempore, quæris?
2. In thermis serva, Cæciliane, tuis.

VERS. 2. *Thermis*: Thermæ, balnea sunt: à calidis aquis ita dicuntur. Θερμὸς calidus. Vide Ep. 2. lib. Spect. Cæciliani autem thermæ erant gelidæ, ita ut pisces ab æstivo calore possent defendere.

LVII.

Invitatus ad cœnam.

1. Invitas tunc me, cùm scis, Nasica, vocatum;
2. Excusatum habeas me, rogo: cœnò domi.

VERS. 1. 2. Me invitas ad cęnam, cum nosti me ab aliis vocatum, ac nihil porro esse periculi ne apud te cęnem: at hodie domi cęno, ac vereor ne me invites, neve rem tibi molestam faciam si à te vocatus, veniam: non veniam, certum est mihi domi cęnare, parce metu; excusatum habeto me. Legunt aliqui primum versum hoc pacto, *Invitas me tunc, cùm scis, Nasica, vocasse*: nempè cum vides me vocasse amicos ad cęnam, tunc me invitas, ut nimirum ego te cum illis invitem & vocem ad cęnam. Neutrum fiet, nec ibo domum tuam, nec te meam vocabo.

LVIII.

Mors festinata.

1. Hostem cùm fugeret, se Fannius ipse peremit.
2. Hic (rogo) non furor est, ne moriare, mori?

VERS. 1. *Fannius*. Fannius Cępio, proscriptus quòd in Augustum conjurasset, cũ fugeret percussores, se ipse interemit. Seneca Epist. 58. *sic mori, vinci est*.

LIX.

Lectica sandapila.

1. Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit;
2. Dum tamen hæc tua sit, Zoïle, sandapila.

VERS. 1. Per me licebit, ô Zoïle, ut tua lectica sit laxior & amplior quàm illæ, quæ à sex bajulis portantur:

& ita te divitem fingas; non invidebo: modò eadem in lectica mortuus efferaris in qua gestaris vivus. Hoc est, modò te brevi mortuum videam.

Haxaporis Lectica ἑξάφορος, quæ gestatur à sex mulis: ἕξ, sex; φέρω, porto.

Lectica. In ea gestabantur vivi; & efferebantur mortui, maximè nobiles ac divites; pauperes verò in sandapila, quæ est plebejum feretrum.

LX.

Lingua populi.

1. Abscisâ servum quid fingis, Pontice, linguâ?
2. Nescis tu populum, quòd tacet ille, loqui?

V. 1. 2. Ponticus absciderat servo suo linguam, ne scelus admissum à domino proderet: aut jubebat eum silere, quasi si mutus foret, & abscissa foret ipsi lingua. Frustra es, inquit poëta, omnes id sciunt jam & loquuntur. Latêre diu scelera non possunt: imò erumpunt eò magis aliquando quò magis teguntur. Est autem verborum hic ordo: Quid fingis servum tuum esse abscisâ linguâ? illi præcisam esse linguam. Legit Gruterus è libro antiquo *figis*, id est, cruci affigis. Alii, *fœdas*.

LXI.

Togam ab amico petit.

1. Vimine clausa levi niveæ custodia coctæ,
2. Hæc tibi Saturni tempore munus erit.
3. Dona quòd æstatis misi tibi mense Decembri
4. Si quereris, rasam tu mihi mitte togam.

Vers. 1. 2. Mitto tibi his Saturnalibus custodiam, hoc est lagenam vitream aquæ coctæ & nivibus refrigeratæ, clausam & munitam viminibus mollibus supertextis. *Custodia*. Carcerem vulgò significat: rectè autem lagena dicitur aquæ vel vini carcer. Adde quod vimen inductum lagenæ fictili aut vitreæ, illam tuetur & custodit, ut ipsa vinum aut aquam servat.

Coctæ. Solebant aquam decoquere, tum nivibus refrigerare, eaque uti per æstatem.

2. Si ægrè fers quod mittam tibi hiberno tempore munera æstiva, tu æstivam mihi & levem togam mitte, atque ita me ulciscere. Rasa toga opponitur pexæ, seu villosæ & crassiori.

Decembri. Saturni festa, sive Saturnalia, hoc mense celebrabantur, tunc ad amicos munera missitare moris erat.

LXII.

Carmina laboriosa & inepta.

1. Quod nec carmine glorior supino,
2. Nec retrò lego Sotaden poëtam;
3. Nusquam Græcula quod recantat Echo;
4. Nec dictat mihi luculentus Attis
5. Mollem debilitate Galliambon:
6. Non sum, Classice, tam malus poëta.
7. Quid si per graciles vias petauri
8. Invitum jubeas subire Ladam?
9. Turpe est difficiles habere nugas,
10. Et stultus labor est ineptiarum.
11. Scribat carmine circulis Palæmon:
12. Me raris juvat auribus placere.

Vers. 1. *Supino.* Antistropho, quod eâdem manente sententiâ retrò legi possit; retrogrado. Supinum enim est idem atque inversum. Talis est ille versus medici cujusdam ad hydropicum: *Mitis ero, retine leniter ore sitim.* Recurre enim ab ultima littera, invenies idem omnino carmen. Aliquando retrò legitur versus alio carminis genere, ut; *Micant nitore tecta sublimi aurea. Aurea sublimi tecta nitore micant.* Ejusmodi carmina Sotadica vocantur à quodam Sotade poëta Cretensi, qui librum lascivis ejusmodi versibus plenum edidit. Aliud genus carminis Sotadici vide libro III. Epigr. 23.

2. Nec versus compono qui retro, & in versi legi possint, quales sunt in Sotadæ libro.

3. Quod non scribo Græcorum more carmina, quorum extremæ voces, sive syllabæ geminentur, ut Echò voces repetit & recinit.

Echo. De versibus Echicis vide Scalig. poët lib 2. c. 29. Politianum Miscel. c. 22. In illis ultima, vel duæ ultimæ versus syllabæ ita repetuntur, ut aliquem sensum efficiant; v. g si diceres: *Cur ita clamat? amat.*

4. Nec argumentum præclarum & operosum carminis mihi dat Atys, quem canam versu Galliambo, seu Galliambico debili ac fracto, id est, lascivo.

Atys, seu Attis, Lydus quidem seu Phrygius puer fuit, Cybelæ imprimis carus, qui ejus Deæ sacra in Phry-

giam invexit. Cybeles autem sacra impudicitiæ famâ laborarunt, & ejus sacerdotes, qui Galli à fluvio Phrygiæ Gallo, dicebantur, erant evirati, ac effeminati. De Aty carmen Galliambicum scripsit Catullus, de quo fortè hic loquitur Martialis.

5. *Galliambum*. Ita vocatur ille versus, nempe à Gallis Cybeles sacerdotibus & Jambo pede: est senarius: ejus pedes vide apud Scaligerum lib. 2. & apud Muretum comment. in Catullum. Habes exemplum ejus generis in Catullo; *Super alta vectus Atys celeri rate maria, &c.*

6. Ordo est. Quòd ejusmodi laboriosos versus non facio, Sotadicos, Echicos, Galliambicos, non sum idcirco poëta contemnendus, & tam malus, quàm quidam, illorum versuum amatores, putant. Capitur ingenio lector sapiens, non laboriosis nugis.

7. An, si juberes Ladam transmittere petaurum, putas eum id facturum? Non faceret certè, aut faceret admodum invitus; quia, etsi posset, nollet tamen hunc magnum, ac vilem & inutilem laborem sumere, cùm ipse mira pedum velocitate gloriam longè nobiliorem colligat. Possum itidem ego ut ceteri, Sotadica Echica, Galliambica scribere, at nihil est tanti.

Petauri. Petaurum erat rota quædam, vel machina sublimis, ad quam attollebant se petauristæ, sic dicti à vocibus græcis, αὖρα, *aura*, & πέτομαι, volo, quasi per aërem volantes, & per cujus angustos meatus ac circulos corpus arte mira transmittebant. Nonnulli volunt fuisse funes, per quos extentos irent, è quibus penduli se librarent, &c.

8. *Ladam*. Ladas ea tempestate propter incredibilem pedum velocitatem insignis fuit.

Difficiles &c. Operam difficilem sumêre in scribendis nugis.

11. Patior Palæmonem jactare turbæ imperitæ in circulum circumstanti, aut muliercalis venditare istas nugas, & sua id genus carmina: ego eruditos lectores quæro, qui de ingeniosis & veris carminibus existimare possint: sed illi rari.

Palæmon. Q. Rhemmius Palæmon grammaticam Romæ docuit: homo insulsus & imperitus, sed qui caperet homines felicitatem memoriæ, & facilitate sermonis, v. g. versibus ex tempore faciendis, &c. Ceterum ita erat arrogans, ut secum natas, & morituras secum litteras diceret.

LXIII.

In malum poëtam.

1. Nil recitas, & vis, Mamerce, poëta videri:

2. Quidquid vis esto, dummodo nil recites.

Vers. 1. Nihil à te compositum recitas, cur ergo te poëtam dicis? Prome & profer tua carmina. Sed quid ajo? Esto quidquid volueris, Catullus alter, Virgilius, &c. Malo te poëtam eximiũ credi, quàm recitare quidpiam, ita enim malè recitares, tam inepta diceres, ut nos ista tua recitatione enecares.

LXIV.

In Improbum sua vitia magnis exemplis excusantem.

1. Quod nimio gaudes noctem producere vino,
2. Ignosco: vitium, Gaure, Catonis habes:
3. Carmina quod scribis Musis & Apolline nullo;
4. Laudari debes: hoc Ciceronis habes.
5. Quod vomis, Antoni; quod luxuriaris, Apicî:
6. Quod fur es, vitium dic mihi cujus habes?

Vers. 2. *Catonis*. Uticensis, quem sæpe mero incaluisse testis est Horatius lib. 3. Od. De illo facta mentio est Ep. 1. lib. 1. & Ep. 9.

3. *Musis & Apol. nullo*. Nullâ gratiâ, nulla facultate poëtica instructus: invitis Musis, & Phœbo.

4. *Ciceronis*. Qui poëta non optimus fuit.

5. *Antoni*. Qui tantùm vini in convivio quodam hauserat, ut postridie manè in concione vomens, frustis vinolentis gremium suum & totum tribunal impleret. Tullius Philip. 2.

Apici. Apicius fuit Helluo celeberrimus, de quo suprà, Ep. 50. & Lib. III. Ep. 18.

LXV.

Vitam beatam quid efficiat.

1. Quintiliane, vagæ moderator summe juventæ,
2. Gloria Romanæ, Quinctiliane, togæ:
3. Vivere quòd propero pauper, nec inutilis annis,
4. Da veniam: properat vivere nemo satis.
5. Differat hoc, patrios optat qui vincere census;
6. Atriâque immodicis arctat imaginibus.
7. Me focus, & nigros non indignantia fumos
8. Tecta juvant, & fons vivus, & herba rudis.

9. Sit mihi verna satur; sit non doctissima conjux;
10. Sit nox cum somno; sit sine lite dies.

VERS. 1. *Quintiliane*. Erat orator summus: annis 23. Rhetoricam docuit Romæ; ejus extant libri de arte Rhetorica ornatissimè scripti. Floruit sub Domitiano.

2. *Togæ*. Toga sæpe pro pacificis artibus & litteris bonis sumitur, quæ vigent in pace, cujus insignè toga; ut sagum, belli.

4. Ignosce mihi, si quamvis pauper, quamvis ætate adhuc integra, & annis florentibus, atque ad laborem utilibus, propero vivere, hoc est, vitæ gaudia carpere, genio indulgere. Id enim videtur decère divites, qui sumptum facere commodius & feriari possunt: aut senes, qui labori sunt impares, ac inutiles ad opus faciendum.

5. 6. Differat vivere, genium desraudet, qui ditior patre fieri conatur, & replet atria, stipandis imaginibus ingētibus majorum suorum, ad nobilitatis ostentationem.

Atria. In prima ædium parte Romani nobiles suorum imagines majorum collocatas in armariis servabant, unde illas educerent ad pompam triumphorum, funerum, &c.

7. *Non indignantia fumos tecta*. Domū minimè sumptuosam, quæ auro picta non sit, ac pretiosis coloribus, qui fumo fędarentur.

8. *Vivus*. Nativus: non arcessitus arte, &c.

Rudis. Ut in ipso nascitur cespite, non topiario more tonsa, secta, descripta.

9. *Verna*. Servus propriè domi ex ancilla natus. Famuli saturi libētius serviunt, ut indoctæ uxores viris faciliùs parent.

LXVI.

Petit à Domitiano jus trium liberorum.

1. Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar;
2. Sospite quo magnos credimus esse Deos:
3. Si festinatis toties tibi lecta libellis.
4. Detinuêre oculos carmina nostra tuos:
5. Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
6. Natorum genitor credar ut esse trium.
7. Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:
8. Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

VERS. 1. *Rerum*. Reipublicæ: orbis terrarum.

2. *Credimus esse Deos*. Qui nulli crederentur esse, si tuæ salutis curam non gererent.

3. *Festinatis libellis*. In

meis libellis deproperatis, ac pæne factis ex tempore.
5. 6. Concede mihi, ut videar parẽs trium liberorum, ut fruar privilegiis, quibus gaudẽt trium liberorum patres, quamvis nullos Fortuna mihi dederit.
Trium, Magna illis præmia erant constituta, qui tres aut plures haberent liberos: v. g. in spectaculis sedebant honoratiore loco, facilius & citiùs honores assequebantur, &c.

LXVII.

De jure trium liberorum impetrato.

1. Natorum mihi jus trium roganti,
2. Musarum pretium dedit mearum
3. Solus qui poterat: valebis uxor;
4. Non debet domini perire munus.

VERS. 3. *Valebis uxor.* His verbis *vale*, *vale*, mortuos extremùm compellabãt: itaque suam uxorem facessere Martialis jubet mori optat.
4. Non debet mihi perire Cæsaris munus; periret autem si susciperem liberos, qui mihi magnis alendi sumptibus forent: nunc eo sum onere, atque adeo te quoque, uxor molesta, liberatus. *Domini*. Imperatoris.

LXVIII.

Quod librum primum Regulo non miserit.

1. Primus ubi est, inquis, cùm sit liber iste secũdus?
2. Quid faciam, si plus ille pudoris habet?
3. Tu tamen hunc fieri si mavis, Regule, primum:
4. Unum de titulo tollere jota potes.

VERS. 2. *Quid faciam?* Quid me excusem, aut cur dissimulem? fateor, missus tibi liber primus nõ est, quia ille plus habuit pudoris, quã secundus. Erubuit scilicet nostras ad te nugas perferre, quas tibi mittere secundum hunc non puduit.
4. Pro II. pone I. erit, fietque tibi primus liber.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER III.

EPIGRAMMA I.

De hoc tertio epigrammatum libro.

1. HOC tibi, quidquid id est, longinquis mittit ab oris
2. Gallia Romanæ nomine dicta togæ.
3. Hunc legis, & laudas librum fortasse priorem:
4. Illa, vel hæc, mea sunt; quæ meliora putas?
5. Plus sanè placeat, dominâ qui natus in Urbe est;
6. Debet enim Gallum vincere verna liber.

VERS. 1. 2. Hunc librũ, qualiſcumque ille ſit, mitto tibi, ô Romane lector, è Gallia Ciſalpina, quæ Togata dicitur.

Gallia. Seceſſerat Martialis in urbem Longobardiæ, quam vocant nunc *Imolam*, olim Forum Cornelii, in via Æmilia.

Togæ. Pars Galliæ cis Alpes, ac versùs Romam ſitæ, dicebatur Togata, quia in colæ togis, ut Romani, quibus erant viciniores, utebantur. Tranſalpina verò, quæ nunc propriè Gallia dicitur, Braccata & Comata vocabatur, quia braccis utebantur, ſeu laxioribus femoralibus, & comam alebat.

3. Legis hunc tertium librum, & priorem fortè librum, id eſt, ſecundum, huic tertio anteponis: ut ut eſt, illa (prioris nempe, ſive

secundi libri epigrammata) vel hæc (epigrammata hujus tertii) à me sunt scripta, quęnam judicas meliora?) statue.
5 Esto tamen, non recuso quin secundus liber plus placere tertio debeat, quia factus est à me in urbe Roma, gentium Domina; iste autem tertius in Gallia: atque adeo est veluti peregrinus, prę alio verna & domestico. *Verna*, propriè est servus domi natus.

II.

Suum librum Faustino mittit, commendatque.

1. Cujus vis fieri, libelle, munus?
2. Festina tibi vindicem parare,
3. Ne nigram citò raptus in culinam
4. Cordillas madidâ tegas papyro,
5. Vel thuris, piperisque sis cucullus.
6. Faustini fugis in sinum? sapîsti.
7. Cedro nunc licet ambules perunctus,
8. Et frontis gemino decens honore
9. Pictis luxurieris umbilicis,
10. Et te purpura delicata velet,
11. Et cocco rubeat superbus index.
12. Illo vindice nec Probum timeto.

VERS. 2. *Vindicem*. Defensorem, patronum.
4. *Cordyllas*. Sunt minuti, vilesque pisciculi, qui papyro detrita involvuntur.
5. *Cucullus*. Papyraceum involucrum, ore lato & rotundo, in fundum acutum desinens.
7. *Cedro*. Oleum cedrinum libros & alias res à tineis & carie vindicat. De umbilicis & fronte librorum fusè dixi lib. I. Ep 58.
9. *Luxurieris*. Ornatus & comptus sis, glorieris & superbias.
11. *Cocco*. Indicem librorum seu titulum minio scribebant: est autem coccus granum quoddam, ex quo fit color ruber admodum splendidus.
12. *Probum*. Acerrimum eo tempore grammaticum & criticum.

III.

Musas Romæ neglectas queritur.

1. Romam vade liber: si, veneris unde, requiret;
2. Æmiliæ dices de regione viæ.

3. Si, quibus in terris, quâ ſimus in urbe, rogabit;
4. Cornelî referas me licet eſſe Foro.
5. Cur abſim, quæret: breviter tu multa fatere;
6. Non poterat vanæ tædia ferre togæ.
7. Si, quando veniet? dicet: reſponde, poëta
8 Exierat: veniet, cùm citharœdus erit.

VERS. 1. Si petet Roma, ſi Romani à te requirẽt, unde veneris, dices te venire ab eo tractu Italię, qui eſt circa viã Æmiliam. Ea eſt pars magna Longobardiæ cis Padum, & Romandiola nunc dicitur. Nomen illi factum ab Æmilio Conſule, qui eam viam ſtraverat.

4. *Corneli foro.* Vide primum epigr. Ordo eſt, licèt referas, id eſt, poteris dicere, me verſari in urbe quæ vocatur Forum Cornelii. Nunc eſt *Imola*.

6. *Vanæ tædia togæ.* Romanorum faſtidia, & contemptum litterarum.

7. Si Roma dicet, ſi petet, quandònam redibit Martialis ex Æmilia?

Reſponde. Ultima ſyllaba imperativi modi ſecundæ declinationis amat interdũ corripi, ut doce, vide, &c. Adde quod olim dicebatur: reſpondo, reſpondis, ut ſervo, ſervis, lavo, lavis. Manilius teſtis eſt Lib V.

8. *Citharœdus.* Nunc enim florent & diteſcunt citharœdi, jacent poëtę. Vide Libr. I. Ep. 64 Lib. V. Ep. 52. Juvenalem etiam, Sat. 3.

IV.

Epiſtolæ commendatitiæ.

1. Vis commendari ſine me curſurus in urbem,
2. Parve liber, multis? an ſatis unus erit?
3. Unus erit (mihi crede) ſatis, cui non eris hoſpes,
4. Julius, aſſiduum nomen in ore meo.
5. Protinus hunc primi quæres in limine tecti.
6. Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille lares.
7. Eſt illi conjux, quæ te manibuſque, ſinuque
8. Excipiet, vel ſi pulverulentus eas.
9. Hos tu, ſeu pariter, ſive hunc, illumve priorem
10. Videris; hoc dices; Marcus avêre jubet.
11. Hoc ſatis eſt: alios commendet epiſtola; peccat
12. Qui commendandum ſe putat eſſe ſuis.

VERS 2. *Multis?* An vis commendari multis, an uni tantùm?

3. *Hospes*. Ignotus: ignoti enim ferè sunt hospites & peregrini.

5. Recta Julium adi, & eam saluta in anteriori parte ædium quas nuper Daphnis habuit. Illæ verò omnium primæ occurrunt ingredientibus Romam ab Æmilia via: hanc domum vates appellat primum tectum, & in ejus limine, atrio, seu vestibulo. Julium adiri jubet.

6. *Daphnis*. Fortè dives aliquis libertus, aut alius quispiam vulgò notus.

9. *Pariter*. Ambos simul.

10. *Avêre*. Hac voce, cùm salutarent quempiam, utebantur.

11. *Alios*. Qui sunt ignoti. Tu epistolâ commendatiâ non eges, quippè familiaris & cognitus.

V.

Marcellino gratulatur.

1. Lux tibi post Idus numeratur tertia Maïas,
2. Marcelline, tuis bis celebranda sacris:
3. Imputat æthereos ortus hæc prima parenti;
4. Libat florentes hæc tibi prima genas.
5. Magna licet dederit jucundæ munera vitæ,
6. Plus nunquam patri præstitit illa dies.

VERS. 1. 2. *Lux &c.* Dies decima sexta ante Kalendas Junias agitur, bino sacrificio â te celebranda.

Idus. Incidebant in medium ferè mensem, nempe in diem 13. præterquam mensibus Majo, Octobri, Julio & Martio, quibus incurrebant in diem 15.

3. Hæc dies tuo patri datam vitam, & auram ætheriam primùm haustam recolit: natalis est tui parentis. *Imputat*. Exponi potest; beneficii recolendi onus velut imponit.

4. Hac eâdem die virilem ætatem assecutus, primam barbæ lanuginem deposuisti.

Libat. Tondet, resecat: vel, Diis offert, instar primitiarum ætatis robustioris: *libare* enim in sacrificiis usurpari solet. Ejus diei, quo primùm barbam radebant insignis apud Romanos erat memoria & lætitia: hæc festa vocabantur Juvenalia: ludos, sacrificia, munera, tunc frequentabant, barbam resectam Diis consecrabant.

5. 6. Licèt illa dies munus ingens, nempe vitam, patri tuo dederit; majus est tamen quòd eadem ille filium in ętatem virilem feliciter provectum dedit.

VI.
De sportula sublata.

1. Centum miselli jam valete quadrantes,
2. Anteambulonis congiarium lassi,
3. Quos dividebat balneator elixus.
4. Quid cogitatis, ô fames amicorum?
5. Regis superbi sportulæ recesserunt,
6. Nil stropharum est, jam salarium dandum est.

VERS. 1. 2. *Valete*...Olim dabatur clientibus cœna recta, ut Lib II. Epist. 50. diximus: eam Nero in sportulam mutaverat, hoc est, in cibos, qui è patroni mensa mittebantur in sporta, sive calatho, ad clientes in atrio expectantes: denique pro sportula & cibis, data est pecunia, nẽpe centum quadrantes. Domitianus, antiquato Neronis edicto, revocavit cœnas rectas, & sportulam sustulit.

Centum quadrantes. Summa est assium Gallicorum ferrè 25. Bajoci Rom. 28.

2. *Anteambulonis*. Vide Ep. 16. Libri II. Ita vocabantur qui honoris causâ divitẽ patronum præcedentes deducebant per urbem, ante illum quasi ambulantes.

Congiarium. Est vulgò munus & certa pecruniæ summa, quâ Imperatores donabant populum. Hic pro stipendio & salario sumitur. Congius, mensuræ liquidorum genus est, continens sextarios sex.

3. *Balneator*. Clientes unà cum patrono lavabant, & tunc iis per balneatorem dividi solebat pecunia.

3. *Elixus*. Quasi coctus calore aquarum, & vapore balnei.

4. Quid vobis jam animi est, ô patroni, qui eratis antea fames clientium vestrorum, qui eos fame enecabatis. *Regis*. Neronis.

5. Non potestis ampliùs miseros clientes fraudare & ludificari, adhibendi jam erunt ad cœnam rectam.

Stropharum. Stropha, στροφὴ, à verbo στρέφειν vertere, fraudem interdum & fallaciam significat. Delusi erant clientes cùm primùm iis negata est cœna recta: deinde cùm pro cibis data pecunia: denique ipsa pecunia differebatur, accidebatur, &c.

Salarium. Ea voce significatur certa portio ciborum; maximè salis, qui viritim dividi olim solebat militibus, ac Imperatorum comitibus. Interdum sumitur pro annona, stipendio & mercede: in hoc loco significat cœnam rectam & liberalem, clientibus pro mercede dandam.

VII.

Amator cæcus.

1. Thaïda Quinctus amat, quam Thaïda? Thaïda luscam:
2. Unum oculum Thaïs non habet, ille duos.

V. 2. *Ille duos.* Non habet duos oculos, planè cæcus est, qui vitia ejus quam amat, non videt. Cæcus est animo, ut Thaïs lusca est corpore. Elegantèr dictum & acutè.

VIII.

Poëta imperitus, & obtrectator.

1. Versiculos in me narratur scribere Cinna:
2. Non scribit, cujus carmina nemo legit.

IX.

Decoctor à patre exheredatus.

1. Constituit, Philomuse, pater tibi millia bina
2. Menstrua, perque omnes præstitit illa dies,
3. Luxuriã premeret cùm crastina sẽper egestas,
4. Et vitiis essent danda diurna tuis.
5. Idem te moriens heredem ex asse reliquit;
6. Exheredavit te, Philomuse, pater.

VERS. 1. 2. Pater tuus tibi assignaverat, dum viveret, summam duorum millium H.S. id est, libras Gallicas 200. in singulos menses, & ut ne plus impenderes, vetuerat: hanc summam in dies singulos divisam, ne totam uno, vel paucis diebus absumeres, tibi magna cum fide singulis diebus dedit, quoad vixit.

Millia bina. Subaudi, sestertiorum. Mille sestertii sunt libræ Francicæ 100.

3. Scilicet videbat te quolibet die per luxum & gulam omnia ligurire ac dilapidare, adeo ut nihil tibi pecuniæ restaret in crastinum, intelligebatque tibi dandum esse demensum diurnum, & non tantum menstruum.

Diurna. Sic vocabantur cibaria in singulos dies servis assignari solita: dicebantur etiam diaria & demensa.

5. *Ex asse.* Omnium suorum bonorum heredem: nullâ re exceptâ. Totam hereditatem dividebant in partes duodecim, ut assem: & is he-

res ex asse vocabatur ad quē veniebat integra. De asse, illiusque partibus alibi dictū.

6. Idem fecit ac si te exheredasset, quia brevi omne patrimonium pessumdabis, & ad egestatem redigêris. Licet in te liberalior videatur fuisse moriens, quàm vivens, revera tamen in te crudelis fuit, qui te heredem ex asse fecerit.

X.

Cœna uncta & pinguis.

1. Unguentum (fateor) bonum dedisti
2. Convivis herè, sed nihil scidisti.
3. Res salsa est bene olere, & esurire.
4. Qui non cenat & ungitur, Fabulle,
5. Hic verè mihi mortuus videtur.

V e r s. 1. *Unguentum, &c.* Ungebant corpus oleo, post balneum & ante cœnam, admixtis succis odoratis.

2. *Herè.* Pro, heri, antiqua vox. *Scidisti.* Nullum secuisti cibum, quem convivis dares: apppofuisti fercula, sed ea nemo attigit.

5. *Salsa.* Inepta, ridicula, lepida.

6. *Mortuus.* Non solùm enim ungebantur mortui, sed iis etiam apponebatur cœna, Silicernium dicta, quâ utique mortui non vescebantur: hæc postea cum iis cremabatur in rogo.

XI.

Cœna cruda.

1. Dum non vis leporē, dū non vis carpere mullū,
2. Et plus quàm patri, Nævia, parcis apro;
3. Accusas, rumpisq; coquū, tanquā omnia cruda
4. Attulerit: nunquam sic ego crudus ero.

V. 2. *Parcis.* Nolens eum dissecare, & convivis impertiri.

3. *Rumpis.* Cædis, mulctas.

4. *Crudus ero.* Dum sic epulabor, id est, dum ero jejunus, ut apud te fui, cruditate nunquam laborabo; hæc enim oritur ferè ex epularum copia, & nimio cibo, qui cōcoqui & digeri nequit. Lusus est in vocibus *cruda*, & *crudus*.

XII.

De sportula.

1. Romam petebat esuritor Tuccius,

2. Profectus ex Hispania:
3. Occurrit illi sportularum fabula;
4. A ponte rediit Milvio.

V. 1. *Esuritor.* Famelicus; parasitus quidã & cœnipeta.

3. In ipso Romæ ingressu didicit ex aliquo fortasse obvio, quomodo patroni miseros clientes acciperent, dando illis sportulam. Vide supra, Epig 6.

Fabula. Sæpe accipitur pro narratione ridicula: sæpe pro actione misera & tragica: sic tragœdiæ appellantur fabulæ. Hic, pro re jocularia simul & acerba.

4. Tuccius in Hispaniam suam redire maluit à ponte Milvio, ibique paupertatem & famem perpeti, quàm Romæ sportulam accipere: ac probè fecit.

4. *Ponte Milvio.* Impositus est ille pons fluvio Tiberi, & abest ab urbe mill. passuum. Nunc *Ponte mole* dicitur.

XIII.

Cerdo munerarius.

1. Das gladiatores, sutorum regule, cerdo;
2. Quodque tibi tribuit subula, sica rapit.
3. Ebrius es: nec enim faceres id sobrius unquam,
4. Ut velles corio ludere, cerdo, tuo:
5. Lusisti, satis est: sed te, mihi crede, memento
6. Nunc in pellicula, cerdo, tenere tuâ.

VERS. 1. Edis munera gladiatoria, ô cerdo, vilissime opifex.

Cerdo. Sutor & cerdo hoc differunt, quòd sutor faciat calceos, cerdo reficiat, ac veteres sarciat: hinc veteramentarius etiam appellatur. Itaque cerdonem ironicè vocat Martialis, sutorem regulum & principem. Gladiatores dare non erat nisi nobilium & procerum, iste autem cerdo patria Bononiensis (ut ex Epigr. 46. infra, constat,) cum esset ditissimus, id ausus est, turpi exemplo.

2. Quod lucri facis utendo subula, hoc perdis gladiatores dando. Sica est brevis gladius, incurvus instar falculæ, à secando dictus. Thrax seu retiarius contra Mirmillonem sicâ pugnabat. Vide Librum V Ep. 24. item Librum Spectaculorum, & epistolam Libri II.

4. Ut velles ludos dare populo tuis impensis, & tanto sumptu: sumit facetè proverbium ab ipsa cerdonis arte. *Corio tuo.* Suo corio ludere, est.

suo damno & periculo aliquid facere. Hic, ludere, est ludos edere, spectacula publica exhibere.

6. Intra tuæ fortunæ & cõditionis limites te cõtine. Ne ultra crepidam tuam & pelliculam seu corium vagare. *Se in pelle sua tenere; In propria pelle quiescere*: Proverbium est ductum aut ab Æsopica rana quæ cum inflasset pelliculam, ut bovem æquaret, rupto corpore periit: aut ab asino quem idem Æsopus fabulatur leonis aliquando pellem induisse, at, re cognitâ, pœnas temeritatis & stultitiæ dedisse.

XIV.

Recitator odiosus.

1. Perfrixisse tuas questa est præfatio fauces.
2. Cùm te excusaris, Maxime; quid recitas?

VERS. 1. Dixisti in tua præfatione te raucum esse, ob frigus collectum: accipimus excusationem, abstine à recitando. *Præfatio*. Antequam recitarent præfabantur aliquid quo monerent auditores ea, quæ in rem judicabant esse.

XV.

Puer ab ursa lapidea interfectus.

1. Proxima centenis ostenditur ursa columnis,
2. Exornant fictæ quà platanona feræ:
3. Hujus dum patulos alludens tentat hiatus
4. Pulcher Hylas, teneram mersit in ora manũ:
5. Vipera sed cæco scelerata latebat in ore,
6. Vivebatque animâ deteriore fera.
7. Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto
8. Dum perit: ô facinus, falsa quod ursa fuit!

VERS. 1. 2. Prope Vipsanam porticum (de qua libro I. Ep. 89.) quæ centum columnis fulta est, in loco platanis consito, ubi visuntur statuę multæ ferarum, est ursa quædam lapidea. Scaliger interpretatur hunc locum de stadio quod erat prope theatrum Pompeii, regione nonâ, & tẽporibus Martialis sub Domitiano extructum fuit, quod Eusebius in Chronico vocat Hecatostylon. *Platanona*. Πλατανὼν est locus platanis consitus.

Ficta. Non veræ & animâ præditæ:factæ ex arglila,aut lapide.

3. 4. Dum puer inserta in os ursæ manu, explorat ejus faucium altitudinem, & feram, quasi sentientem, irritat, illuditque.

Hylas. Herculis filius fuit, vel puer ipsi carus:pro quolibet puero eleganti ponitur. Hercules Hylam diu quæsivit, & flevit amissum in Argonautica expeditione.

6. Et ursa, licèt saxea, vivebat alienâ animâ, nempe viperam vivam celabat, omni ursâ crudeliorem.

7. *Dente recepto.* Venenum viperæ in dentibus est, aut in vesica tenui, ad guttur inserta, quæ cum viperæ dentibus comprimitur, emittitur virus.

8. O factum malè, quòd non vera fuerit ursa! tunc enim non inservisset illi puer manum in os: aut ipsa puero pepercisset, ac minus habuisset feritatis quàm vipera, minus nocuisset, quam ursa hæc ficta.

XIV.

In hominem lepidum & festivum.

Dic, Musa, quid agat Canius meus Rufus?
Utrumne chartis tradit ille victuris
Legenda temporum acta Claudianorum?
An quæ Neroni falsus adstruit scriptor?
An æmulatur improbi jocos Phædri?
Lascivus elegis, an severus heroïs?
An in cothurnis horridus Sophocleis?
An otiosus in schola Poëtarum
Lepore tinctos Attico sales narrat?
Hinc si recessit, porticum terit templi?
An spatia carpit lentus Argonautarum?
An delicatæ sole rursus Europæ
Inter tepentes post meridiem buxos
Sedet, ambulatve liber acribus curis?
Titîne thermis, an lavatur Agrippæ,
An impudici balneo Tigillini?
An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
An Pollionis dulce currit ad quartum?
An æstuantes jam profectus ad Bajas,
Piger Lucrino nauculatur in stagno?
Vis scire quid agat Canius tuus? ridet,

VERS. 1. *Canius*. Gaditanus fuit poëta, facundiæ lenis & jucundæ, risu & jocis præcipuè deditus.

2. An scribit historiam rerum Romanarum sub Claudio Imp. gestarum. *Victuris*. In omnem posteritatem legendis. *Claudianorum*. Claudius Imperat. fuit quintus ab Julio Cæsare; Nero sextus.

4. An ea scribit & narrat ex fide & veritate, quæ falsò scriptores à Nerone gesta dixerunt? De Nerone vivo multa per adulationem aut metum falsò fuisse scripta testatur Tacitus.

5. An aliquid componit ad imitationem Phædri, & ejus jocorum? *Phædri*. Fuit is Tiberii libertus, qui Æsopi fabulas tersissimis senariis reddidit. Improbus vocatur, hoc est, lepidus & festivus. Fuit & alius Phædrus, Epicureus, de quo sæpe Cicerò meminit.

6. Utrum res amatorias elegiaco carmine prosequitur, an heroïcas gravi & tragico? *Elegis*. Elegia est carmen versibus imparibus constans. usurpata vulgò ad res tristes canendas, sæpe ad ludicras. *Herois*. Subaudi, versibus: ab herous, heroa, heroum; pro, heroïcus.

7. *Cothurnis*. Sunt cothurni calceamenta grandiora, quibus tragici actores utebātur ad majestatem & proceritatem. Sophocles Atheniensis, poëta græcus tragicus insignis fuit, cujus extant tragœdiæ. Floruit circa annum mundi 3574 Cum Æschylo, poëta item tragico certavit, eumque sæpe vicit, ac duodeviginti palmis clarus, ultima demum si elatus est ut gaudio victus obierit. *Horridus*. Acer, vehemens, qualis Sophocles.

8. An otiosus in poëtarum corona recitat versus festivos? Ep. 60. Lib. I.

9. *Attico*. Atheniensium laudatur elegantia, & urbanitas.

10. *Templi*. Vel Isidis, vel alterius, de quo Libro II. Epig. 12.

11. An ambulat in porticu Argonautarum lentus? Lege idem epigramma 12. Lib. II. ubi actum etiam de voce, *Spatio*, de *Europa*, &c.

12. Ordo est. An sedet inter Europę delicatę buxos sole tepentes. Erat propè porticum Europæ, silvula è buxo. *Thermis*. Vide Lib. II. Ep. 39. De Agrippa dictum Lib I. Ep 89. & alibi.

17. An rusticatur in villa duorum fratrum Tulli & Lucani? De utroque meminit vates Lib. I. Ep. 32.

18. An currit ad amœnam villam Pollionis positam quarto ab urbe lapide? *Ad quartum* Subaudi, milliare, vel lapidem: singula passuum ab urbe milliarium, notabant in lapidibus positis in via publica.

Bajas. Vide Lib. I. Ep. 51. de Lucrino lacu dictum eodem libro, Ep. 54.

20. *Naviculatur*. Vel, naviclatur, pro naviculatur, id est, navigat.

XVII.

Servus crudelis domini ultor pius.

1. Proscriptum famulus servavit, fronte notatus:
2. Non fuit hæc domini vita, sed invidia.

VERS. 1. *Proscriptum.* Dicebantur proscripti, quorum vita & caput venale proponebatur in tabula, certo ascripto pretio, si quis eos interemisset. Talis fuit is de quo agitur in hoc epigrammate, cui nomen, Antius Restio. Ille à Triumviris proscriptus anno U. C 710. fugit, uno servo fugæ comite & conscio, quem paulò ante per summam crudelitatem litteris in fronte inustis notaverat: quam ignominiæ notam & pœnam imponebant vulgò domini servis nequam & fugitivis Supervenientibus militibus cùm diutius occultari. Antius non posset, servus rogum extruxit, & hominem quemdam ignotum, à se comprehensum, occisumque, in rogum injecit, quærentibusque percussoribus ubi esset Antius; rogum ostentans, ibi, inquit, pœnas suæ in me crudelitatis luit. Præsens spectaculum & præterita heri culpa fidem fecit, ita servatus est Antius. Val. Max. Lib. 6. c. 8. Macrob. 1. Satur. cap. 11.

Notatus. Vide L. II Ep 26.

2. Non tam censendus est servus vitam domino reddidisse, quàm invidiam illi conflavisse: non tam servatus est à servo ad vitam, quàm ad invidiam & odium omnium, qui meritò indignati sunt quod Antius tam indignè tractasset servum, à quo postea servatus tam amanter fuisset. Ita illum gravius est ultus vitâ servandâ, quàm ulcisci potuisset eripiendâ. *Invidia* Sumitur ea sæpe vox pro aliorum offensione & indignatione.

XVIII.

Helluo in desperationem adductus.

1. Dederas, Apici, bis trecenties ventri,
2. Et adhuc supererat centies tibi laxum.
3. Hoc tu gravatus ut famem & sitim ferre,
4. Summa venenum potione duxisti.
5. Nihil est, Apici, tibi gulosius factum.

VERS. 1. *Dederas, &c.* Apicius cõsumpserat comessationibus bis trecenties, sive sexcenties centena sestertiorum millia: sunt Francici nũmi seu libræ 6000000. supererat adhuc illi centies, nempè libræ 4000000. scutatorum

Roman. vicies centena millia; cum ducentis quinquaginta millibus. *Laxum.* Id est, integrum, plenum. Legendum putat Meursius, *Ter trecenties*, quia Seneca testatur Apicium hausisse sestertiûm nongenties comessationibus.

3. Tu gravatus hoc ferre, ut famem & sitim: id est non minus grave onus id putans, quàm famem & sitim, venenum hausisti. Legitur etiam: *Hoc tu gravatus, ne famem & sitim ferres.*

Apici. Apicius, alpha helluonum, vixit Tiberio Imperatore. Abiit nomen ejus in proverbium: ab eo enim gulosi dicti sunt Apicii, aut Apiciani.

4 *Summa.* Ultima, post illam enim moriturus erat.

Duxisti. Hausisti: legitur etiam, *Perduxti*, pro, perduxisti, hoc est, ebibisti, exhausisti.

5. Numquam ullo tuo facto clariùs ostendisti, quàm esses gulosus. Præclarè Seneca Consolatione ad Helviam n. 10. *Superfuturum sibi sestertium centies computavit, & velut in ultima fame victurus, si sestertio centies vixisset, veneno vitam finivit. Quanta luxuria est, cui sestertium centies egestas fuit!*

XIX.

Mensa à pedibus posita.

1. Omnia cùm retrò pueris opsonia tradas,
2. Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

VERS. 1. Cùm tradas servis tuis, qui post tergum sunt, & ad tuos pedes retrò stant, omnes cibos, ut eos servent scilicet, ac nihil relinquas convivis; cur nō mensam à tergo accumbentium ponis? Licèt à fronte eam ponas, non tamen magis utilis nunc est, quàm si à tergo sit: commodiùs etiam ex ea auferrent cibos tui servi. Servi quidam vocabantur. Ad pedes, qui ad dominorum cœnantium pedes stabant, eorumque soleas servabant.

Opsonia. Cibi omnes, præter panem, ita vocantur, ab ὀψωτάω, coquo.

XX.

In rhetorem frigidum.

1. Si temperari balneum cupis fervens,
2. Faustine, quod vix Julianus intraret;
3. Roga, lavetur, rhetorem Sabinejum:
4. Neronianas hic refrigerat thermas.

VERS. 2. *Julianus*. Aliquis Faustino notus, qui calentibus aquis lavari consueverat. Si cupis igitur balneum calidissimum temperare, roga Sabinejum ut in eo lavetur, est rhetor adeo frigidus, ut quascumque Thermas refrigerare queat, etiam Neronianas. Erant istæ percalidæ. Legesis Lib. II. Ep. 39. De Thermis, vide Lib. Spectac. Epig. 2.

XXI.

Amicus sæpe ad cœnam vocatus.

1. Numquā me revocas, venias cùm sępe vocatus:
2. Ignosco, nullum si modò, Galle, vocas.
3. Invitas alios: vitium est utriusque; quod? inquis:
4. Et mihi cor non est; nec tibi, Galle, pudor.

V. 1. *Revocas*. Vicissim ad cœnam vocas, à me sæpius invitatus.

3. *Utriusque*; Et meum, & tuum.

4. Nec deberem te, si saperem, vocare; & pudere te deberet toties venire. Facio stultè, qui te vocem tam facilè: facis impudenter, qui me non revoces.

XXII.

Obscena colloquia.

1. Auriculam Mario graviter miraris olere:
2. Tu facis hoc; garris, Nestor, in auriculam.

VERS. 2. *Facis hoc*. In causa es, cur oleat illi: graviter auricula: quia dum illi in aurem garris, (quid sit in aurem garrire, vide Lib. I. Ep. 74.) afflas hanc illi ab impura tua anima graveolentiam. Vel: turpia clam verba insusurras: hinc ille fœtor.

XXIII.

In servum equitem factum.

1. Has cum gemina compede dedicat catenas,
2. Saturne, tibi Zoïlus, annulos priores.

VERS. 1. *Dedicat*. Solebāt servi libertate donati suas catenas consecrare Saturno, eò quòd Saturnos olim à Jove in carcerem detrusus, ut narrant fabulæ, fuisset. Eam ob rem Saturnalibus festis, servi dominabantur, servie-

bant heri. Fingit igitur Zoïlum, qui eques erat factus, & nobilem se credi cupiebat, catenas suas Saturno dedicare.

2. *Annulos priores*. Olim ferreos gerebat in pedibus: (annuli sunt catenarum partes) nunc aureos in digitis gerit eques lautus.

Est autem carmen è Sotadico genere, de quo Lib. II. Ep. 62. à Phaleucio carmine, seu Hendecasyllabo in eo tātùm discrepans, quòd ante dactylum, qui mediam versiculi partem obtinet, habeat anapæstum: ita constat 14. syllabis, quæ sex pedes efficiunt.

XXIV.
In clientem egenum.

1. Sportula nulla datur; gratis conviva recumbis,
 2. Dic mihi, quid Romæ, Gargiliane, facis?
3. Unde tibi togula est, & fuscæ pensio cellæ?
 4. Unde datur quadrans? unde vir es Chiones?
5. Cum ratione licèt dicas te vivere summâ:
 6. Quòd vivis, nulla cum ratione facis.

Vers. 1. Domitianus rectas cœnas restituit, (supra Epig. 6. & Lib II. Ep. 50.) nihil datur jam pecuniæ clientibus: quomodo poteris jam Romæ vivere? quippe nullam artem calles, unde tibi compares togam, solvas pensionem domûs tenebricosæ, & tugurioli tui, aliquid des uxori tuæ. Ad hæc omnia præstanda utebantur clientes centum illis quadrantibus, de quibus Ep 6.

Gratis. Quia non accipis centum quadrantes. Adde quod nonnihil præterea pecuniæ dabatur clientibus ad patroni mensam sæpe honoris causâ sic accumbentibus, ut ex ea nihil attingerent.

4. *Quadrans*. Quartam assis partem solvebant, qui balneo utebantur: eratque statum & vulgare pretium.

Chiones. Aut uxor Gargiliani erat, aut meretrix.

5. Licèt dicas te summa cum ratione, sapientia, parsimonia & moderatione vivere; tamen nulla est ratio & causa cur vivas: imò sunt multę rationes cur optes mori, & vitam insuavem relinquere: cur possis ac velis fame & egestate perire.

XXV.
In divitem arrogantem.

1. Sunt tibi (confiteor) diffusi jugera campi,
 2. Urbanique tenent prædia multa Lares:

3. Et servit dominæ numerosus debitor arcæ,
4. Sustentátque tuas aurea mensa dapes:
5. Fastidire tamen noli, Rufine, minores;
6. Plus habuit Didymus, plus Philomelus habet.

VERS. 2. Et domus tua urbana occupat multa ædificia: possides amplissimas ædes, quarum spatium par est multis latifundiis. Lares sunt Dii domestici, cujusque domus proprii, accipiuntur pro ipsa domo.

Prædia. Prædium urbanum, est ædificium quodlibet in urbe: prędium rusticum, continet agrum ædificio adjunctum.

3. Multis credidisti nummos, multos habes qui tibi debeant. Dominam vocat arcam, id est, plenam & locupletem; vel debitoribus quasi imperitantem: nihil est enim misero debitore subjectius, nihil magis servile.

5. *Minores fastidire*. Egentiores contemnere.

6. *Didymus*. Homo turpis & nequam, qui ad magnas opes evasit, ut Philomelus, quem citharœdum aut cantorem fuisse ajunt. Non est magnum ea possidere, quibus isti abundarunt.

XXVI.

Pisces affabrè sculpti.

1. Artis Phidiacæ toreuma clarum.
2. Pisces adspicis: adde aquam, natabunt.

VERS. 1. En pisces è ligno facti; ita sunt bene sculpti, ut si addas aquam, nataturi videantur. *Phidiacæ* Phidias Athenienfis pictor & fictor egregius vixit anno U.C. 300. Insignis etiam fuit toreuticâ, id est, cęlãdi arte. Τορεύω, torno, sculpo: hinc toreuma, opus cælatum.

XXVII.

Amicus emeritus.

1. Quod novus & nuper factus tibi prętat amicus:
2. Hoc præstāre jubes me, Fabiane, tibi.
3. Horridus ut primo semper te manè salutem;
4. Per mediúmque trahat me tua sella lutum:
5. Lassus ut in thermas decimâ, vel serius, horâ
6. Te sequar Agrippæ, cùm laver ipse Titi.
7. Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,

8. Ut sim tiro tuæ semper amicitiæ?
9. Hoc merui, Fabiane, togâ, tritâque, meâque,
10. Ut nondum credas me meruisse rudem?

VERS. 1.2. Petis à me officia eadem quæ ab recentibus & tironibus amicis præstari solent.

3. *Horridus*. Rigens frigore.

4. *Sella*. Lectica, cathedra gestatoria. Isti anteambulones & comites divitium, eos in lecticis gestatos per medium lutum sequi cogebantur. De thermis, supra Ep. 20.

5. *Decima*. Altera ante solis occasum: nempe cum est cœnandum. Vide Libro I. Ep. 89. & lib. IV. Ep. 7.

6. Cùm ipse in Titi balneis longo intervallo dissitis laver, quia scilicet non pateris, præ arrogantia, ut Agrippæ balneis tecum utar. De Tito & Thermis, diximus Libro Spectac. Ep. 2. de Agrippa, Lib. I. Ep. 89.

9. *Trita*. Quam detrivi & consumpsi, dum utor illâ in honorem tuum.

Mea. Quippe qui nullam à te acceperim.

10. *Rudem*. Me esse emeritum, me missionem ab his laboribus esse promeritum: id est, dignum esse qui à te ut amicus, solvar tot oneribus; non iis, ut servus, aut primùm amicitiam tuam captans, obruar.

Rudis. Erat virga scabra & impolita, quæ gladiatoribus emeritis, aut laudem aliquã insignem præclaro quopiam facinore adeptis dabatur, honoris insigne, & testis datæ vacationis, missionisque ab arena Consule Lib. Spectac. Ep. 27.

XXVIII.

Ira quæstuosa.

1. Irasci tantum felices nostis amici.
2. Non bellè facitis: sed juvat hoc facere.

VERS. 1. *Felices*. Divites: quo sensu vox ea, ut *beatus*, sæpissimè usurpatur.

2. *Sed juvat*. Id est, utile hoc vobis est: quæstum ex ira facitis ad lucrum. Quia dum fingitis vos esse iratos, amici nihil à vobis petunt, & in lucro ponunt quòd vos habeant placatos, nihil audent à vobis aliud petere. *Odisse quàm donare viliùs constat*, lib. XII. Ep. 13. simulatis iram, ne largiri aliquid amicis pauperibus cogamini.

XXIX.

Virtus & litteræ neglectæ.

1. Quæ te causa trahit, vel quæ fiducia Romam.

2. Sexte? quid aut ſperas, aut petis inde? refer
3. Cauſas, inquis, agam Cicerone diſertiùs ipſo,
4. Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
5. Egit Ateſtinus cauſas, & Cajus; utrumque
6. Noras: ſed neutri penſio tota fuit.
7. Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis;
8. Audieris, dices eſſe Maronis opus.
9. Inſanis: omnes gelidis quicunque lacernis
10. Sunt ibi; Naſones, Virgiliòſque vides.
11. Atria magna colam: vix tres, aut quatuor iſta
12. Res aluit; pallet cetera turba fame.
13. Quid faciã? ſuade: nam certũ eſt vivere Romę.
14. Si bonus es, caſu vivere, Sexte, potes.

VERS. 1. *Trahit*. Fingit aliquem eruditum, magna ſpe rei faciendæ, Romam venire.

Refer. Doce.

4. *In triplici foro.* De tribus illis præcipuis foris diximus Lib. I. Ep. 64.

5. *Ateſtinus*, *Cajus*. Duo celebres cauſidici, at egentes; ita ut totam domunculæ ſuæ penſionem ſolvere nequiverint.

7. Si nihil faciam lucri orandis cauſis, condam carmina.

8. *Audieris*. Ubi mea carmina ſemel audieris.

9. 10. Deſipis; en iſti omnes poëtæ quos horrere frigore in detritis veſtibus vides, totidem ſunt Ovidii & Virgilii.

11. *Colam.* Cliens erò divitum patronorum.

14. *Caſu.* Si vir es probus, fortè reperies unde vivas Romæ: fortè etiam fame peribis, idque certius & veroſimilius eſt. Vide Juvenalem à nobis illuſtratum. Sat. 3.

XXX.

Dives malè liberalis.

1. Mutua quòd nobis ter quinquagena dediſti
2. Ex opibus tantis, quas gravis arca premit:
3. Eſſe tibi magnus, Theleſine, videris amicus;
4. Tu magnus, quòd das? imò ego, quod recipis.

VERS. 1. *Ter quinquagena.* Seſtertia 150. id eſt, libras Franc. 10000.

2. *Premit*. Stipatas vix capit.

4. Túne es liberalis & ma-

gnificus quod mutuam hanc mihi summam dones? Imò pusillus & parcus es, qui, cùm dives sis, pauperi mutuum dare non erubescas, cui par erat te donare gratis. Ego magni animi sum, qui, licèt pauper, mutuum tibi solvo.

XXXI.

Lacerta cælata.

1. Inserta phialæ Mentoris manu ducta
2. Lacerta vivit, & timetur argentum.

Vers. 1. Cælata in superficie ampullæ argenteæ lacerta ita est affabrè expressa, ut vivere videatur & timeatur, licèt argentea, & expers animæ sit.

Mentoris. Cælatoris Græci laudatissimi.

XXXII.

In mulierem fucatam.

1. Cerussa rugas oris quod condere tentas,
2. Polla, tibi frontem, non mihi labra linis.
3. Simpliciter pateat vitium fortasse pusillum;
4. Quod tegitur, majus creditur esse malum.

Vers. 2. *Non mihi, &c.* Labra linere, os sublinere alicui, est eum decipere: ducta locutio à ridiculo quodam ludi genere, in quo dormientibus ora pinguntur colore aliquo, vel fuligine.

3. Cerussam diximus esse fuci candidi genus. Satiùs est ut candide ac sine tergiversatione vitium & deformitas, quæ fortasse parva est, pateat.

4. *Majus.* Suspicionem facis te esse deformiorem, magis anum, quàm sis reipsa.

XXXIII.

Senex fucatus.

1. Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis;
2. Tam subitò corvus, qui modò cycnus eras.
3. Non omnes fallis, scit te Proserpina canum:
4. Personam capiti detrahet illa tuo.

V. 1. 2. *Tinctis.* Nigro pigmento infectis: unde appareas tam niger quàm est corvus: licèt, præ senio, tam sis canus, quàm cygnus.

3. *Proserpina.* Cui debentur omnes mortui, quæ illorũ annos probè novit. *Personam* Larvam: fictam juvenis imaginem, pigmenta, &c.

XXXIV.

Nimis poëta.

1. Occurrit tibi nemo quòd libenter,
2. Quòd quacunque venis, fuga eſt, & ingens
3. Circa te, Ligurine, ſolitudo;
4. Quid ſit ſcire cupis? nimis poëta es:
5. Hoc valde vitium periculoſum eſt.
6. Non tigris catulis citata raptis,
7. Non dipſas medio peruſta ſole,
8. Nec ſic ſcorpius improbus timetur.
9. Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
10. Et ſtanti legis, & legis ſedenti:
11. In thermas fugio, ſonas ad aurem,
12. Piſcinam peto, non licet natare;
13. Ad cœnam propero, tenes euntem;
14. Ad cœnam venio, fugas ſedentem;
15. Laſſus dormio, ſuſcitas jacentem.
16. Vis, quantum facias mali, videre?
17. Vir juſtus, probus, innocens timeris.

VERS. 7. *Dipſas*. Genus eſt ſerpentis peſtiferi, quo qui percuſſus eſt, ſiti graviſſimâ vexatur, ac tãdem enecatur. Nomen habet à græco δίψα, ſitis. Frequens eſt in Africa. *Peruſta ſole*. Cùm apricatur ad meridianum ſolem.

9. Quis poſſit perferre moleſtiam & laborem audiendi te recitantem ubique tua carmina?

12. *Piſcinam*. In piſcinis natabant aliquando, & corpus lavabant.

14. *Sedentem*. Menſæ accumbentem: nam ad menſam interdum ſedebant. Legunt aliqui, *edentem*.

XXXV.

Recitator odioſus.

1. Fugerit an menſas Phœbus, cœnamq; Thyeſtę,
2. Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam:
3. Illa quidẽ lauta eſt, dapibúſq; inſtructa ſuperbis;
4. Sed nihil omnino, te recitante, placet.
5. Nolo mihi ponas rhombũ, nullùmve bilibrem;
6. Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.

VERS. 1. *Thyestæ*. Thyestes & Atreus Pelopis erant filii: ille fratris uxorem temeravit: hic filios Thyestæ fratris cæsos apposuit patri epulandos, quo spectaculo territum solem ajunt fugisse.

5. *Rhombum, mullum*. Pisces exquisitos. *Bilibrem*. Cujus pondus sit librarum duarum.

6. *Boletos*. Fungos delicatos. Lib. I. Ep. 21.

Tace. Hoc tantùm volo, ut taceas, ut nihil recites.

XXXVI.

Quid ab amicis exigendum.

1. Exigis à nobis operam sine fine togatam:
 2. Non eo; libertum sed tibi mitto meum.
3. Non est, inquis, idem: multò plus esse probabo;
 4. Vix ego lecticam subsequar, ille feret.
5. In turbam incideris, cunctos umbone repellet;
 6. Invalidum est nobis, ingenuumque latus.
7. Quidlibet in causis narraveris; ipse tacebo:
 8. At tibi tegerminum mugiet ille sophos.
9. Lis erit: ingenti faciet convicia voce:
 10. Esse pudor vetuit fortia verba mihi.
11. Ergo nihil nobis, inquis, præstabis amicus?
 12. Quidquid libertus; Candide, non poterit.

VERS. 1. Exigis à me officia omnia quæ à clientibus toga uti solitis, exhibentur, v.g. ut te comiter per urbem, veniam salutatum manè, &c.

2. Non possum ire ipse, sed mitto tibi libertum meum.

5. *Umbone*. Cubito. Propriè umbo est pars eminens in medio clypeo, sæpe rotunda; interdum acutior, quale est os cubiti.

6. *Ingenuum*. Homines ingenui & mollius educati, non sunt ita robusti, non ita impudentes ut pulsare obvios audeant.

7. *In causis*. In agendis causis in foro.

8. *Mugiet*. Applaudet tibi & acclamabit voce tanta, ut mugitus dici possit.

Tergeminum. Triplex, id est, magnum: qua in significatione numerus ternarius sæpe usurpatur: de voce, Sophos, vide Lib I. Ep. 4.

9. Ingeret affatim adversariis tuis convicia & opprobria.

10. *Fortia*. Acerba, atrocia, contumeliosa.

12. *Quidquid*, &c. Præstabo liberalis amici officia & ingenui; non servilia; & liberti.

XXXVII.

Villa inops.

1. Capena grandi porta qua pluit guttâ,
2. Phrygiùmque matris Almo quà lavat ferrum,
3. Horatiorum quà viret sacer campus,
4. Et quà pusilli fervet Herculis fanum,
5. Faustine, plenâ Bassus ibat in rheda,
6. Omnes beati copias trahens ruris.
7. Illîc videres frutice nobili caules,
8. Et utrumque porrum, sessilesque lactucas,
9. Pigròque ventri non inutiles betas:
10. Illîc coronam pinguibus gravem turdis,
11. Leporémque læsum Gallici canis dente,
12. Nondumque victâ lacteum fabâ porcum.
13. Nec feriatus ibat ante carrucam,
14. Sed tuta fœno cursor ova portabat.
15. Urbem petebat Bassus? imò rus ibat.

VERS. 1. *Capena*. Quà itur Capuam urbem nobilissimam Campaniæ in Italia, *Capua*. Erant prope illam portam aquæductus unde guttæ grandes depluebant.

2. *Almo*. Fluvius Thusciç nunc vulgò dictus *Aquataccio*, per Appiam viam, quæ à porta Capena incipiebat, fluens: in eo Galli, sacerdotes Cybeles, quæ Mater, seu mater Deorũ vulgò appellabatur, cultros & alia sacrorum instrumenta solebant abluere. Sententia igitur est: In ea parte viæ Appiæ, quam Almo alluit, in quo sacerdotes Cybeles lavant cultros in sacrificiis Matris Deûm adhiberi solitos.

3. *Horatiorum*. Extra portam Capenam erat ager, ubi ab Horatiis pugnatum olim fuisse ajebant: ibi visebantur eorum sepulcra: agros autem sepulcris addictos, sacros fuisse diximus Lib. I. Ep. 96. Horatiorum longa historia: Florum consule, Libro I cap. 3.

4. *Herculis*. In eadem Appia via erat ædicula Herculi sacra. Pusillum Herculem fortasse adulatoriè vocat, in gratiam Domitiani, qui se Herculi comparabat, & quẽ vates noster majorem Herculem sæpe appellat.

Fervet. Celebratur adeuntium multitudine.

6. Omnes fructus, quibus abundare villa fertilis ac dives solet.

7. *Illic*. In rheda Bassi.

Frutice. Caudice, stolone.

8. *Utrumque*. Sectivum & capitatum. *Sessiles*. Humiles, capitatas.

9. *Pigro*. Duro, ſtricto, quem cient nimirum ac ſolvunt.

10. *Coronam*. Vimen in orbem nexum, ex quo pendebant turdi.

11. *Gallici*. Velociores erant ceteris Gallici canes,& leporibus captandis idonei.

12. Et porcum lactentem, qui nondum vicit, ſive fregit dente ſabas, utpote duriores.

13. Nec famulus vacuus & ſine onere, currebat ante rhedam, ſed ova portabat in fœno poſita.

15. Quis non arbitraretur Baſſum è villa in urbem venire, his onuſtum rebus? atqui ibat in villam, ita videlicet inopem, ut in eam omnia eſſent importanda, quæ in urbem ex illa deferri debuiſſent.

XXXVIII.

In ædificatorem.

1. Pauperis extruxit cellam, ſed vendidit Ollus
2. Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet.

Solebant divites in ampla & ornata domo, tenues aliquas cellulas, conclavia anguſta ædificare, ubi parcè ac ſobriè veſcebantur, & amicos tenuiores excipiebant: hunc locum vocabant Diætam, ſive Cellam pauperis. Talem cellam iſte Ollus extruxit cum domo lautiſſima: ſed abſumptis ędificando fortunis, prædia & fortè ſplendidam illam domum vendere coactus eſt,ac ſolam ſibi pauperis cellam reſervare.

XXXIX.

Pocula optima.

1. Vejentana mihi miſces, ut Maſſica potas.
2. Olfacere hæc malo pocula, quàm bibere.

Vers. 2. *Olfacere*. Pocula odorata è ligno beneolenti, ſæpe floribus ornata, in menſis ponebant: ait igitur Martialis malle ſe odorari hæc pocula, quàm bibere vinum peſſimum in iis contentum:& naſum paſcere, quàm lædere ſtomachum. De Vejentano vino & Maſſico ſæpe facta mentio, præſertim Ep. 25. Lib. I.

XL.

Moleſtus recitator.

1. Hęc tibi,non alia,eſt ad cœnam cauſa vocandi,

2. Versiculos recites ut, Ligurine, tuos.
3. Deposui soleas; affertur protinus ingens
4. Inter lactucas oxygarùmque liber.
5. Alter perlegitur, dum fercula prima morantur:
6. Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.
7. Et quartum recitas, & quintum denique librum.
8. Putidus est, toties si mihi ponis aprum.
9. Quòd si non scombris scelerata poëmata donas;
10. Cœnabis solus jam, Ligurine, domi.

VERS 3. *Soleas.* Ne vestem stragulam, lectósque inquinarent convivæ, soleas & calceos deponebant. Vide Ep. 26. Lib. II.

4. *Oxygarum.* Condimenti genus è garo & aceto confectum: Est garum succus quidam, seu muria, è pisciculorum intestinis. Glossę veteres ὀξύγαρον acetarium, vocant. Inchoabant porro cœnam à lactucis & heluellis, quæ lubricant ventrem.

6. *Mensa secunda.* Pars cœnæ postrema, in qua bellaria apponebantur & fructus.

8. Putidus mihi & ingratus foret aper, licèt exquisitissimum sit ferculum, si toties mihi apponeretur, quoties tu pessimum librum recitas.

9. *Scombris.* Pisciculi sunt qui chartis ineptis involvuntur. Vide 2. Epigr. hujus Libri.

XLI.

Incendium utile.

1. Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis:
2. Abstulit hanc nimiùm casus in urbe freque͂s.
3. Collatum est decies: rogo, non potes ipse videri
4. Incendisse tuam, Tongiliane, domum?

VERS. 1. *Ducentis.* Millibus sestertiûm, hoc est, libris Francicis 20000.

2. *Casus.* Incendium.

3. *Collatum.* Collectum & contributum tibi ab amicis vicem tuam dolentibus, ut reparares incensam domum.

Decies. Subaudi, ut antea monuimus, centena millia sestertiûm, nempè libræ Turon. 1000000. & Rom. scutatorum ducenta vigintiquinque millia.

XLII.

Odor adscitus.

1. Quod quacu͂q; venis, Cosmu͂ migrare putamus,

2. Et fluere excusso cinnama fusa vitro.
3. Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, nugis;
4. Scis,puto, posse meum sic bene olere canem.

VERS. 1. 2. Quod quacumque iter facis, tam suavem odorem spargis, ut videatur Cosmus ille celebris unguentarius incedere cum sua tota officina & è phialis vitreis effusa fluere aromata videantur. *Cinnama*. Cinnamum, seu cinnamomum frutex odoratus, ex Asia devehebatur: eo condiebatur aqua odoris suavissimi.

3. *Peregrinis nugis*. Odoribus alienis, & longè petitis.

XLIII.

Ravennæ cisterna.

1. Sit cisterna mihi,quàm vinea, malo Ravennæ:
2. Cùm possim multò vendere pluris aquam.

VERS. 1. *Cisterna*. Locus est ubi aqua pluvialis collecta servatur. *Ravennæ*. Ravenna, *Ravenna*, alias Æmiliæ, nunc Romandiolæ caput, oppidum est Italiæ maritimum, in intimo sinu Adriatico. Ibi magna est dulcis aquæ penuria,magna vini copia. Lege sequens epigramma.

XLIV.

Caupo liberalis.

1. Callidus imposuit nuper mihi caupo Ravennæ:
2. Cùm peterem mixtum,vendidit ille merum.

VERS. 1. *Imposuit*. Me decepit.

2. *Mixtum*. Temperatum aquâ vinum. *Merum*. Aquâ non mixtum: carior enim est aquâ Ravennæ, quàm vinum; propter aquæ dulcis penuriam: itaque vinum merum vilius est, quàm aquâ dilutum. Ludit in paradoxo.

XLV.

Villa dives.

1. Baïana nostri villa, Basse, Faustini
2. Non otiosis ordinata myrtetis,
3. Viduaque platano, tonsilique buxeto
4. Ingrata lati spatia detinet campi:

5. Sed

Sed rure vero, barbaróque lætatur.
Hîc farta premitur angulo Ceres omni,
Et multa fragrat testa senibus autumnis:
Hîc post Novembres, imminente jam brumâ
Seras putator horridus refert uvas.
Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vitulúsque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba sordidæ cortis,
Argutus anser, gemmeique pavones,
Noménque debet quæ rubentibus pennis;
Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum Phasiana Colchorum;
Sonántque turres plausibus columbarum.
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur:
Avidi sequuntur villicæ sinum porci,
Matrémque plenam mollis agnus expectat,
Cingunt serenum lactei focum vernæ,
Et larga festos lucet ad Lares silva.
Non segnis albo pallet otio caupo,
Nec perdit oleum lubricus palæstrita;
Sed tendit avidis rete subdolum turdis,
Tremulâve captum lineâ trahit piscem,
Aut impeditam cassibus refert damam.
Exercet hilares facilis hortus urbanos,
Et pædagogo non jubente lascivi
Parère gaudent villico capillati:
Et delicatus opere fruitur eunuchus.
Nec venit inanis rusticus salutator,
Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metámque lactis Sassinate de silva:
Somniculosos ille porrigit glires;
Hic vagientem matris hispidæ fœtum,
Alius coactos non amare capones:
Et dona matrum vimineo ferunt texto
Grandes proborum virgines colonorum.
Facto vocatur lætus opere vicinus;

41. Nec avara servat craſtinas dapes menſa:
42. Veſcuntur omnes, ebriòque non novit
43. Satur miniſter invidere convivæ.
44. At tu ſub urbe poſſides famem mundam,
45. Et turre ab alta proſpicis meras laurus,
46. Furem Priapo non timente ſecurus:
47. Et vinitorem farre paſcis urbano,
48. Pictámque portas otioſus ad villam
49. Olus, ova, pullos, poma, caſeum, muſtum.
50. Rus hoc vocari debet, an domus longè?

VERS. 1. *Baïana*. De Baiis vide Lib. I. Ep. 51. 54 & aliàs paſſim.

2. *Otioſis*. Sterilibus. Non eſt plena myrtis ordine certo digeſtis: v. g. in quincuncem. Myrtetum, locus eſt myrtis conſitus.

3. *Vidua*. Sterili; hoc eſt, quæ vitibus non maritatur, ut ulmus, populus, &c.

Tonſili. Romani tondebant ita buxum ut varias animalium figuras referret.

4. *Ingrata*. Infœcunda, quæ nihil domino reddunt, more ingratorum hominum.

5. *Vero*. Rus verum illud eſt, quod ad fructus percipiendos colitur, ubi non ſunt hortenſes tantùm deliciç, &c. *Barbaro*. Ruſtico, inculto, at frugifero.

6. 7. In hac villa frumentum omnibus in angulis ſtipatur, & conditum vinum vetus à multis autumnis ac in teſtis ſervatum, fragrat.

9. *Putator*. Vinitor, qui vitem amputat, reportat domum uvas quæ poſt factam vindemiam relictç fuerant in palmitibus, vel negligentiâ colligentium, vel ut matureſcerent. *Horridus*. Pannoſus, frigens.

11. Nondum cornibus armata fronte prælia deſtinat.

12. *Turba cortis*. Gallinæ, anſeres, &c.

13. *Argutus*. Semper ſtrepitans & clangens.

Gemmei. Gemmantibus caudis nitentes.

14. Et avis phœnicopterus: ſic dicta nimirum à pennis purpureis: φοίνιξ purpura, πτέρον ala.

15. *Picta*. Ob pennas maculoſas & varias. *Numidicæ*. Subaudi, Gallinæ. Numidia pars eſt Africæ: hinc illæ deportabantur. *Guttatæ*. Maculis verſicoloribus: ut guttis, pictæ.

16. Et avis phaſiana frequens apud Colchos impios & veneficos, qui malè audiunt propter Medeæ ſuæ veneficia & ſcelera. De illis dictum pag. 24 *Phaſiana*. Avis ita dicta à Phaſide Colchorum flumine.

17. *Plausibus*. Alis plaudentibus columbaria perstrepunt.

18. *Cereus*. Obesus, pinguis: nam ex pinguedine exititit ille color pallidus; hinc libro IX. *Pallere* posuit pro pinguescere. *Palumbus*. Columba silvestris.

19. *Villicæ*. Ferentis scilicet glandes, siliquas, &c.

20. *Plenam*. Lacte distenta ubera gerentem. *Expectat*. Domi conclusus in ovili.

21. *Lactei*. Renidentes, lauti, pingues. De *Verna*, vide supra Epigr. 1. & Lib I. Ep. 36. *Serenum*. Igne claro collucentem.

22. *Ad Lares*. Ad focum, circa quem erant Larium simulacra, quibus erat sacer focus. *Festos*. Lætos, & nitentes, ollis & cacabis quasi coronatos. Vel, Deorum statuis ornatos.

23. Caupo, qui prætereuntibus viatoribus vinum è villa collectum vendit, non feriatur, nec palæstra inutili occupatur, sed, &c. In villis rusticanis vulgò erat caupona, ubi vinum & opsonia præbebantur hospitibus. Cùmque istæ cauponæ non adeo frequentarentur, ut in oppidis, caupo villæ Faustini fuisset otiosus, nisi aucupio, venatui, &c. operam dedisset. *Albo*. Pallido: nam otiosi flaccido & luteo sunt colore.

24. *Palæstrita*. Is est, qui in palæstra exercetur. Est autem palæstra locus destinatus luctationi, quæ πάλη græcè dicitur. Luctaturi autem oleo corpus ungebant, ne facilè prensari ab adversario aut dejici possent, hinc vocem illam explica *lubricus*, sive etiam ut essent valentiores. Iste igitur caupo non perdit oleum, quia oleo non utitur, nec, ut palæstritæ, luctatur. Allusit ad proverbium *oleum perdere*, id est, frustra aliquid facere. Non inutili palæstrâ exercetur, sed utili aucupio.

28. *Urbanos*. Cives qui rusticandi causâ in villam conveniunt, suaviter in horto exercentur, cursitant, spatiantur.

29. Et pueri heriles, qui rusticantur in villa, licèt eos pædagogus suus patiatur feriari, neque illis quidquam tunc laboris imponat, tamen ultrò gerunt morem villico, præcipienti operis aliquid. Vel; malunt villico obedire, quàm pædagogo.

Lascivi. Petulantes, protervi.

30. *Capillati*. Pueri ingenui & honestius culti, quibus longior & decentius pexa coma: vel, impuberes; comas enim vulgò alebant usque ad pubertatem.

31. Ipsi Eunuchi, otiosi in urbe, amant hîc laborem: opus, ut ceteri, faciunt.

32. Non veniunt vicini rustici ad Faustinum visendum honoris ergo, & salutandum ex alia villa, aut oppidulo, inanes & vacui, sed afferunt mella flava cum ipsis favis, aut caseos, &c.

34. *Metam*. Caseos in metæ formam coactos & coagu-

latos. Meta est figuræ rotundæ, oblongæ, & fundo lato in acutum aut obtusum desinit. *Saffinate*. Sarsina aut Saffina est oppidum Romandiolæ sive, ut olim vocabant, Æmiliæ, nunc in ditione est Pontificia, ad caput Sapis fluvii, vocaturque etiam nunc *Sarsina*.

36. *Fœtum*. Hœdulum, capellæ fœtum.

37. *Coactos*, &c. Exsectos.

38. *Dona Matrum*. Ova.

40. *Facto opere* Labore & opere rustico absoluto.

43. *Satur*, &c. Quia saturatos est dapum reliquiis, quæ non servantur in crastinum.

44. At tu, in tuo prædio suburbano esuris cum tuis munditiis. Est quidem elegans tuum illud prędium, sed nihil in eo nascitur quo placari fames possit.

45. *Meras*. Solas, non comitatas arboribus frugiferis.

46. *Priapo*. Erat Deus hortorum custos: securus ille à furibus erat in Bassi rure & prædio, quia nihil erat quod auferretur.

47. *Urbano*. Quia nihil est in sterili villa unde vinitor alatur: itaque in eam ab urbe far apportandum. *Farre*, Frumento, cibo.

48. *Pictam*. Elegantem.

50. Villa tua, ô Basse, an debet vocari prædium? an potiùs urbana domus, sed longè ab urbe posita, in quam omnia ex urbe magno incommodo sint advehenda? Domus longè, ὁ πόῤῥω οἶκος, domus procul sita: urbana domus, ab urbe distans; nihil ab urbanis ædibus discrepans, nisi quod procul ab urbe sit.

XLVI.

Cerdones & fullones munerarii.

1. Sutor cerdo dedit tibi, culta Bononia, munus:
2. Fullo dedit Mutinæ: nunc ubi caupo dabit?

Vers. 1. *Bononia & Mutina*, civitates Italiæ, *Bologna, Modena*. Utraq; in Æmilia, Galliç Togatæ parte. *Culta*. Elegans, ornata moribus, litteris, &c. *Munus*. Vide Ep. 13. hujus Libri.

2. *Fullo*. Qui lavat vestes, tingit, purgat, &c.

Dabit? An etiam dabit Romæ? ut nihil ad ignominiam nostram desit.

LXVII.

Cœna non æqua.

1. Cùm vocer ad cœnam non jam venalis, ut ante,

2. Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur?
3. Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino,
4. Sugitur inciſo mytilus ore mihi:
5. Sunt tibi boleti; fungos ego ſumo ſuillos:
6. Res tibi cũ rhombo eſt; at mihi cum ſparulo:
7. Aureus immodicis turtur te clunibus implet;
8. Ponitur in cavea mortua pica mihi.
9. Cur ſine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?
10. Sportula quod non eſt, proſit; edamus idem.

VERS. 1. *Non jam venalis*. Non jam mercede conductus, ut olim ſub Nerone. Vide Ep. 24. hujus libri. De lacu Lucrino dixi Ep 55. Lib. I.

4. *Mytilus*. Eſt vilis piſciculus, *la tellina*, teſtâ incluſus, quâ ſibi os incidi & ſecari queritur Martialis, dum mytilus fugitur.

5. *Suillos*. Fungorum alii boleti dicuntur, qui optimi: alios deteriores, per contemptum, ſuillos vocat, id eſt, qui ſuibus immundis comedendi relinquuntur.

6. *Sparulo*. Vili piſciculo: qui fortaſſe nomen habet à ſparo, telo quodam agreſti, cujus formam imitatur. Rhombus, eſt piſcis exquiſitus.

Aureus. Flavus, pallidus, qui color ex pinguedine naſcitur, ut dictum eſt Ep 45. Vel; eximius, qui auro contra væneat. *Immodicis*. Pinguibus, obeſis.

9. *Sine te*. Siquidem non iiſdem cibis utor: *Tecum*, quia eidem accumbo menſæ.

10. Fac ut proſit mihi quòd ſublata eſt ſportula: eoſdem cibos edamus, ſiquidem cœnâ jam rectâ utimur. Vide Ep. 6. hujus Libri.

XLVIII.
Petitor improbus.

1. Eſſe nihil dicis, quidquid petis, improbe Cinna:
2. Si nil, Cinna, petis; nil tibi, Cinna, nego.

VERS. 1. *Nihil*. Rem eſſe nullius momenti, rem nihili eſſe.

XLIX.
In emacem.

1. Centenis quòd emis pueros, & ſæpe ducenis;
2. Quòd ſub rege Numa condita vina bibis:
3. Quòd conſtat decies tibi non ſpatioſa ſupellex,

4. Libra quòd argenti millia quinque rapit:
5. Aurea quòd fundi pretio carruca paratur,
6 Quòd pluris mula est, quã domus, empta tibi:
7. Hæc animo credis magno te, Quincte, parare?
8. Falleris: hæc animus, Quincte, pusillus emit.

Vers. 1. *Pueros*. Servos. Centena sestertia valent libras Francicas 10000.

2. *Numa* Fuit rex secundus Rom. Significantur vina vetustissima. Hyperbole.

3. *Decies*. Subaudi centenis millibus sestertiûm, id est, libris nostratibus 100000. *Non spatiosa*. Quæ non multùm occupet loci, quæ artificio carior, quàm materiâ & mole sit.

4. Quòd una libra argenti, nempe cælati, factique; sive vas aliquod unius libræ, millibus quinque sestertiis id est, libris 500 constat.

Rapit. Quia dum appenditur, trahit ad se & rapit pondus oppositum, in trutina, seu statera.

5. 6. Quòd rheda inaurata, aureis ornamentis insignis, tanto pretio tibi constet, quanto integrum prædium: quod mulam pretio majore, quam domum emeris.

8. *Pusillus*. Qui his nugis capiatur. Istis carere posse, magni animi est.

L.

Bellus homo.

1. Cotile, bellus homo es; dicunt hoc, Cotile, multi:
2. Audio: sed quid sit, dic mihi, bellus homo.
3. Bellus homo est, flexos qui digerit ordine crines,
4. Balsama qui semper, cinnama semper olet:
5. Cantica qui Nili, qui Gaditana susurrat;
6. Qui movet in varios brachia vulsa modos:
7. Inter femineas totâ qui luce cathedras
8. Desidet, atque aliqua semper in aure sonat:
9. Qui legit hinc illinc missas, scribitque tabellas;
10. Pallia vicini qui refugit cubiti:
11. Qui scit, quẽ quis amet; qui per cõvivia currit;
12. Hirpini veteres qui bene novit avos.
13. Quid narras? hoc est, hoc est homo, Cotile, bellus?
14. Res pertricosa est, Cotile, bellus homo.

VERS. 3. Ista verba sunt Cotili, qui à Martiale interrogatus superiore disticho, explicat quid sit bellus homo. Vide Ep. 30. Lib. II.

5. Qui Ægyptiorum & Gaditanorum lascivas cantilenas semper cantillat; quod factitabant molles & effeminati. De Gadibus, dictum Epig. 36. lib. I.

6. Qui saltat exertis in numerum & jactatis mollibus brachiis. *Vulsa*. Vide Ep. 30. Libri II.

8. Qui semper garrit alicui in aurem, ut gerrones, & rumusculorum aucupes, atque architecti factitant.

6. *Tabellas*. Amatorias fortasse litteras, aut rerum novarum, ut fit, plenas.

10. Qui timet ne quis, prope adstans, ipsum tangat, ac vestem ex arte complicatam confundat. Vide Epig. 35. Libri II.

12. *Hirpini*. Erat equus famosus, qui plurima in circo palmas retulerat: cujus genealogiam & stemma nescio qui malè curiosi texebant.

13. *Quid narras?* Decem superiora carmina dixisse fingitur Cotilus & hominem bellum in illis definivisse. Respondet Martialis: Quid ais, hoccine tandem est homo bellus? certè est res prætricosa, seu pertricosa, id est, tricarum & nugarum plena: næ, si ita est, homo bellus est merus nugator. Tricæ, apinæ, quid sint, vide Lib. I. Epig. 94. Tricæ dicuntur etiam fila quædam & impedimenta pullorum gallinaceorum pedibus innascentia: unde illa vox pro leviculis negotiis usurpatur.

LI.

Dulcis facundia.

1. Sirenas, hilarem navigantium pœnam,
2. Blandásque mortes, gaudiúmque crudele,
3. Quas nemo quondam deserebat auditas,
4. Fallax Ulysses dicitur reliquisse:
5. Non miror; illud, Cassiane, mirarer,
6. Si fabulantem Canium reliquisset.

VERS. 1. Erant Sirenes, monstra quædam marina in freto Siculo, virginum specie ac vultu, piscium cauda, luporum voracitate; quæ suavitate cantus illectos vectores abducebant in scopulos, ac vorabant. Eas effugit prudens Ulysses obturatis cera sociorum auribus, seque ad navis malum alligari jusso.

9. *Fabulantem*. Suaviter ac nequiter garrientem; tam blanda & suavis est ejus facundia! Vide Epig. 16. hujus Libri, & 53. 60. Libri I.

LII.

In Antonium Ciceronis interfectorem.

1. Par scelus admisit Phariis Antonius armis;
2. Abscidit heu vultus ensis uterque sacros.
3. Illud, laurigeros ageres cùm læta triumphos,
4. Hoc tibi, Roma, caput, cùm loquereris, erat.
5. Antonî tamen est pejor, quàm causa Pothini;
6. Hic facinus domino præstitit, ille sibi.

VERS. 1. Antonius admisit scelus simile illi, quod Ægyptii admiserunt, qui Pompejum interfecere. Quid sit Pharus, dictum est pag. 83.

2. *Uterque*. Ægyptiorum ensis & Antonii *Vultus sacros*. Pompeii & Tullii caput.

3. *Illud*. Pompeii caput. Tuum illud, ô Roma, caput erat, cùm triumphares. Pompejus de tribus orbis terræ partibus triumphavit.

4. *Hoc*. Ciceronis caput. Hoc caput, tuum erat caput, ô Roma: Ciceronis ore loquebaris.

5. *Pothini*. Ptolemæi satelles fuit, à quo percussus est Pompejus Ita legendum hoc nomen Scriverius admonet: quia græcè à Plutarcho scribitur Ποθεινός, nõ Φωτεινός.

6. Pothinus in gratiam domini scelus hoc admisit: Antonius ut cupiditatem ulciscendi suam expleret.

LIII.

In tardos nautas.

1. Cessatis pueri, nihilque nôstis,
2. Vatreno, Rasináque pigriores:
3. Quorum per vada tarda navigantes,
4. Lentos figitis ad celeusma remos.
5. Jam prono Phaëthonte sudat Æthon,
6. Exarsitque dies, & hora lassos
7. Interjungit equos meridiana.
8. At vos tam placidas vagi per undas
9. Tutæ luditis otium carinæ.
10. Non nautas puto vos, sed Argonautas.

VERS 1. *Nôstis*. Pro, movistis: nihildum promovistis. Legitur &, *nôstis*, id est, imperiti estis in arte remigandi: remigare non novistis. *Vatreno*. Vatrenus sive Vaternus *Santerno*, amnis est in Padum influens ex a-

gro Forojulienſi, Plinio teſte, Lib. III. cap. 16. Itemque Raſina ſive Teſina, ut ſcribit Bernardinus Scardeonius, Lib. I. Antiquitatum urbis Patavinæ. Porro hic age de fluentis ſeu rivulis ad Padum poſitis, & iis quidem, propter exiguitatem, tardioribus, clarè indicat vox *quorum* in verſiculo ſequenti, quam ab Rameſio mutatam temerè in *Quorſum* non immeritò queritur P. Scriverius.

4. *Celeuſma*. Eſt nautarum clamor, quo ſe accendunt ad remigandū. κέλευσμα, hortatio, incitatio.

5. Jam ſole (qui etiam Phaëthon dicitur) prono & meridiem prætergreſſo, dies calidior eſt, æſtus augeſcit.

Æthon. Unus è ſolis equis.

7. Et hora meridiana jubet equos interjungi, abduci ab curribus & aratris ad paſtum. Quid ſit *interjungere* explicui jam lib. II. Ep. 5.

9. Abutimini otio in carina tuta: vel otium ac tempus malè perditis, cùm feſtinare citra periculum ac tuto poſſetis: ludere otium dicitur, ut ludere operam; pro, perdere.

10. *Argonautas*. Videtur laudare iſtos nautas, cùm heroïcum illis Argonautarum nomen imponit: verum ut ignavos eadem voce carpit. Quamvis enim priſci Argonautæ ſic appellari ſint ab Argo, navi decantata, quam conſcenderunt rapturi aureum vellus; eadem vox tamen, ſi componi fingatur ex ἀργὸς piger? & ναύτης, nauta, ſignificabit pigros nautas. De Argonautis vide Ep. 12 Libri II. verſu 6.

LIV.

Paulinus, Palinurus.

1. Minxiſti currente ſemel, Pauline, carinâ:
2. Mejere vis iterùm? jam Palinurus eris.

VERS. 1. *Carinâ*. Cymbâ vel navi currente minxerat Paulinus, ne iterùm id faciat Martialis monet, ne in aquam decidat, & ex Paulino fiat Palinurus. Significat Palinurus, ſi verba græca ſumas unde vox ea componitur, eum qui rurſum meit, πάλιν rurſus οὐρέω mejo. Dicit Martialis eum fore Palinurum, alio ſenſu quàm illo quem iſtæ voces græcæ habent, videlicet non ideo tantùm quia iterùm mejet, ſed quia Palinurum imitabitur, & in mare decidet, ut Palinurus Æneïæ navis gubernator, qui oppreſſus ſomno in aquas cecidit, quemadmodum narrat Virgil. V. Æneid. verſu 850.

LV.

Ira ficta.

1. Esse negas coctum leporem, poscisque flagella:
2. Mavis, Rufe, coquum scindere, quàm leporẽ.

VERS. 1. *Flagella.* Ut coquum malè mulctes. Vide Epig. undecimum.

2. *Leporem.* Quem convivis dividas. Non est, inquis, satis coctus & edulis.

LVI.

In arrogantem & ineptum.

1. Numquã dicis ave, sed reddis, Nęvole, semper,
2. Quod prior & corvus dicere sæpè solet.
3. Cur hoc exspectes à me, rogo, Nævole, dicas:
4. Nam, puto, nec melior, Nævole, nec prior es.
5. Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque,
6. Natorumque dedit jura paterna trium.
7. Ore legor multo, notúmque per oppida nomen
8. Non exspectato dat mihi fama rogo.
9. Est & in hoc aliquid; vidit me Roma tribunum;
10. Et sedeo quà te suscitat Oceanus.
11. Quot mihi Cæsareo facti sunt munere cives,
12. Nec famulos totidem suspicor esse tibi.
13. Sed pulcrè garris, sed cantas, Nęvole, bellè:
14. Jam, jam tu prior es, Nęvole, vincis; Ave.

VERS. 1. Expectas dum te prior salutem, quasi esset alienũ à tua dignitate priùs compellare alios, & salutare.

2. Licet corvi ipsi voces humanas, docti salutem dicant. Legunt aliqui, *Curius* Licèt Curius, vir nempe priscâ & insigni nobilitate, prior alios salutet.

3. *Hoc expectes.* Nempe ut te prior salvere jubeam.

4. *Prior.* Nobilior, insignior.

5. *Uterque.* Titus & Domitianus.

6. *Natorum.* Lege postrema Epigrammata Libri II.

8. Ante mortẽ: mihi viventi, nomen celebre, & clarum est. Epig. 1. Lib. I.

9. *Tribunum.* Tribuni militares inter primos militiæ ductores censebantur; ita vocati sunt, quia è primis tribubus olim lecti fuerunt. Præerant toti legioni per vices; erant vulgò seni in unaquaque legione: jus dicebant militibus, signum dabant excubiis, &c. Præter illos veros &

legitimos tribunos, alii erant tribuni nomine tenus & honoris ergo, qui licèt nunquã vidissent castra, iisdem tamẽ atque veri tribuni, juribus ac privilegiis gaudebant, Principis beneficio. Talis Martialis noster fuit.

10. Et sum eques: sedeòque in sedilibus theatro prioribus, in ea parte, in qua si sedere audeas, jubebit te abire Oceanus & loco cedere. Habuit Martialis equitis honorem & nomen, ut alibi diximus, non censum & genus. Equitum autem jus erat ut sederent in primis ac theatro proximis subselliorum ordinibus, qui erant illis attributi. Adi Librum V. Epig. 19. & 27. *Oceanus.* Nomen est viri, cujus tunc erat munus designare suum cuique locũ in theatro, & ne quis alienum occuparet, providere.

11. Non puto tibi tot esse famulos quot sunt homines, quibus ab Imperatore jus civitatis impetravi: qui mihi debent hoc beneficium.

14. *Ave.* Salutare debeo te prior, istis præclaris artibus me superas: saluto igitur, & ave dico.

LVII.

Cerdoni se excusat.

1. Irasci nostro non debes, cerdo, libello:
 2. Ars tua, non vita est carmine læsa meo.
3. Innocuos permitte sales: cur ludere nobis
 4. Non liceat, licuit si jugulare tibi?

VERS. 1. *Carmine.* Supra, Epig. 13. & 46.
 4. *Jugulare.* Gladiatores dando, qui se, tuo jussu, interemerint; edere munera, in quibus homines jugulentur.

LVIII.

Carmina delenda.

1. Cursorem sextâ tibi, Rufe, remisimus horâ,
 2. Carmina quem madidũ nostra tulisse refers;
3 Imbribus immodicis cœlum nam fortè ruebat:
 4. Non aliter mitti debuit iste liber.

VERS. 1. *Cursorem.* Tabellarium *Sextâ horâ.* Meridianâ: sexta post ortum solis.
 2. *Madidum.* Pluviâ.
 3. *Ruebat.* Tantus erat imber, ut cœlum ruere videretur.
 4. *Non aliter.* Dignus scilicet qui aquâ totus deleretur: sic modestè suum librum deprimit.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER IV.

EPIGRAMMA I.

De natali die Domitiani.

CÆSARIS alma dies, & luce ſacratior illâ
Conſcia Dictæum quâ tulit Ida Jovem,
Longa precor, Pylióque veni numeroſior ævo,
Semper & hoc vultu, vel meliore, nite.
Hic colat Albano Tritonida multus in auro,
Pérque manus tantas plurima quercus eat:
Hic colat ingenti redeuntia ſæcula luſtro,
Et quæ Romuleus ſacra Terentus habet.
Magna quidē, Superi, petimus; ſed debita terris:
Pro tanto quæ ſunt improba vota Deo?

VERS. 1. *Dies*. Natalis Domitiani, qui incidebat in 9 Kal. Novembres.

2. Quâ luce Ida mons Cretæ natum excepit Jovem.

Conſcia Tegebatur Jupiter in Ida monte, & celabatur, ne Saturnus eum, ut reliquos liberos ſuos voraret; adeo ut ſola Ida hujus arcani eſſe conſcia videretur

Dictæum. Cretenſem, in Creta editum. Dictæ eſt mōs Cretæ, inſulæ in mari mediterraneo, contra Ægæum mare, *Candia*.

3. *Longa*. Numeroſa. Utinam ſæpe redeas, & ſæpius quàm ſuus Neſtori natalis dies.

4. Semper æquè fauſta, aut etiam felicior præſente, redi. *Pylio*. Neſtoreo. Neſtor Pyli in Græcia, rex tres hominum

ætates vixisse fertur.

5. Pergat Domitianus, ut hactenus fecit, colere Minervam in Albano, aureâ coronâ redimitus Albanum aurum vocat coronam, vestes, aurea insignia quibus Domitianus inductus præsidebat ludis qui edebantur in Albano. Erat autem Albanum, *Albano*, villa, sive arx quædam, in Latio, ubi sæpe Domitianus versebatur.

Tritonida. Minervam, quã superstitiosè Domitianus coluit. Tritonia, vel Tritonis dicitur à Tritone fluviolo Bœtiæ, apud urbem Alalcomenas, ubi Minervam natam, eductamque ferunt. Hinc Homerus eam Alalcomenidem appellat. Festa Minervæ vocabantur Quinquatria: ea Domitianus celebrabat variis ludis scenicis, & certaminibus oratorum & poëtarum.

Multus. Frequens, crebrò: vel, occupatus & assiduus in illa re. Legitur in quibusdam codicibus *cultus*, id est, ornatus.

6. Et per manus tanti Imperatoris quernę coronæ plurimæ victoribus distribuantur. Domitianus instituit Jovi Capitolino quinquennale certamen triplex, musicum, equestre, gymnicum. Victores donabãtur coronâ è quercu; hęc enim arbor Jovi sacra.

7. *Hic*. Idem Domitianus ludos sæculares iterum edat, & iis annos novo sæculo redeuntes ornet. Post evolutum sęculum Romę solemnes fiebant ludi, qui sæculares vocabantur. Illi centesimo decimo quolibet anno celebrari solebant. Eos Augustus celebraverat anno ab U.C. 737. Claudius Imp. ab illo tertius, eosdem annis post 64. ediderat præter consuetudinem: quocirca illos irritos, ac nullos censeri Domitianus jussit, & ipse alios, numeratis post Augusti sæculares ludos annis ferè 110. celebravit.

Lustro. Erat lustrum spatium annorum quinque: quo spatio ad putãdos annos Romani utebantur, ut Græci Olympiade. Porro lustrum illud in quod incidebant ludi sæculares, magnum lustrum vocabatur. Vide Horatium in carmine sæculari, Censorinum, cap. 5.

8. Et colat Ditis ac Proserpinæ sacra celebrari solita in Terento, & à Romulo pridem instituta. *Terentus*. Erat locus in Campo Martio, de quo facta mentio Libr. I. Ep. 60. in eo ara subterranea Ditis & Proserpinæ, olim à Romanis in bello Albano constituta fuerat, & altâ humo sic occultata, ut paucis nota esset. Terentus autem est appellatus, quia terebat, seu occultabat istam aram, vel quia Tiberinis aquis, ad cujus ripam erat, terebatur & alluebatur.

10. *Improba*. Iniqua, nimia. *Deo*. Domitiano, qui se Deum appellari jubebat.

II.

Spectator candidus.

1. Spectabat modò solus inter omnes
2. Nigris munus Horatius lacernis,
3. Cùm plebs, & minor ordo, maximusque
4. Sancto cum Duce candidus sederet.
5. Toto nix cecidit repentè cœlo:
6. Albis spectat Horatius lacernis.

VERS. 1. *Spectabat.* Edebat ludos Domitianus, spectabant omnes, pro more induti candidis lacernis; solus nescio quis Horatius, pullatus aderat: nix crebra decidit, adeo ut alba quoque Horatii lacerna appareret: ita coactus & ipse est, quasi divinitus, adesse albatus.

3. Cùm plebs, equites, & Senatores cum Imperatore essent candidati. *Minor ordo.* In tres ordines populus Romanus dividebatur, senatum, equestrem ordinem, & populum.

4. *Sancto.* Vel quia regum & Imperatorum nomen, majestasque sancta est; vel quia, ut modò dixi, jubebat se Domitianus Deum vocari.

6. *Lacernis.* Lacernæ vestes erant crassiores, contra frigus aut pluviam comparatæ, & imponi togis solitæ, primùm quidem in castris; post, etiam in urbe.

III.

De nivibus inter spectacula demissis.

1. Aspice quàm densum tacitarum vellus aquarũ
2. Defluat in vultus Cæsaris, inque sinus:
3. Indulget tamen ille Jovi, nec vertice moto
4. Concretas pigro frigore ridet aquas,
5. Sidus Hyperborei solitus lassare Bootæ,
6. Et madidis Helicen dissimulare comis.
7. Quis siccis lascivit aquis, & ab æthere ludit?
8. Suspicor has pueri Cæsaris esse nives.

VERS. 1. Aspice quanta sit nivis copia, quæ sine strepitu delabitur, lanæ simillima. Cùm ludos Domitianus ederet, repente plurima nix demissa est, coortâ ingenti tẽpestate: neminem permisit è spectaculo abire, aut operire caput, aut quidquam in veste mutare, qua ex re magna pars

ſpectatorum in graves morbos incidit, imo extincta eſt.

3. Sub dio tamen perſtat, & non diſcedit. Jovem ningentem placidè fert; ſic libro I. Ep. 86. dixit: *Indulgent patientiam flagello*. Vel: indulget ſpectaculo in Jovis honorem edito.

4. Nives ridet: Nix eſt aqua frigore concreta, multo aëre admixto: unde calidior eſt, ac minùs denſa.

5. Nec mirum: ſiquidem à teneris annis aſſuevit omnem cœli inclementiam perferre, & ſuâ patientiâ etiam fatigare frigidum Bootæ ſidus, ac vincere.

Bootæ. Bootes, ſidus eſt ſeptentrionale, proximè poſitum poſt illud, quod Plauſtrũ vocant, quaſi ſi plauſtrum & boves agitaret, unde illi nomen. Βοώτης; *Bubulcus*. Hyperboreus porro dicitur tractus ille, qui Boreæ ſubjectus eſt, à voce græca ὑπὲρ ſub, ſuper & Βορέας, Boreas.

6. Et frigora, nivéſque plagæ ſeptentrionalis, quæ Helicæ, ſive Urſæ, eſt ſubjecta, nudo capite ac madido excipere ſolitus, perinde ac ſi ſenſus expers foret.

Helicen. Fabulantur fuiſſe Helicen Jovis nutricem, quæ idcirco fuerit ab illo in cęlum aſcita, & ſideribus aſcripta. Urſa major Helice vulgò appellatur, & nomen habet à verbo græco ἑλίσσω volvo, quia circa polum arcticũ volvitur. Urſa minor vocatur Cynoſura. De utraque jam diximus in Lib. Spect. Ep. 14.

7. Quis ille eſt, qui nives iſtas in Imperatorem, ſatis utique familiariter & jocosè, demittit? Omnino filius tuus eſt, &c. *Siccis aquis*. Ita nix appellari poteſt. *Laſcivit*. Petulanter & protervè ludit.

8. *Pueri*. Filius Domitiani paulò ante mortuus erat ac in Divos relatus Extat hujus filii teſtis nummus, in cujus adverſa parte, puer globo cęleſti, ſtellis cinctus, inſidet, cũ hac inſcriptione. D. Cæſar Imp. Domitiani F. hoc eſt. *Divus Cæſar Imperatoris Domitiani filius*: in averſa parte, ejus mater Domitia Auguſta, uxor Domitiani, conſpicitur.

IV.

In hominem fœtidum & cimicem.

1. Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,
2. Crudarum nebulæ quod Albularum,
3. Piſcinæ vetus aura quod marinæ,
4. Laſſi Bardiacus quod evocati,
5. Quod bis murice vellus inquinatum,
6. Quod jejunia Sabbatariorum,
7. Mœſtorum quod anhelitus reorum,

8. Quod ſpurcæ moriens lucerna Ledæ,
9. Quod ceromata fæce de Sabina,
10. Quod vulpis fuga, viperæ cubile,
11. Mallem, quàm quod oles, olere Baſſa.

Vers. 1. Ordo eſt: mallem olêre quod paludes ſiccę, & fętentes lacunę olent, quòd olent Albulæ, &c. quàm olêre quod oles, ô Baſſa fędiſſime.

Lacune. Lacuna eſt foſſa, ſive cavus, aquâ ſtagnante plenus: palus verò eſt ferè plena luto & cœno, unde gravis odor.

2. Quod olent vapores ex albulis crudis & frigidis, eductì. *Albularum.* Vide Ep. 12. Libri I. Eſt Albula, ſive Albulæ, fons calidus & ſalutaris non procul Tibure, ſulphureis aquis graveolens. Crudæ vocantur, eò quòd aquæ ejuſmodi referant gravitatem ac veluti duritiem, metallorum & foſſilium, ęris, ferri, ſulphuris, à quibus vim ſuam habent, & per quæ, veluti per colum, tranſmittuntur.

3. Quod redolet vetus piſcina, non fontana vel fluvialis, ſed marina. Aqua marina gravioris eſt odoris.

4. Quod Bardocucullus veterani & ſeniculi militis.

Bardiatus. Hanc vocem explicui Libro I. Ep. 47.

Evocati. Sic dicebantur milites emeriti, qui difficillimis temporibus rogabantur iterùm militare, & per litteras vel nuncios evocabantur. Illi vulgò incompti & hirſuti, olidique erant, malo nempe & labori aſſueti. Hinc laſſi vocantur in hoc verſiculo, nempe diuturna militia defatigati. Legit Turnebus *Laſſi Bardaici* (ſive Bardiaci) *os quod evocati*, tam olidus es quàm fœtet os & anhelitus Bardiaci militis evocati. Erãt Bardi (de quibus incidit mentio in memorato Ep. 47. Lib. I.) ſeu Bardæi aut Bardiaci, Galli quidam; Galli autem ut plurimùm militabant.

5. Sæpiùs imbutæ purpurâ veſtes olent graviter Et purpura lotio etiam admixto inficiebatur.

6. Quod jejunantes Judæi. Eos *Sabbatarios* appellat quia illorum feſta, ſabbata dicebantur. Jejunantium autem halitus eſt gravior. Huc accedit, quod Judæi ſæpe à ſcriptoribus fœtentes appellantur, quaſi proprio gentis vitio.

7. *Reorum.* Cura & angore animi, avocatur alio ſtomachi calor, unde minus coquuntur cibi; ex ea autem cruditate anima putris oritur: nihil autem homine reo triſtius.

8. *Ledæ.* Anicula quędam indicatur putida & retorrida. *Moriens*, recèns extincta.

9. *Ceromata.* Ceroma, genus unguinis & adipis erat, quo utebantur athletæ, ex oleo & cera confectum: craſſum & graveolens, præſertim

si oleum esset deterius, ac fæculentum, quale Sabinum. Sabini Italiæ populi κηρὸς, cera: κήρωμα, ceroma.

10. Quod vulpes fugiens canes sequentes. Tunc enim lotium pestilens dicitur emittere; cujus odore canes sæpe perculsi absistunt.

V.

Neglecta virtus.

1. Vir bonus & pauper, linguâque & pectore verus,
2. Quid tibi vis, urbem qui, Fabiane, petis?
3. Qui nec leno potes, nec comissator haberi,
4. Nec pavidos tristi voce citare reos:
5. Vendere nec vanos circum pallatia fumos;
6. Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.
7. Unde miser vives, homo fidus, certus amicus?
8. Hoc nihil est. Nunquam sic Philomelus eris.

VERS 3. *Comissator.* Popino, helluo. *Haberi.* Esse, adhiberi.

4. Nec fungi præconis officio, ad reos citandos, vocandósque in jus.

5. Nec tuam apud Principem gratiam vendere: vel; elegantes, versiculos, fictásque fabulas narrando pecuniam ab aulicis colligere. Vel; quæstum ex adulatione facere. *Fumos.* Alexãder Severus Romanus Imperator, cùm audisset aulicum adulatorem magnas opes collegisse, homines Principi, ut aulici factitant, commendando: eum lignis humidis & fumo necari jussit; pereat, inquit, fumo, qui fumos vendidit.

6. *Cano.* Canus erat insignis tunc tibicen; Glaphyrus verò, citharœdus: uti Philomelus, sive Philomusus. Illæ autem artes hac tempestate magno erant in pretio.

8. Fides, amicitia, probitas, viliores alga sunt, nihil ad rem faciendam juvant: iis artibus nunquam evades ad eas opes quas Philomelus sua sibi cithara peperit.

VI.

In dissimulatorem nequitiæ.

1. Credi virgine castior pudicâ,
2. Et frontis teneræ cupis videri,
3. Cûm sis improbior, Malisiane,
4. Quàm qui compositos metro Tibulli
5. In Stellæ recitat domo libellos.

Vers. 2. *Tenere*. Impudentes, improbi, duræ frontis vulgò esse dicuntur. Modesti verò & casti, teneræ; quia facilè erubescunt.

4. *Metro*. Carmine, stilo.

Tibulli. Tibullus molli & sæpe obsceno carmine usus est: eodem, quo Ovidius, anno, nempe 711. ab urbe condita, est natus.

5 *Stellæ*. Erat ille poëta bonus ac dives, qui recitantibus domum suam pro more divitum, commodabat. Quis autem foret ille recitator, tacet; fortasse quia fatis notus erat.

VII.

Quo tempore suos Cæsari libros offerri velit.

1. Prima salutantes atque altera continet hora;
2. Exercet raucos tertia causidicos:
3. In quintam varios extendit Roma labores;
4. Sexta quies lassis, septima finis erit:
5. Sufficit in nonam nitidis octava palæstris;
6. Imperat excelsos frangere nona toros.
7. Hora libellorum decima est, Eupheme, meorũ,
8. Temperat ambrosias cùm tua cura dapes;
9. Et bonus ætherio laxatur nectare Cæsar,
10. Ingentique tenet pocula parca manu.
11. Tunc admitte jocos: gressu timet ire licenti
12. Ad matutinum nostra Thalia Jovem.

Vers. 1. Hora diei prima (post solis nempe ortum) & secunda, destinatæ sunt salutatoribus.

2. Hora tertia (id est, nona matutina, ut numeramus Galli) causę agũtur in Foro

3. Usque in sextam, hoc est, duodecimam, laborant opifices, Ita ut hora meridiana intermittant laborem minus robusti, & opere jam fatigati; hora verò post meridiem prima, omnes ab eo quiescant.

5. Ab octava ad nonam, nempe à secunda serotina ad tertiam, spatii temporisque satis est ad varias exercitationes, & palæstram. Dictum de palæstra libro III. Ep. 5. & alibi passim.

6 Hora non mensæ accumbitur, & lecti, sive tori disturbantur. Hæc apud nos est tertia serotina.

7. 8. Cùm Cæsar, quasi Deus, nectare, & ambrosia vescitur, tunc opportunum est tempus illi meos libros offerendi. *Temperat*. Erat ille Euphemus pincerna Domitiani, aut mensæ structor, aut ciborum sector. *Ambrosias*. Ambrosia Deorum cibus est, ut nectar illorum

potio ἀμβρόσιος, immortalis, divinus: quia mortalibus nefas eo cibo vesci.

9. *Laxatur*. Recreatur, curis negotiorum solvitur.

10. *Parca*. Nempe sobrius ac temperans.

11. Tunc intromitte meos libellos; nam mihi religio esset eos, ut sunt liberiores & jocosiores, matutino tempore offerre Domitiano legendos, quippe tunc feriis rebus occupato. Jovem illum hic, ut aliàs sæpius, appellat. *Thalia*. Una è Musis, jocosa & ludicra. Θάλλω, *floreo, lætor*.

VIII.

Suos amico libros mittit.

1. Dum novus est neque adhuc rasâ mihi fronte libellus,
2. Pagina dum tangi non bene sicca timet;
3. I puer, & caro perfer leve munus amico,
4. Qui meruit nugas primus habere meas.
5. Curre, sed instructus; comitetur Punica librum
6. Spongia: muneribus convenit illa meis.
7. Non possunt nostros multæ, Faustine, lituræ
8. Emendare jocos: una litura potest.

V. 1. *Rasa*. Vide lib. 1. Ep. 58. ibi de fronte libri, pumice, &c. fusè disseruimus.

2. *Sicca*. Ob recens miniũ & pigmenta, quibus ornabant libros.

5. *Instructus*. Noli omittere egregium instrumentum, rem valde necessariam, nempe spongiam. Punicam vocat, quia spongiæ præstantes afferebantur ex Africa.

7. Opus esse lituris nimiũ multis ut emendarentur mea epigrammata: deleri penitùs cuncta præstat.

8. *Una*. Si uno ductu totus liber deleatur. Aliquando in membranis ita scribebant aliquo pigmento & liquido colore, ut deletiles essent characteres, quos udâ spongiâ delebant. Vulgò tabulis cera obductis utebantur ad scribendum, in quibus, graphio, seu stilo fereo, cujus pars ima erat acuta, summa verò, plana & lata, quasi incidebãt literulas, & imprimebant molli ceræ: easdem verò delebant, ceram complanando supremâ graphii parte.

IX.

In Antonium Saturninum.

1. Dum nimiũ vano tumefactus nomine gaudes,
2. Et Saturninum te miser esse pudet:

3. Impia Pharrhasiâ movisti bella sub ursâ,
4. Qualia qui Phariæ conjugis arma tulit.
5. Exciderátne adeo fatum tibi nominis hujus,
6. Obruit Actiaci quod gravis ira freti.
7. An tibi permisit Rhenus, quod non dedit illi
8. Nilus, & Arctois plus licuisset aquis?
9. Ille etiam nostris Antonius occidit armis,
10. Qui tibi collatus perfide, Cæsar erat.

VERS 1. Dum Antonii nomine, quod geris, elatus, speras te M. Antonio Triumviro similem fore, teque pudet nihil nisi Saturninum esse. Saturninus quidam, de quo agit in 2. versu, & cujus nomen gerebat cum Antonii nomine is quem hoc epigrămate insectatur vates, fuerat obscurus homo & perduellis: nolebat igitur illi similis esse iste L. Antonius Saturninus sed magis Antonii nomen & fortunam ambiebat.

2. *Saturninum*. L. Apulejus Saturninus, tribunus plebis, rerum novarum cupidis, seditione concitatâ, interfectus est circa annum ab U.C. 645.

3. *Impia*, &c. L. Antonius Saturninus, cùm esset superioris Germaniæ præses; bellum civile movit in Domitianum, pertractis in suas partes barbaris: qui cùm per constrictum glacie Rhenum in ejus castra transire jam pararent, seque illius copiis adjungere, solutis repentè nivibus & glacie Rhenus transitum illis interclusit: ipse Saturninus captus, & interfectus est. *Sub ursa*. In Germania quæ est plaga Septentrionalis. Ursa signum Septentrionale, de quo supra Epig. 3. Parrhasia dicitur, quia poëtæ fabulantur Callistonem Lycaonis Arcadis filiam in ursam minorem fuisse mutatam: Arcadia autem, Græciæ pars in media Peloponneso, dicta quoque est Parrhasia, à Parrhaso Lycaonis filio.

4 Quomodo Antonius in gratiam Cleopatrę Ægyptię, bellum civile movit. De voce Pharius dictum Libro I. Epig. 73.

5.6. An oblitus eras, quam tristi fato is, qui gerebat hoc nomen, nempe Antonius Triumvir, perierit? Quem Augustus hostis Actiaco bello victum fugere compulit in Ægyptum, & sibi necem consciscere. *Actiaci* Actium. Epiri urbs & promontorium, *Capo Figalo*, ad os sinus Ambracii. Ibi Cæsar Augustus Antonium & Cleopatram vicit. Hinc Actius, Actiacus, nomina gentilia.

7. Si Ægyptus ditissima provincia non potuit Antonium tutari, quo pacto Germania tibi contra Domitianum pugnanti auxilio esse potuit?

8. *Arctois*. Septentrionalibus, incultis, barbaris, quæ Ἄρκτος græcè dicitur, subjectis. *Aquis*. Nilo, qui cum freto Actiaco comparandus non est.

10. Qui tecum comparatus Cæsar dici poterat: qui tantùm te superavit, quantum Augustus ipse Antonium.

X.

Epithalamium.

1. Claudia, Rufe, meo nubit Peregrina Pudenti,
2. Macte esto tædis, ô Hymenæe, tuis.
3. Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo;
4. Massica Theseis tam bene vina favis.
5. Nec meliùs teneris junguntur vitibus ulmi;
6. Nec plus lotos aquas, littora myrtus amat.
7. Candida perpetuo reside Concordia lecto,
8. Tàmque pari semper sit Venus æqua jugo.
9. Diligat illa senem quondam: sed & ipsa marito,
10. Tunc quoque cùm fuerit, non videatur anus.

VERS. 1. *Peregrina*. Est hic nomen proprium. Claudia Peregrina vocabatur.

2. Felix & bonus adsis, ô Hymenæe, cum tuis tædis: gratulor tibi, ob istas nuptias, à te conciliatas.

Macte. Ea vox nihil aliud quàm felicem apprecationem & hortationem sonat. Olim dicebatur mactus, macta, mactum, per syncopen, pro magis auctus, id est, nova cujusdam rei accessione, præsertim honoris, cumulatus: unde quando superis donis quidpiã offerebant, conceptis utebantur his voculis: *Macte esto, his v. g. floribus, ô Apollo*: id est, colo te & veneror his floribus qua in locutione vocativus *macte* pro nominativo usurpatur, ut sæpe factitant Latini. Interdum adverbii more ponitur Liv. lib. II. *Jubere macte virtute esse*.

Tædis. Cum illis pingitur Hymenæus.

3. *Tam bene*. Quàm Rufus & Claudia. *Cinnama*. Cinnamum est odoratus frutex, sive unguentum ex ejus succo factum. Arbuscula est eadem atque cinnamomum: nascitur in Æthyopia: quidam id esse putant quod vocamus Galli, *de la canelle*. Nardus quoque frutex odoratus.

4. *Thescis*. Atticis: Theseus rex Atheniensium fuit. Mel in Attica excellens erat: de Massico vino dictum Lib. I. Epig. 25. *Vina*. Vinum admixtum melli, mulsum appellatur, οἰνόμελι. *Favis*. Lege Lib I. Ep 38.

6. *Lotos*. Lotus arbor est, aquis gaudens: ejus fructus dulcissimus, adeo ut Homerus

dicat ſocios Ulyſſis, eo guſtato noluiſſe in patriam redire; hinc proverbiũ, *lotũ guſtavit*.

8. Et faveat Venus, propitia ſit, illi jugo, id eſt, connubio, quod tam æquales ſociat. Ubi par pari jungitur, felix & ſtabile conjugium eſt.

10. *Non videatur anus*. Formâ per ſenium amiſsâ, non amittat viri amorem: viro, vel anus, placeat; non ſpernatur ut deformis, & vetula.

XI.

Silio Italico ſuos libros mittit.

Sili Caſtalidum decus ſororum,
Qui perjuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidoſque
Aſtus Hannibalis, levéſque Pœnos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paullùm ſepoſitâ ſeveritate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis ſonat hinc & hinc fritillis,
Et ludit popa nequiore talo;
Noſtris otia commoda Camœnis:
Nec torvâ lege fronte, ſed remiſſa
Laſcivis madidos jocis libellos.
Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni.

Vers. 1. *Sili* Silius Italicus poëta, ſtilum Virgilii adamavit, & quantum fas eſt, expreſſit: ſcripſit metro bellum Punicum ſecundum: fuit idem Conſul poſtremo Neronis anno, ac ſubinde Aſiæ proconſul. Ejus patria fuit Corfinium, Pelignorum in Italia, civitas, quæ etiam Italica dicta eſt: vel, ut malunt alii, Italica, urbs Bęticę. Hinc illi cognomen Italici. Lege Plinii epiſt 7. lib. 3. in qua Silius bellè deſcribitur. *Caſtalidum* Muſarum. Caſtalius fons eſt ad radices Parnaſſi mõtis.

2. Qui Hannibalem & Pęnos perjuros ac barbaros ingenti ore, id eſt, heroïco carmine, canis & exagitas.

Perjuria Pœni perfidi vulgò habiti ſunt, ac fœdifragi.

5. *Africanis*. Scipionibus, quorum alter, major Africanus dictus, Annibalem ex Italia pulſum in Africam redire compulit, & Pęnos victos tributo mulctavit: alter, minor Africanus dictus, ſive Æmilianus, quia Pauli Æmilii filius cũ eſſet, adoptatus fuerat à filio majoris Africani, Carthaginẽ delevit. Vide l. 2. ep. 2.

7. Dum cives Saturnalibus licentiores & vagi diſcur-

runt, aleaque ludunt. *December*. Quo mense Saturnalia celebrabantur.

Fritillis. Sunt turriculæ corneæ aut eburneæ, in quas tesseræ conjiciuntur, ne quis eas componat ac fraudem faciat: incertos appellat, quia jactum incertum reddunt. Nefas autem erat aleâ ludere præterquàm Saturnalibus. Est alea propriè ludus omnis, in quo plus est loci fortunæ, quàm prudētiæ: usurpatur sæpe pro talorum ludo, seu tesserarum.

9. *Et ludit popa &c* Popæ erant sacrificuli, seu sacrorum in cædendis victimis administri, vulgò vafri homines & nequam. Illi igitur per eos dies talis ludunt, sed compositis per dolum. Ea lectio est Scriverii, Gruteri, &c. ex Palatino Codice. Miror placere Radero & multis aliis alteram lectionem: *Et ludit rota nequiore talo*. Eam tamen explicabo: Per rotam intelligit Ramiresius circulum & coronam aleatorum in orbem assidentium & ludentium: Raderus verò ipsum fritillum in quo rotatim & circulatim tali convolvuntur. Brodæus legendum esse, *tropa* non *rota*, conjectat è loco Pollucis Lib. IX. Ludi genus, inquit Pollux, quæ Tropa dicitur, vulgò fit, talis immissis in scrobem ad eos commodè excipiendos comparatam.

Nequiore. Doloso, composito.

10 Aliquid otii tui tribue legendis meis versiculis.

12. *Madidos*. Tinctos jocis liberioribus & salibus.

13. Sic carmen suum de passere (vide Lib. I. Ep. 8.) Catullus fortasse misit Virgilio, ut ego meos tibi, (qui alter Virgilius es) libellos.

XII.

In stolidum petitorem.

1. Mille tibi nummos hesternâ nocte roganti
   2. In sex aut septem, Cæciliane, dies;
3. Non habeo, dixi: sed tu causatus amici
   4. Adventum, lancem, paucáque vasa rogas.
5. Stultus es? an stultum me credis, amice? negavi
   6. Mille tibi nummos, millia quinque dabo?

V. 1. *Mille nummos*. Mille nummi sestertii respondent libris Turonensibus centum.

3. *Causatus*. Causam petendi vasa & lances afferens eam quod amicus ad te venisset.

5. An desipis, an me desipere putas?

6 *Millia* 5. Subaudi, sestertiorum minorum: libræ sunt Francicæ 500. Sententia est, num tibi commodabo vasa quæ valent 5000. sestertios, cùm tibi mille sestertios dare mutuos noluerim?

XIII.

Puer stillicidio peremptus.

1. Quà vicina pluit Vipsanis porta columnis,
2. Et madet assiduo lubricus imbre lapis:
3. In jugulum pueri, qui roscida tecta subibat.
4. Decidit hiberno prægravis unda gelu.
5. Cùmque peregisset miseri crudelia fata,
6. Tabuit in calido vulnere mucro tener,
7. Quid non sæva sibi voluit Fortuna licere?
8. Aut ubi mors non est, si jugulatis aquæ?

VERS. 1 *Vipsanis*. Consule Lib. I. Ep. 89 Item pag. 153.

3. *Tecta*. Portam & fornicem. Legunt quidam *templa*, quo etiam nomine majora quælibet ædificia vocantur.

5. Cùm glacies acuta puerum occidisset.

6. Stillicidium acutum instar mucronis, & glacies, in pueri vulnere & calido sanguine intepuit, ac soluta est.

7. An mortis ullum genus est, quod Fortuna hominibus inferre pro arbitrio non possit?

8 *Si jugulantis aquæ*. Nam aquæ vulgò mergunt ac suffocant; non, instar ferri, fodiunt ac jugulant.

XIV.

Laus endromidis.

1. Hanc tibi Sequanicę pinguẽ textricis alumnã,
2. Quæ Lacędemonium barbara nomen habet,
3. Sordida, sed gelido non aspernanda Decembri
4. Dona, peregrinam mittimus endromida.
5. Seu lentum ceroma teris, tepidúmve trigona,
6. Sive harpasta manu pulverulenta rapis;
7. Plumea seu laxi partiris pondera follis;
8. Sive levem cursu vincere quæris Atham:
9. Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
10. Néve gravis subitâ te premat Iris aquâ:
11. Ridebis ventos hoc munere tectus & imbres;
12. Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

VERS. 1. 2. 3. Mittimus tibi muneri hãc endromidem, quæ est alumna, id est, opus contextum à muliere Sequanica, & quæ græcum habet nomen ac barbara vestis

ftis eft ac peregrina, nempe à Græcis inventa: fordidum quidem & parum lautum munus, fed hyeme non contemnendum. *Sequanicæ.* Sequani populi funt Galliæ ad Sequanæ fluvii fontes, nunc Burgundiæ Comitatus, *la Franche Comtè.*

2. *Lacedæmonium.* Lacedæmon, feu Sparta, urbs olim Peloponefi celeberrima, nunc oppidulum eft, *Mifitra* nuncupatum *Barbara.* Vide Lib. Spectac. Ep. 1.

4. *Endromida.* Pro, endromidem, græcâ inflexione Endromis autem dicitur à voce δρόμος, curfus, curriculum, quia utebantur Græci eâ vefte ἐν δρόμῳ, in curfu & ftadio. Sordida dicitur, quia erat hirfuta, & longioris, craffiorifque villi.

5. Seu te lucta & palæftra exercet, terifque & conficis ex oleo, cerâ, & pulvere ceroma, quo te ungas; feu pilâ trigonali ludis, aut harpaftis. *Ceroma.* Vide Ep. 4 hujus Libri. Lentum vocatur, id eft, pingue, vifcofum. *Teris:* corpori affricas terẽdo, & linẽdo.

Trigona. Pila trigon, vel trigonalis, à trigono, id eft, triangulo, nomen invenit, non quòd effet figurâ triangulari, fed quòd hanc haberet figuram quidã locus in thermis, ad hujufmodi pilæ lufum ædificatus, qui Trigon etiam dicebatur, & ut per hyemem calore modico tepidus effet, curabatur: ne exuti ad ludendum homines facilè poft ludum perfrigefcerent: hinc tepidum trigonem vates appellat. Erat hæc pila omnium minima & duriffima, ftipato & denfo pilo, (unde pilæ nomen) farta; utráque manu impellebatur & excipiebatur; prima & fumma cautio erat, ne terram contingeret, fed ut adhuc volans geminaretur.

6. *Harpafta.* Erat harpaftum, pila major paulò quàm trigon: panno concifo, lanâ vel tomento implebatur, nec repercutiebatur, fed eam alii aliis conabantur eripere, & ad fuas trãsferre partes: tum, ficubi decideret, accurrentes catervatim humi fe invicem profternebant, pulvere & fudore infecti: nomen habet ab ἁρπάζω, rapio. Tertii generis pila, vocabatur paganica quòd ea ferè in pagis uterentur. Erat major trigone, mollior harpafto, nam pluma farciebatur. Quartum genus erat follis: pila videlicet corio tecta, & vento diftenta: follis enim apud veteres idem erat ac pellis. Hæc porro pila ceteris erat levior, eámque ob caufam plumea vocatur feptimo in verfu; eadem lentiùs fertur, magis refilit, ac tardiùs defcẽdit, unde fenibus & pueris commodior: pugno redditur, non palmâ, unde pugillatoria interdum appellatur.

7. Seu follem non ponderofum dividis inter te & collufores, eum impellendo per vices.

38. *Atham*. Curfor erat egregius *Iris*. Cæleftis arcus; pluviæ omen ac nuncius.

12. *Sindone* Linteo, vefte lineâ: primùm facta ejufmodi veftis fuit Sidone, in urbe Phœniciȩ, prope Tyrum, unde nomen invenit. Quamvis findon fit endromide pretiofior & elegantior; utilior tamen non erit.

XV.

Anus & puella.

1. Dicit fe vetulam cùm fit Cærelia pupa:
 2. Pupam fe dicit Gellia, cùm fit anus.
3. Ferre nec hanc poffis; poffis, Coline, nec illam;
 4. Altera ridicula eft, altera putidula.

V. 1. *Pupa*. Puella, adolefcentula: Cærelia igitur anilē gravitatem affectabat, præter mores & ætatem: Gellia contra, puella videri volebat ac tenera. Ridicula eft Cærelia cum fua illa gravitate; Gellia ineptè delicata, cum ifta fua concinnitate.

XVI.

Improbi cur felices.

1. Nullos effe Deos, inane cælum,
2. Affirmat Selius, probátque; quod fe
3. Factum, dum negat hæc, videt beatum.

V. 3. *Hæc*. Dum Deos effe, & providentiam negat: dum fe, licèt impium, felicē videt effe factum. Atqui hæc improborum beatitas, aut exigua eft, ac mercedis loco nō-nullis ipforum bene factis à jufto Deo, ut exponit Auguftinus, rependitur: aut falfa eft, quia ipforum exitii fempiterni occafio eft certiffima; atque adeo mi{eria potiùs & pœna dicenda, quàm felicitas.

XVII.

Laus Brutiani poëtæ.

1. Dum tu lenta nimis, diúque quæris,
2. Quis primus tibi, quífve fit fecundus;
3. Graïum quífve epigramma comparabit,
4. Palmam Callimachus, Thalia, de fe
5. Facundo dedit ipfe Brutiano.
6. Qui fi Cecropio fatur lepore,
7. Romanæ fale luferit Minervæ,

8. Illi me facias, precor, secundum.

Vers. 1. Ordo versuum est. O Thalia (Musarum una, de qua Ep. 7.) Dum tu deliberas, & quæris poëtam aliquem, cui primas tribuere, vel saltem secundas possis in epigrammate condendo; interim Callimachus poëta græcus Brutiano primas ipse ultro concessit, eumque sibi ipsi prætulit Qui Brutianus si ab epigrammatis græcis, ad latina condenda se contulerit, etiam in illis primus erit, nec ego invidebo, rogabo tantùm hoc, ut ab illo secundus sim.

3. Quisve optimè componet Græca epigrammata. Vel; quis sua epigrammata comparare poterit cum Epigrammatis Græcorum vatũ: quis par erit Callimacho Græci epigrammatis principi. Fuit ille patria Cyrenæus in Ægypto: floruit Olympiade cxxv.

Brutiano. Lustricus Brutianus, ingenio, probitate, & rerum gestarum gloriâ clarus fuit *Cecropio*. Attico, græco. Cecrops fuit rex Atheniensium primus.

XVIII.

Mortem uxori imprecatur.

1. Omnes, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
2. Extulit: uxori fiat amica meæ.

Vers. 2. *Extulit*. Nempe ad rogum: veneno sustulit; aut fato mortuas habuit.

XIX.

Laus Altini soli.

1. Æmula Bajanis Altini littora villis,
2. Et Phaëthontei conscia silva rogi,
3. Queq; Antenoreo Dryadũ pulcherrima Fauno
4. Nupsit ad Euganeos sola puella lacus;
5. Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo,
6. Hic ubi septenas Cyllarus hausit aquas;
7. Vos eritis nostræ portus, requiésque senectæ,
8. Si juris fuerint otia nostra sui.

V. 1. O vos Altini littora, quæ nihil ceditis Bajanis littoribus villarum amœnarum plenis *Altini*. Est Altinum, *Altino*, Italiæ oppidum, ab Hunnis & Attila eversum atque incensum, nunc in ditione Veneta, inter Patavium & Concordiam.

2. Et silva, quę Phaëthontem è cælo ruentem & fulmine combustum excepit.

3. Et Dryas pulcherrima, (id est, silva; nam Deæ silvarum præsides, Dryades dicuntur à voce græca δρῦς, quercus,) quæ prope lacus Euganeos una nupsit Fauno Antenoreo, id est, Patavino. Sententia est: & silva juncta agro Patavino. Faunus Deus agrorum, pro ipsis agris ponitur. *Antenoreo*. Antenor Trojanus Patavium condidit Virg. 1. Æneid.

4. *Euganeos*. Euganei, populi fuere Gallię Transpadanæ, in Italia, in Veneta nunc ditione, quorum regio dicitur *Marcha Trevisana*, vel, *Trevigiana*. Quidam eos collocant inter lacus Larium & Benacum: alii versus Athesim & Vicentiam.

5. Et tu, ô Aquileja, (urbs olim clarissima, nunc viculus, *Aquileja*, ab Hunnis vastata anno 452.) felix & dives, ob viciniam Timavi fluvii, qui septeniis ostiis in mare devolvitur, & cujus aquas hausit Cyllarus equus Castoris, cùm eo Castor venisset unà cum ceteris Argonautis.

Timavo. Timavus, *Timavo*, fluvius est Carnorum, in Italia novem fontibus erumpens è monte, quibus prope mare confluentibus, ipse in sinum Hadriaticum devolvitur: ejus ostia scindunt aliquot exiguæ insulæ; hinc per ora septem aut novem in mare fluere dicitur. Ledęus in hoc loco appellatur propter Castorem Ledæ filiũ, qui ea loca nobilitavit: de quo lege plura Epig. 24. lib. Spect. & Ep. lib. I.

8. Si meo arbitrio curas, & vitam potero componere: si pones me erit optio loci, in quo senectutẽ otiosã degam.

XX.

In avarum patronum.

1. Quòd te manè domi toto non vidimus anno,
2. Vis dicam, quantum, Posthume, perdiderim?
3. Tricenos, puto, bis: vicenos ter, puto, nummos.
4. Ignoscas; togulam, Posthume, pluris emo.

V. 1. Quod te per annum totum non salutavi manè, ut alii clientes.

3. *Tricenos nummos*. Triginta sestertios. Tres libræ sunt Francicæ, ut loquimur.

4. *Pluris emo*. Atque adeo plus damni facio, tuam domum ventitando, & deterendo consumendóque meam togulam; quàm lucri, te conveniendo.

XXI.

Invidi supplicium.

1. Sæpę meos laudare soles, Auguste, libellos:

2. Invidus, ecce, negat; num minùs ergo soles?
3. Quid quod honorato non solâ voce dedisti
4. Non alius poterat quæ dare dona mihi.
5. Ecce iterùm nigros corrodit lividus ungues:
6. Da, Cæsar, tantò tu magis, ut doleat.

V. 1. *Auguste*. Domitiane. 2. *Negat*. Meos videlicet libellos tantopere laudandos esse. *Num minùs*, &c. An ideo quod meos libellos deprimit invidus, tu eos parciùs laudas? 3. 4. Adde quod mihi tua augusta voce laudato & honorato, præter laudes & verba, munera etiam dedisti qualia præter Cæsarem dare nemo poterat. *Dona*. Tribunatum, equestrem locum, jus trium liberorum, &c. Lege Lib. II. Epig. 66. 67. & Lib. III. Epig. 56.

6. Auge tua, Cæsar, in me beneficia, ut dolorem quo dignus est, augeas.

XXII.

Multitudinem epigrammatum excusat.

1. Obstat, care Pudens, nostris sua turba libellis;
2. Lectorémque frequens lassat & implet opus.
3. Rara juvant, primis sic major gratia pomis;
4. Hibernæ pretium sic meruêre rosæ.
5. Sæpius in libro memoratur Persius uno,
6. Quàm levis in tota Marsus Amazonide.
7. Tu quoque de nostris releges quêcũque libellis,
8. Esse puta solum: sic tibi pluris erit.

V. 1. 2. Multitudo & turba meorum librorum ipsis nocet, quia fastidium affert: nimis crebra carmina lassant, ac satiant lectorem.

3. In pretio & amore sunt res raræ.

5. *Persius*. Sex tantùm satyras at elegantissimè scripsit: adeo ut inter Satyricos poëtas primus à nonnullis, nec immeritò fortasse censeatur. Hunc interpretatione perpetua, notisque brevissimis illustravimus. *Marsus*. Hunc alibi laudat: Poëma heroïcum de Amazonibus scripserat non optimum.

8. Sic eum majori habebis in pretio: pluris à te fiet.

XXIII.

Piscina Cæsaris.

1. Bajano procul à lacu monemus

2. Piſcator fuge, ne nocens recedas.
3. Sacris piſcibus hæ natantur undæ,
4. Qui norunt dominum, manúmque lambunt
5. Illam, quâ nihil eſt in orbe majus.
6. Quid quod nomen habent, & ad Magiſtri
7. Vocem quiſque ſui venit citatus.
8. Hoc quondam Libys improbus profundo,
9. Dum prædam calamo tremente ducit,
10. Raptis luminibus repentè cœcus
11. Captum non potuit videre piſcem:
12. Et nunc ſacrilegos peroſus hamos,
13. Bajanos ſedet ad lacus rogator.
14. At tu, dum potes, innocens recede
15. Jactis ſimplicibus cibis in undas,
16. Et piſces venerare dedicatos.

VERS. 1 *Bajano* De Baiis dictum Epig 51. Lib. I.

2. *Nocens.* Impius, ſacrilegus, violatis nempe ſacris piſcibus.

5. *Illam quâ, &c.* Imperatoris Domitiano.

6. *Magiſtri.* Sic eum appellat, qui piſcinæ curã habebat, vel ipſum Domitianum.

8. *Libys.* Afer: piſcator ex Africa. *Hoc profundo.* Hoc mari, Bajano lacu.

9. *Calamo.* Linea piſcatoria. *Peroſus.* Deteſtans.

13. *Rogator.* Mendicus.

15. *Simplicibus.* Non doloſis, qualibus hami inſtruũtur.

16. *Dedicatos.* Dicatos Imperatori & ſacros.

XXIV.

In Hippodami nomen.

1. Quòd cupis in noſtris dicíque, legíque libellis,
2. Et nonnullus honos creditur eſſe tibi:
3. Ne valeam, ſi non res eſt gratiſſima nobis,
4. Et volo te chartis inſeruiſſe meis:
5. Sed tu nomen habes averſo fonte ſororum
6. Impoſitum, mater quód tibi dura dedit:
7. Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia poſſit,
8. Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.
9. Ergo aliquod gratum Muſis tibi nomen adopta,
10. Non ſemper bellè dicitur Hippodamus.

V. 5. Habes nomen iratis, aversisque Musis tibi datum. Fons Musis sacer (aut Helicô de quo vide p. 77. aut Permessus, de quo ibid. dictum:) pro ipsius Musis & arte poëtica ponitur.

7. *Melpomene*. Una è Musis : elegiaco præest carmini : Polyhymnia, lyrico ; Calliope, heroïco,

9. *Adopta* Assume, adscisse.

10. *Hyppodamus*. Aurigam sonat, & agitatorem equorum: quod munus mancipiorum est ; atque adeo nomen hoc parum bellum & honestum est.

XXV.

Apis electro inclusa.

1. Et latet & lucet Phaëthontide condita guttâ,
   2. Ut videatur apis nectare clausa suo:
3. Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
   4. Credibile est ipsam sic voluisse mori.

V. 1. *Phaëthontide guttâ*. Electro. Phaëthontides, id est, sorores Phaëthontis, cùm eũ lugerent extinctum, mutatæ sunt in arbores, è quibus defluit electrum, quod earum lacrima vocatur à poëtis, Ovid. 2. Met. est autem electrum visci genus, pretiosum, pellucidum, flavũ, & spissum.

2. Adeo ut suo melle inclusa videatur : est enim electri flavus color.

3. *Laborum*. Quos ponit in melle condendo. Pretiũ autẽ illud, est sepulcrum tã nobile.

4. *Voluisse*. Ut nempe in electro sepeliretur.

XXVI.

Ad poëtam ut libros suos edat.

1. Plena laboratis habeas cùm scrinia libris,
   2. Emittis quare, Sosibiane, nihil?
3. Edent heredes, inquis, mea carmina : quando?
   4. Tempus erat jam te, Sosibiane, legi.

Vers. 1. *Scrinia*. Sunt armaria & plutei, ubi libri asservantur.

4. Non possunt tam bona carmina sat citò in lucem edi. Noli rogum expectare. Videtur ipsius mortem optare. Legi non vis nisi mortuus, tempus est te legi ; ergo, te mori.

XXVII.

Toga nivea.

1. Sordida cùm tibi sit, verum tamen, Attale, dicit
   2. Quisquis te niveam dicit habere togam.

V. 2. *Niveam.* Detritam, cujus nuda fila albicant: vel; tenuitate sua frigidam, instar nivis. Jocus est in voce ambigua: nivea enim toga, ut hic sumitur, detritam significat: aliàs puram, nitidam & recentem à fullone.

XXVIII.

Damæ pugnantes in arena.

1. Frontibus adversis molles concurrere damas
2. Vidimus, & fati sorte jacere pari.
3. Spectavêre canes prædam: stupuítque superbus
4. Venator cultro nil superesse suo.
5. Unde leves animi tanto calvêre furore?
6. Sic pugnant tauri, sic cecidêre viri.

Vers. 2. Et mutuâ perire morte.

3. 4 Canes constitere velut otiosi spectatores oblatæ ultro prædæ: & venatores cultris ac venabulis suis nihil agendum superesse mirati sunt. *Superbus.* Quia gloriãtur venatores feris à se interfectis. *Cultro.* Dejectas venabulo feras venator cultro solet interimere & conficere.

5 *Leves animi.* Feræ imbelles; damæ. *Furore.* Pugnandi & moriendi.

6. *Cecidere.* Non aliter viri fortissimi mutuis sæpe vulneribus perierunt.

XXIX.

Senis fucati barba.

1. Cana est barba tibi, nigra est coma: tingere barbã
2. Nõ potes, hæc causa est; sed potes, Ole, comã.

Vers. 1. *Tingere* Pigmentis quibusdam capillos fucabant; iste, ne senex videretur, nigros sibi appingebat Barbam ita commodè inficere non poterat. Cùm enim barbam vix promitterent Romani, fucus non poterat hærere in cute nuda aut brevioribus barbæ pilis. Vide Ep. 33. Lib III.

XXX.

Avarus ostentator.

1. Centum Coracinus, & ducenta Mancinns,
2. Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
3. Decies Sabinus, alterúmque Serranus:
4. Ex insulis, fundísque tricies soldum,

5. Ex pecore redeunt ter ducena Parmensi,
6. Totis diebus, Afer, hoc mihi narras;
7. Et teneo meliùs ista, quàm meum nomen.
8. Numeres oportet aliquid, ut pati possim:
9. Quotidianam refice nauseam nummis.
10. Audire gratis, Afer, ista non possum.

VERS. 1. *Centum*. Subaudi sestertia. Summam efficiunt librarum Turonicarum, ut Galli loquuntur, 10000.

2. *Hoc bis*. Eadem hęc trecenta bis mihi debet Albinus: id est, sexcenta sestertia.

3. *Decies*. Libras 100000. Vide Ep. 81. lib. I. *Alterū*. Id est, bis decies, alterum decies, nempe vicies, libras 200000.

4. *Ex insulis*. Insulæ in urbe dicuntur eæ domus, quæ ita sunt, ab aliis sejunctæ, ut aliquo vico undecunque ambiantur: quemadmodum veræ insulæ cinguntur mari.

Tricies soldum Tricies solidum, id est, plerum, integrum: tricies centena millia sestert. hoc est, nummos Francicos 300000.

5. Ex vectigali pecuario Parmensi quotannis colligo sexcenta millia sestertiū, hoc est, libras Gallicas 60000. *Parmensi*, Epig. 36. lib. II.

8 *Gratis*. Nisi videlicet numeres mihi pecuniam, pretium patientiæ, quâ ostentationis tuæ molestiam & fastidium quotidie persero.

XXXI.

Argentum purum.

1. Argenti genus omne comparasti,
2. Et solus veteres Myronis artes,
3. Solus Praxitelis manus, Scopæque
4. Solus Phidiaci toreuma cæli,
5. Solus Mentoreos habes labores.
6. Nec desunt tibi vera Glaniana,
7. Nec quæ Callaïco linuntur auro,
8. Nec mensis anaglypta de paternis.
9. Argentum tamen inter omne, miror
10. Quare non habeas, Charine, purum.

VERS. 1. *Argenti*. Hac voce intelligitur ibi omne argentum factum: omne vasorum argenteorum genus.

2. Vetera signa & opera, Myronis, statuarii insignis, arte ac manu elaborata.

3. *Praxitelis*. Praxiteles, Scopas, Phidias, Statuariorum principes extitere. De

Mentore, de toreumate, vide Ep 26. & 31. l.3. cælum, hoc in loco idem est ac scalprum.

6. *Vera Glaniana.* Vasa & signa facta verè ab Glanio sculptore vel cęlatore peritissimo, non ementita & adulterina. Legunt aliqui *Gentiana*, aut, *Grantiana*, ab artifice Gentio, vel Grantio, tunc celebri, elaborata.

7. Nec vasa ornata auro Callaïco, addito, seu allito ipsis vasis, putà ęreis, argenteis.

Callaïco. Hispano. Callaïci, sive Gallaïci, aut Gallæci, populi sunt etiamnum Hispanię Tarraconensis ad occasum & Boream: attingunt à meridie Lusitaniam; ab oriente, Asturias: nũc *laGa lice.* Apud eos aurum ervebatur, quod phialis adlini solebat, elegãti artificio, fortasse ab illis invento.

8. Nec cælata pocula, sive vasa signis aspera: ἀνάγλυπτα, à verbo γλύφω, sculpo) quibus tuus pater & majores in mensa usi sunt.

10. *Purum.* Jocus est in hac voce. Nam aliquando purum dicitur argẽtum, quod elaboratum, cęlatum, sculptum, nõ est: hic alio sensu sumitur pro mundo, & non sordido: tua ista omnia impura sũt & immũda: tu ipse homo impurus, quidquid tangis, inquinas.

XXXII.
Amicus deceptus.

1. Atria Pisonum stabant cum stemmate toto,
   2. Et docti Senecæ ter numeranda domus.
3. Prætulimus tantis solum te, Posthume, regnis;
   4. Pauper eras, & eques, sed mihi consul eras.
5. Tecum ter denas numeravi, Posthume, brumas;
   6. Communis nobis lectus & unus erat.
7. Jam donare potes, jam perdere, plenus honorũ,
   8. Largus opũ: exspecto, Posthume, quid facias.
9. Nil facis: & serum est alium mihi quærere regẽ.
   10. Hoc, Fortuna, placet? Posthumus imposuit.

V. 1. Pisonum domus florebat longa virorum nobilissimorum serie: ex eâ mihi patronos & amicos facilè poteram deligere; patebat mihi etiam Senecarum domus; hos tibi nuper pauperi, postposui. Stẽma, est ordo genealogiæ, in picta arbore ejusque ramis descriptus, στέμμα propriè coronam significat; nempè ex arboris illius genealogicæ ramis fiebant circuli in modum coronę, in quibus, vel imago, vel nomen alicujus è majoribus poneretur.

2. *Ter numeranda domus*,

Divisa in tres familias. Tres fuere illo ævo Senecæ viri clarissimi. Primus philosophus, idemque poëta tragicus, & Neronis præceptor. Secundus Seneca Gallio, seu Novatus. Tertius Seneca Mela, seu Mella, Lucani pater. Omnes filii Senecæ rhetoris, qui Cordubâ Romam venit. Quidam explicant hunc versum de Seneca parte, qui rhetor dictus est; de Seneca filio, qui appellatus est philosophus, & de Lucano, nepote rhetoris.

3. *Regnis* Familiis nobilissimis. Patronos reges appellitabant.

4. *Mihi consul eras*. Non aliter te colebam, atque si fuisses consul.

6. *Communis lectus*. In quo ad mensam accumbebamus.

7. 8. Iam largiri amicis munera facilè potes, imò multa impunè perdere, ac sine magno detrimento: ita honoribus & opibus largè abundas.

9. *Nil facis*. Nihil mihi largiris, cùm tamen maximè nunc indigeam tuâ liberalitate, quippe qui ægrè inventurus sim jam senex, novos reges, sive patronos.

10. Cur, ô Fortuna, Posthumum beasti, quem ingratum & avarum fore noras? An hoc tibi placet? nempe istis perfidis benefacere. Neutiquam (respondet Fortuna,) sed Posthumum liberaliorem fore putabam: ille mihi imposuit; id est, me fefellit.

XXXIII.

In molestum recitatorem.

1. Quid recitaturus circumdas vellera collo?
2. Conveniunt nostris auribus illa magis.

V. 1. *Vellera*. Ad arcendam ravim scilicet. Focalia dicebantur, à faucibus quas muniebant, quasi faucalia.

2. *Auribus nostris*. Obturandis videlicet, ne te recitantem audiamus.

XXXIV.

Vesuvius incendio deformatus.

1. Hic est pampineis viridis modò Vesvius umbris,
2. Presserat hîc madidos nobilis uva lacus.
3. Hæc juga quã Nysę colles plus Bacchus amavit;
4. Hoc nuper Satyri monte dedere choros:
5. Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi;
6. Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
7. Cuncta jacent flammis, & tristi mersa favillâ:
8. Nec Superi vellent hoc licuisse sibi.

VERS. 1. *Vesvius*. Pró, Vesuvius; mons est Campaniæ Italæ, ignes, ut Ætna, vomens Nunc dicitur *Summa*, & abundat vino, quod Græcum vocant.

2. Hic uva nobilis opplerat, oneravetat, torcularia.

3. *Nysæ*. Nysa urbs est Indiæ ad fluvium Indum, vel Bacchi patria, vel ab eo condita. Est etiam mons illi urbi vicinus & cognominis. Hinc Bacchus appellatur Dionysos: à patre Jove, Ζεὺς, (Διὸς) & Νῦσα.

Satyri. Dii silvarum & montium.

5. 6. Erant in Vesuvio monte duo fana, Veneris alterum, alterum Herculis. Lacedæmon urbs Peloponnesi, olim Sparta, nunc *Misitra*: ibi Venus colebatur.

7. *Jacent*, &c. Contigit hoc incendium sub Tito Imperatore, oppressus eo fuit ille naturæ interpres Plinius, urbes totæ cineribus obrutæ. Vide Epistolas Plinii secundi 16. & 20. Lib. VI.

8. Ipsi superi dolent istâ clade, vellentque sibi ablatam facultatem nocendi hominibus, & eos puniēdi. Deus invitus punit, amat parcere.

XXXV.

Votum pro pueri incolumitate.

1. Hæc tibi pro nato plenâ dat lœtus acerrâ,
2. Phœbe, Palatinus munera Parthenius;
3. Ut qui prima novo signat quinquennia lustro,
4. Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
5. Fac rata vota patris: sic te tua diligat uxor,
6. Gaudeat & certâ virginitate soror.
7. Perpetuo sic flore mices; sic denique non sint
8. Tam lōgæ Bromio, quàm tibi, Phœbe, comę.

V. 1. 2. *Hæc munera*. Thus. *Acerra*. Thuris est vasculum. *Palatinus*. Qui Domitiano erat à cubiculo: qui ei in palatio navabat operam.

3. 4. Ut Burrus Parthenii filius qui quinquennium explevit, & primum lustrum incipit notare ac numerare, diu vivat. De lustro adi Epig. 71. Lib. I.

Olympiadas Olympias erat numerus quatuor annorum: Græcis ad putanda tempora usitatus. Facta vox à ludis olympiis, sive olympicis, primo hujus quadriennii anno celebrari solitis in honorem Jovis Olympici, ad urbes Græciæ Pisam & Elidem.

5. *Fac*, &c. Da ut pater sit votorum compos, ut exoret quod orat.

Uxor. Daphne, quam cùm uxorem expeteret Phœbus, neque ut ab illa diligeretur impetrare posset, eam in laurum arborem mutavit: unde

quidam libri habent *arbor*, pro *uxor*.

6. Soror. Diana. Ita Diana perpetuò ſuâ virginitate glorietur.

7. Flore. Juventæ.

8. Bromio. Baccho: à βρέμω fremo. Is crines, item ut Phœbus, intonſos & juveniliter fluentes geſtabat, quâ laude certare videbatur cū Phœbo, quem ne Bacchus vincat, precatur Martialis, optatque ne ſint unquam prolixiores Baccho quàm Phœbo, comæ.

XXXVI.

In cauſidicum muneribus divitem.

1. Saturnalia divitem Sabellum
2. Fecerunt: meritò tumet Sabellus.
3. Nec quemquam putat eſſe, prædicátque
4. Inter cauſidicos beatiorem.
5. Hos faſtus, animóſque dat Sabello
6. Farris ſemodius, fabæque freſſæ,
7. Et thuris, piperíſque tres ſelibræ,
8. Et Lucanica ventre cum Faliſco,
9. Et nigri Syra defruti lagena,
10. Et ficus Libycâ gelata teſtâ,
11. Cum bulbis, cochleíſque, caſeóque:
12. Piceno quoque venit à cliente
13. Parcæ ciſtula non capax olivæ;
14. Et craſſo figuli polita cælo
15. Septenaria ſynthefis Sagunti,
16. Hiſpanæ luteum rotæ toreuma;
17. Et lato variata mappa clavo.
18. Saturnalia fructuoſiora
19. Annis non habuit decem Sabellus.

V. 1. *Saturnalia.* De Saturnalibus & miſſis eo tempore muneribus ſæpe antea diximus Pag. 140. &c.

6. Semodius. Pars dimidia modii. Modius libras 26. & uncias 8. capiebat. Eſt autem far quodlibet frumēti genus, vulgò tamē optimū ſignificat.

6. Freſſæ. Fractæ & nudatæ extima pellicula duriori qua tegitur. Frēdeo, frendui, freſſū, propriè ſignificat frango, quaſſo. Unde porcus nefrens, qui nondum fabas frendet, ſeu frangit; porcus lactens.

7 Selibræ. Semilibræ.

8. Lucanica. Inteſtinū ſuillū carne porcina fartum; à Lucanis Italiæ populis; ejus invē-

toribus, dictum *Salficcia*.

Ventre, *&c.* Cum ventre porcino certis modis condito & farciminibus turgente: ita vocatum est hoc opsonii genus à Faliscis, Italiæ populis ejus credo inventoribus. Eorum urbs primaria Faliscum, sive Falisca, nunc *Galese*.

9. Et vitrea lagena, (quam Syram vocat, quia vitrum in Syria inventum,) multi ad dimidias partes usque decocti: hoc enim significat ea vox, defrutum.

10. Et ficus Africana, inclusa in testa. Gelatã dixit, quia per hyemem erat missa: vel, quia stipata erat ac densata ficus, in testa ipsa, & adstricta quodã roscido humore, quem ficus emittunt.

11. Bulbi, cepæ sunt, *cipolle bulbe*, maximè florum, quorum radices rotundæ & tunicatæ, ut liliorum, tuliparum, &c. Sunt etiam cepæ quædam ascaloniç dictæ, *scalogne*. Cochleæ, propriè sunt limaces testa inclusæ.

12. 13. Et arcula brevis, paucarum olivarum vix capax, data est tibi à Picente aliquo, tuo cliente. Ager Picenus est in Umbria, olivarum dives: hodie vocatur, *la Marcha d'Ancona*.

14. Et synthesis septem vasa complectens, rudi & crassa tota figuli Saguntini, (quam ironicè vocat cælum, *bulino*) polita & tornata: hoc est, septem vascula simul juncta, ficta ex argilla Saguntina. Est autem synthesis vox græca, significans compositionem & collectionem multarum rerum, maximè vestiũ, unde ista vox sæpe pro quodam genere vestis sumitur, ut diximus; in hoc loco est vasorum multitudo: septenariam vocat quod septem vasa Saguntina contineret. Sic Papinius lib. 4. silvar. dixit synthesin calicum & cacaborum.

Sagunti. Saguntus, sive Saguntum, nunc *Morvedre*, oppidum olim clarissimum Tarraconensis Hispaniæ, unde fictilia Romam advehebãtur.

16. *Toreuma* Propriè est opus torno factum, aut sculptum, à τορεύω, torno, sculpo. Vocat ita vile poculum ex argilla confectum, ironicè.

17. Et mappa variata latis è purpura clavis: id est, orbiculis, flosculis, aut stellulis è panno purpureo assutis in mappæ limbo. Porro vestis laticlavia erat senatorum propria, & mappa laticlaviã huic amplissimo senatori missa est. De latoclavo consule Epig. 17. Lib. V.

18. 19. Irridet inopem causidicum.

XXXVII.

Phaëthon encausto pictus.

1. Encaustus Phaëthon tabulâ depictus in hac est:
2. Quid tibi vis, dipyron qui Phaëthonta facis?

VERS. 1. 2. Encausto pictus & inustus hic Phaëthon exhibetur: ô pictor, quid tibi vis, quare bis ustum (δίπυρον) facis Phaëthonta? Nonne satis illi est quod semel fulmine ustus fuerit?

Encaustus. Encausto pictus. Encaustum est picturæ genus, quod candente stilo ferreo, ex ignita & liquida materia fit, vulgò *smalto*. ἔγκαυστον, à καίω uro.

XXXVIII.

Laus epigrammatum.

1. Nescis, crede mihi, quid sint epigrãmata, Flacce,
2. Qui tantùm lusus illa, jocósque putas.
3. Ille magis ludit, qui scribit prandia sævi
4. Tereos, aut cœnam; crude Thyesta, tuam:
5. Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
6. Pascentem Siculas aut Polyphemon oves.
7. A nostris procul est omnis vesica libellis,
8. Musa nec insano syrmate nostra tumet.
9. Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant:
10. Confiteor; laudant illa, sed ista legunt.

V. 3. Illi magis nugantur, qui scribunt tragœdias & fabulas, v.g. historiam Terei, Thyestæ.

4. *Tereos*. Genitivus græcus à Τηρεὺς, *Tereus*, Τηρέος. Fuit Tereus Thraciæ, rex Prognes maritus, in upupam mutatus, ut fabulis proditum est, quòd uxoris suæ sororem Philomelam temerasset.

Thyesta. Fuit Thyestes filius Pelopis, Atrei frater, qui Thyestæ filios ipsi epulandos apposuit. Ep 35. lib. III.

5. *Puero*. Icaro filio suo. Dædalus in carcerem insulæ Cretæ, qui labyrinthus appellabatur, conjectus, ex eo evolavit, aptatis sibi & filio alis, cerâ compactis.

7. *Poliphemon*. Accusativus græcus, ut Dædalon. Polyphemus fuit Cyclops, de quo Homerus Lib IX. Odyss. & Virgilius, III. Æneid.

7. *Vesica*. Tumor, ampullatum dicendi genus & ventosum.

8. *Syrmate*. Syrma, vestis est tragica, à σύρω traho, ampla & verrens humum.

Insano. Magno, vel furiosum in morem agitato, & jactato.

6. *Illa*, &c. Fabulosa & tragica carmina. Facit loquentem Flaccum, & huic respondet sequenti versiculo. Laudantur tragœdiæ, leguntur epigrammata.

XXXIX.

Dives avarus ac miser.

1. Cùm tibi non essent sex millia, Cæciliane,
2. Ingenti latè vectus es hexaphoro:
3. Postquam bis deciès tribuit Dea cæca, sinúque
4. Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes.
5. Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
6. Dî reddant sellam, Cæciliane, tibi.

VERS. 1. *Sex millia*. Subaudi, sestertiûm; sive sex sestertia in neutro genere; libras Gallicas valent 600.

Hexaphoro. Vide Lib. II. Epig. 59. Erat lectica quam sex homines gestabant.

3. *Dea ceca*. Fortuna.

Ruperunt. Ita repleverunt, ut eos non caperet sinus. *Bis decies*. Subaudi, centena millia sestertiûm Quę sit summa si ad Francicam pecuniam redigatur, disces ex Epig. 30. hujus Libri.

6 Dii reddant tibi tuam priorem lecticam hexaphoron, id est, pristinam fortunarum mediocritatem.

XL.

Caprificus.

1. Gestari junctis nisi desinis, Hedyle, capris;
2. Qui modò ficus eras, jam caprificus eris.

V. 1. *Junctis*. Hedylus quidam gestabatur parvo curru, quem trahebant junctæ cicures capræ; erat ille idem, ficus, seu ficosus, (quid sit ea vox vide Lib. I Ep 57. Jocatur in eum Martialis, aitque brevi fore caprificum, quæ est arbor sterilis, in parietinis nascens, & ad summos muros assurgens, assiliensque instar caprarum: folio ficum referens. Brodęus explicat *junctis capris*: hircosis) nempe impuris & olentibus) servis.

XLI.

Philosophus Cynicus.

1. Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostrę.
2. Pallados, & templi limina, Cosme, novi,
3. Cum baculo, peràque senem; cui cana, putrísque
4. Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
5. Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati;
6. Cui dat latratos obvia turba cibos:

7. Esse putas Cynicum deceptus imagine falsâ;
8. Nõ est hic Cynicus, Cosme; quid ergo? canis.

VERS. 1. 2. *Inter penetralia, &c.* In templo Minervæ Flavianæ, quod à Domitiano conditum recèns fuerat.

5. *Cerea.* Decolor, flavescens, ut vestes detritæ solent esse.

Abolla. Est militaris vestis & imperatoria: sumitur aliquando ironicè pro pallio philosophico. Vocat eam uxorem philosophi, quia ille cum eo cubabat in grabato, id est, vili lectulo.

6. *Latratos.* Latrando & mendicanda quæsitos.

7. *Cynicum.* Erat Cynicorum philosophorum secta celebris. Ita sunt appellati à voce græca κύων, κύονος, κυνὸς, canis, quia omnes maledictis & conviciis allatrabant: & erant, instar canum, impudentes. Istum Martialis ait solo corporis cultu & maledicentia esse Cynicum, omni verò doctrinâ & sapientiâ Cynicorum destitutum. Ideo negat Cynicum esse, canem tantùm esse concedit: hoc est, habere duntaxat quod in Cynico est pessimum, nempe impudentiam & obscenitatem.

XLII.

Mortis necessitas.

1. O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
2. Et meritas primâ cingere fronde comas:
3. Si sapis, utaris totis, Coline, diebus,
4. Extremúmque tibi semper adesse putes.
5. Lanificas nulli tres exorare puellas
6. Contigit: observant quem statuêre diem.
7. Divitior Crispo, Thraseâ constantior ipso,
8. Lautior & nitido sit Meliore licet;
9. Nil adicit penso Lachesis; fusósque sororum
20. Explicat, & semper de tribus una secat.

V. 1. O Coline, qui in capitolino quinquennali certamine, coronas quernas à Domitiano accepisti.

Tarpejas. Capitolii locus, ante conditum ibi Jovis templum & inventum in ejus fundamentis humanum caput (unde factum illa capitolii nomen) vocabatur mons Tarpeius à Tarpeia virgine Vestali ibi sepulta. Domitianus autem instituerat Jovi Capitolino quinquennale ludicrum triplici certamine, musico, equestri, & gymnico. Vide primum Epigramma hujus Libri.

2. Qui primam coronam meruisti.

3. *Utaris, &c.* Nullam de solido die partem demas, quā nō genio tribuas, & voluptati.

5 6. Nemini licet Parcas flectere. Quem nostræ morti diem constituēre, observant, neque illum aut oblivifcūtur, aut prætereunt. Fingebant poëtæ tres Parcas ita è colu trahere lanam, quæ cujusque vitam metiretur, ut una teneret colum, altera fusum deduceret, tertia filum & cū eo vitā secaret. Earum nomina sūt Atropos, Clothò, Lachesis.

7. *Crispo.* Fuit ille vitricus Neronis: dicitur habuisse in censu bis millies sestertiûm, hoc est, milliones, ut loquatur, viginti. De Thrasea vide Epigram. 9. Lib. I.

Meliore. Melior nomen est proprium civis Romani ob lautitias & elegantiam celebertimi. *Nitido.* Mundo, compto, elegante.

9. Lachesis nunquam quidquam addit ad lanam quâ colum instruxit, sed eâ demum tota tractâ, quātulacūque sit, exhaustâque, pereundum est.

Penso. Est pensum, lana vel cannabis in oblongum glomū convoluta, & circa colum summam illigata, unde fusus trahitur.

Fusos explicat. Parca de tribus, quæ filum secat, ea fusos explicat, id est, jubet quiescere, absoluto penso; vel evolvit ac recognoscit quantum fili tractum fuerit.

XLIII.

Laus quarumdam Hispaniæ urbium.

Luci, gloria temporum tuorum,
Qui Grajum veterem, Tagúmque nostrum
Arpis cedere non finis disertis:
Argivas generatus inter urbes
Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Thodon, aut libidinosæ
Ledæas Lacedæmonis palestras:
Nos Celtis genitos & ex Iberis
Nostræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre versu;
Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybásque, Noricósque;
Et ferro Plateam suo sonantem,
Quam fluctu tenui, sed inquieto,
Armorum Salo temperator ambit;
Tutelámque, chorósque Rixamarum,

17. Et convivia festa Carduarum,
18. Et textis Peteron rosis rubentem,
19. Atque antiqua patrum theatra Rigas;
20. Et certos jaculo levi Silaos:
21. Turgentísque lacus, Petusiæque,
22. Et parvæ vada pura Vetonissæ:
23. Et sanctum Baradonis ilicetum,
24. Per quod vel piger ambulat viator:
25. Et quæ fortibus excolit juvencis
26. Curvæ Manlius arva Matinessæ.
27. Hæc tam rustica, delicate lector,
28. Rides nomina? rideas licebit.
29. Hæc tam rustica malo, quàm Bitontum.

VERS. 1. 2. 3. O Luci, qui non pateris Hispaniam Apuliæ quidquam concedere, qui Horatio nihil decedis. Pro voce *Tuorum* habent codices aliquot vetusti *Duorum*, nempe præteriti & præsentis.

Luci. Fuit ille Lucius, Hispanus poëta Lyricus, qui Horatium est imitatus: floruit sub Domitiano.

Grajum. Est Grajus fluvius Hispaniæ: veterem vocat, quia à veteribus dictus erat Grajus, à recentioribus Gravius est nuncupatus.

Tagum. Fluvius est Hispaniæ clarissimus, *Tago.*

Nostrum. Martialis fuit Hispanus, nempe Bilbilitanus.

Arpi. Urbs Apuliæ Dauniæ, nunc diruta: Horatius autem Apulus fuit, natus Venusii. Hinc Arpos disertos vocat.

4. Vates Græcus, vates aliquis, inter Græcas urbes natus, celebret sanè urbes Græcas, ut Thebas, Mycenas, &c. nos, qui Celtiberi sumus, decet urbes Hispanas laudare.

5. *Thebæ.* Urbs Bœotiæ, patria Pindari: hodie *Stives.* Mycenæ, sunt in Peloponneso; nunc, *Agios Adrianos.*

6. *Rhodon.* Rhodus, *Rhodi*, insula maris mediterranei è regione Ciliciæ, olim Soli sacra.

7. *Ledæas, &c.* Palæstras & certamina instituta ab Castore & Polluce Ledæ filiis, in urbe Lacedæmone, Veneri consecrata, & deliciis dedita. Ep. 49 Lib. I.

Bilbilin. Vide Epigr. 43. Lib. I. ubi etiam agitur de Celtiberis, & variis Hispaniæ locis.

11. *Metallo.* Ferro.

12. *Chalybas.* Populi sunt ad Pontum Euxinum, apud quos ferri cognominis genus eruitur. *Norici*, sunt populi Germaniæ Grisonibus, seu Rhętis finitimi *La Baviera, la Suaba.*

13. 14. 15. Et Plateam (urbem Hisp.) cujus in officinis sonantibus, ferrum elaboratur: quam ambit fluvius Salo, qui ad laminas ensium tingendas & temperandas plurimùm valet.

16. Et Rixamas gaudentes choreis; Carduanos, sive Carduas, conviviis.

18. *Textis*. In coronas.

19. Et Rigas, ubi majores nostri sua solebant edere spectacula, propter nobile illius urbis theatrum.

20. *Certos jaculo*. Qui à signo non aberrant, cum jaculantur.

23. *Ilicetum*. Locum ilicibus consitum; sanctum vocat, fortasse, quia numini alicui consecratum, aut quia incæduum & inviolatum ferro.

24. Cujus amœnitate captus viator etsi fessus & languidus, cum voluptate tamen ambulat. An quia locus hic declivis & pronus erat, ut vult Brodæus?

25. *Manlius*. Nomen populi, ad urbem Matinessam: aut unius ex amicis Martialis.

29. *Bitontum*. Oppidulum Apuliæ, quod asperitate nominis, & suâ tenuitate videtur meritò istis Hispaniæ locis concedere, nunc *Bitonto*. Malo meam Hispaniam, quàm Italiam.

XLIV.

Munera insidiosa.

Munera quòd senibus, viduísque ingentia mittis,
Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno,
Qui potes insidias dona vocare tuas.
Sic avidis fallax indulget piscibus hamus;
Callida sic stultas decipit esca feras.
Quid sit largiri, quid sit donare docebo:
Si nescis; dona, Gargiliane, mihi.

V. 4. *Insidias*. Quia istis muneribus captas hereditates senum & viduarum.

5. *Indulget*. Se offert blandè, ac permittit fruendum: eos lactat, fallitque incautos.

8. *Mihi*. Qui tibi nihil remetiri possim & rependere, à quo nihil speras.

XLV.

Tibur Baiis, per æstatem, præstat.

Dum nos blanda tenent lascivi stagna Lucrini,
Et quæ pumiceis fontibus antra calent:

3. Tu colis Argivi regnum, Faustine, coloni,
4. Quò te bis decimus ducit ab urbe lapis.
5. Horrida sed fervent Nemeæi pectora monstri,
6. Nec satis est Bajas igne calere suo.
7. Ergo sacri fontes, & littora grata valete,
8. Nympharum pariter, Nereïdumque domus:
9. Herculeos colles gelidâ vos vincite brumâ,
10. Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

VERS. 1. *Lascivi*. Ob loci nimirum delicias & amęnitatem.

Lucrini. Vide Libro I. Ep 54.

2. Et Bajanæ aquæ, scaturientes è pumicibus sive tophis, hoc est, exesis & spongiosis lapidibus ac speluncis. Sunt Bajanæ aquæ calidę De illis actum Lib. I. Ep. 51.

3. Tu degis Tibure quod condidit, & ubi regnavit Argivus colonus, nimirum Catillus è Græcia veniens. Fuit ille Amphiarai filius, tresque filios in Italia suscepit, Tiburtum, à quo nomen Tiburtinæ urbi fecit, Coram, & Catillum. Tibur, nunc *Tivoli*, urbs Latii.

Coloni. Colonus interdum significat agricolam, nempe qui agrum colit: interdum hominem qui ex aliena & remota regione venit ad locum aliquem incolendum & frequentandum: inde Coloniæ loca ejusmodi appellantur.

4. Quæ tua villa Tiburtina distat ab urbe 18. millibus passuum. Vide Ep. 16. lib 3. Hoc spatium est leucarum Gallicarum admodum sex.

5. 6. Sed ingens fervet ęstus, Augusto mense, quo sol ingredietur signum leonis: & calor aquarum Bajanarum calore aëris geminatur.

Nemeęi. Vid. ep. 5. lib. spect. & 48 hujus. Porro in leonis pectore insignis est stella quā vocant cor leonis, & quam hic appellat pectus leonis.

8. *Nereidum*. Sunt filiæ Nerei, & Doridis: Bajæ autē in littore Campano. Nymphę, sunt Deę presides fontiū.

10 Sanè patiar vos vincere Tibur sacrum Herculi, quando sęviet bruma; at nunc per ęstatem, Tibur vobis pręferendum est, propter frigus, & ventos quibus utpote situm in colle, est expositum.

XLVI.

Lacrimæ suspectæ.

1. In tenebris luges amissum, Galla, maritum:
2. Nam plorare pudet te, puto, Galla, virum.

VERS 2. Nam putas esse imbellis animi palam & luce plorare: vel; plorare muliebriter virum tam fortem & generosum. Euge! laudo fortitudinem. Latet hic ironia: videtur enim eam laudare & excusare, quòd non lugeat palam mariti mortem: cùm tamen innuat eam ideo non plorare, quia virum v. g. gaudet esse mortuum.

XLVII.

Viperæ sepulcrum.

1. Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
2. Fluxit in obstantem succina gutta feram:
3. Quæ dum miratur pingui se rore teneri;
4. Concreto riguit vincta repentè gelu.
5. Ne tibi regali placeas, Cleopatra, sepulcro,
6. Vipera si tumulo nobiliore jacet.

VERS. 1. Dum è populi ramis viscosus humor defluit, serpebat vipera per ramos madentes.

Heliadum. Sorores Phaëthontis Heliades vocabantur, quia erant filiæ solis, qui à Græcis Ἥλιος dicitur. Earum lacrimas electrum poëtæ vocant. Vide supra Ep. 35.

2. *Obstantem.* Ex adversa parte in ramo prorepentem.

Succina. Succinea. Succinum, idem est atque electrum: *ambra*.

4. *Gelu.* Electri viscoso humore, qui dum ex arbore defluit, est liquidus, mox verò induratur, tanquam gelu, & concrescit.

5. *Cleopatra.* Ægypti regina, uxor M. Antonii, ab Augusto victa ad Actium, quæ sibi admotis colubris necem conscivit, & magnifico sepulchro est condita.

XLVIII.

Mors loco nullo exclusa.

1. Ardea solstitio, Pæstanaque rura petantur,
2. Quique Cleonæo sidere fervet ager:
3. Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
4. Inter laudatas ad Styga missus aquas.
5. Nullo fata loco possis excludere; cùm mors
6. Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

VERS 1. 2. Possumus impunè jam petere Ardeam, æstate calidissimâ, & Pæstum, & alia loca nimiis infesta caloribus.

Ardea. Est urbs antiqua Latii; Pæstum, *Pesto*, Lucaniæ: ambæ in Italia. Pro Pæstana, legitur etiam Castrana. Castium, *Castro* urbs

ejuſdem Italiæ non una fuit eodem appellata nomine. Sũt qui putent hic agi de Caſtro Inui, quod erat oppidulum Latii, non procul Ardea.

Solſtitio. Tempore ſolſtitii. Sic appellatur tempus illud quo ſol videtur quaſi ſtare, nempe menſe Junio cùm attigit tropicum Cancri; & menſe Decembri, cùm eſt in tropico Capricorni: tunc enim dies ita lentè creſcunt, aut decreſcunt, ut vix ſentias. Solſtitium, ſi vox ea ſola ſit, pro æſtivo ferè ſumitur, quando calor graviſſimus eſt, ſole verticibus propemodum noſtris imminente.

2. *Cleoneo* Cleonæ, urbs eſt prope Nemeam ſilvam, ubi Hercules famoſum leonem interemit, qui eam ob rem vocatur etiam Cleonæus. Ille in ſidera relatus eſt, interque 12. Zodiaci ſigna numeratur quintum: illi ſubeſt ſol menſe Auguſto.

3. 4. Siquidem Curiatius Tiburtinum cælum, quod per æſtatem ob frigidas auras videbatur ſaluberrimum, expertus eſt peſtiferum & exitiale, mortuus nimirum cùm uteretur frigidis ejus loci aquis & balneis, aliàs laudatiſſimis.

7 *Sardinia*. Inſula maris mediterranei, ad latus Siciliæ, *Sardegna*. Ibi cælum eſt graviſſimum. Senſus igitur eſt: locus ſaluberrimus, quale eſt Tibur, evadet tibi peſtilens, qualis eſt Sardinia; cùm hora fatalis advenerit.

XLIX.

In garrulum oſtentatorem.

1. Donaſſe amicum tibi ducenta, Mancine,
2. Nuper ſuperbo lætus ore jactaſti.
3. Quartus dies eſt, in ſchola poëtarum
4. Dum fabulamur, millibus decem dixti
5. Emptas lacernas munus eſſe Pompillæ:
6. Sardonycha verum, lineíſque ter cinctum,
7. Duáſque ſimiles fluctibus maris gemmas
8. Dediſſe Baſſam, Cæliámque juraſti:
9. Herè de theatro, Pollione cantante,
10. Cùm ſubitò abires, dum fugis, loquebaris
11. Hereditatis tibi trecenta veniſſe,
12. Et manè centum, & poſt meridiem centum.
13. Quid tibi ſodales fecimus mali tantùm?
14. Miſerere jam crudelis, & ſile tandem:
15. Aut, ſi tacere lingua non poteſt iſta,
16. Aliquando narra, quod velimus audire.

VERS. 1. Ducenta Sestertia nummûm; libras Francicas 20000.

3. *Schola poëtarum.* Locus erat, in quem ad recitandum poëtæ conveniebant, aut ad legenda & emendanda carmina, &c. Ibi, dum homines convenirent, commodè, prolixéque garriebatur. Quarto igitur ab hinc die, cum in eo loco essemus, dixisti: &c.

4. Dixisti lacernas tuas quæ emptę essent decem millibus sestertiûm, tibi esse datas muneri à Pompilla quadam. Mancini fortasse erat clienta, aut vidua dives.

Millibus decem. Sestertiis decem majoribus, sive decem millibus minorum sestertiorum, hoc est, libris Francicis 1000.

Lacernas De his actum Epig. 2. hujus Libri.

6 *Verùm.* Ægrè Sardonyx verus à falso & fucato distinguitur. Est gemma, duarum aliarum colorem referens, nempe sardi, subrubrum; & onychis, album.

Lineis. In hac gemma sunt lineolę quædam nigræ, candidæ, & miniatæ.

6. Et duos smaragdos, qui sunt vitrei & marini coloris.

9. 10. Heri cùm abires, imò fugeres, è theatro, in quo canebat Pollio ille insignis citharœdus, dicebas tibi obvenisse hereditatis nomine trecenta millia (sunt nummi Francici 30000 & eâdem die matutinis horis centum millia sestertiûm, (libræ sunt Francicæ 10000.) ac post meridiem altera centena millia, tibi felici casu obtigisse.

16. *Quod velimus.* Dic te muneris aliquid nobis è tot bonis largiri, hoc alacres accipiemus totis auribus & animis: vel, narra tibi aliquid infortunii accidisse: id nobis erit auditu jucundius.

L.

Formæ studium.

1. Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
2. Omnia dum fieri candida credit ibi.

V. 1. 2. *Tibur.* Vide Ep. 45. 42. Ebur candidius fieri, frigidissimâ Tiburis aurâ vulgò dicebatur: hoc audiens Lycoris, mulier deformis ac fusca, Tibur petivit. Sed frustra. Tibur nigra petiit, nigra Tibure discessit.

Herculeum Ita vocatur ob insigne fanum Herculis ibi extructum. Est simillimum Epigramma 13. Lib. VII.

LI.

Naufragium.

1. Dum petit à Baulis mater Cærelia Bajas,

2. Occidit-

2. Occidit insani crimine me...
3. Gloria quanta perit vobis! hæc mõstra N...oni
4. Nec quondam jussæ prætiteratis aquæ.

VERS. 1. *Baulis*. Bauli, villa erat inter Baïas & Mise num promontorium : nunc *Bauli*, vel *Bagola*.

Mater. Vel, matrona; vel, ut à filia ejusdem nominis distinguatur.

3 4. O mare, quantam consequi gloriam potuisses, si fœminam probitatis adeo spectatæ servasses! Pepercerasolim Agrippinæ Neronis matri, mulieri sceleratæ, cùm eam Nero mergi jussisset: cur Cæreliam immerentem nunc mersisti?

Hæc monstra. Hæc naufragis, hæc scelera.

Neroni. Olim ad Baulos Nero matrem suam Agrippinã jusserat mergi, excogitato solutili & machinoso navigio, quod repentè laxatum in mediis fluctibus eam destitueret: ut narrat Svetonius in Nerone cap 34. Agrippina tamen nando evasit. Sic illã jussæ aquæ non oppresserunt, quæ nunc Cæreliam injuste & injustæ mergunt.

Præstiteratis. Præstare aliquid alicui, interdum est aliquid in ejus gratiam facere, eũ aliquo beneficio devincire.

LII.

Villa & hortus amœnissimus.

1. Julî jugera pauca Martialis,
2. Hortis Hesperidum beatiora,
3. Longo Janiculi jugo recumbunt.
4. Lati collibus eminent recessus;
5. Et planus modico tumore vertex
6. Cælo perfruitur sereniore;
7. Et curvas nebulâ tegente valles
8. Solus luce nitet peculiari:
9. Puris leniter admoventur astris
10. Celsæ culmina delicata villæ,
11. Hinc septem dominos videre montes,
12. Et totam licet æstimare Romam:
13. Albanos quoque Tusculósque colles,
14. Et quodcunque jacet sub urbe frigus;
15. Fidenas veteres, brevésque Rubras;
16. Et quod virgineo cruore gaudet
17. Annæ pomiferum nemus Perannæ.

Illic Fl[illegible]ariæque
C[illegible]tor patet, essedo tacente,
Ne blando rota sit molesta somno;
Quem ne rumpere nauticum celeusma,
Nec clamor valet helciariorum:
Cùm sit tam prope Milvius, sacrúmque
Lapsæ per Tiberim volent carinæ.
Hoc rus, seu potiùs domus vocanda est,
Commendat dominus; tuam putabis,
Tam non invida, támque liberalis,
Tam comi patet hospitalitate.
Credas Alcinoi pios Penates,
Aut facti modò divitis Molorchi.
Vos nunc omnia parva qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur,
Vel Præneste domate, pendulámque
Uni dedite Setiam colono:
Dum, me judice, præferantur istis,
Julî jugera pauca Martialis.

Vers. 1. *Juli*. Julius iste Martialis, erat amicus M. Val. Mart. poëtæ nostri.

2. *Hesperidum*. Vide Librum Spectac. Ep. 20.

3. *Janiculi*. Mons Janiculus, nunc *Montorio*, ad pontem usque Milvium extra Romam porrigitur: in eo arx Romæ nascentis posita. Nomen à Jano habuit.

4. In collibus summis, spatia campi lata & solitaria eminent, ubi est villa Julii Martialis cælo vicinior.

11. *Septem*. Aventinum, Capitolinum, Cælium, Esquilinum, Palatinum, Quirinalem, Viminalem, quibus Roma, rerum Domina, imposita: *Dominos colles*.

12. *Æstimare*. Nempe, quanta sit, quàm latè pateat, judicare.

13. Ex eodem loco licet oculis lustrare Albanos colles, Tusculanos, & quæcunque loca editiora & frigidiora sunt prope urbem: imo ipsas Fidenas, Romà antiquiores. Fidenę, urbs in Latio fuit, nunc vicus, *Castel Giubileo* dictus. Rubræ, vel Saxa Rubra, locus Etruriæ, in agro Vejentino, nunc *Grotta Rossa*.

16. Et nemus Aricinum, Annæ Perannæ sacrum, ubi victimarum loco immolantur virgines. Testatur enim Strabo, in luco Aricinæ Dianæ, in quo etiam Anna hæc Peranna colebatur, facta fuisse sacrificia, similia illis, quæ

fiebant Tauricæ Dianæ, in quibus immolabantur homines.

17. *Annæ Perannæ* Hæc ab Ovidio dicitur fuisse soror Didonis, quæ Æneam secuta sit in Italiam; postea autem Laviniæ odio & insidiis vexata, sibi sponte necem consciverit, ac subinde pro Deâ culta fuerit.

18. *&c.* Ex hac villa prospiciuntur qui lecticas gestāt, esseda quæ trahuntur per viā Flaminiam & Salariam: non tamen auditur strepitus rotarum, nec somnum interpellant: uti nec nautæ, se suis clamoribus cohortantes ad remigandum, aut qui navim adverso flumine trahunt in ripa, licèt villa non procul distet à Ponte Milvio, & Tiberi.

Flaminiæ. Ab urbe per Tusciam, Umbriam, Ariminum usque hæc via pertinebat. Strata fuerat à C. Flaminio consule, qui ad lacum Trasymenum ab Annibale cæsus fuit.

Salariæ. Via Salaria sic dicta est, quia per eam Sabini salem à mari deferebant Romam.

Gestator. Servi lecticas deferentes: *Patet.* Aspicitur totus. *Essedo.* Ep. 83. lib 1.

21. *Celeusma*, sive celeuma. Lege Ep 53. Libri III.

22. *Helciariorum.* Helciarii dicuntur, qui onus aliquod junctis viribus moliuntur, ac trahunt helciis, id est, funibus, aut vectibus, à verbo ἕλκω, aut ἑλκύω, traho; qui naves subd...

23. *Milvius.* De [...] illo dictum Ep. 12. Lib. III.

Sacrum. Quia pro Deo colebatur Tibelis, uti alia flumina.

25. 26. *&c.* Hoc rus, hanc villam, sive potiùs domum ornatissimam, & urbanæ simillimam, facit ornatiorem ipse dominus, qui in eam hospites omnes admittit sic, ut suam quisque esse putet.

29. *Alcinoi.* Fuit ille rex Phæacum in insula Corcyra. *Corfù*, ubi hortos habebat præstantes. Penates, Dii erāt domestici, pro ipsa domo ponuntur, quam piam appellat hoc in loco vates, quia Ulyssem naufragio ejectum excepit Alcinous, ut Homerus narrat.

30. *Molorchi.* Fuit pauper pastor in silva Nemea, qui Herculem, leonis debellandi causâ illuc venientem, hospitio excepit. Domitianus juxta Herculis templum à se magnifico luxu extructum in Latia via, sacellum addidit huic Molorcho sacrum, donarilsque ornavit; hinc *dives modò factus* dicitur.

31. *&c.* Ite nunc vos, ô lauti homines, quibus omnes villæ sordent, tanquam exiguæ, præ vestris ingentibus latifundiis, arate & colite, per me licet, centum aratris, & centum ligonibus, Tiburtina vestra prædia, & Prænestina; imo totum agrum Setinum obtinete, & uni è vestris villicis tradite: ego istis omnibus parvam Jul. Martialis

villam antepono. pag. 45. 50. diximus. [illegible] P[illegible], urbs Latii, nunc *Palestrinam* nuncupatur.

34. *Setiam.* Urbem in extrema Latii parte, positam in colle, & quasi pendulam, nunc *Sezza*; hujus ager optimo vino abundabat.

LIII.
In luscam.

1. Oculo Philænis semper altero plorat:
2. Quo fiat istud quæritis modo? lusca est.

V ERS 2. *Lusca est.* Itaque oculis duobus plorare non potest, quia unum tantùm habet.

LIV.
Decoctor.

1. Egisti vitam semper, Line, municipalem,
 2. Quâ nihil omnino vilius esse potest:
3. Idibus, & raris togula est excussa Kalendis,
 4. Duxit & æstates synthesis una decem:
5. Saltus aprũ, campus leporẽ tibi misit inẽptum;
 6. Silva graves turdos exagitata dedit:
7. Raptus flumineo venit de gurgite piscis,
 8. Vina rubens fudit non peregrina cadus:
9. Nec tener Argolicâ missus de gente minister,
 10. Sed stetit inculti rustica turba foci:
11. Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris;
 12. Nec mersa est pelago, nec fluit ulla ratis:
13. Supposita est blãdo nunquam tibi tessera talo,
 14. Alea sed parcæ sola fuerê nuces.
15. Dic ubi sit decies, mater quod avara reliquit?
 16. Nusquam est: fecisti rem, Line, difficilem.

V ERS. 1. *Municipalem.* Sobrium, agrestem, qualis degitur in muncipiis. Erant oppida donata jure civitatis, quorum proinde incolis eadem licebat capere munia, & magistratus gerere, qui Romæ gerebantur.

2. *Vilius.* Parcius, angustius: minus sumptuosum. Sic Lib. VII. Ep. 24. scribit: *Vilius esurio*, id est, minore sumptu.

3. Togulâ tantùm usus es

festis Kalendarum & Iduum diebus, idque rarò. Kalendæ, prima dies mensis, ita dictæ à verbo *καλῶ*, *voco*, quòd Pontifex ubi nascentem primùm lunam observasset, (utebantur enim prisci Romani lunari mense, licet imperfecto) vocaret plebem in Capitolium, eique denunciaret quot dies ad Nonas usque superessent, quinque an septem. Idus in medium ferè mensem incidebant, eumque in duas partes quia dividebant, dictæ sunt Idus ab Etrusca voce *iduare*, hoc est, dividere.

Togula. Brevis & arcta toga, qualis pauperes decet.

Excussa. Explicata, educta ex arca; cùm educuntur vestes, in arculis diu servatæ, solent excuti ad purgandum pulverem. Porro, prima cujusque mensis die solebant certa fieri sacrificia; populus ad ea togatus conveniebat: rarò tamen toga sumebatur in municipiis.

4. Et una synthesis per annos decem te vestivit: duravit.

Synthesis. Vestis genus, de quo sæpe dictum. Vide supra, Ep. 36.

5. *Saltus*. Silva, in qua feræ & venatio.

6. *Graves*. Pingues. *Exagitata*: venatorum, canum, cursu, clamoribus.

8. *Rubens*. Et à vini colore, & à colore testæ igne coctæ, ex argilla enim fiebant vulgò dolia.

9. 10. Non stetit ad mensam tibi minister & pincerna elegans, è Græcia petitus, sed agrestes pueri & vernæ, assidere ad focum soliti.

11. *Sirius* Signum cæleste, aliter dictum Canicula. Sensus est: non exustæ sunt domus tuæ incendio fortuito, non agri caloribus æstivis tosti. Agris enim & ædibus caruisti.

12. *Nec fluit*. Ne ulla ratis, quæ tua sit, in pelago est, & in periculo naufragii.

13. Nunquam lucri causâ mutasti talum tesserâ: lusisti duntaxat nucibus, qui puerorum tali ac tesseræ dici possunt.

Tessera. Est cubus seu ebur ab omni parte quadratum & certis notatum punctis, *un dè un dado* Talus, *osselet*, quatuor tantùm facies habet, sic dictus, quia speciem habet ac formam ossiculi quod in talo est. Talis potissimùm ludebant animi causâ: interdum supponebant illis tesseras, id est, relictis talis ludebant tesseris, lucri causâ: quia talorum ludus minoris aleæ, id est, lucri, damnive, quàm tesserarum.

15. *Decies*. Libræ Francicæ 100000. Scutati Rom circiter 22500.

16. Amisisti tā lautū patrimonium: certè videbatur difficilius illud amittere, quàm servare. Quo pacto cum ista parsimonia, in hac muncipali & frugali vita, tantas opes amittere potuisti, & è ditissimo fieri pauperrimus? Multum in eo sanè laborandum

XXXIX.

Dives avarus ac miser.

1. Cùm tibi non essent sex millia, Cæciliane,
2. Ingenti latè vectus es hexaphoro:
3. Postquam bis deciès tribuit Dea cæca, sinûque
4. Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes.
5. Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
6. Dî reddant sellam, Cæciliane, tibi.

VERS. I. *Sex millia*. Subaudi, sestertiûm; sive sex sestertia in neutro genere; libras Gallicas valent 600.

Hexaphoro. Vide Lib. II. Epig. 59. Erat lectica quam sex homines gestabant.

3. *Dea ceca*. Fortuna.

Ruperunt. Ita repleverunt, ut eos non caperet sinus. *Bis decies*. Subaudi, centena millia sestertiûm Quę sit summa si ad Francicam pecuniam redigatur, disces ex Epig. 30. hujus Libri.

6 Dii reddant tibi tuam priorem lecticam hexaphoron, id est, pristinam fortunarum mediocritatem.

XL.

Caprificus.

1. Gestari junctis nisi desinis, Hedyle, capris;
2. Qui modò ficus eras, jam caprificus eris.

V. 1. *Junctis*. Hedylus quidam gestabatur parvo curru, quem trahebant junctæ cicures captæ; erat ille idem, ficus, seu ficosus, (quid sit ea vox vide Lib. I Ep 57. Jocatur in eum Martialis, aitque brevi fore caprificum, quæ est arbor sterilis, in parietinis nascens, & ad summos muros assurgens, assiliensque instar caprarum: folio ficum referens. Brodęus explicat *junctis capris*: hircosis) nempe impuris & olentibus) servis.

XLI.

Philosophus Cynicus.

1. Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostrę.
2. Pallados, & templi limina, Cosme, novi,
3. Cum baculo, peràque senem; cui cana, putrísque
4. Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
5. Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati;
6. Cui dat latratos obvia turba cibos:

7. Esse putas Cynicum deceptus imagine falsâ;
8. Nō est hic Cynicus, Cosme, quid ergo? canis.

VERS. 1. 2. *Inter penetralia, &c.* In templo Minervæ Flavianæ, quod à Domitiano conditum recèns fuerat.

5. *Cerea.* Decolor, flavescens, ut vestes detritæ solent esse.

Abolla. Est militaris vestis & imperatoria: sumitur aliquando ironicè pro pallio philosophico. Vocat eam uxorem philosophi, quia ille cum eo cubabat in grabato, id est, vili lectulo.

6. *Latratos.* Latrando & mendicanda quæsitos.

7. *Cynicum.* Erat Cynicorum philosophorum secta celebris. Ita sunt appellati à voce græca κύων, κύονος, κυνός, canis, quia omnes maledictis & conviciis allatrabant: & erant, instar canum, impudentes. Istum Martialis ait solo corporis cultu & maledicentia esse Cynicum, omni verò doctrinâ & sapientiâ Cynicorum destitutum. Ideo negat Cynicum esse, canem tantùm esse concedit: hoc est, habere duntaxat quod in Cynico est pessimum, nempe impudentiam & obscenitatem.

XLII.

Mortis necessitas.

1. O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
2. Et meritas primâ cingere fronde comas:
3. Si sapis, utaris totis, Coline, diebus,
4. Extremúmque tibi semper adesse putes.
5. Lanificas nulli tres exorare puellas
6. Contigit: observant quem statuêre diem.
7. Divitior Crispo, Thraseâ constantior ipso,
8. Lautior & nitido sit Meliore licet;
9. Nil adicit penso Lachesis; fusósque sororum
20. Explicat, & semper de tribus una secat.

V. 1. O Coline, qui in capitolino quinquennali certamine, coronas quernas à Domitiano accepisti.

Tarpejas. Capitolii locus, ante conditum ibi Jovis templum & inventum in ejus fundamentis humanum caput (unde factum illa capitolii nomen) vocabatur mons Tarpeius à Tarpeia virgine Vestali ibi sepulta. Domitianus autem instituerat Jovi Capitolino quinquennale ludicrum triplici certamine, musico, equestri, & gymnico. Vide primum Epigramma hujus Libri.

2. Qui primam coronam meruisti.

3. *Utaris, &c.* Nullam de solido die partem demas, quā nō genio tribuas, & voluptati.

5 6. Nemini licet Parcas flectere. Quem nostræ morti diem constituêre, observant, neque illum aut obliviscūtur, aut prætereunt. Fingebant poëtæ tres Parcas ita è colu trahere lanam, quæ cujusque vitam metiretur, ut una teneret colum, altera fusum deduceret, tertia filum & cū eo vitā secaret. Earum nomina sūt Atropos, Clotho, Lachesis.

7. *Crispo.* Fuit ille vitricus Neronis: dicitur habuisse in censu bis millies sestertiûm, hoc est, milliones, ut loquatur, viginti. De Thracea vide Epigram. 9. Lib. I.

Meliore. Melior nomen est proprium civis Romani ob lautitias & elegantiam celebertimi. *Nitido.* Mundo, compto, elegante.

9. Lachesis nunquam quidquam addit ad lanam quā colum instruxit, sed eā demum tota tractā, quātulacūque sit, exhaustâque, pereundum est.

Penso. Est pensum, lana vel cannabis in oblongum glomū convoluta, & circa colum summam illigata, unde fusus trahitur.

Fusos explicat. Parca de tribus, quæ filum secat, ea fusos explicat, id est, jubet quiescere, absoluto penso; vel evolvit ac recognoscit quantum fili tractum fuerit.

XLIII.

Laus quarumdam Hispaniæ urbium.

Luci, gloria temporum tuorum,
Qui Grajum veterem, Tagúmque nostrum
Arpis cedere non sinis disertis:
Argivas generatus inter urbes
Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Thodon, aut libidinosæ
Ledæas Lacedæmonis palestras:
Nos Celtis genitos & ex Iberis
Nostræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre versu;
Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybásque, Noricósque;
Et ferro Plateam suo sonantem,
Quam fluctu tenui, sed inquieto,
Armorum Salo temperator ambit;
Tutelámque, chorósque Rixamarum,

17. Et convivia festa Carduarum,
18. Et textis Peteron rosis rubentem,
19. Atque antiqua patrum theatra Rigas;
20. Et certos jaculo levi Silaos:
21. Turgentísque lacus, Petusiæque,
22. Et parvæ vada pura Vetonissæ:
23. Et sanctum Baradonis ilicetum,
24. Per quod vel piger ambulat viator:
25. Et quæ fortibus excolit juvencis
26. Curvæ Manlius arva Matinessæ.
27. Hæc tam rustica, delicate lector,
28. Rides nomina? rideas licebit.
29. Hæc tam rustica malo, quàm Bitontum.

VERS. 1. 2. 3. O Luci, qui non pateris Hispaniam Apuliæ quidquam concedere, qui Horatio nihil decedis. Pro voce *Tuorum* habent codices aliquot vetusti *Duorum*, nempe præteriti & præsentis.

Luci. Fuit iste Lucius, Hispanus poëta Lyricus, qui Horatium est imitatus: floruit sub Domitiano.

Grajum. Est Grajus fluvius Hispaniæ: veterem vocat, quia à veteribus dictus erat Grajus, à recentioribus Gravius est nuncupatus.

Tagum. Fluvius est Hispaniæ clarissimus, *Tago.*

Nostrum. Martialis fuit Hispanus, nempe Bilbilitanus.

Arpi. Urbs Apuliæ Dauniæ, nunc diruta: Horatius autem Apulus fuit, natus Venusii. Hinc Arpos disertos vocat.

4. Vates Græcus, vates aliquis, inter Græcas urbes natus, celebret sanè urbes Grecas, ut Thebas, Mycenas, &c. nos, qui Celtiberi sumus, decet urbes Hispanas laudare.

5. *Thebe.* Urbs Bœotiæ, patria Pindari: hodie *Stives.* Mycenæ, sunt in Peloponneso; nunc, *Agios Adrianos.*

6. *Rhodon.* Rhodus, *Rhodi*, insula maris mediterranei è regione Ciliciæ, olim soli sacra.

7. *Ledeas, &c.* Palæstras & certamina instituta ab Castore & Polluce Ledæ filiis, in urbe Lacedæmone, Veneri consecrata, & deliciis dedita. Ep. 49 Lib. I.

Bilbilin. Vide Epigr. 43. Lib. I. ubi etiam agitur de Celtiberis, & variis Hispaniæ locis.

11. *Metallo.* Ferro.

12. *Chalybas.* Populi sunt ad Pontum Euxinum, apud quos ferri cognominis genus eruitur. *Norici*, sunt populi Germaniæ Grisonibus, seu Rhetis finitimi *La Baviera*, *la Suaba.*

13. 14. 15. Et Plateam (urbem Hisp.) cujus in officinis sonantibus, ferrum elaboratur: quam ambit fluvius Salo, qui ad laminas ensium tingendas & temperandas plurimùm valet.

16. Et Rixamas gaudentes choreis; Carduanos, sive Carduas, conviviis.

18. *Textis*. In coronas.

19. Et Rigas, ubi majores nostri sua solebant edere spectacula, propter nobile illius urbis theatrum.

20. *Certos jaculo*. Qui à signo non aberrant, cum jaculantur.

23. *Ilicetum*. Locum ilicibus consitum; sanctum vocat, fortasse, quia numini alicui consecratum, aut quia incæduum & inviolatum ferro.

24. Cujus amenitate captus viator etsi fessus & languidus, cum voluptate tamen ambulat. An quia locus hic declivis & pronus erat, ut vult Brodæus?

25. *Manlius*. Nomen populi, ad urbem Matinessam: aut unius ex amicis Martialis.

29. *Bitontum*. Oppidulum Apuliæ, quod asperitate nominis, & suâ tenuitate videtur meritò istis Hispaniæ locis concedere, nunc *Bitonto*. Malo meam Hispaniam, quàm Italiam.

XLIV.

Munera insidiosa.

1. Munera quòd senibus, viduísque ingentia mittis,
   2. Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
3. Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno,
   4. Qui potes insidias dona vocare tuas.
5. Sic avidis fallax indulget piscibus hamus;
   6. Callida sic stultas decipit esca feras.
7. Quid sit largiri, quid sit donare docebo:
   8. Si nescis; dona, Gargiliane, mihi.

V. 4. *Insidias*. Quia istis muneribus captas hereditates senum & viduarum.

5. *Indulget*. Se offert blandè, ac permittit fruendum: eos lactat, fallitque incautos.

8. *Mihi*. Qui tibi nihil remetiri possum & rependere, à quo nihil speras.

XLV.

Tibur Baiis, per æstatem, præstat.

1. Dum nos blanda tenent lascivi stagna Lucrini,
   2. Et quæ pumiceis fontibus antra calent:

3. Tu colis Argivi regnum, Faustine, coloni,
4. Quò te bis decimus ducit ab urbe lapis.
5. Horrida sed fervent Nemeæi pectora monstri,
6. Nec satis est Bajas igne calere suo.
7. Ergo sacri fontes, & littora grata valete,
8. Nympharum pariter, Nereidumque domus:
9. Herculeos colles gelidâ vos vincite brumâ,
10. Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

VERS. 1. *Lascivi*. Ob loci nimirum delicias & amenitatem.

Lucrini. Vide Libro I. Ep 54.

2. Et Bajanæ aquæ, scaturientes è pumicibus sive tophis, hoc est, exesis & spongiosis lapidibus ac speluncis. Sunt Bajanæ aquæ calidę De illis actum Lib. I. Ep. 51.

3. Tu degis Tibure quod condidit, & ubi regnavit Argivus colonus, nimirum Catillus è Græcia veniens Fuit ille Amphiarai filius, tresque filios in Italia suscepit, Tiburtum, à quo nomen Tiburtinæ urbi fecit, Coram, & Catillum. Tibur, nunc *Tivoli*, urbs Latii.

Coloni. Colonus interdum significat agricolam, nempe qui agrum colit: interdum hominem qui ex aliena & remota regione venit ad locum aliquem incolendum & frequentandum: inde Coloniæ loca ejusmodi appellantur.

4. Quæ tua villa Tiburtina distat ab urbe 18. millibus passuum. Vide Ep. 16. lib 3. Hoc spatium est leucarum Gallicarum admodum sex.

5. 6. Sed ingens fervet ęstus, Augusto mense, quo sol ingredietur signum leonis: & calor aquarum Bajanarum calore aëris geminatur.

Nemeęi. Vid. ep. 5. lib. spect. & 48 hujus. Porro in leonis pectore insignis est stella quā vocant cor leonis, & quam hic appellat pectus leonis.

8. *Nereidum*. Sunt filiæ Nerei, & Doridis: Bajæ autē in littore Campano Nymphę, sunt Deę pręsides fontiū.

10. Sanè patiar vos vincere Tibur sacrum Herculi, quando sęviet bruma; at nunc per ęstatem, Tibur vobis pręferendum est, propter frigus, & ventos quibus utpote situm in colle, est expositum.

XLVI.
Lacrimæ suspectæ.

1. In tenebris luges amissum, Galla, maritum:
2. Nam plorare pudet te, puto, Galla, virum.

VERS 2. Nam putas esse imbellis animi palam & luce plorare: vel; plorare muliebriter virum tam fortem & generosum. Euge! laudo fortitudinem. Latet hîc ironia: videtur enim eam laudare & excusare, quòd non lugeat palam mariti mortem: cùm tamen innuat eam ideo non plorare, quia virum v. g. gaudet esse mortuum.

XLVII.

Viperæ sepulcrum.

1. Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
 2. Fluxit in obstantem succina gutta feram:
3. Quæ dum miratur pingui se rore teneri;
 4. Concreto riguit vincta repentè gelu.
5. Ne tibi regali placeas, Cleopatra, sepulcro,
 6. Vipera si tumulo nobiliore jacet.

VERS. 1. Dum è populi ramis viscosus humor defluit, serpebat vipera per ramos madentes.

Heliadum. Sorores Phaëthontis Heliades vocabantur, quia erant filiæ solis, qui à Græcis Ἥλιος dicitur. Earum lacrimas electrum poëtæ vocant. Vide supra Ep. 25.

2. *Obstantem.* Ex adversa parte in ramo prorepentem.

Succina. Succinea. Succinum, idem est atque electrum: *ambra.*

4. *Gelu.* Electri viscoso humore, qui dum ex arbore defluit, est liquidus, mox verò induratur, tanquam gelu, & concrescit.

5. *Cleopatra.* Ægypti regina, uxor M. Antonii, ab Augusto victa ad Actium, quæ sibi admotis colubris necem conscivit, & magnifico sepulchro est condita.

XLVIII.

Mors loco nullo exclusa.

1. Ardea solstitio, Pæstanaque rura petantur,
 2. Quique Cleonæo sidere fervet ager:
3. Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
 4. Inter laudatas ad Styga missus aquas.
5. Nullo fata loco possis excludere; cùm mors
 6. Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

VERS 1. 2. Possumus impunè jam petere Ardeam, æstate calidissimâ, & Pæstum, & alia loca nimiis infesta caloribus.

Ardea. Est urbs antiqua Latii; Pæstum, *Pesto*, Lucaniæ: ambæ in Italia. Pro Pæstana, legitur etiam Castrana. Castrum, *Castro* urbs

ejusdem Italiæ non una fuit eodem appellata nomine. Sũt qui putent hic agi de Castro Inui, quod erat oppidulum Latii, non procul Ardea.

Solstitio. Tempore solstitii. Sic appellatur tempus illud quo sol videtur quasi stare, nempe mense Junio cùm attigit tropicum Cancri; & mense Decembri, cùm est in tropico Capricorni: tunc enim dies ita lentè crescunt, aut decrescunt, ut vix sentias. Solstitium, si vox ea sola sit, pro æstivo ferè sumitur, quando calor gravissimus est, sole verticibus propemodum nostris imminente.

2. *Cleoneo* Cleonæ, urbs est prope Nemeam silvam, ubi Hercules famosum leonem interemit, qui eam ob rem vocatur etiam Cleoneus. Ille in sidera relatus est, interque 12. Zodiaci signa numeratur quintum: illi subest sol mense Augusto.

3. 4. Siquidem Curiatius Tiburtinum cælum, quod per æstatem ob frigidas auras videbatur saluberrimum, expertus est pestiferum & exitiale, mortuus nimirum cùm uteretur frigidis ejus loci aquis & balneis, aliàs laudatissimis.

7 *Sardinia*. Insula maris mediterranei, ad latus Siciliæ, *Sardegna*. Ibi cælum est gravissimum. Sensus igitur est: locus saluberrimus, quale est Tibur, evadet tibi pestilens, qualis est Sardinia; cùm hora fatalis advenerit.

XLIX.

In garrulum ostentatorem.

1. Donasse amicum tibi ducenta, Mancine,
2. Nuper superbo lætus ore jactasti.
3. Quartus dies est, in schola poëtarum
4. Dum fabulamur, millibus decem dixti
5. Emptas lacernas munus esse Pompillæ:
6. Sardonycha verum, lineísque ter cinctum,
7. Duá que similes fluctibus maris gemmas
8. Dedisse Bassam, Cæliámque jurasti:
9. Herè de theatro, Pollione cantante,
10. Cúm subitò abires, dum fugis, loquebaris
11. Hereditatis tibi trecenta venisse,
12. Et manè centum, & post meridiem centum.
13. Quid tibi sodales fecimus mali tantùm?
14. Miserere jam crudelis, & sile tandem:
15. Aut, si tacere lingua non potest ista,
16. Aliquando narra, quod velimus audire.

VERS. 1. *Ducenta* Sestertia nigrorum; libras Francicas 20000.

3. *Schola poëtarum.* Locus erat, in quem ad recitandum poëtæ conveniebant, aut ad legenda & emendanda carmina, &c. Ibi, dum homines convenirent, commodè, prolixéque garriebatur. Quarto igitur ab hinc die, cum in eo loco essemus, dixisti: &c.

4. Dixisti lacernas tuas quæ emptę essent decem millibus sestertiûm, tibi esse datas muneri à Pompilla quadam. Mancini fortasse erat clienta, aut vidua dives.

Millibus decem. Sestertiis decem majoribus, sive decem millibus minorum sestertiorum, hoc est, libris Francicis 1000.

Lacernas De his actum Epig. 2. hujus Libri.

6 *Verùm*. Ægrè Sardonyx verus à falso & fucato distinguitur. Est gemma, duarum aliarum colorem referens, nempe sardi, subrubrum; & onychis, album.

Lineis. In hac gemma sunt lineolę quædam nigræ, candidæ, & miniatæ.

6. Et duos smaragdos, qui sunt vitrei & marini coloris.

9. 10. Heri cùm abires, imò fugeres, è theatro, in quo canebat Pollio ille insignis citharœdus, dicebas tibi obvenisse hereditatis nomine trecenta millia (sunt nummi Francici 30000 & eâdem die matutinis horis centum millia sestertiûm, (libræ sunt Francicæ 10000.) ac post meridiem altera centena millia, tibi felici casu obtigisse.

16. *Quod velimus*. Dic te muneris aliquid nobis è tot bonis largiri, hoc alacres accipiemus totis auribus & animis: vel, narra tibi aliquid infortunii accidisse: id nobis erit auditu jucundius.

L.

Formæ studium.

1. Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
2. Omnia dum fieri candida credit ibi.

V. 1. 2. *Tibur*. Vide Ep. 45. 42. Ebur candidius fieri, frigidissimâ Tiburis aurâ vulgò dicebatur: hoc audiens Lycoris, mulier deformis ac fusca, Tibur petivit. Sed frustra. Tibur nigra petiit, nigra Tibure discessit.

Herculeum Ita vocatur ob Insigne fanum Herculis ibi extructum. Est simillimum Epigramma 13. Lib. VII.

LI.

Naufragium.

1. Dum petit à Baulis mater Cærelia Bajas,

2. Occidit

2. Occidit insani crimine mersa freti.
3. Gloria quanta perit vobis! hæc mõstra Neroni
4. Nec quondam jussæ præstiteratis aquæ.

VERS. 1. *Baulis*. Bauli, villa erat inter Baïas & Misenum promontorium: nunc *Bauli*, vel *Bagola*.

Mater. Vel, matrona; vel, ut à filia ejusdem nominis distinguatur.

3 4. O mare, quantam consequi gloriam potuisses, si fœminam probitatis adeo spectatæ servasses! Peperceras olim Agrippinæ Neronis matri, mulieri sceleratæ, cùm eam Nero mergi jussisset: cur Cæreliam immerentem nunc mersisti?

Hæc monstra. Hæc naufragis, hæc scelera.

Neroni. Olim ad Baulos Nero matrem suam Agrippinã jusserat mergi, excogitato solutili & machinoso navigio, quod repentè laxatum in mediis fluctibus eam destitueret: ut narrat Svetonius in Nerone cap 34. Agrippina tamen nando evasit. Sic illã jussæ aquæ non oppresserunt, quæ nunc Cæreliam injuste & injustæ mergunt.

Præstiteratis. Præstare aliquid alicui, interdum est aliquid in ejus gratiam facere, eũ aliquo beneficio devincire.

LII.

Villa & hortus amœnissimus.

1. Julî jugera pauca Martialis,
2. Hortis Hesperidum beatiora,
3. Longo Janiculi jugo recumbunt.
4. Lati collibus eminent recessus;
5. Et planus modico tumore vertex
6. Cælo perfruitur sereniore;
7. Et curvas nebulâ tegente valles
8. Solus luce nitet peculiari:
9. Puris leniter admoventur astris
10. Celsæ culmina delicata villæ,
11. Hinc septem dominos videre montes,
12. Et totam licet æstimare Romam:
13. Albanos quòque Tusculósque colles,
14. Et quodcunque jacet sub urbe frigus;
15. Fidenas veteres, brevésque Rubras;
16. Et quod virgineo cruore gaudet
17. Annæ pomiferum nemus Perannæ.

18. Illic Flaminiæ, Salariæque
19. Gestator patet, essedo tacente,
20. Ne blando rota sit molesta somno;
21. Quem ne rumpere nauticum celeusma,
22. Nec clamor valet helciariorum:
23. Cùm sit tam prope Milvius, sacrúmque
24. Lapsæ per Tiberim volent carinæ.
25. Hoc rus, seu potiùs domus vocanda est,
26. Commendat dominus; tuam putabis,
27. Tam non invida, támque liberalis,
28. Tam comi patet hospitalitate.
29. Credas Alcinoi pios Penates,
30. Aut facti modò divitis Molorchi.
31. Vos nunc omnia parva qui putatis,
32. Centeno gelidum ligone Tibur,
33. Vel Præneste domate, pendulámque
34. Uni dedite Setiam colono:
35. Dum, me judice, præferantur istis
36. Julî jugera pauca Martialis.

VERS. 1. *Juli*. Julius iste Martialis, erat amicus M. Val. Mart. poëtæ nostri.

2. *Hesperidum*. Vide Librum Spectac. Ep. 20.

3. *Janiculi*. Mons Janiculus, nunc *Montorio*, ad pontem usque Milvium extra Romam porrigitur: in eo arx Romæ nascentis posita. Nomen à Jano habuit.

4. In collibus summis, spatia campi lata & solitaria eminent, ubi est villa Julii Martialis cælo vicinior.

11. *Septem*. Aventinum, Capitolinum, Cælium, Esquilinum, Palatinum, Quirinalem, Viminalem, quibus Roma, rerum Domina, imposita: *Dominos colles*.

12. *Æstimare*. Nempe, quanta sit, quàm latè pateat, judicare.

13. Ex eodem loco licet oculis lustrare Albanos colles, Tusculanos, & quæcunque loca editiora & frigidiora sunt prope urbem: imo ipsas Fidenas, Româ antiquiores. Fidenę, urbs in Latio fuit, nunc vicus, *Castel Giubileo* dictus. Rubræ, vel Saxa Rubra, locus Etruriæ, in agro Vejentino, nunc *Grotta Rossa*.

16. Et nemus Aricinum, Annæ Perannæ sacrum, ubi victimarum loco immolantur virgines. Testatur enim Strabo, in luco Aricinæ Dianæ, in quo etiam Anna hæc Peranna colebatur, facta fuisse sacrificia, similia illis, quæ

fiebant Tauricæ Dianæ, in quibus immolabantur homines.

17. *Anne Peranne* Hæc ab Ovidio dicitur fuisse soror Didonis, quæ Æneam secuta sit in Italiam; postea autem Laviniæ odio & insidiis vexata, sibi sponte necem consciverit, ac subinde pro Deâ culta fuerit.

18. *&c.* Ex hac villa prospiciuntur qui lecticas gestāt, essedа quæ trahuntur per viā Flaminiam & Salariam: non tamen auditur strepitus rotarum, nec somnum interpellant: uti nec nautæ, se suis clamoribus cohortantes ad remigandum, aut qui navim adverso flumine trahunt in ripa, licèt villa non procul distet à Ponte Milvio, & Tiberi.

Flaminiæ. Ab urbe per Tusciam, Umbriam, Ariminum usque hæc via pertinebat. Strata fuerat à C. Flaminiò consule, qui ad lacum Trasymenum ab Annibale cæsus fuit.

Salariæ. Via Salaria sic dicta est, quia per eam Sabini salem à mari deferebant Romam.

Gestator. Servi lecticas deferentes: *Patet.* Aspicitur totus. *Essedo.* Ep. 83. lib 1.

21. *Celeusma*, sive celeuma. Lege Ep 53. Libri III.

22. *Helciariorum.* Helciarii dicuntur, qui onus aliquod junctis viribus moliuntur, ac trahunt helciis, id est, funibus, aut vectibus, à verbo ἕλκω, aut ἑλκύω, traho; qui naves subducunt, &c.

23. *Milvius.* De Ponte illo dictum Ep. 12. Lib. III.

Sacrum Quia pro Deo colebatur Tibetis, uti alia flumina.

25. 26. *&c.* Hoc rus, hanc villam, sive potiùs domum ornatissimam, & urbanæ simillimam, facit ornatiorem ipse dominus, qui in eam hospites omnes admittit sic, ut suam quisque esse putet.

29. *Alcinoi.* Fuit ille rex Phæacum in insula Corcyra. *Corfù*, ubi hortos habebat præstantes. Penates, Dii erāt domestici, pro ipsa domo ponuntur, quam piam appellat hoc in loco vates, quia Ulyssem naufragio ejectum excepit Alcinous, ut Homerus narrat.

30. *Molorchi.* Fuit pauper pastor in silva Nemea, qui Herculem, leonis debellandi causâ illuc venientem, hospitio excepit. Domitianus juxta Herculis templum à se magnifico luxu extructum in Latia via, sacellum addidit huic Molorcho sacrum, donarisque ornavit; hinc *dives modò factus* dicitur.

31. *&c.* Ite nunc vos, ô lauti homines, quibus omnes villæ sordent, tanquam exiguæ, præ vestris ingentibus latifundiis, arate & colite, per me licet, centum aratris, & centum ligonibus, Tiburtina vestra prædia, & Prænestina; imo totum agrum Setinum obtinete, & uni è vestris villicis tradite: ego istis omnibus parvam Jul. Martialis

... [illegible] Tibure villam antepono [illegible] Epig. 45. 50. diximus [illegible] Prænestè, urbs Latii, nunc Palæstrinam nuncupatur.

34. *Setiam*. Urbem in extrema Latii parte, positam in colle, & quasi pendulam, nunc *Sezza*; hujus ager optimo vino abundabat.

LIII.

In luscam.

1. Oculo Philænis semper altero plorat:
2. Quo fiat illud quæritis modo? lusca est.

VERS. 2. *Lusca est*. Itaque oculis duobus plorare non potest, quia unum tantùm habet.

LIV.

Decoctor.

1. Egisti vitam semper, Line, municipalem,
2. Quâ nihil omnino vilius esse potest:
3. Idibus, & raris togula est excussa Kalendis,
4. Duxit & æstates synthesis una decem:
5. Saltus aprũ, campus leporẽ tibi misit inẽptum;
6. Silva graves turdos exagitata dedit:
7. Raptus flumineo venit de gurgite piscis,
8. Vina rubens fudit non peregrina cadus:
9. Nec tener Argolicâ missus de gente minister,
10. Sed stetit inculti rustica turba foci:
11. Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris;
12. Nec mersa est pelago, nec fluit ulla ratis:
13. Supposita est blãdo nunquam tibi tessera talo,
14. Alea sed parcæ sola fuerê nuces.
15. Dic ubi sit decies, mater quod avara reliquit?
16. Nusquam est: fecisti rem, Line, difficilem.

VERS. 1. *Municipalem*. Sobrium, agrestem, qualis degitur in muncipiis. Erant oppida donata jure civitatis, quorum proinde incolis eadem licebat capere munia, & magistratus gerere, qui Romæ gerebantur.

2. *Vilius*. Parcius, angustius: minus sumptuosum. Sic Lib. VII. Ep. 24. scribit: *Vilius esurio*, id est, minore sumptu.

3. Togulâ tantùm usus es

festis Kalendarum & Iduum diebus, idque rarò. Kalendæ, prima dies mensis, ita dictæ à verbo *καλῶ*, *voco*, quòd Pontifex ubi nascentem primùm lunam observasset, (utebantur enim prisci Romani lunari mense, licet imperfecto) vocaret plebem in Capitolium, eique denunciaret quot dies ad Nonas usque superessent, quinque an septem. Idus in medium ferè mensem incidebant, eumque in duas partes quia dividebant, dictæ sunt Idus ab Etrusca voce *iduare*, hoc est, dividere.

Togula. Brevis & arcta toga, qualis pauperes decet.

Excussa. Explicata, educta ex arca; cùm educuntur vestes, in arculis diu servatæ, solent excuti ad purgandum pulverem. Porro, prima cujusque mensis die solebant certa fieri sacrificia; populus ad ea togatus conveniebat: rarò tamen toga sumebatur in municipiis.

4. Et una synthesis per annos decem te vestivit: duravit.

Synthesis. Vestis genus, de quo sæpe dictum. Vide supra, Ep. 36.

5. *Saltus*. Silva, in qua feræ & venatio.

6. *Graves*. Pingues. *Exagitata*: venatorum, canum, cursu, clamoribus.

8. *Rubens*. Et à vini colore, & à colore testæ igne coctæ, ex argilla enim fiebant vulgò dolia.

9. 10. Non stetit ad mensam tibi minister & pincerna elegans, è Græcia petitus, sed agrestes pueri & vernæ, assidere ad focum soliti.

11. *Sirius* Signum cæleste, aliter dictum Canicula. Sensus est: non exustæ sunt domus tuæ incendio fortuito, non agri caloribus æstivis tosti. Agris enim & ædibus caruisti.

12. *Nec fluit*. Ne ulla ratis, quæ tua sit, in pelago est, & in periculo naufragii.

13. Nunquam lucri causâ mutasti talum tesserâ: lusisti duntaxat nucibus, qui puerorum tali ac tesseræ dici possunt.

Tessera. Est cubus seu ebur ab omni parte quadratum & certis notatum punctis, *un dè un dado* Talus, *osselet*, quatuor tantùm facies habet, sic dictus, quia speciem habet ac formam officuli quod in talo est. Talis potissimùm ludebant animi causâ: interdum supponebant illis tesseras, id est, relictis talis ludebant tesseris, lucri causâ: quia talorum ludus minoris aleæ, id est, lucri, damnive, quàm tesserarum.

15. *Decies*. Libræ Francicæ 100000. Scutati Rom circiter 22500.

16. Amisisti tã lautũ patrimonium: certè videbatur difficilius illud amittere, quàm servare. Quo pacto cum ista parsimonia, in hac muncipali & frugali vita, tantas opes amittere potuisti, & è ditissimo fieri pauperrimus? Multum in eo sanè laborandum

tibi fuit. Aut etiam paupertas vocatur res difficilis, quemadmodum opes, facultates dicimus.

LV.

Amicus illiberalis.

Prætorem pauper centum ſeſtertia Gaurus
Orabat canâ notus amicitiâ.
Dicebatque ſuis hæc tantùm deeſſe trecentis,
Ut poſſet domino plaudere juſtus eques.
Prætor ait: ſcis me Scorpo, Thallóque daturum;
Atque utinam centum millia ſola darem!
Ah pudet ingratę, pudet ah malè divitis arcæ:
Quod non vis equiti, vis dare, Prætor, equo.

V. 1. *Prætorem*. Prætor, magiſtratus apud Romanos fuit, à conſule ſecundus. Illius munus erat jus dicere. Cùm enim conſules, quibus id principio muneris datum, ſæpe ab urbe abeſſe cogerentur, Prætor unus creatus eſt anno urbis 387. Anno verò 510 alter additus, qui peregrinis jus diceret. Crevit ille poſtea numerus uſque ad 24.

Centum ſeſter. Libras 10000.

2. *Cana*. Veteri.

3. Dicebat hanc tantùm ſumma deeſſe trecentis, quæ jam habebat, ſeſtertiis, ut eques eſſet juſtus, hoc eſt, ut juſtum ac legitimum cenſum haberet, ac ſedens inter Equites in theatro, poſſet Imperatori venienti plaudere. Moris erat plauſu læto excipere viros nobiles in theatrum prodeuntes.

Juſtus. De variis equitum generibus dixi Ep. 57. Lib 3. Cautum erat ne juſti equites, id eſt, qui tales eſſent cẽſu, non tantùm honoris ergo, & nomine tenus, minus 400. ſeſtertiis haberent in cenſu; id eſt, nummos Francicos 40000.

5. *Scorpo*. Scorpus auriga erat celeberrimus; Thallus etiam: ſuas illi factiones habebant in circo, &c. Vide Lib. X. Ep. 46. in quo multa de illo Scorpo.

6. Atque utinam darem illis tantùm centum millia ſeſtertios, ſive centum ſeſtertia! at multò plura mihi danda eſſe video.

7. Pudet me tui, ô Prætor, qui tam ſis ingratus erga veterem amicum; qui tam malè tuas opes expendas; qui equum equiti anteponas.

8. *Equo.* Equis Scorpi, Scorpo ipſi, ut equos alat, ut nitentes ac celeres habeat: ut in equo ęreo ſedens ponatur: id enim honoris illi aurigæ datum fuit.

LVI.

Cœna invidenda.

1. Invitas centum quadrantibus, & bene cœnas:
2. Ut cœnem invitor, Sexte, an ut invideam?

VERS. 1. Invitas me ad cœnam, promissis mihi centum quadrantibus, (ea vulgò summa sportulæ erat, ut diximus) tu lautè cœnas, ego in eadem tecum mensa spectator otiosus accumbo: an invitas me ut cœnem, an ut te videam, & tibi felici miser invideam? Clientes pauperes quibus dabatur sportula, eam non ante accipiebant quàm interfuissent cœnæ divitis, à quo sportulâ donabantur, erantque convivæ quasi honorarii, & invitabantur certo interdum pretio præter sportulam dato, ut patet ex Ep 24. & 47. Lib. III. Quia in ejusmodi cœna nihil, aut perparum è ferculis attingebant, sed præsentiâ tantùm suâ mensam divitis cohonestabant. De sportula egimus Epig. 51. Libro I. & Ep 6. Lib. III.

LVII.

Lagena pestifera.

1. Tu Setina quidem semper, vel Massica ponis,
2. Pamphile: sed rumor tam bona vina negat:
3. Diceris hâc factus cælebs quater esse lagenâ;
4. Nec puto, nec credo, Pamphile, nec sitio.

VERS. 1. *Setina*. De Setia vide Ep 52. hujus Libri. 2. Sed rumor est nô esse, ut aïs, Massica aut Setina, sed toxica & vina veneno infecta. De vino Massico leges Ep 25. Lib. I.

3. Ajunt te isto vino tres jam tuas uxores necavisse. *Cælebs*. Qui caret uxore.

4. Id verum esse non puto, non tamen te mihi & meam vitam credo; malo famæ quàm experientiæ meæ credere: valeas cum vino tuo.

LVIII.

Filius pius.

1. Nihil Ammiano præter aridam restem
2. Moriens reliquit ultimis pater ceris.
3. Fieri putaret posse quis, Maronille,
4. Ut Ammianus mortuum patrem nollet?

V. 1. *Restem*. Quâ se suspenderet. Eum exheredavit pater illi malè precatus. Solebant iis verbis impre-

cando uti. *Restem & clavum, quibus collum alliget.* Subaudi, *relinquo*.

2. *Ceris ultimis*. In testamento suo. Scribebant enim in tabulis cerâ obductis.

3. Sanè dubium nemini est, quin doleat vehementer Ammianus de morte patris. Videtur poëta ejus laudare pietatem; cujus improbitatem notat, quippe quæ fuerit in causa cur ipsum pater exheredaverit. Vel, simplicius: dolet, non mortuū patrē, sed sibi ademptam hereditatē fuisse.

LIX.

Suos Quincto libros negat.

1. Exigis, ut donem nostros tibi, Quincte, libellos:
2. Non habeo; sed habet bibliopola Tryphon.
3. Æs dabo pro nugis, & emā tua carmina sanus?
4. Non, inquis, faciam tam fatuè; nec ego.

VERS. 3. Fingitur ipse Quinctus loqui. Egone ut istas nugas pretio emptas velim? certè insanirem.

4. *Nec ego*. Respondet Martialis; neque ego tam fatuè faciam, ut gratis illos tibi donem.

LX.

Amicus moriens.

1. Cùm gravis extremas Vestinus duceret horas,
2. Et jam per Stygias esset iturus aquas:
3. Ultima volventes oravit pensa sorores,
4. Ut traherent parvâ stamina pulla morâ,
5. Jam sibi defunctus, caris dum vivit amicis:
6. Moverunt tetricas tam pia vota Deas.
7. Tum largas partitus opes, à luce recessit;
8. Sèque mori post hoc credidit ille senem.

VERS. 1. *Gravis*. Æger: gravi morbo affectus.

4. Ut adhuc exiguo temporis spatio lanam è ferali colu trahere pergerent: ut nondum stamen & filum præciderent. Vide supra Ep. 42. ubi de Parcis plura.

Pulla. Nigra. Parcas fingebant albam lanam è colu ducere, si homo victurus erat: nigram, si moriturus.

5. Mortem nihil suâ causâ timens, nec vivere sibi optans, sed amicis, ut iis bona sua largiretur.

8. *Senem*. Satis se vixisse, hoc facto, credidit: nihil superesse melius quod faceret, etiamsi ad summam usque senectutem perveniret.

LXI.

Damarum pugna.

1. Aspicis, imbelles tentent quàm fortia damæ
   2. Prælia? tam timidis quanta sit ira feris?
3. In mortem parvis concurrere frontibus audent:
   4. Vis, Cæsar, damis parcere? mitte canes.

VERS. 4. *Mitte canes.* Damas enim diriment canes, & cogent pugnam omittere, atque ita servabunt eas, quibus exitio esse vulgò solent. Damæ, sunt capræ quædam silvestres, imprimis meticulosæ.

LXII.

Uxor non sibi tantùm, sed viro dives.

1. O felix animo, felix, Nigrina, marito,
   2. Atque inter Latias gloria prima nurus!
3. Te patrios miscere juvat cum conjuge census,
   4. Gaudentem socio participíque viro.
5. Arserit Evadne flammis injecta mariti,
   6. Nec minor Alcestin fama sub astra ferat:
7. Tu meliùs certo meruisti pignore vitæ,
   8. Ut tibi non esset morte probandus amor.

V. 1. O Nigrina felix, quòd hunc maritum habeas, quod eo erga illum animo sis.

2. *Nurus.* Propriè est uxor filii: hic pro uxoribus quibuslibet accipitur.

3. Tu communicas cum marito tuo patrimoniũ tuum, & gaudes habere illum socium & participem tuarum opum. Marito non licebat per leges participem esse patrimonii uxoris, ex qua liberos non suscepisset.

5. Celebretur per me licet, amor Evadnes, quæ se in rogum viri vivam injecit, ejus desiderium non ferens.

Evadne. Conjux Capanei, Græcorum ducis, in oppugnatione Thebarum cæsi.

6. *Alcestim.* Admeti conjux fuit, quæ cùm audivisset denunciatam atque indictam ab oraculo fuisse mortem Admeto, nisi locum illius & vices aliquis subiret, ipsa se morti libens obtulit & mariti vitam redemit suâ.

7. Dedisti certum amoris tui pignus, ac documentum, nempe istam tuam liberalitatem, licèt vita tibi superstes maneret: neque opus tibi, ut illis mulieribus, fuit misera mortis conditioneque amorem tuum erga maritum probares.

LXIII.

Quomodo sit petendum.

1. Millia misisti mihi sex, bis sena petenti:
2. Ut bis sena feram, bis duodena petam.

Vers. 1. 2. Petebam à te duodecim sestertia (sunt nũmi Francici 1200.) tu sex tantùm dedisti: aliàs ut impetrem & auferam à te duodecim, petam viginti quatuor; alterum tantùm postulabo.

LXIV.

Cur dives esse velit.

1. Nunquam divitias Deos rogavi,
2. Contentus modicis, meòque lætus.
3. Paupertas, veniam dabis, recede:
4. Causa est quæ subiti, novíque voti?
5. Pendentem volo Zoïlum videre.

Vers. 4. Cur ergo mutata nunc voluntate dives esse volo? Nempe ut Zoïlus præ dolore & invidia se suspendat, cùm me divitem aspiciet.

LXV.

Cœna dives at jejuna.

1. Ad cœnam nuper Varus me fortè vocavit:
2. Ornatus dives, parvula cœna fuit.
3. Auro, non dapibus oneratur mensa; ministri
4. Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
5. Tunc ego; nõ oculos, sed ventrem pascere veni,
6. Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

V. 2. *Ornatus* Apparatus. 5. *Tunc ego*. Subaudi, cœpi dicere. 6. *Opes*. Ornatum divitem vasa aurea, &c. Ludit in gemina voce simili, dapes, opes. Lege epigramma 42. Libri VII.

LXVI.

In Ardelionem.

1. Condita cùm tibi sit jam sexagesima messis,
2. Et facies multo splendeat alba pilo:
3. Discurris totâ vagus urbe; nec ulla cathedra est,

4. Cui non manè feras irrequietus ave:
5. Et fine te nulli fas eſt prodire tribuno,
6. Nec caret officio conſul uterque tuo:
7. Et ſacro decies repetis pallatia clivo,
8. Sigerióſque meros, Partheniόſque ſonas.
9. Hæc faciant ſanè juvenes: deformius, Afer,
10. Omnino nihil eſt ardelione ſene.

VERS. 1. Cùm annos jam ſexaginta ſis natus. Meſſem condere, eſt, eam in horrea devehere.

3. Per totam urbem circumcurſas patronos potentiores ſalutaturus, nec ullus eſt paulò ſpectatior, aut ditior, nulla orba, aut vidua in cathedra domi ſedens, ut ſalutantes excipiat, quam non inviſas.

5. *Tribuno*. Nullum Tribunum pateris prodire domo, quem non affectêris, deducas, &c. Tribunus plebis erat magiſtratus in gratiam populi creatus, ut ejus utilitatibus, rationibuſque conſuleret. Erant alii Tribuni militares, in exercitu, de quibus vide Lib. III. Ep. 56.

6. *Officio*. Officioſis ſalutationibus, urbanitate multa.

7. Decies per viam ſacram redis ad palatium Imperatoris. Clivus, eſt locus, aut via declivis & prona. Via ſacra dicebatur ea quæ ad Jovis templum in Capitolio poſitum ducebat.

8. Neque aliud ſonas, id eſt, loqueris opportunè & importunè, quàm te notum eſſe & familiarē Sigerio & Parthenio, cubiculariis Imperatoris.

10. *Ardelione*. Ardelio quid ſit, vide l. 1. ep. 65. & l. 1. ep. 6.

LXVII.

Et emptorem villæ.

1. Hoſpes eras noſtri ſemper, Matho, Tiburtini:
2. Hoc emis: impoſui; rus tibi vendo tuum.

V. 1. Tam ſæpe ventitabas in meam villam Tiburtinam, ut tua dici poſſet; itaque decepi te, dum eam tibi vendidi, quæ tua jam erat, nempe uſu ipſo, cùm utereris illà gratis. De Tibure antea dictum Ep. 45. 48. 50.

LXVIII.

Res eſt magna, tacere.

1. Declamas in febre Mathon: hanc eſſe phreneſin
2. Si neſcis, non es ſanus, amice Mathon.

VERS. 2. Nam putas esse imbellis animi palam & luce plorare: vel; plorare muliebriter virum tam fortem & generosum. Euge! laudo fortitudinem. Latet hic ironia: videtur enim eam laudare & excusare, quòd non lugeat palam mariti mortem: cùm tamen innuat eam ideo non plorare, quia virum v. g. gaudet esse mortuum.

XLVII.

Viperæ sepulcrum.

1. Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
2. Fluxit in obstantem succina gutta feram:
3. Quæ dum miratur pingui se rore teneri;
4. Concreto riguit vincta repentè gelu.
5. Ne tibi regali placeas, Cleopatra, sepulcro,
6. Vipera si tumulo nobiliore jacet.

VERS. 1. Dum è populi ramis viscosus humor defluit, serpebat vipera per ramos madentes.

Heliadum. Sorores Phaëthontis Heliades vocabantur, quia erant filiæ solis, qui à Græcis Ἥλιος dicitur. Earum lacrimas electrum poëtæ vocant. Vide supra Ep. 25.

2. *Obstantem*. Ex adversa parte in ramo prorepentem.

Succina. Succinea. Succinum, idem est atque electrum: *ambra*.

4. *Gelu*. Electri viscoso humore, qui dum ex arbore defluit, est liquidus, mox verò induratur, tanquam gelu, & concrescit.

5. *Cleopatra*. Ægypti regina, uxor M. Antonii, ab Augusto victa ad Actium, quæ sibi admotis colubris necem conscivit, & magnifico sepulchro est condita.

XLVIII.

Mors loco nullo exclusa.

1. Ardea solstitio, Pæstanaque rura petantur,
2. Quique Cleonæo sidere fervet ager:
3. Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
4. Inter laudatas ad Styga missus aquas.
5. Nullo fata loco possis excludere; cùm mors
6. Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

VERS. 1. 2. Possumus impunè jam petere Ardeam, æstate calidissimâ, & Pæstum, & alia loca nimiis infesta caloribus.

Ardea. Est urbs antiqua Latii; Pæstum, *Pesto*, Lucaniæ: ambæ in Italia. Pro Pæstana, legitur etiam Castrana. Castrum, *Castro* urbs

ejuſdem Italiæ non una fuit eodem appellata nomine. Sũt qui putent hic agi de Caſtro Inui, quod erat oppidulum Latii, non procul Ardea.

Solſtitio. Tempore ſolſtitii. Sic appellatur tempus illud quo ſol videtur quaſi ſtare, nempe menſe Junio cùm attigit tropicum Cancri; & menſe Decembri, cùm eſt in tropico Capricorni: tunc enim dies ita lentè creſcunt, aut decreſcunt, ut vix ſentias. Solſtitium, ſi vox ea ſola ſit, pro æſtivo ferè ſumitur, quando calor graviſſimus eſt, ſole verticibus propemodum noſtris imminente.

2. *Cleonæo* Cleonæ, urbs eſt prope Nemeam ſilvam, ubi Hercules famoſum leonem interemit, qui eam ob rem vocatur etiam Cleonæus. Ille in ſidera relatus eſt, interque 12. Zodiaci ſigna numeratur quintum: illi ſubeſt ſol menſe Auguſto.

3. 4. Siquidem Curiatius Tiburtinum cælum, quod per æſtatem ob frigidas auras videbatur ſaluberrimum, expertus eſt peſtiferum & exitiale, mortuus nimirum cùm uteretur frigidis ejus loci aquis & balneis, aliàs laudatiſſimis.

7 *Sardinia*. Inſula maris mediterranei, ad latus Siciliæ, *Sardegna*. Ibi cælum eſt graviſſimum. Senſus igitur eſt: locus ſaluberrimus, quale eſt Tibur, evadet tibi peſtilens, qualis eſt Sardinia; cùm hora fatalis advenerit.

XLIX.

In garrulum oſtentatorem.

1. Donaſſe amicum tibi ducenta, Mancine,
2. Nuper ſuperbo lætus ore jactaſti.
3. Quartus dies eſt, in ſchola poëtarum
4. Dum fabulamur, millibus decem dixti
5. Emptas lacernas munus eſſe Pompillæ:
6. Sardonycha verum, lineíſque ter cinctum,
7. Duáſque ſimiles fluctibus maris gemmas
8. Dediſſe Baſſam, Cæliámque juraſti:
9. Herè de theatro, Pollione cantante,
10. Cúm ſubitò abires, dum fugis, loquebaris
11. Hereditatis tibi trecenta veniſſe,
12. Et manè centum, & poſt meridiem centum.
13. Quid tibi ſodales fecimus mali tantùm?
14. Miſerere jam crudelis, & ſile tandem:
15. Aut, ſi tacere lingua non poteſt iſta,
16. Aliquando narra, quod velimus audire.

VERS. 1. *Ducenta* Sestertia nummûm; libras Francicas 20000.

3. *Schola poëtarum.* Locus erat, in quem ad recitandum poëtæ conveniebant, aut ad legenda & emendanda carmina, &c. Ibi, dum homines convenirent, commodè, prolixéque garriebatur. Quarto igitur ab hinc die, cum in eo loco essemus, dixisti: &c.

4. Dixisti lacernas tuas quæ emptę essent decem millibus sestertiûm, tibi esse datas muneri à Pompilla quadam. Mancini fortasse erat clienta, aut vidua dives.

Millibus decem. Sestertiis decem majoribus, sive decem millibus minorum sestertiorum, hoc est, libris Francicis 1000.

Lacernas De his actum Epig. 2. hujus Libri.

6 *Verùm.* Ægrè Sardonyx verus à falso & fucato distinguitur. Est gemma, duarum aliarum colorem referens, nempe sardi, subrubrum; & onychis, album.

Lineis. In hac gemma sunt lineolę quædam nigræ, candidæ, & miniatæ.

6. Et duos smaragdos, qui sunt vitrei & marini coloris.

9. 10. Heri cùm abires, imò fugeres, è theatro, in quo canebat Pollio ille insignis citharœdus, dicebas tibi obvenisse hereditatis nomine trecenta millia (sunt nummi Francici 30000 & eâdem die matutinis horis centum millia sestertiûm, (libræ sunt Francicæ 10000.) ac post meridiem altera centena millia, tibi felici casu obtigisse.

16. *Quod velimus.* Dic te muneris aliquid nobis è tot bonis largiri, hoc alacres accipiemus totis auribus & animis: vel, narra tibi aliquid infortunii accidisse: id nobis erit auditu jucundius.

L.

Formæ studium.

1. Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
2. Omnia dum fieri candida credit ibi.

V. 1. 2. *Tibur.* Vide Ep. 45. 42. Ebur candidius fieri, frigidissimâ Tiburis aurâ vulgò dicebatur: hoc audiens Lycoris, mulier deformis ac fusca, Tibur petivit. Sed frustra. Tibur nigra petiit, nigra Tibure discessit.

Herculeum Ita vocatur ob insigne fanum Herculis ibi extructum. Est simillimum Epigramma 13. Lib. VII.

LI.

Naufragium.

1. Dum petit à Baulis mater Cærelia Bajas,

2. Occidit

2. Occidit insani crimine mersa freti.
3. Gloria quanta perit vobis! hæc mōstra Neroni
4. Nec quondam jussæ prætiteratis aquæ.

VERS. 1. *Baulis*. Bauli, villa erat inter Baïas & Mise num promontorium : nunc *Bauli*, vel *Bagola*.

Mater. Vel, matrona; vel, ut à filia ejusdem nominis distinguatur.

3 4. O mare, quantam consequi gloriam potuisses, si fœminam probitatis adeo spe ctatæ servasses! Peperceras olim Agrippinæ Neronis matri, mulieri sceleratæ, cùm eam Nero mergi jussisset: cur Cæreliam immerentem nunc mersisti?

Hæc monstra. Hæc naufragis, hæc scelera.

Neroni. Olim ad Baulos Nero matrem suam Agrippinā jusserat mergi, excogitato solutili & machinoso navigio, quod repentè laxatum in mediis fluctibus eam destitueret: ut narrat Svetonius in Nerone cap 34. Agrippina tamen nando evasit. Sic illā jussæ aquæ non oppresserunt, quæ nunc Cæreliam injuste & injustæ mergunt.

Præstiteratis. Præstare aliquid alicui, interdum est aliquid in ejus gratiam facere, eū aliquo beneficio devincire.

LII.

Villa & hortus amœnissimus.

1. Julî jugera pauca Martialis,
2. Hortis Hesperidum beatiora,
3. Longo Janiculi jugo recumbunt.
4. Lati collibus eminent recessus;
5. Et planus modico tumore vertex
6. Cælo perfruitur sereniore;
7. Et curvas nebulâ tegente valles
8. Solus luce nitet peculiari:
9. Puris leniter admoventur astris
10. Celsæ culmina delicata villæ,
11. Hinc septem dominos videre montes,
12. Et totam licet æstimare Romam:
13. Albanos quoque Tusculósque colles,
14. Et quodcunque jacet sub urbe frigus;
15. Fidenas veteres, brevésque Rubras;
16. Et quod virgineo cruore gaudet
17. Annæ pomiferum nemus Perannæ.

18. Illic Flaminiæ, Salariæque
19. Gestator patet, essedo tacente,
20. Ne blando rota sit molesta somno;
21. Quem ne rumpere nauticum celeusma,
22. Nec clamor valet helciariorum:
23. Cùm sit tam prope Milvius, sacrúmque
24. Lapsæ per Tiberim volent carinæ.
25. Hoc rus, seu potiùs domus vocanda est,
26. Commendat dominus; tuam putabis,
27. Tam non invida, támque liberalis,
28. Tam comi patet hospitalitate.
29. Credas Alcinoi pios Penates,
30. Aut facti modò divitis Molorchi.
31. Vos nunc omnia parva qui putatis,
32. Centeno gelidum ligone Tibur,
33. Vel Præneste domate, pendulámque
34. Uni dedite Setiam colono:
35. Dum, me judice, præferantur istis,
36. Julî jugera pauca Martialis.

VERS. 1. *Juli*. Julius iste Martialis, erat amicus M. Val. Mart. poëtæ nostri.

2. *Hesperidum*. Vide Librum Spectac. Ep. 20.

3. *Janiculi*. Mons Janiculus, nunc *Montorio*, ad pontem usque Milvium extra Romam porrigitur: in eo arx Romæ nascentis posita. Nomen à Jano habuit.

4. In collibus summis, spatia campi lata & solitaria eminent, ubi est villa Julii Martialis cælo vicinior.

11. *Septem*. Aventinum, Capitolinum, Cælium, Esquilinum, Palatinum, Quirinalem, Viminalem, quibus Roma, rerum Domina, imposita: *Dominos colles*.

12. *Æstimare*. Nempe, quanta sit, quàm latè pateat, judicare.

13. Ex eodem loco licet oculis lustrare Albanos colles, Tusculanos, & quæcunque loca editiora & frigidiora sunt prope urbem: imo ipsas Fidenas, Româ antiquiores. Fidenę, urbs in Latio fuit, nunc vicus, *Castel Giubileo* dictus. Rubræ, vel Saxa Rubra, locus Etruriæ, in agro Vejentino, nunc *Grotta Rossa*.

16. Et nemus Aricinum, Annæ Perannæ sacrum, ubi victimarum loco immolantur virgines. Testatur enim Strabo, in luco Aricinæ Dianæ, in quo etiam Anna hæc Peranna colebatur, facta fuisse sacrificia, similia illis, quæ

fiebant Tauricæ Dianæ, in quibus immolabantur homines.

17. *Annæ Perannæ* Hæc ab Ovidio dicitur fuisse soror Didonis, quæ Æneam secuta sit in Italiam; postea autem Laviniæ odio & insidiis vexata, sibi sponte necem consciverit, ac subinde pro Deâ culta fuerit.

18. *&c.* Ex hac villa prospiciuntur qui lecticas gestãt, esseda quæ trahuntur per viã Flaminiam & Salariam: non tamen auditur strepitus rotarum, nec somnum interpellant: uti nec nautæ, se suis clamoribus cohortantes ad remigandum, aut qui navim adverso flumine trahunt in ripa, licèt villa non procul distet à Ponte Milvio, & Tiberi.

Flaminiæ. Ab urbe per Tusciam, Umbriam, Ariminum usque hæc via pertinebat. Strata fuerat à C. Flaminio consule, qui ad lacum Trasymenum ab Annibale cæsus fuit.

Salariæ. Via Salaria sic dicta est, quia per eam Sabini salem à mari deferebant Romam.

Gestator. Servi lecticas deferentes: *Patet.* Aspicitur totus. *Essedo.* Ep. 83. lib I.

21. *Celeusma*, sive celeuma. Lege Ep 53. Libri III.

22. *Helciariorum.* Helciarii dicuntur, qui onus aliquod junctis viribus moliuntur, ac trahunt helciis, id est, funibus, aut vectibus, à verbo ἕλκω, aut ἑλκύω, traho; qui naves subducunt, &c.

23. *Milvius.* De Ponte illo dictum Ep. 12. Lib. III.

Sacrum. Quia pro Deo colebatur Tibetis, uti alia flumina.

25. 26. *&c.* Hoc rus, hanc villam, sive potiùs domum ornatissimam, & urbanæ simillimam, facit ornatiorem ipse dominus, qui in eam hospites omnes admittit sic, ut suam quisque esse putet.

29. *Alcinoi.* Fuit ille rex Phæacum in insula Corcyra. *Corfù*, ubi hortos habebat præstantes. Penates, Dii erãt domestici, pro ipsa domo ponuntur, quam piam appellat hoc in loco vates, quia Ulyssem naufragio ejectum excepit Alcinous, ut Homerus narrat.

30. *Molorchi.* Fuit pauper pastor in silva Nemea, qui Herculem, leonis debellandi causâ illuc venientem, hospitio excepit. Domitianus juxta Herculis templum à se magnifico luxu extructum in Latia via, sacellum addidit huic Molorcho sacrum, donarisque ornavit; hinc *dives modò factus* dicitur.

31. *&c.* Ite nunc vos, ô lauti homines, quibus omnes villæ sordent, tanquam exiguæ, præ vestris ingentibus latifundiis, arate & colite, per me licet, centum aratris, & centum ligonibus, Tiburtina vestra prædia, & Prænestina; imo totum agrum Setinum obtinete, & uni è vestris villicis tradite: ego istis omnibus parvam Jul. Martialis

villam antepono. De Tibure diximus supra Epig. 45. 50. Præneste, urbs Latii, nunc *Palæstrinam* nuncupatur.

34. *Setiam*. Urbem in extrema Latii parte, positam in colle, & quasi pendulam, nunc *Sezza*; hujus ager optimo vino abundabat.

LIII.
In luscam.

1. Oculo Philænis semper altero plorat:
2. Quo fiat istud quæritis modo? lusca est.

VERS. 2. *Lusca est*. Itaque oculis duobus plorare non potest, quia unum tantùm habet.

LIV.
Decoctor.

1. Egisti vitam semper, Line, municipalem,
2. Quâ nihil omnino vilius esse potest:
3. Idibus, & raris togula est excussa Kalendis,
4. Duxit & æstates synthesis una decem:
5. Saltus aprũ, campus leporẽ tibi misit ineptum;
6. Silva graves turdos exagitata dedit:
7. Raptus flumineo venit de gurgite piscis,
8. Vina rubens fudit non peregrina cadus:
9. Nec tener Argolicâ missus de gente minister,
10. Sed stetit inculti rustica turba foci:
11. Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris;
12. Nec mersa est pelago, nec fluit ulla ratis:
13. Supposita est blãdo nunquam tibi tessera talo,
14. Alea sed parcæ sola fuerê nuces.
15. Dic ubi sit decies, mater quod avara reliquit?
16. Nusquam est: fecisti rem, Line, difficilem.

VERS. 1. *Municipalem*. Sobrium, agrestem, qualis degitur in muncipiis. Erant oppida donata jure civitatis, quorum proinde incolis eadem licebat capere munia, & magistratus gerere, qui Romæ gerebantur.

2. *Vilius*. Parcius, angustius: minus sumptuosum. Sic Lib. VII. Ep. 24. scribit: *Vilius esurio*, id est, minore sumptu.

3. Togulâ tantùm usus es

festis Kalendarum & Iduum diebus, idque rarò. Kalendæ, prima dies mensis, ita dictæ à verbo *καλῶ*, *voco*, quòd Pontifex ubi nascentem primùm lunam observasset, (utebantur enim prisci Romani lunari mense, licet imperfecto) vocaret plebem in Capitolium, eique denunciaret quot dies ad Nonas usque superessent, quinque an septem. Idus in medium ferè mensem incidebant, eumque in duas partes quia dividebant, dictæ sunt Idus ab Etrusca voce *iduare*, hoc est, dividere.

Togula. Brevis & arcta toga, qualis pauperes decet.

Excussa. Explicata, educta ex arca; cùm educuntur vestes, in arculis diu servatæ, solent excuti ad purgandum pulverem. Porro, prima cujusque mensis die solebant certa fieri sacrificia; populus ad ea togatus conveniebat: rarò tamen toga sumebatur in municipiis.

4. Et una synthesis per annos decem te vestivit: duravit.

Synthesis. Vestis genus, de quo sæpe dictum. Vide supra, Ep. 36.

5. *Saltus*. Silva, in qua feræ & venatio.

6. *Graves*. Pingues. *Exagitata*: venatorum, canum, cursu, clamoribus.

8. *Rubens*. Et à vini colore, & à colore testæ igne coctæ, ex argilla enim fiebant vulgò dolia.

9. 10. Non stetit ad mensam tibi minister & pincerna elegans, è Græcia petitus, sed agrestes pueri & vernæ, assidere ad focum soliti.

11. *Sirius* Signum cæleste, aliter dictum Canicula. Sensus est: non exustæ sunt domus tuæ incendio fortuito, non agri caloribus æstivis tosti. Agris enim & ædibus caruisti.

12. *Nec fluit*. Ne ulla ratis, quæ tua sit, in pelago est, & in periculo naufragii.

13. Nunquam lucri causâ mutasti talum tesserâ: lusisti duntaxat nucibus, qui puerorum tali ac tesseræ dici possunt.

Tessera. Est cubus seu ebur ab omni parte quadratum & certis notatum punctis, *un dè un dado* Talus, *osselet*, quatuor tantùm facies habet, sic dictus, quia speciem habet ac formam officuli quod in talo est. Talis potissimùm ludebant animi causâ: interdum supponebant illis tesseras, id est, relictis talis ludebant tesseris, lucri causâ: quia talorum ludus minoris aleæ, id est, lucri, damnive, quàm tesserarum.

15. *Decies*. Libræ Francicæ 100000. Scutati Rom circiter 22500.

16. Amisisti tã lautũ patrimonium: certè videbatur difficilius illud amittere, quàm servare. Quo pacto cum ista parsimonia, in hac muncipali & frugali vita, tantas opes amittere potuisti, & è ditissimo fieri pauperrimus? Multum in eo sanè laborandum

tibi fuit. Aut etiam paupertas vocatur res difficilis; quemadmodum opes, facultates dicimus.

LV.
Amicus illiberalis.

1. Prætorem pauper centum ſeſtertia Gaurus
2. Orabat canâ notus amicitiâ.
3. Dicebatque ſuis hæc tantùm deeſſe trecentis,
4. Ut poſſet domino plaudere juſtus eques.
5. Prætor ait: ſcis me Scorpo, Thallóque daturum;
6. Atque utinam centum millia ſola darem!
7. Ah pudet ingratę, pudet ah malè divitis arcæ:
8. Quod non vis equiti, vis dare, Prætor, equo.

V. 1. *Prætorem*. Prætor, magiſtratus apud Romanos fuit, à conſule ſecundus. Illius munus erat jus dicere. Cùm enim conſules, quibus id principio muneris datum, ſæpe ab urbe abeſſe cogerentur, Prætor unus creatus eſt anno urbis 387. Anno verò 510 alter additus, qui peregrinis jus diceret. Crevit ille poſtea numerus uſque ad 14.

Centum ſeſter. Libras 10000.

2. *Cana*. Veteri.

3. Dicebat hanc tantùm ſumma deeſſe trecentis, quæ jam habebat, ſeſtertiis, ut eques eſſet juſtus, hoc eſt, ut juſtum ac legitimum cenſum haberet, ac ſedens inter Equites in theatro, poſſet Imperatori venienti plaudere. Moris erat plauſu læto excipere viros nobiles in theatrum prodeuntes.

Juſtus. De variis equitum generibus dixi Ep. 57. Lib 3. Cautum erat ne juſti equites, id eſt, qui tales eſſent cenſu, non tantùm honoris ergo, & nomine tenus, minus 400. ſeſtertiis haberent in cenſu; id eſt, nummos Francicos 40000.

5. *Scorpo*. Scorpus auriga erat celeberrimus; Thallus etiam. ſuas illi factiones habebant in circo, &c. Vide Lib. X. Ep. 46. in quo multa de illo Scorpo.

6. Atque utinam darem illis tantùm centum millia ſeſtertios, ſive centum ſeſtertia! at multò plura mihi danda eſſe video.

7. Pudet me tui, ô Prætor, qui tam ſis ingratus erga veterem amicum; qui tam malè tuas opes expendas; qui equum equiti anteponas.

8. *Equo.* Equis Scorpi, Scorpo ipſi, ut equos alat, ut nitentes ac celeres habeat: ut in equo ęreo ſedens ponatur: id enim honoris illi aurigæ datum fuit.

LVI.

Cœna invidenda.

1. Invitas centum quadrantibus, & bene cœnas:
2. Ut cœnem invitor, Sexte, an ut invideam?

VERS. 1. Invitas me ad cœnam, promissis mihi centum quadrantibus, (ea vulgò summa sportulæ erat, ut diximus) tu lautè cœnas, ego in eadem tecum mensa spectator otiosus accumbo: an invitas me ut cœnem, an ut te videam, & tibi felici miser invideam? Clientes pauperes quibus dabatur sportula, eam non ante accipiebant quàm interfuissent cœnæ divitis, à quo sportulâ donabantur, erantque convivæ quasi honorarii, & invitabantur certo interdum pretio præter sportulam dato, ut patet ex Ep 24 & 47. Lib. III. Quia in ejusmodi cœna nihil, aut perparum è ferculis attingebant, sed præsentiâ tantùm suâ mensam divitis cohonestabant. De sportula egimus Epig. 51. Libro I. & Ep 6. Lib. III.

LVII.

Lagena pestifera.

1. Tu Setina quidem semper, vel Massica ponis,
2. Pamphile: sed rumor tam bona vina negat:
3. Diceris hâc factus cælebs quater esse lagenâ;
4. Nec puto, nec credo, Pamphile, nec sitio.

VERS. 1. *Setina.* De Setia vide Ep 52. hujus Libri.

2. Sed rumor est nô esse, ut aïs, Massica aut Setina, sed toxica & vina veneno infecta. De vino Massico leges Ep 25. Lib. I.

3. Ajunt te isto vino tres jam tuas uxores necavisse. *Cælebs.* Qui caret uxore.

4. Id verum esse non puto, non tamen te mihi & meam vitam credo; malo famæ quàm experientiæ meę credere: valeas cum vino tuo.

LVIII.

Filius pius.

1. Nihil Ammiano præter aridam restem
2. Moriens reliquit ultimis pater ceris.
3. Fieri putaret posse quis, Maronille,
4. Ut Ammianus mortuum patrem nollet?

V. 1. *Restem.* Quâ se suspenderet. Eum exheredavit pater illi malè precatus. Solebant iis verbis impre-

cando uti. *Restem & clavum, quibus collum alliget*. Subaudi, *relinquo*.

2. *Ceris ultimis*. In testamento suo. Scribebant enim in tabulis cerâ obductis.

3. Sanè dubium nemini est, quin doleat vehementer Ammianus de morte patris. Videtur poëta ejus laudare pietatem; cujus improbitatem notat, quippe quæ fuerit in causa cur ipsum pater exheredaverit. Vel, simplicius: dolet, non mortuũ patrẽ, sed sibi ademptam hereditatẽ fuisse.

LIX.

Suos Quincto libros negat.

1. Exigis, ut donem nostros tibi, Quincte, libellos:
 2. Non habeo; sed habet bibliopola Tryphon.
3. Æs dabo pro nugis, & emã tua carmina sanus?
 4. Non, inquis, faciam tam fatuè; nec ego.

VERS. 3. Fingitur ipse Quinctus loqui. Egone ut istas nugas pretio emptas velim? certè insanirem.

4. *Nec ego*. Respondet Martialis; neque ego tam fatuè faciam, ut gratis illos tibi donem.

LX.

Amicus moriens.

1. Cùm gravis extremas Vestinus duceret horas,
 2. Et jam per Stygias esset iturus aquas:
3. Ultima volventes oravit pensa sorores,
 4. Ut traherent parvâ stamina pulla morâ,
5. Jam sibi defunctus, caris dum vivit amicis:
 6. Moverunt tetricas tam pia vota Deas.
7. Tum largas partitus opes, à luce recessit;
 8. Sèque mori post hoc credidit ille senem.

VERS. 1. *Gravis*. Æger: gravi morbo affectus.

4. Ut adhuc exiguo temporis spatio lanam è ferali colu trahere pergerent: ut nondum stamen & filum præciderent. Vide supra Ep. 42. ubi de Parcis plura.

Pulla. Nigra. Parcas fingebant albam lanam è colu ducere, si homo victurus erat: nigram, si moriturus.

5. Mortem nihil suâ causâ timens, nec vivere sibi optans, sed amicis, ut iis bona sua largiretur.

8. *Senem*. Satis se vixisse, hoc facto, credidit: nihil superesse melius quod faceret, etiamsi ad summam usque senectutem perveniret.

LXI.

Damarum pugna.

1. Aspicis, imbelles tentent quàm fortia damæ
2. Prælia? tam timidis quanta sit ira feris?
3. In mortem parvis concurrere frontibus audent:
4. Vis, Cæsar, damis parcere? mitte canes.

VERS. 4. *Mitte canes.* Damas enim diriment canes, & cogent pugnam omittere, atque ita servabunt eas, quibus exitio esse vulgò solent. Damæ, sunt capræ quædam silvestres, imprimis meticulosæ.

LXII.

Uxor non sibi tantùm, sed viro dives.

1. O felix animo, felix, Nigrina, marito,
2. Atque inter Latias gloria prima nurus!
3. Te patrios miscere juvat cum conjuge census,
4. Gaudentem socio participíque viro.
5. Arserit Evadne flammis injecta mariti,
6. Nec minor Alcestin fama sub astra ferat:
7. Tu meliùs certo meruisti pignore vitæ,
8. Ut tibi non esset morte probandus amor.

V. 1. O Nigrina felix, quòd hunc maritum habeas, quod eo erga illum animo sis.

2. *Nurus.* Propriè est uxor filii: hic pro uxoribus quibuslibet accipitur.

3. Tu communicas cum marito tuo patrimoniũ tuum, & gaudes habere illum socium & participem tuarum opum. Marito non licebat per leges participem esse patrimonii uxoris, ex qua liberos non suscepisset.

5. Celebretur per me licet, amor Evadnes, quæ se in rogum viri vivam injecit, ejus desiderium non ferens. *Evadne.* Conjux Capanei, Græcorum ducis, in oppugnatione Thebarum cæsi.

6. *Alcestim.* Admeti conjux fuit, quæ cùm audivisset denunciatam atque indictam ab oraculo fuisse mortem Admeto, nisi locum illius & vices aliquis subiret, ipsa se morti libens obtulit & mariti vitam redemit suâ.

7. Dedisti certum amoris tui pignus, ac documentum, nempe istam tuam liberalitatem, licèt vita tibi superstes maneret: neque opus tibi, ut illis mulieribus, fuit misera mortis conditioneque amorem tuum erga maritum probares.

LXIII.

Quomodo ſit petendum.

1. Millia miſiſti mihi ſex, bis ſena petenti:
2. Ut bis ſena feram, bis duodena petam.

VERS. 1. 2. Petebam à te duodecim ſeſtertia (ſunt nũmi Francici 1200.) tu ſex tantùm dediſti: aliàs ut impetrem & auferam à te duodecim, petam viginti quatuor; alterum tantùm poſtulabo.

LXIV.

Cur dives eſſe velit.

1. Nunquam divitias Deos rogavi,
2. Contentus modicis, meòque lætus.
3. Paupertas, veniam dabis, recede:
4. Cauſa eſt quæ ſubiti, novíque voti?
5. Pendentem volo Zoïlum videre.

VERS. 4. Cur ergo mutata nunc voluntate dives eſſe volo? Nempe ut Zoïlus præ dolore & invidia ſe ſuſpendat, cùm me divitem aſpiciet.

LXV.

Cæna dives at jejuna.

1. Ad cœnam nuper Varus me fortè vocavit:
2. Ornatus dives, parvula cœna fuit.
3. Auro, non dapibus oneratur menſa; miniſtri
4. Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
5. Tunc ego; nõ oculos,ſed ventrem paſcere veni,
6. Aut appone dapes, Vare, vel auſer opes.

V. 2. *Ornatus* Apparatus.
5. *Tunc ego*. Subaudi, cœpi dicere.
6. *Opes*. Ornatum divitem vaſa aurea, &c. Ludit in gemina voce ſimili, dapes, opes. Lege epigramma 42. Libri VII.

LXVI.

In Ardelionem.

1. Condita cùm tibi ſit jam ſexageſima meſſis,
2. Et facies multo ſplendeat alba pilo:
3. Diſcurris totâ vagus urbe; nec ulla cathedra eſt,

4. Cui non manè feras irrequietus ave:
5. Et sine te nulli fas est prodire tribuno,
6. Nec caret officio consul uterque tuo:
7. Et sacro decies repetis pallatia clivo,
8. Sigeriósque meros, Partheniósque sonas.
9. Hæc faciant sanè juvenes: deformius, Afer,
10. Omnino nihil est ardelione sene.

VERS. 1. Cùm annos jam sexaginta sis natus. Messem condere, est, eam in horrea devehere.

3. Per totam urbem circumcursas patronos potentiores salutaturus, nec ullus est paulò spectatior, aut ditior, nulla orba, aut vidua in cathedra domi sedens, ut salutantes excipiat, quam non invisas.

5. *Tribuno*. Nullum Tribunum pateris prodire domo, quem non assecteris, deducas, &c. Tribunus plebis erat magistratus in gratiam populi creatus, ut ejus utilitatibus, rationibusque consuleret. Erant alii Tribuni militares, in exercitu, de quibus vide Lib. III. Ep. 56.

6. *Officio*. Officiosis salutationibus, urbanitate multa.

7. Decies per viam sacram redis ad palatium Imperatoris. Clivus, est locus, aut via declivis & prona. Via sacra dicebatur ea quæ ad Jovis templum in Capitolio positum ducebat.

8. Neque aliud sonas, id est, loqueris opportunè & importunè, quàm te notum esse & familiarē Sigerio & Parthenio, cubiculariis Imperatoris.

10. *Ardelione*. Ardelio quid sit, vide l. 1. ep. 65. & l. 2. ep. 6.

LXVII.

Et emptorem villæ.

1. Hospes eras nostri semper, Matho, Tiburtini:
2. Hoc emis: imposui; rus tibi vendo tuum.

V. 1. Tam sæpe ventitabas in meam villam Tiburtinam, ut tua dici posset; itaque decepi te, dum eam tibi vendidi, quæ tua jam erat, nempe usu ipso, cùm uteteris illâ gratis. De Tibure antea dictum Ep. 45. 48. 50.

LXVIII.

Res est magna, tacere.

1. Declamas in febre Mathon: hanc esse phrenesin
2. Si nescis, non es sanus, amice Mathon.

3. Declamas æger, declamas hemitritæus:
4. Si sudare aliter non potes, est ratio.
5. Magna tamen res est, erras; cùm viscera febris
6. Exurit, res est magna tacere, Mathon.

VERS. 1. *Mathon*. Caussidicus celebris, qui tanto ardore dicendi tenebatur, ut etiam tum declamaret, ageretque causas, cùm febri laborabat.

Phrenesim. Furorem, insaniam.

3. *Hemitritæus*. Febri semitertiana laborans: ἡμιτριταῖος πυρετὸς, febris semi tertiana.

4. *Est ratio*. Videtur esse justa ratio, si declamas ut sudorem valetudini utilem provoces.

5. *Magna tamen, &c.* Excusat se Matho: Magnum est, inquit, id est, arduum, laudabile, posse in medio morbo declamare; est hoc ingenii & eloquentiæ magnum argumentum: vehementer falleris, respondet Martialis; longè est difficilius & sanius in media febri tacere posse: pars furoris & morbi est, tunc vociferari.

LXIX.

Suos amico libros mittit.

1. Hos quoque cõmenda Venuleio, Rufe, libellos,
2. Imputet & nobis otia parva, roga:
3. Immemor & paulùm curarum, operúmq; suorũ,
4. Non tetricâ nugas exigat aure meas:
5. Sed nec post primũ legat hæc, sũmũve trientẽ;
6. Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.
7. Si nimis est legisse duos; tibi charta plicetur
8. Altera: divisum sic breve fiet opus.

V. 1. Da Venuleio, & illi lauda.

Hos. Tertium & quartum.

2. Roga, ut aliquid otii tribuat iis legendis, vel beneficiũ ab eo me putabo accepisse: hoc in beneficii loco ponã; & mihi ab illo imputari patiar.

4. *Tetrica*. Non severa aure & censoria perpendat & examinet: æquus judex & candidus legat.

5. 6. Non tamen hæc legat, post primum scyphum, initio mensæ, cùm nondum erit hilaris satis, aut post ultimum poculum, cùm erit vino madidior; sed in medio convivio, cùm se poculis invitant mutuis ac impetunt certantes vino & jocis convivæ.

Triens. Poculum quatuor

cyathos continens. Supra, pag. 48.

7. Si duo libri videbuntur longiores, alterum sepone, & ab altero divide, ut alio tempore ipsi offeras.

LXX.

In felicem arrogantem.

1. Securo nihil est te, Nævole, pejus; eodem
2. Sollicito nihil est, Nævole, te melius.
3. Securus; nullum resalutas, despicis omnes,
4. Nec quisquam liber, nec tibi natus homo est:
5. Sollicitus, donas; dominum, regèmque salutas;
6. Invitas: esto, Nævole, sollicitus.

V. 1. 2. Nihil est te molestius & arrogantius, cùm curis & negotiis vacuus es: nihil demissius & honestius, cùm te aliquid urit ac vexat.

4. Omnes ut servos tractas, & ut indignos qui nascerentur, qui vivant.

6. Invitas ad cœnam. Faxint superi ut semper ærumnosus iis, & negotiosus: siquidem tunc eris modestus & humanus.

LXXI.

Diversi calices.

1. Nos bibimus vitro, tu myrrhâ, Pontice: quare?
2. Prodat perspicuus ne duo vina calix.

V. 1. *Myrrha.* Poculis myrrhinis. Myrrha lapidis quoddam genus erat nitidum & odoratum, non tamen pellucens, ut vitrum.

2. *Duo vina.* Vile, quod bibimus; generosum, quod potas.

LXXII.

Libri patronus.

1. Si vis auribus Atticis probari;
2. Exhortor, moneóque te, libelle,
3. Ut docto placeas Apollinari.
4. Nil exactius, eruditiúsque est;
5. Sed nec candidius, benigniúsque.
6. Si te pectore, si tenebit ore;
7. Nec ronchos metues maligniorum,
8. Nec scombris tunicas dabis molestas.
9. Si damnaverit; ad salariorum

10. Curras ſcrinia protinus licebit,
11. Inversâ pueris arande chartâ.

VERS. 1. *Atticis auribus.* Id eſt, hominibus eruditis, elegantibus & pulitis. Priſcorum Athenienſium lepos & elegantia imprimis laudatur.

6. Si te complectetur ac deponet in ſinum. Si oculis & ore toto leget. Vide lib. 2. ep. 5.

7. *Ronchos*. Faſtidia, tędia. Lib. I. Ep. 4.

8. *Scombris*. Lib III. Ep. 2.

Tunicas moleſtas. Involucra, quibus non ſolùm involvuntur iſti piſciculi, ſed ſæpe friguntur. Tunica moleſta propriè dicebatur veſtis ſebo, pice, ſulphure oblita, quâ induebantur majorum criminum rei, & in qua cremabantur: ad eam videtur hic reſpicere poëta. Lege Juvenalem Sat. 8. ſub finem, & noſtras eo loci notas.

9. Si te non probaverit Apollinaris poteris continuò abire ad tabernas & officinas ſalariorum, qui ejuſmodi vilibus & inutilibus abundant chartis, quas pueri, pauperum præſertim, ſumunt ut in inverſa charta, in tergo, ſcribant magiſtrorum dictata, cùm ob egeſtatem, non poſſint uti chartâ purâ.

Salariorum. Lege Ep. 36. Libri I. pag 53.

10. *Scrinia*. Scrinium eſt, loculus, pluteus, armarium, capſa ubi aliquid ſervatur.

LXXIII.

Mulier infantem ſemper portans.

1. Infantem ſecum ſemper tua Baſſa, Fabulle,
2. Collocat, & luſus, deliciáſque vocat.
3. Et, quod mireris magis, infantaria non eſt:
4. Ergo quid in cauſa eſt? perdere Baſſa ſolet.

VERS. 2. Et id ſe facere dicit ad delicias, ut colludat puero.

3. *Infantaria non eſt*. Non delectatur infantum ludis, non ea eſt quæ infantibus delectetur: ſed pedere interdum ſolet, & infantem geſtat, ut ſi fortè ipſa pedat, in eum culpam rejiciat.

LXXIV.

In amicum diſſimulatorem.

1. Nulla remiſiſti parvo pro munere dona,
2. Et jam Saturni quinque fuêre dies.
3. Ergo nec argenti ſex ſcriptula Septitiani,

4. Missa nec à querulo mappa cliente fuit;
5. Antipolitano nec quæ de sanguine thynni
6. Testa rubet; nec quæ coctana parva gerit:
7. Nec rugosarum vimen breve Picenarum,
8. Dicere te posses ut meminisse mei.
9. Decipies alios verbis, vultúque benigno;
10. Nam mihi jam notus dissimulator eris.

VERS. 1. *Pro munere*. Libello epigrammatum.

2. Et jam tamen elapsi sunt dies quinque, per quos durant Saturnalia.

3. *Scriptula*. Uncia, est pars duodecima libræ: scrupulum verò, seu scripilum, & scriptulum, est vigesima quarta pars unciæ. Argenti libra denariis 84. respondebat: libris nempe Turonensibus 33. cum solidis, ut vocamus, duodecim.

Septitiani. Septitius iste aurifex fortasse fuit, cujus argentum deteriores erat notæ Legunt aliqui *Septitiane*, & eum esse volunt, de quo Vates queratur.

4. Nec mihi missa est à te mappa quam accepisses, quæ tibi data fuisset à cliente aliquo tuo.

Querulo. Qui semper de sua inopia queritur apud patronum: vel, molesto & importuno.

5. 6. Nec testa plena muriæ, quæ confecta foret è sanguine thynni ex urbe Antipoli allati: nec alia testa coctanis plena. Antipolis urbs maritima Galliæ Narbonensis, *Antibe*.

Thinni. Viles pisciculi sunt marini: capiuntur frequentes in freto Gaditano.

Coctana. Sunt ficus minores, in Syria natæ.

7. Nec olivæ Picenæ in brevi cista viminea. Picenus ager est in Umbria, quæ pars Italiæ. Nunc Marchia Anconitana nuncupatur, *la Marcha d'Ancona* Olivę contrahunt rugas vetustate.

10. *Dissimulator*. Qui videaris non accepisse meum libellum; aut non intelligere quare illum tibi miserim.

LXXV.

Rusticantis occupationes.

1. Rure morãs quid agã, respondeo pauca, rogatus:
2. Luce Deos oro, famulos post arva reviso,
3. Partibus atque meis justos indico labores:
4. Inde lego, Phœbúmque cio, musámque lacesso,
5. Hinc oleo, corpúsque frico, mollíque Palæstra:
6. Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cœno, quiesco:

7. Dum parvus lychnus modicum cōsumat olivi:
8. Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camœnis.

VERS. 2. *Luce*. Mane: famulos reviso, postea agros.
3. *Partibus*. Justus, quas ipse describo, partibus divido meis famulis suum opus, labores suos.
4. *Phœbum cio*. Invoco: id est, versus edo.
5. *Palæstra*. Est luctatio, seu quælibet exercitatio corporis. Ep. 45. Lib. III.
7. Donec lucernula mea extincta fuerit.
8. Pango ea carmina quæ vides, quæ nocturnarum Musarum & vigiliarum præmia sunt. Lucubrare, est noctu aliquid ad lucernam elaborare. Videtur hoc epigr. oppidò elutum, & Martiale indignum: ab est ab optimis codicibus.

LXXVI.
Libelli clausula.

1. Ohe, jam satis est, ohe, libelle;
2. Jam pervenimus usque ad umbilicos.
3. Tu procedere adhuc, & ire quæris;
4. Nec summâ potes in schedâ teneri:
5. Sic tanquam tibi res peracta non sit,
6. Quæ primâ quoque paginâ peracta est.
7. Jam lector queritúrque, deficítque;
8. Jam librarius hoc & ipse dicit:
9. Ohe, jam satis est, ohe, libelle.

VERS. 1. *Ohe*. Vox satietatem significans & tædium.
2. *Umbilicos* Finem. Vide Lib. I. Ep. 58. Lib. II. Ep. 5.
4. *Scheda*. Extrema libri pagina, aut orâ & margine paginæ.
5. *Sic &c.* Tanquam rem non perfeceris, quàm tamen vel in prima paginæ parte perfecisti, nempe ut lectorem satiares ac tædio afficeres.
Librarius. Qui librum scribit, fessus scribendo, queritur de libri prolixtiate.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER V.

EPIGRAMMA I.

Suum Domitiano librum mittit.

1. HOc tibi, Palladiç seu collibus uteris Albç,
2. Cæsar & hinc Triviam prospicis, inde Thetin:
3. Seu tua veridicæ discunt responsa sorores,
4. Plana suburbani quà cubat unda freti:
5. Seu placet Æneæ nutrix, seu filia Solis,
6. Sive salutiferis candidus Anxur aquis;
7. Mittimus, ô rerum felix tutela, salúsque,
8. Sospite quo gratum credimus esse Jovem.
9. Tu tantùm accipias; ego te legisse putabo,
10. Et tumidus Gallâ credulitate fruar.

VERS. 1. Hoc tibi munusculum mittimus, ô Cæsar, qui es tutela reipub. & salus; sive degis in collibus positis prope Albam urbem, ubi Palladem colis: (vide Librum IV. Ep. 1.) & unde prospicis ex una parte Aricinç Dianæ templum ac nemus; ex altera autem, mare.

2. *Triviam*. Pag. 3.

3. Seu versaris Antii, ubi geminæ Fortunæ à te responsâ & oracula, tanquam à majore Deo accipiunt, quæ deinde consulenti populo edant ac renuncient.

Sorores. Antium, *Antio*, erat urbs in Tyrrheno littore, non procul Ostia: Volscorum olim caput. In ea præcipuo colebatur honore Fortuna sub imagine duarum sororum, fortasse quia duplex

Fortuna, una prospera; altera adversa: & gemina illa simulacra ferebantur edere oracula certissima.

4. Cujus Antii suburbia alluuntur à mari quieto, & quasi molliter cubante.

5. Sive degis Cajetæ; sive in ea urbe, quam Circe solis filia condidit. Hanc Circeios vocabāt, erat in ditione Volscorum, in ora Tyrrheni maris, & ad radices montis Circæi, *Monte Circello*, in Latio; nunc est diruta, & in ejus ruderibus est pagus, *Santa Felicita* dictus.

Æneæ nutrix. Urbs condita à Cajeta nutrice Æneæ, vel appellata, quod ibi demortua sit ac sepulta. Vide initium Libri VII. Æneid. Nunc Italis *Gaeta*, Gallis *Gajete*: est in ora maris Tyrrheni, in provincia Terrę Laboris, ut vocant.

6. *Anxur*. Oppidum Latii, nunc *Terratina*. Candidus dicitur, ob montes quibus impositus est, adverso sole refulgentes: vel quia ex iisdem montibus eruitur calx candidissima & optima. Porro Anxur est etiam neutrius generis: ita vocatur quasi ἄνευ ξυροῦ *sine novaculâ*, quia ibi Jupiter imberbis colebatur.

8. *Gratium*. Propitium, benevolum mortalibus; vel, memorem accepti beneficii, quia Domitianus Jovi templum extruxerat, capitolium incensum restituerat pro quibus beneficiis vicissim Jupiter sospitem illum & salvum præstabat.

9. Rogo tantùm ut accipias librum hunc meum, hoc mihi sufficiet, seu legas, seu non legas: credam te legisse, idque præ me feram, gloriabor, & prædicabo.

10. *Galla*. Gallica, quia Galli ferè sunt candidi, aperti, & ingenui, atque adeo ad credendum proni.

II.

Hunc librum commendat.

1. Matronæ, puerique, virginésque,
2. Vobis pagina nostra dedicatur.
3. Tu, quem nequitiæ procaciores
4. Delectant nimiùm, saléſque nudi,
5. Lascivos lege quatuor libellos,
6. Quinctus cum domino liber jocetur;
7. Quem Germanicus ore non rubenti
8. Coram Cecropiâ legat puellâ.

VERS. 1. 2. Hic Liber vobis dedicatus est, atque consecratus, ô matronæ castæ, pueri & virgines: at tu, ô

quisquis es quem improbula epigrammata delectant, alios superiores quatuor libros lege.

7. Iste Liber quintus debet esse talis ut salibus suis Domitianum Imperatorem, recreare possit, & cum eo quasi jocari: itaque non debet esse obscenus.

7. *Germanicus*. Domitianus: qui se ita jussit appellari, quasi Germanos debellasset, cùm fœdas tamen ab iis clades accepisset: Vide 3. Ep. Sententia est: liber iste adeo pudicus esse debet ut illum sine rubore Domitianus legere possit etiam coram Cecropia puella: sic vocat Minervam, cujus, utpote virginis, filius dici Domitianus amabat, ut eâ re Messias credi posset. Cecrops fuit rex primus Atheniensium, qui eam ob rem Cecropii, & Cecropidæ vocati sunt.

III.

Dacorum legatus ad Domitianum missus.

1. Accola jam nostræ Diegis, Germanice, ripę,
2. A famulis Istri qui tibi vênit aquis;
3. Lætus, & attonitus viso modò præside mundi,
4. Affatus comites dicitur esse suos;
5. Sors mea quã fratris melior: cui tã prope fas est
6. Cernere, tam longè quem colit ille, Deum.

VERS 1 Ordo est, ô Germanice, id est, Domitiane, (vide superius Epigramma) Diegis qui jam habitat prope ripam citeriorem Danubii, quæ nostræ, seu Romanę, ditionis est, quique tibi venit à regione circa Danubium posita quæ tibi famulatur, & paret; ille, inquam, Diegis, ubi te mundi rectorem, præsidemque aspexit, lætus & admirans exclamavit, ac suos ita comites allocutus est: quantò ego sum fratre felicior qui coram cerno Deum præsentem, (nempe Domitianum) quem ille procul positum, absentemq; veneratur!

Diegis. Domitianus à Marcomannis Germaniæ populis victus, ut cladem suam tegeret, Decebalum regem Dacorum invitavit ad pacem. Decebalus misit ad illum Diegem, seu Degem, suum fratrem (ut hic Martialis innuit) aut certè fratrem unius è Dacorum proceribus: is progressus in citeriorem ripam, Domitianum adiit, qui munera, & diadema Decebalo ferendum illi dedit: quo facto exultans Domitianus, quasi pacem & regna Germanis pro arbitrio dedisset, Romam triumphantis in morem se recepit. Daci quinam essent diximus Ep. 23. Lib. I. & 2. Lib. II.

Ripæ. Danubius imperii Romani limes erat in Germania: ita ut pars & ripa citerior, seu Romam versùs posita, esset Romanorum; pars & ripa ulterior, seu versùs Germaniam & Septentrionem, esset Germanorum.

Accola. Qui antea regiones ultra Danubium procul positas incolebat, & erat hostis: jam pace factâ partem alteram seu ripam citeriorē. Danubii pacatam & Romanam accolit vicinus & amicus.

2. *Istri*. Danubius maximus Germaniæ fluvius, *il Danubio*, ut primum Illyricum attingit, Ister incipit appellari. Oritur in Suevia, & in Pontum Euxinum per sex, septemve ostia prorumpit.

IV.

In mulierem ebriosam.

1. Fœtere multo Myrtale solet vino;
2. Sed fallat ut nos, folia devorat lauri,
3. Merúmque cauta fronde non aquâ miscet.
4. Hanc tu rubentem prominentibus venis
5. Quoties venire, Paulle, videris contra;
6. Dicas, licebit: Myrtale bibit laurum.

Vers. 1. *Myrtale*. Nomen fictum, primæ declinationis.

2. *Ut vos fallat*. Ut odore lauri, qui gravior est, impediat olentem vino halitum & superet; puteturque laurum edere, non vinum bibisse. Adde quod laurus ebrietatem arcere dicitur. Eadem à poëtis, quasi spiritum poëticum afflaret, edebatur. Phœbo quippe sacra laurus.

3. Et cauta, seu provida mulier, infundit in cyathum non aquam, ut ceteri, sed lauri folia, quibus odor vini obruatur, & dissimuletur.

4. *Prominentibus venis*. Ebrii enim venas inflatas habent ac tumentes.

5. *Venire contra*. Tibi occurrentem videris, obviam habueris.

6. Vel; non bibit vinum, sed laurum meram edit: Vel; non est ebriosa, sed vult fieri vates & laurum edit. Ita jocatur, & eam carpit.

V.

Sua epigrammata in Imperatoris bibliotheca poni rogat.

1. Sexte, Palatinæ cultor facunde Minervæ,
2. Ingenio frueris qui propiore Dei.
3. Nam tibi nascentes Domini cognoscere curas,

4. Et secreta ducis pectora nosse licet:
5. Sit locus & nostris aliquâ tibi parte libellis,
6. Quà Pedo, quà Marsus, quàque Catullus erit.
7. Ad Capitolini cælestia carmina belli
8. Grande cothurnati pone Maronis opus.

VERS. 1. O Sexte, qui colis Minervam Imperatoriam, id est, qui custodis libros & bibliothecam Domitiani. Libris præest Minerva & litteris.

Palatinæ. Palatinum vocatur quodcumque ad Palatium, seu Imperatorem pertinet.

3. *Nascentes curas*. Erat idem ille Sextus Domitiano ab epistolis, & à secretis, ac proinde omnium negotiorum & arcanorum conscius.

6. *Pedo, Marsus &c.* Poëtæ celebres ob scripta epigrammata.

7. 8. Ad carmina verò de bello Capitolino confecta appone opus Maronis: illa, in eodem cum Æneide loculo, pone; digna sunt quæ prope Æneïdem collocentur, quippe illi simillima: ego satis habebo si Pedoni, Marso, &c. jungar.

Carmina Capitolini belli, Scripta de bello Vitelliano; Cum Vitellius capessivit imperium, Domitianus graviter periclitatus est, latuitque in domo æditui Jovis Capitolini Svet.c.1. Fortasse hic Sextus, carmina illa scripserat, quæ Martialis vocat divina & cælestia; itaque illi adulatur in hoc epig. Quid si ab ipso Domitiano fuerant condita? nam eum quoque vatem fuisse proditum est.

Cothurnati. Sublimis, divini poëtæ. Cothurnus quid sit explicui libro III Ep 16. Cothurnatus stilus pro elato & splendido sumitur, qualis est tragicorum & heroicorum poëtarum.

VI.

Ad Parthenium, de suis libellis Domitiano offerendis.

1. Si non est grave, nec nimis molestum,
2. Musæ, Parthenium rogare vestrum:
3. Sic te serior & beata quondam
4. Salvo Cæsare finiat senectus,
5. Et sis invidiâ favente felix;
6. Sic Burrus cito sentiat parentem;
7. Admittas timidam, brevémque chartam
8. Intra limina sanctioris aulæ:

9. Nosti tempora tu Jovis sereni,
10. Cùm fulget placidus, suóque vultu,
11. Quo nil supplicibus solet negare.
12. Non est quod metuas preces iniquas:
13. Nunquam grandia, nec molesta poscit,
14. Quæ cedro decorata, purpuráque
15. Nigris pagina crevit umbilicis.
16. Nec porrexeris ista, sed teneto
17. Sic tanquam nihil offeras, agásque.
18. Si novi dominum novem sororum;
19. Ultrò purpureum petet libellum.

VERS. 2. *Parthenium*. Fuit ille admodum eruditus, Domitiano à cubiculis, ac ipsi percarus.

3. *Sic, &c.* Id à Musis Parthenio dici rogat. O Musæ, oro vos, si molestum non est, ut Parthenium rogetis meo nomine, & alloquamini hunc in modum. Sic diu vivas, & beatam senectutem, sospite ac vivo Cæsare, pervenias, &c. *Sic* istud est optantis; ita faxint superi ut diu vivas &c.

6. *Invidiâ favente*. Ita ut ipsa Invidia cogatur tibi favere, & tuæ famæ ac felicitati parcere; sis major invidia.

Sic Burrus &c. Sic filius tuus citò rationis compos fiat, & sentiat, intelligat, licèt puerulus, fortunam ac laudes parentis.

8. *Sanctioris aulæ* Imperatorii cubiculi: intra conclave Cæsaris. Sanctior, in hoc loco, est idem, ac reconditior, quò veluti profanis aspirare non licet. Huc adde quòd Deum se dici Domitianus volebat.

9. *Jovis sereni*. Cęsaris lęti.

10. *Suo*. Solito, sibi proprio. Principes decet clementia.

12. Non est quod metuas, ô Partheni, & recuses hunc libellum offerre Cæsari, (inquiunt Musæ) neque enim aliquid majoris muneris petit Martialis, precibus molestis, & improbis, dum libellum cedro decoratum offert.

Cedro umbilicis. Vide Lib. I. Ep. 58. Lib. II. Ep. 5.

16. 17. Noli ultrò librum offerre, sed hunc inter manus sic teneto, quasi aliud ageres: quasi minimè offerre velles.

18. *Dominum novem sororum*. Domitianum; qui poëtas ac musas tueri ac fovere gloriabatur. Videtur hoc dicere ipse Martialis, si enim loqui Musæ pergerent, scribendum esset, *si novimus*. Nisi quis dicat unam è Musis verba pro omnibus facere.

VII.

Roma post incendium instaurata.

1. Qualiter Assyrios renovant incendia nidos,
 2. Una decem quoties sæcula vixit avis:
3. Taliter exuta est veterem nova Roma senectã,
 4. Et sumpsit vultus præsidis ipsa sui.
5. Jam, precor, oblitus nostræ Vulcane, querelæ,
 6. Parce; sumus Martis turba, sed & Veneris.

VERS. 1. 2. Ut Phœnix, postquam annos mille vixit, se, incenso suo nido, renovat: ita Roma incensa, renovata est ope Domitiani.

Assyrios. Est Assyria regio Asiæ prope Euphratem, ubi nasci dicitur phœnix, de quo vide Ovid. 15. Met.

4. *Præsidis.* Domitiani, qui placebat sibi inprimis ob formam juveniliter florentem.

Jam precor. Parce nobis Vulcane, & obliviscere nostras de te querelas, cùm questi sumus te urbem incendio deformasse. Si nobis idcirco es iratus quòd simus proles Martis, nempe nepotes Romuli, qui Martis filius: placatus nobis esse debes, quia sumus soboles Veneris tuæ uxoris: quia ab Ænea Veneris filio propagati. Marti autem infensior Vulcanus erat quòd à Marte Venus malè amata olim fuisset.

VIII.

Eques ementitus.

1. Edictum Domini, Deíque nostri,
2. Quo subsellia certiora fiunt,
3. Et puros eques ordines recepit,
4. Dum laudat modò Phasis in theatro,
5. Phasis purpureis ruber lacernis,
6. Et jactat tumido superbus ore;
7. Tandem commodiùs licet sedere,
8. Nunc est reddita dignitas equestris;
9. Turbâ non premimur, nec inquinamur.
10. Hæc & talia dum refert supinus,
11. Illas purpureas & arrogantes
12. Jussit surgere Lectius lacernas.

VERS. 1. *Edictum*, &c. Edixerat Domitianus, ne cui liceret sederet in 14. primis theatri gradibus, nisi

qui reverâ eques esset, ac censum equestrem haberet. Hanc legem antea tulerat anno U. C. 685. L. Roscius Otho, tribunus pl. Eandem consuetudo fermè abrogaverat: nuper à Domitiano revocatam laudabat Phasis quidam, qui se gerebat pro equite, quamvis merus libertus esset; cùm subitò Lectius designator, is videlicet qui sua singulis loca designabat, hominem agnoscens, ejecit, & inter equites sedere vetuit. Vide Ep. 14 hujus Libri.

2. *Certiora*. Non à quolibet promiscuè occupanda, sed equitibus certis ac veris destinata.

3. *Puros*. Vacuos ab iis qui equites non essent.

5. *Purpureis*. Quibus equites utebantur. De lacernis dict. Ep. 78. Lib. I. 26. Lib. II.

7. *Tandem, &c.* Verba sunt Phasidis.

9. *Inquinamur*. Quasi plebis sordidæ commercio & vicinâ contaminaretur ejus vestis & dignitas.

10. *Supinus*. In cathedra vel subsellio molliter ac otiosè in tergum porrectus, & quasi cubans.

11. *Illas*. Phasidem illis purpureis lacernis superbum.

IX.

In medicum.

1. Languebam; sed tu comitatus protinus ad nos
2. Venisti centum, Symmache, discipulis:
3. Centum me tetigêre manus Aquilone gelatæ;
4. Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

VERS. 1. *Languebam*. Non ægrotabam omnino, sed minùs commodè valebam.

2. *Discipulis*. Celebres medici cùm aliquem ægrotantē inviserent, eò secum suos discipulos, quasi in rem præsentem, deducebant, ut proficerent ex ægroti conspectu, & magistri præceptionibus.

3. *Tetigere*. Ut venæ pulsum explorarent.

4. *Nunc*. Ex quo me tuorum discipulorum frigidæ manus & imperitæ tetigerunt.

X.

Fama morte venalis.

1. Esse quid hoc dicam, vivis quod fama negatur,
2. Et sua quod rarus tempora lector amat?
3. Hi sunt invidiæ nimirùm, Regule, mores
4. Præferat antiquos semper ut illa novis.
5. Sic veterem ingrati Pompeji quærimus umbrã;

6. Sic

6. Sic laudant Catuli vilia templa senes.
7. Ennius est lectus salvo tibi Roma Marone;
8. Et sua riserunt sæcula Mæoniden;
9. Rara coronato plausêre theatra Menandro;
10. Norat Nasonem sola Corinna suum.
11. Vos tamen ô nostri ne festinate libelli,
12. Si post fata venit gloria, non propero.

VERS. 2. Et rarò lector amat, laudâtque scriptores, qui eodem, atque ille, vivũt tẽpore.

5. Sic requirimus & desideramus veterem Pompeii porticũ, ingrati, quia fastidimus tot egregias ãbulationes à viris clarissimis extructas.

Umbram. Ita vocat Pompeii porticum, variis arboribus consitam.

6. Et senes, nempe laudatores temporis præteriti, prædicant, extolluntque capitolium, quod olim à Catulo perfectum ac dedicatum fuit, licèt fuerit à Domitiano magnificẽtiùs refectum & ornatum: atque adeo vile sit capitoliũ Catuli, prę capitolio Domitiani. De capit. vide Ep. 42. lib. 4.

Catuli. Capitolium à Servio Tullio ædificari cœptum, à Tarquinio Superbo absolutum, post quadringentos admodum annos deflagravit: instaurare illud cœpit Sylla, perfecit Lutatius Catulus, cujus nomen vestibulo præfixum mansit usque ad ævum Vitellii, sub quo iterùm conflagravit; à Domitiano posteà refectum fuit. Codices nonnulli recentiores præferunt *Julia Templa*, quasi capitolium vocaretur hoc in loco templum Julium, quia legitur apud Dionẽ Lib. XLIII. decretum fuisse ut eraso Catuli nomine substitueretur Cęsaris nomen. Sed id factum non fuisse, licèt decretum fuerit, constat ex Tacito, qui affirmat Catuli nomen mansisse usque ad ævum Vitellii. Tum, quæ ista latinitas est, *Julia templa Catuli*)

7. Sic Romani laudastis ac legistis, dum Virgilius adhuc salvus & vivus esset, Ennium, quamvis inferiorem Virgilio: Ennius poëta Latinus antiquissimus, Rudiis, oppidũ est Calabriæ, natus, Scipionis Africani majoris (de quo fit mentio Epig. 2 lib 2.) æqualis fuit, ejusque res gestas scripsit, ingenioso versu, at rudi & impolito.

8. *Mæoniden*. Homerum, à Mæone patre, vel à patria Mæonia, minoris Asiæ regione, sic dictum.

9. Rarò coronatus est in theatro Menander, & plausu spectatorum cohonestatus.

Menandro. Fuit Menander poëta Comicus insignis, cujus comœdias plerasque latinas è Græcis fecit Terentius. Obiit Olimpiadis 121. anno 4. qui est 461. ab U. C.

10. *Nasonem*. Ovidium: fuit

autem Corinna poëtria, Ovidii amica. Ea igitur, inquit, sola Ovidium magni faciebat, ceteri hunc velut ignorabant. Hyperbole.

11. *Ne festinate*. Gloriam scilicet vobis debitam quaerere: si morte tantùm emitur, nihil me urget, nondum vitæ me pœnitet.

XI.

Poëtæ manum eruditam laudat.

1. Sardonychas, smaragdos, adamãtas, jaspidas uno
2. Versat in articulo Stella, Severe, meus:
3. Multas in digitis, plures in carmine gemmas
4. Invenies; inde est hæc, puto, culta manus.

Vers. 1. *Smaragdos*. Penultima syllaba corripitur in hac voce, Græcorum more, qui syllabam ante duas mutas positam aliquando corripiunt, ut primam in voce δάκτυλος: secundam in voce, Αἴγυπτιος.

2. *Articulo*. Digiti Internodio, digito.

4. Sententia est. Ejus manus non tam culta & elegans est propter tot gemmas, quas gestat in annulo, quàm propter versuum, quos eadem scribit, elegantiam, in quibus plures sunt gemmę quam in ipsis digitis, & annulo.

Inde. Ab elegantia & gemmis carminum.

XII.

Annuli gemma.

1. Quod nutantia fronte pertinaci
2. Gestat pondera Masthlion superbus,
3. Aut grandis Linus omnibus lacertis
4. Septem quòd pueros levat, vel octo;
5. Res non difficilis mihi videtur:
6. Uno cum digito, vel hoc, vel illo,
7. Portet Stella meus decem puellas.

Vers. 1. Ordo vocum est. Non videtur mihi res difficilis factu aut creditu, quod Masthlion gestet stabili, erecto, & ad ferendum quasi obstinato capite, pondera alta & nutantia: aut quod Linus ambobus brachiis sæpe attollat octo pueros, &c. Legendum putat ex optimo codice Scriverius, *fronte perticata*, quia solebant isti præstigiatores in media frontis resupinatę area, perticam vel

contum, quasi arborem radicibus humi defixam, gerere: ut disertis verbis docet Chrysostomus Libro de jurejurando.

2. *Masthlion, Linus*. Homines hoc tempore valentissimi: aut circulatores, & agyrtæ circumforanei.

7. *Puellas*. Gemmam, in qua erant expressæ effigies Musarum novem, & Ianthidis, quæ uxor Stellæ erat. Sic dicitur Pyrrhus habuisse gemmam, in qua novem Musæ cum Apolline sculptæ seu impressæ à natura, non ab arte, visebantur.

XIII.

Poëta dives.

1. Sum, fateor, sempérque fui, Callistrate, pauper;
2. Sed non obscurus, nec malè notus eques:
3. Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, hic est:
4. Quòdque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
5. At tua centenis incumbunt tecta columnis,
6. Et libertinas arca flagellat opes:
7. Magnáque Niliacæ servit tibi gleba Syenes;
8. Tōdet & innumeros Gallica Parma greges.
9. Hoc ego, tuq; sumus: sed quod sũ, nõ potes esse;
10. Tu quod es, è populo quilibet esse potest.

VERS. 2. *Malè notus*. Ob vitia infamis, quales multi equites tunc erant.

Eques. Nomen & jura equitum habebat Martialis, at equestri censu carebat, ac verâ dignitate. pag. 222.

4. Famam quam pauci post mortem sunt adepti, vivus ego sum consecutus.

6. *Libertinas*. Ingentes: Liberti enim plurimi, Cæsarum ævo, ad immodicas & invidendas opes pervenerant, tales illi Pallas. Crispinus, Narcissus.

6. *Flagellat*. Vide Lib II. Ep. 27.

7. Plurima in Ægypto prędia possides. Ad *Syenen* urbem Ægypti, de qua meminit Lib. I. Ep. 71.

Parma. Civitas Galliæ Cisalpinæ, suis tunc lanis inclyta.

9. *Ego*. Pauper, at clarus ob eruditionem & ingenium: *tu*, dives tantùm.

Quod sum. Doctus, illustris, &c. *Quod es*. Locuples.

XIV.

Eques stans & sedens.

1. Sedere primo solitus in gradu semper,
2. Tunc cùm liceret occupare, Nanneius;

3. Bis excitatus térque transtulit castra,
4. Et inter ipsas penè tertius sellas
5. Post Caiúmque Luciúmque consedit.
6. Illinc cucullo prospicit caput tectus,
7. Oculóque ludos spectat indecens uno:
8. Et hinc miser dejectus in viam transit,
9. Subsellióque semifultus extremo,
10. Et malè receptus altero genu, jactat
11. Equiti sedere, Lectióque se stare.

Vers. 1. *Solitus*. Ante Domitiani edictum, (de quo vide 8. Ep. hujus Libri.) Inter sedes assignatas spectatoribus in amphitheatro primæ Senatoribus erant destinatæ, & hic locus totus Orchestra vocabatur. Proximæ sequentes, equitibus; & in gradus 14. divisæ erant. Reliqua sedilia populus occupabat.

3. *Excitatus*. Surgere jussus à Lectio designatore. Vide idem Ep. 8.

3. *Castra*. In alium locum sellam suam transtulit, ut Imperator aliquis castra mutaturus aliò sarcinas & impedimenta deportat.

4. Et inter duorum equitum, Caii, Lucisque, sellas, pone illos tamen, suam interposuit sellam, adeo ut medium & tertium quemdam obtinere locum videretur.

6. *Cucullo*. Ep. 47. lib 1.

7. *Uno*. Vel quia ita sedebat, ut non nisi obliquè spectare posset, vel quia ita caput habebat obvolutum, (ne agnosceretur (ut uno tantùm commodè oculo cerneret.

8. *In viam*. Quæ intercedebat inter cuneos. Intervalla quædam inter ordines erant, quibus à summo theatro ad imum descendebatur: illæ semitæ à populo plerumque occupabantur.

10. Vix admissus ac dimidiâ parte sedens extrema scamni parte, equitibus jactat se inter equites sedere: cùm autem à Lectio excitatur, contendit se non sedere, sed in via stare, quod plebeis concedebatur.

XV.

Innoxia carmina.

1. Quinctus nostrorum liber est, Auguste, jocorũ,
2. Et queritur læsus carmine nemo meo:
3. Gaudet honorato sed multus nomine lector,
4. Cui victura meo munere fama datur.
5. Quid tamẽ hęc prosũt quãvis venerãtia multos?
6. Non prosint sanè, me tamen ista juvant.

VERS. 6. Nihil sanè utilitatis accipio à meis carminibus; non fio ditior: at plurimùm ab iis capio voluptatis: otium suaviter fallo, rem multis gratam facio, quos veneror, & celebro in meis epigrammatis.

XVI.

Carmina sterilia.

1. Seria cùm possim, quòd delectantia malim
2. Scribere; tu causa es, lector amice, mihi,
3. Qui legis, & totâ cantas mea carmina Româ;
4. Sed nescis quanti stet mihi talis amor.
5. Nam si falciferi defendere templa Tonantis,
6. Sollicitísque velim vendere verba reis;
7. Plurimus Hispanas mittet mihi nauta metretas,
8. Et fiet vario sordidus ære sinus.
9. At nunc conviva est, comissatórque libellus,
10. Et tantùm gratis pagina nostra placet.
11. Sed non hâc veteres contenti laude fuerunt,
12. Cùm minimum vati munus Alexis erat.
13. Bellè, inquis, dixti: satis est; laudabimus usque.
14. Dissimulas? facies me puto causidicum.

VERS. 4. *Quanti.* Quanto labore, tempore, inutili opera, inopia. *Amor.* Studium tibi gratificandi.

5. Si velim agere causas in foro. Ibi templum erat Saturni, qui vulgò cum falce pingitur. *Defendere templa*, pro, defendere causas in templo.

8. 9. Multi clientes navium Hispanarum magistri, à me defensi mittent mihi vinum Hispanum: & mihi sinus ęre sordido, pecuniâ, implebitur. Metreta vas quoddam est, seu mensura, continens decem congios, sive sextarios 60. hîc cadũ vini aut olei significat. Lege Budæum Lib. 5. de asse.

10. At nunc mel libelli tantùm in conviviis leguntur; & ita placent, ut nihil ob illos mercedis poëtę auctori detur.

12. *Alexis.* Mancipium, servulus Virgilio à Mæcenate datus. Vide Satyr. 7. Juvenalis, in qua fusè agitur de sterili poëtarum arte. Sententia est: veteres poëtas nõ exiguis fuisse contentos muneribus, ipsúmque Virgilium pro minimo munere accepisse servulos, cùm pręterea opes amplas ex arte poëtica consequeretur.

13. *Bellè, &c.* Fingitur hæc aliquis Roman. & ingratus lector dicere. O Martialis, cãdidè loqueris, belle scribis: perge scribere, pergemus te laudare.

14. Atqui, reponit Martialis, aliud ac laudes tuas, ô lector, quæro. An dissimulas te intelligere quid velim? Si hoc est, coges me poëticam deserere, fiam causidicus, plus faciam lucri.

XVII.

In feminam superbam.

1. Dū proavos, atavósq; refers, & nomina magna;
2. Dum tibi noster eques sordida conditio est:
3. Dum te posse negas nisi lato, Gellia, clavo
4. Nubere; nupsisti, Gellia, cistifero.

Vers. 1. *Refers.* Narras, venditas.

2. *Conditio.* Gallicè, *un parti, una dote, un matrimonio.* Dum putas virum equestri loco natum, præ te ignobilem esse, & indignum cui nubas. *Noster.* Romanus: vel, quia Martialis eques erat.

3. *Lato Clavo.* Senatori enam senatorum propria vestis dicebatur Latus Clavus, seu tunica purpureis quibusdam globulis, qui capita clavorum imitabātur, ornata; eâque amplior, cùm esset angustior tunica equitum. Erant autem illi clavi purpureis plagulis ante pectus demissis insuti. Lib. IV. Ep. 36.

4. *Cistifero.* Sacrificulo Cybeles, homini vilissimo. Cistiferi dicebantur qui ferebant cistas in quibus erat sacrorū suppellex. Decepta igitur Gellia, cū se nubere senatori putaret, nupserat isti cistifero: vel ob inopiam id facere coacta erat. Dicebantur etiā senatores quidā Cistiferi, qui cistas suffragiorum in comitiis custodirent: de quibus explicat argutè hoc epig. interpres Plinianus Tom. V. p. 80.

XVIII.

Pauper liberalis.

1. Quòd tibi Decembri mēse, quo volant mappæ,
2. Graciléſque ligulæ, ceréique, charthæque,
3. Et acuta senibus testa cum Damascenis,
4. Præter libellos vernulas nihil misi:
5. Fortasse avarus videor, aut inhumanus.
6. Odi dolosas munerum & malas artes:
7. Imitantur hamos dona; námque quis nescit
8. Avidum voratâ decipi scarum muscâ?
9. Quoties amico diviti nihil donat,
10. O Quinctiane, liberalis est pauper.

Vers. 1. *Mappæ.* Mense Decembri celebrabantur Satur-

nalia: Romani sibi invicem munera tunc missitabant, mappas, ligulas, &c. *Volant.* Ultro, citroque mittuntur.

2. *Ligulæ.* Ligula, quasi lingula, res varias significat: gladiolum argenteum in linguæ tenuis & gracilis morem factum; spathulam chirurgicam, vasculũ quoddam, tæniã quâ ligantur calcei, &c.

3. *Acuta testa.* Vas fictile in acumen desinens metæ ritu, quapropter etiam turbo vocabatur.

Damascenis. Prunis è Damasco, *Damas*, Syriæ civitate, advectis, ut hodieque fit. *Senibus*, rugosis, exsiccatis furno, sole, fumo.

4. *Vernulas.* Domi natos & scriptos. Verna est servus natus domi.

8. *Scarum* Piscis est quidã. *Musca.* Quæ illi pro esca in extremo hamo porrigitur. Legitur ab aliis aliter versiculus. *Avidum vorato decipi scarum musco*: ac *muscum* interpretantur algam, & alia id genus. Profert Brodæus locũ Aristotelis ab Athenæo citatum, quo testatur scarum libenter alga vesci, & illa capi à piscatoribus.

10. *Liberalis est.* Quia divitis rationibus consulit. Si quid enim diviti daret, afferret illi necessitatem aliquã doni majoris reddendi.

XIX.

Liberalitas principum.

1. Si qua fides veri, præferri, maxime Cæsar,
2. Temporibus possunt sæcula nulla tuis.
3. Quando magis dignos licuit spectare triũphos,
4. Quando Palatini plus meruêre Dei?
5. Pulcrior & major quo sub duce Martia Roma?
6. Sub quo libertas principe tanta fuit?
7. Est tamen hoc vitiũ, sed non leve, sit licet unũ,
8. Quod colit ingratas pauper amicitias.
9. Quis largitur opes veteri, fidóque sodali?
10. Aut quem prosequitur non alienus eques?
11. Saturnaliciæ ligulam misisse selibræ,
12. Flammatæve togæ scripula tota decem,
13. Luxuria est, tumidíq; vocãt hęc munera reges;
14. Qui crepet aureolos forsitan unus erit.
15. Quatenus hi non sunt, esto tu, Cæsar, amicus,
16. Nulla ducis virtus dulcior esse potest.
17. Jamdudum tacito rides, Germanice, naso;
18. Utile, quod non vis, do tibi consilium.

Vers 1. Si res, uti est, creditur: si veritas fidem obtinet.

3. *Magis dignos.* Apparatu majori factos, urbe Roma digniores.

4. Quandonam Dii, quos Imperatores præcipuè colere solent, plus honoris meriti & consecuti sunt? quando plures illis ædes sacræ, v. g. vel statuæ, &c. erectæ? Jovis Capitolium ornavit Domitianus, Minervam coluit impensè, &c. Vel, quandonam illi ipsi meruêre, ut à nobis impensius colerentur, quàm nunc cùm Domitianum nobis dedere, cùm eundem nobis servant, & florentem sub illo rempub. præstant. Exponere sic malim.

8. Quod pauperes & obscuri cives colunt & observant patronos & amicos divites, at ingratos, à quibus nihil pro suis obsequiis accipiunt.

10. Quis eques non alienus prosequitur beneficiis veterem & fidum sodalem? Nemo unus.

Non alienus. Verus eques verè dives ac nobilis. Equitum triplex genus erat: alii stirpe & censu, qui oriundi ex equitibus, & censum equestrem habebant: alii, qui in acie stipendia faciebant equo: tertii, quibus honoris causâ nomen equitis dabatur, & jus sedendi in 14 primis ordinibus; qui alieni dicuntur hoc in loco, id est, quasi insititii & nothi: erantque interdum pauperes & ignobiles. Talis erat Martialis.

11. Ordo est, Reges, id est hoc in loco, divites Romani, putant luxuriosa, hoc est, ampla esse munera, si per Saturnalia miserint amicis ligulam quæ pendat selibrã, id est, semilibram, argenti; aut togam purpuream (quam flammatam vocat à flammæ ardentis similitudine) cujus pretium sint decem scriptula. De ligula vide supra Ep 18. De scrupulo, seu scriptulo, Ep. 74. Lib. IV.

Selibræ. Libra, seu pondo dividebatur in uncias 12. Sextans sunt unciæ duæ; Quadrans, tres; Triens, quatuor; Quincunx, quinque; Semis, seu selibra, sex unciæ; Septunx, septem; Bes, octo; Dodrans, novem; Dextans, decem; Deunx, undecim. De libra aurea & argentea dixi Lib. II. Epig. 54.

14. Reperietur fortasse aliquis unus qui det aliquot nummulos aureos, qui eos cum strepitu sonantes numeret, ad ostentandam liberalitatem.

Aureolos. Volunt plerique aureum Romanum æstimatum fuisse denariis 25. hoc est, libris Turonensibus 10.

15. Siquidem isti divites patroni, non sunt liberales, atque adeo verè amici non sunt, tu esto liberalis, & amicus, ô Cæsar.

16. *Dulcior.* Quàm munificentia.

17. *Rides.* Quia non vis amicus esse hac mercede,

& ea lege, ut munera tribuas.
Germanice. Dixi jam sæpius Domitianum ita vocatum fuisse, quod videri vellet Germanos debellasse.

18. *Utile*. Do tibi consilium, quod mihi utile est, ac tibi etiam, utpote honorificum; sed quia sumptus aliquis faciendus esset, ideo illud consilium non vis, non probas. Carpit eos principes, quibus plâcent amici, sed qui gratis constent, quibus nihil dandum sit. Sunt qui legant: *Utile quod nobis, do tibi consilium*.

Hoc epigramma, licet in duo divulsum vulgò legatur, tamen viri doctissimi unum atque idem esse existimant.

XX.

Beata vita.

1. Si tecum mihi, care Martialis,
2. Securius liceat frui diebus;
3. Si disponere tempus otiosum,
4. Et veræ pariter vacare vitæ:
5. Nec nos atria, nec domos potentûm,
6. Nec lites tetricas, forúmque triste
7. Nossemus, nec imagines superbas:
8. Sed gestatio, fabulæ, libelli,
9. Campus, porticus, umbra, virgo, thermæ;
10. Hæc essent loca semper, hi labores.
11. Nunc vivit sibi neuter, heu! bonósque
12. Soles effugere atque abire sentit;
13. Qui nobis pereunt, & imputantur.
14. Quisquam vivere cùm sciat, moratur?

VERS. 1. *Martialis*. Julius Martialis, ut antea dictum, Marci Val. Martialis amicus, & vir doctus.

3. *Disponere*. Partiri in certas occupationes.

Otiosum. Sic vocat tempus. quod non gravibus curis ac negotiis datur, sed levioribus quibusdam & optivis.

4. *Veræ*. Quæ in quiete ac tranquillitate animi cõsistit.

5. *Potentum*. Qui à salutatoribus, affectatoribus, & ceteris clientibus, operosè atque ambitiosè coluntur.

7. *Nec imagines*... Non gloriaremur multitudine imaginum, in atrio domus positarum. De illis actum Lib II. Ep. 65. Vel, non coleremus divites qui ejusmodi imaginibus glorientur.

8. *Gestatio*. Vectio, deportatio. In rhedis, aut lecticis deportari se jubebant,

per hortos, in porticibus; interdum gestatio locum ipsum, ubi gestabantur, significat.

9. *Campus*. Martius, in quo exercebantur, luctando, currendo, &c.

Virgo. Aqua virgo. Hanc Agrippa deduxit Romam, via Prænestina. Virginis habuit nomen, Plinio teste, quia Herculaneum, rivum propinquum, refugere videtur. Alias ejusdem cognomenti causas affert eruditus Plinii interpres Libr. XXXI. cap. 3. n. 25. pag. 792. tom. 4.

11 *Neuter*. Neque ego, nec tu.

13. *Et imputantur*. Putantur & quasi scribuntur in summa & rationibus vitæ nostræ, licèt vitam veram & suavem non vivamus.

14. Adeòne quemquam insanire, ut cùm sciat quibus rebus vitam vivere beatam possit, id facere cunctetur?

XXI.

Rhetor felicis memoriæ.

1. Quintū pro Decimo, pro Crasso, Regule, Macrū
2. Ante salutabat rhetor Appollonius:
3. Nunc utrumq; suo resalutat nomine. Quantum
4. Cura, labórque potest? scripsit, & edidicit.

VERS. 1. *Macrum*. Malim, quàm Marcum, ut codices quidam legunt: Macer enim opponitur magis Crasso; ut Quintus, Decimo. Atque ita indicatur magis Apollonii tarditas, qui tam disjuncta nomina non posset distinguere, nisi ea scriberet, edisceretque.

XXII.

Patronus vigil.

1. Manè domi nisi te volui, meruísque videre,
2. Sunt mihi, Paulle, tuæ longiùs Exquiliæ.
3. Sed Tiburtinæ sum proximus accola pilæ,
4. Quà videt antiquum rustica Flora Jovem:
5. Alta Suburrani vincenda est semita clivi,
6. Et nunquam sicco sordida saxa gradu:
7. Vixque datur lōgas mulorū rumpere mandras,
8. Quæque trahi multo marmora fune vides.
9. Illud adhuc gravius, quòd te post mille labores,
10. Paulle, negat lasso janitor esse domi.
11. Exitus hic operis vani, togulæque madentis;

12. Vix tanti Paullum manè videre fuit.
13. Semper inhumanos habet officiosus amicos;
14. Rex, nisi dormieris, non potes esse meus.

VERS. 1.2. *Manè, &c.* Sententia est. Profectò volui & merui te videre manè, ac salutare: ô Paulle. Volui, quia adii domum tuam ut te salutarem; merui, quia longam idcirco viam confeci, diu domi tuæ te expectavi: ac, si non ita est ut dico, precor ut domus tua, quæ à mea est remotissima, utpote in Exquiliis posita, sit adhuc remotior.

3.4. *Tiburtinæ pilæ.* Maneo prope pilam Tiburtinam, eo loco ubi templum est Floræ, contra Capitolium. Hæc pila, columna quædam lapidea erat, prope viam & portam quæ ducebat Tibur, (de quo lege Ep. 51. Lib. IV.) non procul à capitolio, è regione autem capitolii visebatur templum Floræ, hortorum Deæ.

Jovem. Templum Jovis, in capitolio. Supra, Ep. 10.

5. *Suburrani.* Suburra, vicus Romæ celebris, qui à foro Romano per forum Nervæ protendebatur usque in Esquilinum montem. Ep. 15. lib. II. Hæc via ferè semper cœnosa erat ob vicinum macellum. *Vincenda.* Magno labore erependa, & superanda.

6. *Saxa.* Gradus quidam è saxo, per quos ascendebatur, in suburrano clivo.

7. *Mandra.* Est mandra, multitudo mulorum, qui sæpe viam impediunt.

8. *Trahi.* Plaustris, machinis.

10. *Lasso.* Mihi.

11. *Exitus, &c.* Hoc lucri facio videlicet, post iter longum, ut redeam te non viso. *Madentis.* Imbre, sudore.

12. Quamvis certum foret te domi tuæ repertum iri, vix tamen idcirco tantus labor, tantum iter fuisset suscipiendum. Quantò minùs si te visurus non sum?

13.14. Qui est officiosus, id est, hoc in loco, forensibus officiis, negotiisque deditus, quique adeo domi suæ rarò est, qui summo mane forum adit. Sic Horatius vocat operam forensem & laborem *officiosam sedulitatem:* Epistola 7. Libri I. Et ibidem *redire ab officiis* ponit pro, reverti à foro, & dicendis causis. Paullus autem iste causidicus insignis erat. Homo igitur officiosus ferè semper amicos habet inhumanos, inurbanos, & in eo colendo, salutandoque, parum felices: itaque non eris, ô Paulle, patronus & rex meus, nisi te contineas manè domi, & dormias; ibique tuos clientes & salutatores expectes. Sic acutè Paullũ laudat. Potest etiam id explicari simpliciùs: Homo urbanus & officiosus rarò invenit amicos qui humani sint, qui ejus urbanitati, respondeant, qui sint domi, cùm eos convenit.

XXIII.

In fictum equitem.

1. Herbarum fueras indutus, Basse, colores,
2. Jura theatralis dum siluêre loci;
3. Quæ postquam placidi censoris cura renasci
4. Jussit, & Oceanum certior audit eques:
5. Non nisi vel cocco madidâ, vel murice tinctâ
6. Veste nites; & te sic dare verba putas.
7. Quandringentorum nullæ sunt, Basse, lacernę:
8. Aut meus ante omnes Codrus haberet equũ.

VERS. 1. &c. Dum lex theatralis, quæ vetat, ne quis præter equites sedeat in 14. primis post orchestram ordinibus, non viguit; tu, licèt vili veste, ac viridis coloris, indutus, tamen inter equites sedebas: at postquam Censor hanc legem revocavit, veluti sepultam oblivione; postquam sedilium assignatorem Oceanum eques certior, & ab non equite distinctior quàm antea, audit sua sibi loca designantem; tu vestem purpuream sumpsisti, quasi decepturus homines & pro equite habendus, ob vestis nitorem & pretium: falleris; nullæ enim lacernæ, quamvis purpureæ, sunt, id est, æstimantur; valent quadringenta sestertia; non facit vestis, ut aliquis habeat censum 400. sestert. alioquin, amicus meus Codrus, licèt egentissimus, eques esset, coccineis enim interdum vestibus utitur.

Herbarum. Feminæ, & pueri, gerebant sæpe vestem viridis coloris.

Censoris. Quidam hic significari Domitianum volunt, qui cùm censuram gereret, quam octavo consulatu perpetuam sibi decerni jussit, leges de theatri ordinibus, & alias, revocavit. De loco equitibus & senatoribus assignato dixi supra, Epig. 8. & 14.

Cocco. Ep. 33. lib. II.

XXIV.

Hermetis gladiatoris encomium.

1. Hermes Martia sæculi voluptas;
2. Hermes omnibus eruditus armis;
3. Hermes & gladiator, & magister;
4. Hermes turba sui tremórque ludi;
5. Hermes quem timet Ælius, sed unum,

6. Hermes cui cadit Advolans, ſed uni;
7. Hermes vincere, nec ferire, doctus;
8. Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi;
9. Hermes divitiæ locariorum;
10. Hermes cura labórque ludiarum;
11. Hermes belligerâ ſuperbus haſtâ;
12. Hermes æquoreo minax tridente;
13. Hermes caſſide languidâ timendus;
14. Hermes gloria Martis univerſi;
15. Hermes omnia ſolus, & ter unus.

VERS. 1. Qui Romanos hoc ſæculo viventes, ſuâ in pugnis gladiatoriis fortitudine ac induſtriâ pręcipuè oblectat.

2. *Armis*. Quænam fuerint gladiatorum arma, vide in fra, in poſtremis notis hujus epig.

3 *Magiſter*. Qui gladiatoriam artem docet: laniſta nuncupatur.

4. *Turba*. Perturbatio, terror: qui ludum gladiatorium, hoc eſt, ceteros gladiatores ejuſdem ſecum familiæ & ordinis, exanimat ac perturbat, metuentes ne ab eo vincantur. Porro erant varię gladiatorum familiæ, certis quibuſdam diſtinctæ coloribus & inſignibus: vide Juvenalem, Sat. XI. ſub finem.

5. *Ælius*. Nobilis Gladiator, tunc notus. Unum Hermetem Ælius timet, alium præterea neminem.

6. *Cui cadit*. A quo cadit, à quo vincitur. Cujus pedibus victus advolvitur. *Advolans*. Nomen gladiatoris.

7. Doctus vincere, quamvis non feriat adverſarium: v.g. quia illum antevertit, exarmat; & ſic incruentam aufert victoriam: vel, quia victo & jacenti ſponte parcit.

8. *Suppoſititius*. Suppoſititii appellabantur gladiatores cùm ſufficiebantur in locum aliorum qui feſſi, aut ab alio gladiatore victi forent. Hermes non indiget ſuppoſititio gladiatore, nunquam defatigatur, ſed ipſe ſemper integer ac recens ſe ſibi quaſi ſupponit.

9. *Locariorum*. Locarii vocabantur qui loca, unde ſpectari commodè poſſet, ac ſubſellia pretio accepto, aliis dabant. Interdum pauperes divitibus tardiùs advenientibus ſua ſedilia magno vendebant.

10 Pro quo uno, ludiæ ſunt ſollicitæ; quem unum maximè ſalvum cupiunt. Ludiæ, ſunt mulieres quę artem hiſtrionicam exercent, quæ mimos & alias id genus fabulas ac ſpectacula exhibent, in iiſque faciunt quæſtum, cum frequens eſt ſpectator.

11. *Haſtâ*. Gladiatores ante quam ſerió pugnam ini-

rent, prælùdere solebant vibrandis hastis, iique maximè, qui Samnites vocabantur. Id magno cum plausu faciebat Hermes.

12. *Tridente*. Erant insignia duo genera gladiatorum, nempe Rhetiarius & Mirmillo Retiarius gestabat rete ac tridentem; Mirmillo galeam, cujus in apice pisces ex ęre visebatur; & ensem recurvum. Conabatur Retiarius implicare caput Mirmillonis, eúmque suo tridente confodere. Lege Præfat. Libri II.

13. Quid sit cassis languida, rectè Lipsius explicat lib II. Saturn. cap. 12. ea nempe, quâ utebantur gladiatores Andabatæ, qui pugnabant ex equis, unde dicti ἀναβάται, id est, ascensores, & littera *d*, in latina voce interjecta, Andabatæ. Iidem oculos galea obtegebant, quam idcirco appellare languidam videtur vates, quia cum incerto passu & languenti, huc illuc temerè titubanterque, instar cacorum, irent, ipsorum galea nutare pariter, & quasi languere videbatur. Sic omnia gladiatorum genera percurrit. Samnitium, qui utebantur maximè hasta; Retiariorum, qui tridente; Andabatarum qui galea. Hæc tamen galea non impediebat, quominus Hermes certos ictus vibraret ac timendus esset. Quocirca vers. 14. & 15. rectè colligit in universis generibus Martis gladiatorii Hermetem excelluisse, & solum omnia præstitisse, ac unum tribus parem fuisse nimirum Samnitibus, Retiariis, Andabatis; atque adeo ter unum fuisse, id est, tergeminum; tribus parem; qui nempe tantùm posset, quantùm tres alii, quantùm omnes triplicis generis & ordinis gladiatores.

XXV.

Rara libera litatis gloria.

1. Quadringenta tibi non sunt, Chęrestrate, surge,
2. Lectius ecce venit: sta, fuge, curre, late.
3. Ecquis, io, revocat, discendetémque reducit?
4. Ecquis, io, largas pandit amicus opes?
5. Quem chartis famæque damus, populisque loquendum:
6. Quis Stygios non vult totus adire lacus?
7. Hoc, rogo, non meliùs, quã rubro pulpita nimbo
8. Spargere, & effuso permaduisse croco?
9. Quàm non sensuro dare quadringenta caballo
10. Aureus ut Scorpi nasus ubique micet?

11. O frustra locuples, ô dissimulator amici,
12. Hæc legis & laudas? quæ tibi fama perit?

Vers. 1. Fingit equitem pauperem, ex exquitum sedilibus deturbari; ac dolet esse neminem, qui egenti largiatur aliquid unde suum ille gradum tueri ac dignitatem possit. *Quadringenta*. Vide superiora epigrammata octav. & decimum tertium.

Lectius. Qui suas singulis sedes assignabat.

3. 4. 5. Quis Chærestratum ob inopiam ex exquitum sedilibus fugientem revocat, datque illi sestertia 400. ut iis fretos jam locum inter equites habere possit? Certè si quis id faceret, eum chartis & Musis omnibus loquẽdum ac celebrandum mandaremus, nec ille totus periret, sed majore sui parte, & immortali famâ superstes foret.

7. 8. 9. 10. At, ambo, nonne satius esset uti hac in Chærestratum liberalitate, hanc famam sibi comparare, quàm rosis theatrum spargere, & croco? quàm impendere sestertia 400. ad ponendam equestrem ex ære inaurato statuam Scorpo equorum agitatori?

Scorpi. Epig. 55. Lib. IV.

Croco. Erant in amphitheatris tubi occulti & siphones, è quibus liquores odoratos supernè, instar tenuissimi roris, in spectatores emittebantur: ad eos autem liquores conficiendos vulgò adhibebatur crocus aquâ vel vino dilutus. Vide Lib. Spectac. Ep. 3.

11. O tu, quicumque es, frustra dives, quippe qui tam pravè tuas opes impendis, qui nihil efficis quo amici leves inopiam, quam scire te dissimulas; qui hæc legis, quæ dico, & fateris esse vera, eheu! quàm insignem perdis gloriam, quæ tuæ scilicet liberalitatis fructus esset!

XXVI.

Beta togatorum.

1. Quod alpha dixi, Codre; pænulatorum
2. Te nuper, aliquâ cùm jocarer in charta:
3. Si fortè bilem movit hic tibi versus,
4. Dicas licebit beta me togatorum.

Vers. 1. Jocatus erat in Codrum mendicum Libro II. Epig. 42. ubi eum vocarat alpha, seu primum pænulatorum, id est mendicorum; pauperes enim utebantur vulgò pænula. Si te, inquit, ô Codre, offendit hic meus jocus, potes me ulcisci, ac me vicissim vocare beta togatorum, hoc est, secundum

inter togatos. Populus vulgò toga utebatur. Ego te primum tui ordinis appellavi; tu me appella secundum mei. Videtur se Martialis infra Codrum deprimere: tamen se illi præfert, quia multò est honorificentius esse secundum inter togatos, quàm inter pænulatos primum. Germanus hic videtur esse hujus epigram. sensus.

XXVII.

Eques verus.

1. Ingenium, studiúmque tibi, moréſque, genúſque
   2. Sunt equitis, fateor: cætera plebis habes.
3. Bis ſeptena tibi non ſunt ſubſellia tanti,
   4. Ut ſedeas viſo pallidus Oceano.

VERS. 1. *Studium.* Indoles, occupationes.

2. 3. At plebejum censum habes, non equestrem: ideóque non sedes in 14. ordinibus; crede mihi facilis jactura hujus honoris est: tanti enim pretii non est, non tanti faciendum est, in 14. illis primis theatri subselliis sedere, ut metuas, ne ab Oceano, qui suas sedes equitibus attribuit, tanquam equestri censu carenes, ejiciaris, sedere cum plebe jubearis. Epig. 8.

XXVIII.

In obtrectatorem.

1. Ut bene loquatur, ſentiatque Mamercus,
2. Efficere nullis, Aule, moribus poſſis.
3. Pietate fratres Curtios licet vincas,
4. Quiete Nervas, comitate Ruſones.
5. Probitate Macros, æquitate Mauricos.
6. Oratione Regulos, jocis Paullos:
7. Rubiginoſis cuncta dentibus rodit.
8. Hominem malignum forſan eſſe tu credas;
9. Ego eſſe miſerum credo, cui placet nemo.

VERS. 2. *Nullis.* Ne integerrimis quidem & optimis. Licet moribus sis castissimis, de te tamen detrahet Mamercus.

3. *Curtios.* Ex iis unus M. Curtius nomine, devovit se pro patria, & in hiatum terræ, qui medio in foro repentè extiterat, armatus & equo insidens sese demisit, anno U. C. 392. Responsum enim fuerat, ita claudendam hanc voraginem, si in eam projiceretur id quo populus Rom. plurimùm valeret. De Regulo, celebri causidico, sæpe antea diximus. Nerva Imperator, qui Domitiano successit, otii & quietis fuit a-

mantior. Paullus, de quo hic sermo, nobilis patronus extitit: Ruso, Macer, sive Marcus, Mauricus, cives primarii, tunc noti.

7. *Rubiginosis*. Maledicis: Livor ferè pallidus, & infectis rubigine dētibus, describitur.

XXIX.

In mulierem invenustam.

1. Si quando leporem mittis mihi Gellia, dicis
2. Formosus septem, Marce, diebus eris.
3. Si non derides, si verum, lux mea, narras:
4. Edisti nunquam, Gellia, tu leporem.

VERS. 4. *Edisti nunquam, &c.* Quia valde deformis es. *Leporē. Sumpto in cibis lepore*, inquit Plinius libro 28. c. 19. *vulgus gratiam corpori in VII. dies fieri arbitratur, frivolo quidem joco, cui tamē aliqua debeat subesse causa, in tanta persuasione.* Causam ipse non affert. Non desunt, inquit Erasmus, qui hanc vulgi opinionem inde ortam suspicentur, quòd homines lepidos & sermonis lepôrem, latinè dicamus: atque adeo lépori cum lepôre, & venustate aliquo pacto conveniat.

XXX.

Suum amico librum mittit.

1. Varro, Sophocleo non inficiande cothurno,
2. Nec minùs in Calabra suspiciende lyra,
3. Differ opus: nec te facundi scena Catulli
4. Detineat, cultis aut Elegia comis:
5. Sed lege fumoso non aspernanda Decembri
6. Carmina, mittuntur quæ tibi mense suo.
7. Commodius nisi fortè tibi, potiùsque videtur
8. Saturnalicias perdere, Varro, nuces.

VERS. 1. *Inficiande*. Negande, id est, quem non neget, non spernat, Sophocleus cothurnus: qui Sophocli, tragico inter Græcos poëtæ nobilissimo, ita similis es, ut te ille suum ultro agnoscat æmulum & imitatorem, ut illum tui non pudeat. Cothurni habita mentio supra, Epig 5.

2. *Calabra*. Heroïca poësi latina, cujus laude floruit imprimis Ennius, natus Rudiis, in Calabria: vel, poësi lyrica, cujus princeps Horatius, natus in Apulia, Calabriæ vicina. De Ennio dictum anteà, Epig. 10.

3. *Differ opus*. Operosa carmina per istas Saturnalitias ferias paulisper intermitte: leviora & jocosa lege.

Scena. Poëma tragicum à Catullo ſcriptum. Meminit Juvenalis Sat. 8. tragœdiæ, quæ inſcriberetur *Phaſma*, compoſitæ à Catullo. Et verò nomen *Scenæ*, Dramati, non Epopœjæ, convenit. Eſt ſcena propriè umbraculum, ſeu ornamentum theatri: pro ipſa tragœdia ſumitur. Noli igitur legere Tragœdias Catulli, aut elegias Eſt Elegia carmen vulgò lugubre, conſtans alternis verſibus hexametris & pentametris, qui debent eſſe cultiores & nitidiores, ut placeant. De Catullo facta mentio eſt ep 8. l. 1.

5. *Fumoſo*. Ob hibernum ſocum.

6. *Suo*. Geniali & hilari, ideóque iocoſis epigrammatis legendis & mittendis idoneo. Saturni feſta celebrabantur menſe Decembri: tunc genio ſolebant indulgere.

8. *Nuces*. Ludere ſolebant per Saturnalia, nucibus, idque jactis talis: ita ut qui talis viciſſet, nuces auferret. Lege itaque meos verſiculos, niſi mavis ludere nucibus. Ita ſua carmina deprimit, ſed ingenioſè.

XXXI.

Puerorum in tauris hærentium pugna.

1. Aſpice quàm placidis inſultet turba juvencis,
2. Et ſua quàm facilis pondera taurus amet.
3. Cornibus hîc pēdet sūmis, vagus ille per armos
4. Currit, & in toto ventilat arma bove.
5. At feritas immota riget, non eſſet arena
6. Tutior, & poterant fallere plana magis:
7. Nec trepidant greſſus: & de diſcrimine palmæ
8. Securus puer eſt, ſollicitúmque pecus.

Vers. 2. *Sua pondera*. Pueros tauris inſidentes, & inter ſe certantes.

4. *In toto, &c.* Pueri per armos & cornua taurorū curſitantes ventilant, id eſt, agitant, & quaſſant arma ſua, v.g. tela, venabula, ſudes Vētilare dicebantur gladiatores, cùm ante pugnam ſuos quaſſabant gladios, & vanis ictibus aërem ferientes præludebant certamini.

5. 6. Tauri, natura feri & torvi, ſtant immoti, quaſi rigerent, ac ſenſus eſſent expertes; neque pueros lædunt, aut excutiunt: non eſſent pueri in arena, in pavimento, tutiores, quàm in tergo bovis: labi facilius fallente veſtigio poſſent, in æquo & plano ſolo.

Fallere. Magis eſſe lubrica, & apta prolapſioni.

7. 8. Pueri metus expertes inſultāt, inſiſtúntque tauris, & certi ſunt ſe palmam

relaturos oblectando spectatores, hærendo firmè in taurorum tergo, nihilque trepidando, &c. Ipsi tauri timent ac solliciti sunt, ne victoriam impediãt, ne pueros obturbẽt.

XXXII.

Helluonis testamentum.

1. Quadrantem Crispus tabulis, Faustine, supremis
2. Non dedit uxori: cui dedit ergo? sibi.

VERS. 1. *Quadrantem.* Quartam assis partem. De libræ, seu assis partibus vide Lib. II. Ep. 54. & supra Epigram. 19. *Tabulis supremis.* Testamento. Ep. 58. lib. 4.

2. *Sibi.* Opes omnes suas ventri suo, dum adhuc viveret, donaverat. Itaque moriens, quod uxori daret, nihil reliquum habuit: omnia dum viveret ligurivit.

XXXIII.

Maledico minatur ultionem.

1. Carpere causidicus fertur mea carmina: qui sit
2. Nescio: si sciero, væ tibi causidice.

XXXIV.

Erotii epitaphium.

1. Hãc tibi, Frõto pater, genitrix Flaccilla, puellã
2. Oscula commendo deliciásque meas:
3. Pallida ne nigras horrescat Erotion umbras,
4. Oráque Tartareii prodigiosa canis.
5. Impletura fuit sextæ modo frigora brumæ,
6. Vixisset totidem ni minùs illa dies.
7. Inter tam veteres laudat lasciva patronos,
8. Et nomen blæso garriat ore meum.
9. Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
10. Terra gravis fueris, non fuit illa tibi.

VERS. 1. Martialis Frontoni & Flaccillæ suis parentibus jam demortuis, Erotion puellam, vernulam suam, immaturo fato raptam commendat, ut eam apud inferos excipiant, à Cerbero defendant &c.

2. *Oscula mea.* Puellam mihi carissimam. His vocibus blandiebantur.

3. *Erotion.* Est græca vox Ἐρώτιον, & generis femini-

ni: latinè diceres Erotium; ut Glycerium, Euſtochium, feminarum nomina.

5. Sex illi dies deſuere, quominus ſexenniũ impleret. Deceſſit ſexennis, minus ſex diebus.

7. *Patronos*. Nempe patrẽ, matrem, & avos ipſius Martialis, quos puellæ vernula jure in ſuorum patronorum habere loco poteſt, eorúmque clientelâ & patrocinio gaudere contra umbras ac Cerberum. Inter illos ludat & laſciviat, id eſt, huc illuc temerè diſcurrat ac luſitet, more puerorum.

9. Solemnis erat formula bene precandi mortuis: illis ut eſſet terra levis, orabant.

10. *Non fuit*. Puellæ enim non magna moles, leve corpus eſt.

XXXV.

Clavis improba.

1. Dum ſibi redire de Patrenſibus fundis
2. Ducena clamat coccinatus Euclides,
3. Corinthióque plura de ſuburbano,
4. Longúmque pulchrâ ſtemma repetit à Leda,
5. Et ſuſcitanti Lectio reluctatur;
6. Equiti ſuperbo, nobili, locupleti,
7. Cecidit repentè magna de ſinu clavis.
8. Nunquam, Fabulle, nequior fuit clavis.

VERS. 1. Cùm Euclides coccinea ſeu purpureâ veſte indutus, quem deſignator Lectius ex equitum ſubſelliis dejecturus erat, clamaret ſe locupletem eſſe, ac nobilem equitem.

Patrenſibus. Patræ, *Patras*, Achajæ urbs vetus: eò colonia deducta ab Auguſto. Legitur etiam *patruelibus*; nimirum ex agris ſibi relictis à fratre & ſorore patruelibus: filii duorum fratrum patrueles appellantur, quia fratrum alter, ipſis patruus eſt.

2. *Ducena*. Subaudi, ſeſtertia, quæ libras conficiunt, ſeu Francicos, ut dictitamus, nummos 20000.

Coccinatus. Vide ep. 14. l. 2.

3. Et plura ſeſtertia de agro quodam, qui eſſet in ſuburbio Corinthi, urbis celeberrimæ in Peloponneſo, ſitæ in medio Iſthmi, nunc *Corinto*.

4. *Stemma*. Jactat ſe oriundum à Leda. De hac voce, ſtemma, vide lib. 4. Ep. 32.

Leda. Fuit uxor Tyndari, mater Caſtoris & Pollucis.

6. *Equiti*. Euclidi.

7. *Clavis*. Quæ ſervorum erat quaſi inſigne: ſervi enim domorum claves geſtabant ſecum, ac ſervabant.

8. *Nequior*. Quia illum eſſe ſervum oſtendit: aut ita egentem, ut careret ſervo, cui ſuæ domus claves traderet.

XXXVI.

Poëta deceptus.

1. Laudatus noſtro quidam, Fauſtine, libello;
2. Diſſimulat, quaſi nil debeat: impoſuit.

VERS. 1. Laudaveram aliquem aliquo epigrammate meo; nimirum arbitratus me aliquid præmii & mercedis ab eo laturum: ille finxit ſe ignorare quid vellem, excidi mea ſpe; deceptus ſum.

XXXVII.

Mortem conjugis fortiter ferens.

1. Puella ſenibus dulcior mihi cycnis,
2. Agnâ Galæſi mollior Phalantini,
3. Conchâ Lucrini delicatior ſtagni;
4. Cui nec lapillos præferas Erythræos,
5. Nec modò politum pecudis Indicæ dentem,
6. Nivéſque primas, liliúmque non tactum:
7. Quæ crine vicit Bætici gregis vellus,
8. Rheníque nodos, aureámque nitellam:
9. Fragravit ore, quod roſarium Pæſti;
10. Quod Atticarum prima mella cerarum;
11. Quod ſuccinorum rapta de manu gleba:
12. Cui comparatus indecens erat pavo,
13. Inamabilis ſciurus, & frequens phœnix:
14. Adhuc recenti tepet Erotion buſto,
15. Quam peſſimorum lex avara fatorum,
16. Sextâ peregit hyeme, nec tamen totâ,
17. Noſtros amores, gaudiúmque, luſúſque.
18. Et eſſe triſtem me meus vetat Pætus;
19. Pectúſque pulſans,pariter & comam vellens,
20. Deflere non te vernulæ pudet mortem?
21. Ego conjugem,inquit,extuli, & tamen vivo,
22. Notam, ſuperbam, nobilem, locupletem.
23. Quid eſſe noſtro fortius poteſt Pæto?
24. Ducenties accepit, & tamen vivit.

V. 1. *Puella, &c.* Ex Erotii quam fusè laudat,morte, arripit occaſionem Pæti carpendi. Porrò ducendum eſt

initium ſententię à verſu 14. Erotion puella dulcior cygnis &c. adhuc recẽti buſto tepet.

Senibus. Tunc enim dicuntur canere ſuaviſſimè.

2. *Galeſi*. Galæſus eſt fluvius agri Tarentini, de quo dictum ſuperius. Phalantinus vocatur, quia Lacedæmonius quidam, Phalantinus nomine Tarentum condidit.

3. *Lucrini*. Lucrinus lacus eſt in Campania Itala. Lege Ep. 54. lib. 1. in eo erant conchæ, ſive oſtrea delicata; lapilli politi, & nitidi.

4. *Erythræos*. Natos in mari Erythræo, id eſt rubro, inter Arabiam, & Ægyptum, *Mar Roſſo, la Mar rouge*, vel *la Mecha, de la Mecque*.

5. Ebur, elephantis dentem. *Modò politum*. Recèns politum.

7. *Bætici*. Bætis fluvius eſt Hiſpaniæ meridionalis, nunc *Guadalquivir*, Andaluſiam & vicinas regiones alluens: ejus aqua, imo totius regionis aër, ita gregibus erat amicus, ut oves Bæticæ celebrarentur, ac rutila & aurei coloris vellera gererent.

8. Quę vicit Germanorum crines in nodum tortos, & cirratos. Nitella pulvis aureus fuit, ſive aurea ramenta, quæ crinibus inſpergebant; ut nos hodie candidum pulverem odoratum.

9. Roſas ſpiravit Erotium, animam ducebat roſeo fragrantem odore. Pæſtum, *Peſto*, urbs Italiæ, cujus ager roſis eximiis abundabat.

10. *Atticarum*. Celebrabatur mel Atticum, maximè in monte Hymetto, floribus lectiſſimis & apibus refeito.

11 *Gleba ſuccinorum*. Quod ceſpes imbutus ſuccino, & raptus è manu in qua tritus eſt, naribuſque admotus. Odoratum viſcum è populis arboribus decidit, ac terræ admixtum duratur & coaleſcit in ſuccinum ſeu electrum; quod ſi atterratur manu & confricetur, odorem ſpirat ſuaviſſimum. Ep. 47 lib. 4.

15. *Siurus*. Animal exiguum eſt, at venuſtiſſimum inſtar parvæ felis, in ſilvis frequens, ubi in arbores alias ex aliis inſilit; lata cauda & villoſa, unde nomen habet: σκιὰ enim Grecis eſt umbra, & οὐρὰ, cauda: σκίουρος igitur, quaſi qui ſe totum cauda inumbret ac tegat.

Frequens. Præ Erotio frequens erat phœnix, qui tamen eſſe unus tantùm in orbe terrarum, & ſingulis naſci ſæculis perhibetur: illo rarior Erotium erat.

14. Modo cremata eſt. Rogus propriè eſt lignorũ ſtrues ad cremandum cadaver parata: pyra, eadem ſtrues accenſa: buſtum, eadem flammis uſta & conſumpta.

15 *Avara*. Quæ illi tam parcè, tam malignè, annos ad vivendum adnumeravit.

16. *Peregit*. Ejus vitę curſum abſolvit: eam peremit. *Nec tota*. Nempe minùs diebus ſex. Vide Ep 34.

10. *Vernulæ*. Ancillę, mancipii.

11. *Et tamen vivo*. Vide, inquit Pætus, quam forti animo sim, qui tanto dolore non conficiar: disce meo exemplo fortiter ferre mortem mancipii. Certè, inquit Martialis, miror te adhuc vivere, ô Pætæ, qui uxorem amiseris adeo locupletem ut reliquerit tibi ducenties centena millia sestertiorũ, hoc est, libras Francicas 2000000. Roman. Scutatos circiter 450000. Ironia significat eum plus gaudere acceptâ pecuniâ, quàm dolere ademptâ conjuge.

XXXVIII.

Eques unus & geminus.

1. Calliodorus habet censũ (quis nescit?) equestrẽ,
2. Sexte; sed & fratrem Calliodorus habet:
3. Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε:
4. Uno credis equo posse sedere duos?
5. Quid cũ fratre tibi, quid cum Polluce molesto?
6. Non esset Pollux si tibi, Castor eras.
7. Unus cùm sitis; duo, Calliodore, sedetis:
8. Surge, solœcismum, Calliodore, facis.
9. Aut imitare genus Ledæ: cum fratre sedere
10. Non potes; alternis, Calliodore, sede.

Vers. 1. *Censum equestrem*. Sestertia 400.

3. Sed frater tuus secat, jubet dividi 400. sestert. & dimidiam sibi partem hereditatis ac bonorum petit, videturque dicere tibi græcum illud proverbiũ σῦκα μέριζε, hoc est, *ficus divide*. Hoc proverbium in eos cadit qui hereditatem partiuntur & patrimonium. Ficus enim in Attica erant maximi pretii, in iique ut plurimum consistebant prædiorum proventus: quare ficus partiri, erat bona, seu fortunas dividere.

4. At, inquit Calliodorus, 400. sestertia mihi & fratri sufficient ad censum equestrem ambobus tribuendum: id vero fieri non potest, respondet Martialis, quemadmodum duo in eodem equo satis honestè & commodè sedere nequeunt: sic duo homines unum equitem efficere, unum equestrem censum possidere simul nequeunt.

5. 6. Sanè dolendum tibi est, quod fratrem habeas, qui, ut olim Pollux immortalitatem cum fratre Castore partius est, ita tecum 400. sestert. dividat: si tibi non esset ille frater, si hunc veluti Pollucem non haberes, tu Castori similis fores, haberes enim solus tota 400. sestertia, quemadmodum Castor, si ca-

ruisset fratre Polluce, totam immortalitatem, non bipartitam, & altero tantùm utendam die, habuisset. Castor & Pollux, fuerunt ambo Ledæ filii, sed Castor cùm Jovis beneficio esset immortalis; suam immortalitatē ita fratri communicavit, ut alternis viverent ambo, ac morerentur Consule Ep. 32. Lib. I. Alii sic explicant: *Castor eras*, id est, esses eques. Pollux enim erat pugil, pugilatum amabat: Castor erat eques; equis gaudebat.

8. *Solæcismum. Unus* enim est singularis numeri; *sedetis* verò, est pluralis.

Surge. Locum equestrem relinque.

9. *Genus*. Filios.

10. *Sede*. In theatro, inter equites, in 14. ordinibus. Vide supra Ep. 23. 25. 27.

XXXIX.

Captator captus.

1. Supremas tibi tricies in anno
2. Signanti tabulas, Charine, misi
3. Hyblæis madidas thymis placentas.
4. Defeci; miserere jam, Charine:
5. Signa rariùs, aut semel fac illud,
6. Mentitur tua quod subinde tussis.
7. Excussi loculósque, sacculúmque:
8. Crœso divitior licet fuissem.
9. Iro pauperior forem, Charine,
10. Si conchem toties meam comesses.

Vers. 1. Charini divitis & carentis prole, hereditatem captans Martialis mittebat illi munera, idque sępius, quia ille morbo aut vero, aut ficto, laborans, triginti singulis annis testamenta obsignabat: cùm verò Charinus nunquam moreretur, hoc illi vates scribit, ac se deceptum dolet.

3. *Placentas*. Liba melle cōdita & thymo. Hybla mons Siciliæ apibus & melle dives.

4. *Defeci*. Exhaustus sum; deficiunt me munera.

Signa. Testamentum conde. Testamentum à certis testibus obsignandum erat, ut valeret.

5. *Fac illud, &c.* Morere, quod te facturum fingis, dum ægrè tussiens animam videris exhalaturus, & aliud ex alio testamentum facis.

8. *Crœso*. Rege Lydiæ ditissimo: Irus verò fuit pauperrimus. Hunc suis versibus Homerus celebravit in Odyssea.

10. *Si conchem*. Si tricies mecum edisses legumina & cibos vilissimos, tamen me ad extremam paupertatem redegisses: quantò magis cùm

cùm ego ad te liba & placentas delicatas tricies jam miserim? Cóchis, est genus quoddam fabæ cum cortice elixæ.

XL.

Homo eruditus & imperitus pictor.

1. Pinxisti Venerem; colis, Artemidore, Minervã:
2. Et miraris opus displicuisse tuum?

VERS. 1. O Artemidore, Minervam colis, homo litterarum amans & eruditus: at pictor non optimus pinxisti Venerem, cui sunt inimicitię cum Minerva: hæc fecit ut malè Venerem pingeres: itaque non mirum si tua tabella sine Venere est, si est ineleganter & inscitè picta.

XLI.

Opes securæ.

1. Callidus effractâ nummos fur auferet arcâ;
2. Prosternet patrios impia flamma Lares.
3. Debitor usuram pariter sortémque negabit;
4. Non reddet sterilis semina jacta seges:
5. Dispensatorem fallax spoliabit amica;
6. Mercibus extructas obruet unda rates.
7. Extra fortunam est quidquid donatur amicis:
8. Quas dederis, solas semper habebis opes.

VERS. 3. *Sortem*. Summam integram, pro qua usuræ penduntur à debitore: *le capital, il capitale.*

5. Dispensator, sive œconomus qui servare pecuniam tuam, & in legitimos usus deberet expendere, illam donabit amicæ & meretrici, ab eaque spoliabitur: & sic opes tuas dispensatoris vitio perdes. *Extructas*. Plenas.

XLII.

Empta pulchritudo.

1. Thaïas habet nigros, niveos Lecania dentes:
2. Quæ ratio est? emptos hæc habet, illa suos.

XLIII.

In parasitum.

1. Quid factum est, rogo, quid repentè factum est?
2. Ad cœnam mihi, Dento, quòd vocanti

3. (Quis credat?) quater ausus es negare.
4. Sed nec respicis, & fugis sequentem;
5. Quem thermis modò quærere, & theatris,
6. Et conclavibus omnibus solebas.
7. Sic est: captus es unctiore cœnâ,
8. Et major rapuit canem culina.
9. Jam te, sed citò, cognitum & relictum
10. Cùm fastidierit popina dives,
11. Antiquæ venies ad ossa cœnæ.

VERS. 3. *Negare*. Recusare. Noluisti domum meam cœnatũ venire, licèt vocatus.
4. *Respicis*. Respicere, est oculis retrò conversis aspicere illud, quod à tergo est. *Sequentem*. Ut te invitem.
5. *Thermis* Lege Lib. Spectac. Ep. 2. *Quærere*. Ut à me vocareris ad cœnam.
8. *Canem*. Te, instar canis famelici, quærentem escas.
9. 10. Sed cùm à divitibus rejectus fueris, ad meam egentem & algentem cęnam redibis, ad eam invitari cupies, & à me vicissim contemnêris.

XLIV.
In malè frugalem.

1. Nunquã se cęnasse domi Philo jurat: & hoc est;
2. Non cœnat, quoties nemo vocavit eum.

VERS. 1. Jurat se Philo nunquam domi cœnasse, sed se ab aliquo nempe viro nobili semper invitatum fuisse. Et ita se res habet, nunquam enim domi cœnat; manet domi suę jejunus & incœnatus, cùm non invitatur.

XLV.
In Calvum.

1. Vidissem modò fortè cùm sedentem
2. Solum te, Labiene; tres putavi:
3. Calvæ me numerus tuæ fefellit.
4. Sunt illinc tibi, sunt & hinc capilli,
5. Quales nec puerum decere possint;
6. Nudum est in medio caput, nec ullus
7. In longa pilus area notatur.
8. Hic error tibi profuit Decembri,

9. Tunc cùm prandia misit Imperator,
10. Cùm panariolis tribus redîsti.
11. Talem Geryonem fuisse credo.
12. Vites censeo porticum Philippi,
13. Si te viderit Hercules, perîsti.

VERS. 2. *Tres &c.* Quia tria capita videre mihi visus sum, tua enim calva, tuum calvum caput, tribus æquivalet: in utrisque temporibus circum auriculas aliquãtulum est capillorum, sed illi tamen ita sunt rari ac breves, ut vix rariores sint in infantibus: En primum & secundum caput, nempe duo tẽpora raris crinibus sparsa.

7. *Area.* In ea parte capitis, quæ à fronte ad occiput protenditur. En tertium quasi caput, pars nuda inter duo tempora.

8. *Hic error.* Quo triplex, pro uno, esse existimaris.

Decembri. Quo, per festa nimirum Saturnalia civibus munera & opsonia dabantur ab Imperatore.

10. *Panariolis.* Spotulis, canistris, vasis panariis.

11. *Talem.* Tricipitem, tergeminum.

12. *Philippi.* Erat hæc porticus adjuncta Herculis & Musarum templo, quod collapsum denuo excitaverat Marcius Philippus, Augusti Cæsaris vitricus, à quo nomẽ hæc porticus habebat. Si te igitur Hercules, (cujus erat in hoc tẽplo insignis statua,) viderit, ratus alterum esse Geryonem, te interficiet.

XLVI.

In cœnipetam.

1. Cœno domi quoties, nisi te, Charopine, vocavi,
2. Protinus ingentes sunt inimicitiæ:
3. Méque petis stricto medium transfigere ferro,
4. Si nostrum sine te scis caluisse focum.
5. Nec semel ergo mihi furtum fecisse licebit?
6. Improbius nihil est hâc, Charopine, gulâ;
7. Desine jam nostram, precor, observare culinam.
8. Atque aliquando meus det tibi verba coquus.

VERS. 1. 2. 3. Ordo est. Quoties domi meæ cœno, nisi te vocavi, si te non invitavi ad cœnam, tunc mihi denuncias ingentes inimicitias, & quasi gladium in me stringis.

5. Quid ergo? Non licebit mihi cœnare vel semel, clam te, ac me tibi suffurari? Furtum dicitur quodcumque clã & aliis non consciis fit.

6. Nihil est te importunius, nimiùm gulosus homo es.

8. *Det tibi verba*. Te decipiat. Dare verba est alíquem fallere, quasi nihil illi præter verba dare. Dicat tibi, me ab alio invitatum cœnare foris, licet domi cœnem.

XLVII.

In imperitum causidicum.

1. Hic qui libellis prægravem gerit lævam,
2. Notariorum quem premit chorus levis,
3. Qui codicillis hinc & inde prolatis
4. Epistolísque commodat gravem vultum,
5. Similis Catoni, Tullióque, Brutóque,
6. Exprimere, Rufe, fidiculæ licet cogant,
7. Ave latinum, χαῖρε non potest Græcum.
8. Si fingere istud me putas, salutemus.

VERS. 1. *Libellis*. Chartis in quibus lites scriptæ &c.

2. Notarii, erant amanuenses, vel scribæ, aut librarii qui varia litium instrumenta scribebant. Per *Notas*, sæpe significantur literarum quædam compendia, quibus illi scribæ plurimum utuntur.

Levis. Imberbis.

2. Qui gravi & severo, attento & serio vultu, aures commodat prolatis sibi codicillis; audit homines legentes sibi de via, nunc codicillum, nunc epistolam: quasi omnium unus esset patronus civium. Codicilli sunt vel testamenti tabulæ, vel diplomata principum, vel epistolę longiores.

5. *Catoni*. Cujus laudatur severitas & æquitas. Lege Lib. I. Ep. I.

Tullio, cujus eloquentia; *Bruto*, cujus insigne literarum studium celebratur.

6. Is tamen, vir tam gravis, tam eruditus, tam eloquens; non potest quemquam vel latinè, vel græcè, commodè salutare, tametsi cogatur tormentis adhibitis. Fidiculæ sunt funiculi & nervi, quibus reorum corpora in equuleo posita, extenduntur.

8. *Salutemus*. Hominem adeamus, periculū faciamus.

XLVIII.

Quis oblivisci beneficium debeat.

1. Quæ mihi præstiteris memini, sempérq; tenebo,
2. Cur igitur taceo, Postume? tu loqueris.
3. Incipio quoties alicui tua dona referre,
4. Protinus exclamat, dixerat ipse mihi.

5. Non bellè quædam faciunt duo: sufficit unus
6. Huic operi: si vis ut loquar; ipse tace.
7. Crede mihi, quamvis ingentia, Postume, dona
8. Auctoris pereunt garrulitate sui.

VERS. 2. *Tu loqueris*. Ideo fileo, quia non files: quia prędicas beneficia mihi à te data. Meum erat hoc facere.

4. *Exclamat*. Is cui tua dona commemoro. *Dixerat*. Postumus.

5. Sunt res quædam, quæ minùs benè à duobus fiant.

6. *Huic operi*. Beneficio prædicando.

8. *Auctoris*. Ejus qui beneficium contulit. Qui dedit igitur, oblivisci beneficium debet: meminisse & prædicare, qui accepit.

XLIX.

In poëtam indoctum.

1. Colchida quid scribis, quid scribis, amice, Thyesten?
2. Qui tibi vel Niobē, Basse, vel Andromachē?
3. Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
4. Deucalion; vel, si non placet hic, Phaëthon.

VERS. 1. *Colchida*. Medeam. cur ita vocetur dixi lib. Spectac. Epigr. 25. Thyestes fuit Phelopis filius, Tantali nepos, frater Atrei, cujus uxorem cùm temerasset, Atreus ejus filium ipsi epulandum apposuit: hinc multæ tragœdiæ natæ.

2. Quò pertinet, quî convenit tibi, scribere Nioben? Sic Horatius scribit Epistola 5. Libri I. *Quò mihi fortūnas, si nō conceditur uti?* pro Quorsum, qua de causa, fortunas & opes habeo, si iis uti non licet? Andromache, fuit uxor Hectoris: Niobes nota est fabula, lege Ovid. 6. Metaph.

3. *Materia &c.* Innuit ejus poëmata digna esse flammis, vel aquis. Quippe regnante in Græcia Deucalione contigit celebre, & decantatum poëtis diluvium: Phaëthon fulmine ustus periit.

4. *Hic*. Deucalion.

L.

Rhetor extemporalis.

1. Extemporalis factus est meus rhetor:
2. Calpurnium non scripsit, & salutavit.

VERS. 1. Extemporalis appellatur hoc loco qui dicit ex tempore, non meditatus, non paratus. *Meus*. Quem Epigrammate 22 laudaverat, quod salutaret homines, quo-

rum nomina scripserat, ac diceret. Ille nunc tantùm profecit, inquit, ut Calpurnium salutaverit, quamvis ejus nomen omnino non scripserit.

LI.

Artes adolescentibus discendæ.

1. Cui credas, Lupe, filium magistro
2. Quæris sollicitus diu, rogásque.
3. Omnes grammaticósque, rhetorásque
4. Devites, moneo: nihil sit illi
5. Cum libris Ciceronis, aut Maronis,
6. Famæ Rutilium suæ relinquat.
7. Si versus facit, abdices poëtam.
8. Artes discere vult pecuniosas?
9. Fac, discat citharœdus, aut choraules.
10. Si duri puer ingenî videtur,
11. Præconem facias, vel architectum.

VERS. 6. Patiatur Rutilium, insignem oratorem, quem Cicero laudat in Bruto, florere eloquentiæ famâ.

7. Si amat versus facere, prohibe; ac, ni desinat, abdica illum, exhereda. Miror hujus verbi significationem interpretes latuisse.

9. *Discat citharœdus*. Subaudi, esse: vel, dictum hoc more Græcorum, qui cum verbo *disco* rectum sæpe casum jungunt. Legit Janus Gulielmius, *fac hiscat citharœdus*. Verba enim *hiscere*, *hiare* usurpantur eleganter in re musica. Laudat versum Propertianum, *Tantum operis nervis hiscere posse meis:* alterumque ejusdem de Apolline ad vivum depicto: *Visus marmorea carmen hiare lyra.* Opinor quia qui lyram pulsant, os diducunt, quasi vocem numeris, lyræque vellent sociare.

Choraules. Is est qui tibiam in choro, seu cœtu canentium, inflat; αὐλὸς tibia; χορὸς, chorus: χεραύλης.

10. Si puer caret ingenio, præconem esse jube, vel architectum; sunt enim artes illæ magni quæstûs, ingenii exigui. Dolet igitur bonas artes præ illis vilioribus, sæculo suo contemni.

LII.

Honestum nomen.

1. Cùm voco te dominũ, noli tibi, Cinna, placere:
2. Sæpe etiam servum sic resaluto tuum

LIII.

Vive hodie.

1. Cras te victurum, cras dicis, Postume, semper:
2. Dic mihi cras istud, Postume, quando venit?
3. Quàm longè est cras istud? ubi est? aut unde petendum?
4. Numquid apud Parthos Armeniósque latet?
5. Jã cras istud habet Priami vel Nestoris annos,
6. Cras istud quanti dic mihi possit emi?
7. Cras vives: hodie jam vivere, Postume, serũ est,
8. Ille sapit, quisquis, Postume, vixit heri.

VERS. 1. *Victurum.* Vivere accipit vulgò Martialis pro, genio indulgere.

4. *Parthos.* Parthi propriè dicti habitarunt inter Persidem ad meridiem, & Hyrcaniam ad septentrionem: Persi primùm subditi, postea, Romanorum tempore, totâ Perside potiti sunt. Armenia, est regio in minoris Asiæ, finibus ad Orientem, intra montes Taurum & Caucasum, *l'Armenia Ararath* olim.

5. *Priami.* Ad summam usque senectutem vixit Priamus: Nestor ętates hominum tres confecit: hic Græcorum dux: ille rex Trojanorum.

8. *Heri.* Hoc enim solum nostrum est ac certum, quod est præteritum.

LIV.

Magna munera.

1. Quòd nõ argentũ, quòd non tibi mittimus aurũ;
2. Hoc facimus causâ, Stella diserte, tuâ.
3. Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti:
4. Fictilibus nostris exoneratus eris.

V. 2. Hoc in tuam gratiam facio; tibi consulo non mihi.

4. *Exonoratus.* Liber & solutus ab onere magna munera remittendi. Fictilia, sunt vasa ex argilla & luto facta.

LV.

Obtrectator quomodo ulciscendus.

1. Allatres licet usque nos & usque,
2. Et gannitibus improbis lacessas:
3. Certum est hanc tibi pernegare famam,

4. Olim quam petis in meis libellis
5. Qualiſcunque legaris ut per orbem.
6. Nam te cur aliquis ſciat fuiſſe?
7. Ignotus pereas, miſer, neceſſe eſt.
8. Non deerunt tamen hac in urbe forſan
9. Unus, vel duo, tréſve, quatuórve,
10. Pellem rodere qui velint caninam.
11. Nos hâc à ſcabie tenemus ungues.

VERS. 2. *Gannitibus* Probris, maledictis. Propriè vulpes gannire dicuntur.

3. 4. 5. Statuo de te penitus ſilere, ne tuum nomen olim in meis libellis legatur, & qualemcumque famam inde conſequaris.

10. 11. *Pellem rodere &c.* Erunt fortaſſe qui te viciſſim remordere, & tuam pellem caninam lacerare velint: ego à tam fœtido & ſcabioſo animali tangendo abſtinere conſtitui. Scabies hoc in loco malè accipitur à Radero & aliis, pro maledicendi libidine.

LVI.

De ſuis hortis.

1. Jure tuo noſtris maneas licet hoſpes in hortis,
2. Si potes in nudo ponere membra ſolo.
3. Aut ſi portatur tecum tibi magna ſupellex,
4. Nam mea jam digitum ſuſtulit hoſpitibus.
5. Nulla tegit fractos nec inanis culcita lectos,
6. Putris & abruptâ faſcia reſte jacet.
7. Sit tamen hoſpitium nobis commune duobus:
8. Emi hortos; plus eſt: inſtrue tu; minus eſt.

V. 1. 2. 3. Per me licebit utaris meâ villâ; ſi nuda humo contentus, ac domo vacuâ eſſe potes, aut ſi tecum tuam affers ſupellectilem, eámque copioſam.

4. Mea ſupellex jam victa eſt, & attrita ab aliis hoſpitibus. Gladiatores victi digitum attollebãt ut ſe victos faterentur. Vide Lib Spectac. Ep. 27. Digitum tollere eſt interdum, mancipem fieri, redimere aliquid & licitari, ut patet ex Tullio, Lib. I. in Verrem, n. 141.

5. Nulla culcita inſternitur lectis, ne inanis quidem, & plumâ, tomentóque vacua.

6. *Faſcia.* Intellige funes reticulatos, quas vulgò cingulas vocant, quibus tranſverſis pars ima lecti ſternitur, qui funes culcitam ſtramineam aut plumeam ferũt;

pro quibus interdum asseres adhibentur.

7. Sed conveniamus; communes sint ambobus nobis horti, tu eos adorna supellectile, siquidem ego illos emi, quod majus est.

LVII.

In poëtam se amantem.

1. Quid sentis, inquis, de nostris, Marce libellis?
2. Si me sollicitus, Pontice, sæpe rogas.
3. Admiror; stupeo; nihil est perfectius illis;
4. Ipse tuo cedit Regulus ingenio.
5. Hoc sentis? inquis: faciat tibi se bene Cæsar,
6. Sic Capitolinus Jupiter. imò tibi.

V. 4. *Regulus*. Causidicus fuit eloquens & clarus, de quo antea.

5. 6. An hoc ita sentis, ô Martialis? inquit Ponticus: opto, precorque, ut ob eam rem bene tibi Cæsar faciat, bene Jupiter, qui in Capitolio colitur. Ita te ament, ut tu de meis versibus bene atque amicè sentis.

Imò tibi Imò, inquit Martialis, tibi sic faciant bene Cæsar & Superi, ut ego bene sentio de tuis versibus. Atqui de illis pessimè Martialis sentiebat, nec Ponticum, nisi ore tenus, laudaverat: itaque sic malè illi precatur. Simplicius sed minus argutè sic explicabis: *Imò tibi*. Tibi potiùs dent Superi, Sapere ac modestè de tuis carminibus sentire, tenuitatem tuam & inscitiam agnoscere

LVIII.

Mors vitæ magistra.

1. Sextantes, Calliste, duos infunde Falerni:
2. Tu super æstivas, Alcime, solve nives.
3. Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,
4. Lassentúrque rosis tempora sutilibus.
5. Jam vicina jubent nos vivere Mausolea,
6. Cùm doceant ipsos posse perire Deos.

V. 1. *Sextantes*. Ad Epig. 26. Libri I.

Callistus. Nomen est servi, ut Alcimus.

Super. Super vina, solve, infunde solutas nives super vina, ut refrigerentur? aut aquam frigidam, è nivibus expressam vino affunde.

Amomo. Est amomum arbuscula quædam odorem suavissimum spirans; in Arme-

menia naſcitur; inde fiebant unguenta, quibus crines perfundebantur.

4. *Sutilibus*. Textilibus, nexis philyra. *Laſſentur*. Onerentur coronis roſeis.

5. 6. Videmus ſepulcra Deorum: ſic Auguſtum & Cæſares vocat, qui à Romanis inter Divos relati, pro more. Siquidem ergo ipſi Dii moriuntur, moriendum aliquando nobis homuncionibus erit: vivamus igitur dum licet. De Mauſoleis vide Lib. Spectac. Ep. 1. Potabat in eo loco Martialis, unde hæc ſepulcra ſpectabantur. Conſule pariter Ep. 44. Libri II.

LIX.

Adulatur Domitiano.

Aſtra polúmq; dedit, quāvis obſtante novercâ,
Alcidæ Nemeæ terror, & Arcas aper;
Et caſtigatum Libyæ ceroma palæſtræ;
Et gravis in Siculo pulvere fuſus Eryx:
Silvarúmque tremor, tacitâ qui fraude ſolebat
Ducere nec rectas Cacus in antra boves.
Iſta tuæ, Cæſar, quota pars ſpectatur arenæ?
Dat majora novus prælia manè dies.
Quot graviora cadūt Nemeæo pōdera mōſtro?
Quot tua Mænalios collocat haſta ſues?
Reddatur ſi pugna triplex paſtoris Iberi;
Eſt tibi qui poſſit vincere Geryonem.
Sæpe licet Grajæ numeretur bellua Lernæ,
Improba Niliacis quid facit Hydra feris:
Pro meritis cælum tantis, Auguſte, dederunt
Alcidæ citò Dî: ſed tibi ſerò dabunt.

Vers. 1 Ordo eſt. Aper Arcas, hoc eſt, Arcadius; & leo Nemeæus, evexerunt Herculem ad aſtra, quam vis obſtaret Juno. De illis monſtris & Hercule plura vide in Libro Spectac. & Lib. IV. Ep. 45. 48.

3. Et Anteus Afer, unctus ceromate, qui fuit caſtigatus id eſt, victus ab eodem Hercule in palæſtra. Ceroma eſſe diximus, oleum pulveri & ceræ admixtum, quo athletæ inungebantur: hic ponitur pro Antæo ita inuncto Ep. 4. Lib 4.

Palæſtræ. Sumitur pro luctatione & qualibet corporis exercitatione, vel pro ipſo loco luctationis.

4. *Eryx*. Veneris filius, immani mole & fortitudine, degebat in Sicilia; Herculem

illuc ab Hispania venientem, provocavit ad cæstuum certamen, ab eo victus demum & cæsus est. Virgil. V. Æneïd.

6. *Cacus*. Historiam vide in Virgil. lib. VIII. Ille vaccas Herculis *non rectas*, id est, cauda in speluncam tractas, & inversis, ne deprehenderetur furtum, vestigiis, abduxit in suum antrum.

7. Ista Herculis facinora quantula pars sunt eorum, quæ in tua arena quotidie spectantur?

8. *Novus*. Alius ex alio: vel, renascens.

9. *Pondera*. Immanes belluæ, majores leone Nemeæo.

10. Quot apros illi Mænalio similes aut majores, hasta unius è tuis venatoribus & gladiatoribus collocat, id est, abjicit humi, ac sternit? De Mænalo Arcadiæ urbe & monte mentio incidit in Libro Spectac. Epigr. 25.

11. 12. Si renovetur Herculis pugna cum Geryone, qui pastor, sive rex Hispaniæ fuit; habes qui illum possint vincere. Triplex pugna dicitur, quia ter vincendus Geryon erat, quippe tricorpor.

13. Quamvis rediret Hydra, eáque non una, tamen illa non esset comparanda cum crocodilis, qui sunt in amphitheatro cæsi. De Lerna dictum in eodem Epig. 25. Libri Spectac. Crocodili frequentes sunt in Nili ripa.

16. *Sero*. Quia te diu sospitem nobis servabunt.

LX.

Parcus salutator.

1. Sæpe salutatus, nunquam prior ipse salutas:
2. Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

VERS. 2. Salutatus à me sæpius, non respondes præ arrogantia, mortuus videris: itaque non dicam tibi deinceps salve, aut ave, sed vale, id quod mortuis dici solet, teque indignum arbitrabor qui in hominum numero censearis, multò minùs amicorum. Vale igitur æternum, & morere.

LXI.

Hirundo lacerata.

1. Hibernos peterent solito cùm more recessus
2. Atthides, in nidis una remansit avis.
3. Deprendêre nefas ad tempora verna reversæ,
4. Et profugam volucres diripuêre suæ.
5. Serò dedit pœnas, discerpi noxia mater

6. Debuerat: sed tunc cùm laceravit Itym.

VERS. 1. *Recessus*. Loca remotiora & calidiora.
2. *Atthides*. Volucres Atticæ; hirundines: Progne quippe Pandionis Atticæ regis filia in hirundinem versa est.
3. Illam hirundinem, quæ ceteras non erat secuta, aliæ redeuntes vere novo, invenerunt, & quasi piaculum fecisset, sprevissetque socias, lacerarunt.
6. *Itym*. Progne Itym filium cæsum marito suo Tereo, à quo suam sororem Philomelam temeratam fuisse cognoverat, epulandum apposuit. Ovid. 6. Met.

LXII.

In rufos Lesbiæ crines.

1. Arctoa de gente comam tibi, Lesbia, misit
2. Ut scires, quantò sit tua flava magis.

V. 1. *Arctoâ gente*. Germaniâ, quæ tota vergit ad septentrionem. De voce *Arctos* diximus Ep. 14. lib. Spec. Solebant Germani rufos alere & laudare crines; Romanę matronæ amabant nigros; meretrices, flavos: ridet igitur istam, cujus coma esset magis rufa, quàm omnes Germanorum nativæ comæ.

LXIII.

Antonius Ciceronis percussor.

1. Antoni, Phario nil objecture Pothino,
2. Et leviùs tabulâ, quam Cicerone, nocens:
3. Quid gladium demens Romana stringis in ora?
4. Hoc admisisset nec Catilina nefas.
5. Impius infando miles corrumpitur auro:
6. Et tantis opibus vox tacet una tibi.
7. Quid prosunt sacræ pretiosa silentia linguæ?
8. Incipient omnes pro Cicerone loqui.

VERS. 1. O Antoni, qui nihil habes quod objicere Pothino possis; qui Pothinum accusare jure non potes, siquidem longè graviùs illo peccavisti. Pothinus Ptolemæi regis Ægyptii famulus Pompeium Magnum, occidit jussu domini. Vide Lib. III. Epig. 52
2. *Tabula*. Proscriptionis. Antonius instituto triumviratu multos cives proscripsit, id est, neci destinavit, eorum nominibus in tabula publicè proposita scriptis, & addito

pretio quod percussori numeraretur. Sententia versiculi est. Qui levius crimen admisisti tot cives proscribendo & interficiendo, quàm unum Ciceronem necando.

3. *Romana.* Ciceronis, qui Romæ quasi caput & lingua fuit. Porro ultima syllaba hujus vocis *Romana* producitur ob duas consonantes quæ sequntur in voce *stringis.*

4. *Catilina.* Ille, Cicerone consulatum gerente, in rempublicam conjuravit: ejus conjurationem extinxit idem Cicero, strangulatis in carcere principibus conjurationis: ipse Catilina, commisso contra senatus copias prælio, cæsus est.

5. *Corrumpitur.* Ut Ciceronem interficiat. Popilius Tulii percussor fuisse perhibetur, licet ab eodem Tullio in capitis causa defensus.

6. Tanto pretio emisti, ut Cicerónis vox sileret tibi: hoc est, ne illæ vox increparet tua scelera. Ea, inquam, vox, cujus silentium tibi uni utile, ceteris quos defendebat, civibus damnosum fuit.

7. Quid prodest quod magno pretio emeris, ut sileret de te Cicero, ut periret? Omnes, tacente Cicerone, tua scelera, quæ tegere non potes, palàm acusabunt: sic pro uno accusatore, jam sexcentos habebis. Vel omnes Ciceronem defendent, atque adeo multò plures defensores mortuus reperiet, qui partes ipsius & causam contra te agant, quàm vivus: unus pro se loquebatur, nunc omnes pro eo loquentur.

LXIV.

In decoctorem.

1. Infusum sibi nuper à patrono
2. Plenum, Maxime, centies Syriscus
3. In sellariolis vagus popinis
4. Circa balnea quatuor peregit.
5. O quanta est gula, centies comesse!
6. Quantò major adhuc, nec accubare!

VERS. 1. *Infusum.* In crumenam fusum, datum ab hero, à quo donatus fuerat libertate. Servi ad heris manumissi eos habebant in patronorum loco Ordo est Syriscus peregit, id est, dilapidavit, absumpsit in popinis, plenum, id est, totum centies, sibi à patrono infusum.

2. *Plenum centies* — Integram summam sestertiorum centies centenorum millium. Francicas videlicet libras 1000000. Roman. Scutatorum millia circiter ducenta viginti quinque.

3. *Sellariolis.* Sellariolę popinæ dicebantur illæ, in quibus ad mensam non accum-

bebant, ut fiebat ab honestis civibus, & in justo convivio; sed in sellulis sedentes gulæ raptim indulgebant.

4. *Balnea quatuor*. Nempe Neronis, Grylli, Titi, Agrippæ: quę in urbe tùm erant celeberrima: & circa quæ visebantur istæ viles popinæ.

6. *Accubare*. Ad mensam in lectulo accumbere.

LXV.

Æstiva villa.

1. Humida quà gelidas sũmittit Trebula valles,
2. Et viridis Cancri mensibus alget ager;
3. Rura Cleonæo nunquam temerata leone,
4. Et domus Æolio semper amica Noto
5. Te, Faustine, vocant: longas his exige messes
6. Collibus, hibernum jam tibi Tibur erit.

Vers. 1. 2. Quà valles sunt humidæ prope Trebulam, ubi aër est frigidus, ipso mense Junio, sole Cancrum tenente. Cancer signum est Zodiaci, numero quartum, cui cùm sol supponitur maximi sunt calores in plaga septentrionali. Trebula, est oppidulum in Sabinis, nunc *Monte Leone*.

3. *Temerata*. Numquam usta caloribus, quos Leonis sidus affert. Cleonæ urbs Peloponnesi erat, prope quam Hercules leonem interfecit, in sidera post relatum. Lib. Spectac. Epig. 5. & 25.

4 *Æolio*. Æolus rex ventorum. Virgil. I. Æneïd. Notus est ventorum principum unus, in Italiam imbres frigidos advehens.

5. *Exige &c.* Transige dies æstivos longiores, quibus frumenta demetuntur.

6. Hyemem exiges posthac Tiburi, quæ urbs præ villa & agro Trebulano videtur esse calida, atque adeo hyemi traducendę opportuna: licèt Tibur ob frigidiorem auram laudetur. Tiburis facta mentio lib. IV. Ep. 45. 48.

LXVI.

Cur Theodoro non mittat sua carmina.

1. Non donem tibi cur meos libellos
2. Oranti toties, & exigenti,
3. Miraris, Theodore? magna causa est,
4. Dones tu mihi ne tuos libellos.

Vers. 4. *Tuos* Qui sunt insulsè & ineptè scripti.

LXVII.

Pompejorum sepulcra.

1. Pompejos juvenes Asia atque Europa, sed ipsũ
2. Terra tegit Libyes; si tamen ulla tegit.
3. Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
4. Uno non poterat tanta ruina loco.

Vers. 1. Duos habuit Pompejus Magnus filios: Cn. Pompejum natu majorem, qui victus à Cæsare, obiit Mundæ in Hispania, quę pars est Europæ: & Sext. Pompejum natu minorem, qui Mileti (est urbs Asiæ,) Ab Antonii militibus periit. *Ipsum.* Pompejum Magnum.

2. *Libyes.* Ægypti, in quã diu insepultus jacuit. Ideo addidit, *si tamen ulla tegit.*

3. Quid mirum si virorum tantorum ruina & funus Europam, Asiam & Africam occupat? Magnum Pompejorum nomen, magna gloria, magna quoque ruina, & orbe sparsa toto esse debuit.

LXVIII.

Jocus in adulteram.

1. Quæ legis causa nupsit tibi Lælia, Quincte,
2. Uxorem potes hanc dicere legitimam.

Vers. 1. Legitimę uxores vocantur vulgò, castę & pudicæ, quæ ducuntur à viro post matrimonium sanctè & legitimè contractum. Domitianus revocaverat legem à Julio Cæsare olim latã in adulteros, qua jubebantur adulteras ducere, ac eas habere pro uxoribus, & graves luere pœnas ni facerent. Iste Quinctus lege Juliã cogẽte, sic Lęliam duxerat: quam joco Martialis vocat legitimam uxorẽ.

LXIX.

Remedium adversùs famem.

1. Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
2. Toxica ne possent sæva nocere sibi.
3. Tu quoque cavisti cœnando tam malè semper,
4. Ne posses unquam, Cinna, perire fame.

Vers. 1. Mithridates rex Pontii in Asia, quem Pompejus debellavit, cùm timeret ne veneno clam dato periret, quotidie venenum bibere assueverat, adeo ut illi, consuetudine ipsâ, innoxium evaserit. Tu quoque esuriendi cõ-

ſuetudine facies ut fame perire non poſſis.

2. *Toxica*. Venena: quaſi taxica: taxus, arbor nocens; cujus umbra exitialis eſſe dicitur ac mortifera.

LXX.

In aſſentatorem.

1. Narratur bellè quidam dixiſſe, Marulle,
2. Qui te ferre oleum dixit in auricula.

VERS 2. Oleum ſymbolum eſt aſſentationis. Oleum igitur in auricula ferre meritò dicitur qui & adulator eſt, & adulatoribus gaudet: qui aſſentationes in promptu ſemper habet, quibus alienas aures permulceat.

LXXI.

Libera & frugalis cœna.

1. Si triſti domicœnio laboras.
2. Turani, potes eſurire mecum:
3. Non deêrunt tibi, ſi ſoles προπίνειν,
4. Viles cappadocæ, gravéſque porri.
5. Diviſis cybium latebit ovis:
6. Ponetur digitis tenendus unctis
7. Nigrâ coliculus virens patellâ,
8. Algentum modò qui reliquit hortum:
9. Et pultem niveam premens botellus:
10. Et pallens faba cum rubente lardo.
11. Menſæ munera ſi voles ſecundæ,
12. Marcentes tibi porrigentur uvæ,
13. Et nomen pyra quæ ferunt Syrorum,
14. Et quas docta Neapolis creavit
15. Lento caſtaneæ vapore toſtæ:
16. Vinum tu facies bonum bibendo.
17. Poſt hæc omnia fortè ſi movebit
18. Bacchus, quam ſolet, eſuritionem,
19. Succurrent tibi nobiles olivæ
20. Piceni modò quas tulêre rami,
21. Et fervens cicer, & tepens lupinus.
22. Parva eſt cœnula (quis poteſt negare?)
23. Sed finges nihil, audiéſve fictum,

24. Et vultu placidus tuo recumbes;
25. Nec crassum dominus leget volumen.
26. Sed, quod non grave sit nec inficetum,
27. Parvi tibia condyli sonabit.
28. Hæc est cœnula, Claudiam sequêris:
29. Quam nobis cupis esse tu priorem.

VERS. 1. 2. Si piget tè domi tuæ solum & tristem cœnare, poteris cœnare mecum, ita parcè tamen ac frugaliter, ut meritò adhuc post cœnam esurias.

3. *Si soles* προπίνειν. Si amas aliquid prægustare ante cœnam, reperies legumina ad eam rem idonea, v.g. cappadocas, (est genus lactucarum) cum porris, quorum odor est gravior &c. Nihil mirum, si dicatur προπίνειν de cibo, cùm vox πρόπομα dicatur de gustu, quâ voce esca etiam significatur: & verbum propinare, quod è græco factum est, de cibis etiam usurpetur. Sic terent. *Hunc ego vobis comedendum propino*. Potest tamē exponi cum Radero in Analectis, προπίνειν *præbibere*. Si ante cœnam amas bibere, seu præbibere, dabo legumina quædam, quæ tibi sitim acuant.

5. *Cybium* Est piscis genus, cujus caro admiscebatur ovis divisis, sive concisis in frusta: unde intritum quoddam fiebat, cybium etiam dictum.

6 *Unctis*. Propter oleum quod infundebatur caulibus. Coliculus est brassicæ pars tenerior: *nigra patella* est fumosa, vel parum nitida. Legunt nonnulli, *Ustis*, quia coliculus ab foco & igne recens.

9. *Botellus*. Genus est farciminis: apponebatur, ut fit hodiéque, cum pulte facta è pisis: aut ex alica, quæ est farinæ purioris genus: unde niveam vates vocat. Vide Ep. 31. Lib. 2.

11. *Secundæ*. In secundis mensis bellaria & fructus apponebantur.

12. *Marcentes*. Maturæ, & rugosæ; lividæ: vel, siccatæ fumo, sole, furno.

13. *Syrorum*. Pyra è Siria advecta.

15. *Vapore*. Igne calido, vel aquâ. Tostæ enim, aut elixæ apponuntur.

16. *Bibendo* Quod vinum per se parum est bonum, ipsa siti bonum facies: ciborum quippe condimentū est fames; & sitienti placet omne vinum.

17. Si post ejusmodi dapes, adhuc appetentiam cibi faciet vinum, ut fit.

20. *Piceni*. Ager Picenus est in Umbria, Italiæ parte, olivis frequens. *La Marca d'Ancona*.

21. *Cicer*. Est genus pisi, quod frigebatur: Lupinus est genus leguminis.

23. *Finges*... Non fictis narrationibus & molestis cōdientur epulæ, ut in divitum accidit mensis, ubi convivæ omnia faciunt ac loquuntur ad gratiam, ad veritatem ferè nihil.

24 *Tuo*. Non coacto, non alienam in gratiam & voluntatem composito.

25. *Dominus*. Ego, cœnæ pater.

27. Tibia parvi condyli, est tibia exigui foraminis: tibia exiguo digito tangenda molliter, non toto vel fortiori. Condylus enim est illa pars aversi digiti quæ extat, quæ contrahitur & explicatur, cū digitus aperitur & clauditur: itaque pro toto digito sumitur. Suspicatur Gruterus Condylūm esse nomen hominis.

28. *Claudiam*. Invitabo etiam Claudiam, eam sequêris; imò cupis illam adesse priorem, quippe quam plus nobis diligas.

LXXII.
Vestium ostentator.

1. Undecies unâ surrêxti, Zoïle, cœnâ,
 2. Et mutata tibi est, synthesis undecies:
3. Sudor inhæreret madidâ ne veste retentus,
 4. Et laxam tenuis læderet aura cutem.
5. Quare ego non sudo, qui tecum, Zoile, cœno?
 6. Frigus enim magnum synthesis una facit.

Vers. 2. Synthesis, quænam vestis esset, explicui Ep. 38. lib. 2. Zoïlus, ut ostenderet plures sibi esse vestes ejusmodi, fingebat se sudare, & quasi depositurus madidam sudore synthesin, aliam sumebat. Vis non sudare, inquit Martialis, ne muta syntheses, unâ contentus esto, quali ego utor, non sudabis, aut sudare te simulabis, imò algebis.

4. 6. *Laxam*. Calor enim poros laxat, quos aura frigida contrahit ac lædit.

5. 6. Cur ego non sudo? rogas? quia vestem unam tantùm habeo, eamque detritam.

LXXIII.
Liber immortalis.

1. Non totam mihi, si vacabis, horam
2. Dones, & licet imputes, Severe,
3. Dum nostras legis exigísque nugas.
4. Durum est perdere ferias: rogamus
5. Jacturam patiaris hanc, ferásque.

6. Quòd si legeris ipse cum diserto
7. (Sed numquid sumus improbi ?) Secundo;
8. Plus multò tibi debiturus hic est,
9. Quàm debet domino suo, libellus.
10. Nam securus erit, nec inquieta
11. Lassi marmora Sisyphi videbit,
12. Quem censoria cum meo Severo
13. Docti lima momorderit Secundi.

VERS. 1. 2. 3. Rogo te, ô Severe, si tibi est otium, si vacat, da mihi horam, eámque ne integram quidem, ut mea epigrammata expendas: hoc beneficium tantum arbitrabor ut facilè passurus sim, illud mihi à te imputari, & in meis rationibus numerari, quasi rem magnã tibi deberẽ.

4. Satis intelligo durum tibi esse perdere otium his nugis lectitandis, tamen rogamus hoc animo æquo feras. *Ferias*. Fortasse Saturnaliorum: aut alias id genus.

7. *Improbi*. Importuni, odiosè petaces.

10. Non adibit inferos, ubi Sisyphus marmor, seu lapidem, urget ad fastigium montis, unde semper lapis ultro relabitur. Æternum apud superos florebit.

13. *Lima*. Pro examine & judicio virorum doctorum usurpatur ea vox. Censoria dicitur, quia censores id habebant muneris, ut mores civium emendarẽt, ac notarent.

LXXIV.

Quinam ditescant.

1. Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane,
2. Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

LXXV.

In avarum.

1. Quid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta,
2. Si dare non poteras, millia, Gaure, decem?
3. An potes, & non vis: rogo, non est turpiùs istud?
4. I, tibi dispereas, Gaure, pusillus homo es.

VERS. 1. Nuper mihi promittebas ultro, te mihi daturum ducenta millia sestert. Francicas (libras 20000. scutatos Rom admodum quatermille quingentos. Nunc petenti mihi decem millia, negas te dare posse. Libræ sunt Gallicæ 1000. Romani verò nummi scutati ducenti viginti quinque.

3. An potes quidem mihi dare ista decem millia, sed non vis dare, quia metuis ne

non reddam, vel aliam ob causam? Esto sanè, at cur pollicebaris? Nonne est turpius negare cùm promiſeris, quàm nihil promittere?

4. *I, tibi &c.* Malè pereas. *Tibi* abundat hoc in loco: ut sæpe aliàs, v.g. in adverbio, ecce tibi. Abi in malam rem cum tuis opibus, homo es illiberalis, angusti & pusilli animi. Libenter legerim cum Scriverio: *I, tibi disperdas.* Hoc sensu: serva tibi tuos nummos, & eos disperde, malè perde & consume.

LXXVI.

Ἀντιπάθεια.

1. Insequeris, fugio; fugis, insequor: hęc mihi mẽs est:
2. Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

V. 2. *Velle tuũ.* Hellenismus est: pro, id quod vis. Quod arridet tibi, mihi displicet; quod tibi displicet, arridet mihi.

LXXVII.

Par pari.

1. Jam tristis nucibus puer relictis
2. Clamoso revocatur à magistro:
3. Et blando malè proditus fritillo,
4. Arcanâ modo raptus è popinâ,
5. Ædilem rogat udus aleator.
6. Saturnalia transiêre tota;
7. Nec munuscula parva, nec minora
8. Misisti mihi, Galla, quæ solebas.
9. Sanè sic abeat meus December.
10. Scis certè, puto, vestra jam venire
11. Saturnalia Martias Kalendas:
12. Tunc reddam tibi, Galla, quod dedisti.

V. 1. 2. Abierũt Saturnalia, magistri revocãt pueros ad ludum literariũ, jubentque illos luces quibus lusitãt, omittere.

3. Et aleator madidus, seu bene potus, qui in popina ludis aleâ clã, nempe jam transactis Saturnalibus, sono talorum in fritillo concussorũ proditus ac deprehẽsus, rogat veniam ab Ædile. Alea Saturnalibus permissa, reliquis temporibus vetabatur. De Fritillo vide Lib. IV. Epigr. 14.

9. *Meus* Virorũ festa erant Saturnalia: Martialia verò, festa mulierũ; quę tamen feminarum Saturnalia tertio post versu vocat. Vide Horat. nostrum l. 3. Ode 7. Saturnalibus mittebant munera viris feminæ: Martialibus, viri feminis.

12. *Quod dedisti.* Nẽpe, nihil. Nihil dedisti: nihil dabo.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER V.

EPIGRAMMA I.

Librum amico mittit.

1. SExtus mittitur hic tibi libellus,
2. Imprimis mihi care Martialis:
3. Quem si terseris aure diligenti,
4. Audebit minùs anxius treménsque
5. Magnas Cæsaris in manu venire.

VERS. 2. *Martialis*. Erat hic vatis nostri amicus, de quo sæpe antea.

3. *Terseris*. Purgaveris, emendaveris, eum audiendo diligenter, libri enim quasi nobiscum loquuntur, & auris est symbolum judicii, censuræque.

5. *Cæsaris*. Domitiani.

II.

Domitiani filio Genethliacum.

1. Nascere Dardanio promissum nomen Julo,
2. Vera Deûm soboles, nascere magne puer:
3. Cui pater æternas post sæcula tradat habenas;
4. Quique regas orbem cum seniore senex.
5. Ipsa tibi niveo trahet aurea pollice fila,
6. Et totam Phryxi Julia nebit ovem.

VERS. 1. *Nascere*. Faustis omnibus in lucem editus sis. *Promissum &c.* O puer promisse à fatis Julo Æneæ filio, & à fatis destinate ut illius gereres nomen.

Dardanio. A Dardano Æneas ortus. III. Æn. ỳ. 168.

2. *Vera &c.* Quia Domitiani filius, qui se Deum volebat appellari; tum, Romani Imperatores ab Venere per Æneam oriundi, se Deorum genus vocitabant.

3. *Habenas.* Clavum Imperii, orbis regimen. *Æternas.* Id est, diu tractandas: sive, æterni & immortalis imperii habenas.

6. *Phryxi.* Fuit Phryxus Athamantis filius, qui cùm novercam Nephelen, feminam impotentissimam, ferre non posset, è paterna domo una cum Helle sorore profugit: abduxere secum arietem eximium, aureo vellere, cujus in tergo (ut Hellespontum, angustum fretum, quod Europam ab Asia separat, trajicerent) cùm navis nulla suppeteret, sederunt. Helle in mare decidit, & Hellesponto nomen dedit, Phryxus in Colchidem pervenit ad Æetem Medeæ patrem: ibi arietem Marti immolavit, ejusque aureum vellus Æetę tradidit: artes in sidera relatus est.

Julia. Erat illa Tito genita, Domitiani fratre, paulò ante demortuo, & ipsi Domitiano patruo suo, carissima. Non igitur Parcæ stamina, ut solent ceteris hominibus nascentibus, è fatali colu ducent huic puero, sed ipsa Julia Parcis omnibus nobilior, nebit: aurea stamina & felicia fata trahet, ac totum vellus aureum famosi arietis, quo Phryxus olim mare trajecerat, impendet in eam rem.

III.

Roma emendata.

1. Censor maxime, principiúmque princeps,
2. Cùm tot jam tibi debeat triumphos,
3. Tot nascentia templa, tot renata,
4. Tot spectacula, tot deos, tot urbes;
5. Plus debet tibi Roma.. quod pudica est.

VERS. 1. *Censor.* Domitianus octavo suo consulatu censoris perpetui munus sibi sumpsit anno U.C. 834 Christi, 83 ac leges de pudicitia novas condidit, antiquas instauravit, &c.

3. *Renata.* Restituta, reparata.

4. *Tot Deos.* Novos quibusdam Diis templa condiderat, seu nova quadam appellatione insignitis, ut Fortunæ reduci, Jovi custodi &c.

IV.

Nummos rogat.

1. Rustica mercatus multis sum prædia nummis;

2. Mutua des centum, Cæciliane, rogo.
3. Nil mihi reſpondes? tacitum te dicere credo,
4. Non reddes: ideò, Cæciliane, rogo.

VERS 2. *Centum*. Subaudi, ſeſtertia; id eſt, libras Fräcicas 10000. Quænan ſint prædia ruſtica, quænam urbana; dixi Ep. 25. lib. 3.

4. *Non reddes*. Verba ſunt Cæciliani, ſecum id dicentis: ô Martialis, non reddes ſi tibi dedero.

Ideo rogo. Reſpondet Martialis. Quia nolo reddere, ideo peto, nempe ut des gratis. Rogant proprie, qui ſtipem aut domum petunt; unde mendici, rogatores vocantur: poſcunt ſeu petunt, qui reddere aut poſſunt, aut volunt.

V.

Lex Julia de adulteris.

1. Julia lex populis ex quo Fauſtine renata eſt,
2. Atque intrare domos juſſa pudicitia:
3. At minùs, aut certè non plus, triceſima lux eſt,
4. Et nubit decimo jam Theleſina viro.
5. Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege eſt,
6. Offendor mœchâ ſimpliciore minùs.

VERS. 1. *Julia lex*. Sic eſt appellata à C. Julio Cæſare Octaviano Auguſto, & hujus legis capita refert eruditus Briſſonius. Vocabatur autem de adulteriis, aut de pudicitia Vide Svet. c. 34. vitæ Auguſti. Porro in ea lege ſanciebatur, ut ſi mulier poſt adulterium commiſſum, alteri nuberet, non poſſet accuſari de adulterio, niſi ejus adulter accuſaretur ante ac reus fieret. Itaque adulteræ relictis viris ſuis, ſtatim alteri, interdum ipſi adultero, nubebant, ut effugerent pœnas ſibi imminentes à maritis, qui operam ſæpe ludebant in accuſando adultero: ita ut nonnullæ intra menſam decies nuberent, ut hæc Theleſina.

Renata. Revocata, renovata. Quidam codices nõ habent hoc primum diſtichum.

5. 6. *Non nubit*. Pro legitima uxore haberi nequit: vera & legitima eſt adultera. Præſtaret ut ſimpliciter & candidè ſe adulteram fateretur, nec abuteretur legis privilegio ad ſcelus tegendum, ejuſque pęnam declinandam.

VI.

Conditio felix.

1. Prætores duo, quatuor tribuni,

2. Septem causidici, decem poëtæ,
3. Cujusdam modò nuptias petebant
4. A quodam sene, non moratus ille
5. Præconi dedit Eulogo puellam.
6. Dignum quid fatuo, Severe, fecit?

VERS. 1. *Pretores*. Prætor dicebatur ille magistratus qui jus dicebat. Ep. 55. lib. 4. Tribuni alii erant urbani seu plebis; qui jura populi tuebantur: alii milites, qui certæ parti exercitus præerant. Ep. 55. lib. 3.

3. *Cujusdam*. Puellæ. *Sene*: puellæ patre aut tutore.

6 Quid ille fecit dignum fatuo? Nonne sapienter fecit? nonne jam præconis condito est potior quàm omnium prætorum, tribunorum? &c. Legit Scriverius: *Dic, numquid fatuè, Severe, fecit?*

VII.

Eques è somno excitatus.

1. In Pompejano dormis, Lævine, theatro:
2. Et quereris si te suscitat Oceanus?

VERS. 1. *Dormis*. Ille fictus eques ne ab Oceano designatore juberetur è 14. ordinibus exire, somnum simulabat. De ordine sedendi in theatro dictum Ep. 23. lib. 5.

Pompejano. Erat illud theatrum in regione urbis nona, capiebatque octoginta hominum millia.

2. *Suscitat*. Lusus in hoc verbo est: sensus enim esse potest; è somno te excitat: vel, ejicit te de sedili, jubet ut surgas, abeasque. Vide lib. 5. Ep. 8. 14.

VIII.

Arguiè nummos à Domitiano petit.

1. Pauca Jovem nuper cùm millia fortè rogarem;
2. Ille dabit, dixit, qui mihi templa dedit.
3. Templa quidem dedit ille Jovi; sed millia nobis
4. Nulla dedit pudet, heu, pauca rogasse Jovem.
5. At quàm non tetricus, quàm nullâ nubilus irâ,
6. Quàm placido nostras legerat ore preces!
7. Talis supplicibus tribuit diademata Dacis;
8. Et Capitolinas itque reditque vias.
9. Dic precor, ô nostri dic conscia Virgo tonantis,
10. Si negat hoc vultu, quo solet ergo dare?

11. Sic

11. Sic ego: sic breviter positâ mihi Gorgone Pallas;
12. Quæ nondum data sunt, stulte, negata putas?

Vers. 1. *Pauca millia*. Sestertiorum videlicet.
2. *Ille*. Domitianus (inquit Jupiter) tibi hos nummos dabit, qui templum mihi extruxit. Capitolium instauraverat, uti memoravimus. Ep. 10. lib. 5.
4. *Pudet heu*. Pudore afficior quòd qui rem tantillã rogarem, à Jove repulsam tamen tulerim.
6. *Preces*. Libellum supplicem.
7. *Talis*. Ore tam placido, tam læto. De Dacis triumphavit Domitianus. Vid. Ep. 52. hujus libri, & lib. 5. Ep. 3.
8. Talis est, cùm per viam sacram progreditur in capitolium, Jovi scilicet gratias acturus post relatum de hostibus triumphum.
9. *Virgo*. Pallas, quam Domitianus præcipuè colebat, & quam, velut ejus arcanorum omnium consciam, interrogat Martialis.
Nostri Tonantis. Domitiani, qui Jupiter qua si terrestris & præsens est.
10. Si tam hilari vultu negat, quanto hilariore annuit?
11. *Gorgone*. Scuto, in quo erat pictum Medusæ, unius è Gorgonibus, caput. Deposuerat autem scutum Dea ne terrorem vati injiceret. De hoc scuto lege lib. VII. Ep. 1.
12. Si nondum dedit, non ideo negavit: tantùm distulit, brevi dabit, confide.

IX.

Qui vult amari, amet.

1. Quòd nõ sit Pylades hoc tẽpore, nõ sit Orestes,
2. Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.
3. Nec melior panis, turdúsve dabatur Oresti;
4. Sed par, atque eadem cœna duobus erat.
5. Tu Lucrina voras, me pascit aquosa Peloris;
6. Non minùs ingenua est & mihi, Marce, gula.
7. Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit:
8. Vis te purpureum, Marce, sagatus amem?
9. Ut præstẽ Pyladen, aliquis mihi prẽstet Orestẽ:
10. Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama.

V. 1. *Pylades*. Filius fuit Strophii regis Phocensium, Orestes verò filius Agamemnonis & Clytemnestræ, qui cùm patrem ab Ægysto matris adultero cæsum ultus esset, interfectâ matre, variis exinde periculis vexatus, in illis socium Pyladen semper habuit, qui tanto eum amore

N

complectebatur, ut pro illo emori non dubitaret; ac utriusque amicitia proponatur in specimen & exemplum.

2. *Idem*. Vinum: eodem utebatur vino, atque Orestes amicus

5. *Lucrina*. Subaudi ostrea, quæ optima nascebantur in Lucrino lacu, de quo egimus Ep. 64. lib. I.

Peloris. Est ostrei deterioris genus. Aquosam Peloridem vocat, quia succum & saporem habet elutum, & insulsum.

6. *Ingenua*. Delicata, erudita, ut ingenui esse solent: apta dignoscendis dapibus exquisitis, quibus homines lauti & ingenui ferè vescuntur.

7 Te vestiunt lanæ purpureæ, tinctæ in urbe Tyro, quā Cadmus condidit: (Epig. 36. l. b. I.) ego vestior pingui & rudi sago, quod in Gallia cōficitur. Sagum est militaris quædam pænula: sagatus, qui sagum gerit

9 Ut similis sim Pyladi, similis sit amicus meus Oresti.

10. Amicitia non continetur verbis, salutationibus, & aliis id genus deliciis urbanitatis, sed opum ac rerum ceterarum communicatione.

X.

Empta cæsaries.

1. Jurat capillos esse, quos emit, suos
2. Fabulla: numquid illa, Paulle, pejerat?

VERS. 2. An illa mentitur & pejerat? neutiquam: illos enim emit, & potest quisque, quod emit, suum dicere. Sic excusando accusat. Vide Ep. 18. Lib. II.

XI.

De statua Juliæ.

1. Quis te Phidiaco formatam, Julia, cælo;
2. Vel quis Palladiæ non putet artis opus?
3. Candida nō tacitā respondet imagine Lygdos,
4. Et placido fulget vivus in ore decor.
5. Ludit Acidalio, sed non manus aspera, nodo,
6. Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
7. Ut Martis revocetur amor, sūmique Tonantis,
8. A te Juno petat Ceston, & ipsa Venus.

V. I. *Phidiaco cælo*. Arte & manu Phidiæ, insignis statuarii. Cælum autem est scalprum seu stilus, quo lapides inciduntur.

Julia. De illa dictum su-

pra, Epig. 2. Huic statuam Domitianus poni jusserat è marmore, habitu ac ritu Veneris cestum tenentis. Est porro cestus, Veneris cingulum, seu fascia quædam, quæ hanc habere vim credebatur, ut is amore insaniret, quem eâ Venus percussisset.

2. Quis ab ipsa potiùs Pallade positam esse neget?

3. Tam affabrè facta est statua è marmore, ut loqui videatur. *Candida Lygdos*, est, marmor candidum, ex quo statua constat, advectum è Lygdo, quæ pars est montis Tauri in Asia; *respondet*, id est, videtur loqui & respondere in *imagine*, in statua, *non tacita*, sed quasi spirante & vocali.

4. *Decor*. In vetustis aliquot libris legitur *liquor*: quæ vox notat splendorem quemdam lubricum, qui instar aquæ defluat & spargatur. Ita Claudianus dixit, in IV. Consulatu Honorii: *Clamys effluit auro*: id est, emittit aureum splẽdorem. Statius silv. 1. *Splendor ab alto defluus*. Turnebus mavult indicari hoc vocabulo, *liquor*, mollitudinem quandam & teneritatem: sic vocem sæpe appellant poëtæ liquidam, id est, mollem, teneram.

5. Manus Juliæ, in hac statua, gerit, ludẽtis in speciem, nodum seu cestum Veneris Acidaliæ. Venus ita vocatur ab Acidalio fonte Bœotiæ, illi sacro.

8. Si Venus amari à Marte iterum velit, (lib. V. Ep 7.) & Juno à Jove, cum quo sæpe illam inimicitias exercere poëtæ perhibent, petant deinceps cestum à te, ô Julia, cujus in manu erit efficacior, quàm si à Venere daretur.

XII.

Scriptor eximius.

1. Versus scribere posse te disertos
2. Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
3. Versus scribere qui potest disertos,
4. Non scribat, Laberi: virum putabo.

VERS. 4. Si illi non scribat, putabo esse magni & præstantis animi virum, qui gloriam possit, & boni poëtæ famam contemnere. Talem esse te non arbitror: imperitum potiùs credo, quem infamiæ metus deterreat.

XIII.

Sepulcrum formicæ.

1. Dum Phaëthonteâ formica vagatur in umbrâ,
2. Implicuit tenuem succina gutta feram.
3. Sic modò quæ fuerat vitâ contempta manente,

4. Funeribus facta est nunc pretiosa suis.

V. 1. Dum formica vagatur sum umbra populi, (sorores Phaëtontis in arbores populos mutatas fuisse fabulis proditum est) incidit in guttam electri, quod ex istis arboribus manat, & in hoc visco implicata mansit. Lege similia duo Epig. 25. & 47. in Lib. IV.

XIV.

Cinnamus, Cinna.

1. Cinnam, Cinname, te jubes vocari:
2. Non est hic, rogo, Cinna, barbarismus?
3. Tu si Furius ante dictus esses,
4. Fur istâ ratione dicereris.

V. 1. Cinnarum olim apud Romanos illustris familia fuit. Ab ea ut oriundus videretur Cinnamus quidam tonsor, homo ignobilis, volebat se pro Cinnamo Cinnam, detracta una syllaba, vocitari.

2. *Barbarismus*. Est locutio barbara. De illo Cinnamo est epigramma in Lib. VII. ordine 53.

XV.

Consolatio de patris obitu.

1. Sancta Salonini terris requiescit Iberis,
2. Quà melior Stygias non videt umbra domos.
3. Sed lugere nefas: nam qui te, Prisce, reliquit,
4. Vivit quâ voluit vivere parte magis.

V. 1. *Iberis*. Hispanis, ab Ibero fluvio, *Ebro*. Saloninus in Hispania tumulatus est.

3. *Prisce*. Filium Salonini fuisse apparet, vel amicum.

4. *Quâ parte*. Nempe in te superstite. Adhuc in te vivit: non totus est mortuus.

XVI.

Ineptus causidicus.

1. Non de vi, neque cæde, nec veneno,
2. Sed lis est mihi de tribus capellis:
3. Vicini queror has abesse furto.
4. Hoc judex sibi postulat probari:
5. Tu Cannas, Mithridaticúmque bellum;
6. Et perjuria Punici furoris,

7. Et Sullas, Marióſque, Mucióſque
8. Magna voce ſonas, manúque totâ.
9. Jam dic, Poſtume, de tribus capellis.

VERS. 3. Queror illas mihi à vicino ſubreptas.

5. *Cannas*. Cannæ, oppidulum eſt Apuliæ, ubi Romani magnâ clade affecti ab Annibale fuerunt circa annum ab U. C. 540.

Mithridaticum. Mithridates res Ponti (eſt Aſiæ regio) gravia cum Romanis bella geſſit. Vide orationem Ciceronis pro lege Manilia. Illum penitus debellavit Pompejus anno U. C. 691.

5. *Punici furoris*. Pœni ſive Carthagini enſes erant perfidi ac fœdifragi: tria bella cum Romanis maximè geſſerunt, de quibus diximus Libro II. Epig. 2.

6. *Syllas*. L. Corn. Sylla bellum civile contra Marium geſſit circa annum U C. 660. Marium in Africam fugere compulit, qui Romam paulò poſt rediens urbem cædibus complevit, & Syllam ex Aſia Mithridatico bello revertentem pertimeſcens, voluntaria crapula perit: Sylla rerum potiùs dictatorem ſe creari curavit, ac ſubinde ſponte abdicata dictatura, pediculari morbo confectus eſt Puteolis prope Neapolim.

Mucios. Mucius Scævola, inter ceteros Mucios illuſtris fuit. Laudatur Ep. 22. Lib. I.

XVII.

Qui cito dat, bis dat.

1. Mutua te centum ſeſtertia, Phœbe, rogavi:
2. Cùm mihi dixiſſes; exigis ergo nihil?
3. Inquiris, dubitas, cunctaris, méque diebus
4. Téque decẽ crucias: jam, rogo, Phœbe, nega.

VERS. 1. 2. Cùm aliquando mihi ultro dixiſſes, Phœbe, (nomen eſt aliquod fictum) ô Martialis, nihilne tandem à nobis petis? ſenties me amicum & liberalem ſi quid exigas: ego rogavi te mutua centum ſeſtertia: tu continuò cœpiſti, inquirere, nempe quando vellem illa dari, & alia id genus à me petere, dubitare, tergiverſari, &c.

Centum ſeſtert. Nummi ſunt Francici 10000.

4. *Nega*. Apertè nega, noli te ampliùs méque macerare ac vexare, quærendo varias negandi cauſas.

XVIII.

Male togatus.

1. Nil laſcivius eſt Chariſiano,
2. Saturnalibus ambulat togatus.

VERS. 1. 2. Senatores & equites Saturnalibus togam deponebāt ac sumebant syntheses, de quibus antea dictum: Carisianus pauper eum synthesim non haberet, retinebat togam: poëta ridens hoc ascribit lasciviæ, id est, arrogantiæ & putidę elegantię, quasi ille cives suos, & morem publicum contemneret.

XIX.

Cauta fortitudo.

1. Marcelline, boni soboles sincera parentis,
2. Horrida Parrhasio quem tegit Ursa jugo:
3. Ille vetus pro te patriúsque quod optat amicus
4. Accipe, & hæc memori pectore vota tene:
5. Cauta sit ut virtus, nec te temerarius ardor
6. In medios enses sævâque tela ferat.
7. Bella velint, Martémque ferū rationis egentes:
8. Tu potes & patriæ miles, & esse decus.

VERS. 1. *Sincera*. Vera, genuina. *Parentis*. Marcellinum hunc sæpe celebrat, virum bello bonum, qui tunc in oris septentrionalibus militabat. Est enim ursa signum septentrionale, prope Plaustrum, seu currum Bootæ, quod jugum hic appellat (lib. Spectac. 14.) Mulierem Arcadiam, Callisto dictam, in ursam cęlestem mutatā fuisse Poëtæ finxerunt Arcadia autem, Græciæ regio, Parrhasia olim est appellata.

3. *Ille*. De se loquitur ipse Martialis, ac se vocat patrium, id est, patris Marcellini amicum. Accipe igitur quid optem, quid te monitum velim.

7. Sensus est; Homines imprudentes, sapientiâ & bonis artibus destituti, temerè in mortem ac ferrum ruant: tu potes patriæ esse propugnator in bello, ac *miles*, pro illa moriendo: & idem ipse potes patriæ esse *decus*, pro illa vivendo, & eam pacis ac bonarum artium ornamentis illustrando: itaque vitæ & saluti consule, quæ non minorem patriæ gloriam & utilitatem afferet, quàm mors tua.

XX.

In avaros parentes.

1. Bis vicine Nepos (nam tu quoq; proxima Florę
2. Incolis, & veteres tu quoque Ficelias)
3. Est tibi, quæ patriâ signatur imagine vultus,
4. Testis maternæ nata pudicitiæ.

5. Tu tamen annoso nimiùm ne parce Falerno:
6. Et potiùs plenos ære relinque cados.
7. Sit pia, sit locuples, sed potet filia mustum.
8. Amphora cum dominâ, nunc nova, fiat anus,
9. Cæcuba non solos vindemia nutriat orbos:
10. Possunt & patres vivere, crede mihi.

VERS. 1. *Bis vicine*. Qui ædes meis vicinas & in urbe, & ruri habes: in urbe, prope templum Floræ, cui proxima loca, ut ego, tenes; ruri, in pago Ficeliis: fuit ille in via Nomentana, sic dictus à copia ficorum arborum.

3. 4. Habes filiam tibi simillimam: quæ similitudo significat esse illam ex te genitam: atque adeo esse tibi uxorem pudicam: *Laudantur simili prole puerperæ*: Horat. l. 4.

6. *Ære*. Pecunia. Nummos tuos filiæ relinque, non vina: hæc bibe & genio indulge, illos natæ serva.

7. *Mustum*. Vinum recens, & hornum.

8. Tua filia condat ipsa sibi vinum, & servet illud in amphoris, quæ nunc novæ sunt & recentes, sed cum ipsa, illarum domina fiant vetulæ, & senescant.

9. 10. Vinum generosum & nobile, quale in Cæcubo Campaniæ monte colligitur, (Lib. 2. Ep. 34.) non tantùm ab iis bibendum est qui liberis carent, sed ab iis etiam qui habent. Non debent parentes parcè ac duriter vivere in gratiam liberorum. *Vivere*. Genio indulgere.

XXI.

Epitaphium.

1. Libertus Melioris ille notus,
2. Totâ qui cecidit dolente Româ,
3. Cari deliciæ breves patroni,
4. Hoc sub marmore Glaucias humatus
5. Juncto Flaminiæ jacet sepulcro:
6. Castus moribus, innocens pudore,
7. Velox ingenio, decore felix;
8. Bis senis modò messibus peractis
9. Vix unum puer applicabat annum.
10. Qui fles talia, nil fleas viator.

VERS. 1. *Melioris*. Nomen est divitis Romani ac nobilis Libertus, est servus donatus libertate.

3. *Patroni*. Servi heros à quibus donati fuissent liber-

tate, in patronorum loco habebant.

5. *Juncto.* Vicino. Propter vias ponebántur sepulcra. De via Flaminia dictū ep.51.l.4.

9. *Applicabat*, addebat. Decimum tertium annum nondum expleverat.

10. *Talia.* Glaucię mortem. *Nil fleas.* Esto semper felix.

XXII.

Quæ cara, non diuturna.

1. Non de plebe domus, nec avaræ verna catastæ,
2. Sed domini sancto dignus amore puer:
3. Munera cùm posset nondum sentire patroni,
4. Glaucia libertus jam Melioris erat.
5. Moribus hoc formæque datū: quis blandior illo?
6. Aut quis Apollineo pulcrior ore fuit?
7. Immodicis brevis est ætas, & rara senectus:
8. Quidquid ames, cupias non placuisse nimis.

Vers. 1. &c. Glaucia nó erat de grege ac turba domesticorum servorum, qui vulgò malè nati & corpore & animo sunt; non erat verna, (Lib.I. Ep.36.) qualis proponitur ab avaris venditoribus venalium servorum, in catasta: quæ machina erat lignea, instar caveæ, in qua mancipia vendenda prostabant.

2. Vide superius Epigr.

3. 4. Eâ ætate, quâ nondum poterat manumissionis suæ beneficium intelligere, scilicet annum duodecim vix egressus, jam libertate donatus erat.

5. *Hoc.* Libertas.

6. *Apollineo.* Apollinis intonsa cæsaries & forma laudatur.

7. *Immodicis.* Insigni aliqua dote præstantibus.

XXIII.

Gratia tarda, ingrata.

1. Sex sestertia si statim dedisses,
2. Cùm dixti mihi; sume, tolle, dono:
3. Deberem tibi, Pæte, pro ducentis.
4. At nunc cùm dederis diú moratus,
5. Post septem puto, vel novem Kalendas,
6. Vis dicam tibi veriora veris?
7. Sex sestertia, Pæte, perdidisti.

Vers. 1. Si mihi statim dedisses sex sestertia, quando illa mihi promisisti, cùm dixisti, sume, do illa tibi: de-

berem tibi tantas gratias, quantas si dedisses ducenta. Sex sestertia valēt libras Gallicas 600. Rom. scutatos circiter 135.

5. *Kalendas*. Menses. Kalendæ sunt prima dies cujusque mensis. Lib. 4. Ep. 54.

7. *Perdidisti*. Quia beneficium ista mora corrupisti: neque tibi quidquam debere me puto pro munere tam tardo, tantâ morâ redempto.

XXIV.

Otho Catone major.

1. Cùm dubitaret adhuc belli civilis Enyo,
2. Forsitan & posset vincere mollis Otho;
3. Damnavit multo staturum sanguine Martem,
4. Et fodit certâ pectora nuda manu.
5. Sit Cato, dum vivit, sanè vel Cæsare major:
6. Dum moritur, numquid major Othone fuit?

V. 1. *&c*. Cùm Enyo, sive belli civilis exitus esset adhuc in dubio positus, cùm adhuc Otho posset vincere, cùm nondum ejus res & fortuna esset desperata, ipse condemnavit bellum quod tam cruentum patriæ futurum videret, ac se ferro confodit. *Enyo*. Vide lib. 4. Ep. 54.

2. *Otho*. Romanus fuit Imperator octavus. Adi Suetonium in ejus vita.

3. *Staturum*. Constaturum. Res magno stare dicitur, quæ grandi pretio emitur.

5. 6. Esto sanè fuerit major & laudabilior ipso Cæsare Cato dum vitam duxit, & impendit in salutem reipublicæ: at in ipsa morte, dum se ipse interfecit, an non ipso inferior Othone fuit? Certè fuit: Otho enim rebus adhuc integris sibi manus attulit; Cato, perditis ac desperatis. Ille odio belli civilis; hic vitæ tædio, ac victoris metu. Cornel. Tacitus de Othone: *Alii diutius imperium tenuerunt, nemo tam fortiter reliquit.*

XXV.

In molestum causidicum.

1. Septem clepsydras magnâ tibi voce petenti
2. Arbitrer invitus, Cæciliane, dedit.
3. At tu multa diu dicis, vitreísque tepentem
4. Ampullis potas semisupinus aquam.
5. Ut tandem saties vocémque, sitímque, rogamus
6. Jam de clepsydra, Cæciliane, bibas.

VERS. I... Arbiter cujusdam litis, invitus, quia tuam in dicendo prolixitatem norat, tibi totas septem horas ad perorandam causam, ut petebas, concessit: tu ad satietatem dicis, & identidem ad reficiendam vocem potas aquam tepidam: desine tandē aliquando loqui, & de ipsa clepsydra, quæ spatium temporis tibi concessi metitur bibe, ut ea citiùs exhausta, demum finias.

Clepsydras. Clepsydra vasculum erat persimile horologiis nostris pulvereis, seu arenariis: in eo aqua includebatur, quæ guttatim per angustum foramen exstillans, tempus metiebatur: unaquæque vulgò horam integram continebat. Itaque septem clepsydræ sunt horæ septem. Nomen græcum est à verbo κλέπτειν, abscōdere, furari, & ὕδωρ, aqua, in eo quippe vasculo latebat aqua, & furtim exsudabat. Porro sex horæ ex lege concedebantur accusatori, novem reo. Iste causidicus addi sibi horam unam petierat. Vide Plinii Ep. 9. Lib. 4., & Raderum in suis Analectis.

Arbiter. Vulgò est judex ab utraque parte contendentium electus, qui litem amicè componat.

4. *Ampullis*. Phialis. Cùm oratores diu dicebant, solebant, rejecto in tergum capite, aquam tepentem potare ab fovendam vocem.

XXVI.

Vota pro pueri incolumitate.

1. Aspicis ut parvus, nec adhuc trieteride plenâ,
2. Regulus auditum laudet & ipse patrem;
3. Maternósque sinus viso genitore relinquat,
4. Et patrias laudes sentiat esse suas.
5. Jam clamor, centúmque viri, desúmque coronæ
6. Vulgus, & infanti Julia tecta placent.
7. Acris equi soboles magno sic pulvere gaudet,
8. Sic vitulus molli prælia fronte cupit.
9. Dî, servate, precor, matri sua vota, patríque;
10. Audiat ut natum Regulus, illa duos.

V. 1. *Nec adhuc &c.* Nondum triennis. Trieteres est annorum trium spatium. Τρεῖς, tres, τρία, tria, ἔτος annus.

2. *Auditum*. Erat quippe insigni causidicus: *Et ipse*. Cum ceteris applaudentibus.

5. *Clamor*. Forensis. *Centumviri*. Subsellia Centumviralia & judicia. Erant Romæ tribus quinque ac triginta: terni judices è singulis

tribubus eligebantur, ad certas causas dijudicandas, v.g. usucapionum, tutelarum, nexorum, &c. de quibus Cicero agit l. 1. de Oratore Judices illi, Centumviri dicebantur, quamvis essent centũ & quinque. *Coronæ*. Populi, judicum subsellia circumstantis.

6. *Julia tecta*. Intelligitur domus, seu basilica, Julii Cæsaris, in quam Centumviri conveniebant, ad exercenda judicia.

9. *Sua vota*. Filium incolumem, id quod unicè cupiunt ac precantur.

10. *Audiat*. Aliquando causas agentem. *Duos*. Filium & maritum.

XXVII.

Poeta raucus & declamans.

1. Qui recitat lanâ fauces & colla revinctus,
2. Hic se posse loqui, posse tacere negat.

VERS 1. *Lana*. Focali, & pannis ad sovendum guttur adhibitis. Ep. 33. Lib 4.

2. *Hic*. Significat se loqui non posse, quia raucus: non posse tacere, quia gloriæ cupidus, & ostentator est. Si enim tacere vellet, facile esset raucedinem excusare.

XXVIII.

Laus Thermarum.

1. Etrusci nisi thermulis lavaris,
2. Illotus morieris, Oppiane.
3. Nullæ sic tibi blandientur undæ:
4. Nec fontes Aponi rudes puellis,
5. Non mollis Sinuessa, fervidíque
6. Fluctus Passeris, aut superbus Anxur,
7. Non Phœbi vada, principésque Bajæ.
8. Nusquam tam nitidum micat serenum:
9. Lux ipsa est tibi longior, diésque
10. Nullo tardius à loco recedit.
11. Illic Taygeti virent metalla,
12. Et certant vario decore saxa,
13. Quæ Phryx, & Lybis altiùs cecîdit.
14. Siccos pinguis onyx anhelat æstus,
15. Et flammâ tenui calent Ophitæ.
16. Ritus si placeant tibi Laconum,
17. Contentus potes arido vapore
18. Crudâ Virgine, Marciáve mergi:

19. Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
20. Ut nullas tibi ſuſpiceris undas,
21. Et credas vacuam nitere Lygdon.
22. Non attendis, & aure me ſupinâ
23. Jam dudum quaſi negligenter audis.
24. Illotus morieris, Oppiane.

Vers. 1. 2. Niſi utaris thermis Etruſci, nullis lavari aliis aquis, ita ut morbum ſanes, poteris. Accipi hoc poteſt quaſi dictum jocosè & hyperbolicè: nunquam bene lotus eris, licèt utaris aliis balneis, niſi laveris balneis Etruſci: in his tantùm verè lavantur homines, non in aliis. Exponi etiam poteſt ita, ut reprehendatur illuvies & agreſtis inſulſitas iſtius Oppiani, qui lautus & politus fieri non poſſet ullis balneis niſi Etruſci, quaſi illæ balneæ hominem illotum & omni rure inficetiorem, lautum & nitidum poſſet facere. *Etruſci.* Quis ille fuerit dicetur commodiùs Epig. 58.

Blandientur. Erunt utiles.

4. *Aponi*. Fons Aponus, *Abano*, eſt Patavio vicinus: in eo non lavabant feminæ, ſed ſol viri, & aquæ mulieribus noxiæ eſſe dicebantur: hinc rudes puellis, id eſt incognitæ, intactæ, dicuntur.

5. *Sinueſſa*. Urbs Campaniæ Italæ maritima, ad radices montis Maſſici, thermis ſuis celebrata. Mollis vocatur ob amœnitatem cæli, & ſalubritatem aquarum. In ejus deſtructæ loco eſt oppidum incolis dictum *Rocca di Mondragone*, inter oſtia Liris & Vulturni.

6. *Paſſeris*. Eſt locus ejuſdem Campaniæ, ubi aquę itidem ſalubres, ut Anxure, de quo dictum Ep. 1. lib. 5.

7. *Phœbi vada*. Littus & oppidum Cumanum, in quo templum Apollinis nobile, de quo Virgilius Lib. VI.

Principes. Id eſt, quarum aquæ principatum obtinent inter ſalubres aquas. l. 1. ep. 51.

9. *Dieſque*. Et nullus eſt Italiæ locus ubi dies tardiùs deſinat, quia ſemper eſt purum & innubæ cælum.

11. *Illic*. Viſuntur in balneis Etruſci marmora eruta è Taygeto. Taygetus eſt mons Laconiæ in Peloponneſo, nunc dictus *Portes*: prope Spartam & Amyclas. Marmora pretioſa in eo effodiuntur, quæ vates metalla vocat per catachreſim. De thermis dixi lib. ſpect. Ep. 2.

12. 13. *Vario decore*. Pulcra colorum varietate.

Saxa. Marmora exciſa in Phrygia, quæ purpurei coloris erant; & in Libya, Africæ parte, quæ flavi.

Altiùs cecidit. Ex intimis & altiſſimis montium viſceribus ſecuti, effodit.

14. *Onyx*. Lapis pretioſus, aut marmoris genus, quo fortaſſe parietes erant incru-

ſtati, aut ex quo facta vaſcula unguentaria, quorum uſus in thermis: ſenſus eſt, ipſum Onychem calore thermarum ſudare,& quaſi anhelare ęſtũ, id eſt, æſtum indicare velut anhelando & ſudando. *Siccos*. Non humidos & graves.

15. *Ophite*. Opnites genus eſt marmoris: à maculis quibus ſerpentium pellem variam imitatur, nomen habet: ὄφις, ſerpens.

16. *Ritus &c.* Si tibi Lacedæmoniorum conſuetudo placet, qui ſudabant in cellulis quibuſdam clauſis (qualia ſunt Germanorum hypocauſta) aquâ calidâ ad ſudorem provocandum non adhibitâ, tum corpus frigidâ lavabant: poteris iſtud facere in iiſdem Etruſci thermis, & contentus eſſe arido vapore, qualis eſt aër calidus ejuſmodi cellularum: tum lavari aquâ virgine crudâ, id eſt, valde gelidâ. Erat in urbe fons, ſive aqua, Virgo dicta proprio nomine, de qua mentio facta l.5.ep.20.

8. *Marcia*. Ancus Marcius,rex quartus Róm. & poſtea Q. Marcius prætor aquã in urbem invexere, Marciam ideò nuncupatam. Eſt ille Aquæductus ad ſeptentrionem Urbis. Vide l.9. Ep.15.

19. *Que*. Quæ aqua Virgo, aut Marcia, tam pura eſt in iſtis thermis, ut vix aquam in vaſis putes ullam eſſe, ac vaſa ingentia è Lygdino facta marmore (de quo ſupra Ep.11.) vacua credas.

22. *Supina*. Geſtus eſt contemnentium.

XXIX.

Otium valetudini amicum.

1. Dum tibi felices indulgent, Caſtrice, Bajæ;
2. Canáque ſulfureis Nympha natatur aquis:
3. Me Nomentani confirmant otia ruris,
4. Et caſa jugeribus non oneroſa ſuis.
5. Hîc mihi Bajani ſoles, mollíſque Lucrinus;
6. Hîc veſtræ mihi ſunt, Caſtrice, divitiæ.
7. Quondam laudatas quocunque libebat ad undas
8. Currere, nec longas pertimuiſſe vias:
9. Nunc Urbi vicina juvant, faciléſque receſſus;
10. Et ſatis eſt, pigro ſi licet eſſe mihi.

VERS. 1. 2. Dum aquæ Bajanæ omnes ſuas tibi delicias largiuntur liberaliter; dum natare amas in aquis, ob admixtum ſulphur albicantibus: ego valetudinem recupero & confirmo in mea villa Nomentana, ubi Bajas & Lucrinum lacum lib.1.Ep.54. reperio.

2. *Nympha*. Aqua. Præerant enim aquis Nymphæ.

Adde quod aquam ipsam veteres nympham vocabant, quam postea dixere una littera mutata lympham.

4. Domuncula cum major quàm quæ ali possit è fructibus vicinorum jugerum & prædiorum. Vel: mihi non onerosa, non molesta propter ampla latifundia, quæ coli & nitida esse, nisi magnis sumptibus, & onere magno, nequeunt.

6. *Divitiæ*. Lautitiæ Barjarum & luxus.

7. 8. &c. Olim satis habebam virium, ut aquas ob salubritatem laudatas, ubicumque forent, quantumcumque essent disjunctæ, adirem, & amœna ista loca frequentarē: nunc facilè careo illis deliciis, nihilque aliud præter honestam quietem ac otium desidero. Pro omnibus deliciis est, nihil agere. Vel: satis habeo, si nullo alio quam inertiæ morbo laborem.

XXX.

In scurram malè olentem.

1. Festivè credis te, Calliodore, jocari;
2. Et solum multo permaduisse sale.
3. Omnibus adrides; dicteria dicis in omnes:
4. Sic te convivam posse placere putas.
5. At si ego non bellè, sed verè dixero quiddam;
6. Nemo propinabit. Calliodore, tibi.

VERS. 2. Et putas te solum esse madidum, imbutum, salibus ac leporibus.

5. At ego, si verè dicam, etsi non admodum tibi jucundè, *quiddam*, nempe te os habere spurcum & grave olens, nemo tibi propinabit, nemo convivam volet. Qui propinabant alii aliis, ex eodem vulgò bibebant scypho.

XXXI.

Auriga malè strenuus.

1. Vapulat assiduo Veneti quadriga flagello,
2. Nec currit; magnam rem, Catiane, facit.

VERS. 1. Aurigæ cujusdam Veneti, hoc est, è factione Veneta, currus & equi continuis verberibus ab eo percutiuntur, nec tamen celerius currunt. Aurigam enim verò strenuum & peritum. Ironia. Vel: non temerè id auriga facit: Vult Domitiano placere, hanc metam consequetur.

Veneti &c. Romani maximè delectabantur certaminibus curulibus: genera verò quædam seu factiones aurigarum numerabantur præci-

puè quatuor, suis quæque coloribus distinctæ. Factio Venetorum, qui cæruleum ferebant, erat cælo & mari sacra: Prasinorum, qui viridem; terræ, seu veri & floribus dicata: Russatorum, qui igneum, Marti & Igni consecrata, denique Alborum, qui album viridi mixtum colorem gerebant. Veneta factio erat invisa Domitiano: cui fortè vates hîc, ut alibi sæpe, adulatur.

XXXII.

Ad fontem, ut sit salubris.

1. Nympha, meo Stellę quæ fonte domestica puro
 2. Laberis, & domini gemmea tecta subis:
3. Sive Numæ conjux Triviæ te misit ab antro;
 4. Sive Camœnarum de grege nona venis:
5. Exsolvit votis hâc se tibi virgine porcâ
 6. Marcus, furtivam quòd bibit æger aquam.
7. Tu contenta meo jam crimine, gaudia fontis
 8. Da secura tui; sit mihi sana sitis.

Vers. 1. 2. O Nympha, quæ præsides fonti domestico amici mei Stellæ, quæque in ejus ornatissimam domum subis. *Gemma*. Nitida, elegantia.

3. Sive Ægeria, coniux Numæ, te misit ab antro Dianę Aricinæ. In valle prope Ariciam, *la Riccia*, urbem olim Latii, ubi Diana colebatur, rivus erat seu fons, unde ista Stellæ aqua manare dicitur à Martiale.

4. Prope portam Capenam erant aquæductus ingentes, nec procul ædes Camœnarum seu Musarum, è quibus una forsan esse Nympha istius fontis dicitur.

5. Et fonte Stellæ Martialis ægrotans aquam suffuratus erat, clam biberat; mox timens ne illa noceret sibi, promisit fontis numini, sacrificaturum se porcam nondum fœtam, idque facit & voto se solvit.

7. *Meo crimine*. Furto, sive aqua furtim ex alieno fonte hausta. Placata sacrificio, quod pro meo crimine obtuli, pœnam debitam indulge, ac remitte.

Gaudia. Usum aquæ tuæ: vel; fac ut impunè lęter meo furto.

8. *Sit mihi sana sitis* Aqua illa quam sitiens bibi, non officiat sanitati. Vel; quando sitiã, possim bibere ita, ut aqua valetudini non incommodet. Vel: possim sine nullo periculo sitire. Sive bibam, sive non bibam, utrumque impunè faciam. In vulgatis inscrip-

tionibus hujus epigrammatis, vocatur hæc Nympha, hinc fons, Janthis, quam vocem ex duabus Græcis ἴον, viola, & ἄνθος flos, videtur finxisse Martialis in gratiam uxoris Stellæ: quæ Violantilla vocabatur, cujus nomen accommodare fonti voluit.

XXXIII.

Diserta cœna.

1. Quod tã grãde sophos clamat tibi turba togata;
2. Non tu, Pomponi; cœna diserta tua est.

VERS. 1. *Sophos*. Græca vox est, σοφῶς, sapienter, bellè. Ea Latini, cùm applaudebant, cùm acclamabant, utebantur. Iste Pomponius cùm à se factos versus amicis recitare vellet, eos invitaret ad cœnam: illi bonum hospitem & poëtam pessimum fictis laudibus prosecuti erant: Ridet hominem Martialis.

Togata. Civium Rom. vestis toga vulgò erat.

XXXIV.

Conviva non vocatus.

1. Quòd convivaris sine me tam sæpe, Luperce,
2. Inveni, noceam quâ ratione tibi.
3. Irascar, licet usque voces, mittasque, rogésque.
4. Quid facies? inquis: quid faciam? veniam.

VERS. 3. 4. *Irascar*. Ulciscar te quòd me non invites, & quamvis voces me deinceps semel, iterùm, tertio... expectabat Lupercus dum Martialis diceret se non venturum, quod homini avaro gratissimum accidisset; contrarium facetè respondet.

XXXV.

Tonsoris Epitaphium.

1. Hoc jacet in tumulo raptus puerilibus annis
2. Pantagathus, domini cura dolórque sui,
3. Vix tangente vagos ferro resecare capillos
4. Doctus, & hirsutas excoluisse genas.
5. Sis licet, ut debes, tellus placata, levísque;
6. Artificis levior non potes esse manu.

VERS. 3. 4. *Doctus*. Peritus capillos vagos & nimios tondere, genas pilosas radere ita molliter, ut vix tangi ferro viderentur.

5. *Sis licet &c.* O tellus,

licet, fas est, ut sis illi levis, ac minimè onerosa. Legitur vulgò, & si mendosè, *sis licet inde sibi lenis*. Ubi vocem *sibi* positam volunt pro *illi*: ita enim loquuntur aliquando Latini more Græcorum, ut pronomen possessivum pro demonstrativo ponant. De hac formula bene mortuis precandi, *sit illi in terra levis*, Vide Librum V. Ep. 35.

6. Quantumlibet levis fueris, non eris levior, quàm erat ipsius tonsoris manus, dum tondêret.

XXXVI.

In medicum imperitum.

1. Lotus nobiscum est, hilaris cœnavit, & idem
2. Inventus manè est mortuus Andragoras.
3. Tam subitæ mortis causam, Faustine, requiris?
4. In somnis medicum viderat Hermocratem.

Vers. 4. Adeo infeliciter suos ægrotos tractat Hermocrates, ut eum vel in somnis vidisse satis fuerit Andragoræ ad mortem obeundam.

XXXVII.

Bene olere, nihil olere.

1. Quòd semper casiâque, cinnamóque,
2. Et nido niger alitis superbæ,
3. Fragras plumbea Nicerotiana;
4. Rides nos, Coracine, nil olentes:
5. Malo, quàm bene olere, nil olere.

Vers. 1. *Casia*. Casia & cinnamum, sive cinnamomũ, sunt odorati frutices, unde unguẽta & odores cõficiebãtur.

2. Et delibutus unguentis quæ conficiuntur ex odoratis fruticibus & floribus, quibus phœnix moriturus nidum suum extruit.

3. Redoles unguenta Nicerotis (Erat ille Niceros myropola celebris) quæ asservantur in vasculis plumbeis. In plumbo, ut docet Plinius l. 13. cap. 2. commodiùs coquuntur unguenta, & servantur.

5. Homo enim impurus & olidus, unguentis emendare & compescere gravitatem odoris nativi debet: istis non eget homo purus, & nullo fœtore inquinatus.

XXXVIII.

In Calvum.

1. Mentiris fictos unguenta, Phœbe, capillos,

2. Et tegitur pictis sordida calva comis.
3. Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
4. Radere te meliùs spongia, Phœbe, potest.

Vers. 1. *Unguento*. Calvi solebant a eam nudi capitis oleo odorato ac pigmento inungere, & capillos in calva sic delibuta pingere; qui capilli non egebant novacula, qua tonderentur; sed spongia, qua delerentur.

XXXIX.

Vota pro amici reditu.

1. Cernere Parrhasios dum te juvat, Aule, Triones
2. Cominus, & Getici sidera pigra poli:
3. O quàm pænè tibi Stygias ego raptus ad undas,
4. Elysiæ vidi nubila fusca plagæ!
5. Quamvis lassa tuos quærebant lumina vultus,
6. Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
7. Si mihi lanificæ ducunt non pulla sorores
8. Stamina, nec surdos vox habet ista Deos;
9. Sospite me sospes Latias revêris ad urbes,
10. Et referes pili præmia clarus eques.

Vers. 1. Dum tu, ô Aule Pudens, (erat ille, vir bello clarus, amicus Martialis) in Sarmatia & plagis septẽtrionalibus bello distineris, ego pænè confectus morbo perii. De voce *Parrhasius* vide supra Ep. 19.

Triones. Ita vocatur signum cæleste, quod alio nomine appellant Plaustrum, sive ursam minorem, de qua dixi l. Spect. Ep. 14. & lib. 4. Ep 3. compositum è stellis septem, quarum anteriores speciem bonum plaustrum trahentium exhibent: boves autem à rusticis apud Latinos veteres, vocabantur triones, quasi terriones, id est, agrum terentes & scindentes aratro. Hinc toti signo inditum nomen, ut Septentrio, seu septem triones diceretur. Eodem nomine appellatur etiam Ursa major, quia septem clariores stellas habet, inter 27. è quibus constat. Hinc Virgilius *geminos triones* vocat.

2. *Getici*. Getæ populi Daciæ erant, Scythis vicini, ubi nunc ferè sunt Moldavi.

Elysiæ. Elysii campi erant apud poëtas, inferorum regio quædam amœnior, piis & probis hominibus destinata. *Fusca*. Omnia enim sunt in inferis nigra.

5. Oculi mei, licet morbo gravati, te nihilominus requirebant.

7. Si parcæ nondum tra-

lunt mihi nigra ſtamina. Morituris nigra, victuris alba fila nere dicebantur Parcæ ſupra, lib. 4. Ep. 42. 60.

8. Si cælites vocem hanc meam, & concepta pro te vota audiunt.

9. Vivam ad illud uſque tempus, quo in patriam redibis.

10. Creaberis primus Centurio, & ornamentis equeſtribus donaberis. Statim atque primipilatu aliquis donabatur, fiebat eques non titulo tantùm, ſed equeſtri etiam cenſu. De Primipilo vide Lib. I. Ep. 76.

XL.

In oſtentatorem.

1. Et dolet, & queritur, ſibi non contingere frigus
2. Propter ſexcentas Baccara gauſapinas:
3. Optat & obſcura luces, ventóſque, nivéſque:
4. Odit & hibernos, ſi tepuére, dies.
5. Quid fecére mali noſtræ tibi, ſæve, lacernæ,
6. Tollere de ſcapulis quas levis aura poteſt?
7. Quantò ſimpliciùs, quantò eſt humaniùs illud
8. Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas?

VERS. 1. 2. Baccara, propterea quod vult oſtẽtare ſexcẽtas, quas domi ſervat, gauſapinas, dolet hyemem non adeſſe, odit calidos dies Erat Gauſapina veſtis villoſa, & craſſa penula, quæ geſtabatur hyemem, & ab illis oſtentatoribus ſæpe mutabatur.

5. 6. Quid, noſtræ lacernæ, ſive, quid nos lacernis induti, fecimus tibi mali, ô homo crudelis, quid in te peccavimus, ut nobis optes hyemem? quæ profectò nobis non poteſt non eſſe incommoda, qui lacernis adeo levibus utimur, ut eas ventus excutere ab humeris noſtris queat. *Lacernæ* Lib 2. Ep. 26.

7. Quantò ſimpliciùs ad teſtandam omnibus oſtentationem tuam faceres, ſi menſe Auguſto ſumeres tuas gauſapinas? omnes enim ſtatim intelligerent quod id cõſilio faceres. Sed eſſet hoc ipſum humaniùs, quia non optares, & votis tuis velut acceſſeres hyemem nobis leviter veſtitis valde incommodam.

XLI.

Victurus liber.

1. Rem factam Pompillus habet, Fauſtine; legetur
2. Et nomen toto ſparget in orbe ſuum:
3. Sic leve flavorum valeat genus Uſipiorum,

4. Quſquis & Auſonium non amat imperium,
5. Ingenioſa tamen Pompilli ſcripta feruntur:
6. Sed famæ non eſt hoc, mihi crede, ſatis.
7. Quàm multi tineas paſcunt, blattáſque diſerti!
8. Et redimunt ſoli carmina docta coci!
9. Neſcio quid plus eſt, quod donet ſęcula chartis,
10. Victurus genium debet habere liber.

V. 1. *&c.* Pompillus voti eſt compos, legetur illius liber, auctoriſque fama orbe toto ſpargetur: ac ni eſt ita, valeat ac floreat Uſipiorum natio, & quicumque Romani nominis hoſtis eſt. Hoc totũ ironicè eſt accipiendum. Uſipii ſunt populi Germaniæ ad Rhenum prope Lupiam fluv. in Weſtphalia; vel, ut alii malunt, in Belgio, ubi nunc eſt comitatus Zutphanię. *Leves* appellantur, quia defecerant à Romanis: *Flavi*, quia erant Germanorum flavæ ut plurimum comæ. De locutione iſta, *rem factam habere*, conſule Epig. 26. Lib. 1.

5. *Ingenioſa.* At enim, inquiet aliquis, nonne confiteris eſſe ingenioſum librum Pompilli? Fateor, inquit Martialis, ſed hoc ſatis non eſt.

8. *Redimunt.* Emunt, ad involvẽdos v. g. piſciculos &c.

9. *Sęcula.* Immortalitatẽ.

10. *Genium.* Numinis boni favorem. Debet propitio Genio natus eſſe: habere neſcio quid quod placeat &c. Genius erat Deus, quaſi lætitiæ dator; ac fortunæ ſingulorum, felicitatiſque velut arbiter. Eo irato nihil ſuccedebat.

XLII.

Magna laus, invidis diſplicere.

1. Laudat, amat, cãtat noſtros mea Roma libellos:
2. Méque ſinus omnes, me manus omnis habet.
3. Ecce rubet quidam, pallet, ſtupet, oſcitat, odit.
4. Hoc volo: nunc nobis carmina noſtra placẽt.

V. 2. *Sinus.* In ſinu aliquid ferre; eſt, amare magni pendere.

3. *Quidam.* Invidus. *Pallet.* Livor pallidos facit.

Oſcitat. Quaſi faſtidiret.

Hoc volo. Bene habet: iſtud perplacet, nũc ſentio bona eſſe mea carmina, quippe quæ invidis & malis diſpliceant.

XLIII.

In heredipetam.

1. Amiſit pater unicum Silanus;

2. Cessas mittere munera, Oppiane;
3. Heu crudele nefas, malæque Parcæ!
4. Cujus vulturis hoc erit cadaver.

VERS. 1. *Unicum.* Filium. Itaque jam orbus est, & dives: ô Oppiane, quid moraris eum muneribus devincire, ut te suum heredem scribat; ô Parcæ, factum crudeliter à vobis est! unicum enim patri misero filium abstulistis, & ipsum patrem tanquam mortuum cadaver, heredipetis & vulturibus vorandum objecistis!

XLIV.

Veræ lachrymæ.

1. Scis te captari; scis hunc, qui captat, avarum;
2. Et scis qui captat, quid, Mariane, velit:
3. Tu tamē hunc tabulis heredem, stulte, supremis
4. Scribis, & esse tuo vis, furiose, loco.
5. Munera magna tamen misit, sed misit in hamo:
6. Et piscatorem piscis amare potest!
7. Hiccine deflebit vero tua fata dolore?
8. Si cupis, ut ploret; des, Mariane, nihil.

VERS. 1. *Captari.* Muneribus dolosis tuam hereditatem & mortem peti.
7. Sunt qui sic legant & interpungant. *Hiccine? deflebit verò mea fata dolore.* An hunc ita culpas, ô Martialis? hicinne est quem sic accusas? Ille verò dignus est hereditate meâ, novi hominis memorem animum & pium, me mortuum flebit ex animo.
8. *Des nihil.* Tunc enim deceptus verè flebit.

XLV.

In obtrectatorem & invidum.

1. Cùm sis nec rigidâ Fabiorum gente creatus,
2. Nec qualem Curio, dum prandia portat arāti,
3. Hirsutâ peperit rubicunda sub ilice conjux;
4. Sed patris ad speculū tonsi, matrísque togatæ
5. Filius, & sponsam possit te sponsa vocare:
6. Emendare meos, quos novit fama, libellos,
7. Et tibi permittis felices carpere nugas:
8. Has, inquā, nugas, quibus aurē advertere totam
9. Non aspernantur proceres urbísque foríque:

10. Quas & perpetui dignantur ſcrinia Silî,
11. Et repetit toties facundo Regulus ore;
12. Quíque videt propiùs magni certamina circi
13. Laudat Aventinæ vicinus Sura Dianæ:
14. Ipſe etiam tanto dominus ſub pondere rerum
15. Non dedignatur bis térque revolvere Cæſar.
16. Sed tibi plus mentis,tibi cor,limãte Minervâ,
17. Acrius, & tenues finxerunt pectus Athenæ.
18. Ne valeam, ſi non multò ſapit altiùs illud
19. Quod cum panticibus laxis,& cũ pede grandi,
20. Et rubro pulmone vetus, naſíſque timendum,
21. Omnia crudelis lanius per compita portat.
22. Audes præterea, quos nullus noverit, in me
23. Scribere verſiculos,miſeras & perdere chartas:
24. At ſi quid noſtræ tibi bilis inuſſerit ardor,
25. Vivet; & hærebit, totóque legetur in orbe;
26. Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte.
27. Sed miſerere tui, rabido nec perditus ore
28. Fumantem vivi naſum tentaveris urſi:
29. Sit placidus licet,& lambat digitóſq; manúſq;
30. Si dolor, & bilis, ſi juſta coëgerit ira,
31. Urſus erit: vacuâ dentes in pelle fatiges,
32. Et tacitam quęras, quam poſſis rodere, carnẽ.

VERS. 1. *Rigida.* Bellicoſa,ſevera. Fabiorum gens, id eſt,familia & domus,illuſtris Romæ fuit:ex ea cùm trecenti contra Vejentes pugnarẽt, unâ die omnes cæſi ſunt,prę ter unum.

2 Cùm non ſis ſimilis filio M. Curii, qui cùm de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphaſſet,in ruſticana villa & vita conſumpſit extremum ætatis. Cic. de ſeneƈt. *Rubicunda.* Peruſta ſolibus & æſtu.

4. Sed patris effeminati filius. *Togatæ.* Adulteræ. Vide Lib. II. Epig. 33.

5. *Sponſam &c.* Cùm ſis adeo pexus & comptus,ut mulieri propior quàm viro ſis.

6. *Nugas.* Ludicra epig.

10. Quas Silius Italicus, poëta nobilis, lib. 4. Ep. 11. & perpetuâ famâ victurus, dignatur in ſuis ſcriniis ſervare. *Scrinia.* lib. 1. Ep. 3.

11. *Regulus.* Patronus percelebris. Supra, Ep. 26.

12. Et quas laudat clariſſimus orator Palfurius Sura, qui ædes habet in Aventino monte, unde propiùs ſpectat certamina & ludos Circen-

ſes, quia prope abeſt Circus ab ejus domo. In vertice Aventini erat Dianæ, templũ: nunc ædes Divæ Sabinæ dicata, unde monti nomen, *Di Santa Sabina*.

Circi. Lege lib. Spect. Ep. 26. Tres erant Romæ Circi: Circus maximus inter Palatium & Aventinum: Circus Flaminius, qui etiam dictus eſt Apollinaris; & Circus Neronis, in Vaticano.

16. Sed tibi videlicet judicium eſt acrius, Palladis artium bonarum præſidis ope ac beneficio, & mens ſanior quàm Cęſari, Regulo &c.

Limante. Poliente Pallade, acuente illud tuum judicium & cor.

17. *Athenæ*. Ubi artes omnes florebant.

18. Diſpeream, ni plus ſapit cur pecudis mortuæ putridũ, quàm tuum: ni ſanius eſt jecur, ac pernæ rancidæ, & pantices, (inteſtina ſunt, cum adipe & omaſo) ac pulmo jam corruptus & fœtens, quem naſi omnes ob fœtorem fugiunt, & alia id genus quæ lanii portant per cõpita.

22. *Noverit*. Legerit.

23. *Perdere* Quia nemo eas volvet.

24. At ſi quid ego juſtâ bile & iracundiâ incitatus in te ſcripſero, illud vivet, ac celebrabitur; & ſtigmata, ſeu notas infamiæ, quę tibi à me, ut ferro candenti, in fronte inurentur, nullus Cinnamus, (erat ille tonſor famoſus) delebit.

27. Noli irritare urſum iratum, id eſt, me laceſſere, ulturum ſcilicet ac remorſurum. Irę ſedem vulgò ponunt in naſo, quam prodit flatus vehementior & calidior ex eo erumpens Urſus autem animal iracundum.

29. *Placidus*. Cicur.

31. *Urſus erit &c.* Redibit ad ingenium: nativum furorem reſumet.

Vacua pelle. Tomento fartâ & ſtramine: vel, morrua, & animæ vacua.

32. Quære alium quem tuis maledictis carpas; qui nec ſentire tuam obtrectationẽ, nec ulciſci queat.

XLVI.

Epigrammata longiora.

1. Hexametris epigrãma facis, ſcio dicere Tuccã.
2. Tucca, ſolet fieri: denique, Tucca, licet.
3. Sed tamen hoc longum eſt: ſolet hoc quoque, Tucca, licétque:
4. Si breviora probas, diſticha ſola legas.
5. Conveniat nobis: ut fas epigrammata longa
6. Sit tranſire tibi; ſcribere, Tucca, mihi.

VERS. 1. Ordo verborum eſt. Scio Tuccam, invidum & cri-

ticum quemdam, dicere & objicere mihi quod longa epigrāmata (quale esse superius) versibus hexametris scribam.

2. O Tucca, respondeo id fieri solere, tum etiam licère.

3. 4. Atenim sunt ista epigrammata longiora: sed longiuscula licet facere: quæ si tibi displicent, ea solùm legas quæ duobus versibus continentur.

5. Ita inter nos, quæso, conveniat, ita litem componamus, ut mihi fas sit longa scribere epigrammata; tibi illa transire, & non legere.

XLVII.

Epitaphium Eutychi pueri.

1. Flete nefas vestrum, sed toto flete Lucrino,
2. Najades, & luctus sentiat ipsa Thetis.
3. Inter Bajanas raptus puer occidit undas
4. Eutychus, ille tuum, Castrice, dulce latus,
5. Hic tibi curarum socius, blandúmque levamē.
6. Hic amor, hic nostri vatis Alexis erat.

VERS. 1. *Lucrino*. Vide lib. 1. Ep. 54. Najades, Deæ fontium præsides. De Baiis actum Ep. 51. ejusd. lib. 1.

4. *Latus*. Tuus comes, amicus, sodalis. Quia stipare latus solent amici & ductores.

6. *Alexis*. Domino carus puer: ut Alexis Virgilio, qui mentionem de eo facit in 2. Ecloga. *Vatis*. Castrici.

XLVIII.

Valere vivere est.

1. Sexagesima, Martiane, messis
2. Acta est, &, puto, jam secunda Cottæ,
3. Nec se tædia lectuli calentis
4. Expertum meminit die vel uno.
5. At nostri bene computentur anni,
6. Et, quantùm tetricæ tulêre febres,
7. Aut languor gravis, aut mali dolores,
8. A vita meliore separentur;
9. Infantes sumus, & senes videmur.
10. Ætatem Priamíque, Nestorísque
11. Longam qui putat esse, Martiane,
12. Multùm decipitúrque fallitúrque:
13. Non est vivere, sed valere, vita.

VERS. 1. 2. &c.

Vers. 1. 2. 3. &c. Cotta jam sexagesimum & secundum, ut puto, annum, ò Martiane, confecit, neque adhuc vel uno die ægrotavit. At si numerentur anni nostri, atque separentur ab aliis dies illi, quibus febre vel alia vexati fuimus ægritudine, videbimur infantes, & recens nati, quamvis jam ob canos videamur senes, diuque vixerimus. Errat qui longam vitam putat eam quæ Priami vel Nestoris numeret annos; ea longa est quæ multùm habet valetudinis ac sanitatis: hæc dos est vitæ potissima, & ipsâ potior vitâ.

3. *Calentis* In quo æger calet febri.

10 *Nestoris*. Vixisse tres ætates dicitur: Priamus quoque ad summam pervenit senectutē. Hic rex Trojæ; ille dux Græcorum prudentissimus.

XLIX.

In furem.

1. Fur notæ nimiùm rapacitatis
2. Compilare Cilix volebat hortum:
3. Ingenti sed erat, Fabulle, in horto
4. Præter marmoreum nihil Priapum;
5. Dum non vult vacuâ manu redire;
6. Ipsum surripuit Cilix Priapum.

V. 2. *Compilare*. Spoliare. *Cilix*. Nomen est propriū: aliàs gentile. Cilicia pars Asiæ minoris.

4. *Priapum*. Erat ille hortorum Deus custos: qui tunc non modo hortum, sed ne se ipse quidem potuit custodire. Deum hunc ligneum ridet. Hor. Sat. 8. Lib. I.

L.

Ficti dentes.

1. Medio recumbit imus qui lecto,
2. Calvam trifilem semitactus unguento,
3. Foditque tonsis ora laxa lentiscis;
4. Mentitur, Esculane: non habet dentes.

V. 1. *Medio* &c. In tricliniis vulgò tres lecti erant: in singulis terni convivæ ut plurimum, quorū summus ille dicebatur, qui ad lecti caput accubabat: medius, qui in medio lecto; eratque locus honoratissimus: imus, qui post medium jacebat.

2. Qui habet caput calvū, discretum tamen pictis & fluentibus pingui unguento tribus aut quatuor pilis, instar filorum. Suprà, Epig. 38. *Semitactus*. ἡμίχριστος, leviter tactus ac delibutus: nā

tangere oleo, tangere unguẽto, dixerunt optimi scriptores Cato, Varro, Propertius. Legunt nõnulli *semitatus*, quasi sulcatum esset unguento & exaratum caput; sed vereor ut ista vox latina sit.

3. *Fodit*. Purgat, fodicat. *Lentiscis*. Dentiscalpiis è ramulis acutis lentisci, (arbuscula quædam est, satis. *Non habet*. Aut nullus habet, aut emptos. Recalvastiũ & edentulum deridet senem.

LI.

Veneficæ munera.

1. Cùm mittis turdúmve mihi, quadrãve placẽtæ,
2. Sive femur leporis, sive quid his simile;
3. Bucellas misisse tuas te, Pontia, dicis:
4. Has ego nec mittam, Pontia; sed nec edam.

VERS. 1. *Quadram*. Partem quartam; frustum.

2. *Bucellas*. Propriè buccella seu buccea, est particula cibi vel panis: quantum capere bucca potest.

4. *Mittam*. Amicis: sunt enim veneno infectæ.

LII.

Epitaphium Fusci.

1. Ille sacri lateris custos, Martísque togati,
2. Credita cui summi castra fuêre ducis;
3. Hic situs est Fuscus: licet hoc Fortuna fateri;
4. Non timet hostiles jam lapis iste minas.
5. Grande jugum domitâ Dacus cervice recepit,
6. Et famulum victrix possidet umbra nemus.

VERS. 1. *Ille &c.* Fuerat Cornelius Fuscus præfectus prętorii, custos corporis Domitiani. Vide Tacitum lib. 2. & 3. hist.

Martis togati. Domitiani, qui licet in urbe sit, ac togatus, vincit tamen hostes per suos duces, ac Mars Romanorum est veluti domesticus, ac urbanus. Possunt etiam per Martem togatum intelligi milites Prætorianæ cohortis, quæ ad Imperatoris palatium excubabat quorum Fuscus præfectus fuit.

2. Cui Domitianus castra sua & exercitum contra Dacos commiserat. Ab iis Fuscus postea cæsus est: victi tamen subinde Daci, ac de illis Domitianus triumphavit.

3. *Licet hoc &c.* Possumus jam impunè, ô Fortuna, cladem istam confiteri, quam abundè compensavit nostra de Dacis victoria. Fusci tumulus eorum vim & crudeli-

tatem non reformidat, & victrix ejus umbra placidè conquiescit in hoc nemore, quod olim Dacorum, nunc Romanorum est, nunc Romanis servit. Pars magna victoriæ, vel cladis solatium censebatur, si cadavera & sepulcra mortuorum non essent in hostium potestate: id nunc vates gratulatur. Daci quinam essent dixi Ep. 23. lib. 1. & Ep. 2. lib. 2.

LIII.

Pauper superbus.

1. Cùm sis tam pauper, quã nec miserabilis Irus;
2. Tam juvenis, quàm nec Parthenopæus erat;
3. Tã fortis, quàm nec, cũ vinceret, Artemidorus;
4. Quid te Cappadocum sex onus esse juvat?
5. Rideris, multóque magis traduceris Afer,
6. Quàm nudus medio si spatiêre foro.
7. Non aliter mõstratur Atlas cum cõpare ginno,
8. Quæque vehit similem bellua nigra Libyn.
9. Invidiosa tibi quàm si lectica, requiris?
10. Non debes ferri mortuus hexaphoro.

VERS. 1. *Irus.* Mendicus, apud Homerum, & consequentes deinde poëtas decantatus.

2. *Tam juvenis.* Tam ætate florenti quàm Parthenopæus, imo etiam illo junior. Is fuit Antiopæ filius, floruit in bello Thebano, & ab Æschylo laudatur in sua *Septem ad Thebas*. Et à Papinio, Lib. IV. Thebaïdos.

3. *Artemidorus.* Pugil fuit egregius, Galbæ, Vitelliíque temporibus, patria Trallianus, qui, ut narrat Pausanias in Eliacis Lib. 2. cùm in certaminibus Olympicis admodum adolescens parum feliciter pugnasset ob ætatis imbecillitatem, confirmatis postea viribus, cùm Smyrnæi publicos ederent ludos, in arenam descendit, & eodem die non solùm eos à quibus antea in Olympicis victus fuerat, verùm etiam adolescentes alios, ac viros omniũ valentissimos, pancratio superavit. Hinc vocem illam explicabis, *cùm vinceret*.

4. Quid opus est te ferri in lectica hexaphoro (Lib. II. Ep. 59.) & onerare sex servos? Frequentes servi è Cappadocia, minoris Asiæ regione, mittebantur.

5. *Traduceris.* Haberis ludibrio. Lege lib. Spectac. Ep. 4. lib. 1. 47.

6 *Spatiere.* Ambules.

7. 8. Non aliter ac tu, ridetur ille nanus, quem joco vocamus Atlantem, quando per urbem vectatur illo suo exiguo mulo, qui illi par est,

& æque pumilus: aut quando aliquis Afer portatur ab elephante, cui eft fimili, nempe fufcus, fubniger. Cinnus eft parvus mulus, tefte Plinio lib 8. c. 48. & Ariftotele de hift. anim. lib. 6. ca. 24 Libs, five Libys, idem eft ac Africanus.

9. *Invidiofa &c.* Quæris cur tantam tibi apud omnes invidiam conciliet hæc tua lectica? nempe cùm fis vivum cadaver, & indignus qui lucem intuearis, non debes hexaphoro geftari, fed feretro & vili fandapila. Habes epigramma fimile num. 59. Epig. 54.

LIV.

Vinum venenum.

1. Potor nobilis, Auje, lumine uno
2. Lufcus Phryx erat, alteróque lippus:
3. Huic Heras medicus, bibas caveto;
4. Vinum fi biberis, nihil videbis.
5. Ridens Phryx, oculo, valebis, inquit.
6. Mifceri fibi protinus deunces,
7. Sed crebros jubet: exitum requiris?
8. Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

VERS. 1. Ordo eft. Phryx quidam, egregius potor, erat oculo uno lufcus, & lippus altero.

3. *Heras.* Nomen medici tunc celebris: legitur etiam Eros, utraque vox græca Ἡρᾶς, Ἔρως.

4. *Nihil videbis.* Oculos perdes.

5. At Phryx ridens, oculum fuum fic eft allocutus, ô mi ocule, vale, nullus efto, pereas fanè. lib. 2. 67.

6. *Deunces.* Explicui hanc vocem lib. 1. Ep. 26.

8. Vinum hoc Phrygi aliud nihil quam vinum fuit, & quidem fuave: at ejus oculo fuit venenum & peftiferum, quia oculus eo, tanquam veneno, eft extinctus.

LV.

Malè fortunatus.

1. Triftis es, & felix: fciat hoc Fortuna caveto:
2. Ingratum dicet te, Lupe, fi fcierit.

VERS. 2. *Ingratum.* Qui fua beneficia animo iniquo accipias: lætum te ac hilarem in rebus bonis ac lætis facito.

LVI.

Romanæ rosæ.

1. Ut nova dona tibi, Cæsar, Nilotica tellus
2. Miserat hibernas ambitiosa rosas:
3. Navita derisit Pharios Memphiticus hortos,
4. Urbis ut intravit limina prima tuæ.
5. Tantus veris honos, & odoræ gratia Floræ,
6. Tantáque Pæstani gloria ruris erat.
7. Sic qnacunq; vagus gressúmq;oculósq;ferebat,
8. Sutilibus sertis omne rubebat iter.
9. At tu Romanæ jussus jam cedere brumæ,
10. Mitte tuas messes; accipe, Nile, rosas.

VERS. 1. 2. Ægyptus tibi, ô Cæsar, miserat rosas hibernas, ut mira quædam & insolita munera, eas ambitiosè, quasi magnum aliquid, venditans. *Nilotica* Nilus Ægypti fluv. notissimus.

3. 4. Sed Ægyptii nautæ, cùm Romam venerunt, cœperunt suam Ægyptum, ejusque hortos & rosas contemnere. Pharus, quid esset exposui Ep. 13. lib. 1. Quid Memphis, lib. Spect. Ep. 1.

5. Tot videbant Ægyptii, vel media in hyeme, flores & rosas Romæ. Flora erat hortorum & florum Dea.

6. Tanta erat rosarum copia ex agro Pæstano (Lib. IV. Ep. 48.) advectarum.

8. *Sutilibus.* Inter se nexis & consutis. Legitur etiam, *textilibus.*

9. *Jussus cedere &c.* Coactus fateri rosas, vel in ipsa bruma, esse Romæ plures ac præstantiores, quàm in Ægypto, ubi æstas assidua.

10. Contentus esto nobis frumentum mittere, rosis tuis carere possumus, imo tibi nostras mittere.

LVII.

Mendicat eleganter.

1. Quidam me modò, Rufe, diligenter
2. Inspectum, velut emptor, aut lanista,
3. Cùm vultu digitóque subnotasset,
4. Túne es, túne, ait, ille Martialis,
5. Cujus nequitias jocósque novit
6. Aurem qui modò non habet Batavam?
7. Subrisi modice, levíque nutu
8. Me, quem dixerat esse, non negavi.

9. Cur ergo, inquit, habes malas lacernas;
10. Respondi: quia sum malus poëta.
11. Hoc ne sæpiùs accidat poëtæ,
12. Mittas, Rufe, mihi bonas lacernas.

Vers. 2. *Velut emptor*. Quasi vellet emere mancipium aliquod. Qui emebant servos, eos diligenter inspiciebant, ne quid lateret vitii: item lanistæ, qui gladiatores emebant, ut eos alerent domi, exercerentque ad mutuam lanienam.

3. *Subnotasset*. Quum me, vultu admirantis in speciem composito, & producto digito commonstrasset.

5. *Nequitias*. Epigrammata ludicra & improba.

6. Modò ille jocari paululum amet ac sciat. Auris Batava in hoc loco est, rudis jocorum & imperita. Nempe rigidi & bellicosi erant Batavi, atque adeo minimè istarum amãtes nugarum. Nunc inter illos multi sunt politioribus litteris in primis exculti.

9. *Lacernas*. De hac voce dictum Ep. 26. lib. 2. & 2. lib 4.

11. Ne quis mihi paupertatem exprobret, ac sterilem poësim objiciat.

LVIII.

Principis clementia.

1. Quantum sollicito fortuna parentis Etrusco,
2. Tantum, summe ducum, debet uterque tibi.
3. Nam tu missa tuâ revocasti fulmina dextrâ:
4. Hos cuperem mores ignibus esse Jovis.
5. Si tua sit summo, Cæsar, natura Tonanti,
6. Utetur toto fulmine rara manus.
7. Muneris hoc utrumque tui testatur Etruscus,
8. Esse quod & comiti contigit, & reduci.

Vers. 1. Quantum Etruscus pater debet filio suo, qui parentis fortunam & calamitatem in meliorem statum mutavit; tantùm uterque, pater nempe & filius, tibi debet, ô Cæsar, qui preces filii audiveris, & patrem ab exilio revocaveris.

Sollicito. De patris exilio & calamitate. *Fortuna*. Sors, restitutio ab exilio.

Etrusco. Etruscus pater, sive Hetruscus, primùm Tiberii Cæsar libertus fuit, deinde Caligulam minùs faventem expertus, ab eo pulsus aula; mox tamen revocatus est, & in ejus comitatu profectus ad Germanicam expeditionem; sub aliis deinde Cæsaribus varia fortuna usus, ad magnos honores, & majores opes eva-

sit: annos demum 80. natus, à Domitiano jussus exulare, filium habuit comitem exilii voluntarium, sed ejus operâ revocatus, non ita multò post decessit. Hunc laudat egregio carmine Statius l. 3. Silvarũ.

3. *Fulmina.* Exilii decretũ.

6. Jupiter nunquam aut rarò fulmina vibraret totâ vi, totâ manu. Esset in reos mitior.

7. 8. Etruscus filius utrumque hoc beneficium à te acceptum confitetur, & quod non ægrè tuleris ipsum patri comitem sponte in exilium ire; & quod cum patre redire ab exilio jusseris.

LIX.

Sanus non sanus.

1. Octaphoro sanus portatur, Avite, Philippus:
2. Hunc tu si sanum credis, Avite, furis.

Vers. 1. *Octaphoro* Octaphorus erat lectica quam servi octo ferebant: eâ utebantur interdum ægroti ut mollius gestarentur.

2. Jocus est in voce *sanus*: iste, sano licèt corpore, licèt valens ac robustus, tamen octaphoro vehitur: an credis eum esse sanum? Id si credis, insanis ipse: ægrotat certè, non corpore, at animo, propter arrogantiam & amorem deliciarum.

LX.

Epitaphium.

1. Editur heu! sextus sine te mihi, Rufe Camonî,
2. Nec te lectorem sperat, amice, liber.
3. Impia Cappadocum tellus, & numine lævo
4. Visa tibi, cineres reddit & ossa patri.
5. Funde tuo lachrymas orbata Bononia Rufo:
6. Et resonet tota planctus in Æmilia.
7. Heu qualis pietas! heu quàm brevis occidit ętas!
8. Viderat Alphei præmia quinque modò.
9. Pectore tu memori nostros evolvere lusus,
10. Tu solitus totos, Rufe, tenere jocos.
11. Accipe cum fletu mœsti breve carmen amici,
12. Atque hæc absentis thura fuisse puta.

Vers. 1. O Rufe Camoni, hunc sextum librum edidi, te absente.

3. 4. Rufus Camonius in Cappadocia decessit; ejusque cineres Romam ad ipsius patrem sunt reportati.

4. *Numine lævo.* Quam adii-

sti adversis, iratisque superis, nempe in ea moriturus.

5. *Bononia*. Urbs Italiæ in Æmilia seu Longobardia, cis Padum: *Bologna*.

8. Vixerat per quinque tātùm Olympiadas, id est annos 20. ad Olympiam (quæ olim etiam Pisa dicta est) urbem Græciæ in Peloponneso, celebrabantur clarissima certamina ad fluvium Alpheum, quarto quoque anno ineunte; quod spatiū propterea Olympias vocatum est. Vide Ep. 35. lib 4.

12. Accipe hęc carmina loco thuris, quod in tuo funere superis adolevissem, si adfuissem.

LXI.

Vinum nivibus temperatum.

1. Setinum, dominæque nives, densíque trientes,
2. Quando ego vos, medico non prohibēte, bibā?
3. Stultus, & ingratus, nec tanto munere dignus,
4. Qui mavult hæres divitis esse Midæ.
5. Possideat Libycas messes, Hermūq; Tagūque,
6. Et potet calidam, qui nihil livet, aquam.

Vers. 1. *Setinum*. Subaudi *Vinum*. Setia Campaniæ est oppidum, *Sezza*.

Dominæ. Quæ inter ceteras mensarum delicias veluti principatum obtinetis, quia vinum refrigeratis.

Densi. Crebri. De triente vide Ep. 26. lib. 1.

3. Est ille profectò insanus & ingratus pro acceptis Fortunæ munere opibus, qui esse similis Midæ, & ejus esse heres, id est, esse æquè dives mavult, quàm vina bona bibere.

5. Quicumque mihi invidet, ille sanè Africæ messes, aureas Hermi ac Tagi fluviorum arenas possideat: sed aquam calidam ipse bibat, mihi vinū & nives relinquat. Hermus nunc *Sarabat*, est in Asia minori, devolvitur in Pactolum, & vicinos. Smyrnæ campos alluit. Tagus in Hispania. *Tajo*. Ambo aureis arenis inclyti.

LXII.

Emax precatio.

1. Dî tibi dent, & tu Cæsar, quæcumque mereris:
2. Dî mihi dent, & tu, quæ volo, si merui.

LXIII.

Damnosa familiaritas.

1. Manè salutavi vero te nomine casu;

2. Nec dixi dominum, Cæciliane, meum.
3. Quanti libertas constet mihi tanta, requiris?
4. Centum quadrantes abstulit illa mihi.

VERS. 1. Manè te tuo nomine salutavi, idque casu, non dedita opera; te Cæcilianum appellavi, non dominum meũ, ut patronos appellare solent clientes.

3. At carò ista mihi salutandi libertas & familiaritas constitit: nam abstulisti mihi statim sportulam, quam antea dare consueveras.

4. De centum illis quadrantibus & sportula vide Ep. 51. lib. 1. & 6. lib. 3.

LXIV.

Vinum pateræ congruens.

1. Cælatus tibi cùm sit, Ammiane,
2. Serpens in patera Myronis arte;
3. Vaticana bibis: bibis venenum.

VERS. 1. Siquidem habes pateram in qua cælatus est serpens, & bibis vinum Vaticanum (quod erat pessimum) certè venenum bibis, & cum isto serpente tuum vinum congruit, ita ut serpens cælatus extra, indicare videatur toxicum intra latens.

2. *Mironis*. Erat sculptor egregius de quo Plinius multa.

3. *Vaticana*. Mons Vaticanus, *il Vaticano*, prope Romam erat, nunc in ipsa Roma: in eo condita est admirabilis Basilica S Petri. In agro vicino colligebatur vinum deterrimum.

LXV.

Mulier unguentis delibuta.

1. Tam malè Thaïs olet, quàm non fullonis avari
2. Testa vetus, mediâ sed modò fracta viâ:
3. Pullus abortivo nec cùm putrescit in ovo;
4. Amphora corrupto nec vitiata garo.
5. Virus ut hoc alio fallax permutet odore,
6. Depositâ quoties balnea veste petit;
7. Psilothro viret, aut acidâ latet oblita cretâ:
8. Aut tegitur pingui térque quatérque fabâ.
9. Cùm bene se tutam per fraudes mille putavit,
10. Omnia cùm fecit, Thaïda Thaïs olet.

VERS 1. Pejus olet Thaïs quàm testa in qua fullones urinam

O v

ad expurgandas vestes utilem, excipiunt; cùm recentissimè est fracta illa testa, & in vicum projecta.

3. Ova vetera, maximè si per aliquot dies illis gallina incubuerit, sunt odoris gravissimi.

4. *Garo*. Est garum liquamen quoddam, & muriæ salsæ genus, factum ex intestinis pisciculorum, putridis, & sale maceratis.

5. Ut odorē suū tetrū, alieno suavi permutet ac obruat.

7. Psilothro utitur, quoties petit balnea: aut apponit affatim ori pigmentum confectum è creta aceto diluta. Est psilothrum unguenti odorati genus, quo cutis lævigatur & politur detractis pilis; à verbo græco ψιλόω: nudo, pilis spolio. *Viret*, quia juvenilem quandam ori viriditatem conciliat.

Acida creta. Creta aceto diluta.

8. Farina è fabis expressa, vultum totū tegit, oblinitque.

9. *Tutam*. A fœtore. Bene olentem.

10. Quidquid agat, malè semper olet.

LXVI.

Splendidus alienis opibus.

1. Ponuntur semper chrysendeta Calpetano,
2. Sive foris, seu cùm cœnat in urbe domi.
3. Sic etiam in stabulo semper, sic cœnat in agro.
4. Non habet ergo aliud? non habet imò suum.

VERS. 1. *Ponuntur*. In mensa apponuntur *Chrysendeta*. Explicui Ep. 36. lib. 2.

3. *Stabulo* Diversorio, publico hospitio: sic vocatur, quia ibi statur de via. *Sic*. Cū illis poculis. *Agro*. Villa.

4. Nonne habet alia vasa? aliam supellectilem? Imò non habet aliam suam, alienā habet Nihil habet quod suū sit, adeo est pauper; si quid habet, aut commodatū sumpsit ab aliis, aut furto ipse sustulit.

LXVII.

Vis exempli.

1. Non miror quod potat aquā tua Bassa, Catulle;
2. Miror quod Bassi filia potat aquam.

VERS. 1. *Tua*. Filia: quæ sobrium patrem imitatur.

2. *Bassi*. Ebrii parentis. Imitamur autem faciliùs exempla deteriora, quare magis mirandum est, ebrii hominis filiam non esse ebriam, quam sobrii parentis prolem esse sobriam.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER VII.

EPIGRAMMA I.

Lorica Domitiani.

1. ACCIPE belligerę crudũ thoraca Minervę,
2. Ipsa Medusææ quem timet ira comæ:
3. Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari;
4. Pectore cùm sacro sederit, ægis erit.

VERS. 1. O Cæsar, qui ad bellum Sarmaticum es profecturus, sume thoracem qualem Minerva gerit, è crudo & rigido confectum ferro.

2. Quem vel ipsa ægis Minervæ, horrida & terribilis ob Medusæ caput in ea sculptum ac iratis serpentibus hirsutum, timeat. Qui terribilior est Ægide Minervæ. Alii sic legunt hunc versum: *Ipsa Medusææ quo tumet ira comæ*. Nempe; quo in thorace cernitur Medusæ caput iratis ac tumentibus anguibus, instar comarum, hirsutum. Alii sic: *Ipsa Medusęę quem timet ira Deæ*. Est adeo terribilis thorax, ut ipsa Pallas irata hunc formidare possit.

Medusææ. Medusa fuit una è Gorgonibus, cujus crines aureo priùs colore insignes, Minerva ipsi infensa mutavit in colubros, quibus ea vis inesset, ut quicumque illos aspiceret, in lapidem verteretur. Perseus accepto Palladis scuto, ubi repercussos in splendido ære colubros impunè aspiceret, Medusæ caput abscidit. Illud Minerva, aut illius effigiem, postmodum suo thoraci vel clypeo inservit.

3. Quando loricam hanc non gestabis; dum illa, te à bellis vacante, veluti cessabit ac feriabitur, lorica vocari poterit, & mortalis thorax: quæ-

do illam indues, tunc Ægis vocabitur, & Jovis aut Palladis thorax.

4. *Ægis*. Erat Deorum, vel lorica, vel clypeus, maximè Jovis & Minervæ. Id nominis illi factũ est, ex eo quod narrēt poëtę, hunc thoracem, sive clypeum tectũ fuisse pelle Amaltheæ capræ, à qua Jupiter nutritus est. vox enim græca αἰγὶς pellem caprinam significat. Innuit Martialis hoc epigrammate Domitianum esse Deum non inferiorem Jove aut Minervâ.

II.

Vota pro Domitiani reditu.

1. Invia Sarmaticis Domini lorica sagittis,
2. Et Martis Getico tergore fida magis:
3. Quam vel ad Ætolæ securam cuspidis ictus
4. Texuit innumeri libricus unguis apri:
5. Felix sorte tuâ! sacrum cui tangere pectus
6. Fas erit, & nostri mente calere Dei.
7. I comes, & magnos illæsa merere triumphos,
8. Palmatæque ducem, sed cito, redde togæ.

VERS. 1. O lorica Domitiani, quam nullæ Sarmatarum sagittæ pervadere poterunt ac perrumpere. Sarmatæ populi Europæ ad Septentrionē, nūc Poloni, Moschi, &c.

2. *Tergore*. Loricâ, quæ olim è tergore & corio pecudum fiebat. Dicitur Mars loricam habere Geticam, quia Getæ, populi barbari ad septentrionalem Europæ plagā, (pag. 306.) sunt admodum bellicosi. Sensus est: quâ indutus Cæsar tutior erit quàm si gereret Martius ipsius loricam.

3. 4. Quæ est texta & conferta è squamis æneis, aprorum ungues imitantibus; vel ex ipsismet aprugnis ungulis, veris ac nativis atque adeo tuta est contra ictus lanceæ vel acutissimæ. Ætoli enim, teste Plinio, lanceas invenere: adde quod celebris ille Meleager, qui telis aprum interemit, Ætolus fuit. Vide ep. 14. Libri Spect.

8. Victis hostibus Cęsarem urbi cito restitue triumphantem, & toga palmata indutum. Vestis palmata triumphantium erat propria: sic dicta est à ramis palmarum in ea intextis, sive pictis: toga gestabatur à civibus in urbe; ut in acie sagum à militibus; paludamentum, ab Imperatoribus.

III.

Ad malum Poëtam.

1. Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
2. Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

IV.

Vates pallidus.

1. Eſſet, Caſtrice, cùm mali coloris,
2. Verſus ſcribere cœpit Oppianus.

VERS. 1. Oppianus pallebat morbo: putavit oblatam ſibi eſſe commodam occaſionẽ colligendæ famæ: cœpit verſus facere, ut è ſtudio & labore pallere crederetur. Vel, putavit ſatis eſſe, ut poëta fieret, ſi eſſet pallidus. Vide Horatium in Arte Poetica, ſub finem.

V.

Ad Domitianum, ut in urbem redeat.

1. Si deſiderium, Cæſar, populíque, patrúmque
2. Reſpicis, & Latiæ gaudia vera togæ;
3. Redde Deum votis poſcentibus: invidet hoſti
4. Roma ſuo, veniat laurea multa licet:
5. Terrarum dominum propius videt ille, tuóque
6. Terretur vultu barbarus, & fruitur.

VERS. 3. *Deum*. Te: ſic enim ſe appellari edicto ſàxit. *Invidet hoſti*. Qui te præſente fruitur.
4. *Laurea*. Corona è lauru, ſignum victoriæ: litteræ laureatæ, de quibus vide ſequens Ep. Quamvis de tuis victoriis felices & crebrinũcii Romam afferantur.

VI.

Ab eundem.

1. Ecquid Hyperboreis ad nos converſus ab oris
2. Auſonias Cæſar jam parat ire vias?
3. Certus abeſt auctor, ſed vox hoc nunciat omnis:
4. Credo tibi: verum dicere, Fama, ſoles.
5. Publica victrices teſtantur gaudia chartæ:
6. Martia laurigerâ cuſpide pila virent.
7. Rurſus, io, magnos clamat tibi Roma triũphos,
8. Invictuſque tuâ, Cæſar, in urbe ſonas.

Sed jam lætitiæ quo ſit fiducia major,
  Sarmaticæ laurus nuncius ipſe veni.

VERS. 1. Ergòne tandem Cæſar in Italiam à ſeptētrione revertitur? De voce *Hyperboreus* vide Ep. 3. Lib. 4.

2. *Auſonias* Italas. Auſon, vel Auſonius, Italiæ rex priſcus fuit.

4. O fama, credo tibi, redire Domitianum: vox enim publica & fama ſolet vera eſſe.

5. *Chartæ*. Illigatæ lauro literæ, quas duces, reportatâ victoriâ, mittere ſolebant ad ſenatum.

6. *Pila*. Jacula brevia, Romanis uſitata. Illa poſt victoriam partam, lauro implicabantur.

8. *Sonas*. Diceris, prædicaris.

VII.

Domitiani abſentis deſiderium.

Hiberna quamvis Arctos, & rudis Peuce,
Et ungularum pulſibus calens Iſter,
Fractuſque cornu jam ter improbo Rhenus,
Teneat domantem regna perfidæ gentis
Te ſumme mundi rector, & parens orbis:
Abeſſe noſtris non tamen potes votis.
Illic & oculis & animis ſumus, Cæſar:
Adeóque mentes omnium tenes unus,
Ut ipſa magni turba neſciat circi
Utrúmne currat Paſſerinus, an Tigris.

VERS. 1. *Arctos*. Vide Librum Spectac. Ep. 14.

Peuce. Inſula eſt, in Iſtri oſtio: *Rudis*, Barbara, inculta.

2. *Iſter*. Fluvius idem prope fontem. Danubius; prope oſtia, Iſter vocatur. Calêre dicitur ungularum equinarum pulſibus, quia gelu conſtrictus equos tranſeuntes impunè admittit. Sic à Virgilio fervere via dicitur, in qua multi ultro citróque commeant: calor quippe in motu maximè eſt. Pag. 236.

3. *Cornu*. Dantur fluviis taurorum cornua, ob ſtrepitum fluctuum, qui mugitum taurorum imitatur. Ob eam rem Achelous fluvius, in taurum ſe ipſe dicitur convertiſſe, ut cum Hercule dimicaret, à quo victus & uno cornu truncatus eſt. Rhenus dicitur hic ter exutus cornibus, ob triplicem Domitiani victoriam de Germanis.

7. *Illic*. Ibi, ubi es.

8. Ita te unum cogitamus, licèt abſentem, ac videmus, ut cùm Paſſerinus &

Tigris, illi egregii cursores, in circo incredibili velocitate currunt, eos nemo aspiciat, & uter illorum currat, ignoremus, omnes in tui desiderio, & cogitatione defixi. Quid esset circus dixi Pagina 25.

VIII.

Domitiani reditus.

1. Nunc hilares, si quando, mihi nunc ludite Musę:
2. Victor ab Othrysio redditur orbe Deus.
3. Certa facis populi tu primus vota December:
4. Jam licet ingenti dicere voce, venit.
5. Felix forte tuâ, poteras non cedere Jano,
6. Gaudia si nobis, quæ dabit ille, dares.
7. Festa coronatus ludet convicia miles,
8. Inter laurigeros cùm comes ibit equos.
9. Fas audire jocos, levioráque carmina, Cæsar,
10. Et tibi; si lusus ipse triumphus amat.

VERS. 2. *Othrysio.* Othrysii, sive Odrysii, populi fuerunt Thraciæ circa Hebrum, aut inter Abderam & Istrum. *Deus.* Supra, Ep 5.

3. Perlatus est mense Decembri certus nuncius, quo affirmatur Romam redire; id quod omnes optant.

6. Si Decembri mense posset venire in urbem, ut certò venturus est Januario. Huic mensi Janus præest.

7. *Convicia.* Solebant milites in Imperatorem triumphantem dicta dicere & jacere convicia per jocum, magnâ libertate, ac sæpe protervia.

9. Liceat tibi, ô Cæsar, hęc jocosa carmina æquis auribus accipere, qui convicia ludentium militum non respuis. Sit mihi fas ludere, si fas est militi cavillari.

IX.

Malus orator.

1. Cùm sexaginta numeret Cassellius annos,
2. Ingeniosus homo est: quando disertus erit?

VERS. 1. Cassellius est sexagenarius, non caret ingenii laude: eloquentiâ certè caret. Quandonam erit eloquens? nunquam: quia eloquentia laboris multùm operæque postulat, neque nascuntur oratores, sed fiunt.

X.

Aliena curans, sua negligens.

1. In lucem cœnat Sertorius: Ole, quid ad te?
2. Cùm liceat totâ ſtertere nocte tibi.
3. Septingenta Tito debet Lupus: Ole, quid ad te?
4. Aſſem ne dederis, credideríſve Lupo.
5. Illud diſſimulas ad te quod pertinet, Ole,
6. Quódque magis curæ convenit eſſe tuæ;
7. Pro togula debes; hoc ad te pertinet, Ole;
8. Quadrantem nemo jam tibi credit: & hoc.
9. Uxor mœcha tibi eſt: hoc ad te pertinet, Ole;
10. Poſcit jam dotem filia grandis: & hoc.
11. Dicere quindecies poterã quod pertinet ad te:
12. Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil.

VERS. 1. Cœnam uſque in lucem protrahit: nocte totâ pergræcatur.

3. *Septingenta*. Subaudi ſeſtertia, id eſt, libras Turon. 70000.

4. Cave tu tãtùm, ne quidquam credas Lupo, ſcilicet malo debitori, ne quid illi des: noli eſſe ſollicitus, an alius ei det, credátve.

7. *Debes*. Nempe nummos.

8. *Quadrantem*. Quartam aſſis partem. Pag 249.

12. Quemadmodum ad te nihil pertinet quid agant alii, ſic ad me nihil ſpectat, quid agas tu; vereórque ne illud meum mihi reponas, *Quid ad te?*

XI.

Verſus archetypi.

1. Cogis me calamo; manúque noſtrâ
2. Emendare meos, Pudens, libellos:
3. O quàm me nimium probas, amáſque,
4. Qui vis archetypas habere nugas!

VERS. 1. Poſtulas à me meos libellos, ſed meâ manu emendatos, ut illos nempe in tuis ſcriniis ſerves: deamo te, ac demiror; qui rem tantillam, quales ſunt mei verſus, tanti facias, ut velis eorũ primariũ exemplar domi habere. Eſt archetypum, primum rei exemplum, primum opus ad cujus ſimilitudinẽ fiũt alia. ἀρχὴ, initiũ: τύπος, typus, forma, exemplar.

XII.

Liber innoxius.

Sic me fronte legat Dominus, Fauſtine, ſerenâ,
Excipiátque meos quâ ſolet aure jocos:
Ut mea, nec juſte quos odit, pagina lædit,
Et mihi de nullo fama rubore placet.
Quid prodeſt? cupiant cùm quidam noſtra videri
Si qua Lycambeo ſanguine tela madent:
Vipereúmque vomant noſtro ſub nomine virus,
Qui Phœbi radios ferre diémque negant.
Ludimus innocui; ſcis hoc bene: juro potentis
Per Genium famæ, Caſtaliúmque gregem,
Pérque tuas aures, magni mihi numinis inſtar
Lector, inhumanâ liber ab invidiâ.

Vers. 1 *Dominus* Cęſar.

3. Sic me libenter à Domitiano legi velim, ut lædo neminem in meis ſcriptis, ne illos quidem in quos odio juſto ſum incenſus.

4. Nec placet mihi fama quæſita ex aliquo epigrammate, quod alicui ruborem & pudorem afferat.

5. Quid hoc mihi tamen prodeſt, quod vel inimicis temperem, ſi nihilominus quidam mihi attribuunt, & pro noſtris venditant carmina nõnulla maledica, qualia edita olim fuere in Lycamben? Archilochus poëta græcus lyricus inſignis fuit: huic Lycambes Neobulen filiam cùm deſpondiſſet, eandem mutato conſilio alteri nuptum dedit. Iratus Archilochus tam amaros in Lycambẽ jambos ſcripſit, ut ille ſibi laqueo vitam eripuerit.

8. Qui non audent ſuum nomen prodere, qui lucem oderunt: atque adeo ſub meo nomine ſua maledicta pervulgant.

10. *Genium Famæ* Per illum Deum qui famæ præſidet, qui eruditorum laudi conſulit. Lege lib. 6. Ep. 41.

11. Et per tuas aures quibus benignè me audis, ô lector candide, & ab omni invidia disjuncte, qui mihi inſtar magni Apollinis, & Muſarum es; cujus favorem pluris facio, quàm omnes Muſas.

XIII.

In mulierem formæ ſtudioſam.

Dum Tiburtinis albeſcere ſolibus audit
Antiqui dentis fuſca Lucoris ebur

3. Venit in Herculeos colles: quid Tiburis alti
4. Aura valet? parvo tempore nigra redit . . ,

VERS. 1. 2. Ordo est . Dum Lycoris fusca , audit Tiburtino sole , & cælo fieri album ebur , etsi vetus & nigrum , eo accessit . Sed nigra rediit quæ nigra venerat . *Antiqui dentis ebur* . Ebur est dens elephantinus .

3. *Herculeos* . Pagina 39. 213. 216.

XIV.

Munera bis utilia.

1. Æra domi non sunt: superest hoc, Regule, solũ
2. Ut tua vendamus munera : numquid emis?

VERS. 1. Nulla mihi domi est pecunia: sũt multa quę à te accepi munera ; cogor ea vendere, ut nempe ex iis venditis cõficiam nummos. Num vis ea emere? Expectat nempe vates dum Regulus dicat, parce hoc facere , retine mea munera : do illam tibi , quam ex iis vendidis redigeres , pecuniam: hanc habe, cum muneribus .

XV.

Suos libellos amico mittit.

1. Ruris bibliotheca delicati,
2. Vicinam videt unde lector urbem;
3. Inter carmina sanctiora si quis
4. Lascivæ fuerit locus Thaliæ,
5. Hos nido licet inseras vel imo
6. Septem quos tibi mittimus libellos,
7. Auctoris calamo sui notatos:
8. Hæc illis prætium facit litura.
9. At tu munere dedicata parvo,
10. Quæ cantaberis orbe nota toto,
11. Pignus pectoris hoc mei tuere,
12. Julî bibliotheca Martialis.

VERS. 1. *Ruris*. Villuræ elegantis . Illam fusè describit Lib. 4. Epig 52.

2. *Vicinam* Erat enim ista villa in Janiculo , qui colliculus imminet Romæ.

3. *Sanctiora* . Severiora , graviora . Pag. 238.

4. *Thaliæ* . Uni è Musis , quæ jocis & ludicris versibus gaudet ; θάλλω , *floreo* .

5. *Nido* . Loculo , scrinio .

7. *Notatos* . Scriptos à me & emendatos , atque adeo non carentes lituris .

5. Lituræ bona carmina commendant, quia indicant esse emendata & scripta diligenter.

9. *Dedicata*. Donata, consecrata.

11. *Pectoris*. Amoris.

XVI.

Antiqua in pretio.

1. Fragmento quod vile putas, & inutile lignum,
2. Hæc fuit ignoti prima carina maris.
3. Quam nec Cyaneæ quondam potuêre ruinæ
4. Frangere, nec Scythici tristior ira freti,
5. Sæcula vicerunt: sed quamvis cesserit annis,
6. Sanctior est salvâ parva tabella rate.

VERS. 1. Quod vides navis fragmentum, ac putas vile esse lignum, est carina, seu trabs infima, navis Argûs, quæ Argo fuit prima ratis commissa mari adhuc ignoto & intentato.

3. Quam navim procellę ac tempestates gravissimæ excitatæ ad insulas Cyaneas non potuerunt frangere, hanc vicit vetustas. Cyaneæ, sunt insulæ duæ, seu potiùs scopuli, ad os Bosphori Thracii prope Pontum Euxinum, quem in sequenti versu Scythicum appellat fretum. Dictæ sunt etiam à veteribus Symplegades, Planetæ, Syndromades, quod eminus intuentibus videntur moveri loco & in se incurrere: ab incolis vocantur *Jarcazes*.

5. *Sed &c.* Quamvis sæculis & vetustate fracta ratis & victa sit: hæc tamen unica quæ superest tabula exigua & trabs, propter antiquitatem est venerabilior, quàm ipsa tota fuerit olim Argo salva, & recens: imò quam alia quælibet ratis integra. De Argo navi, & Argonautis dixi pag. 177.

XVII.

In gulosum.

1. Nihil est miserius, nec gulosius Sanctrâ:
2. Rectam vocatus cùm cucurrit ad cœnam,
3. Quam tot diebus noctibusque captavit;
4. Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,
5. Et utrámque coxam leporis, & duos armos:
6. Nec erubescit pejerare de turdo,
7. Et ostreorum rapere lividos cirros.
8. Dulci placentâ sordidam linit mappam:
9. Illic & uvæ collocantur ollares,

Et Punicorum pauca grana malorum,
Et lippa ficus, debilísque boletus.
Sed mappa cùm jam mille rumpitur furtis,
Rosos tepenti spondylos sinu condit,
Et devorato capite turturem truncum.
Colligere longâ turpe nec putat dextrâ
Analecta, quidquid & canes reliquerunt.
Nec esculenta sufficit gulæ præda;
Mist o lagenam replet ad pedes vino.
Hæc per ducentas cùm domum tulit scalas;
Séque obseratâ clausit anxius cellâ
Gulosus ille, postero die vendit.

VERS. 2. *Rectam*. Cœna recta, sive honesta liberalisque vocabatur ea, in qua cliẽtes cum patronis accumbebebant. Lib. II. Ep. 50. Lib. 3. Ep. 6. 24.

4. *Glandulas*. Sunt carnes quędam callosæ, circa collum apri, ac delicatæ.

6. *Coxam*. Coxa est posteriorum pedum pars superior: armus, anteriorum.

6. *Pejerare*. Negando se illum attigisse, quem tamen surripuit.

7. *Cirros*. Partes extremas quæ, instar cirrorum crispãtur in ostreis generosis. Vel pedunculos caudasque cancrorum, quæ, ut cirri, protenduntur. Cancri, squillæ &c. in ostreis etiam numerantur. *Lividos*. Elixos, inde enim lividum colorem habent.

8. *Linit* Inquinat: mappâ placentam furtivam involvendo. Legit Scriverius: *Buccis placentæ sordidam linit mappam*. Buccę panis, placẽtæ &c. sunt frustula demorsa: hęc frusta indebat in mappã.

9. *Ollares*. In ollis servatæ.

10. *Punicorum &c.* Lib. I. Epig. 38.

11. *Lippa* Matura. Tunc enim humor aquosus ex illa, ut ex oculis lipporum, fluit. *Debilis*. Non integer, truncus, semesus. *Boletus*. Lib. 3. Ep. 47.

13. *Spondylos*. Spondyli sunt vertebræ, è quibus constat dorsi spina. Has, agni v. g. aut vituli, vertebras arrosas suo ipse in sinu condit.

14. *Devorato*. Comeso Turturem cui est caput ablatum.

15. *Longa*. Dicũtur esse longæ furibus manus.

16. *Analecta*. Sunt reliquiæ quæ convivis excidunt, aut ab iis projiciuntur ἀναλέγω, *colligo*.

17 *Esculenta*. Non escas tantùm, & cibos furatur.

18. *Vino ad pedes*. Ex vino quod ad pedes miscetur: nempe in mensa servorum aut puerorum, qui ad pedes aliorũ

convivarum positi cænant & vile potant vinum. Vel: lagenam, quam habet paratam ad pedes, optimo vino implet.

19. *Ducentas scalas* Per ducentos gradus, quia prope tegulas habitat.

XVIII.

De natali die Lucani.

1. Hæc est illa dies, quæ magni conscia partûs,
2. Lucanum populis, & tibi, Polla, dedit.
3. Heu! Nero crudelis, nullâque invisior umbrâ:
4. Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

VERS. 2. *Polla.* Uxor Lucani fuit.

3. Crudelem te, Nero, qui hunc mori jusseris! Nullâ umbrâ, nullius cæde, majorem tibi invidiam concitasti. Natus est Lucanus Cordubæ in Hispania. Cum ipsi Nero invideret ob famam ingenii & eruditionis, sentiens hoc Lucanus de tollendo ipso Nerone conjuravit: re detectâ, morte multatus est. Pag. 69.

4. Alludens Martialis indicat Neronis vocem, qui cùm plurimos egregios cives impunè de medio sustulisset, ajebat se nescisse hactenus quantùm Imperatori liceret. Utinam, inquit Martialis, tibi tantum poëtam interficere non licuisset!

XIX.

De eodem.

1. Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
2. Lux redit: Aonidum turba favere sacris.
3. Hæc meruit, cùm te terris, Lucane, dedisset,
4. Mixtus Castaliæ Bætis ut esset aquæ.

VERS. 2. *Aonidum turba.* Musæ vocantur Aonides ab Aonia regione Bæotiæ, ubi maximè colebantur.

Sacris. Sacrificio in Lucani honorem faciendo.

4. Meruit ista dies, Lucani videlicet natalis, ut Bætis, (Hispanię flumen, Andalusiam, in qua est Corduba Lucani patria, perfluens, nunc *Guadalquivir*,) jungeretur cum aqua fontis Castalii, eodemque honore celebraretur. Fons Castalius est in Phocide ad radices Parnassi montis, Musis sacer.

XX.

De eodem.

1. Phæbe veni, sed quantus eras cùm bella canēti

2. Ipse dares Latiæ plectra secunda lyræ.
3. Quid tantâ pro luce precer?tu, Polla, maritum
4. Sæpe colas, & se sentiat ipse coli.

VERS. 1. *Veni*. Ad sacra, pro colendo natali die Lucani celebranda.

2. *Bella*. Civilia inter Cæsarem & Pompejum.

Canenti. Lucano. Scripsit versibus historiam belli civilis. Legitur in quibusdam codicibus *tonanti*: quæ vox indicat stilum Lucani inflatum, ac sæpe fragoris plus quàm dignitatis habentem.

2. *Secunda &c.* Cùm ipsi secundùm à Virgilio carminis Latini palmam concederes; cùm unum illi Virgilium anteferres. Plectrum est pecten seu instrumētum quo fila lyræ feriuntur: πλήττω, percutio.

4. *Colas*. Mariti memoriam sacris anniversariis sæpe recolas & renoves, atque adeo vivas diu: & ipse se à te coli, ubi ubi est, sentiat, & hac suavissimâ voluptate post obitum perfruatur.

XXI.

In obtrectatorem.

1. Cum Juvenale meo quæ me committere tētas,
2. Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
3. Te fingente nefas, Pyladen odisset Orestes:
4. Thesea Pirithoi destituisset amor.
5. Tu Siculos fratres, & majus nomen Atridas,
6. Et Ledæ poteras dissociare genus.
7. Hoc tibi pro meritis, & talibus imprecor ausis;
8. Ut facias illud quod mala lingua facis.

V. 1. *Committere*. Quasi pugnaturum componere: cōmitti enim & componi propriè dicuntur gladiatores certaturi. Quæ dissidii causas inter nos & inimicitiarum seris, quæ nostram conaris amicitiam discindere.

3. *Fingente nefas*. Criminante: odia inter amicos excitante fictis criminibus.

Pyladen Vide Lib. 6. Ep. 9.

4. *Thesea*. Vid. lib. 10. Ep. 11.

5. *Siculos fratres*. Nominātur illi à Strabone Lib. VI. Amphinomus & Anapias, qui ob mutuum amorem tota Sicilia fuere celeberrimi.

Atridas. Agamemnonem & Menelaum Atrei regis Mycænarum filios. *Majus nomen*. Illustriores Siculis istis fratribus.

6. *Ledæ genus* Castorem & Pollucem. Lib. V. Ep. 38.

8. *Ut facias &c.* Nempe ut pergas maledicere. Quid enim maledicentia odiosum hominibus magis & invisum?

XXII.

Acuta epigrammata.

1. Dulcia cùm tantũ scribas epigrãmata semper,
2. Et cerussatâ candidiora cute;
3. Nulláque mica salis, nec amari fellis in illis
4. Gutta sit; ô demens! vis tamen illa legi.
5. Nec cibus ipse juvat morsu fraudatus aceti;
6. Nec grata est facies, cui gelasinus abest.
7. Infanti melimela dato, fatuâsque mariscas:
8. Nam mihi, quæ novit pungere, Chia sapit.

V.2. *Cerussata*. Cerussa pigmentũ est eximii candoris, quo feminæ os oblinunt.
3. *Salis*. Ad oblectandum. *Fellis*. Ad pungendum.
5. Non delectat cibus nisi addatur aliquid acidum, quo gustus acuatur.
6. *Gelasinus*. Ita vocantur rugæ, quibus inter ridendum frons sulcatur: Gelasini etiam dicuntur illi dentes anteriores, qui ridendo nudantur. Denique est gestus omnis qui editur à ridente: γέλως, risus.
7. *Melimela*. Sic vocantur poma dulcia, & quasi mellita: μέλι, mel; μῆλον, pomum. Mariscæ sunt ficus insulsæ, & languidi saporis, fatuæ idcirco hîc dictæ.
8. *Chia*. Ficus advecta ex insula Chio, (est illa in Ægæo mari, nunc *Scio*,) quæ multũ salis, & acuti saporis habet.

XXIII.

Libro patronum quærit.

1. Apollinarem conveni meum Scazon,
2. Et si vacabit (ne molestus accedas)
3. Hoc qualecunque, cujus aliqua pars ipse est,
4. Dabis: hoc facetum carmen imbuant aures.
5. Si te receptum fronte videris totâ,
6. Noto rogabis ut favore sustentet.
7. Quanto mearum scis amore nugarum
8. Flagret: nec ipse plus amare te possunt.
9. Contra malignos esse si cupis tutus,
10. Apollinarem conveni meum Scazon.

V.2. Si erit otiosus, nolo enim molestum te illi esse: esses autem si feria occupatione districtum adires.

3. *Hoc &c.* Hunc libellum, cujus pars aliqua ipse est, siquidem ejus nomen in eo legitur; in hoc scilicet epigrammate: vel quia ipse librum emendaverat.

4. Illius aures imbuant hoc meum carmen. Videtur esse hypallage, pro *Carmen aures imbuat*, id est, impleat: auribus avidis, & attentis hauriatur. Sic animus dicitur imbui opinione, doctrinâ.

5. Si te videris ab eo accipi fronte penitus exporrectâ & hilari, eum rogabis ut solito favore tueri te pergat.

XXIV.

Aper dono missus.

1. Tuscæ glandis aper populator, & ilice multa
2. Jam piger, Ætolæ fama secunda feræ,
3. Quem meus intravit splendēti cuspide Dexter,
4. Præda jaces nostris invidiosa focis.
5. Pinguescant madido læti nidore Penates,
6. Flagret & exciso festa culina jugo.
7. Sed coquus ingentem piperis consumet acervũ,
8. Addet & arcano mixta Falerna garo.
9. Ad dominum redeas, noster te non capit ignis,
10. Conturbator aper: viliùs esurio.

VERS. 1. *Tuscæ &c.* Qui glande silvarum Tusciæ pastus es. In Tuscia, *la Toscana*, Italiæ parte, apri erant præstantes.

2. *Piger.* Ob adipem & saginam.

Ætolæ &c. Proximus Ætolo illi apro, quem Meleager occidit. Vide Lib. Spectac. Ep. 14 Omnium ferocissimus secundùm aprum Ætolum.

3. *Intravit.* Intrante & adacto per medium corpus venabulo, interfecit.

Dexter. Martialis amicus quidam.

4. *Invidiosa.* Quæ mihi aliorum accerses invidiam; invidebitur enim mihi penes quem regiæ istæ sint dapes. Nobis onerosa & gravis.

5. Age igitur, tam opimus cibus, ut par est, torreatur, & mei Penates (erant Dii domestici, quorum simulacra prostabant ad focum) rudes, inculti, nec lautis id genus opsoniis assueti, fumo istius apri madeant ac pinguescāt. Fuligo & nidor pingue quiddam & unctum habent.

6. *Jugo.* Lignis è montis jugo excisis.

8. *De garo.* Vide Lib. VI. Ep. 65. *Arcano.* Clam infuso. De vino Falerno dictum pag. 43. 123.

9. Non capit te angusta mea culina, egentior sum

quàm

quàm ut te condiam pro dignitate.

10. *Conturbator.* Quasi decoctor, qui faceres ut ego conturbare cogerer, & omnes meas fortunas unum in opsonium conferre.

Vilius esurio. Fames mea placari poteſt, ac ſolet, viliori cibo & minoris impenſæ.

XXV.

Lectorem qualem velit.

1. Sic Tiburtinæ creſcat tibi ſilva Dianæ,
2. Et properet cæſum ſæpe redire nemus:
3. Nec Tarteſſiacis Pallas tua, Fuſce, trapetis
4. Cedat, & immodici dent bona muſta làcus:
5. Sic fora mirentur, ſic te palatia laudent,
6. Excolat & geminas plurima palma fores:
7. Otia dum medius præſtat tibi parva Decēber,
8. Exige, ſed certâ, quos legis, aure, jocos.
9. Sciret libet verum: res eſt hæc ardua; ſed tu
10. Quod tibi vis dici, dicere, Fuſce, potes.

VERS. 1. Precor, optoque ut ſilva cæſa, quàm prope Tibur habes, (de Tibure actum pag 39. 213 216.) cito revireſcat; ut Pallas tua, id eſt, olivæ tuæ, Pallas enim oleę inventrix, non cedant trapetis Tarteſſiacis, hoc eſt, tantam olei copiam tibi reddant, quantam exprimunt è ſuis oleis trapeto, ſeu prelo & molæ ſubjectis Hiſpani prope oppidum Tarteſſum. Hæc, inquam, precor tibi omnia, eâ lege & conditione, ut meum libellum evolvas, expendáſque.

Tarteſſiacis. Tarteſſus fuit olim oppidum Hiſpaniæ Bæticæ, ad oram maritimam; prope fretum Gaditanum, & vocabatur *Tariffa*, cùm illud à Mauris Hiſpani receperunt, nunc eſt dirutum. Sunt qui Tartaſſum velint eſſe urbem primariam Gadium inſulæ, nunc *Caliz* & *Cadix*.

4. *Lacus.* Sunt ingentia vaſa & dolia, quæ liquorem à trapetis expreſſum excipiunt.

5. *Mirentur.* Ter dicentem & cauſas agentem. Erat ille orator bonus. Fora Romæ plurima erant. Lege pag. 33. 78. *Palatia.* Aula, Imperator, aulici.

6. Palmæ præfigebantur janius cauſidicorum qui viciſſent cauſam.

7. *Medius December.* Tunc enim agebantur Saturnalia, & ſiebat forum.

8. *Exige.* Examina, excute. *Certâ aure.* Certo & ſagaci judicio.

9. 10. Pervelim veritatem ex te reſcire: aperi mihi candidè & verè quid ſentias de

meis epigrammatis & jocis. Scio rem esse arduam Potest hoc ipsum exponi quasi à Fusco diceretur. Rem magnam petis, ô Martialis: veritatis odium parit. Sic est, (reponit Martialis:) tu tamen potes id mihi dicere, quod tibi velles dici, si ipse quempiam rogares quid de aliqua causa à te perorata sentiret: dic mihi quod tibi dici velles; id est, lauda me, ut velles laudari.

XXVI.

Villa sterilis.

1. Raucæ cortis aves, & ova matrum,
2. Et flavas medio vapore Chias,
3. Et fetum querulæ rudem capellæ,
4. Nec jam frigoribus pares olivas,
5. Et canum gelidis olus pruinis
6. De nostro tibi rure missa credis?
7. O quàm, Regule, diligenter erras!
8. Nil nostri, nisi me, ferunt agelli.
9. Quidquid villicus Umber, aut colonus,
10. Aut rus marmore tertio notatum,
11. Aut Tusci tibi, Tusculíve mittunt;
12. Id totâ mihi nascitur Suburra.

VERS. 1. *Aves.* Callinas, columbas, anates &c. quæ in rustica strepitant corte. *Matrum.* Galinarum.

2. Et ficus Chias (de quibus Ep. 21.) medioeri ac temperato calore! vel, meridiano sole, siccatas. 3. Hœdum.

4. Et olivas jam frigore contractas, ac ei ferendo non pares.

7. *Diligenter.* Quasi dedita opera, & dissimulans ruris mei notam sterilitatem.

9. *Umber.* Umbria, pars Italiæ ad mare Adriaticum, nunc vocatur *il Ducato di Spoleto*.

10. *Marmore.* Lapide. Ad singulos mille passus lapis in via publica erigebatur, quo in lapide locorum intervalla & leucæ notabantur. pag. 39.

11. *Tusci, Tusculi.* Subaudi, coloni, clientes Tusculum urbs aliàs Latii, nunc Campaniæ Romanæ; *Frascati.* Tuscia, Italię pars, *la Toscana.*

12. Id omne in urbe, in vico Suburra, emo. De Suburra notam habes in Epig. 15. Lib. II.

XXVII.

Laudat currendi exercitationem.

1. Attice, facundæ renovas qui nomina gentis,

2. Nec finis ingentem conticuisse domum:
3. Te pia Cecropiæ comitatur turba Minervæ,
4. Te secreta quies, te sophos omnis amat.
5. At juvenes alios fracta colit aure magister,
6. Et rapit immeritas sordidus unctor opes.
7. Non pila, non follis, non te paganica thermis
8. Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes:
9. Vara nec injecto ceromate brachia tendis,
10. Non harpasta vagus pulverulenta rapis:
11. Sed curris niveas tantũ prope Virginis undas,
12. Aut ubi Sidonio taurus amore calet.
13. Per varias artes, omnis quibus area fervit,
14. Ludere, cùm liceat currere, pigritia est.

V. 1. *Attice*. Erat è stirpe Pomponii Attici, cujus extat vita apud Corneliũ Nepotẽ.

2. Qui non finis ut laus Atticorum in tua domo conticescat: qui gloriam & famam eruditionis, à majoribus partam, egregiè sustines.

3. Semper habes in tuo comitatu Athenienses philosophos. Cecrops fuit rex primus Atheniensium Minerva litterarum præses.

4. Colunt, amantque te, qui ab omni ambitione & negotiis remoti, otium sectantur. Te sophi, id est, sapientes omnes ambiunt. Sophos, grȩca terminatio, pro sophus; σοφὸς, sapiens, philosophus.

5. At alios juvenes, tui videlicet dissimiles, magister aliquis, qui fractas & contusas plagis aures habet, excolit, docetque illos pugilatum, sive artem athleticam. Pugiles, cùm inter se luctantur, ferè caput, auresque adversariorum petunt. Voces illæ *fracta aure*, possunt referri ad aures juvenum crebro exercentis magistri pulsu, vel prȩceptis, contritas.

6. Spoliat illos unctor opibus quas non meretur. In palæstris præsto erant servi, qui corpora sudore diffluentia fricarent, ungerentque; unctores & aliptæ dicebantur, ac plurimam à pugilibus pecuniam corradebant, homines vilissimi.

7. *Paganica* Erat pila quædam, plumâ vel tomento farta, quam nudis manibus rustici pulsare in pagis solebãt, unde illi nomen paganicæ. Pag. 193.

8. *Præparat*. Antequam in thermis corpora lavarent, quod paulò ante cœnam factitabant, aliquâ exercitatione utebantur, maximè pilâ pulsanda, folle, &c.

Nudi stipitis. Aliud exercitationis genus; Pali defigebantur in terram, ita ut sex

pedibus extarent humo: hos cominus sudibus, id est, baculis ligneis; eminus, telis & jaculis, tanquam si veri hostes fuissent petebāt. *Ictus hebes*. Quia non ferro sed ligno, sive ligneis gladiis & telis, lignum & stipirem lacessebāt, hostis veri simulacrum.

9. Non injicis, non allinis tuis brachiis ceroma, ut luctteris. Qui luctabantur, varis, id est, diversis, contortis, divaricatis brachiis dejicere se nitebantur; cùm quæ nudi ferè pugnarent, oleo quodam crasso (ceroma vocabatur, de quo vide Lib. IV. Ep. 4.) corpus inungebant.

10. *Harpastâ*. Vide Lib. IV. Epig. 14.

11. 12. Sed te tātùm exerces cursu, ad aquam Virginem (de illa dictum Lib. V. Epig. 20.) vel ad porticum Europæ (de qua vide Epig. 12. Lib. 2.) ubi Jupiter pingitur mutatus in taurum, & vehens Europam regis Sidoniorum filiam.

13. Cùm alicui liceat currere, ille si malit variis artibus quibus area, id est Campus Martius & palæstræ fervent, ludere; dicendus piger est: pigritia mera est usurpare alios ludos; sola currendi exercitatio plena est alacritatis & utilitatis, ac ceteris est meritò præferenda. Vulgò legitur: *Omnis quibus area servit*: lego, fervit à fervo, fervis, quo poëtæ utuntur pro, ferveo, ferves.

XXVIII.

Malè concinnus.

1. Sordidior cœno cùm sit toga, calceus autem
2. Candidior primâ sit tibi, Cinna, nive:
3. Dejecto quid, inepte, pedes perfundis amictu?
4. Collige, Cinna, togam; calceus, ecce perit.

V. 3. Meritò reprehendit Cinnam, qui majorem calceorum, quàm togæ rationem haberet: vel, qui inquinaret, perderétque calceos, ut togam malè ostentaret, ac longo fluentem syrmate per cœnum traheret.

XXIX.

A malis aliquid boni fieri potest.

1. Quo possit fieri modò, Severe,
2. Ut vir pessimus omnium Charinus
3. Unam rem bene fecerit, requiris?
4. Dicam, sed citò. Quid Nerone pejus,
5. Quid thermis melius Neronianis?

6. Non deest protinus ecce de malignis,
7. Qui sic rancidulo loquatur ore:
8. Ecquid tu Domini Deique nostri
9. Præfers muneribus Neronianas?
10. Thermas præfero balneis Charini.

V. 3. *Unam rem*. Thermas populo utiles.
4. *Dicam*. Respondet exemplo. Nero fuit pessimus, optimas tamen thermas extruxit. Quid essent Thermæ explicui pag. 5.
6. Video non defuturos quosdam ex invidis & maligni gnis, qui omnia in pejorem partem interpretantur, qui me accusent quasi præferam Neronis thermas operibus publicis à Domitiano in usum & gratiam populi extructis: ego verò id non ago: prefero tãtùm Neronianas thermas balneis Charini hominis impuri & obscuri, Domitiani munera colo & veneror. Ille se Deum vocari, ut jam dixi, jusserat.

XXX.

Domus dives, pauper dominus.

1. Cùm pluvias madidũque Jovẽ perferre negaret,
2. Et rudis hibernis villa nataret aquis;
3. Plurima, quæ posset subitos defendere nimbos,
4. Muneribus venit tegula missa tuis.
5. Horridus, ecce, sonat Boreæ stridore Decẽber;
6. Stella, tegis villam, non tegis agricolam.

V. 1. *&c.* Cum mea villa rudi & agresti opere structa undique perplueret, misisti ad me tegulas, quibus pluviam arcerem: tecta est & secura nunc villa; sed ego ejus dominus, & mei coloni, nudi adhuc sumus, nos tege.
Agricolam. Villę dominũ. qui agrum & domum colit.

XXXI.

Nasus homicida.

1. Nostri mortiferum quæstoris, Castrice, signum?
2. Est operæ pretium discere theta novum.
3. Exprimeret quoties rorantem frigore nasum,
4. Lethalem juguli jusserat esse notam.
5. Turpis ab inviso pendebat stiria naso,
6. Cùm staret madidâ fauce December atrox:

7. Collegæ tenuêre manus: quid plura requiris?
8. Emungi misero, Castrice, non licuit.

Vers. 1. 2. Quæstor quidam, homo crudelis & in proscriptionibus, tempore, ut ajunt, Vitellii, versatus, cùm aliquem vellet interfici, hoc dabat lictoribus suis signum, ut nasum sibi emungeret. Is cùm versaretur per hiemem inter amicos aliquando, ac nasus illi muco & stiria gravis esset, manum naso admovit, quasi emuncturus. Qui astabant, ferale signum veriti, eum prohibuerūt, atque adeo mucosum & fœde stillantem nasum circumferre coactus est, vetitusque nasum sibi abstergere, qui jugulum aliis præcidebat. Sententia primi hujus distichi est: ô Castrice, numquid audivisti de signo, quo utebatur quæstor ad homines condemnandos? juvat novam hanc hominum morti addicendorum significationē, & quasi Theta, tibi narrare.

Quæstoris. Quæstores apud Romanos alii dicti sunt *Capitales*; eorum erat in parricidia, perduellionem, & alia crimina inquirere: abrogati sunt anno U.C 465. & eorum munus Triumviris Capitalibus demandatum. Alii *Ærarii*, sive *Urbani*; præerant ærario, curabāt vectigalia, &c. Alii *Militares*: annonam & stipendia exercitui suppeditabant, manubias recipiebant, &c. Alii denique *Provinciales*: Vectigalia, tributa, portoria, frumenta, colligebant &c. Quæstura primus ad honores alios gradus erat: eam capiebat nemo nisi annos circiter 28. natus, & nisi stipendia per annos decem fecisset.

Theta In Græcia, judices reum condemnaturi, litteram Θ in tabellis scribebant, quia prima litt. est vocis Θάνατος, mors. Apud Latinos adhibebatur condemnandis reis littera C. absolvendis A.

4. *Juguli.* Feriendi, secandi; hominis necandi.

6. Cùm pluvius December malas tusses faucibus & epiphoras, importaret.

7. *Collegæ.* Alii quæstores: collegæ vocantur qui eumdem gerunt magistratum, aut munus.

XXXII.

Servi monstrorum similes.

1. Tantus es, & talis, nostri Polypheme Severi,
2. Ut te mirari possit & ipse Cyclops.
3. Sed nec Scylla minor: quod si fera mōstra duorū
4. Junxeris, alterius fiet uterque timor.

Severus, Martialis amicus, servum habebat miræ ma-

gnitudinis, quem idcirco Polyphemum vocaverat: eidem erat ancilla æquè procera, & mirè deformis, eam Scyllam vocitabat. Affirmat vates, si jungantur ambo, & opponantur, alterum alteri metuendum & horridum fore, ita ut non aliis tantùm & ignotis, sed sibi ipsis terrori esse possint. De Polyphemo dictum pag. 207. Scylla verò, fuit monstrũ in mari Siculo, Charybdi oppositum: Virgilio III. Æneidem.

Vers. 1. Polypheme, mancipium amici mei Severi, tam insuetatę magnitudinis ac deformitatis es, ut movere admirationem vero Cyclopi Polyphemo posses.

3. *Minor*. Minùs procera, & deformis. *Monstra duorum*. Id quod ambo habent portentosum & horribile: proceritatem ac deformitatem.

XXXIII.

Morbus ex ficto verus.

1. Discursus varios, vagùmque mane,
2. Et fastus, & ave potentiorum,
3. Cùm perferre patíque jam negaret,
4. Cœpit fingere Cælius podagram:
5. Quam dum vult nimis approbare veram,
6. Et sanas linit obligatque plantas,
7. Incedítque gradu laborioso;
8. (Quantùm cura potest, & ars doloris!)
9. Desit fingere Cælius podagram.

Vers. 1. *Vagum mane*. Salutationes matutinas, cùm clientes patronos salutaturi vagantur per totam urbem.

5. Dum contendit probare omnibus verè se podagra laborare.

7. *Laborioso*. Difficili, molesto, lento & cespitante.

8. *Ars doloris*. Industria in fingendo scitè, quem verè non habeas, morbo ac dolore.

9. Reipsa podagrâ laboravit; ita ut non esset opus fingere: didicit podagrâ laborare. *Desit*. Desiit.

XXXIV.

Filii pietas in patris funere.

1. Hic jacet ille senex Augustâ notus in aulâ,
2. Pectore non humili passus utrumque Deum:
3. Natorum pietas sanctis quem conjugis umbris
4. Miscuit: Elysium possidet umbra nemus.
5. Occidit illa prior viridi fraudata juventâ.

P iv

6. Hîc prope ter ſenas vixit Olympiadas.
7. Sed feſtinatis raptum tibi credidit annis,
8. Adſpexit lacrymas quiſquis, Etruſce, tuas.

VERS. 1. *Senex.* Etruſcus. Ep. 58. lib. 6.

2. *Utrumque Deum.* Faventem & iratum Jovem, proſperam & adverſam Fortunam forti animo paſſus. Quidam explicant hoc de Caligula, vel de Nerone & Claudio Imperatoribus, quos Romani in Deos retulerant pro more, ſub quibus ita ſe geſſerat ut magnas opes colligeret, ac invidiam effugeret. Alii de uno, eodemque Domitiano, qui iratus Etruſcum ejecit in exilium; poſtea placatus revocavit.

4. Pro *umbra.* Legunt nonnulli *ambo*, in accuſandi nempe caſu. Elyſii campi ambos nunc habent: obierunt ambo.

6. *Ter ſenas.* Annos 72. Quid eſſet Olympias explicui pag. 104. Ep. 35. Lib. IV. Licèt ſit ſpatium annorum quatuor, eam tamen aliquando poëtæ pro quinquennio & Romano luſtro accipiunt. Atque ita vixerit Etruſcus annos ferè 90. quod Statius aſſerit, ut dixi lib 6. ep. 58.

7. Sed quiſquis tuas, ô Etruſce fili, de patris obitu lacrymas vidit, is eum non ſenectute ſummâ, ſed juvenem, & immaturâ morte raptum putet: adeo piè illum luges.

XXXV.

Mundi civis.

1. Coſmicos eſſe tibi, Semproni Tucca, videris:
2. Coſmica, Semproni, tã mala, quàm bona ſunt.

VERS. 2. *Coſmicos.* Græca vox eſt, à *κόσμος*, mundus. Stoïci affectabant hanc appellationem, ut Coſmici, hoc eſt, mundi cives dicerentur, erat enim hoc eorum effatum: *Omne ſolum forti patria eſt.* Tucca, Socraticus videri volens, ſe Coſmicum jactabat: bene eſt, inquit vates, civem te mundi eſſe dicis, at in mundo multa bona, mala itidem multa, imò plura ſunt; multi ſunt in tanta orbis civitate cives peſſimi. Vide ne unus iſtorum ſis.

XXXVI.

Amico poëtæ mittit carmina.

1. Muneribus cupiat ſi quis contendere tecum;
2. Audeat hic etiam, Caſtrice, carminibus.
3. Nos tenues in utroque ſumus, vincíque parati:

4. Inde sopor nobis, & placet alta quies.
5. Tã mala cur igitur dederĩ tibi carmina, queris?
6. Alcinoo nullum poma dedisse putas?

VERS. 1. 2 Ita dives es, ut nemo tecum audeat certare muneribus; ita doctus, ut nemo contendere carminibus. Itaque si quis velit te provocare muneribus, aut versibus, utrumque temerè faciet, ac irrito conatu.

4. Hinc fit ut quiescam, & dormire malim, quàm laborare versibus tibi mittendis.

5. Cur igitur præter consuetudinem hæc tibi mitto carmina?

6. Alcinous rex Phæacum in insula Corcyra (*Corfù*) inter Italiam & Epirum sita, hortos habuisse dicitur cultissimos, & pomis omnibus refertos. Ad eum tamẽ missa sunt aliquãdo ab amicis poma, inquit Martialis, & quidem iis quibus abundabat, deteriora, quæ ille bonam in partem accepit: sic tibi homini erudito inerudita mitto carmina.

XXXVII.

Aut dandum, aut citò negandum.

1. Primum est, ut præstes, si quid te, Cinna, rogabo;
2. Illud deinde sequens, ut citò, Cinna, neges.
3. Diligo præstantem; non odi, Cinna, negantem:
4. Sed tu nec præstas; nec citò, Cinna, negas.

XXXVIII.

Amicus fidelis.

1. Maximus ille tuus, Ovidi, Cesonius hic est;
2. Cujus adhuc vultum vivida cera tenet.
3. Hunc Nero damnavit; sed tu damnare Neronẽ
4. Ausus es, & profugi, non tua, fata sequi.
5. Æquora per Scyllæ magnus comes exulis isti;
6. Qui modò nolueras consulis ire comes;
7. Si victura meis mandantur nomina chartis,
8. Et fas est cineri me superesse meo:
9. Audiet hoc præsens, venturáque turba; fuisse
10. Illi te, Senecæ quod fuit ille suo.

VERS. 1. Maximus Cæsonius, vir consularis, à Nerone damnatus, & in exilium pulsus, habuit voluntarium exilii comitem Ovidium quemdam, non

illum poëtam vulgò notum, sed amicum Martialis, ad quē hi versiculi, cum imagine cerea Cæsoni in exilio mortui, videntur à vate nostro missi. *Hic est*. In ea scilicet effigie cerea quam ad te mitto; vel quam tu ad me mittis.

3. *Damnare Neronem*. Quasi rem injustam faceret, Cæsonium pellendo in exilium.

4. *Non tua fata*. Quia tu damnatus exilio non eras.

Profugi. Cæsonii fugientis, exulis; eum comitando.

5. *Æquora per Scyllæ*. Per mare Siculum, ubi Scylla & Charybdis, duæ voragines famosæ. *Isti*. Ivisti.

6. Cæsonius post consulatum, in Africam fuerat missus, ut illi præesset, cum secutus nō erat Ovidius, at exulantem secutus est. Amicus nimirum certus in re incerta, & afflicta fortuna cernitur.

7. 8. Si eorū nomina quos meis versibus mando, victura sunt, & apud posteros celebranda: si mea fama mihi mortuo superstes erit.

9. 10. Prædicabo te talem erga illum fuisse, qualis ille fuerat erga suum amicum Senecam: te eamdem erga Cæsonium fidem adhibuisse in tuenda amicitia, quam ipse Cæsonius erga Senecam adhibuerat: ut enim Cæsonius damnatum Senecam, & à Claudio Imperatore in Corsicam relegatum est secutus; ita tu Cæsonium exsulem comitatus es. *Seneca*. Lib. I. Ep. 53. IV. 32.

XXXIX.

Romanus Pylades.

1. Facundi Senecæ potens amicus,
2. Caro proximus aut prior Sereno,
3. Hic est maximus ille, quem frequenti
4. Felix littera paginâ salutat.
5. Hunc tu per Siculas secutus undas,
6. O nullis Ovidi tacende linguis,
7. Sprevisti Domini furentis iras.
8. Miretur Pyladen suum vetustas,
9. Hæsit qui comes exuli parentis:
10. Quis discrimina comparet duorum?
11. Hæsisti comes exuli Neronis.

VERS. I. Ordo est. Hic est, in hac imagine expressus, (vide superius Epigr.) ille Maximus Cæsonius, amicus Senecæ, quem Seneca aut proximè post Serenum sibi carissimum, aut illo etiam magis amavit.

3 *Quem frequenti &c.* Ad quem maximum tot episto-

las scripsit Seneca.

7. *Domini*. Neronis.

8. *Pyladen*. Vide Epig. 9. Lib. 6.

9. *Exuli parentis*. Oresti, à parente sua pulso. Orestes cùm audivisset Clytemnestrã Ægistho adultero seipsam ac regnum suum dedidisse, matrem timens, ac Deos consulturus, domo profugit: mox tamen reversus matrem & adulterum interemit.

10. 11. Quis par fuisse dicat periculum amborum, Pyladis nempe ac tuũ? vel, Orestis ac Cæsonii. Orestes à matre pellebatur, Cesonius à Nerone immanissimo tyranno: Pylades nihil habebat à Clytemnestra metuendũ; tu meritò metuebas, ne in te quoque sæviret Nero. Itaque Pyladen longo intervallo superasti.

XL.

Munus utile sit.

1. Commendare tuũ dũ vis mihi carmine munus,
2. Mæonióque cupis doctius ore loqui;
3. Excrucias multis pariter me, téque diebus;
4. Et tua de nostro, Prisce, Thalia placet.
5. Divitibus poteris Musas, elegósque sonantes
6. Mittere: pauperibus munera pexa dato.

VERS. 1. 2. Promisisti aliquid mihi muneris, quod ut exoines, cogitas illi jungere carmina elegantia, ipsis Homericis præstantiora. Homerus Mæonius vocatus est vel à patre Mæone, vel à patria Lydia, in Asia minori, quæ dicta quoque fuit Mæonia.

3. 4. Tu mihi ac tibi incõmodus es; maceras te condendis versibus; defraudas me tuis muneribus. Placet tibi tua Musa, de nostro incommodo: versus: cum tua voluptate magna facis, sed cum meo detrimento & impendio; interim enim tuis muneribus nõ fruor. Mallem statim mitteres munera, carmina omitteres. Sic Terentius ait: *Olet de meo*, id est, meis sumptibus & impensis unguẽta cõparat.

5. 6. Serva tua ista munera ornata, & carmina divitibus; at pauperibus, qualis ego sum, da munera utilia: mitte illis non versus, & bona verba, sed bonas & bene pexas vestes. Ea vox *pexus* pro lauto & compto sumitur, & præcipuè in re vestiaria usurpatur. Pag. 127. 131. *Elegos*. Pag. 154.

XLI.

Valetudinem amico restitutam gratulatur.

1. Doctorum Licini celeberrime Sura virorum,
2. Cujus prisca graves lingua reduxit avos:

3. Redderis, heu! quanto fatorum munere nobis,
4. Gustatâ Lethes pænè remissus aquâ!
5. Perdiderant jam vota metum, securâque flebat
6. Tristitia, & lacrymis jámque peractus eras.
7. Non tulit invidiam taciti regnator Averni;
8. Et raptas fatis reddidit ipse colos.
9. Scis igitur quantas hominũ mors falsa querelas
10. Moverit, & frueris posteritate tuâ.
11. Vive velut rapto, fugitivâque gaudia carpe:
12. Perdiderit nullum vita reversa diem.

VERS. 1. Licinus Sura vir fuit eloquentissimus & eruditissimus.

2. Qui antiqua & germana eloquentia tua, revocas & repræsẽtas nobis priscos illos oratores, majores nostros.

4. *Lethes*. Lethe fluvius est inferorum, cujus aqua, eorum omnium, quæ quis apud apud superos egisset, oblivionem afferebat: λήθη, oblivio. Ordo verborum est iste: remissus, & redonatus nobis aquâ Lethes propemodum gustatâ: hoc est, instanti morti ereptus.

5. 6. Jam vota faciebamus pro tua incolumitate sine metu eam non impetrandi, ut sine spe impetrandi, quia conclamata videbatur, ac deplorata. Secura tristitia vocatur quæ nihil habet quod perdat, jam enim perditus, & ut ait postea, *peractus*, id est, conclamatus ac depositus omniũ lacrymis Licinius plorabatur. *Jamque*, pro *jam*, ponitur, ut *dumque*, pro *dum*. Lib. 9. Ep. 46. X. 44.

7. Non potuit Pluto Silentum & Umbrarum rex, ferre convicia quibus obruendum se videbat, si te damnaret leto, itaque colos jam ereptas Fatis, id est hoc in loco, Parcis, quæ Fatorum jussu vitæ nostræ spatium metiuntur, (pag. 210.) ipsis reddidit, ac longiorem tibi vitam ut nerent, imperavit.

9. *Falsa*. Falso vulgata.

10. *Frueris &c.* Frueris vivus ea gloria, quam olim mortuus apud posteros consequuturus es.

12. *Perdiderit* Auctor tibi sum ut nullum vitę tibi restitutæ diem perdas; sed omnes bene colloces, & genio indulgeas.

XLII.

Cœna ambulatoria.

1. Cùm mensas habeat ferè trecentas,

2. Pro menſis habet Annius miniſtros:
3. Tranſcurrunt gabatæ, volántque lances.
4. Has vobis epulas habete lauti,
5. Nos offendimur ambulante cœnâ.

VERS 1. Annius licet menſas plures habeat: in iis tamē cibos convivis nullos ſtabiles apponit, ſed jubet eos offerri à miniſtris tranſcurrentibus, qui ſic prætervolant, ut non dent ſpatium ac moram dapes accipiendi.

3. *Gabatæ.* Genus eſt lancis concavæ. *Lances.* Vaſa eſcaria latiora.

4. *Lauti.* Divites, qui oculos ferculorum quaſi ſcena gaudetis paſcere; nos tenuiores aliud quærimus.

XLIII.

Dona ruſticana.

1. Parva ſuburbani munuſcula mittimus horti:
2. Faucibus ova tuis; poma, Severe, gulæ.

VERS 2. *Faucibus.* Ova enim raucis vel exulceratis faucibus medentur: poma, famem acuunt.

XLIV.

Liber vivus.

1. Mercari noſtras ſi te piget, Urbice, nugas?
2. Et laſciva tamen carmina noſſe libet:
3. Pompejum quæras (& noſti forſitan) Auctum,
4. Ultoris primâ Martis in æde ſedet.
5. Jure madens, varióque togæ limatus in uſu,
6. Non lector meus hic, Urbice, ſed liber eſt.
7. Sic tenet abſentis noſtros cantátque libellos;
8. Ut pereat chartis littera nulla meis.
9. Denique, ſi vellet, poterat ſcripſiſſe videri;
10. Sed famæ mavult ille favere meæ.
11. Hūc licet à decima (nec enī ſatis ante vacabit)
12. Sollicites: capiet cœnula parva duos.
13. Ille leget bibe tu: nolis licet, ille ſonabit;
14. Et cùm, jam ſatis eſt; dixeris: ille leget.

VERS. 1. 2. Si non vis emere mea epigrammata, & cupis tamen cognoſcere qualia ſint, indicabo tibi hominem qui ea memoriter omnia tenet, à quo illa audire poſſis.

3. Quære Pompejum Au-

ctum, & eum forsitan nosti: habitat in aditu templi Martis ultoris. Primum forum, prima via, &c. sæpe significat initium fori, viæ, &c. Templum Martis ultoris ædificatum ab Augusto fuit, ex voto quod ediderat Philippensi prælio, si Julium Cæsarem ulcisceretur, ejus percussoribus interfectis.

5. *Jure madens.* Pompejus Auctus juris civilis scientiâ planè imbutus est, non leviter tinctus. *Togæ &c.* Exercitatissimus idem est in forensibus causis.

6. Non tam est lector meorum versuum, quam vivens liber: omnes enim memoria comprehensos tenet.

7. *Nostros absentis.* Meos, etsi absim: legitur etiam *absentes*, id est, non inspectos, non præsente libro.

8. Ut ne minima quidem syllaba quæ sit in meis chartis, aut littera, ipsi excidat.

10. Mavult me illorum auctorem haberi, quos vindicare sibi posset, ac jactare pro suis.

12. Licebit illum provoces; poteris illum provocare ad mea carmina tibi recitanda e vocare ad cœnam circa horam ab orto sole decimam. Ep. 89. Lib. I. 7. IV.

13. *Sonabit.* Recitabit, etiam injussus, etiam desinere monitus; ita illos amat.

XLV.

Lector judex.

1. Gratum est, quod Celeri nostros legis, Aucte, libellos,
2. Si tamen & Celerem quod legis, Aucte, juvat.
3. Ille meas gentes, & Celtas rexit Iberos,
4. Nec fuit in nostro certior orbe fides.
5. Major me tanto reverentia turbat: & aures
6. Non auditoris, judicis esse puto.

V. 2. Si tamen illum ea lectio, mea carmina delectant.

3. *Meas.* Hispanas. Celtiberiam proconsul administraverat. De Celtiberis facta mentio pag. 58.

4. Nec in nostra Hispania fuit quisquam majori integritate & fide.

5. Quo major & venerabilior est hominis dignitas ac virtus, eò magis revereor illius judiciū; eò gravius perturbor; cùm illi mea carmina recitantur, nec tam illum auditorem esse, quàm judicem censeo.

XLVI.

Parva munera & ambitiosa.

1. Omnia misisti mihi Saturnalibus, Umber,
2. Munera, contulerant quæ tibi quinque dies;
3. Bis se nos triplices, & dentiscalpia septem:

4. His comes accessit spongia, mappa, calix;
5. Semodiùsque fabæ cum vimine Picenarum,
6. Et Laletanæ nigra lagena sapæ:
7. Parváque cum canis venerunt coctana prunis,
8. Et Libycæ fici pondere testa gravis.
9. Vix puto triginta nummorum tota fuisse
10. Munera, quæ grandes octo tulêre Syri.
11. Quantò commodiùs nullo mihi ferre labore
12. Argenti potuit pondera quinque puer?

VERS. 1. Ordo est: misisti mihi omnia munera, quæ tibi contulerant, congesserant, dies quinque, Saturnalibus, id est, per festa Saturnalia, quę diebus quinq; peragũtur.

3. *Triplices* Subaudi, pugillares: qui à tribus foliis seu tabellis, triplices: à quinque quincuplices, &c. dicebantur. *Bissenos*. Duodecim.

Vimine. Vase vimineo pleno Picenarum olivarum. Picenus ager oleis abundat Pagina 55. 206.

6. *Laletanæ sapæ*. Vini cocti pessimi, è Laletania, Hispaniæ Tarraconensis regione, advecti. Sapa est propriè vinum decoctum ad tertias; id est, ita ut ejus tertia tantùm pars supersit.

7. *Coctana*. Ficus quædam sunt. Cana vocantur pruna, hoc est, rugosa, durata sole aut igne.

9. *Vix puto* hęc omnia munera valuisse triginta nummos sestertios: hoc est tres libras Turonicas, sive unum, ut ajunt, Gallicum scutatum, quem Romanus tribus admodum assibus superat.

10. *Syri*. Servi è Syria.

12. *Pondera quinque* Quinque libras. Pag. 137. *Puer*. Servulus.

XLVII.

Somnia damnosa.

1. Semper manè mihi de me mera somnia narras,
2. Quæ moveant animum solliciténtque meum.
3. Jam prior ad fæcem, sed & hæc vindemia, venit;
4. Exorat noctes dum mihi saga tuas:
5. Consumpsi, salsásque molas, & thuris acervos;
6. Decrevêre greges, dum cadit agna frequens.
7. Non porcus, non cortis aves, non ova supersunt:
8. Aut vigila; aut dormi, Nasidiene, tibi.

VERS. 1. 2. Semper mihi dicis manè, te aliquid infaustum somniasse de me.

3. 4. Ego, dum per sagam,

id eſt, fœminam ſomniorum interpretem, & magicæ artis peritam, expiare conor illa infauſta ſomnia, & exorare ſuperos, ne quid illa mihi afferant detrimenti, vinũ prioris vindemiæ, imò hujus anni, libationibus & ſacrificiis totum, ad fecem uſque, conſumpſi.

5. Mola ſalſa, erat far toſtum, ſale permixtum, quo arã & victimas cõſpergebant.

6. *Decrevêre*. Diminuti ſunt: à verbo decreſco.

Cadit. Immolatur.

7. *Cortis* Cors cortis, ſive cohors, *una baſſa corte*.

8. *Dormi tibi*. Id eſt: ſi qua ſomnia procudis infauſta, in tuum ſint caput. De te, non de aliis ſomnies licet.

XLVIII.

Architectus nobilis.

1. Aſtra polúmque percepiſti mente, Rabiri,
2. Parrhaſiam mirâ qui ſtruis arte domum.
3. Phidiaco ſi digna Jovi dare templa parabit
4. Has petat à noſtro piſa Tonante manus.

Vers. 1. O Rabiri, (Domitiani architectus erat) dum in monte Palatino extruis. Imperatori domum aſtris æmulam, oportet te aſtra ipſa mente complexum eſſe, qui ſimillimam illis domũ feceris.

2. *Parrhaſiam*. Palatinam. Evander ex Arcadia in Italiam advectus, in eo loco, ubi mons Romæ Palatinus eſt, ędificavit palatium: Arcadia autem dicta olim eſt Parrhaſia. Pag 188.

3. Si Piſa velit Jovi Olympico templa nova extruere, aut inſtaurare vetera, Rabirium artificem à Jove noſtro: id eſt, Domitiano, poſtulet, eſt ille multò, quàm Phidias, & artifices omnes Græciæ, præſtantior. *Percepſti* pro percepiſti; ut *dixti* pro, dixiſti, &c. *Phidiaco* Ep. 26. Lib. III.

4. *Piſa*. Urbs Peloponneſi ad Alpheum fluvium, dicta etiam Olympia, nunc *Langanico* vocata. Prope illam erat inſigne templum Jovis Olympici. Pag. 204.

XLIX.

Bellus conviva.

1. Non cœnat ſine apro noſter, Tite, Cæcilianus:
2. Bellum convivam Cæcilianus habet.

Vers. 1 Cæcilianus ſemper apponit in cœna aprum, ſed eo ſolus veſcitur, ita ut nullos alios adhibeat convivas, aut ſi quos adhibet, illi ex apro nihil attingant, atque adeo ejus conviva dici aper ille poſſit; nec convi-

vam elegantem! Nonnulli hoc intelligunt de homine insulso & inconcinno, qui Aper diceretur, qui tamen (ironicè videlicet) bellus conviva nominetur. Sumptuosa autem convivia putabantur, in quibus aper apponeretur; at hic aper, non ferculum, sed conviva, erat.

L.

Vota pro Cæsare.

1. Tarpejæ venerande rector aulæ,
2. Quem salvo Duce credimus Tonantem;
3. Cùm votis sibi quisque te fatiget,
4. Et poscat dare, quæ Dei potestis;
5. Nil pro me mihi, Jupiter, petenti,
6. Ne succensueris velut superbo:
7. Te pro Cæsare debeo rogare,
8. Pro me debeo Cæsarem rogare.

VERS. 1. O Jupiter, qui coleris in Tarpejo Monte, ubi capitolium est. Mons Tarpejus, ante dictus Saturnius, nomen id habuit à Tarpeja virgine Vestali, quæ arcem in eo positam Sabinis prodidit, ac deinde ab illis interfecta, in eodem sepulta est Pag. 109.

2. Quem Deū & Jovē credimus, si servas imperatorem.

8. Impia & turpis assétatio.

LI.

Laxatæ urbis viæ.

1. Abstulerat tota temerarius institor urbem,
   2. Inque suo nullum limine limen erat.
3. Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos:
   4. Et, modò quæ fuerat semita, facta via est.
5. Nulla catenatis pila est præcincta lagenis:
   6. Nec prætor medio cogitur ire luto.
7. Stringitur in densâ nec cæca novacula turbâ;
   8. Occupat aut totas nigra popina vias.
9. Tonsor, caupo, coquus, lanius sua limina servāt:
   10. Nunc Roma est; nuper magna taberna fuit.

VERS. 1. 2. *Abstulerat.* Ita occupabant mercatores totas urbis vias, tabernis & tentoriis suis ut urbem civibus abstulisse viderentur, & in domibus nullum limen, janua nulla appareret, præstructis ubique officinis & pergulis. Mercatores appellantur institores eò quòd negotio geren-

do instent.

3. *Germanice*. Pag.235.

4. Semita est angustum iter: via; latum & patens.

5. Pila, est postis seu columna, sive pars quædam tabernæ aut officinæ, in viam projecta & prominens, ad quam solent opifices appendere instrumenta, aut specimina suæ artis.

6. *Pretor*. Vide pag.222.

7. Sectores zonarii, exertâ clam novaculâ, marsupiâ non præcidunt.

LII.

Poëta ex oratore.

1. Perpetui nunquam moritura volumina Silî
2. Qui legis, & Latiâ carmina digna togâ;
3. Pierios tantùm vati placuisse recessus
4. Credis, & Aoniæ Bacchica serta comæ?
5. Sacra cothurnati non atigit ante Maronis,
6. Implevit magni quàm Ciceronis opus.
7. Hunc miratur adhuc centũ gravis hasta virorũ;
8. Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
9. Postquam bis senis ingentem fascibus annum
10. Rexerat, asserto qui sacer orbe fuit;
11. Emeritos Musis, & Phœbo tradidit annos,
12. Próque suo celebrat nunc Helicona foro.

VERS. 1. *Perpetui*. Qui perpetuò florebit. De Silio Italico dixi plura pag.190.

2. Quicumque legis versus Silii, dignos Romanâ eloquentiâ & dignitate, dignos Romano consule & oratore, qualis fuit Silius. Toga pacis, fori, & bonarum artium est symbolum. Pag 60. 91.

3. 4. Credis illum poëtam semper fuisse, & amasse semper hederas, quibus poëtæ coronatur?

Pierios. Pierus Mons Thessaliæ, Musis, quòd in eo natæ dicerentur, sacer: hinc Pierides vocantur. *Aonia* regio est Bœotiæ, ubi eædem Musæ colebantur: hinc Aonides dictæ: & hoc in loco Aonia coma vocatur poëtarum eruditorum caput. *Bacchica serta*. Hederæ. Pag 77.

5. Ille verò non priùs sacra & divina Virgilii carmina imitari cœpit: ingredi sacra vatum penetralia, quibus Maro veluti præsidet. *Cothurnati*. Pag 217.

6. Quàm artem oratoriam & eloquentiam, quæ Ciceronis opus dici potest, ad plenum excoluit.

7. Hunc mirantur cives adhuc, & meminerunt egisse causas centumvirales, hastâ positâ, quæ illorum judiciorum quasi insigne fuit. De Cẽtumviris vide Lib.VI. Ep.26.

8. *Cliens*. Cujus egit caussam, quem periculo liberavit.
9. Postquam fuit consul eo anno, qui Romanum orbem, occiso Nerone, in libertatem veluti asseruit, quique idcirco Ingens dictus est. Fascibus regere annum Consul ibi dicitur, quia inibant Consules magistratum mense Januario, & sumebant fasces, sive illis præibant lictores cum fascib. 12. Erat fascis ille, virgarum seu bacillorum manipulus, loro revinctus: in medio manipulo erat securis, cujus ferrũ extabat in summa parte manipuli. Per securim significabatur potestas interficiẽdi: per virgas, levius animadvertendi; pro criminum videlicet gravitate aut levitate. Pag. 41.
11. *Emeritos*. Defũctos honoribus. Emeriti propriè dicebantur gladiatores, qui, acceptâ missione, rude donabantur. Pag. 160.
12. *Helicona*. Pag. 77. Forensi arte deposita, se ad poësim contulit.
Suo. In quo tandiu floruit.

LIII.

Eques ex tonsore, tonsor ex equite.

1. Qui tonsor fueras totâ notissimus urbe,
2. Et post hoc, dominæ munere, factus eques,
3. Sicanias urbes Ætnæáque regna petîsti
4. Cinname, cùm fugeres tristia jura fori:
5. Quâ nunc arte graves tolerabis inutilis annos?
6. Quid facit infelix & fugitiva quies?
7. Non rhetor, non grammaticus, ludíve magister,
8. Non Cynicus, non tu Stoïcus esse potes:
9. Vendere nec vocẽ Siculis plausumq; theatris;
10. Quod superest, iterum, Cinname, tõsor eris.

Vers. 2. *Dominæ* Herę, à qua libertate donatus fuerat, & ad equitum ordinem provectus.
3 *Sicanias*. Siculas. Ætna mons Siciliæ: *Mongibello.*
4. Cùm vocatus esses in jus, & scelerum pænas jure metueres, exilium voluntarium suscepisti.
5. 6. Quid facies nunc otiosus in exilio Siculo, & fugitivus?
7. *Ludi*. Litterarii scilicet; scholæ puerilis.
9. *Cynicus*. Pag. 209. De Stoïcis facta mentio pag. 37. Fuere philosophi celeberrimi, quorum sectam, & placita describit elegantes Tullius orat, pro Muræna: illorum auctor & conditor Zeno. Nomen habuerunt ab ingenti porticu, in quam convenire Athenis solebant ad disserendũ. Στοά, porticus: Στωικοί.
9. Non potes esse præco,

citharœdus, aut histrio, in Sicilia, & quęstum aliquem istis artibus facere. De Præcone theatrali vide pag. 102.

LIV.

In litigatorem.

1. Lis te bis decimæ numerantem frigora brumę
2. Conterit una tribus, Gargiliane, foris.
3. Ah miser, & demens! viginti litigat annis
4. Quisquam, cui vinci, Gargiliane, licet?

V. 2. *Conterit*. Opibus exhaurit; macerat te, ac fatigat. *Tribus foris*. Vide pag 33. 78. 4. *Vinci*. Litem perdere. Satiùs nimirum est semel causâ cadere, quàm per tot annos vitam & pecuniam disperdere.

LV.

Heredipeta deceptus.

1. Heredem Fabius Labienum ex asse reliquit:
2. Plus meruisse tamen se Labienus ait.

V. 1. *Ex asse*. Bonorum omnium. Pag. 150. 2. Tamen Labienus tot munera viventi Fabio dederat, ac Fabius tam macram illi reliquit hereditatem, opibus nempe absumptis dum viveret, ut Labienus multò plus damni quàm lucri fecerit: majorem hereditatē ac mercedem meritus sit. Acumē & jocus in eo est, quòd qui totā habeat hereditatem, nihil habere plus posse videatur.

LVI.

De suis versiculis.

1. Commendare meas, Instanti Rufe, Camœnas
2. Parce precor socero: seria forsan amat.
3. Quòd si lascivos admittit & ille libellos,
4. Hæc ego vel Curio Fabricióque legam.

Vers. 1. Noli precor, ô Rufe Instanti (est vocandi casus, à recto instantius) legere & laudare meos versiculos tuo socero, forsan est homo severus, quem istæ nugæ non delectent: quod si tamen illas non respuit, nullum existimabo eas rejectūrum, licet Curiis omnibus & Fabriciis graviorem ac austeriorem. Nemini non probabuntur ea carmina quę illi placuerint.

LVII.

Mulier erudita & proba.

1. Hæc eſt illa tibi promiſſa Theophila, Cani,
   2. Cujus Cecropiâ pectora dote madent.
3. Hanc ſi jure petat magni ſenis Atticus hortus,
   4. Nec minùs eſſe ſuam Stoïca turba velit.
5. Vivet opus quodcunque per has emiſeris aures,
   6. Tam non femineum, nec populare ſapit:
7. Non tua Pantænis nimiùm ſe præferat illi,
   8. Quamvis Pierio ſit bene nota choro.
9. Carmina fingentem Sappho laudabit amatrix:
   10. Caſtior hæc, & non doctior illa fuit.

VERS. 1. Hæc illa uxor tibi dudum promiſſa, ô Cani, quæ Græcorum litteris, urbanitate, ceteriſque dotibus egregiè eſt inſtructa. De Canio vide Lib. I. Ep. 60.

3. Hanc ſibi jure vendicet Platonis Academia: eâ diſcipulâ jure ille glorietur. Plato doctorum cœtus quoſdam inſtituit in hortis civis Athenienſis, nomine Academi: inde huic loco & iſtis eruditorum congreſſibus datum nomen Academiæ. Deceſſit annos natus ferè 90. unde magnus ſenex vocatur hoc in verſiculo, vel ob famam ingenii & doctrinæ.

4. *Stoica turba.* Vide ſupra, Epig. 53.

5. Laudem perpetuam habebunt ea carmina quæ illi legeris, quæ emendarit, quæ probaverit.

6. Adeo ſupra ſexum, ſupra communem vulgi captum eſt erudita.

7. *Pantænis.* Mulier item docta fuit, Canio nota.

9. Mirabitur Theophilam ſcribentem Sappho poëtria, quæ verſus amatorios ſcripſit. Hæc patriam habuit Leſbon inſulam Ægei maris, & lyricos verſus obſcenos, licèt elegantes, edidit. De illa egi pluribus in Horatio, ad oden 10. Lib II.

10. Theophila eſt caſtior quàm Sappho: & Sappho doctior Theophilâ non fuit.

LVIII.

Ficoſi ficis carentes.

1. Ficoſa eſt uxor, ficoſus & ipſe maritus;
   2. Filia ficoſa eſt, & gener, atque nepos:
3. Nec diſpenſator, nec villicus ulcere turpi,
   4. Nec rigidus foſſor, ſed nec arator eget.
5. Cùm ſint ficoſi pariter juvenéſque ſenéſque,

6. Res mira eſt; ficos non habet unus ager.

VERS. 1. *Ficoſa*. Lib. I. Epig. 57.

6. *Ficos*. Fructus intellige: ſolus illorum ager ficoſus non eſt: ficis caret. Luſus eſt in vocum ſimilitudine.

LIX.

Libri patronus & vindex.

1. Gratus ſic tibi, Paulle, ſit December;
2. Nec vani triplices, brevéſque mappæ,
3. Nec thuris veniant leves ſelibræ;
4. Sed lances ferat, aut ſcyphos avorum,
5. Aut grandis reus, aut potens amicus:
6. Seu quod te potiùs juvat, capítque,
7. Sic vincas Noviumque Publiumque
8. Mandris & vitreo latrone clauſos:
9. Sic palmam tibi de trigone nudo
10. Unctæ det favor arbiter coronæ,
11. Nec laudet Polybî magis ſiniſtras.
12. Si quiſquam mea dixerit malignus
13. Atro carmina quæ madent veneno;
14. Ut vocem mihi commodes patronam,
15. Et, quantùm poteris, ſed uſque, clames;
16. Non ſcripſit meus iſta Martialis.

VERS. 1. *December*. Quo Saturnalia celebrantur. Faxint ſuperi ut tunc tibi multa & magna mittantur munera. Pag. 140.

2. *Vani triplices*. Pugilla res trium tabellarum ſeu foliorum; munuſcula vilis pretii. Supra, Epig. 46.

3. *Selibræ*. Libræ dimidiæ. Pag. 89 137 249.

4. Sed aliquis potens reus, cujus cauſam agas, tibi muneri ferat lances argenteas, avorum ſcyphos aureos, &c.

6. *Capit*. Oblectat, placet.

7. 8. Sic vincas Novium & Publium ludo calculorum: eorum latrunculi à tuis clauſi, & in arctum compulſi, à te capiantur. Calculi luſorii, ſive ſcrupi, latrones appellantur, quòd aliis alii velut inſidientur, inſtar latronum: vocantur etiam canes, quod alios alii allatrare videantur. Loculus verò & ſedes calculorum in abaco, ſeu tabula luſoria, mandra vocabatur. Ea verò ludi lex erat ut ſi quis calculus inter duos diverſi coloris, & velut agminis calculos deprehenſius eſſet ſolus, & à ſuis deſertus; periret, ac auferretur. Vitreus appellatur calculus, quia cæ-

cæruleo colore fortasse tinctus erat, aut è vitro factus.

9. 10. Sic tibi præmmiū pilæ trigonalis, (de qua consule lib. IV. Epig. 14.) adjudicent gymnastæ, seu collusores nudi, & olea inūcti. *Corone*. Multitudinis. *Arbiter*. Penes quem est judicium de præmio alicui tribuendo: illud enim favoris vulgò munus est.

1. Nec tibi circumstantium corona, & ludi arbitrorum, præferat Polybium, ob agilitatem sinistræ mānus in excipienda, remitendáque pila.

11. *Mea*. Esse à me scripta.

12. Carmina maledica, famosa.

15. *Usque*. Assiduè, semper.

LX.

Qui ubique est, nusquam est.

1. Esquilis domus est, domus est tibi colle Dianæ,
2. Et tua Patricius culmina vicus habet:
2. Hinc viduæ Cybeles, illinc sacraria Vestæ;
4. Inde Novum, Veterem prospicis inde Jovē.
5. Dic, ubi conveniam? dic, quâ te parte requiram?
6. Quisquis ubique habitat, Maxime, nusquam habitat.

V. 1 *Esquiliis*. Esquiliæ, sive Equiliæ, nomen est unius è septem Romæ colliculis, qui à rege Tullo Hostilio urbi adjectus fuit, & sepius excubiis, à quibus, detortâ paulisper voce, nomen invenit. pag. 218. norā 11. *In colle Dianæ*. In monte Aventino, ubi Dianæ templum. pag. 219.

2. *Patricius vicus*. Erat subjectus Exquiliis, à patriciis ita dictus, quod Servius Tullius eos ibi habitare jusserit. Jactabant patricii se genus ducere à centum primis illis senatoribus, quos Romulus primùm creavit, & Patres honestissimo nomine appellavit. Ex eo vico spectabantur templa Cybeles ac Vestę. *Culmina*. Domum.

3. *Viduæ*. Quæ Atym amiserat. Pag. 141.

4. *Inde &c*. Per novum Jovem intelligit capitolium novum: per veterem, capitolium vetus. Hoc cernebatur ex Avētino colle; illud ex Esquiliis & vico Patricio: hujus cōditor Nūma; illius Tarquinius Priscus. Vide Lipsium de Magnitudine Romana Lib. III. c. 5. Nisi fortè per *Novum*. *Jovem*, intelligit Domitiani palatium, ut conjectat Lipsius

LXI.

In scurram.

1. Quod te diripiunt potentiores
2. Per convivia, porticus, theatra:

3. Et tecum, quoties ita incidisti,
4. Gestari juvat, & juvat lavari:
5. Nolito nimiùm tibi placere:
6. Delectas, Philomuse, non amaris.

VERS. 1. *Diripiunt.* Simul diversi invitant, domum trahunt, ac certatim ad se rapiunt: certant quis te sit habiturus convivam.

4. Quod unusquisque ambit, quoties ita casus tulit ut in eum incideres, tecum gestari, in suum te currum admittere, ac balneum.

6. non faciunt hoc amore tui, sed suæ oblectationis causâ: non coleris ut amicus, sed expeteris ut scurra.

LXII.

Munerum venditor.

1. Exigis ut nostros donem tibi, Tucca, libellos:
2. Non faciam; nam vis vendere: non legere.

LXIII.

Saxetani Pauper munificus.

1. Cùm saxetani ponatur cauda lacerti;
2. Et bene si cœnas, conchis inuncta tibi est:
3. Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos
4. Mittis: habes nec cor, Papile, nec genium

V. 2. &c. Cùm apponatur tibi tantùm domi tuæ lacerti saxetani cauda, & uncta oleo conchis, idque, cũ opiparè cœnas; tamen mittis aliis, sumẽ, mullos &c. Ne tu stultus es & miser. Cares corde, id est, sapientia: cares genio, id est, miserè facis, quia ut aliis bene facias, genium defraudas, & fame cõficeris *Saxetani.* Lacertus, ceu stellio, est terrestre animalculũ, vel pisciculus; uterque in saxis ferè delitescit.

2. *Conchis.* Est fabæ genus. Pag. 264. Vile opsonium.

3. *Sumen, Mullos.* Pag. 121. *Boletos.* Pa. 44.

LXIV.

Vinum consulare.

1. Potavi modò consulare vinum:
2. Quæris quàm vetus atque liberale?
3. Ipso consule conditum: sed ipse,
4. Qui ponebat, erat, Severe, consul.

VERS. 1. Vinum Consulare vulgò dicebatur vinum Opimio consule conditum ante annos ferè ab nato Martiale ducentos.

ducentos. Pag. 46.

2. *Liberale*. Homine lauto & liberali dignum.

3. *Ipso Consule*. Videtur consulem Opimium significare; sub quo vinum Consulare fuerit conditum: tamen ille consul erat is ipse à quo vocabatur ad cœnam; atque adeo vinum erat illo ipso anno natum, consules enim singulis annis mutabantur, ut dixi supra, Epigram. 52. pag. 355.

LXV.

Servus utilis.

1. Quatenus Othrysios jam pax Romana Triones
2. Temperat, & tetricæ conticuêre tubæ,
3. Hunc Marcellino poteris, Faustine, libellum
4. Mittere: jam chartis, jam vacat ille jocis.
5. Sed si parva tui munuscula quæris amici
6. Commendare; ferat carmina nostra puer,
7. Non qualis Geticæ satiatus lacte juvencæ
8. Sarmaticâ rigido ludit in amne rotâ;
9. Sed Mitylenæi roseus mangonis ephebus,
10. Vel non cæsus adhuc matre jubente Lacon.
11. At tibi captivo famulus mittetur ab Istro,
12. Qui Tiburtinas pascere possit oves.

V. 1. Siquidem confecto septentrionali bello pax est composita. *Tetricæ*. Tristes, diræ. *Triones*. Pa. 306. De Othrysiis vide Ep. 8. hujus libri.

6. *Puer*. Servulus. Mitte illi cum meo libello, elegans & venustum aliquod mancipiũ.

7. Non puer barbarus, quales Sarmatarum filii, qui rotâ, id est, circulo ligneo vel ferreo, quem vulgò trochum vocabant, ludunt in flumine concreto gelu. Exponi etiam potest: Qui habitat in vago curru, imposito amni glacie astricto. *Sarmatica*. Pag. 6. Duplex fuit Sarmatia, altera in Europa, altera in Asia: nunc Polonia, Moscovia, Tartariæ pars.

Juvencæ. Pueri Getarum equino lacte alebantur: viri, sanguine interdum. De Getis dixi Libro VI. Ep. 39.

9. 10. Sed juvenis emptus recens à Mitylenæo mangone, id est, mancipiorum venditore, (Mitylene, *Metlin*, est urbs primaria Lesbi insulæ:) vel puer Lacedæmonius aliquis, nondum jussu matris verberatus. Lacedæmonii crebris plagis pueros suos ad patientiam erudiebant, adeo ut puerul i loris, alapisq; contusi ne ingemiscerent quidem.

11. Tibi verò non ejusmo-

di puer comptus & elegans, at bubulcus, è captivis populis ad Istrum positis emptus, mittetur, quo utêris non ad miscenda pocula, sed ad pascenda pecora, quibus abundas in agro Tiburtino. De Tibure vide pag. 38. 213. De Istro, pag. 236. Laudat Faustini parsimoniam, qui non servos elegantes, sed utiles optaret.

LXVI.

Bonus liber.

1. Triginta toto mala sunt epigrammata libro;
2. Si totidem bona sunt, Lause: liber bonus est.

VERS. 1. 2. Potest accipi primus versiculus quasi loquatur Lausus, idque Martiali objiciat, esse in ejus libro mala epigrammata 30. Tum illi respondeat vates secundo versiculo.

LXVII.

Tonsor lentus.

1. Eutrapelus tonsor dum circuit ora Luperci,
2. Expungítque genas: altera barba subit.

V. 1. *Circuit*. Tondet accuratè, pilos omnes vestigando & expungendo, id est, eradendo: interim nova barba jam succrevit; adeo tardus & lentus est. Legitur in aliquot libris, *expingitque*, id est, expolit & quasi pingit.

LXVIII.

Imago nunquam delenda.

1. Dum mea Cæcilio formatur imago Secundo,
2. Spirat & argutâ picta tabella manu;
3. I liber ad Geticam Peucen, Istrúmq; tacentem:
4. Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
5. Parva dabis caro, sed dulcia, dona sodali;
6. Certior in nostro carmine vultus erit.
7. Casibus hic nullis, nullis delebilis annis
8. Vivet, Apelleum cùm morietur opus.

V. 1. Dum ego curo pingendam meam imaginem, quam C. Plinio Cæcilio Secundo mittam. De Peuce dictum supra Epig. 7.
Cæcilio Secundo. Plinio ju-

niori. Plinii fuere duo, alter senior dictus, patriâ Veronensis, qui Vespasiano imperante vixit, cujus negotiis administrandis vacabat interdiu, noctu verò & horis subcesivis, dabat litteris operam, ac historiam illam suam de rebus naturalibus, conscribebat. Periit in Vesuvi montis incendio, dum ejus causam propius indagare gestit. Pag. 203. Alter C. Plinius Cæcilius Secundus, Plinii Secundi senioris è sorore nepos, qui panegyricum Trajano dixit, & cujus extant epistolæ cultissimæ. Illi carus Martialis fuit.

3. *Tacentem.* Aquas latissimo alveo volventem nullo strepitu. Pag. 236. Vel: pace compositâ, quiescentem.

4. *Tenet.* Illi regioni præfuit Plinius cum proconsulari potestate.

6. *Certior.* Firmior, diuturnior erit imago mea in carmine meo, quàm in tabellis pictis, quæ vetustate ac situ deteruntur scilicet.

7. *Hic.* Vultus in meis versibus expressus.

8. *Apelleum opus.* Picta tabula. Apelles pictor egregius, patriâ Cous, floruit sub Alexandro Magno.

LXIX.

Librum scribere.

1. Quòd non insulsè scribis tetrasticha quædam;
2. Disticha quod bellè pauca, Sabelle, facis:
3. Laudo, nec admiror: facile est epigramma, Sabelle,
4. Scribere: sed librum scribere difficile est.

VERS. 1. Tetrasticha epigrammata versibus quatuor constant: disticha, duobus στίχος, versus, ordo; δύω, duo τέσσαρα, seu τέτταρα, quatuor.

LXX.

Illiberalis & avarus.

1. Ad natalitias dapes vocabar,
2. Essem cùm tibi, Sexte, non amicus:
3. Quid factum est, rogo, quid repentè factum est?
4. Post tot pignora nostra, post tot annos,
5. Quòd sum præteritus vetus sodalis?
6. Sed caussam scio; nulla venit à me
7. Hispani tibi libra pustulati;
8. Nec tenuis toga, nec rudes lacernæ.

9. Non est sportula quæ negotiatur:
10. Poscis munera, Sexte, non amicos.
11. Jam dices mihi; vapulet vocator.

V. 1. Olim cùm tibi nondum esse amicus ac familiaris, tamen à te invitabar ad cœnam, cùm diem tuum natalem celebrabas.

4. *Pignora*. Significationes amicitiæ.

5. *Præteritus*. Non vocatus ad cœnam.

7. *Hispani*. Subaudi, argenti, vel auri. *Libra*. Vide pag. 137 *Pustulati* Optimi, probè excocti: argentum enim purum intumescit in pustulas, cùm coquitur. Svet. in Neron. cap. 44 *Exegit argentum pustulatum, aurum ad obrusam* Legunt nonnulli, *pusulati*, vel *pusilati*, quod idem est ac *pustulati*

8. *Toga*. Pag. 58. 88.

Lacernæ Pag. 84 116. 182.

Rudes. Nove: vel pingui & crasso filo textæ.

9. 10 Ea sportula dicenda non est, quæ à patrono non datur gratis, sed eâ lege, ut qui illam accipit, rependat munera. Nundinatio quædam potiùs, & negociatio dicenda est. Cùm mihi das sportulam, non tam mihi das, quàm vendis, & mecum negotiaris. De Sportula lege pag. 66. 148.

11. Jam video quid dicturus sis, per te non stetisse quin vocarer, & adessem, at præteritũ me fuisse à vocatore. Ita dicebatur qui convivas invitabat. Dabit ille pœnas, inquis, neque hoc inultum feret, qui te, licèt à me jussus, non vocaverit. Bellam scilicet excusationem!

LXXI.

Puer eruditus.

1. Si meus auritâ gaudet glaucopide Flaccus;
2. Si fruitur tristi Canius Æthiope:
3. Publius exiguę si flagrat amore catellæ;
4. Si cronius similem cercopithecon amat:
5. Delectat Marium si perniciosus ichneumon;
6. Pica salutatrix si tibi, Lause, placet:
7. Si gelidum collo nectit Gratilla draconem,
8. Lusciniæ tumulum si Thelesina dedit;
9. Candida Apollinei cur non amet ora Labycæ,
10. Qui videt hæc dominis mõstra placere suis?

V. 1. *Glaucopide*. Bubone, noctua. Vox est græca, γλαυκῶπις, à γλαυκὸς glaucus, & ὢψ visus, oculus. Fortè sic

dicitur, quòd sacra sit noctua Minervæ, quæ solenni epitheto vocatur apud Homerum, Γλαυκῶπις. *Aurita* Bubo extantes, ut felis, auriculas habet.

2 *Fruitur*. Delectatur.

Æthiope. Servo nigro ac deformi, ex Æthiopia, quę est pars interioris Africæ.

3. *Catellæ*. Caniculæ.

4. *Cercopithecon*. Est cercopithecus animal simiæ simile, nigro capite, pilo asinino: vocatur etiam simia caudata: κέρκος cauda πίθηκος simius. *Similem*. Sibi: nigrum & deformem, ut ipse Cronius est. Vel, similem catellæ, de qua fit mentio in versiculo superiori.

6. *Ichneumon*. Mus indicus vulgò appellatur: felis magnitudine, & muris formâ. Est crocodili hostis infensissimus, cum quo sic pugnat. Luto se totum oblinit: mox in fauces apertas crocodili dormientis insiliens, in ejus viscera penetrat, ea lacerat ac pertundit.

6 *Salutatrix*. Quæ voces humanas docetur, eásque præsertim, *Ave*, χαῖρε.

9. *Apollinei*. Eruditi.

10 Qui noctuas, Æthiopes, &c. placere posse intelligit, cur bene institutum servum & adolescentem in pretio non habeat?

LXXII.

Sibi de suis libris gratulatur.

1. Fertur habere meos, si vera est fama libellos
2. Inter delicias pulchra Vienna suas.
3. Me legit omnis ibi senior, juvenísque, puérque,
4. Et coram tetrico casta puella viro.
5. Hoc ego maluerim, quā si mea carmina cantent
6. Qui Nilum ex ipso protinus ore bibunt:
7. Quā meus Hispano si me Tagus impleat auro,
8. Pascat & Hybla meas, pascat Hymettos apes.
9. Nōnihil ergo sumus, nec blādæ munere linguæ
10. Decipimur: credam jam puto, Lause, tibi.

VERS. 2. *Vienna*. Urbs Galliæ antiquissima, in Delphinatu, *Vienna*.

6. *Ex ipso ore*. Fonte. Populos intelligit Africæ remotissimos, ubi Nilus nascitur.

7. *Tagus*. Fluvius Hispaniæ. Pag. 58. Is arenas, aureas volvere dicebatur.

8. *Hybla*. Mons Siciliæ: *Hymettus*, Atticæ, uterque floribus abundans, & apibus.

9. 10. Non igitur tam sumus contemnendi quàm di-

cebas, ô Lause (supra, Ep. 66.) neque adulantibus plus justo credimus, quasi ab iis decipiamur. I nunc, carpe mea carmina, ô Lause, & quære, qui tibi ea vituperanti credat: non ego certè. Vel simplicius; ô Lause, qui mea laudas epigrammata, jam tibi credam.

LXXIII.

Corona è rosis.

1. I felix rosa, mollibúsque sertis
2. Nostri cinge comas Apollinaris,
3. Quas tu nectere candidas, sed olim,
4. (Sic te semper amet Venus) memento.

Vers. 3. *Candidas*. Canescentes, canas. *Olim*. Post multos annos, ita ut serò fiat senex, diu vivat & valeat. 4 *Venus*. Cui rosa est consecrata.

LXXIV.

Liber inæqualis.

1. Jactat inæqualem Matho me fecisse libellum:
   2. Si verum est, laudat carmina nostra Matho.
3. Æquales scribit libros Calvinus, & Umber:
   4. Æqualis liber est, Cretice, qui malus est.

V. 1. *Inequalem*. In quo non omnia æquè culta & bona. Lege epigramma 66. hujus Libri: & 17. Libri I. 3. *Calvinus, Umber*. Mali poëtæ.

LXXV.

Promissor.

1. Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,
   2. Bis nobis dicis, Baccara, térque die.
3. Appellat rigidâ tristis me voce Secundus:
   4. Audis; sed nescis, Baccara, quid sit opus.
5. Esse queror gelidásque mihi tritásque lacernas;
   6. Audis; sed nescis, Baccara, quid sit opus.
7. Hoc opus est, subitò fias ut sidere mutus;
   8. Dicere ne possis, Baccara, quid sit opus.

VERS. 1. Ordo verborum est. Dicis mihi, ô Baccara, singulis diebus bis, terque : O Martialis, nosti me, si quid opus tibi fuerit, dabo meâ spõte, neque opus erit ut roges.

3. *Secundus*. Nomen est creditoris. Pecuniam à me Secundus exigit, te audiente, & dissimulante quid mihi sit opus : opus esset ut pro me solveres. *Rigida*. Nempe litem minitans & nervum.

5. *Pensio*. Pretium ædium conductarum.

9. Utinam aliqua siderum vi arcanâ, mutus fias, ut ne frustra mihi semper promittas. Homines, plantę & animalia interdum, cæli vitio, tabem contrahunt, ita ut pars eorum aliqua inarescat ac sensum amittat, ossa ipsa carie conficiantur. Hic morbus sideratio vocatur, & homines ita percussi appellantur siderati, quasi maligno afflati sidere.

LXXVI.

Amicus absens.

1. Narnia, sulfureo quam gurgite candidus amnis
2. Circuit, ancipiti vix adeunda jugo,
3. Quid tam sæpe meum nobis abducere Quinctũ.
4. Te juvat, & lentâ detinuisse morâ?
5. Quid Nomentani causam mihi perdis agelli,
6. Propter vicinum qui prætiosus erat?
7. Sed jã parce mihi, nec abutere, Narnia, Quincto,
8. Perpetuo liceat sic tibi ponte frui.

VERS. 1. *Narnia*. Est Italiæ civitas, in Umbria, *Narni*. Eam rogat ut ne diutius detineat Quintum Ovidium. Habebat ille villam in agro Nomentano; prope villam Martialis, à quo sæpe invisebatur. *Amnis*. Nar, nunc *la Nera*.

2. *Jugo*. Quæ difficilem aditum habes, eò quod in gemino & arduo montis cacumine sis ædificata. Est in parte montis Apennini.

5. Cur eum abducis, cujus unius causâ tam libenter moror in villa mea Nomentana, quæ mihi propter tam suavem vicinum est cara?

7. *Abutere*. Eum diutius remorando.

8. Id si feceris, præcor ut æternum duret pons tuus. Ille duos montes, quibus erat imposita Narnia, separatos jungebat, flumine subterlabente inter duplex jugum montis. Adhuc visuntur ejus pontis ruinæ ac rudera.

LXXVII.

Anima fœtens.

1. Unguẽtũ fuerat, quod onyx modò parva gerebat;
3. Olfecit postquam Papilus; ecce, garum est.

VERS. 1. Vasculum ex onyche factum, gerebat modò unguentum odoris suavissimi: Papilus illud olfecit, & fœtente halitu sic statim corrupit, ut ex unguento garum factum sit. Est garum, muriæ genus è pisciculorum sale maceratorum sanie confectũ, odoris gravissimi, maximè ubi est corruptum. Onyx, gemma est, unguis humani colorem referens. Onyx, Græcis unguis est.

LXXVIII.

Nimis officiosus.

1. Bruma est, & riget horridus December;
2. Audes tu tamen osculo nivali
3. Omnes obvius hinc & hinc tenere,
4. Et totam, Line, basiare Romam.
5. Quid possis graviúsque sæviúsque
6. Percussus facere atque verberatus?
7. Cujus livida naribus caninis
8. Dependet glacies, rigétque barba,
9. Qualem forficibus metit supinis
10. Tonsor Cinyphio Cilix marito.
11. Quare si tibi sensus est, pudórque,
12. Hibernas, Line, basiationes
13. In mensem, rogo, differas Aprilem.

VERS. 3. *Tenere*. Morari salutando.

4. *Basiare*. Osculari. Obvios amicos salutando solebant osculari. Pag. 115.

5 An posses inimicos, à quibus esses verberatus, ulcisci graviore supplicio.

6. *Livida*. Coloris sulphurei. *Caninis*. Canibus sunt nares frigidæ ac mucosæ.

Glacies. Stiria.

9. 10. Qualem barbam hircus, cùm tondetur, habet. Vocatur *maritus*, ut à Virgilio vir gregis appellatur: Cinyphius dicitur, quia sunt majores hirci prope Cinyphẽ Africæ fluvium, *Macres*, qui se exonerat in mare mediterraneum in regno Tripolitano

Cilix tonsor. Cilices, (populus Asiæ minoris in ora meridiana maritima (plurimùm

utuntur vestibus confectis è pilo hircino. *Forficibus supinis*. Extrema pars forficum & acies, deprimitur inter tondendum; manubrium attollitur.

13. Ore te, ut in mitiorem & calidiorem tempestatem tua illa oscula & frigidas salutationes differas.

LXXIX.

Epitaphium infantis.

1. Conditus hîc ego sũ Bassi dolor Urbicus infans:
2. Cui genus & nomen maxima Roma dedit.
3. Sex mihi de prima deerant trieteride menses,
4. Ruperunt tetricæ cùm mala pensa deæ.
5. Quid species, quid lingua mihi, quid profuit ętas?
6. Da lacrymis tumulo, qui legis ista, meo.
7. Sic ad Lethæas, nisi Nestore serior, undas
8. Non eat, optabis quem superesse tibi.

Vers. 1. *Bassi*. Parentis mei, vel domini.
2. In urbe natus, & ab urbe dictus Urbicus. Roma urbs antonomasticè dicitur.
3. Confeceram annos duos & dimidium. De Trieteride vide Lib. VI. Ep. 26.
4. *Deæ*. Parcæ. Lib. IV. Epigr. 42.
7. Precor vicissim ut servus, aut amicus quem diligas, & quem tibi esse superstitem velis, diutiùs vivat quam Nestor. Pag. 271.
Lethæas. Epig. 41. supra.

LXXX.

Librum amico mittit.

1. Nosti si bene Cæsium, libelle,
2. Montanæ decus Umbriæ Sabinum,
3. Auli municipem mei Pudentis;
4. Illi tu dabis hæc vel occupato:
5. Instent mille licet premántque curæ,
6. Nostris carminibus tamen vacabit.
7. Nam me diligit ille, proximúmque
8. Turni nobilibus leget libellis.
9. O quantùm tibi nominis paratur!
10. O quæ gloria! quam frequens amator!
11. Te convivia, te forum sonabit,
12. Ædes; compita, porticus, tabernæ.
13. Uni mitteris, omnibus legêris.

VERS. 1. *Cæsium.* Cæsius Sabinus, vir fuit omni laude præstans, ad quem extant multę Plinii epistolæ.

2. *Umbriæ.* Pars est Italiæ infra Venetos, ad mare Adriaticum, motibus aspera. P. 338.

3. *Municipem.* Ejusdem, ac Pudens, municipii, seu oppidi. De hac voce dictum pag. 220. De Pudente incidit mentio Lib IV. Ep. 10 & 22.

8. *Turni.* Nomen est poëtæ satyrici tunc florentis.

10. *Amator.* Lector benevolus & cupidus.

12. *Legêris.* Solebat Cæsius omnibus legere & recitare Martialis epigrammata: tanti ea faciebat.

LXXXI.

In emacem.

1. Omnia, Castor, emis: sic fiet ut omnia vendas.

VERS. 1. Castor, cum ditissimus non sit, emit tamen omnia: cogetur brevi omnia, vel illa quæ emerat, vel etiam sua, vendere, ut vitam toleret.

LXXXII.

Pro versibus nummos petit.

1. Sic placidum videas semper, Crispine, Tonantē;
2. Nec te Roma minùs, quā tua Mēphis amet:
3. Carmina Parrhasiâ si nostra legentur in aula;
4. (Namque solent sacrâ Cæsaris aure frui:)
5. Dicere de nobis, ut lector candidus, aude,
6. Temporibus præstat nonnihil ille tuis;
7. Nec Marso nimiū minor est, doctóque Catullo.
8. Hoc satis est; ipsi cetera mando Deo.

VERS. 1. *Crispine.* Fuit Ægyptius quidam, obscuro loco natus, princeps equitum à Domitiano factus, quem Juvenalis lacerat Satyra 1. & 4. Quem hoc in epigrammate vates adulator laudat.

2. *Memphis.* Pag. 2.

3. *Parrhasia.* Imperatoria. Vide supra Ep. 48.

5 6 Hoc de me, ut candidi & benevoli lectores solent, qui libros quos probant, laudare gestiunt, dices Domitiano: ô Cæsar, iste Martialis aliquid ornamenti affert ævo tuo, rebus tuis gestis.

7. *Marso, Catullo.* Epigrammatum scriptoribus celeberrimis. Pag. 35. 134.

8. Cetera permitto & relinquo facienda ipsi Domitiano, ut nempe aliquid mihi muneris largiatur. Tu me laudabis, ille remunerabitur.

LXXXIII.

Omnis homo, nullus homo.

1. Pontice, per reges discurris & omnia lustras;
2. Magna quidem sequeris, Pontice, magnus homo es.
3. Pontice, si qua facis, sine teste facis, sine turba,
4. Nō adhibes multos; Pontice, cautus homo es.
5. Pontice, te celebrem formâ natura creavit,
6. Dignus eras Helena; Pōtice, pulcher homo es.
7. Pontice, voce tuâ posses adamanta movere,
8. Vox tua dulce sonat; Pontice, dulcis homo es.
9. Pontice, sic alios, sic tè quoque decipit error:
10. Vis dicam verum; Pontice, nullus homo es.

VERS. 1. *Per reges*. Per domos potentiorum.

2. Magnifica & splendida consectaris.

4. Non te impertis multis & communicas, in quo sanè cautus es: homo es, ut ille Terentianus, paucorum hominum.

6. Martius Helenâ dignus, ipso Paride pulcrior.

10. *Nullus*. Dum vis esse omnia; nihil es. Dum vis in omnibus videri magnus & excellens, in omnibus parvus, vel potius, nullus es. Sunt qui hoc epigramma Martiali abjudicent.

LXXXIV.

Pro Caro & Norbana, Mercurio votum.

1. Cyllenes cælique decus, facunde Minister,
2. Aurea cui torto virga dracone viret:
3. Sic tibi jucundi non desit copia furti,
4. Et senior parcâ mole præmatur avus:
5. Hũc semper Norbana diem cum conjuge Caro
6. Leta colat, primis quem coluere toris.
7. Hic pius antistes Sophiæ sua dona ministrat:
8. Hic te ture vocat, fidus & ipse Jovi.

VERS. 1. *Cyllenes*. Cyllene mons Arcadię, in quo Mercurius genitus est. Hinc vocatur ipse, Cyllenius.

Cæli decus. Magnam Superis navabat operam Mercurius, quippe cæli cursor, & tabellarius. *Facunde*. Mercurius est eloquentiæ præses, Vide oden. 9. Libri I. Hora-

tiani. *Mercuri Facunde, &c.*

Minister. Quia Deorum, ut dixi, est nuncius, ac publicus quasi proxeneta.

2. Virga Mercurii vulgò Caduceus nuncupatur. Bacillus est quem hinc inde amplectuntur duo angues, commissis, interjectisque in summa bacilli parte capitibus, caudis, in ima: cetero corpore in hemicylum circa virgam utrimque circumfuso. Ajunt Mercurium, cùm virgam tenens manu iret per Arcadiam, incidisse in duos serpentes inter se colligatos ac depugnantes; virgàque interpositâ, statim pugnam diremisse. Inde bacillum pacis, fœderisque symbolum est, & oratores ac legati missi ad pacem conficiendam, Caduceatores vocantur.

3. *Furti*. Præerat etiam furibus Mercurius.

4. Et Atlas minùs laboret in ferendo cælo. Atlas, avus Mercurii fuit; Mauritaniæ, ut ajunt, rex, qui humeris cęlum fust nuisse dicitur, quod primus astrorum cursus varios observaverit. Eumdem à Perseo mutatum fuisse ferunt in montem altissimum; cujus cacumen cùm inter nubila condatur, hinc fortasse locus fabulæ factus, ut Atlas cælū humeris ferre diceretur.

Parcâ mole. Exiguo, minori pondere; nempe cæli humeris impositi.

6. Quo die matrimonio juncti fuerunt.

7. Carus, est sapientiæ, cui tu quoque præsides, deditus: eique suum ingenium, otium, curas, impendit.

Antistes. Propriè est præfectus sacrorum, ædi sacræ præpositus, sacerdos primarius. Sapientia, seu, græcâ voce, Sophia, Dea quædam est; cujus sacerdotes esse dicuntur viri docti. Per metaphoram *antistes* sæpe dicitur quicumque in re aliqua excellit, ac principatum obtinet, aliisque velut antestat. Sic Plato vocatus olim est Sapientiæ antistes.

8. *Jovi*. Domitiano, quem suum sæpe Jovem Noster appellat. Est Carus, fidus minister Jovi Romano, ut tu cælesti Jovi.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER VIII.

EPISTOLA.

IMPERATORI Domitiano Cæſari Auguſto, Germanico, Dacico, Valerius Martialis ſalutem.

MNES quidem libelli mei, Domine, quibus tu famam, id eſt, vitam, dediſti, tibi ſupplicant; &, puto, propter hoc leguntur. Hic tamen, qui operis noſtri octavus inſcribitur, occaſione pietatis frequentiùs fruitur. Minùs itaque ingenio laborandum fuit, in cujus locum materia ſucceſſerat: quam quidem ſubinde aliqua jocorum miſtura variare tentavimus, ne cæleſti verecundiæ tuæ laudes ſuas, quæ faciliùs te ſatiare poſſunt, quàm nos fatigare, omnes verſus ingererent. Quamvis autem epigrammata ſeveriſſimis quoque & ſupremæ fortunæ viris ita ſcripta ſint, ut mimicam verborum licentiam affectaſſe videantur: ego tamen illis non permiſi tam liberè loqui, quàm ſolent; cùm pars libri & major & melior ad majeſtatem ſacri nominis tui allegata ſit. Meminerit non niſi religionis purificatione luſtratus accedere ad templa debere. Quod

ut custoditurum me lecturi sciant, in ipso libelli hujus limine profiteri brevissimo placuit epigrammate.

Tibi supplicant. Te ut patronum, ac numen quoddam suum appellant.

Occasione pietatis &c. Versatur in eo argumento, eas res (nempe tuas laudes) celebrat, quæ dant ipsi occasionem frequentiorē significandę suę erga te pietatis & obsequii.

Minus &c. Minori contentione ingenii opus fuit, quia ingenii vices materiæ dignitas & amplitudo supplebat; quia ejus tenuitatem & penuriam, argumēti gravitas, ubertasque compensabat. Tenuia ingenia in magnis rebus fœcunda & facūda esse possunt.

Ne cælesti &c. Ordo verborum est. Ne omnes versus ingererent tuæ verecundiæ laudes suas, quæ &c. Sententia verò hæc: Ne in quolibet epigrammate tuas tibi laudes quasi obtruderem, ac pudori tuo molestus essem; ne cogerem te sæpius erubescere laudes tuas audientem.

Mimicam. Mimus non solùm significat hominem qui alios scuriliter ferè imitatur: sed est etiam sermo quilibet, sive actio & imitatio, quæ fit gestibus solutis & illiberalibus. Qua in significatione fermè usurpantur in plurali numero. Ovid. *Scribere si fas est imitantes turpia Mimos*; & alibi: *Mimos obscena jocantes.*

Allegata. Missa.

Meminerit, *&c.* Meminisse quippe debet hic liber tuū palatium esse instar templi; nemini autem fas esse inire templa, nisi puro & casto, nisi qui priùs aliqua religiosa ceremonia fuerit expiatus, & purgatus. Solebat sacrificulus eos qui templa ingrederētur, injectâ leviter aquâ, religionis ergo, aspergere: aut alia id genus ceremonia lustrare.

EPIGRAMMA I.

Liber verecundus.

1. Laurigeros Domini liber intrature Penates,
2. Disce verecundo sanctius ore loqui.
3. Nuda recede Venus; non est tuus iste libellus,
4. Tu mihi, tu Pallas Cæsariana, veni.

VERS. 1. *Laurigeros Domini Penates*. Domitiani victoris laureatā domū. Triumphantium ædibus appendebantur laureæ: Domitianus de Cattis, Dacis, Sarmatis, &c. triumphaverat. Pag. 215.

4. *Cæsariana*. Casta Pallas, à Domitiano inprimis culta.

II.

Jano, pro Imperatore, votum.

1. Fastorum genitor parénsque Janus
2. Victorem modò cùm videret Istri,
3. Tot vultus sibi non satis putavit,
4. Optavítque oculos habere plures:
5. Et lingua pariter locutus omni
6. Terrarum domino, Deóque rerum
7. Promisit Pyliam quater senectam.
8. Addas, Jane, pater, tuam rogamus.

VERS. 1. *Fastorum*. Fasti erant libri singulorum annorum & rerum publicè gestarum memoriam complectentes. In eorum prima pagina scribebatur nomen consulum qui anno ineunte sumebant fasces ex more. Quia verò annus à Januario mense, cui Janus præest, ducitur, vocatur idem Janus, fastorum genitor.

2. *Victorem Istri*. Domitianum, victis Sarmatis, qui ad Istrum habitant, redeuntem. De Istro facta mentio pag 236. 326.

3. *Tot vultus* Bifrons vulgò pingitur: interdum quadrifrons. Janus Italiæ rex fuit prudentissimus. Prudentia res præteritas & futuras, antrorsum quasi & retrorsum, in omnem partem, circumspicit.

7. *Pyliam*. Nestoream: Nestor Pyli rex fuit in Græcia. Pag. 313. tres hominum ætates vixisse fertur.

Quater. Quia quatuor vultus, ut dixi, habebat; ora quatuor. Vel, *quater*, id est, sæpiùs.

8. *Tuam*. Quę immortalis. Cæsari precatur immortalitatem.

III.

Epigrammata sua modestè prædicat.

1. Quinque satis fuerãt:nam sex,septémve libelli,
2. Est nimiùm:quid adhuc ludere,Musa,juvat?
3. Sit pudor, & finis: jam plus nihil addere nobis
4. Fama potest; teritur noster ubique liber.
5. Et cùm rupta situ Messalæ saxa jacebunt,
6. Altáque cùm Licini marmora pulvis erunt:
7. Me tamen ora legent, & secũ plurimus hospes
8. Ad patrias sedes carmina nostra feret.
9. Finieram; cùm sic respondit nona sororum,

Cui coma & unguento sordida vestire erat:
Túne potes dulces, ingrate, relinquere nugas?
Dic mihi, quid melius desidiosus ages?
An juvat ad tragicos soccũ trãsferre cothurnos?
Aspera vel paribus bella tonare modis?
Prælegat ut tumidus raucâ te voce magister,
Oderit & grandis virgo, bonúsque puer.
Scribant ista graves nimiũ,nimiúmque severi,
Quos mediâ miseros nocte lucerna videt:
At tu Romano lepidos sale tinge libellos:
Agnoscat mores vita, legâtque suos.
Angustâ cantare licet videaris avenâ,
Dum tua multorum vincat avena tubas.

VERS. 2. *Est nimiùm*. Satis superque sunt ad nostram gloriam, ad lectorum satietatem. Legis Raderus è codicibus antiquis. *Vel sex septémque libelli; Et nimium*. Quinque vel sex, aut septem libelli epigrammatum satis erant: satis verò? imò & nimiùm. *Ludere*. Jocosa carmina scriptitare.

5. *Messale*. M. Valerius Corvinus Messala, clarissimus orator fuit, Augusti ævo, ac ditissimus: ædes magnificentissimas habebat Romæ. Licinus, ejusdem Augusti tonsor ac libertus, cujus marmoreum sepulcrũ exquisito structum opere, prope urbem, viâ Salariâ, visebatur.

Situ. Situs significat pædorem & squalorem, qui innascitur locis humidioribus, & incultis.

9. *Nona sororum*. Una de novem Musis: Thalia fortasse quæ jocis ac deliciis gaudet, quæ conviviis præest; quam delibutam unguentis describit sequenti versiculo. Vide pag. 187.

11. *Nugas*. Epigrammata.

13. An præstat soccum, id est, hoc in loco, leve istud & penè comicum (nam soccus erat comicorum actorum calceus humilior) scribendi genus in quo versaris, transferre ad tragicum? An satius putas pro epigrammatis tragœdias scribere? *Cothurnos* Pag. 154.

14. Aut etiam bella canere, heroïco & tonanti carmine: *modis paribus*, versibus qui respondeant bellorum asperitati, amplitudini, majestati.

15. *Prælegat*. Pueris explanet: discendum tradat.

16. *Oderit*. Cùm jubebitur te mandare memoriæ, recitare, &c.

18. Qui pernoctant scribendo ad lucernam.

20. Mores hominum, &

quotidianam vitam describe in tuis nugis.

21. 22. Esto sanè, videaris per me licet cantare avena tenui, modò poëtas heroïcos superes bene multos, qui tubam videntur inflare. Dum tua brevia & acuta carmina, illorum operosas lucubrationes vincant.

IV.

Adventus Domitiani in urbem.

1. Quantus, io, Latias mundi conventus ad aras
   2. Suscipit, & solvit pro Duce vota suo!
3. Non sunt hęc hominũ, Germanice, gaudia tātũ,
   4. Sed faciunt ipsi nunc, puto, sacra Dei.

VERS. 1. *Conventus.* Concursus, frequentia. *Mundi.* Non tantùm urbis, sed orbis totius: nec terræ modo, sed ipsius etiam cæli.

3. *Germanice.* Domitianum cur sic appellet, jam dixi pluribus locis.

4. Ipsi Dii te, quasi majorem Deum, colunt faciendis sacrificiis, & adventu gratulantur tuo.

V.

In prodigum.

1. Dum donas, Macer, annulos amicis,
2. Desîsti, Macer, annulos habere.

VERS. 2. Amisisti equestrem dignitatem. Equitum Rom. insigne erat annulus: illis detrahebatur qui censum equestrem non haberent, aut è suo gradu & loco moverentur. Potest hoc idē de quolibet alio divite intelligi, nam lauti homines annulos etiam gerebant, eritque sententia: Dum vis esse plus æquo liberalis, ad inopiam es redactus.

VI.

Antiqua pocula, vinum recens.

1. Archetypis vetuli nihil est odiosius Eucti,
   2. Ficta Saguntino cymbia malo luto.
3. Argenti fumosa sui cùm stemmata narrat
   4. Garrulus, & verbis mucida vina facit.
5. Laomedonteæ fuerant hæc pocula mensæ:
   6. Ferret ut hæc, muros struxit Apollo lyrâ.
7. Hoc cratere ferox commisit prælia Rhœtus
   8. Cum Laphitis; pugnâ debile cernis opus.

9. Hi duo longævo censentur Nestore fundi;
10. Pollice de Pylio trita columba nitet.
11. Hic scyphus est, in quo misceri jussit amicis
12. Largius Æacides, & bibit ipse merum.
13. Hâc propinavit Bytiæ pulcherrima Dido
14. In patera, Phrygio cùm data cœna viro est.
15. Miratus fueris cùm prisca toreumata multùm,
16. In Priami cyathis Astyanacta bibes.

VERS. 1. *Archetypis*. Poculis & vasis antiquis. Vide Lib VII. Epig. 11. ubi ea vox explicatur.

2. Fictiles cyathos ex argilla Saguntina prætulerim poculis Eucti. De Sagunto dixi pag. 206. Cymbia sunt oblongæ pateræ, instar cymbularum.

3. 4. Cùm nobilitatem & antiquitatem vasorum suorum, ex argento factorum denarrat, tunc ita verbosus est, ut interim acescat vinum & mucidum evadat.

Stemmata. Pag. 202. Fumosa dicuntur, id est, ob vetustatem pretiosa, quia nobilium statuæ & imagines in atriis servari solitæ, ab igne, qui in atriis vulgò erat, & fumo, atque adeo ab ipsa vetustate, nigrorem ducebant: eóque censebantur vetustiores ac nobiliores, quò plus haberent istius coloris & fumi. Legitur vulgò, *furiosa*; sed opinor, mendosè: nisi quis velit eâ voce significari insanam Eucti garrulitatem.

5. Decem, qui sequuntur, versus dicere Euctus fingitur. Laomedon Priami pater, his usus est poculis.

6 Ut hæc pocula obtineret mercedis loco, Apollo Trojæ muros struxit, saxis ad lyræ sonum convenientibus. Apollo quòd in Jovem conjurasset, cælo pulsus, ne nihil ageret in terris, operam suam Laomedonti locavit ad extruenda Trojæ mœnia, interposita certi pretii pactione.

8. *Lapithis*. Lapithæ, populi Thessaliæ, orta in Hippodamiæ nuptiis rixa, manus cum Centauris vicinis populis, qui ad easdem invitati nuptias fuerant, conservere: horum unus erat Rhœtus, sive Rhœcus. Vide Ovid. 12. Met.

Opus debile. Poculum collisum & truncum, quia in rixa usi sunt illo ad pugnam committendam, Baccho arma ministrante.

9. 10. Istud poculum duplici fundo instructum, censetur, id est, magni æstimatur, quòd Nestor illo sit usus: & columbæ ansis insculptæ, ab Nestore tractatæ, tritu crebro nitent. De significatione hujus vocis *censentur*, consule Lib. I Epig. 53. Describit hoc Nestoris poculum Homerus lib. Iliad. XI. versu

631. *Fundi.* Fundus masculino genere dicitur pro ima parte rei cujuslibet; non fundum, ut perperam contendunt quidam grammatici.

12. *Æacides.* Achilles Æaci nepos, Pelei filius. *Largius.* Lætus v. g. ob Hectorem interfectum.

13. 14. In hac patera bibit olim Dido, & eamdem Bytiæ dedit hauriendam, cùm Phrygium virum, id est Æneam, accepit. Vide Lib. I. Æneid. sub finem.

14. *Toreumata.* Pag. 159. 206.

15. *Priami cyathis.* Antiquis. Priamus enim ad summam usque senectutem vixit. *Astyanacta.* Astyanax fuit unicus Hectoris filius, quem Ulysses adhuc puerulum, incensa Troja, præcipitem è turri dedit, ne Trojanæ cladis ultor aliquando foret. Hic pro vino recēti & quasi puero, atque adeo nō optimo, ponitur.

VII.

Causidicus elinguis.

1. Hoc agere est causas, hoc dicere, Cinna, disertè,
 2. Horis, Cinna, decem dicere verba novem?
3. Sed modò clepsydras ingenti voce petîsti
 4. Quatuor: ô quantùm, Cinna, tacere potes!

Vers. 1. 2. O te, Cinna, tardum & in dicendo molestum, qui horis decem vix novem parturias verba! Hoccine est causidicum & eloquentem esse, qualem te esse venditas?

3. Petiisti ut horæ tibi quatuor ad dicendum concederentur; concessæ sunt: sed hoc toto tempore, ita nihil dixisti, ut non tam dixisse quàm tacuisse videaris. Prætor spatium quo patronus quisque diceret, definiebat. De Clepsydris vide Lib. VI. Ep. 25.

VIII.

Ad Janum de adventu Domitiani.

1. Principium des, Jane, licet velocibus annis,
 2. Et revoces vultu sæcula longa tuo;
3. Te primùm pia thura rogent, te vota salutent;
 4. Purpura te felix, te colat omnis honos:
5. Tu tamen hoc mavis, Latiæ quòd contigit urbi
 6. Mense tuo reducem, Jane, videre Deum.

Vers. 1. *Jane.* Vide supra, Ep. 2.

3. Quamvis accipias prima sacrificia, & vota hominum,

cùm videlicet annum recentem, à sacris & precibus auspicantur. In publicis, privatisque sacris, quolibet ea tempore fieret, primus ante ceteros Deos Janus invocabatur. Macrob. Lib I. Sat. c 9. affert causam hujus moris: quia Janus in Italia primus Diis templa fecisse, & sacrorum instituisse ritus dicebatur; ideo eum in sacrificiis præfationem meruisse perpetuam.

4. *Purpura, honos.* Magistratus, ordines omnes civitatis. Purpureis vestibus, purpurâ prætextis aut ornatis, magistratus utebantur, præsertim cùm inibant publicum munus, nempe mense Januario.

5. 6. Multò feliciorem te putas, quòd Cæsarem videris reducem Januario mense, cui præsides; quàm quòd primus ab omnibus colaris.

IX.

Ad creditorem.

1. Solvere dodrãtem nuper tibi, Quincte, volebat
2. Lippus Hylas: luscus vult dare dimidium.
3. Accipe quamprimùm: brevis est occasio lucri.
4. Si fuerit cæcus, nil tibi solvet Hylas.

V. 1. *Dodrantem.* Novem uncias: novem partes summæ debitæ. Pag. 248. Quinctus pecuniam Hylę crediderat: Hylas lippire incepit, ac morbum aut inopiam excusans, negavit se totam summam posse solvere; paratum se esse ad solvendas novem ejus partes. Quincto recusante, factus est Hylas luscus, dimidiumque se duntaxat soluturum dixit. Monetur Quinctus, ut dimidium accipiat: (ne totum perdat, si debitor cæcus fiat. Quid si Quinctus iste, non creditor aut fœnerator, sed medicus dicatur esse, qui cùm ægrotum oculis laborantem malè curaret, ab eo mulctatus est, detractâ parte pecuniæ promissæ, totâ cariturus, si morbus ingravesceret?

3. *Brevis est.* Brevi durat, citò elabitur.

X.

Emptor felix.

1. Emit lacernas millibus decem Bassus
2. Tyrias coloris optimi: lucrifecit.
3. Adeo bene emit? inquis: imò non solvit.

V. 1. *Millibus decem.* Subaudi, sestertiorum minorum, seu decem sestertiis majoribus, quæ faciunt summam

librarum mille Turon. *Lacernas*. Pag. 84. 114. 182.

2. *Tyrias*. Purpureas. Tyrus, urbs Phœniciæ: hinc optima purpura.

Lucrifecit. Ingens lucrum fecit.

3. Adeóne vili pretio tam pretiosas vestes emit, inquis? Respondet vates, non emit, nondum enim pecuniam numeravit: imò fortasse nunquam numerabit, quia solvendo non est; vel, quia fur est. Itaque meliùs emi nihil potuit. Latina locutio est *Bene emere*, pro æquo aut vili pretio emere.

XI.

Princeps populo carus.

1. Pervenisse tuam jam te scit Rhenus in urbem:
 2. Nam populi voces audit & ille tui.
3. Sarmaticas etiam gentes, Istrúmque, Getásque
 4. Lætitiæ clamor terruit ipse novæ.
5. Dum te longa sacro venerantur gaudia circo,
 6. Nemo quater missos currere sensit equos.
7. Nullum Roma ducē, nec te sic, Cæsar, amavit:
 8. Te quoque jam non plus, ut velit ipsa, potest.

V. 2. Nam tantus fuit plausus civium, tibi in urbem reverso plaudentium, ut ab Rheno & ultima Germania sit exauditus.

3. Sarmatæ sunt Europæ populi, & Asiæ ad Septentrionem. Pag. 6. & 361. De Getis egimus pag. 306. de Istro 236. 326.

5. *Circo*. Adi pag. 24. & 311. Illic quid esset circus: hîc, quotuplex; exposui. Sensus versiculi est: dum populus sua de tuo reditu gaudia plena venerationis & amoris longo plausu testatur in circo.

6. Currus è carceribus quater emissos. Nam sæpius emittendi erant, & meta septies circumradenda, ut palmam obtinerent. Carceres porro vocabantur ea repagula quibus apertis & reseratis, erumpebant currus in circum.

7. *Nec te &c.* Ante hunc diem, antequàm redires.

8. *Ut velit*. Quamvis amare plus vellet, non potest. Simillimum est epigramma 7. Lib. VII.

XII.

Uxor locuplés.

1. Uxorem quare locupletem ducere nolim
 2. Quæritis? uxori nubere nolo meæ.

3. Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:
4. Non aliter fiunt femina vírque pares.

Vers. 2. Nolo habere uxorem, quæ mihi imperet, quę viri, dominíque locum obtineat. In latino sermone verbum *nubere* dicitur tantùm de muliere quæ virum accipit: *ducere*, de viro, qui uxorem assumit. Nubit femina viro: vir uxorem ducit. Itaque dum se negat velle nubere, negat velle eo esse numero & officio, quo esse debet femina, cujus partes sunt ut viro morem gerat ac serviat.

4. Tunc erunt pares vir & femina, quando erunt quodammodo impares; cùm erit obediens uxor, & vir imperans ac dominus. At si ambo præsse velint, pessimè agetur cum utroque, & infelix erit matrimonium, quod laudatur cum par jungitur pari.

XIII.

Morio sapiens.

1. Morio dictus erat: viginti millibus emi.
2. Redde mihi nummos, Gargiliane: sapit.

V. 1 Emi à te servum hebes & morio esse dicebatur: decepisti me, nam est sapiens & cordatus: jam vilis est mihi, & nullius pretii. Stoliditas caros moriones facit. Morio nomen habet à voce græca μωρὸς stultus. Ita dicitur, qui fatuâ stoliditate, sive naturali, sive per artem simulatâ, risum ciet.

2. *Millibus*. Libris Francicis 2000.

LIV.

Arbor homine carior.

1. Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
2. Mordeat & tenerum fortior aura nemus;
3. Hibernis objecta Notis specularia puros
4. Admittunt soles, & sine fæce diem.
5. At mihi cella datur non totâ clausa fenestrâ.
6. In qua nec Boreas ipse manere velit.
7. Sic habitare jubes veterem crudelis amicum?
8. Arboris ergo tuæ tutior hospes ero.

V. 1. *&c.* Ne tua pomaria è Cilicia in Italiam advecta, hieme lædantur, habes cellas vitreis specularibus tectas, clausas vento, soli meridiano uni patentes, in quas abdis arbores: das mihi cellam ventis omnibus perviam: præ-

ſtaret me eſſe hoſpitem arboris tuæ, id eſt, habitare in ea domo, in eo loco, ubi tuæ degunt arbores, quàm domi tuę.

Pallida. Ob hibernum frigus pallent frondes.

Cilicum pomaria. Pretioſæ arbores, natæ in Cilicia, parte meridionali & maritima minoris Aſiæ: putà citri, mali Punicæ.

3. *Specularia.* Sunt vitrei clathri & feneſtræ: fiebant olim ex lapide quodam pellucido.

4. *Sine face.* Sine nube, pluviâ, nive, quibus aditus per ſpecularia non eſt.

XV.

Populus principi carus.

1. Dum nova Pannonici narratur gloria belli,
2. Omnis & ad reducem dum litat ara Jovem;
3. Dat populus, dat gratus eques; dat thura ſenatus,
4. Et ditant Latias tertia dona tribus.
5. Hos quoq; ſecretos memorabit Roma triũphos,
6. Nec minor iſta tuæ laurea pacis erit.
7. Quid tibi de ſancta credis pietate tuorum?
8. Principis eſt virtus maxima, noſſe ſuos.

Vers. 1. *Pannonici.* Pannonia, regio eſt Europæ ampla inter Danubium, Noricum, & Illyricum: nunc, ad occaſum, continet partem Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Sclavoniæ, &c. ad ortum verò; quę inferior Pannonia dicebatur; partem Hungariæ & Sclavoniæ quæ regiones quia vicinæ ſunt Sarmatiæ Europææ, pro ea ſumuntur hoc in loco.

2. Et ad omnes templorum aras Jovi reduci, qui te videlicet ſalvum & incolumem reduxit Romam, litatur, id eſt, fiunt ſacrificia fauſta, & Superis accepta. Extat vetus inſcriptio quæ teſtatur ipſi Domitiano poſitum fuiſſe tunc templum ſub nomine Jovis Reducis; de quo templo fortaſſe hic verſus intelligendus eſt.

4 Et populus ditatur, gaudet epulo, & congiario quod hac vice tertia ipſi dediſti. Ter, ut dixi, victor in urbem rediit: ſemel, iterumque cum de Dacis & Catiis triũphavit; tertiò, cùm victoriam de Sarmatis, ſeu Pannonibus retulit, de quibus triumphare noluit, lauream duntaxat Jovi Capitolino intulit: de qua nunc agit Martialis, & hunc ſecretum triumphum verſu 5. appellat, Domitiani modeſtiam laudans. Per *tribus* viliſſimi quique & pauperrimi notantur: unde etiam *tribulis* pro capite cenſo ponitur apud Horatium & alios. De Tribubus dictũ pag. 126.

6. Nec minùs celebris erit

hæc laurea, quâ pacem nobis attulisti: victoria tua pacifica, & modesta, quàm si triumphum egisses justum & magnificum.

7. Quàm hæc tibi grata populi pietas accidere debet, qui tuum reditum & victoriam, publicis sacrificiis, laudibusque tuis ita celebrat.

8. *Nosse suos*. Eorum erga se amorem perspicere: & sentire illum justum esse ac debitum. Tunc se verâ & magnâ præditum virtute credere Imperator potest, cùm à suis publicè & ex animo laudatur.

XVI.

Causidicus è pistore.

1. Pistor qui fueras diu, Cipere,
2. Nunc causas agis, & ducenta quæris:
3. Sed consumis, & usque mutuaris.
4. A pistore, Cipere, non recedis;
5. Et panem facis, & facis farinam.

VERS. 2 Quæris ducenta sestertia, (libras Gallicas 20000.) id est, quæris à quo accipias illa vel gratis, vel commodatò, vel fraude.

4. Retines morem pristinum; idem facis modò causidicus, quod olim pistor.

5. Ut priùs panem faciebas è farina mutuò sumpta; rursumque pane facto & vendito, farinam mutuabaris; ita nunc quæris & consumis, & rursum quæris ut consumas: eandemque, semper inops, molam versas lauto victu partas opes absumis.

XVII.

Malæ causæ patronus.

1. Egi, Sexte, tuam, pactus duo millia, causam:
   2. Misisti nummos quot mihi? mille: quid est?
3. Narrasti nihil, inquis, & à te perdita causa est:
   4. Tantò plus debes, Sexte, quòd erubui.

VERS. 1. *Pactus*. Factâ pactione, fore ut mihi dares duo millia sestert. (Francicos nummos 200.)

2. *Quid est*. Cur mihi tantum mille nummos misisti?

3. *Narrasti nihil*. Malè perorasti: nihil ad rem dixisti. *Perdita*. Per tuam imprudentiam, inscitiam, &c.

4. Plus debes mihi ob amissam causam: erubui enim mentiri, id quod hominis probi fuit. Vel, erubui & iritus sum ob causam malam malè peroratam, quæ bene defendi, & jure, non poterat.

XVIII.
Rara amicitia.

1. Sic tua, Cirini, promas epigrammata vulgò,
2. Ut mecum possis, vel prior ipse, legi.
3. Sed tibi tantus inest veteris respectus amici,
4. Carior ut mea sit, quàm tua fama, tibi.
5. Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
6. Pindaricos posset cùm superare modos:
7. Et Vario cessit Romani laude cothurni,
8. Cùm posset tragico fortiùs ore loqui.
9. Aurũ,& opes,& rura frequens donabit amicus:
10. Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

VERS. 1. 2. Cirinius amicus Martialis, idemque poëta bonus, ne amico noceret, sua in vulgus edere carmina fugiebat. Utinam, inquit vates, promas, pervulgare velis tua epigrammata; faxint Superi ut meis exæquentur, vel etiã præferantur. Legitur in codicibus nonnullis: *Si tua &c. vel mecum possis &c.* hoc sensu. Si edere cogitas tuos libros, opto ut eâdem famâ & favore vulgi legantur atque mei, vel etiam majore.

3. Sed ita me, veterem amicum, observas & colis...

5. 6. 7. 8. Sic Virgilius non scripsit odas, quamvis Horatium & Pindarum superare posset: non tragœdias, licèt Varium poëtam tragicum posset vincere.

Calabri. Erat Horatius Venusinus; & Venusia urbs est in Apuliæ finibus & Lucaniæ, prope Calabriam.

6. *Pindaricos.* Fuit Pindarus poëta Græcus Thebanus, Lyricorum facilè princeps, floruit annis ante Christum 440. Vide Oden Horatii primam, libro IV.

7. *Cothurni.* Pag. 154. De Vario, vide Horat. lib. I.

XIX.
Paupertas simulata.

1. Pauper videri Cinna vult, & est pauper.

VERS. 1. Ita se gerit Cinna quasi opes dissimulet, ac sit revera dives: incedit pannosus, pauperem se esse simulat; verè est pauper, opes nullas habet. Cave ne tibi hominis modestia & simulatio imponat.

XX.

Versus extemporales.

1. Cùm facias versus nullâ non luce ducentos,
2. Vara, nihil recitas: non sapis, atque sapis,

V e r s. 2. *Non sapis.* Qui versus ineptos tam multos scribas. *Sapis*, qui mala carmina recitare nolis, ac te aliis meritò deridendum præbere.

XXI.

Cæsaris in urbem adventus.

1. Phosphore, redde diem, quid gaudia nostra moraris?
2. Cæsare venturo, Phosphore, redde diem:
3. Roma rogat, placidi numquid te pigra Bootæ
4. Plaustra vehunt, lẽto quòd nimis igne venis?
5. Ledæo poteras abducere Cyllaron astro;
6. Ipse suo cedet nunc tibi Castor equo.
6. Quid cupidum Titana tenes? jam Xanthus & Æthon
8. Frema volunt: vigilat Mẽnonis alma parens.
9. Tarda tamen nitidæ non cedunt sidera luci,
10. Et cupit Ausonium Luna videre Ducem.
11. Jam, Cæsar, vel nocte veni: stent astra licebit,
12. Non deerit populo, te veniente, dies.

V 1. *Phosphoro.* Ita vocatur græco nomine stella Veneris, cùm solem orientem antecedit; Φωσφόρος: latinè Lucifer: φῶς lumen: φέρο, fero. Eadem stella cùm solem sequitur occidentem & serò lucet, vocatur Hesperus: à voce græca ἑσπέρα, vespera. Circa solem enim vertitur, & cum sole circa terram.

3. *Bootæ.* Bootes, qui latinè Bubulcus dicitur, sidus est Majorem Arcton, sive Ursam, sequens, quę ursa ob septem stellas ita dispositas ut tres priores temonem, quatuor aliæ rotas, & currum imitentur, Plaustrum, appellatur, quod plaustrum iste Bootes videtur agitare. Piger appellatur, quia brevissimum circulum conficit, quippe polo vicinus Vide lib 4. Epig. 3.

5. Phosphore, poteras, ut citiùs diem veheres, ac venires ipse, eripere Castori suum equum Cyllarum, libenter hunc tibi concessisset.

Ledeo astro. Castor & Pol-

lux Ledæ filii fuerunt Castor eques & bellicæ rei peritus: Pollux pugil & in palæstra versatus. Vide Lib. V. Epig 38. Ambo in sidera sunt relati, & *Gemini* apud astrologos nuncupatur.

7. Quid solem properantem retardas?

Xanthus, *Æton*. Solis equi. Ovid. 11. Metamorph.

8. *Memnonis parens*. Aurora. Illa jam è lecto se proripuit, ac surrexit.

9 Sed astra tamen nocturna soli recusant cedere.

11. *Stent*. Perseveret nox cum suis astris, absitque cum sole dies. Discedere dicuntur sidera cùm obscurante prodeunte sole.

12. Solis vicem & locum obtinebis Diem solus, instar solis facies.

XXII.

Cœna mendax.

1. Invitas ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum:
2. Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi.

V. 1. *Ponis*. Apponis epulandum.

2 *Hybrida*. Ita vocatur qui è parentibus diversæ conditionis, aut nationis ortus est: ut si quis è patre Græco, Romanâ matre sit editus; è servo & libera. Si mihi das verba, inquit Martialis, si putas me aprū à porco non internoscere, non distinguere, hybrida sum tuo judicio, ac tam stolidus, quàm si essem verè animal è porco & apro conflatum. Vel: homo sum minimè ingeniosus, ac Romani lepôris parum gnarus, quales vulgò hybridæ sunt. Sanè Bilbilitanus Martialis erat, idēque ob diuturnam in urbe Roma morā, & jus civitatis, quo donatus fuerat, Romanus dici poterat, unde hybrida fortè per jocum appellatus fuerit, quasi è Bilbilitano & Romano mixtus.

XXIII.

Coquus vapulans.

1. Esse tibi videor sævus, nimiúmque gulosus,
2. Qui propter cœnam, Rustice, cæde cocum?
3. Si levis ista tibi flagrorum causa videtur,
4. Est qua vis causa vapulet ergo cocus?

V. 2. *Cœnam*. Negligentiùs videlicet apparatam.

4 Quid graviùs à coco, & plagis dignius peccari potest?

XXIV.

Vis precum.

1. Si quid fortè petam timido gracilíque libello,
2. Improba non fuerit si mea charta: dato.

3. Et si non dederis, Cæsar, permitte rogari:
4. Offendunt nunquam thura precésque Jovem.
5. Qui fingit sacros auro vel marmore vultus,
6. Non facit ille Deos: qui rogat, ille facit.

VERS. 2. Si ego magna non peto: si non impudenter & importunè.
Dato Annue, da quod peto.
5. *Fingit*. Componit, conflat.
6. Ego igitur te Deum facio & puto, cùm peto. Luculenta ratio cur debeam impetrare.

XXV.

Parum urbanus.

1. Vidisti semel, Oppiane, tantùm
2. Ægrum me malè: sæpe te videbo.

V. 1. Me ægrotantem invisisti tantùm semel: ego te non semel at sæpe invisam: ero humanior quàm tu & urbanior. Innuit ac videtur sperare Oppianum sæpe ægrotaturum, quem videlicet sæpe talem sit visurus, qualem se tum fuisse dicit, cùm ab Oppiano neglectus est.

XXVI.

Domitiano Baccho antepo̧nit.

1. Non tot in Eois timuit Gangeticus arvis
2. Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo,
3. Quot tua Roma novas vidit, Germanice, tigres:
4. Delicias potuit nec numerare suas.
5. Vicit Erythræos tua, Cæsar, arena triumphos,
6. Et victoris opes divitiásque Dei.
7. Nam cùm captivos ageret sub curribus. Indos.
8. Contentus geminâ tigride Bacchus erat.

V. 1. 2. Non tot tigres timet venator, cum tigridis catulos rapit in silvis orientis prope Gangem, & equo admisso fugit, præ timore pallidus. In Hyrcania (pag. 16.) equi erant velocissimi.
Eois. Orienti: ἠῷος; ἠώς, aurora.
3. *Germanice*. Ita vocari amabat Domitianus ob relatas de Germanis victorias.
4. *Delicias*. Feras ad spectaculum & voluptatem in arenam productas.
5. Bacchum de vicinis mari Erythræo (pag. 262.) populis triumphantem vicisti illis spectaculis, hac multitudine tigrium, quas in tua a-

rena exhibuisti. De voce *arena* consule pag. 10.

Indos. India Orientem spectans, de qua hîc agitur, habet ad ortum Sinense regnū; ad septētrionem, Tartariam; ad occasum, Persidem; ad meridiem, Oceanum Indicum. Ejus fluvii præcipui sunt Indus & Ganges.

7. *Sub curribus*. Moris erat captivos curru victoris alligatos in triumpho ducere.

8. *Gemina*. Quæ traheret ejus currum. Tu innumeras exhibuisti.

XXVII.

Dona letifera.

1. Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, senique,
2. Si sapis, & sentis, hic tibi ait, morere.

XXVIII.

Lacernam argutè poscit.

1. Dic toga, facundi gratum mihi munus amici,
2. Esse velis cujus fama decúsque gregis?
3. Apula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
4. Quâ saturat Calabris culta Galæsus aquis?
5. An Tartessiacus stabuli nutritor Iberi
6. Bœtis in Hesperiâ te quoque lavit aquâ?
7. An tua multifidum numeravit lana Timavū,
8. Quem pius astrifero Cyllarus ore bibit?
9. Te nec Amycleo decuit livere veneno:
10. Nec miletus erat vellere digna tuo.
11. Lilia tu vincis, nec adhuc dilapsa ligustra,
12. Et Tiburtino monte quod albet ebur,
13. Spartanus tibi cedet olor, Paphiæque colūbę,
14. Cedet Erythræis eruta gemma vadis.
15. Sed licet hæc primis nivibus sint æmula dona,
16. Non sunt Parthenio candidiora suo.
17. Non ego prætulerim Babylonis picta superbæ
18. Texta, Semiramiâ quæ variantur acu.
19. Non Athamanteo potiùs me mirer in auro,
20. Æolium dones si mihi, Phryxe, pecus.
21. O quantos risus pariter spectata movebit
22. Cùm Pallatinâ nostra lacerna togâ!

VERS. 1. *Amici*. Parthenii, qui erat Domitiani cubicula-

rius, idemque vir doctus & loquens.

2. Dic quâ tandem è lana confecta fueris,& cui pecudi, cui gregi tantus honor obtigerit.

3. An te, an lanam tuam, ovem unda sumpta es, aluerunt herbæ (Pag 124.) & pascua Tarenti, quam urbem condidit Phalantus,qui vocatur hîc Ledæus, id est, Lacædemonius, Leda enim mater Pollucis & Castoris in Laconia regnavit.

4. Ubi Galæsus fluvius, *Galaso*. (pag.124.) è Calabria ortus,irrigat culta,id est, agros: arva culta & sata.

5. An Bætis (fluvius Hispaniæ Andalusiam secans, *Guadalquivir*) qui nutrit greges Hispanorum, & optimis velleribus vestit, te suis aquis lavit? Tartessus, vulgò *Tariffa* est Hispaniæ Bæticæ oppidum. Pag. 337.

7. An tua lana versata est in agris Aninis, (pag.195.) ubi numeravit ostia fluvii Timavi, (pag.196.) qui in ostia multa finditur, per quæ exonerat se in mare? quem olim fluvium Cyllarus bibit, Castoris equus,de quo supra, Epig. 21. & lib.4. Ep.19.

Astrifero. Cyllarus in astra fuit relatus.

9. Ita colore nativo tuo, & candore nites, ut minus fueris habitura gratiæ, si tincta fores Amyclis, aut Mileti: Amyclæ, urbs fuit Laconiæ in Græcia. Castoris & Pollucis patria nunc *Verdon* dicitur. Miletus, nunc *Melasso*, urbs Joniæ,non procul Smyrna; in ora maris Ægæi: suis velleribus & infectoribus nobilis. Venenum vulgò ponitur pro fuco & colore adulterino, quo panni inficiuntur.

Livere. Tingi, imbui: propriè significatur hac voce color Pallidus & lividus, qualis est purpuræ.

11. *Dilapsa*. Nondum marcescentia, antequam decidant. Sunt ligustra flores præstanti candore. De Tiburtino ebore lege Lib. IV. Epig. 50.

13. *Spartanus*. Lacedæmonius, Ledæus; Jupiter Ledam Spartanam adiit mutatus in cygnum, aut fabulæ narrant.

Paphie. Paphus est urbs in insula Cypro, *Cypro*, sacra Veneri, cui sacræ sunt etiam columbæ. Est autem Cyprus posita è regione Ciliciæ. De Mari Erythræo vide pagina 252.

15. *Hec dona*. Ista toga.

17. *Texta*. Pannos, picturatas, vestes.

18. *Semiramiade*. Babylonica.Quia Semiramis, regina Babylonis fuit. Babylonii telas acu eximiè pingebant: nec non Phryges: eorum opus Galli vocant *de la broderie*, *panno ricamato*.

19. Non magis mihi placeam in auro Phryxi vellere. Pater Phrixi (de qua dictum Lib VI Epigram. 2.) fuit Athamas; Athamantis, Æolus: itaque *Æolium* ex-

pone, avitum, domesticum. *Pecus*. Arietem aurei velleris.

21. O quàm me ridebunt cives, quando cernent hanc elegantem, & ab aulico palatino (pag. 237.) datam togam, impositam vili & tritæ meæ lacernæ! Adde novam lacernam, Partheni, ut munus sit omni ex parte perfectum. De Lacerna vide 4. lib. Ep. 2.

XXIX.

Brevis liber.

1. Disticha qui scribit, puto, vult brevitate placere.
2. Quid prodest brevitas, dic mihi, si liber est?

VERS. 2. Nihil prodest singula carmina brevia esse, si multa sint, & librum faciant: perinde est esse pauca epigrāmata longiora, aut multa breviora in libro: interest, quàm sint eleganter & acutè scripta.

XXX.

Novus Scævola.

1. Qui nunc Cæsareæ lusus spectatur arenæ,
2. Temporibus Bruti gloria summa fuit.
3. Adspicis ut teneat flammas, pœnâque fruatur
4. Fortis, & attonito regnet in igne manus!
5. Ipse sui spectator adest, & nobile dextræ
6. Funus amat, totis pascitur illa sacris.
7. Quòd nisi rapta foret nolenti pœna, parabat
8. Sævior in lassos ire sinistra focos.
9. Scire piget, post tale decus, quid fecerit ante:
10. Quam vidi satis est hanc mihi nosse manum.

VERS. 1. 2. Quod spectaculum & fortitudinis specimen, quasi per ludum exhibetur nunc in amphitheatro Domitiani; illud tempore Bruti rarum & admirabile videbatur. Reo cuipiam ob scelus damnato hæc imposita pœna fuerat, ut in amphitheatro, exemplo Mucii Scævolæ, dextram foculo injiceret. Hujus cōstantiā Martialis laudat.

2. *Bruti*. Primi Romanorum post exactos reges consulis, quo tempore Mucius Scævola Porsenæ castra petiit. Vide Lib. I. Ep 22.

3. *Teneat*. Quasi stupentes detineat: vel, flammas totas occupet, iis se immergens, non eas strictim tantùm ac leviter attingens.

Fruatur. Laudem ac voluptatem è dolore & cruciatu suo capiat.

4. *Attonito*. Quasi mi-

rante hominis fortitudinem. 5. Otiosus, velut alienæ rei & periculi spectator, se, dum exuritur, aspicit. 6. *Totis, &c.* Ejus manus crudeli isto sacrificio sponte pascitur, tota illo absumitur. 8. 9. Si non fuisset subducta igni dextera velut invita, sinistra ipsa manus parabat se eũdem in ignem jam lassum, jam emortuum, & exurendâ dextrâ propè consumptum, conjicere. 10. Post egregium istud facinus, non quæro, quid ille vir antea fecerit: ex hac una quam video, quam tam fortiter exurit, manu, conjicio insigni fortitudine præditum esse, & nihil vulgare ab eo factum unquam fuisse.

XXXI.

Jus quatuor liberorum.

1. Nescio quid de te non bellè, Dento, fateris,
 2. Conjuge qui ductâ jura paterna petis.
3. Sed jam supplicibus Dominum lassare libellis
 4. Desine, & in patriam serus ab urbe redi.
5. Nam dum tu longè desertâ uxore, diùque
 6. Tres quæris natos, quatuor invenies.

Vers. 1. *Nescio quid.* Te v. g. esse libidinosum, sterilem, &c. aut tuam uxorem: Tibi cum ea non convenire. De jure trium liberorum vide pag 141 142. 3. *Dominum.* Imperatorem. *Libellis.* Quibus petis jus trium liberorum. 4. *Serus.* Tua enim longior absentia dabit uxori occasionem flagitii. 6. *Tres quæris natos:* Dum fingis te habere tres natos, & quæris quomodo id persuadeas. Dum jus trium liberorum postulas, quasi eos haberes. *Quatuor.* Nempe ex adulterio uxoris, te absẽte, susceptos.

XXXII.

Columba auspicata.

1. Aëra per tacitum delapsa, sedentis in ipsos
 2. Fluxit Aretullæ blanda columba sinus.
3. Luserat hoc casus, nisi inobservata maneret,
 4. Permissâque diu nollet abire fugâ.
5. Si meliora piæ fas est sperare sorori,
 6. Et dominum mundi flectere vota valent;
7. Hæc à Sardoïs tibi forsitan exulis oris,
 8. Fratre reversuro, nuncia venit avis.

VERS. 2. *Aretullæ*. Illius frater exulabat in Sardinia: cujus reditum bene ominatur vates, ex eo quod columba in sororis sinum devolans, in illo sponte consederit.

3. Hoc mero casu factum videri poterat, nisi quòd avis, cum avolare sineretur, & nemo eam observaret, in Aretullæ gremio remanserit.

6. *Dominum mundi*. Domitianum.

7. *Sardoïs oris*. E Sardinia, quæ insula prope Corsicam est. *La Sardaigne. Sardegna*.

8. *Nuncia*. Veteres utebantur columbis ad nuncios in loca dissita, in urbes obsessas, perferendos, idque etiam nunc usurpatur in Syria.

XXXIII.

Nihil, quàm parum, dare præstat.

1. De Prætoritiâ folium mihi, Paulle, coronâ
2. Mittis, & hoc phialæ nomen habere jubes.
3. Hac fuerat nuper nebulâ tibi pegma perunctum,
4. Pallida quam rubri diluit unda croci.
5. An magis astuti derasa est ungue ministri
6. Bractea, de fulcro quam reor esse tuo?
7. Illa potest culicem longè sentire volantem,
8. Et minimi pennâ papilionis agi.
9. Exiguæ volitat suspensa vapore lucernæ,
10. Et leviter fuso rumpitur icta mero.
11. Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis,
12. Quam fert cum parvo sordidus asse cliens.
13. Lenta minùs gracili crescunt colocasia filo:
14. Plena magis nimio lilia sole cadunt.
15. Nec vaga tam tenui discurrit aranea telâ:
16. Tam leve nec bombyx pendulus urget opus.
17. Crassior in facie vetulæ stat creta Fabullæ:
18. Crassior offensæ bulla tumescit aquæ.
19. Fortior & tortos servat vesica capillos,
20. Et mutat Latias spuma Batava comas.
21. Hâc cute Ledæo vestitur pullus in ovo:
22. Talia lunatâ splenia fronte sedent.
23. Quid tibi cũ phiala, ligulã cùm mittere posses?
24. Mittere cùm posses vel cochleare mihi?
25. Magna nimis loquimur, cochleam cũ mittere posses;

26. Denique cùm posses mittere, Paulle, nihil.

VERS. 1. 2. Mittis mihi phialam argenteam, ex argenti lamina tam subtili ac delicata confectam, ut videatur esse bractεola, ex qua factum fuerit folium coronæ alicujus, victori datæ à Prætore ludos edente.

3. Similibus laminis, & argenteis ramentis, quæ instar nebulæ difflantur, perunxisti & inaurasti nuper in spectaculis pegma; ita ut, aquâ croceâ in pegma paulò post fusâ, totum illud argentum tuum, instar nebulæ, evanuerit ac dissipatum fuerit. De Pegmatibus, de croco & odoratis illis nimbis, vide librum Spectac. Epig. 2. 3.

4. *Pallida*. Crocus est flavi coloris.

5. An potius hæc phiala cōfecta est ex aliqua bractea, quā puto fulcro tui lecti olim appositam fuisse, & à servulo dereptam, denique in morem phialæ formatam esse? Pedes lectulorum seu fulcra, aureis ornari bracteolis solebant. In editione Aldina priore sic extat ille versiculus. *Bractea de fulcro (quod reor esse) tuo?*

7. 8. 9. 10. Hanc phialam tuam culex volans evertet: abripiet papilio: lucernæ fumus attollet: ac si leviter in eam vinum fuderis, fiāgetur.

11. Caryotæ (sunt palmarum fructus) ejusmodi laminis auri, tunicisque obducuntur, quando Kalendis Januariis ferūtur patronis cum exigua pecunia. Ineunte Januario dabant clientes sua munera, eáque cum ornatu aliquo; v. g. inauratos fructus, minio pictos, aut bracteolis aureis levissimis, quas appellat vates sputum, tectos: non enim purum illud erat aurum, sed glutine & visco mixtum, &c vel etiam admota saliva inductum & oblitum. *Sordidus*. Pauper, incultus, pannosus.

13. Colocasia non tam graciles habent fibras; liliorum folia nimio sole exsiccata cùm decidunt, pleniora & crassiora sunt. Colocasia, colocasiæ: vel colocasium, colocasii, est faba Ægyptia, cujus siliquæ, sive folliculi, quibus fabæ involvuntur, tenuissimis fibris constringuntur.

17. Fucus, sive cerussa, (candidum pigmentum, unde hic vocatur creta) est crassior cum fronti Fabullæ apponitur: crassior ea bulla quæ in aquâ offensâ, id est, percussâ, intumescit, quàm tua phiala.

19. *Vesica*. Reticulum, instar vesicæ factum, cómam colligens. *Tortos*. Cincinnatos, crispatos.

20 Est crassior illa spuma, sive unguentum apud Batavos usitatum, quo latinæ feminæ comas mutant, id est, adulterino colore pingunt, rufant.

21. Crassior est tenuis pellicula, quâ involvitur ovum cygneum. Post putamen extimum, est in ovis membra-

na quædam delicatissima. De Jove in cygnum mutato cùm ad Ledam adiit, antea dictũ.

22. *Splenia*. De illis fusè dixi Lib.II. Ep.26. *Lunata*. Quia ex splenia ita dispone-bantur, ut à geminis temporibus ad summam frontem ducta, lunam crescentem imitarentur.

23. Cur ad me mittis phialam, cùm possis ligulam mittere? hæc mihi esset utilior, licèt videatur esse vilioris quàm phiala pretii. Ligula quid esset, dixi Lib.V. Ep.18.

24. *Cochleare*. Vasis genus quoddam est. Sic dictum à cochleæ simititudine.

25. *Cochleam*. Limacis testa est. Sic bellè per gradationem ridiculam concludit.

XXXIV.
Vasa archetypa.

1. Archetypum Myos argentum te dicis habere:
2. Quod sine te factum est, hoc magis archetypum est.

Vers. 1. Jactas te habere vasa vetera, quæ Mys cælaverit, (erat ille vetus artifex & sculptor eximius:) sed illa tu ipse fecisti, seu facienda curavisti, quæ proinde recentia sunt, quamvis à te obtrudantur & ostententur pro vetustis. Ego illa puto archetypa quæ sine te sunt facta; quæ, antequam ea vel haberes, vel facienda curares, extiterunt. De Archetypis poculis consule supra, Ep. 6. & Lib.VII. Epig.11.

XXXV.
In conjuges discordes.

1. Cùm sitis similes paresque vitâ
2. Uxor pessima, pessimus maritus:
3. Minor non bene convenire vobis.

Vers. 1. *Non bene vobis convenire*. Quod vobis non conveniat: quod concordes non sitis.

XXXVI.
Domus domino minor.

1. Regia pyramidum, Cæsar, miracula ride:
2. Jam tacet Eoum barbara Memphis opus.
3. Pars quota Parrasiæ labor est Mareoticus aulæ?
4. Clarius in toto nil videt orbe dies.

5. Septenos pariter credas assurgere montes:
6. Thessalicum brevior Pelion Ossa tulit.
7. Æthera sic intrat, nitidis ut conditus astris
8. Inferiore tonet nube serenus apex:
9. Et priùs arcano satietur lumine Phœbi,
10. Nascentis Circe quàm videt ora patris.
11. Hæc, Auguste, tamẽ quæ vertice sidera pulsat,
12. Par domus est cælo: sed minor est domino.

VERS. 1. *Ride*. Contemnas licet, potes jam spernere. De Pyramidibus, & Memphi, vide lib. Spectac. Ep 1. *Eoum*. Ægyptium. Vide supra, Ep. 26. Ægyptus spectat orientem, ut Roma occidentem.

2. Ille Ægyptius labor, substructiones insanę pyramidũ, quãtula sunt pars domus imperatoriæ? De voce *Parrhasius* ut hic sumitur, Vide Lib. VII. Epigr. 48. Mareotis, est palus, sive lacus, in Ægypto, prope Alexandriam: *Lago di Buchiara*. Est etiam ejusdem Ægypti regio, vini optimi ferax.

5. 6. Cùm cernis excelsitatem & altitudinem illius domûs, dicas septem ipsos Romæ montes alios aliis fuisse impositos: certè inferior ac humilior Ossa mons erat, impositus Pelio à Gigantibus. Ossa, Pelium, sunt montes Thessaliæ in Græcia.

7. 8. Sic altum caput inter nubila domus illa condit, ut ejus apex semper serenus & supra tempestates erectus *tonet*, id est, audiat tonantes nubes inferiùs positas.

9. 10. Et idem apex palatii priùs abundè fruatur sole arcano, id est, uni illi domui viso, reliquis orbis partibus ignoto; quàm eundem solem videat mons Circæus. De illo monte consule pag. 234. *Patris*. Circe fuit solis filia: hęc isti monti, & urbi vicinæ, nomen dedit.

XXXVII.

Malè liberalis.

1. Quod Cajetano reddis, Polycarme, tabellas
2. Millia te centum num tribuisse putas?
3. Debuit, hæc, inquis: tibi habe, Polycarme, tabellas:
4. Et Cajetano millia crede duo.

VERS. 1. &c. *Quod &c.* Polycarmus dederat Cajetano cuidam,

cuidam, seu crediderat centum millia sestertiorum, sive 100. sestertia, Francicos nummos 10000. cùm cerneret illum solvendo non esse, ac famâ liberalitatis captare vellet, finxit se illidare ultrò, & tabellas seu syngrapham, in qua se accepisse hanc pecuniam, & debere Cajetanus profitebatur, eidem remisit. Num idcirco te liberalem putas, ô Polycarme? inquit vates. Non es. At mihi debebat, inquis, hanc summam Cajetanus. Omnino, sed solvere tantam summam non poterat. Si vis esse liberalis, serva sanè tabellas tuas, sed millia duntaxat duo, crede eidem isti Cajetano, & mutuò da, quam ille summam leviorem possit reddere cùm erit commodùm; quàm tu non acerbè repetas, imò dones fortasse, quamvis habeas penes te tabellas, quibus eum possis cogere ad solvendum. Tunc enim verò te liberalem putabo.

XXXVIII.

Vera liberalitas.

Qui præstat pietate pertinaci
Sensuro bona liberalitatis,
Captet forsitan, aut vicem reposcat.
At si quis dare nomini relicto
Post Manes tumulúmque perseverat,
Quærit quid nisi parcius dolere?
Refert sis bonus, an velis videri.
Præstas hoc, Melior, sciente famâ:
Qui solennibus anxius sepulti
Nomen non sinis interire Blæsi;
Et de munificâ profusus arcâ
Ad natalitium diem colendum,
Scribarum memori piæque turbæ
Quod donas, facis ipse Blæsianum.
Hoc longum tibi, vita dum manebit,
Hoc & post cineres erit tributum.

VERS 1. &c. Qui præstat, id est, beneficium dat, ei qui sensum est habiturus liberalitatis & gratiam parem redditurus; eum non immeritò putes captare, id est, munere dato aliud munus, beneficio beneficium emere, ac vicem quodammodo reposcere: at si quis det aliquid nomini relicto, id est, homini demortuo, cujus memoria & nomen

prope jam obliteratum est, ac sepultum, is quid aliud spectat, nisi ut suum dolorem de amici morte, faciat istâ liberalitate, & pietate leviorem? *Pertinaci*. Constanti, assiduâ. *Præstat*. Pag 217.

7. Hæc vera liberalitas est, quâ qui non videri vult, sed esse liberalis ac bonus, quod multùm ad veræ virtutis gloriam refert.

8. 9. *&c.* Hoc tu facis, ô Melior, (Romanus civis de quo antea) neque id fama tacet: nam sollicitus de amico tuo Blæso solennibus sacris colendo, ejus sepulti memoriam perire non sinis, sed instauras eam, celebrasque illius natalem diem, ac festum quoddam Blæsianum facis: facis autem donando toti scribarum collegio munera, in Blæsi honorem.

15. Hæc veræ liberalitatis gloria erit instar tributi, quod ex tua munificentia & vivus & mortuus colliges.

XXXIX.

Domitiani domus, & epulæ.

1. Qui Pallatinæ caperet cōnvivia mensæ,
2. Ambrosiásque dapes, non erat ante locus.
3. Hîc haurire decet sacrum, Germanice, nectar,
4. Et Ganymedeâ pocula mixta manu.
5. Esse velis, oro, servus conviva Tonantis.
6. At tu si properas Jupiter, ipse veni.

Vers. 1. Antequam domum magnificam Cæsar ædificasset (de qua vide Epig. 36. hujus Libri, & 48. Lib. VII.) non erat locus ullus satis amplus, in quo epulari commodè posset. Ambrosia, Deorum est cibus; nectar verò, potus. ἀμβρόσιος immortalis.

Palatinæ mensæ. Imperatoriæ *Germanicæ*. Supra, Ep. 36.

4. Ganymedes Jovis pincerna fuit. Pag. 34.

5. 6. Cœnare apud Jovem, usitatâ locutione, idem erat ac mori. Diu nobiscum igitur vive, Cæsar; potes hic usurpare convivia nihilo cælestibus deteriora. Quod si tu, ô Jupiter, properas ambisque habere Domitianum convivam, venias ipse in hanc ejus domum potiùs, quàm ille in tuam migrare festinet.

XL.

Ad Priapum.

1. Non horti, neque palmitis beati,
2. Sed rari nemoris, Priape, custos,

3. Ex quo natus es, & potes renaſci,
4. Furaces, moneo, manus repellas,
5. Et ſilvam domini focis reſerves.
6. Si defecerit hæc, & ipſe lignum es.

VERS. 1. &c. Palmes eſt ramus vitis: hîc vinea intelligitur tota. Ordo ſententiæ eſt. O Priape, qui es cuſtos, non horti, &c. ſed nemoris, quo ex nemore es factus, & ex quo fieri ac naſci iterũ potes: nempe erat lignea ſtatua: quæ ſi periret, ſimilis alia, ex nemoris arbore fieri poterat. 4. Moneo te ut fures arceas ab hoc nemore. De Priapo vide Lib. VI. Ep 49. 5. *Reſerves.* Serves ſilvam unde focum accēdam meum. 6. Ni facias, ſi nemus defecerit, ſi ſuccifum à furibus fuerit, tu ipſe ſervies foco accendendo, ligneum numen. Pag. 313.

XLI.

Cur ſit triſtis.

1. Triſtis Athenagoras non miſit munera nobis,
2. Quæ medio brumæ mittere menſe ſolet.
3. An ſit Athenagoras triſtis, Fauſtine, videbo:
4. Me certè triſtem fecit Athenagoras.

VERS 2. Saturnalibus, quæ Decembri celebrabantur. 3. Neſcio an ſit tam triſtis, quàm ſe eſſe ſimulat: ego certè ſum triſtis, quod nihil acceperim. *Triſtis.* Fingebat fortaſſe Athenagoras ſe triſtem, & iratum eſſe, ut nihil daret.

XLII.

Suas Mathoni Balneas offert.

1. Si te ſportula major ad beatos
2. Non corruperit, ut ſolet: licebit
3. De noſtro, Matho, centies laveris.

VERS. 1. 2. Si majoris ſportulę ſpes ad captandas beatorum, id eſt, lautorum & divitum cœnas, atque adeo balneas eorum uſurpandas, te nō pellexerit, oblitum priſcæ frugalitatis & modeſtiæ; ut fieri aſſolet. *Sportula.* Pag 64. 3. *De noſtro.* Subaudi, sũptu, vel balneo. Fas tibi erit lavari domi meæ, nullo impendio, ſummâ libertate, centies, millies, ſi libuerit: quæ libertas divitum cœnis & balneis, meo judicio, antepo- nenda eſt.

XLIII.

Conjuges pares.

1. Effert uxores Fabius, Chreſtilla maritos,
2. Funereâmque toris quaſſat uterque facem.
3. Victores committe Venus: quos iſte manebit
4. Exitus, una duos ut Libitina ferat.

VERS. 1. *Effert*. Nempe ad rogum. Sepelit, enecat Fabius quaſcumque ducit uxores; Chreſtilla, viros quibus nubit.

2. Et in genialibus toris, pro nuptiali face, funeream facem quaſſat. Præferebantur tædæ & nubentibus, & morituris: illis, ornatæ ramis virentibus, floribus, lemniſcis, &c. his, atratæ, nudæ, &c. Item in nuptiis ſternebatur in aula, ſive atrio domûs lectus ornatior, qui genialis vocabatur.

3. *Committe*. Compone illos, ô Venus, & matrimonio utrumque junge. Digna eſt uxor talis hoc marito, talis vir hac conjuge. Olim gladiatores *committi* & *componi* dicebantur, qui inter ſe erant digladiaturi. *Victores*. Qui tot jam homines interfecere. *Quos &c.* Nempe idem illis accidet quod ſæpe gladiatoribus fortiſſimis evenit, ut cùm diu depugnaverint, alter alterum interimat. Sic una Libitina, id eſt, eadem mors, idem feretrum, Fabium & Chreſtillam tollet.

4. *Libitina*. Erat funerum præſes Dea: in ejus templo vendebatur neceſſaria funeri ſupellex: pro morte vulgò ponitur. Teſtatur S. Hieronymus ſe Romæ vidiſſe maritum, qui viginti uxores ſepeliverat, uxorem verò quæ viros viginti duos: ambo demũ matrimonio junctos, & uxorem à marito ſepultam. Vide infra, Lib.IX. Epig.12.

XLIV.

Vivendum.

1. Titulle, moneo, vive ſemper: hoc ſerum eſt:
2. Sub pædagogo cœperis licet, ſerum eſt.
3. At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis:
4. Sed omne limen conteris ſalutator,
5. Et manè ſudas urbis oſculis udus,
6. Foróque triplici ſparſus ante equos omnes,
7. Ædémque Martis, & Coloſſon Auguſti,
8. Curris per omnes tertiáſque, quinctáſque.
9. Rape, cõgere, aufer, poſſide: relinquendum eſt.

10. Superba densis arca palleat nummis,
11. Centum explicentur paginæ Kalendarum:
12. Jurabit heres te nihil reliquisse.

Vers. 2. Licèt à puero, cùm esses in pædagogi disciplina, vivere, id est, geniò indulgere cœperis, serum tamen est.

5. *Osculis*. Cùm alii aliis occurrebant, inter se osculabantur. Tu igitur tot oscula civium salutantium, ac totius pænè urbis, excipis ut genæ tuæ ac ora sint humida.

6. *Foro triplici*. Pag. 31. 74. *Sparsus*. Anxiè circumcursans. *Equos omnes* Statuas omnes equestres quæ sūt in foro veteri.

7. *Colossos*. Pag. 5. Ante Augusti statuam ingentem, quæ est in ipsius Augusti foro.

8. *Tertias &c.* Subaudi, decurias judicum, quas adis, ut litiges, vel salutes. Erant olim decurię judicium (curias sive cubicula Galli vocant) tantùm tres: Augustum adjecit quartam: quintam Caligula. Quidam hoc de horis tertia, quinta, &c. interpretantur.

9. Rapias licet, congeras opes, auferas ab omnibus, possideas omnia; tamen omnia sunt aliquando, cùm morieris, relinquenda.

10. *Palleat*. Auro sit referta. Color auri est pallidus.

11. *Paginæ*. Centum tabulæ & syngraphæ plurium debitorum. Debitores solebant singulis Kalendis, id est, prima cujusque mensis die, debita solvere. *Kalendarum*. Pag. 221.

12. Etsi parcè ac duriter vixeris, quo tuum heredem opulentes; ille tamen adhuc de te conqueretur, etsi immeritò; dicet nihil sibi à te relictum fuisse: fac ut jure hoc dicat, nihil revera illi relinque, fruere, vive.

XLV.

Pro amicorum felici reditu.

1. Priscus ab Ætnæis mihi, Flacce, Terentius oris
2. Redditur; hanc lucem lactea gemma notet.
3. Defluat, & lento splendescat turbida limo
4. Amphora centeno consule facta minor.
5. Continget nox quando meis tam candida mēsis?
6. Tam justo dabitur quando calere mero?
7. Cùm te, Flacce, mihi reddet Cythereïa Cypros,
8. Luxuriæ fiet tam bona causa meæ.

Vers. 1. *Ætneis*. Siculis. Ætna mons Siciliæ. Pag. 355.

2. *Lactea*. Candida. Thraces notabant faustos dies la-

pillo candido in ciſtam conjecto: infauſtos, nigro: tum numeratis utriſque, tot ſe diebus duntaxat vixiſſe, quot erant notæ candidæ, cenſebant.

3. 4. Amphora, in qua vinum ante centum Conſules, id eſt, annos, (ſingulis enim annis conſules novi creabantur) fuit conditum, & quod ipsâ vetuſtate paulisper decrevit, (vinum vetuſtate dēſatur ac minuitur) nunc fluat, & vina promat, quæ per linum, ſeu colum lentè tranſmiſſa, & purgata, ſplendidiora fiant ac puriora. De lino, & ſacco per quem vina percolantur, vide plura Lib XIV.

5. Quando ego iſtas epulas proferam in multam noctem? nempe id jure fiet, cùm tu ipſe, ô Flacce, revertêris ex inſula Cypro Veneri ſacra? tunc juſta & bona erit cauſa iſtius meæ luxuriæ, id eſt, comeſſationis. Venus vocatur Cytherea, ab Cytheris, *Cerigo*, inſula, ubi præcipuè colebatur.

XLVI.

Homo multiceps.

1. Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt;
   2. Pars vulſa eſt: unum quis putet eſſe caput?

VERS. 1. Objurgat hominem delicatum, qui comæ & barbæ partem attōderet, partem raderet, partem velleret: negat illi eſſe unum & conſtans caput., ſed varium & mutabile.

XLVII.

In furem.

1. Neſcit cui dederit Tyriam Criſpinus abollam,
   2. Dum mutat cultus, induitúrque togam.
3. Quiſquis habes, humeris ſua munera redde, precamur:
   4. Non hoc Criſpinus te, ſed abolla rogat.
5. Non quicunque capit ſaturatas murice veſtes;
   6. Nec niſi deliciis convenit iſte color.
7. Si te præda juvat fœdíque inſania lucri,
   8. Quâ poſſis meliùs fallere, ſume togam.

VERS. 2. *Cultus.* Veſtes, ornatum corporis. Abolla genus veſtis: vide lib. 4. Ep. 41.

4. *Sed abolla.* Quæ furem prodet, tibique non convenit: quæ ſe tuam non eſſe clamat.

5. Non cujuſvis eſt capere & geſtare veſtem purpuream, hæc omnibus non congruit.

6. *Deliciis.* Delicatis ho-

minibus oſtentatoribus.

8. Furare Criſpino togam: hac meliùs latebis Erant cives omnes vulgò togati Fortè innuit Criſpini detritam fuiſſe togam, pexam abollam, quam ille oſtentaret, veſtes dives; re pauper.

XLVIII.

Epulum datum populo.

1. Quanta Gigantei memoratur menſa triumphi,
2. Quantâque nox Superis omnibus illa fuit;
3. Quà bonus accubuit genitor cum plebe Deorũ,
4. Et licuit Faunis poſcere vina Jovem:
5. Tanta tuas; Cæſar celebrant convivia laurus;
6. Exhilarant ipſos gaudia noſtra Deos.
7. Veſcitur omnis eques tecum, populúſq;patréſq;
8. Et capit ambroſias cum duce Roma dapes.
9. Grandia pollicitus, quanto majora dediſti!
10. Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

Vers. 1. Quam fuit illa cœna magnifica, quâ poſt reportarum de Gigantibus triũphum, Jupiter Deos accepit.

4. *Faunis.* Diis agreſtibus, & in cælo cum Jove accumbere non ſolitis.

5. Tantum eſt illud convivium quo tua laurus, tua de Sarmatis victoria celebrata eſt, ornatâque.

6. Ipſi Superi videntur in partem lætitiæ venire.

8. *Ambroſias.* Vide Ep. 39. ſupra. *Duce.* Domitiano.

9. Sperabamus à te datũ iri ſportulam duntaxat, & nummorum aliquid: tu verò nos ad menſam tuam, tuo juſſu inſtructã, accumbere juſſiſti. *Sportula.* Pag. 64. *Recta.* Cœna recta, Pag. 133.

XLIX.

Laus phialæ ab amico miſſæ.

1. Quis labor in phiala? docti Myos, ánne Myronis:
2. Mentoris hæc manus eſt, an Polyclete tua?
3. Liveſcit nullâ caligine fuſca, nec odit
4. Exploratores nubila maſſa focos.
5. Vera minùs flavo radiant electra metallo;
6. Et niveum felix puſtula vincit ebur.
7. Materiæ non cedit opus: ſic alligat orbem,
8. Plurima cùm totâ lampade Luna nitet.
9. Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi

10. Cultus: ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
11. Hunc ne Cinyphius tonſor violaverit, & tu
12. Ipſe tuâ paſci vite Lyæe velis.
13. Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis,
14. Palladius tenero lotos ab ore ſonat:
15. Sic Methymneo gaviſus Arione delphin
16. Languida non tacitum per freta vexit onus.
17. Imbuat egregium digno mihi nectare munus
18. Nō grege de domini, ſed tua, Ceſte, manus:
19. Ceſte, decus menſæ; miſce Setina: videtur
20. Ipſe puer nobis, ipſe ſitire caper.
21. Det numerum cyathis Inſtantî littera Rufi:
22. Auctor enim tanti muneris ille mihi.

V. 1. Quis artifex in hac cælanda phiala laboravit? Mys, an Myro? Mentor, an Polycletus? Fuerunt illi artifices inſignes cælādis poculis.

3. Non eſt inquinata ullo nævo. Maculæ ſunt fermè coloris lividi & fuſci.

4. Nec timet ignes à quibus explorari ſolet aurum.

5. Electra minùs auro iſto nitent, minùs flava ſunt.

6. *Felix puſtula*. Aurum iſtius phialæ expurgatum, & bene coctum vincit puriſſimum ebur. De auro puſtulato dixi Lib. 7. Ep. 70.

7. 8. *Opus*. Signa, emblemata, &c. addita ornandæ materiæ causâ. *Sic &c.* Ita concinnè & aptè luna orbem ſuū implet in cælo, cornua quaſi alligans, ducenſque in circulum, ut eadem in hac phiala cernitur.

9. 10. Cælatus eſt caper aureo tectus vellere, & ornatus; à quo Helle, Phryxi ſoror, mallet fuiſſe vecta, quàm ab ariete qui Phryxum fratrem, ipſamque tulit. De Phryxo, & aureo vellere, vide Lib. VI. Epig 2. Cur Æolium vocetur dixi ſupra, Epig. 28. Thebanus hoc in verſu appellatur Phryſus quòd Athamas Phryxi pater, Thebarum rex eſſet.

11. 12. Hunc caprum nunquam tondebit Cinyphius agricola (vide Lib. VII. Epig. 78. ubi vox illa *Cinyphius* explicata eſt) & quamvis Bacchus capros oderit, quia vitem ſolent arrodere, ideoque illi vulgo immolentur; hunc tamen, etiam ſuis vitibus ultrò paſcet, ac veſci impunè illis ſinet.

13. Hujus capri tergo vehitur Cupido, videturque ori admovere lotum. Eſt lotus, tibia quædam in canendis epithalamiis adhiberi ſolita, & facta ex loto, quæ arbor naſcitur affatim in Africa, juxta Tritonem lacum

Palladi sacrum. Hinc Palladia fistula vocatur.

15. Sic Arionem Lesbium vexit olim delphin, ut hic Amorem caper. Methymna, Lesbi insulæ urbs primaria, patria fuit Arionis, qui cum à nautis in mare dejectus fuisset, exceptus est à Delphine.

16. *Nō tacitum.* Canorum. Arionem suaviter canentem.

17. 18. Hanc phialam muneri mitti datam ab insigni amico, impleat vino generoso, & patera ipsa digno, non quivis servulus, sed Cestus ceteris elegantior.

19. *Setina.* Vina nobilissima. Pag. 220.

20. *Puer.* Amor. *Caper.* Quo vehitur Amor.

21. Numerum cyathorum definiat nomen Instantii Rufi, à quo munus illud, phialam istam, accepi; ut toties bibamus, tot hauriamus cyathos, quot sunt in ejus nomine literæ: ita mos erat, ut alibi diximus.

L.

Barba expicta.

1. Tonsorem puerum, sed arte talem
2. Qualis nec Thalamus fuit Neronis,
3. Drusorum cui contigêre barbæ;
4. Æquandas semel in genas rogatus,
5. Rufo, Cæditiane, commodavi:
6. Dum jussus repetit pilos eosdem
7. Censura speculi manum regente,
8. Expingîtque cutem, facîtque longam
9. Detonsis epaphæresim capillis;
10. Barbatus mihi tonsor est reversus.

VERS. 1. *&c.* Nuper servum tonsorem meum à Rufo rogatus, ipsi commodavi, ut illi genas æquaret, detracta & detonsa barba: est ille tonsor puer ætate, sed arte adeo peritus ut superet Thalamum Neronis tonsorem, qui Neronis familiæ (illi Drusorum nobile cognomen erat) barbas solebat tondere.

6. Dum tonsor, à Rufo jussus, pilos eosdem semel, iterum, tertiò, tondet, consulens identidem speculum, quo censore utebatur Rufus, ut de sua barba judicaret: dum cutem expolit, & diuturnâ, leniâque epaphæresi, id est, detractione, ἐπαφαιρέσει, pilos singulos emendat; tandiu moratus est, ut qui domo meâ imberbis exierat, cū barbâ reversus sit, è puero penè senex.

LI.

Forma & pudicitia.

1. Formosissima quæ fuere, vel sunt;
2. Sed vilissima quæ fuere, vel sunt,
3. O quam te fieri, Catulla, vellem
4. Formosam minùs, aut magis pudicam.

VERS. 1. O Catulla, mulierum omnium quæ fuere vel sunt, formosissima, sed omnium etiam, propter improbitatem, turpissima, &c. Pudicitiæ lis est cum forma.

LII.

Princeps & populus.

1. Magna licèt toties tribuas, majora daturus
2. Dona, ducum victor, victor & ipse tui:
3. Diligeris populo non propter præmia, Cæsar;
4. Propter te populus præmia, Cæsar, amat.

VERS. 1. *Magna*. Domitianus populo nummos viritim ter dedit; spectacula sæpe & munera edidit, &c.

2. *Tui*. Qui cupiditates tuas, non minùs quàm hostes vincis. Adulatio fœda.

3. *Premia*. Munera spectacula, &c.

LIII.

Leo à Domitiano cæsus.

1. Auditur quantum Massyla per avia murmur,
2. Innumero quoties silva leone furit:
3. Pallidus attonitos ad Pœna mapalia pastor
4. Cùm revocat tauros; & sine mente pecus:
5. Tantus in Ausonia fremuit modò terror arenâ;
6. Quis non esse gregem crederet? unus erat.
7. Sed cujus tremerent ipsi quoque jura leones,
8. Cui diadema daret marmore picta Nomas.
9. O quantum per colla decus, quē sparsit honorē,
10. Aurea lunatæ cùm stetit unda jubæ!
11. Grandia quàm decuit latum venabula pectus,
12. Quantáque de magnâ gaudia morte tulit!
13. Unde tuis, Libye, tam felix gloria silvis?
14. A Cybeles numquid venerat ille jugis?

15. An magis Herculeo, Germanice, misit ab astro
16. Hanc tibi vel frater, vel pater ipse, feram?

VERS. 1. *Massyla.* Libyca. Massylia est Africæ regio. *Avia.* Loca invia, & deserta.

2. Quoties multi leones in eadem versantur silva.

3. 4. *Pœna.* Punica, Carthaginiensia. *Mapalia* Casas *Sine mente.* Brutum: pavidum.

8. Cui nomas, marmore vario & pictuato abundans, regnum in reliquos leones daret. Nomas, regio est Africæ; ejus incolæ Nomades quoque vocantur.

10. Cùm jubam fluctuantem & undantem leo erexit, ita tamen ut pars jubæ ultima recumberet ac reflecteretur, atque adeo juba instar lunæ crescentis curvaretur.

12. Quàm decebat tantam feram Imperatoriis venabulis confici? Quàm gavisus est ipse leo, quòd non alicujus bestiarii, aut gladiatoris manu, sed tua caderet?

13. 14. Unde iste leo venerat in Africæ silvas? an ab Ida monte Phrygiæ, ubi Cybele colitur, cujus currum trahunt leones?

15. 16. An potiùs est leo ipse cælestis, quem frater tuus Titus, vel pater Vespasianus tibi ab astris, ubi sunt, nimirum consecrati, & inter Deos post mortem repositi, miserint? De leone quem Hercules interemit, quique cęlo donatus est ab astrologis & poëtis, lege plura pag. 215.

LIV.

Cur poëtæ rari.

1. Temporibus nostris ætas cùm cedat avorum,
2. Creverit & major cum duce Roma suo:
3. Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
4. Nec quemquam tantâ bella sonare tubâ.
5. Sint Mæcenates, nō deêrunt, Flacce, Marones;
6. Virgiliúmque tibi vel tua rura dabunt.
7. Jugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ,
8. Flebat & abductas Tityrus æger oves:
9. Risit Tuscus eques, paupertatémque malignam
10. Reppulit, & celeri jussit abire fugâ.
11. Accipe divitias, & vatum maximus esto,
12. Tu licet & nostrum, dixit, Alexin ames.
13. Adstabat domini mensis pulcherrimus ille,
14. Marmoreâ fundens nigra Falerna manu;
15. Excidit attonito pinguis Galatea poëtæ,

16. Thestylis & rubras messibus usta genas:
17. Protinus Italiā concepit, & *Arma Virumque*,
18. Qui modò vix Culicem fleverat ore rudi.
19. Quid Varos, Marsósque loquar, ditatáq; vatum
20. Nomina, magnus erit quos numerare labor?
21. Ergo ero Virgilius, si munera Mæcenatis
22. Des mihi, Virgilius non ero, Marsus ero.

Vers. 2. *Major*. Quàm esset olim. *Duce*. Domitiano.

4. *Sonare*. Canere. Neminem versus tam bonos, tam sonantes facere.

5. Mæcenas Virgilii, ac doctorum omnium ætatis suæ, patronus fuit.

6. Ipsi rustici, evadent Virgilii: ingenio illi non concedent.

7. 8. *&c.* Virgilius agrum habebat & prædium prope Mantuam: Mantuæ vicina urbs erat Cremona, quæ cùm Bruti & Cassii partes contra Augustum secuta fuisset, ejus ager veteranis Augusti, militibus distributus fuit, cúmque esset angustior, additus est ager Mantuanus, atque ita suo prædiolo Virgilius spoliatus est: eam ob rem venit Romam, ubi calamitatem suam bucolico carmine descripsit sub Tityri persona. (vide primam ejus eclogam) Id carmen cùm oblatum fuisset Mæcenati, effecit ille ut ereptus ager Virgilio redderetur; ipsumque Virgilium Augusto commendavit.

9. *Tuscus eques*. Mæcenas è Tusciæ regibus editus, in equestri tamen sēper ordine, præ modestia constitit. Tuscia, sive Hetruria, regio est Italiæ, *la Toscana*.

11. Verba sunt Mæcenatis ad Virgilium.

12. *Alexin* Puerum Mæcenati carum, ejusque pincernam.

14. *Marmorea*. Candida.

15. Virgilius Mæcenatis liberalitate attonitus, ac promissis excitatus, oblitus est suæ Galateæ, id est, omisit eclogas, reliquit carmen bucolicum, & Italiam totam, ac res in ea gestas, arma, Æneam, concepit mente, ac ore cecinit.

16. *Messibus*. Æstivis solibus perusta & caloribus.

18. *Culicem*. Culex, Maronis adhuc tironis opusculum est, in quo funus culicis describitur.

19. Varus, Marsus, fuere vates egregii, Virgilii ævo. *Nomina* ... Quid commemorem poëtas opibus auctos?

20. Adeo multi sunt ut operosum sit eos numerare.

21. 22. Quid igitur, dixerit aliquis, eris ne alter Virgilius, si alter tibi Mæcenas contingat? Si Virgilio par nō sum, inquit, ero certè Marso non impar. Erat ille vates id ætatis non aspernandus.

LV.

Seipsum sepeliens.

1. Tres habuit dentes, pariter quos exspuit omnes,
   2. Ad tumulum Picens dum sedet ipse suum;
3. Collegítque sinu fragmenta novissima laxi
   4. Oris, & aggestâ contumulavit humo.
5. Ossa licet quondam defuncti non legat heres:
   6. Hoc sibi jam Picens præstitit officium.

V. 1. *Picens.* Quidã, natus in agro Piceno, de quo vide P. 55. 3. *Fragmenta &c.* Dentes ultimos & solos. *Laxi.* Dentibus vacui. 5. *Non legat.* Ossa defunctorum, post cremata corpora, colligebantur. 6. Jam ossa sua, nempe dentes, collegit ac sepelivit.

LVI.

Artemidori lacerna.

1. Cùm tibi tam crassæ sint, Artemidore, lacernæ,
   2. Possim te Sagarum jure vocare meum.

Vers. 1. Artemidorus iste ante Martialem, in spectaculis, stabat vel sedebat, amplâ & crassâ lacernâ indutus; ita ut illi spectanti officeret. Vocat eum sagarum. Sagari appellabantur, qui vela seu saga theatri suspendebant & adducebant. Tu verus es sagarus, & tua lacerna omni sago & velo crassior est.

LVII.

In furem luscum.

1. Adspicis hunc uno contentum lumine, cujus
   2. Lippa sub attritâ fronte lacuna patet:
3. Ne contemne caput; nihil est furacius illo:
   4. Non fuit Autolyci tam piceata manus.
5. Hunc tu convivam cautus servare memento:
   6. Tunc furit, atque oculo luscus utroque videt.
7. Pocula solliciti perdunt ligulásque ministri,
   8. Et latet in tepido plurima mappa sinu.
9. Lapsa nec à cubito subducere pallia nescit,
   10. Et tectus lænis sæpe duabus abit:
11. Nec dormitantem vernam fraudare lucernâ
   12. Erubuit fallax, ardeat illa licet:

13. Si nihil invasit; puerum tunc arte dolosâ
14. Circuit, & soleas surripit ipse suas.

VERS. 2. *Lippe lacuna.* Locus oculi stillantis & fœdè excavati.

3. Noli hominem, quasi minimè malum, contemnere.

4. *Autolyci.* Autolycus Mercurii, teste Eustathio, filius fuit, ac fur parenti æquiparandus.

Piceata. Sic vocantur furum manus, quæ veluti viscosæ sunt, & pice oblitæ, quibus adhærescunt omnia.

7. *Ligulas.* Pag. 247.

9. *A cubito...* Quæ deciderunt convivis accubantibus.

Non nescit... Callet artem ea subtrahendi.

10. *Lænis.* Læna vestis est crassior & villosa.

11. Subripere famulo lucernam, dum, v. g. herum foris cenantem præstolatur cum face, quâ illum redeuntem deducat noctu.

13. Si nihil furatus est, tunc circumvenit usitatis dolis aliquem è servulis qui soleas convivarum accumbentium ad lectorum pedes positas, custodiunt; & inter crepidas illas quas furatur, ipse suas sæpe, cum aliis mixtas, surripit.

LVIII.

In proceram mulierem.

1. Summa Palatini poteras æquare Colossi
2. Si fieres brevior, Claudia, sesquipede.

VERS. 1. O Claudia, fastigium statuæ illius in palatio positæ, quæ colossus appellatur, (pag 5.) posses æquare; nec ob eam rem, oporteret aliquid addi tuæ staturæ, sed detrahi sesquipedem: es enim toto sesquipede major quàm ille colossus. Hyperbole.

LIX.

In invidum.

1. Livet Charinus, rumpitur, furit, plorat,
2. Et quærit altos, unde pendeat, ramos:
3. Non jam quòd orbe cantor & legor toto,
4. Nec umbilicis quòd decorus & cedro
5. Spargor per omnes, Roma quas tenet, gentes:
6. Sed quòd sub urbe rus habemus æstivum,
7. Vehimúrque mulis non, ut ante, conductis.
8. Quid imprecabor, ô Severe, liventi?
9. Hoc opto: mulas habeat, & suburbanum.

VERS. 2. *Pendeat*. Gulam sibi laqueo frangat.
4. *Umbilicis*. Ep. 58 Lib I.
7. *Non conductis*, sed meis; jam ditior videlicet.
9. Hoc præcor, ut sit æquè dives ac ego sum. Bene precatur invido præter expectationem. Potest & hic subesse sensus. Dives sit, hoc illi satis erit mali & miseriæ. Vel: sit olitor, & mulas agat,

LX.

Poëta copiosus.

1. Scribit in aversâ Picens epigrammata chartâ:
2. Et dolet averso quod facit illa Deo.

VERS. 1. Picens non tantùm in adversa, & interiori charta suos versus scribit, sed in aversa, & in tergo libri: & dolet quod mali sint, & averso velut Apolline, irato Genio, facti. Nihil mirum, difficile est multa carmina scribere, quæ itidem sint bona.

LXI.

Sæpius nascens.

1. Ut poscas, Clyte, minus, exigásque,
2. Uno nasceris octies in anno.
3. Et solas, puto, trésve, quatuórve
4. Non natalitias habes Kalendas.
5. Sit vultus tibi lævior licebit
6. Tritis litoris aridi lapillis;
7. Sit moro coma nigrior caduco;
8. Vincas mollitie tremente plumas,
9. Aut massam modò lactis alligati;
10. Tu nobis, Clyte, jam senex videris.
11. Tam multos quis enim fuisse credat
12. Natales Priamíve, Nestorísve?
13. Sit tandem pudor, & modus rapinis.
14. Quòd si ludis adhuc, semélque nasci
15. Uno jam tibi non sat est in anno;
16. Natum te, Clyte, nec semel putabo.

VERS. 1. *Nasceris*. Natalem tuum celebras.
3. 4. Tresque aut, ad summam, quatuor sunt menses, quibus non nascaris. *Kalendas*. Pag 221.
5. 6. Quamvis planè sis imberbis, habeasque genas tam politas, quàm sunt politi lapilli litorei.
8. 9. 10. Licèt, molliorem habeas cutem plumâ, & la-

ſte recéns coagulato: tamen ita ſæpe natales tuos celebraſti, ut ſenex meritò videaris..

16. Nihil tibi mittam deinceps, ne ſemel quidem in anno, tanquam ſi nunquam eſſe natus. Solebant in amicorum aut patronorum natalitiis munera illis miſſitare.

LXII.

Arcus triumphalis.

1. Hîc ubi Fortunæ Reducis fulgentia latè
2. Templa nitent, felix area nuper erat.
3. Hîc ſtetit Arctoï formoſus pulvere belli
4. Purpureum fundens Cæſar ab ore jubar:
5. Hîc lauro redimita comas, & candida cultu
6. Roma ſalutavit voce manúque Ducem.
7. Grande loci meritum teſtantur & altera dona;
8. Stat ſacer, & domitis gentibus arcus ovat.
9. Hîc gemini currus numerãt elephanta frequẽtẽ:
10. Sufficit immenſis aureus ipſe jugis.
11. Hæc eſt digna tuis, Germanice, porta triũphis:
12. Hos aditus urbem Martis habere decet.

VERS. 1. Reverſus à bello Sarmatico Domitianus, extrui juſſit in platea ingenti, ubi à populo primùm exceptus & ſalutatus fuerat, templum Fortunæ Reduci, quaſi ad gratias illi agendas quod ſe incolumem reduxiſſet; deinde arcum lapideum in monumentum victoriæ.

2. *Felix area*. Locus patens & vacuus, quem ideo felicem vocat, quod ibi exſtructum ſit Fortnnæ templum, & arcus triumphalis.

3. *Arctoï*. Septentrionalis, Sarmatici. Vidę pag. 188.

4. Vultu cæleſtibus quaſi radiis micante.

5. *Candida cultu*. Veſtibus candidis, ad lætitiam ſignificandam, induta.

6. *Manu*. Plaudendo.

7. Auget illius loci dignitatem, alterùm monumentum, nempe arcus ovans, ſeu triũphalis; ſignificans relatũ de gentibus domitis triũphũ.

9. Impoſitæ ſunt illi arcui, in faſtigio, quadrigæ duæ, quas non equi trahunt, ſed elephanti plures: in medio inter illas quadrigas, triumphantis cultu viſitur ſtatua Imperatoris aurei, id eſt, auro collucentis, qui jugis duobus alligatos elephantes unus regit, eorumque habenas tenet. Vel, uno ex illis curribus, triumphans invehitur, ac jugum ſeu currum totum quodammodo implet, tanta ejus majeſtas, & amplitudo. Duæ quadrigæ ſigni-

ficabant geminam de Dacis victoriam. *Urbem Martis.* | Romam à Romulo Martis filio conditam.

LXIII.

De Silii filio consule creato.

1. Augusta pia thura, victimásque
2. Pro nostro date Silio, Camœnæ.
3. Bis senos jubet en redire fasces
4. Nato consule, nobilíque virgâ
5. Vatis Castaliam domum sonare
6. Rerum prima salus & una Cæsar.
7. Gaudenti superest adhuc quod optet,
8. Felix purpura, tertiúsque consul.
9. Pompejo dederit licèt senatus,
10. Et Cæsar genero sacros honores:
11. Quorum pacificus ter ampliavit
12. Janus nomina; Silius frequentes
13. Mavult sic numerare consulatus.

VERS. 1. 2. O Musæ, Domitiano date thura (se ut Deum coli volebat) nomine Silii, cujus filium consulem creavit. *Silio*. 190. 354.

2. 3. Jubet Augustus in Silii domum redire honorem consulatus. Fasces duodecim, quos lictor consulem præcedens gestabat, erant insignè consulatus. Pag. 355.

4. *Nato consule*. Silii filio consule creato.

Nobili virga. Quoties consul aliquis domum suam aut alienam iniret, lictor virgâ fores pulsabat.

6. Cæsar, qui est reipublicæ salus.

7. Unum adhuc restat quod optet Silius pater, lætus munere Cæsaris, & consulatu majoris filii. Quid autem? nempe restat optanda felix purpura, & tertius consulatus: optat ut minorem suum filium consulari quoque purpura cohonestet Cæsar, atque ita tres in eadem familia consules numerentur, Silius pater, ejusque duo filii.

9. *&c.* Quamvis senatus uni eidemque Pompejo tres dederit consulatus; sicut M. Vipsanio Agrippæ suo genero Cæsar Augustus; adeo ut Pompeii & Agrippæ nomina in fastis fuerint ter scripta primo anni mense cui Janus præsidet, quo tempore beata pax Romano in Imperio florebat: tamen Silius pater mavult sic habere tres consulatus, ut eos cum filiis partiatur, quàm iis ornari solus, ut Pompejus & Agrippa.

12. *Janus pacificus*. Flagrante bello, Jani templum

apertum erat; confectò, clausum: Augusti tempore ter clausum fuit. *Ampliavit* Illustravit: vel, ter scripsit.

13. *Sic.* Ita, ut exposui versu 6. 7. 8 nimirum non suos unius tres consulatus: sed unū suum; alios duos, filiorū.

LXIV.

Conviva diligens.

1. Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
2. Jam conviva mihi, Cæciliane, venis.
3. Cùm modò distulerint raucę vadimonia quartę,
4. Et Floralitias lasset arena feras.
5. Curre, age, & illotos revoca, Calliste, ministros:
6. Sternantur lecti; Cæciliane, sede.
7. Caldam poscis aquā; nondū mihi frigida venit:
8. Alget adhuc nudo clausa colina foco.
9. Manè veni potiùs: nam cur te quincta moretur?
10. Aut cur non serò, Cæciliane, venis?

VERS. 1. Nondum servus te admonuit effluxisse horas quinque ab orto sole.

3. Cùm modò dimissa sint vadimonia, & fuerint causæ forenses in diem sequentem rejectæ. Agebantur causæ horâ ferè tertiâ (nempè post solem ortum tertia,) ut dictum Lib IV. usque quartam, qua ineunte omittebantur, & in sequeutem diem vulgò differebantur.

Raucæ quartæ. Est in recto casu pluralis numeri. Eodem modo superiùs dixit *tertias*, *quintas*, Epig. 44. Ordo igitur est: cùm horæ quartæ distulerint, differri jusserint, vadimonia in aliud tempus. Cùm à raucis causidicis lites horâ quartâ omissæ fuerint. Vadimonium propriè est promissio quâ vas, id est, is qui pro alio spondet, cum certâ die adfuturum in judicio pollicetur; pro ipso sæpe judicio accipitur. Legitur in aliquot recentioribus codd. *chartæ* pro *quartæ*, quod si tibi arridet, explica sic, *chartæ*, patroni rauci, defatigati, cum suis chartis, & libellis vadimonia distulerunt.

4. Cùm modò peragantur Florales ludi, per quos feræ in arena exhibentur ac mactantur. De istis Ludis vide pag 29.

Curre &c. Vocat Martialis servulum suum Callistum. *Illotos*. Nondum usos balneis. Lavare octavâ tantùm horâ solebant. Vel, sordidos: quales ferè sunt ministri & coqui.

Revoca. Qui domo, fortasse ad spectandos ludos, exivere.

Vel, iterum voca.

6. *Lecti*. Quibus ad mensam accumbamus. Sternebantur illi veste stragulâ.

Sede. Accumbe; epulemur. Vel: sede paulisper, donec paratur cœna.

7. *Caldam*. Calidam aquam: fortasse in hieme, tunc enim maximè calidâ vinum temperabant.

9 10. Cur quinctam expectabas horam? Quin veniebas summo mane? siquidem adeo es avidus ac diligens. Cur potiùs non venis serò, jã peractâ cœnà? Id meretur tua gula.

LXV.

Uvæ hibernæ.

1. Qui Corcyrei vidit pomaria regis,
2. Rus, Entelle, tuæ præferat ille domus.
3. Invida purpureos urat ne bruma racemos,
4. Et gelidum Bacchi munera frigus edat;
5. Condita perspicua vivit vindemia gemmâ,
6 Et tegitur felix nec tamen uva latet.
7. Quid non ingenio voluit natura licere?
8. Autumnum sterilis ferre jubetur hiems.

Vers. 1.2. Qui hortos Alcinoï viderit, in insula Corcyra, (Lib.VII. Ep.;6) illis tuam domum profectò anteponet.

4. *Bacchi munera*. Uvas.

5. *Perspicua gemma*. Vitro pellucido.

7 8. Quanta vis est industriæ, quæ fructus autumni recentes ac vividos, vel in sterili hieme, conservat!

LXVI.

Laudator veterum.

1. Miraris veteres, Vacerra, solos,
2. Nec laudas nisi mortuos poëtas.
3. Ignoscas petimus, Vacerra: tanti
4. Non est, ut placeam tibi, perire.

Vers. 3. 4. Non tanti facio tuas laudes, tuam approbationem: ut ejus obtinendæ causâ, mori properem: hac mercede mors nulla mihi placeat.

LXVII.

Laus Nervæ Imperatoris.

1. Quanta quies, placidi tanta est facundia Nervę;
2. Sed cohibet vires iugeniúmque pudor.

3. Cùm siccare sacram largo Permessida posset
4. Ore, verecundam maluit esse sitim:
5. Pieriam tenui frontem redimere coronâ
6. Contentus, famæ nec dare vela suæ.
7. Sed tamen hunc nostri scit tēporis esse Tibullū,
8. Carmina qui docti nota Neronis habet.

VERS. 1. *Quies*. Comitas, humanitas. Tantâ est eloquentiâ, quantâ comitate. Vixit Nerva circa annum à Christo nato 100. successit Domitiano.

2. *Pudor*. Nervæ modestia, verecundia, impedit quominus id omne, quod potest, faciat: quominus ingenium & artem ostentet.

3. Cùm potuisset solus exhaurire fontem Permessida (Pag. 77.) id est, ceteros poëtas vincere: tamen parce illum & modicè delibavit. Non scripsit ingentia poëmata, in levibus tantùm argumentis versatus est.

5. *Pieriam*. Pag. 354. Corona. Pag 75.

7. Nerva tamen appellatus est à Nerone, nostri temporis Tibullus, ob elegantiam carminis & ingenii: hoc non ignorat qui legit Neronis carmina, in quibus Nervam ille sic appellat. Nero Imperator, fuit poëta non contemnendus.

LXVIII.

Stare debent munera, aut crescere.

1. Quatuor argenti libras mihi tempore brumæ
2. Misisti ante annos, Postumiane, decem.
3. Speranti plures (nam stare, aut crescere debent
4. Munera) venerunt plúsve minúsve duæ.
5. Tertius & quartus multò inferiora tulerunt.
6. Libra fuit quincto Septitiana: quid est?
7. Bessalem ad scutulam sexto pervenimus anno.
8. Post hunc in cotulâ rasa selibra data est.
9. Octavus ligulam misit sextante minorem.
10. Nonus acu levius vix cochleare tulit.
11. Quod mittat nobis decimus jā nō habet annus;
12. Quatuor ad libras, Postumiane, redi.

VERS 1. *Libras*. Vide hanc vocem Lib. II. Ep. 54. Libro V. Epig. 19. Lib. VII. Epig. 70.

3. *Stare*. Desinere, cessare.

4. *Plus*, *minus*. Circiter.

5. Anno tertio & quarto pauciora & deteriora à te ac-

cepi munera.

6. Anno quinto dedisti mihi libram argenti, at Septitianam. Hæc uncias pauciores habebat, octo tantùm, ut quidam volunt, vel novem, cùm vulgò libra duodecim contineret uncias. Itaque Septitiana multò levioris erat põderis licèt valoris & pretii ejusdem. Ob difficultatem rei nummariæ ita diminutam fuisse ajunt à Septitio quodam tribuno plebis. Aliam ejus vocis explicationem vide pag. 231.

Quid est? Unde ista imminutio tuorum munerum?

7. Sexto anno dedisti mihi scutulam; Genus est vasculi concavi & rotundi.

Bessalem. Unciarum octo. Bes, octo sunt unciæ p. 248.

8. Anno septimo cotulam dedisti unciarum sex, sive libræ dimidiæ. Rasam vocat selibram, id est, justam, parcam. Cotula poculum quoddam erat, vel mensura, cyathorum sex.

9. *Ligulam*. Pag. 247.

Sextante. Sextans est sexta pars libræ: pag. 46. hoc est, unciæ duæ.

10. *Acu levius*. Atque adeo vix unius unciæ.

11. Non potes inferiùs descendere, siquidem unciâ nihil est minus, & acu: redi ad primum quæso munus, & circulum decennalem illum tuum instaura.

LXIX.

Amico peregrè proficiscenti.

1. Nondum murice cultus, asperóque
2. Morsu pumicis aridi politus,
3. Artanum properas sequi, libelle:
4. Quem pulcherrima jam redire Narbo,
5. Docti patria Narbo Votieni,
6. Ad leges jubet, annuósque fasces:
7. Votis quod paribus tibi petendum est,
8. Continget locus ille, & hic amicus.
9. Quàm vellem fieri meus libellus!

VERS. 1. 2. *Murice*. Purpura, minio ornatus. Vide lib. 1. Epigr. 58. ubi fusè de libris veterum egimus.

3. *Artanum*. Cui proficiscenti libellum dono dabat.

4. Quem Artanum cives Narbonenses elegêre, ac Româ evocarunt, *ad leges*, id est, ad jus dicendum civitati suę, & fasces annuos gerendos. Narbo civitas Galliæ nobilissima, *Narbona*, Votieni poëtæ clarissimi patria, Romanorum colonia fuit. Porro in coloniis erant decuriones, qui instar senatorum Romanorum præerant consilio pu-

blico. Ex illis duo, tres, quatuórve, pro loci & urbis amplitudine legebantur, qui essent principes consilii publici, ut Romæ consules: iique Duumviri, vel Quatuorviri, &c. vocabantur.

7. 8. 9. Tu duplici voluptate perfruêris, quam ex æquo debes optare: videbis Narbonem, urbem pulcherrimam: & Artano amico eris in deliciis: ô utinam tuo ire loco possem!

LXX.

Gladiator è medico.

1. Hoplomacus nũc es, fueras ophthalmicus ante:
2. Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

V. 1. Hoplomachi vocabantus gladiatores, qui omnibus instructi armis, & quasi cataphracti, pugnabant ὅπλα arma; μάχη, pugna Lege Ep. 24. Lib V.

Ophthalmicus. Ita vocantur propriè medici qui oculos curant: à voce græca ὀφθαλμὸς, oculus: pro quolibet medico hic sumitur.

2. *Fecisti &c.* Homines videlicet interfecisti.

LXXI.

Jocus in Gallum.

1. Dum repetit serâ conductos nocte Penates
2. Lingonus, à Tecta, Flaminiáque recens;
3. Expulit offenso vitiatum pollice talum,
4. Et jacuit toto corpore fusus humi.
5. Quid faceret Gallus, quâ se ratione moveret?
6. Ingenti domino servulus unus erat,
7. Tam macer ut minimã posset vix ferre lacernã:
8. Succurrit misero casus, opémque tulit.
9. Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
10. Accipit infelix qualia mille rogus.
11. Hos comes invalidus submissâ voce precatur,
12. Ut quocunque velint corpus inane ferant.
13. Permutatur onus; stipatâque tollitur altè
14. Grandis in angustâ sarcina sandapilâ.
15. Hic mihi de multis unus, Lucane, videtur;
16. Cui meritò dici, *mortue Galle*, potest.

V. 1. 2. 3. Dum Gallus quidam, patriâ Lingonensis (Lingones, Galliæ civitas, *Langres*) conductam domũ-

:ulam suam noctu repeteret, a Tecta via, quæ proxima est Flaminiæ, recens progressus, emovit loco suo talum luxatum, & pollice, sive extremo pede, offendit, v. g. ad lapidem.

Tecta. Viæ Tectæ meminit Seneca in suo de morte Claudii Ludo: quamquam ibi vulgò legatur *Rectam*, sed omnes libri veteres habent *Tectam*. Ideo fortè dicta sic est, quod fornicata esset: nam viã Fornicatam junctam fuisse viæ Flaminiæ, & Campo Martio Livius auctor est, lib. XXII. & Plinius. Itaque via Tecta & Fornicata duo nomina sunt ejusdem viæ.

7. *Lacernam.* Servuli circumferebant lacernas ad usum dominorum, si pluvia v. g. ingruisset, &c. Legunt aliqui *lucernam*. Gallum enim noctu præcedebat iste servulus.

8. *Succurrit.* Cùm à servo macro & debili, obesus ipse, sublevari non posset.

9. *Inscripti.* Servi notis in fronte inustis spectandi. Servis fugitivis, aut alia quapiã de causa damnatis inscribebantur in fronte, ferro candẽti, literæ, unde stigmatiæ & literati à Plato vocãtur. Quatuor ejusmodi mancipia cadaver alicujus pauperis fortè per eandem viam ad rogum efferebant.

10. *Qualia.* Nempe pauperum, quæ magno sæpe numero in eundem rogum conjiciebantur.

11. 12. Illos rogat Galli servus ut dominum suum, quem fingebat mortuum, attollant. *Inane.* Extinctum: vacuum animã.

13. Pro cadavere quod servi gestabant, Galli corpus ingens & vivum in exiguam sandapilam (erat feretrum pauperum) vix stipatur, id est, contruditur.

15. 16. Iste Gallus, è multis unus videtur mihi esse, cui verè dici possit illud tritum in Gallos, Cybeles sacerdotes, *mortue Galle*. Ita per contemptum vocabantur, quia erant semiviri. IX. 17.

LXXII.

Odiosa veritas.

1. Dic verum mihi, Marce, dic, amabo:
2. Nil est quod magis audiam libenter:
3. Sic & cùm recitas tuos libellos,
4. Et causam quoties agis clientis,
5. Oras, Gallice, me, rogásque semper.
6. Durum est me tibi, quod petis, negare.
7. Vero verius ergo quid sit audi:
8. Verum, Gallice, non libenter audis.

V. 1. &c. Hoc à me semper petis, & cùm recitas mihi tuos

versiculos, & cùm agis causas: Nempe, dic mihi verè, ô Martialis, & sine fuco, num bellè versus faciam, causas agam. Dicam. Quid? Hoc dico, te verum non libenter audire. Verum enim est, te malè scribere, pessime causas agere: at hoc verum libenter non audis. Laudes audire vis non veritatem.

LXXIII.

Vita longa.

1. Liber, amicorum dulcissima cura tuorum;
2. Liber in æternâ vivere digne rosâ:
3. Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
4. Splendeat, & cingant florea serta caput.
5. Qui sic vel medio finitus vixit in ævo,
6. Longior huic facta est, quàm data vita fuit.

VERS. 1. *Liber*. Nomen est amici, ad quem scribit hoc epigramma.

3. *Amomo*. Est frutex odoratus, ex quo unguentum optimum conficiebatur. Epulabantur coronati rosis, unguentis delibuti.

5. Qui sic genio indulgens, medio in ævo finiatur, moriatur; hic longiorem vitam suam fecit, quàm erat ipsi à superis concessa. Vita enim non dierum quorumcumque, sed felicium, & genialium numero est censenda. Epicurea sententia.

LXXIV.

Ludi à Cæsare spectati.

1. Quos cuperet Plegræa suos victoria ludos,
2. Indica quos cuperet pompa, Lyæe, tuos:
3. Fecit Hyperborei celebrator Stella triumphi;
4. O pudor! ô pietas! & putat esse parum.
5. Non illis satis est turbato sordidus auro
6. Hermus, & Hesperio qui sonat orbe Tagus.
7. Omnis habet sua dona dies, nec linea dives
8. Cessat; & in populum multa rapina cadit.
9. Nunc veniũt subitis lasciva numismata nimbis,
10. Nunc dat spectatas tessera larga feras.
11. Nunc implere sinus securos gaudet, & absens
12. Sortitur dominos, ne laceretur, avis.
13. Qui numerẽ currus ter denáq; præmia palmæ,
14. Quæ dare non semper consul uterque solet:

15. Omnia

Omnia sed, Cæsar, tanto superantur honore,
Quod spectatorem te tua laurus habet.

Vers. 1 &c. Stella, cupiens celebrare Domitiani triumphum de Sarmatis, fecit ludos adeo magnificos, ut iis meritò Hercules, & Bacchus invideant. Hercules dicitur, cùm venisset in Italiam, Gigantes reperisse prope Cumas in planitie, quæ Phlegra vocabatur, eò quòd ex illa ignes subterranei interdū erumperent, (à φλέγω uro) eosque debellasse. Fuit etiā in Thessalia campus ejusdem nominis, ubi Gigantes iidem cum Diis cōflixisse narrantur. Bacchus victor ab India rediit. *Lyæi* Pag.72. *Hyperborei* 183.

4. O miram Stellæ reverētiam in Cæsarem, ô modestiam hominis singularem, qui cùm ludos tanto apparatu, sumptuque ediderit, tenues & exiles esse putat! Propriè, pietas, est cultus qui Deo, parētibúsque adhibetur.

5. Non satis est Stellę, non sufficit ad ludorum sumptus, omne aurum quod Hermus, & Tagus volvunt. De illis fluviis vide pag.320. Aureis ramentis, ornamē tisque theatrum sæpe sternebant: sæpe nummos aureos effundebant in spectatores.

7. *Linea dives*. Ordo divitum, senatorum v. g. spectantium in orchestra, (qui longam lineam repræsentant, cū omnes perpetuâ serie sedent) non cessat; non quiescit; sed ipse quoque missilia dona rapit, perinde ac populus, in quem pariter *cadit multa rapina*, id est, multa rapienda sparguntur. Solebant res variè in spectantem populum è superiore loco projici, nummi, aves, &c. Per istam divitem lineam aliqui significari volunt longam & perpetuam seriem missilium, id est, munerū spargendorum in plebē.

9. *Numismata*. Nummi sestertii: aureæ principis imagines, &c.

Lasciva. Huc illuc temerè subsilientia & cadentia, instar nivis aut pluviæ.

10. Nunc projicitur tessera, (erat ligni frustulum, in quo inscriptum nomen aut imago feræ alicujus v. g. quæ in amphitheatrum ad spectaculum fuisset producta, mancipii, domus, &c.) & illis à quibus rapitur, spectatas ferias tribuit. Quod enim quisque in rapta tessera signum habebat, illam rem ab Imperatore, vel munerario, id est, ludorum editore, accipiebat; v. g. cervum, si pictus aut scriptus cervus foret; domum, si domus, &c.

11. 12. Nunc in iisdem tesseris promittuntur, & quasi dantur aves absentes, quæ, in illis tesseris, vicem, & locum avium obtinentibus, securæ veniunt in manus spectatorum, aliter ab iis lacerandæ, si præsentes darentur.

T

13. *Currus.* Certamina curulia. Currus triginta ejusmodi Stella unus in circum produxit, quot à duobus, cùm ludos simul edunt, consulibus vix producuntur.

16. *Laurus.* Ludi ob tuam victoriam celebrati. Illorum ludorum Cæsar spectator precipuum decus fuit.

LXXV.

Puella, & vetulæ.

1. Omnes aut vetulas habes amicas,
2. Aut turpes, Vetulísque fœdiores:
3. Has ducis comites trahísque tecum
4. Per convivia, porticus, theatra;
5. Si formosa, Fabulla, sic puella es.

Vers. 1. &c. Fabulla, deformis vetula, aniculas secum lippas, gibbosásque, comites ubique circumferebat, ut junior, ac minus deformis esse videretur, illis videlicet collata.

5. *Sic.* Nempe cùm istis vetulis comparata: ex quarum senio, & deformitate laudem captas, quia te sunt deformiores & seniores, non quod formosa ipsa sis aut puella.

LXXVI.

Cæsaris munificentia.

1. Sanctorum nobis miracula reddis avorum,
2. Nec pateris, Cæsar, sæcula cana mori:
3. Cùm veteres Latiæ renovantur arenæ,
4. Et pugnat virtus simpliciore manu.
5. Sic priscis servatur honos, te præside, templis;
6. Et casa tam culto sub Jove numen habet.
7. Sic nova dum condis, revocas, Auguste, priora;
8. Debentur quæ sunt, quæque fuêre, tibi.

Vers. 3. Pugillatum olim inventum à Græcis, à veteribus Latinis frequentatum, & intermissum postea, Domitianus revocaverat. Hoc laudat vates. Pugiles vocantur, qui se invicem manibus dejicere ad humum nituntur.

4. *Simpliciore.* Nuda. Non armata ferro, tridente, cæstibus. Explicat hoc epigramma Scaliger in sua contra Marcilium diatriba, non de pugilibus, sed de gladiatoribus. Illi solebant olim pugnare armati parma & sica: postea rejecta parma, binis sicis depugnarunt: quæ dimicatio plena crudelitatis erat,

quia ſine parma pugnātes reſiſtere diu alter alteri non poterant. Hanc Domitianus ſuſtulit, revocans morem antiquum arenæ, edixitque ut jā non utrâque, ſed unica manu pugnarent: ſicam ſimplicem una manu, nempe dextera, tenentes, parmam ſiniſtra.

5. Ut veterem illum morem ludorum renovas; ita priſca templa colis, atque inſtauras.

6. Et caſa quælibet, ac ruſticana domus, hoc tempore, quo pietas adeo floret quo Jupiter ubique tam ſplēdidè colitur, ſuum quoddam habet numen, cui cultum ac venerationem privatim adhibeat: caſæ ſunt ſimiles templis. Poteſt hoc ipſum exponi de veteri & pęnè ruſtico templo Jovis in capitolio, de quo dictum pag. 359. Non ſpernitur vetus illud Jovis templum, licèt aliud in eodem capitolio tam dives, cultúmque ſit.

LXXVII.

Gelliæ uniones.

1. Non per myſtica ſacra Dindymenes,
2. Nec per Niliacæ bovem juvencæ,
3. Nullos denique per Deos, Deáſque
4. Jurat Gellia, ſed per uniones.
5. Hos amplectitur, hos peroſculatur:
6. Hos fratres vocat, hos vocat ſorores:
7. Hos natis amat acriùs duobus.
8. His ſi quo careat miſella caſu;
9. Victuram negat eſſe ſe nec horam.
10. Eheu, quàm bene nunc, Papiriane,
11. Annæi faceret manus Sereni!

VERS. 1. *Dindymenes* Cybeles, quæ in monte Phrygiæ Dindymo colebatur. Illi, ſub nomine Bonæ Deæ, fiebant Romæ ſacra valde myſtica, id eſt, arcana, quæ viris nefas videre.

2. Io filia Inachi mutata in vaccam venit in Ægyptum, ibi ſub Iſidis nomine eſt culta. Pag 109.

10. 11. *Quàm bene faceret.* Nempe ſi gemmas & uniones eriperet Gelliæ, quę fratribus, natis ac Diis nugas iſtas præfert. *Annæi ſereni.* Erat ille ſector zonarius ſpectatæ induſtriæ.

LXXVIII.

Princeps poëtarum patronus.

1. Dante tibi turba querulos, Auguſte, libellos,

2. Nos quoque quòd Domino carmina parva damus:
3. Posse Deum rebus pariter Musísque vacare
4. Scimus; & hæc etiam serta placere tibi.
5. Fer vates, Auguste, tuos: nos gloria dulcis,
6. Nos tua cura prior, deliciæque sumus.
7. Non quercus te sola decet, nec laurea Phœbi:
8. Fiat & ex hederâ civica nostra tibi.

VERS. 1, &c. Dum tibi populus promiscuè libellos supplices offert, in quibus queritur, putà, de illata sibi injuria, damno facto, &c. Nos qui versiculos eidem tibi offerimus, intelligimus posse te publicis negotiis tractandis, & Musis vacare audiendis.

3. *Deum*. Ita vocari se jubebat Domitianus.

7. *Quercus*. Corona quæ dabatur alicui publicè propter servatos cives, Civica dicebatur, & fiebat è quercu; quæ dabatur ob superatos hostes, laurea vocabatur, & fiebat è lauro. Patere, inquit Martialis, ut dum tibi ob hostes domitos corona laurea offertur, dum quercea, ob cives servatos, nos poëtæ civicam coronam tibi faciamus ex hedera, sacra nobis arbore. Poëtas tueris, & foves, coronam tibi civicam debent, at ex hedera sua factam, quæ te suum servatorem ac parentem agnoscant. Hedera caput cingebant poëtæ, hæc enim, præter quam quod perpetuò viret, Baccho etiam est sacra, in cujus tutela sunt poëtæ: utpote qui vino generoso ad spiritum poëticum excitandum uti solent.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER IX.

EPIGRAMMA I.

Inscriptio statuæ Martialis.

1. NOTE, licèt nolis, sublimi pectore vates,
2. Cui referet serus præmia digna cinis:
3. Hoc tibi sub nostra breve carmē imagine vivat,
4. Quam non obscuris jungis, Avite, viris.
5. *Ille ego sum nulli nugarum laude secundus,*
6. *Quem non miraris; sed, puto, lector, amas.*
7. *Majores majora sonent: mihi parva locuto*
8. *Sufficit in vestras sæpe redire manus.*

VERS. 1. *&c.* O Avite, omnibus satis cognite ob ingenii excelsitatem, licèt nolis nosci & laudari; cui debitū eruditionis & ingenii præmiū immortalis post cineres fama reddet: rogo te, ut sub mea imagine, quam in tua bibliotheca vis jungere imaginibus clarissimorūvirorum, apponas istud carmen, nempe quatuor sequētes versiculos, *Ille ego..*

4. *Avite.* Nomen istud à Martiale ponitur pro vero nomine illius ad quem scribit, & cujus nomē Stertiniū fuisse ipse testatur in epistola quam de hoc epigrammate dedit ad Turanium, sive Torannium quemdam, amicum suum. Eam nonnulli codices huic epigrammati subjiciunt; estque ejusmodi.

AVE, mi Turani, fratercarissime. Epigramma quod extra ordinem paginarum est, ad Stertinium clarissimū virum scripsimus, qui imaginem meam ponere in bibliotheca sua voluit. De quo scribendū

tibi putavi, ne ignorares, Avitus iste quis vocaretur. Vale, & para hospitium. Stertinius igitur iste nolebat se appellari in Martialis libris, sive ob modestiam, sive alia quapiam de causa. Illum vates in hoc loco, & in aliis fortasse, sub Aviti nomine compellat. Hinc explicabis voces istas primo in versu: *Note, licet nolis*, quas legere est mirè depravatas in variis codicibus.

Apparet missum fuisse hũc librum Turanio, & primum illud epigramma seorsim ab aliis epigrammatis fuisse positum, v g ad calcem epistolæ.

5. *Nugarum*. Sic vocat sua epigrammata.

6. *Non miraris*. Ut eximium vatem: *sed amas*, ut festivum poëtam, quem proinde sæpe lectitas; ut ait postremo versu. Similis est sententia & clausula in epigrammate 3. l. 8. & 38. lib. 4.

II.

Templum semper staturum.

Dum Janus hiemes, Domitianus autumnos,
Augustis annis commodabit æstates;
Dum grande famuli nomen asseret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum:
Tarpeja summi saxa dum patris stabunt:
Dum voce supplex, dúmque thure placabit
Matrona divæ dulce Juliæ numen:
Manebit altum Flaviæ decus gentis,
Cum sole, & astris, cúmque luce Romanâ.
Invicta quidquid condidit manus, cælum est.

Vers. 1. 2 Tandiu dum Janus nomen suum hiemi & mensi Januario; suum Domitianus, autumno; Augustus æstati suum dabit. Mensem Septembrem Germanicum appellari jusserat Domitianus, nempe ut memoriam victoriarum quas de Germanis retulerat, eo nomine consecraret: Octobri verò suum ipsius nomen imposuerat; quemadmodum antea mensis Sextilis in honorem Augusti, Augustus fuerat appellatus.

3. 4. Dum prima Dies Septembris (quem Germanicum appellari dixi) servabit memoriam Rheni à Domitiano in Romanam veluti servitutem asserti Rhenus *le Rhein, il Reno*, maximus Germaniç occidentalis fluvius. *Kalendarum*. Pag 221.

5. Dum stabit templum Iovis in Capitolio. *Tarpeja*. Pag. 209. 353.

6. 7. Dum matronæ vota & thura offerent Juliæ. Erat hæc Titi filia, neptis Domitiani, quam ipse mortuam in ter Deas retulit. Vide Lib. 6. Epig. 2.

8. Templum ædificatum à Domitiano in honorem Flaviæ gentis, manebit ac stabit. De Flavia gente consule Svetonium in vita Vespasiani ca. 1. De isto templo vide eundem Svet. in Domitiano.

9. *Cum sole*. Id est, tandiu durabit, quamdiu sol, astra, & nominis Romani gloria.

10. Quidquid invicta Domitiani manus condidit, vinci vetustate non potest: est simile cælo, quod æternum, & mutationis expers.

III.

Princeps in superos ipsos munificus.

1. Quantum jam superis, Cæsar, cælóque dedisti
2. Si repetas, & si creditor esse velis;
3. Grandis in ætherio licet auctio fiat Olympo,
4. Cogantúrque Dei vendere quidquid habent;
5. Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
6. Decîdat tecum quâ pater ipse Deûm.
7. Pro Capitolinis quid enim tibi solvere templis,
8. Quid pro Tarpejæ frondis honore potest?
9. Quid pro culminibus geminis matrona Tonãtis?
10. Pallada prætereo: res agit illa tuas.
11. Quid loquar Alciden, Phœbúmque, piósque Laconas.
12. Addita quid Latio Flavia Templa polo?
13. Exspectes & sustineas, Auguste, necesse est:
14. Nam tibi quod solvat non habet arca Jovis.

VERS. 1. 2. Si repetas à Superis quantum tibi debent, quantum illis dedisti. Dederat multa templa ab integro ædificata; multa restituta & refecta: varia ornamenta, &c.

3. 4. Quamvis Superi, veluti constitutâ auctione, vendant sua bona omnia, ut inde redigatur pecunia tibi annumeranda. Auctio est publica bonorum venditio à præcone facta: ejus indicium & symbolum hasta erat in platea aliqua aut loco, ubi fiebat auctio, erecta. Nomen auctionis inde factum, quòd ementes augeant pretium rei quæ auctioni subjicitur, quęque illi addicitur qui pretium præ ceteris auxerit.

Conturbabit. Conturbare dicuntur mercatores, qui cùm se vident impares solvendo, foro cedunt, & omnes suas

fortunas creditoribus dedũt. Atlas igitur, licèt totum gestet humeris cælum, si illud vendat auctione factâ, cogetur fateri, se solvendo non esse.

Et non erit &c. Si Jupiter litem istam nummariam decidere tecum velit atque cõponere, non habebit unciam integram quam numerare possit: ne duodecimam quidem partem summæ debitæ, totam à se solvi posse deprehendet. Uncia erat assis pars duodecima.

7. *Templis.* Incensum capitolium Domitianus instauraverat.

8. Quinquennale certamen Jovi Tarpejo, id est, capitolino, instituit triplex, musicum, equestre, & gymnicum, in quo victores querna fronde coronabantur. Svet.c. 5. vide epig.1. Lib IV. & 42. ubi etiam explicatur ista vox, *Tarpeje*.

9. Quid Juno pro delubris sibi à te positis.

10. Omitto Palladem, neque illam inter debitores tuos Deos numero; licèt obligata tibi sit multis nominibus: tamen digna est quam immunem ab omni debito esse jubeas; tuas enim res curat, tua quasi est procuratrix & villica. Ea patrona imprimis gloriabatur Domitianus. Pag. 235.

Alciden. Herculem. p.15.

11. *Lacônas*. Castorem & Pollucem. *Pios*. Quia unus alteri immortalitatem magnâ pietate tribuit. Lib. V. Epig. 38.

12. Quid templum erectum à te Flaviç genti (de quo supra, Epig.2.) additum polo Latio, id est, additum aliis templis consecratis in honorem divorum è Latina gente prognatorum, hoc est, hominũ qui è Latio trascripti sunt inter Deos, quales Cæsares fuere: vel, *polo* dixit propter operis altitudinem. Sunt qui legant *foro*, quia hoc templũ putant non abfuisse longè à Latio foro, seu Romano, de quo actum pag. 31. 75.

IV.

Sponsi sapientes.

1. Nubere vis Prisco: non miror, Paulla: sapisti.
2. Ducere te non vult Priscus; & ille sapit.

V. 1. *Sapisti*. Quia ille est dives & nobilis.

2. *Sapit*. Quia tu es improba, & pauper. De verbis *ducere* & *nubere* vide paginam. 382.

V.

Ave, vale.

1. Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
2. Continuis volui quinque diebus ave.:

3. Non vacat, aut dormit, dictum bis térq; reverso:
4. Jam satis est: non vis, Afer, avere; vale.

VERS. 3. *Non vacat.* Afer est occupatus. Hoc mihi, domum tuam bis, térque revertenti, dixit servus.
4. *Vale.* Hac utebantur voce cum facessere jubebant aliquem, aut in malam rem abire: eâdem mortuos supremùm compellabant.

VI.

Captator elusus.

1. Nil tibi legavit Fabius, Bithynice, cui tu
2. Annua, si memini, millia sena dabas.
3. Plus nulli dedit ille: queri, Bithynice, nolis;
4. Annua legavit millia sena tibi.

VERS. 1. *Legavit.* Reliquit testamento.
2. *Millia sena.* Sex millia sestertiorum; sive sex majora sestertia. Pag. 69. Nummos Francicos 600. *Dabas.* Ad captandam ejus gratiam & hereditatem.
3. 4. *Plus nulli dedit.* Noli conqueri. Dabas illi antea sex millia: non dabis amplius: ergo illa tibi legasse censendus est. Lucratus es sena millia sestertiûm.

VII.

Nemo gulosus, liber.

1. Cœnes, Canthare, cum foris libenter;
2. Clamas, & maledicis, & minaris.
3. Deponas animos truces monemus:
4. Liber non potes & gulosus esse.

VERS. 2. *Maledicis.* Illis qui te non invitant, aut malè accipiunt.
Minaris. Te non venturum, te illos ulturum.
4. *Liber.* Is est hoc in loco, qui quæ sentit, liberè & audacter eloquitur: gulosi debent adulari, blandiri, &c. si cœnare foris amant.

VIII.

Nominis encomium.

1. Nomen cum violis rosísque natum,
2. Quo pars optima nuncupatur anni,
3. Hyblam quod sapit, Atticósque flores.
4. Quod nidos olet alitis superbæ:
5. Nomen nectare dulcius beato,
6. Quo mallet Cybeles puer vocari,

7. Et qui pocula temperat Tonanti:
8. Quod si Parrhasiâ sones in aulâ,
9. Respondent Veneres, Cupidinésque:
10. Nomen nobile, molle, delicatum
11. Versu dicere non rudi volebam:
12. Sed tu syllaba contumax repugnas.
13. Dicunt Earinon tamen poëtæ,
14. Sed Græci, quibus est nihil negatum,
15. Et quos ἄρες, ἄρες, decet sonare:
16. Nobis non licet esse tam disertis,
17. Qui Musas colimus severiores.

V. 1. 2. Libertus quidam Domitiano carus, Earinus vocabatur, ejus nomen vates celebrat, aitque illud cum violis esse natum, quia Earinus, græca vox, ἐαρινὸς, idē est ac vernus, ab ἔαρ, ἔαρος, ver: ver autem violis & rosis abundat: & anni pars, est pulcherrima.

3. *Hyblam.* In Hybla, monte Siciliæ, flores lectissimi nascebantur: item in Hymetto monte Atticæ.

4. Quod tam suave olet, quàm amomum & casia, quibus phœnix nidum suum struit, ac sternit. Pag. 239.

6. *Cybeles puer.* Atys. 139.

7. Ganymedes. Pag. 34.

8. *Parrasia.* Imperatoria. Pag. 188. 352.

12. Sed syllabæ repugnant, nolunt in versum venire, quia in voce ἐαρινὸς, omnes sunt breves.

13. Tamen poëtæ Græci dicunt ἐαρινὸν, ita ut tres primæ syllabæ Dactylum efficiant. Legitur etiā εἰαρινὸν, addito jota ut fiat diphthongus. Apud Græcos poëtas in vocibus quarum tres syllabæ priores sunt breves, prima interdū producitur metri causâ: quod imitari quoque Latini sunt, in Priamides, Deiphobus, &c.

15. Et qui primam literam in voce Ἄρες, nunc producunt, nunc corripiunt. Ἄρης, græcè, Martem significat: Homerus versum hexametrum ab ista gemina voce incipit in Iliade: Ἄρες, ἄρες.....ita ut vox eadem syllabam eandem priore loco producat, posteriore corripiat.

16. *Disertis.* Copiosis, liberis.

17. *Severiores.* Latinas, quæ minus habent licentiæ.

IX.

Earini nomen.

1. Si daret autumnus mihi nomen, ὀπωρινὸς essem;

2. Horrida si brumæ sidera χειμερινὸς
3. Dictus ab æstivo θερινὸς: tibi mense vocarer.
4. Tempora cui nomen verna dedêre, quis est?

V. 1. Si nomen ab autumno traherem, vocarer ὀπωρινὸς, id est, autũnalis: si ab hieme, χειμερινὸς, hoc est, hibernus: si ab æstate, θερινὸς, æstivus: qui à vere nomen habet, quomodo vocatur; Nimirum ἐαρινὸς, vernus. Sic appellat, ac celebrat Earinum, quamvis ejus nomen non exprimat.

X.

Earinus.

1. Nomẽ habes, teneri quod tẽpora nũcupat anni,
2. Cùm breve Cecropiæ ver populantur apes:
3. Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
4. Quòd Cytherea suâ scribere gaudet acu:
5. Nomen, Erythræis quod littera facta lapillis,
6. Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
7. Quod pennâ scribente grues ad sidera tollant;
8. Quod decet in sola Cæsaris esse domo.

Vers. 2. *Cecropiæ*. Atticæ. Pag. 49 235. In Attica erat mons Hymettus, ubi flores exquisiti, optimæ apes, ac mella mellitissima.

3. Acidalia arundine. Calamo Veneris: Acidalius, fons Bœotiæ Veneri sacer. Pag. 291. Vel, ut vult Gruterus, Cupidinis sagitta, cujus cuspis calami vicem obtineat.

4. *Acu*. Crinali acu; vel, stilo, graphio. *Cytherea*. 402.

5. 6. Dignum quod scribatur literis factis ex unionibus maris Erythræi (Pag. 262.) vel è succino.

Gemma Heliadum. Electrũ. Pag. 214. Succinum autem, seu electrum, pollice & crebro tritu splendescit.

7. Grues adventu suo ver denunciant: eædem altissimè volant, ac ferè gregatim: tunc verò ita se invicem componunt, ut litteræ cujusdam formam effingant, quam Y vel Δ esse quidam putant. Dignum est igitur Earini nomen, cujus litteras singulas vernæ volucres, ut suum illud Y vel Δ, describant, ac in cælum usque tollant.

XI.

Amicus fictus.

1. Hunc, quẽ mẽsa tibi, quem cœna paravit amicũ,

2. Esse putas fidæ pectus amicitiæ?
3. Aprũ amat, & mullos, & sumẽ, & ostrea: nõ te.
4. Tam bene si cœnem: noster amicus erit.

VERS. 2. Putas esse verum & fidum amicum.
3. *Mullos.* Exquisitos pisces. Pag. 121. *Sumen*. Porcinam alvum. Pag. 119. Simile est epig. 33. Lib. VI.

XII.

In Chloen septimùm viduam.

1. In scripsit tumulo septem scelerata virorum
2. Se fecisse Chloë: quid pote simplicius?

VERS. 1. 2. Chloë, celebrata illa & famosa mulier, septem virorum seu maritorum quos habuit, tumulo inscripsit pro more, *se fecisse:* hæc verba solemnia inscripsit, CHLOE FECIT. Id est, poni tumulum jussit. Aliter autem hoc intelligi vult Martialis; nempe eam fecisse ut morerentur. Quid fieri simplicius, quid apertius dici potest? Poterátne clarius significare se auctorem esse illorum mortis, à se illos, putà veneno, interfectos? In monumentis, sive epitaphiis istæ compendiariæ litteræ apponebantur F. C. id est, *fieri curavit:* vel F. *fecit:* addito ejus nomine, qui monumentum extruendum curavisset. Rursum qui, quæve hominem interfecerat, solebat proclamare, *Feci*, si fateretur; vel *Non feci;* si negaret: ipsi etiam judices in hæc verba sententiã ferebant, *Fecisse videtur*.

XIII.

Earini coma.

1. Consiliũ formæ, speculum; dulcésque capillos
2. Pergameo posui dona sacrata Deo
3. Ille puer totâ Domino gratissimus aulâ,
4. Nomine qui signat tempora verna suo.
5. Felix, quæ tali censetur munere telllus!
6. Nec Ganymedeas mallet habere comas.

V. 1. *&c.* Ille puer Domitiano & aulæ toti gratissimus, qui suo nomine ver signat, qui vocatur Earinus. ἔαρ ver, ἐαρινὸς, vernus: posuit & dedicavit Deo Pergameó suum speculum, quo ad comam componendam & formam fingendam utebatur quasi consiliario & arbitro, &c.

2. *Pergameo Deo*. Æsculapio, qui Pergami artem medicam exercuit. Romani sole-

bant comam nutrice, quam grandiores facti, resecabant, ac Deo cuipiam cõsecrabant. Pergamus, *Pergamo*, fuit urbs Troadis seu Mysiæ in Asia minori, patria Galeni: diversa ab Troja, cujus arx, Pergamus quoque dicebatur.

5. *Censetur*. Est in pretio, quæ sit vis hujus vocis decui Libro I. Ep. 53

Tellus. Pergamea.

5. *Ganymedeas*. Pag. 34.

XIV.

Ad Æsculapium, pro Earino votum.

1. Latonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
2. Parcarum exoras pensa, brevésque colos;
3. Hos tibi, laudatos Domino, sua vota, capillos
4. Ille tuus Latiâ misit ab urbe puer:
5. Addidit & nitidum sacratis crinibus orbem;
6. Quo felix facies judice tota fuit.
7. Tu juvenale decus serva, ne pulcrior ille
8. In longa fuerit, quàm breviore comâ.

VERS. 1. *Nepos Latonæ*. Latona enim Apollinis est mater; Æsculapius autem Apollinis filius.

2. *Parcarum*. Pag. 210. 214. *Pensa* Pag. 210. *Exoras*. Impetras ne abrumpantur, ne tam citò evolvantur, ac nostræ vitę brevissimæ finem imponant.

3. *Domino*. Domitiano.

Capillos, sua vota. Quos nempe vovit, quos tibi consecravit.

5. *Orbem nitidum*. Speculum rotundum, è nitente crystallo factum. Illud addidit crinibus, illud cum capillis resectis obtulit. *Sacratis*. Æsculapio consecratis.

6. *Felix tota*. Formosa, tersa & lævis.

7 8. *Juvenale*. Juvenile: ô Æsculapi serva suam Earino formam & venustatem, ut æquè pulcher sit tonsus, quàm erat intonsus.

XV.

Fontis publici particulam petit.

1. Est mihi, sítque precor lõgùm te præside, Cęsar,
2. Rus minimum; parvi sunt & in urbe Lares.
3. Sed de valle brevi, quas det sitientibus hortis,
4. Curva laboratas antlia tollit aquas.
5. Sicca domus queritur nullo se rore foveri,
6. Cùm mihi vicino Marcia fonte sonet.

7. Quã dederis noſtris, Auguſte, Penatibus undã,
8. Caſtalis hæc nobis, aut Jovis imber erit.

VERS. 1. 2. *Longùm.* Diu: diu poſſideam illud, ac proinde vivam diu.

Te præſide. Te imperante ac vivente. *Lares.* Villa, domus. Pag 159. 171.

7. *Antlia.* Machina quædam eſt ad aquam è loco inferiore attollendam. Facta vox ab ἀντλέω, haurio.

Laboratas. Cum labore hauſtas.

6. Quamvis propius abſit ab aquæductu celeberrimo, aquam cognomento Marciam, in urbem invehente.

Marcia. Vide pag. 301. Item Plinium Lib. 31. c. 3. Frontinum Lib. 1.

7. *Penatibus.* Domui meæ. Pag. 73.

8 Tam pretioſa mihi erit quàm aqua fontis Caſtalii (pag 333) aut cœleſtis imber.

XVI.

Laus inſidioſa.

1. Laudas balnea verſibus trecentis
2. Cœnantis bene Pontici, Sabelle:
3. Vis cœnare, Sabelle, non lavari.

V. 1. Paraſitus, ut vocaretur ad cœnam, laudabat Pontici hominis divitis, & epulari lautè ſoliti, balneas; ait vates eum non tam de balneis quàm de cæna eſſe ſollicitũ.

XVII.

Domitiani natalis domus.

1. Hæc quæ tota patet, tegitúrque & marmore, & auro,
2. Infantis Domini conſcia terra fuit.
3. Felix quæ tantis ſonuit vagitibus, & quæ
4. Vidit reptantes, ſuſtinuitque manus!
5. Hîc ſteterat venerãda domus, quę præſtitit orbi,
6. Quod Rhodos, aſtrifero quod pia Creta polo.
7. Curetes texere Jovem crepitantibus armis,
8. Semiviri poterant qualia ferre Phryges.
9. At te protexit Superûm pater, & tibi, Cæſar,
10. Pro jaculo & parma fulmen & ægis erat.

V. 1. 2. Hæc terra, pars illa urbis, quæ olim privata domus, nunc templum publicum & omnibus patens

est:ubi nunc visitur templum Flaviæ gentis:in ea,inquam, natus est Domitianus, hæc illum infantem vidit.

5. 6. 7. In hac area domus erat quæ Domitianum terris dedit, eásque non minori affecit beneficio quàm Rhodus, cùm edidit Neptunum; Creta, cùm Jovem. *Rhodos*. Pag. 211. *Creta*. 102.

7. *Curetes*. Sacerdotes fuere Cybeles; sic appellati à voce græca κυρεῖν, tondêre; quia partem capitis anteriorem detonsam gerebant: vel à κῦρος puer, quia Jovem puerum aluerunt. Iidem Phryges dicti, quia in Phrygia Cybele præsertim colebatur. De illis plura vide pag. 139. notâ 4. pag 73. notâ 10. *Texere Jovem*. Curetes Jovem è Cybele, seu Rhea natum, Saturno liberos devoranti subduxerunt, ac deportarunt in Cretam: ubi, ne pueri vagitus exaudiret Saturnus, clypeolos inter se complodebant, saltantes in numerum Jovem porro aluerunt lacte Amaltheæ capræ quam postea Jupiter, beneficii memor, inter sidera mortuam retulit, ejusque pelle scutum suum texit, quod vocatum est idcirco Ægis, ut dixi pag. 324.

8. *Semiviri*. Virilitatem sibi adimebant isti Phryges.

9. *Protexit*. Contra varios casus & pericula quibus infesta est infantia.

10. *Pro jaculo & parma* Illis armis Curetes armati pinguntur. Parma est scutum breve, & rotundum. Curetes igitur armati jaculo & parma Jovem protexerunt; te ipse Jupiter fulmine & ægide armatus. Ita majorem Jove Domitianum esse innuit.

XVIII.

Opes cur optandæ.

1. Credis ob hoc me, Pastor, opes fortasse rogare,
2. Propter quod vulgus, crassáque turba rogat:
3. Ut Setina meos consumat gleba ligones,
4. Et sonet innumerâ compede Tuscus ager:
5. Ut Mauri Libycis cētum stent dentibus orbes,
6. Et crepet in nostris aurea lamna toris:
7. Nec labris nisi magna meis crystalla terantur,
8. Et faciant nigras nostra Falerna nives.
9. Ut Canusinatus nostro Syrus assere sudet,
10. Et mea sit culto sella cliente frequens.
11. Ut lutulēta linat Tyrias mihi mula lacernas,
12. Et Massyleum virga gubernet equum:
13. Est nihil ex istis; Superos ac sidera testor:

14. Ergo quid? ut donem, Pastor, & ædificem.

VERS. 1. Ut arem & colam vineas in agro Setino: de quo vide pag. 280.

Consumat. Glebis enim frangendis, ac versandis, ligones atteruntur & imminuuntur.

4. Et multa mancipia mea faciant opus in agro Tusco. Pag. 336. Servi compedibus ne effugerent, agros exercebant.

5. *Mauri orbes*. Mensæ rotundæ factæ è citro. In Mauritania sunt frequentes citri. *Libycis dentibus stent*. Sint eburneis fultæ pedibus. Ebur, est dens elephantis, qui plurimus in Libya, parte Africæ.

6. Et fulcra, spondæ, &c. meorum lectorum, ornentur bracteis aureis. *Lamna*, pro, lamina.

7. Ut labra non admoveam, nisi vasis crystallinis ingentibus.

8. *Nigras*. Falernum erat rubri quidem coloris vinum, at saturi & nigricantis. Pag. 123. nivibus, ut refrigeraretur, mixtum, illis eundem colorem aspergebat.

9. Syrus, (mancipia, plurimùm è Syria petebantur) canusinatus, id est, indutus veste aliquâ eleganti, quæ texta fuerit Canusii, (est urbs Apuliæ, *Canosa*) sudet sub nostro assere, ferat gravem lecticam ex asseribus compactam.

10. Et eandem meam lecticam comitentur clientes nitidi.

11. Ut incedam per vicos lacernâ purpureâ indutus, quàm mula, cui insideam, aut aliæ per vicum mulę currentes, luto inquinent: vel, ut vehar mula tecta Tyriis vestibus, & tapete instrata pretioso, quem ipsa lutulenta, oblinat, fœdetque.

12. *Massyleum*. Numidicum. Massyli, gens Africana: illi equos frænis vulgò carentes, virgulâ regebant.

14. Ut donem; quod est liberalitatis: *ædificem*; quod est magnificentiæ ac splendoris.

XIX.

Corona statuæ Domitiani imposita.

1. O cui Virgineo flavescere contigit auro,
2. Dic ubi Palladium sit tibi, Care, decus?
3. Aspicis en Domini fulgentes marmore vultus;
4. Venit ad has ultrò nostra corona comas.
5. Albanæ livere potest pia quercus olivæ,
6. Cinxerit invictum quòd prior illa caput.

V. 1. O Care, qui coronatus es aureâ coronâ in ludis Virginis, id est, Minervæ: quæ innupta De istis ludis vid. p. 18.

2. *Palladium decus.* Corona in ludis Palladis data. Tum olea Palladi est sacra: istarum autem coronarum folia ex auro facta imitabantur olivæ frondes.

3. Respondet Carus; Aspicis marmoream Imperatoris statuam, quam servo domi meæ? Ego meam coronam imposui comis illius, eâ Cæsarem coronavi.

5. Hoc distichum Martialis dicit. Quercus pia, id est sacra, veneranda, (quia solebat Cæsar ea coronari, pag. 281. notâ 6.) Invidere potest olivæ, ex qua coronam in festis Minervæ, ab Domitiano celebrari solitis in Albano monte, accepisti; siquidem ea maluisti ornare comas Cæsaris, quàm coronâ quernâ.

XX.

Statua Domitiani.

1. Qui Pallatinos imitatus imagine vultus
2. Phidiacum Latio Marmore vicit ebur?
3. Hæc mundi facies, hæc sunt Jovis ora sereni;
4. Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.
5. Non solam tribuit Pallas tibi, Care, coronam;
6. Effigiem Domini, quam colis, illa dedit.

Vers. 1. 2. Quis artifex imitatus Imperatoris vultum in statua Domitiani marmorea quam habes in tuis ædibus, ô Care, (de qua vide superius epig.) vicit statuam Jovis Olympici factam ex ebore, à Phidia? *Palatinos.* Imperatorios, Cæsareos. Pag. 237.

3. Nō est pulcrior facies mūdi sereni, aut Jovis pacati, quā hæc facies Domitiani.

4. Sic Jupiter, cùm tonat in cęlo sereno ac puro, junctam majestate clementiam præ se fert.

5. 6. Non solùm coronam oleagineam Pallas, cujus in ludis & festis vicisti, tibi dedit; sed eadem illa Pallas, ut opinor, hanc Domitiani statuam, quàm domi tuæ colis, elaboravit, ac tibi donavit: à mortali enim arte ac manu fieri tam egregia statua non potuit.

XXI.

Lectoris eruditi judicium.

1. Audet facundo qui carmina mittere Nervæ.
2. Pallida donabit glaucia, Cosme, tibi.
3. Pestano violas & cana ligustra colono,
4. Hyblæis apibus Corsica mella dabit.
5. Sed tamen & parvæ nonnulla est gratia Musæ:

Appetitur posito vilis oliva lupo.
Nec tibi sit mirum, modici quòd conscia vatis,
Judicium metuat nostro Thalia tuum.
Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
Lascivum juvenis cùm tibi lusit opus.

VERS. 1. 2. Qui Nervæ (de quo Libro VIII. Ep. 6.) mittit carmina, tam præstanti poëtæ; idem facit, ac ille qui mitteret Cosmo vilia unguenta. Glaucium, sive glaucinum, est succus expressus ex herba quam papaveri similem, & pallidi seu crocei coloris esse Dioscorides affirmat. Erat ille porro Cosmus myropola celebris, qui exquisitos succos & unguenta pretiosa vendebat, cui proinde non conveniebant ista glaucia, & viles, amarique succi legunt nonnulli. *Pallia glaucina*: Id est, vestes glauci coloris: volúntque istum Cosmum esse infectorem aliquem locupletem, aut interpolatorem: vel hominem lautum, & vestibus eximiis ut solitum. Sed hanc vocem *glacinnus* eâ significatione usurpatam, reperiri nusquam puto: & Cosmum pro myropola semper accipit Martialis.

3. De agro Pæstano vide Lib. IV. Ep. 48.

4. *Hyblæis*. In Hybla, monte Siciliæ, mel nascebatur suavissimum: ut amarissimum in Corsica insula prope Sardiniam, ob amaros flores.

6. *Lupo*. Exquisito pisce. *Posito*. Apposito mensæ.

7. *Conscia vatis modici*. Mea Musa meæ imbecillitatis in versibus condendis conscia. *Thalia*. Pag. 187. 330.

9. *Nero*. Non malus poëta, & suo judicio etiam optimus. Imperare Nero cæpit anno Christi 54. Nerva, 96.

10. *Tibi lusit*. Tibi, à se scriptum, recitavit; vel, dedicavit.

XXII.

Epitaphium histrionis.

Dulce decus scenæ, ludorum fama, Latinus
Ille ego sum; plausus deliciæquæ tuæ:
Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
Solvere qui Curios, Fabriciósque graves.
Sed nihil à nostro sumpsit mea vita theatro,
Et sola tantùm scenicus arte feror:
Nec poterã gratus Domino sine moribus esse,
Interiùs mentes inspicit ille Deus.

9. Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
10. Roma sui famulum dum sciat esse Jovis.

VERS. 1. *Scenæ*. Theatri & ludorum scenicorum. Propriè scena est umbraculum è ramis arborum, quibus theatra veterum decorabantur. Hinc ista vox, scena, theatrum ac tragœdias significat.

2. *Tuæ*. O Roma, ô spectator.

3. Qui Catoni & severissimis Romanis injicere potui cupiditatem spectandi ludos: qui illis placere potui.

4. Curius fuit Romanus civis spectatæ frugalitatis ac probitatis; primus de Samnitibus triumphavit, quorum rejecit munera, cùm diceret malle se imperare aurum habentibus, quàm aurum habere: Pyrrhum Epirotarum regem ab Italia repulit, &c. Floruit circa annum ab U C 440. celebratur in eodem bello Fabricii virtus & abstinentia. Vide Plut. in Pyrrhi vita.

Solvere. Oblectare, laxare illorum animos.

5. Nihil à theatri licentia in meam vitam transtuli. Ipse probus, mores hominum improbos in theatro sũ imitatus.

7. *Scenicus*. Histrio liberior ac solutior. Solent histriones esse non admodum probi & pudici. Exercui procacem, & protervam artem, at vitam vixi gravem, & severam.

7. *Domino*. Domitiano.

Moribus Bonis & integris.

8. Ille Deus, Domitianus videlicet, non capitur frontis integumentis, virtutisque fucata specie: mentes ipsas introspicit ac penetrat.

9. 10. Esto sane, Phœbi fuisse parasitus dicat, at norint me omnes Domitiani famulum extitisse. Parasiti vocantur, qui alienâ mensâ vivunt. Histriones vulgò parasiti Phœbi dicebantur, quia versus recitabant sibi à poëtis datos, iisque recitandis vitam tolerabant; & apud ipsos poëtas sæpe cœnitabant. Quod histrio fuerim non contemnendus, ea levis est gloria: quod Domitiani auribus, oculisque servierim, & placuerim, hoc verò ingens decus.

XXIII.

Epitaphium anus garrulæ ac veneficæ.

1. Sæcula Nestoreæ permensa, Philœni, senectæ,
2. Rapta es ad infernas tam citò Ditis aquas!
3. Euboïcæ nondum numerabas longa Sibyllæ
4. Tempora: major erat mensibus illa tribus.
5. Heu quæ lingua silet! non illam mille catastæ
6. Vincebant; nec quæ turba Serapin amat:

7. Nec matutini cirrata caterva magistri,
8. Nec quæ Strymonio de grege ripa sonat.
9. Quæ nunc Thessalico lunã deducere rhombo,
10. Quæ sciet hos illos vendere lena toros?
11. Sit tibi terra levis, mollíque tegaris arenâ,
12. Ne tua non possint eruere ossa canes.

VERS. 1. O Philœni, quæ confeceras tot sæcula, quot Nestor vixit. (De illo vide pag. 271.) *Permensa* à permetior, id est, absolvo, conficio. *Philœni*. Vocandi casus à recto Philœnis Philœnidis.

2. *Tam cito*. Ironicè. *Ditis*. Orci, Plutonis. *Aquas*. Stygem, Lethen.

3. Nondum implebas ætatem Sibillæ Cumanæ. Eubœa, est insula maris Ægæi contra Atticam, à qua dirimitur tenui Euripo, hodie *Negroponte*, Ejus incolæ Cumas in Italia condiderunt. Porro ista Cumæa Sibylla, si qua est fides Ovidio, 14. Metamor. mille annis vixit.

Sibyllæ. Sibyllæ virgines erant fatidicæ, quæ ob integritatem ac pudicitiam eo divinitus præmio donatæ fuerunt, ut multa de Christo & Christianæ religionis mysteriis prædixerint, ac veluti facem ethnicis ad amplectendam fidem veram prætulerint. Decem fuisse vulgò perhibentur.

5. 6. O Superi, quàm loquax mulier periit! tantùm garriebat quantùm mille venalium servorum catastæ, id est, quantum mancipia clausa in mille catastis, sive ergastulis. (De catasta vide epigram. 22. Lib. VI. pag. 296.) Quantùm mille sacerdotes Ægyptii. Serapis Deus Ægyptiorum fuit, in cujus sacris incôditi clamores edebantur. Idem est atque Apis & Osiris. Colebatur sub vituli forma certis quibusdam notis insigniti, quem, post aliquot annos exactos, necabant sacerdotes, & alium similem tota Ægypto quærebant, ingenti planctu huc illuc circumcursantes.

7. 8. Erat loquacior puerulis in ludo litterario manè præceptorem expectantibus: gruibus, ad Strymonem fluvium Macedoniæ, (*Stromona*, vel, *Radini*,) clangentibus. Cirri, sunt capillorum annuli, & nodi: hinc cirratus, qui comam crispat, flectit in cincinnos, &c. quales pueri nobiles.

9. Quæ nunc saga, vice ac loco Philœnidis, lunam excantatam in terras devocare sciet? Deripi è cælo tunc lunam putabant à sagis, quando deficiebat: nulla tunc enim videtur. Rhombus, est magicus turbo, quem incantatores illi rotabant, ad magica sacra perficienda. Vide Horatium nostrum ode 12. libri Epodon.

Thessalico. Thessalia vene-

natis herbis abundabat: est Græciæ regio, prope Macedoniam.

10. Quæ lena & meretrix, improbos amores conciliabit? *Toros.* Thalamos: adulteria.

11. Bene precabantur mortuis, hac solenni voce: *Sit tibi terra levis*, ut dixi Lib. V. Epig. 34. Hoc in imprecationem scitè vates convertit. Leviter humo tegaris, ut ossa tua faciliùs canes effodiant ac dissipent.

XXIV.

Bis vidua.

1. Cappadocum sævis Antistius occidit oris
   2. Rusticus: ô tristi crimine terra nocens!
3. Rettulit ossa sinu cari Nigrina mariti,
   4. Et questa est longas non satis esse vias:
5. Cúmque daret sanctam tumulis, quibus invidet, urnam,
   6. Visa sibi est rapto bis viduata viro.

Vers. 1. Cappadocia est in Asia minori: inter Armeniam, Pontum Euxinium, & Ciliciam. Vocatur sæva, quòd in ea perierit Antistius Rusticus.

2. *Crimine.* Morte Antistii.

4. *Et questa, est &c.* Nimirum voluisset diutiùs hærere in itinere, ut mariti ossa semper haberet in sinu & ob oculos: ea quippe humo erat mandatura statim atque Romam rediisset.

Quibus invidet. Quasi se felicioribus, quippe qui reliquias viri sui complectantur. *Urnam.* In qua ossa mortui collecta erant.

6. *Bis.* Semel quidem, cùm virum mortuum vidit: iterum autem, cum ejus ossa tumulo condidit: in ossibus quippe servandis, virum aliqua ex parte retinebat; quem totum amittere, illis ereptis, tumulatisque, videbatur.

XXV.

Victima pacifica.

1. Dum comes Arctoïs hæreret Cæsaris armis
   2. Vibius, hanc Marti pro duce vovit avem.
3. Luna quater binos non tota peregerat orbes,
   4. Debita poscebat jam sibi vota Deus:
5. Ipse suas anser lætus properavit ad aras;
   6. Et cecidit sanctis hostia parva focis.
7. Octo vides patulo pendere numismata rostro
   8. Alitis? hæc extis condita nuper erant.

9. Quæ litat argento pro te non sanguine, Cæsar,
10. Victima, jam ferro non opus esse docet.

Vers. 1.2. Vibius dum comitaretur Domitianum in bello septentrionali, seu Sarmatico, vovit hanc avem: nempe anserem, pro Duce, id est, Domitiano, ut salvus è bello rediret. Anseres tanquam imperii Romani custodes, in pretio habebantur, ex quo servatum ope anseris bello Gallico capitolium fuerat Flor. Lib I. c. 13. *Arctois.* Pag. 188.

3. 4. 5. 6. Vix erant octo menses transacti, & jam, confecto bello, Mars promissam voto avem sibi poscebat. Anser ad aras productus, sponte in focum insiliit, ac periit. Post paulò evisceratus ex more cùm fuisset, in ejus alvo reperti sunt nummi argentei octo, quos hianti rostro in hac effigie tenet, ut cernis. istos nummos Vibius, ut opinor, adulandi causâ in alvum alitis immiserat, ut significaret octo menses in patrando bello consumptos: utque istius quasi prodigii memoriam servaret, imaginem illius anseris in temploMartis posuerat, summo rostro tenentis octo numismata, id est, nummos sestertios. Imagini hoc epigramma subjecisse Martialis videtur.

9. *Litat.* Sacrificium facit Superis gratum, ac auspicatum. Videbantur enim illi octo nummi designare numerum annorum totidem, per quos bellum hoc gestum revera fuerat, simùlque abundantiam & copiam rei nummariæ portendere. Concludit vates, ferro non esse jam opus, pace confecta. Legitur vulgò *cæsa*, emendat, *Cæsar*, ex optimis codd. Petrus Scriverius quem libenter sequor.

XXVI.

Templum Flavium.

1. Jupiter Idæi risit mendacia busti,
2. Dum videt Augusti Flavia templa tholi.
3. Atque inter mensas largo jam nectare fusus,
4. Pocula cùm Marti traderet ipse suo:
5. Respiciens Phœbum pariter Phœbíque sororē,
6. Cùm quibus Alcides, & pius Arcas erat;
7. Gnossia vos, inquit, nobis monumenta dedistis:
8. Cernite quàm plus sit Cæsaris esse patrem.

Vers. 1.2. Jupiter cernēs templum Flaviæ genti ædificatum à Domitiano, & augustum ejus tholum; risit, splendorem, & magnificentiam sui sepulcri, quod est

in Creta insula, prope Idam montem. Mendacia busti appellat, seu mendax bustum, quia ostendebant Cretes tumulum Jovis quasi esset mortuus, quod esse nequaquã poterat, quia immortalis & immortalium omnium pater ab iis credebatur. *Busti*. Pag 262.

Flavia templa. Supra, Epig 2.*Tholi*.Pag.73 notâ 10. Si legas *Poli*, ut est in quibusdam libris, expones in eum sensum quem explicuimus supra, Epig 3. ubi de *Latio polo* diximus, nota ultima.

3. *Fuscus*. Persusus: madidus: vel, jacens ac supinus.

6. *Alcides*. Hercules. Pag. 15. *Arcas*. Mercurius, qui natus in Arcadia, Græciæ parte. Pag.372.

7. 8. Vos, inquit, tumulum in Creta (ubi est urbs Gnossus) mihi condidistis; at longè augustiorem suo patri Vespasiano Domitianus posuit, in cujus demortui honorem templum illud, quod videtis extruxit.

Plus sit. Quàm esse vestrum patrem, qualis ego sum. Plus est, præstat esse, Domitiani patrem, quàm Martis, Phœbi, &c. præstat Vespasianum esse, quàm Jovem.

XXVII.

Parasitus garrulus.

1. Artibus his semper cœnam, Philomuse, mereris;
 2. Plurima dum fingis, sed quasi vera refers.
3. Scis quid in Arsacia Pacorus deliberet aulâ,
 4. Rhenanam numeras Sarmaticámque manũ.
5. Verba ducis Daci chartis mandata resignas:
 6. Victricem laurum quàm venit ante vides.
7. Scis quoties Phario madeat Jove fusca Syene:
 8. Scis quota de Lybico littore puppis eat.
9. Cujus Juleæ capiti nascantur olivæ:
 10. Destinet ætherius cui sua serta pater.
11. Tolle tuas artes, hodie cœnabis apud me
 12. Hâc lege, ut narres nil, Philomuse, novi.

Vers. 3. *Arsacia*. Parthica: Arsaces enim Parthorum rex priscus suum nomen regibus posteris velut hereditarium reliquit.

Pacurus. Parthorum rex, filius Orodis, qui Orodes Crassum ad Carrhas, urbem Mesopotamiæ, cecidit: ac subinde Pacorum suum filium in Romanos immisit, à quo illi cladibus aliquot affecti anno U.C. 702. Ante Christi ortum 52 De Parthis vide plura, pag.128.371.

4. Nosti quot milites sint

in Romano exercitu, ad Rhenum; quot in Sarmatico. Sarmatia Europæa obtinebat eum ferè tractum qui nunc Tartaria minor appellatur. Pag. *6. 324. 361.*

5. Resignas, id est, aperis, epistolas missas à Duce Dacorum. Sic illi nunciorum architecti & satores solent: proferunt litteras virorum principum, quas in circulis recitant. *Daci.* Pag. *43. 103.*

6. Epistolam laureatam vides antequam Romam mittatur: vel, certo tempore mittendam pronuncias, quasi jam esset missa, & à te visa. Epistolæ lauro vinctæ mittebantur ab Imperatoribus ad senatum, victoriæ testes & nunciæ. Pag. *326.*

7. Scis quoties in Ægypto pluat. Nunquam aut rarò id contingit. *Syene.* Pag *79.*

Fusca. Ubi hominum color est fuscus: ab æstu scilicet. *Phario.* Pag. *32.*

8. Quot naves solvant ex Africæ littore.

9. Tenes quinam sint à Domitiano coronandi in Albanis quinquatribus. Supra Ep. *19.* Cæsarum familia ab Julo Ænea filio, dicta est Julia & Julæa.

10. Pater ætherius. Jupiter. Illi certamen quinquennale Domitianus instituit. Pag. *181.* Nostri quis palma sit donandus in ludis Jovi Capitolino consecratis.

11. 12. Omitte istas artes tuas & captationes: rem factam habes, cœnabis mecum, sed eâ conditione, ut istas tuas narrationes, nuncios, literas, &c. ex te non audiam. Habetur epigramma simile pag. *115.*

XXVIII.

In citissimum ventilatorem.

1. Summa licet velox, Agathine, pericula ludas,
   2. Non tamen efficies, ut tibi parma cadat:
3. Nolentem sequitur, tenuésque reversa per auras
   4. Vel pede, vel tergo; crine, vel ungue sedet.
5. Lubrica Corycio quamvis sint pulpita nimbo,
   6. Et rapiant fortes vela negata Noti:
7. Securos pueri neglecta perambulat artus,
   8. Et nocet artifici ventus & unda nihil.
9. Ut peccare velis, cùm feceris omnia, falli
   10. Non potes: arte opus est, ut tibi parma cadat.

Vers. 1. Gladiatores parmas, gladios, aut hastas sublime jaciebant, & cadentes recipiebant summa cum venustate; idque dicebatur *ventilare.* Sensus distichi est: licèt ludas non ludos, ut alii, sed ipsa pericula,

cula, id est, cum summo periculo ludas, nempe nudum ensem, aut gravem parmam jactando revocando, &c. parmam tamen amittere non potes.

5. Quamvis theatrum sit madidum croco, & odoratis liquoribus, atque ideo facilè sit prolabi. Pulpitum locus editor theatri erat, in quo cantores, &c. *Corycio*. Pag. 7. De illis nimbis vide Lib. Spectac. Ep 3.

6. Et venti vela rapiant, quæ theatro obtenduntur, antequam exhibeatur fabula. *Negata*. Ipsis ventis non permissa, hoc est, diligenter alligata ne auferantur à ventis.

7. *Securos*. Sine periculo amittendæ parmæ: stabiles, firmos. *Neglecta*. Velut negligenter ac remissè projecta & excepta.

8. *Artifici*. Agathino summa cum arte ac dexteritate ventilanti.

9. *Ut*. Quamvis.

10. *Arte opus est*. Non potes parmam amittere, nisi de industria & consultò: nisi eam sponte projicias.

XXIX.

Dies natalis.

1. Prima Palatino lux est hæc orta tonanti,
2. Optasset Cybele qua peperisse Jovem.
3. Hâc & Santonici genita est Cæsonia Rufi:
4. Plus debet matri nulla puella suæ.
5. Lætatur geminâ votorum sorte maritus,
6. Contigit hunc illi quòd bis amare diem.

VERS. 1. *&c*. Hic dies est natalis Romani Iovis, id est, Domitiani: idem est natalis Cæsoniæ uxoris Rufi. *Palatino*. Pag. 237. *Tonanti*. Pag. 372. nota 8.

2. *Cybele*. Jovis mater.

3. *Santonici*. Santones in Gallia sunt, prope agrum Pictaviensem: *la Saintonge*. Hinc oriundus Rufus. Legunt aliqui: *Hinc & sancta mei &c*. Sancta verò, id est, casta uxor, proba.

4. Plus debet Cæsonia suæ matri, quàm ceteræ matribus suis debeat puellæ, quòd nimirum eo die sit nata, qui natalis est imperatoris: quo die aliis puellis nasci non contigit.

5. 6. Lætatur Rufus, quòd eodem hoc die duo vota, faciat, ambo lætissima: unum pro salute Imperatoris, alterum pro uxoris incolumitate: & bis hunc diem colat; duabus de causis hunc amet.

V

XXX.

Vota pro amici consulatu.

Campis dives, Apollo, sic Myrinis,
Sic semper senibus fruare cycnis,
Doctæ sic tibi serviant sorores;
Nec Delphis tua mentiatur ulli,
Sic Pallatia te colant, améntque:
Bis-senos citò, me rogante, fasces
Det Stellæ bonus annuátque Cæsar.
Felix tunc ego, debitórque voti
Casurum tibi rusticas ad aras
Ducam cornibus aureis juvencum.
Nata est hostia, Phœbe, quid moraris?

VERS. I. O Apollo, velim, optoque, ut colaris semper in Lycia. Est Lycia regio Asiæ minoris: ejus oppidum primarium, Myra, à qua voce appellantur Myrini campi; de quibus mẽtio est apud Virgilium Lib. XII. *Hic fratres Lycia missos, & Apollinis agris*. Pro *campis Myrinis* legendũ pugnat Scriverius *campis marinis* seu *murinis*, quod idem est, quia in veteribus libris *u* pro *a* scribi sæpe solet. Campas Latini vocãt omnes pisces majores. Per marinas autem campas intelligendum hîc docet Delphinos, qui sunt Apollini sacri, ut disertè Servius testatur in III. Æneïd. & patet è veteribus nummis.

2. Sic tibi semper dicati & cari sint senes cycni: sic eorum cantu oblecteris. Feruntur illi canere suavissimè, præsertim leto imminente. Hinc sacri sunt Phœbo.

3. *Doctæ sorores*. Musæ.

4. Nec tua sacerdos templi Delphici (Delphis, Delphidis) falsa cuiquam promat oracula. Pythia vulgò illa vocabatur.

5. *Pallatia*. Romana aula. Illic bibliotheca locuplentissima, dicata Apollini.

6. *Bis senos fasces*. Consulatum. Quia duodecim fasces à lectore gestabantur ante consulem. Pag. 155.

7. *Stellæ*. Poëtæ bono, summo amico Martialis.

8. *Voti*. Hostiæ promissæ.

9. *Rusticas*. Immolandum in mea villa.

10. *Aureis*. Floribus & inauratis lemniscis victimarum ornabant capita.

11. *Nata*. Parata, prompta.

XXXI.

Hercules Epitrapezius.

1. Hic qui dura ſedens porrecto ſaxa leone
2. Mitigat exiguo magnus in ære Deus,
3. Quæque tulit ſpectat reſupino ſidera vultu;
4. Cujus læva calet robore, dextra mero:
5. Non eſt fama recens, nec noſtri gloria cæli,
6. Nobile Lyſippi munus opúſque vides.
7. Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni,
8. Qui citò perdomito victor in orbe jacet.
9. Hunc puer ad Libycas juraverat Annibal aras:
10. Juſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
11. Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ,
12. Privatos gaudet nunc habitare Lares.
13. Utque fuit quondā placidi conviva Molorchi,
14. Sic voluit docti Vindicis eſſe Deus.

VERS. 1. Hic Deus, iſte exiguus Hercules, ex ære, qui ſedens in ſaxo videtur illud mollius facere, inſternendo; & ſuper porrigendo leonem, id eſt, pellem leonis.

2. *Exiguo*. Solebant collocare in mēſa ſtatuas exiguas Deorū, qui eſsēt quaſi pręſides convivii: illos ἐπιτραπεζίους vocitabant.

3. *Tulit*. Dicitur Hercules, cùm Atlas ferendo cælo laboraret, huic oneri humeros ſuppoſuiſſe. *Reſupino*. In tergum reflexo.

4. *Robore*. Clava è quercu facta. *Calet*. Laborat geſtando robore, & quaſi æſtuat.

Mero. Scypho, in quo merum.

5. Non eſt recens opus aut hodiernæ famæ, artiſque.

Cæli. Scalpri. *Noſtri*. Romani: aut noſtræ memoriæ.

6. Lyſippus ſtatuarius floruit Alexandri Magni ævo: qui ſe ab alio fingi in ęre, prę terquam à Lyſippo, vetuit.

7. *Pellæi*. Alexandri Magni, qui natus eſt Pellæ, in Macedonia. *Tyranni*. Regis.

8. Qui mortuus eſt in Perſide, & orbis illa parte, quam paucis annis perdomuerat.

9. Per hunc Herculem, ante aras Africanas, Annibal juravit olim. Narrant Annibalem adhuc novennem à patre ſuo Hamilcare adactum eſſe, ut ante aras juraret ſe nunquam pacem aut fœdus cum Romanis facturum. Plura de illo legere potes pag. 102. 190.

10. Eundem Herculē Sylla domi ſuæ habuit, & ab eo juſſus eſt dictaturam deponere. De Sylla egi pluribus

pag. 293. Dictaturam ejus invidiosè regnum hoc loco vocat Martialis. *Trucem.* Crudelem: sævissimam enim proscriptionem instituit.

11. 12. Idem Hercules exosus aulam principum, superbiæ, tumultus, & impietatis plenam, gaudet in privatorum esse domo ac potestate.

13. *Molorchi.* Pagina 219. notâ 30.

14. *Vindicis.* Nomen est proprium eruditi poëtæ, Martialis amici.

XXXII.

Statua affabrè facta.

1. Alciden modò Vindicis rogabam
2. Esset cujus opus, labórque felix.
3. Risit (nam solet hoc) levíque nutu:
4. Græcè numquid ait, poëta, nescis?
5. Inscripta est basis, indicátque nomen.
6. Αὐσίππου lego, Phidiæ putavi.

VERS. 1. 2. Rogabam nuper Alciden, quē domi suę amicus meus Vindex habet, ac petebam, à quo elaboratus fuisset.

3. *Solet.* Statuæ in mensa collocari solitæ, de quibus diximus in superiori epigr. vulgò pingebantur hilari vultu, conviviis idoneo.

5. *Basis.* Lapis oblongus, aut quadratus, cui statua imponitur.

6. Lego sanè hanc in basi vocem Αυσίππȣ. Subaudi, ἔργον, opus Lysippi. At illa tamen statua tam affabrè est facta, ut non à Lysippo, sed ab ipso Phidia statuariorum principe confecta esse meritò videatur. Phidias Jovis Olympici statuam ex ebore fecerat arte tantâ, ut inter orbis miracula numeraretur.

XXXIII.

Prometheus.

1. Miles hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
2. Et Getici tuleris sidera pigra poli.
3. Ecce Prometheæ rupes, & fabula montis,
4. Quàm prope sunt oculis nunc adeunda tuis.
5. Videris immensis cùm conclamata querelis
6. Saxa senis; dices durior ipse fuit.
7. Et licet hoc addas: potuit qui talia ferre,
8. Humanum meritò finxerat ille genus.

VERS. 1. 2. O Marcelline, modò tuleris, id est, brevi

continget ut feras asperitatem cæli, & soli Getici. Ad Getas & Scythas brevi iturus es, ut ibi bellum geras. De bello Sarmatico, seu Getico quod gessit Domitianus, sæpè antea dictum. *Triones*. Pag. 306. *Getici*. Pag. 324. *Hyperboreos*. Pag. 283.

3. Quàm prope accedes ad illas rupes, illos montes, quos fabulæ celebrarunt, quibus affixus est Prometheus? eos oculis ipsis cernes. De Prometheo dictum pag. 9.

5. Cũ videris illa saxa quę adhuc Promethei, senis miseri, de Jove & suarum pœnarũ diritate cõquerẽtis, gemitibus personant, dies profectò duriorem illum saxis fuisse, qui tã dira supplicia pati potuerit.

7. 8. Poteris hoc addere: jure homines, durum genus, & ad mala toleranda natum, ab homine tam duro formatos jactari.

XXXIV.

Ædificator.

1. Gellius ædificat semper: modò limina ponit,
2. Nunc foribus claves aptat, emítque seras:
3. Nunc has, nunc illas reficit mutátque fenestras:
4. Dum tantum ædificet, quidlibet ille facit:
5. Oranti nummos ut dicere possit amico
6. Unum illud verbum Gellius, ædifico.

VERS. 4. Nihil recusat laboris ac operæ: modò ædificet.

6. *Ædifico*. Atque adeo nihil tibi largiri, nihil mutuò dare possum.

XXXV.

Heredipeta deceptus.

1. Heredem cùm me partis tibi, Gallice, quartæ
2. Per tua jurares sacra, capútque tuum,
3. Credidimus, (quis enĩ damnet sua vota libẽter?)
4. Et spem muneribus fovimus usque datis.
5. Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
6. Misimus, Ætolâ de Calydone putes.
7. At tu continuò populúmque, patrésque vocasti,
8. Ructat adhuc aprum callida Roma meum:
9. Ipse ego (quis credat?) conviva nec ultimus hæsi:
10. Sed nec costa data est, caudáve missa mihi.
11. De quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
12. De nostro nobis uncia venit apro.

VERS. 1. *Partis quartæ.* Tuorum bonorum. Subaudi, fore. Cùm jurares me certò à te institutum iri tuum heredem.

2. *Sacra.* Deos penates & domesticos. Et erant propria quædam atque avita in certis familiis sacrificia, religiones, ac cerimoniæ.

3. *Quis enim &c.* Facilè enim credimus quæ cupimus.

4. Et munera tibi assiduè dando efficere conati sumus, ut spem nobis à te injectam, ratam esse velles, aliquando impleres.

5. *Inter quæ.* Subaudi, munera. *Laurentem.* In Laurente silva captum. Erat illa in Latio, & præstantes apros pascebat. *Rari ponderis.* Inusitatæ molis.

6. *Ætola &c.* Jure credas illum in silvis ad urbem Ætoliæ Calydonem positis, captũ; quales ille fuit aper à Meleagro interfectus. Consule Librum Spectac. Ep. 14.

7. *Vocasti.* Ad cœnam.

8. *Callida.* Quasi gauderet esse me deceptum. *Meum* A me tibi missum.

9. *Hesi.* In ultimo lecto ad mensam cum aliis accubui. Lege Lib. VI. Ep. 50.

11. 12. De quarta parte tuæ hereditatis quam mihi promittebas quid mihi sperandum est, cùm de meo apro, ne minima quidem particula ad me pervenerit? De quadrante, & uncia lege pag. 248.

XXXVI.

Ab amico togam argutè petit.

1. Hæc est illa meis multùm cantata libellis,
2. Quam meus edidicit lector amátque togam.
3. Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
4. Munus; in hac ibam conspiciendus eques:
5. Dum nova, dum nitidâ fulgebat splendida lanâ
6. Dúmque erat auctoris nomine digna sui.
7. Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
8. Quam possis niveam dicere jure tuo.
9. Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
10. Hæc toga jam non est Partheniana: mea est.

VERS. 1. *Hæc est &c.* Vide Lib. VIII. Ep 28.

2. Cujus laudes illi, qui mea legunt carmina, didicerunt, & memoriter tenent.

3. *Vatis munus.* Mihi à Parthenio data, vate optimo. De illo extat Epigr. 6. Lib. V. & Libro XII. Eprig. 11. Legunt nonnulli: *Memorabile visa munus.* Explicare etiam possis *vatis munus*, minus datum vati, nempe mihi: *memorabile*, quia mirum quiddam ac novum est dari vatibns munera.

4. *Eques*. Lege Lib. V. Epig. 19.

7. *Tribuli*. Tribulis vocatur qui est in aliqua tribu Romana: civis Romanus quilibet, præsertim pauper & obscurus: quia plebeii suo nomini vulgò addebant nomen suę tribus. Pag. 126.

8. *Niveam*. Panni detriti candidum ferè colorem habent; alio illo colore, quem recentes induerant, excusso & dilapso.

XXXVII.

Liber magnus, liber malus.

1. Ingenium mihi, Gaure, probas sic esse pusillum,
2. Carmina quòd faciam quę brevitate placent.
3. Confiteor: sed tu bis denis grandia libris
4. Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.
5. Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona vivū:
6. Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

VERS. 4. *Magnus*. Egregius, ingeniosus: ironicè.

Priami prælia. Iliadem aliquam latinam fecerat, aut Homericam in versus latinos verterat.

4. Mea carmina similia sunt exiguis statuis, sed vivis ac spirantibus; qualis fuit ea pueri quam Brutus tanto in pretio habuit, aut Lagonis. Tu longa carmina moliris, sed exanguia & lutea, ut Gigantum statuas.

Bruti puerum. Lib II. Ep. 55. *Lagona* Erat Lagon puer festivus ac subdolus, cujus statuam Lyciscus quidem teste Plinio lib. 34. c. 8. fecerat insigni artificio.

XXXVIII.

Fraterna pietas.

1. Quòd semper Superos invito fratre rogasti.
2. Hoc, Lucane, tibi contigit, ante mori.
3. Invidet ille tibi: Stygias nam Tullus ad undas
4. Optabat, quamvis sit minor, ire prior.
5. Tu colis Elysios, nemorísque habitator amœni
6. Esse tuo primùm nunc sine fratre cupis;
7. Et si jam nitidis alternus venit ab astris,
8. Pro Polluce mones Castora ne redeat.

VERS. 1. 2. Quod sæpe à Diis petieras, hoc tibi demum contigit, ut ante fratrem morereris. De istis fratribus vide lib. I. Ep. 32.

5. *Elysios*. Pag. 306.

6. Cùm viveres, non poteras ab eo sejungi; at nunc obitâ morte, times ne tibi jungatur, ne moriatur.

8. Si Castor, qui alternis obit pro fratre (Pag. 48. 263.) in Elysium redit, moriturus nempe & petiturus inferos, interim dum Pollux superos petet ac vivet: tu Castorem exemplo tuo mones ne ad superos redeat pro Polluce, ne vivere velit loco Pollucis fratris, sed mori amet, ac semper in Elysiis campis tecum esse velit. Sic pietas tua, vel ipsos erudire Deos potest. Pag. 263.

XXXIX.

Amicitia vitâ potior.

1. Si credis mihi, Quincte, (quod mereris)
2. Natales, Ovidi, tuos Apriles,
3. Ut nostras amo Martias Kalendas.
4. Felix utráque lux, diésque nobis
5. Signanda melioribus lapillis!
6. Hic vitam tribuit, sed hic amicum:
7. Plus dant, Quincte, mihi tuæ Kalendæ.

VERS. 1. Si credis mihi dicenti verum, quod mereris audire, ô Quinte Ovidi.

2. Amo tuum diem natalem qui incidit in mensem Aprilem; non secus ac meum qui in Martias Kalendas incurrit.

3. *Kalendas*. Pag. 221.

4. *Lapillis*. Consule Lib. VIII. Epig. 45.

7. *Plus dant*. Quia dant amicum, mihi vitâ meâ cariorem.

XL.

Munus eleganter petit.

1. Natali tibi, Quincte, tuo dare parve volebam
   2. Munera, tu prohibes: imperiosus homo es.
3. Parendũ est monitis: fiat quod uterque jubemus;
   4. Et quod utrumq; juvat: tu mihi, Quincte, dato.

V. 3. 4. Fiat quod utrique placet: recusas tu mea munera, hoc putas ad magnificentiæ tuæ commendationem pertinere; non accipies; nulla dabo: me juvat, mihi utile est nec injucundum, à te accipere: da, mitte. Hoc ambobus erit percommodũ, tibi ad gloriam, mihi ad rem & lucrum.

XLI.

Excusat agrestia munera.

1. Si mihi Picenâ turdus palleret olivâ,
   2. Tenderet aut nostras silva Sabina plagas,

3. Aut crescente vadis traheretur arundine prẹda,
4. Pinguis & implicitas virga teneret aves:
5. Cara daret solenne tibi cognatio munus;
6. Nec frater nobis? nec prior esse avus
7. Nunc sturnos inopes, fringillarúmque querelas
8. Audit, & arguto passere vernat ager:
9. Inde salutatus picę respondet arator;
10. Hinc prope summa rapax milvus in astra volat.
11. Mittimus ergo tibi parvæ munuscula cortis,
12. Qualia si recipis, sæpe propinquus eris.

VERS 1. Si esset mihi copia turdorum oliva saginatorum. *Picena.* Pag. 53.

Palleret. Pinguis & obesus esset: adeps enim pallidi & flavi fermè coloris est, eumque colorem affert.

2. Aut si venarer in silva Sabina. Plagæ, sunt retia arctiora. Venatoris est retia tendere; hoc silvæ tribuitur, poëtico more.

3. Si piscarer. Arundines aut virgæ salignæ captandis piscibus idoneæ, crescunt in vadis seu ripis fluviorum, utpote locis humidioribus.

4. *Pinguis.* Visco imbuta.

5. Mitterem tibi solennia munera è convivio, quo se cognati semel in anno pro more accipiunt eâdem mensâ. Vel exciperem te opipara cœna, ut cognati solent. Moris erat, inquit Val. Max. Lib. II. c. 1. ut XI. Kalend. Martias cognati omnes idem celebrarent convivium, Charistia vocatum, ut si qua inter necessarios querela esse orta, id inter sacra mensæ, & animorum hilaritatem, tolleretur.

7. Sturni, fringillæ, aviculæ viles. *Querelas.* Imitatur avium illarum cantus vocem quiritantium.

8. *Vernat.* Verno tempore personat.

11. *Cortis.* Cors, cortis, sive, cohors, locus est in villa ubi altilia servantur: *la basse cour.*

10. Si hæc vilia munera non contemnis, illa sæpe tibi mittam, ac te instar propinqui crebrò accipiam.

XLII.

Cur amicis non mittat munera.

1. Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales.
2. Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro:
3. Succurrit nobis ingens, onerosáque turba;
4. In qua se primum quisque meúmque putat:
5. Demeruisse duos, votũm est: offendere plures

6. Vix tutum, multis mittere dona, grave est.
7. Qua possum solâ veniam ratione merebor:
8. Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

V. 1. *Luce propinquorum*. In Charistiis, cùm ad se invicem propinqui ventitare, & solennem diem epulis muneribusque celebrare solent. Vide superius epigramma.

3. *Succurrit*. Venit in mentem: se nobis offert.

4. *Meum*. Mihi cognatum.

5. Mihi esset in votis, nihil mihi esset optatius, quàm duos amicos mittendis muneribus conciliare.

7. Nulli dabo munera, ita neminem offendam: nemo de me coqueretur.n

Stellæ. Pag. 35. *Flacce* pag. 66. not. 4.

XLIII.

Nymphæ sua carmina dedicat.

1. Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus,
2. Et mansura pio munere templa dedit,
3. Sic montana tuos semper colat Umbria fontes,
4. Nec tua Bajanas Sarsina malit aquas:
5. Excipe sollicitos placidè, mea dona, libellos:
6. Tu fueris Musis Pegasis unda meis.
7. Nympharũ tẽplis quisquis sua carmina donat,
8. Quid fieri libris debeat, ipse monet.

V. 1 *Nympha &c.* Pag. 302.

2. *Templa*. Intellige cryptam aliquam, aut superimpositum capiti lacus ædificium, cum aliquot ornamentis. *Sabinus*. Amicus Martialis, de quo plura vide Lib. 7. Epig 80.

3. *Umbria*. Pag. 338.

Sarsina. Pag. 172. *Bajanas*. Pag. 64. 213.

6. Eodem eris loco apud me, quod est apud poëtas Hippocrene, seu fons Caballinus, à Pegaso terram ungula scalpente, productus. Est ille fons in Bœotia, prope Heliconem; Musis sacer.

8. Nempe monet aquâ esse delenda, in undas abjicienda. Nymphæ enim propriè sunt aquarum Deæ.

XLIV.

Emptor magnificus.

1. In septis Mamurra diu multúmque vagatus,
2. Hîc ubi Roma suas aurea vexat opes;
3. Ingentes mensas & opertos exuit orbes,
4. Expositúmque altè pingue poposcit ebur.

Et testudineum mensus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non satis esse suo.
Consuluit nares, an olerent æra Corinthon:
Culpavit statuas &, Polyclete, tuas.
Et turbata brevi questus crystallina vitro,
Myrrhina signavit sepofuítque decem.
Expendit veteres calathos, si qua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.
Et virides picto gemmas numeravit in auro:
Quidquid & in nivea grandius aure sonat.
Sardonychas veros mensa quæsivit in omni,
Et pretium magnis fecit jaspidibus.
Undecimâ lassus cùm jam discederet horâ,
Asse duos calices emit, & ipse tulit.

V. 1. 2. *In septis.* P. 109. notâ

5. *Vexat opes.* Merces pretiosas, exponendo, deportando, ostentando, quasi fatigat.

3. Exuit mensas velo quodam, quo pretiosę vulgò merces teguntur, ne pulvere, aut aurâ corrumpantur.

4. Mercatorem, ut opus aliquod ex ebore insigniter elaboratum, & expositum in superiori aliqua parte officinæ demitteret rogavit, quasi spectaturus & empturus.

5. Quater mensus est hexaclinon, id est, sex lectulos discubitorios inter se simul cōpactos, & in circuli, seu semicirculi formam factos, testudinū putaminibus sectis ornatos sed eam, cur illos non emeret, ingemiscens causam edidit, quod iste hexaclinus non esset satis amplus, ut ambiret mensam citream, quam habere se domi dictitabat ἐξ, sex κλίνη lectus: ἑξάκλινος, torus major, sex minores continens. Stibadium etiam vocabatur.

7. Admovit naribus vasa pretiosa, ut olfaciendo cognosceret an essent ex ęre Corinthiaco. L. Mummius Corinthum cepit & incendit an. ab U. C. 608. in ea erant innumeræ ex omni metallo statuæ, quæ incendio conflatæ, in rivos urbe totâ fluxerunt: ex ea metallorum permixtione natum est æs Corinthiacum, sive Ephyreïum, tanto apud veteres in pretio.

8. Statuas Polycleti, statuarii eximii, quasi durè fusas, & infabrè, contempsit.

9. Questus est cum mercatore vasorum crystallinorū, & contendit ea non è purâ crystallo cōstare, sed vitiatâ, scilicet ad mixto vitro. Gruterus aït legendum esse, *nitro*: nitrum enim admixtum liquidæ materiæ, sive expresso-

è lapillis æquoreis, calculisque ſucco, ex quo fit vitrum, conciliat illi dignitatem aliquam, ac ſpeciem cryſtalli ſimillimam.

10. De poculis Myrrhinis vide Lib. IV. Epig. 71. *Sepoſuit*. Quaſi ea demum vellet emere, ac domum ferre.

11. *Calathos*. Vel ſunt elegantia vaſa è vimine, quibus mulieres lanam, fila flores, &c. deponunt: vel calices quidam in ſacris adhiberi ſoliti.

12. *Mentorea*. Pag. 162.

13. In poculis aureis quæ gemmis erant quaſi picturata & variata, numeravit uniones.

14. Inaures è gemmis majoribus.

15. 16. *Sardonycas*. P. 216. jaſpis gemma eſt coloris viridis ut plurimùm.

17. *Undecima*. Altera ante ſolis occaſum. Duodecim horas diei ſemper numerabant, ac totidem noctis.

18. *Ipſe tulit*. Quia ſervo carebat.

XLV.
Corona è roſis.

1. Seu tu Pæſtanis genita es, ſeu Tiburis arvis,
   2. Seu rubuit tellus Tuſcula flore tuo:
3. Seu Prænestino te villica legit in horto,
   4. Seu modò Campani gloria ruris eras:
5. Pulcrior ut noſtro videare corona Sabino:
   6. De Nomentano te putet eſſe meo.

V. 1. *Peſtanis*. Pag 214. *Tiburis*. Pag 38. 213.
2. 3. *Tuſcula*. 338. *Præneſtino*. 220. *Campani*. Campania, pars eſt Italiæ, ubi Roma &c.

5. *Sabino*. Pag. 369.
6. *Nomentano meo*. Villa quam habeo prope Nomentum. Eſt urbs Latii, nunc *Lamentana*.

XLVI.
Arbor feliciter ſata.

1. In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
   2. Quà dives placidum Corduba Bætin amat:
3. Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
   4. Et linit Heſperium bractea viva pecus;
5. Ædibus in mediis totos amplexa Penates
   6. Stat platanus denſi Cæſariana comis:
7. Hoſpitis invicti poſuit quam dextèra felix,
   8. Cæpit & ex illa creſcere virga manu.

9. Auctorem, dominúmque nemus ſentire videtur
10. Sic viret, & rami ſidera celſa petit.
11. Sæpe ſub hac madidi luſerunt arbore Fauni:
12. Sæpe ſub hac latuit ruſtica fronde Dryas
13. Dúmq; fugit ſolos nocturnum Pana per agros,
14. Terruit & tacitam fiſtula ſera domum:
15. Atque oluêre Lares commiſſatore Lyæo,
16. Crevit & effuſo lætior umbra mero:
17. Heſterníſque rubẽs dejecta eſt herba coronis;
18. Atque ſuas potuit dicere nemo roſas.
19. O dilecta Deis, ô magni Cæſaris arbos,
20. Ne metuas ferrum, ſacrilegóſque focos.
21. Perpetuos ſperare licet tibi frondis honores:
22. Non Pompejanæ te poſuêre manus.

VERS. 1. *Tarteſſiacis.* Hiſpanis. Adi pag. 337.

2. *Corduba.* Pag. 69. *Bætis.* Pag. 262. notà 7.

3. 4. Ubi ovium vellera nativo quodam auri colore tincta ſunt, adeo ut videantur oves laminis, & bracteolis aureis indutæ. Pag. 84.

Amplexa. Quæ ramos totam in domum latè fundit. *Pènates.* Pag. 73

6. *Cæſariana*, à Cæſare dictatore plantata.

8. *Virga.* Tenuis arbuſcula: ſurculus.

9. 10. *Nemus.* Arbor ingens, toti ſilvæ par, quaſi conſcia ſe à Cæſare plantatam fuiſſe, læta creſcit, ac in cęlum uſque tollitur.

11. *Fauni.* Nemorum Dii. Oblongis auribus, villoſo corpore, pedibus caprinis pingebantur. *Madidi.* Ebrii.

12. *Dryas.* Pag. 196.

13. *Nocturnum.* Noctu obambulantem. *Dumque* in hoc verſu poſitum eſt pro *Dum.* Sic *quandoque* pro *quando* reperitur non ſemel apud Horat. *Jamque* pro *jam* apud Martialem, Lib. VII. Ep. 41. *Quumque* pro *quum* apud Catonem, &c.

14. *Fiſtula.* Panos. Dum fugit Pana Dryas, venit in domum iſtam, ibique latuit ſub arbore: venit & Pan cum ſuâ, quam ſemper geſtat, fiſtula, & familiam ſomno ſepultam excitavit, ac terruit repentino cantu.

15. Domus tota ſæpe oluit odore vini, cùm Bacchus ſub arbore illa comeſſaretur, epuliſque indulgeret. *Lyæo* Pag. 72. *Lares.* Pag. 159 171.

16. Et irrigata mero humi fuſo arbor crevit, umbramque hoſpitalem auxit.

17. 18. Herba rubens, id eſt, ſparſa rubris & roſeis coronis, quæ pridie ab epulantibus Faunis ac Satyris geſtatæ fuerant, quæque illis dor-

mictibus & stertetibus capiti deciderant, herba, inquam, ab iisdem jacetibus dejecta fuit, id est, proculcata, protrita; & coronæ ipsæ roseæ promiscuè humi jacuerunt, ita ut nemo suas coronas & rosas à vicinis rosis, coronisque distingueret.

20. Non Pompeii victi & infelicis, sed Cæsaris victoris manu sata es.

XLVII.

Olens purpura.

1. Tinctis murice vestibus quòd omni
2. Et nocte utitur & die Philænis,
3. Non est ambitiosa, nec superba:
4. Delectatur odore, non colore.

Vers. 4. Non amat purpuram ut eam ostentet, & ejus colore aliis placeat; verū ut ejus odore obruat ac mitiget fœdum, quo laborat ipsa, odorem. Est autem purpuræ præsertim recens infectæ, aut bis tinctæ, gravis odor.

XLVIII.

Statua Domitiani.

1. Herculis in magni vultus descendere Cæsar
2. Dignatus, Latiæ dat nova templa viæ:
3. Quâ Triviæ nemorosa petit dum regna viator,
4. Octavum dominâ marmor ab urbe legit.
5. Ante colebatur votis, & sanguine largo:
6. Majorem Alciden nunc minor ipse colit.
7. Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores;
8. Illi securus vota minora facit.

Vers 1. Cæsar non dedignatur Herculis cultu, vultúque poni, eidem Herculi templum extruxit in Latia, hoc est, Appia via.

3. 4. Quâ viator petens nemus ingens Dianæ Aricinæ, in quo illa veluti regnat, coliturque; legit octavum lapidem ab urbe. Lapides in publicis viis ponebantur, in iisque scribebatur quot essent ab urbe passuum millia. Pag. 38. *Triviæ*. Pag. 3. *Regna*. Sacerdos Dianæ Aricinæ vocabatur rex nemorum: eratque vulgò servus aliquis fugitivus, qui tandiu regnum illud obtinebat, dum fortior alius fugitivus superveniens, eum singulari certamine superasset.

5. 6. Antea colebatur Hercules votis hominum, & victimarum sanguine. Nunc ipse se minorem Domitiano

fatetur, & eum tanquam majorem Herculem colit.

7. 8. Hunc (majorem nempe Herculem, sive Cæsarem) alius opes poscit, alius honores, alius alia, illi, (minori, seu vero Herculi) facit quilibet vota minora, res viliores ab eo petit, *securus*, id est, minimè dubitans quin Hercules verus & minor, id in bonam partem accipiat; conscius nimirum se minus posse, inferiorem esse Domitiano. Vel, *securus*, id est: Cùm opes, honores, & alia id genus majoris momenti à Domitiano postulentur, meritò quisque timet, ne illa non impetret: verùm cùm ab Hercule minora dona poscit, parum laborat, utrum eadem obtineat, necne. Vel, facilè sperat se illa consecuturum, cum sint minoris momenti, dari facile possint ac Herculem ea negare.

XLIX.

Herculis statua Domitiani vultum gerens.

1. Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
2. Postquam pulcra Dei Cæsaris ora geris,
3. Si tibi tunc isti vultus, habitúsque fuissent,
4. Cesserunt manibus cùm fera monstra tuis;
5. Argolico famulum non te servire tyranno
6. Vidissent gentes, sævâque regna pati:
7. Sed tu jussisses Eurysthea, nec tibi fallax
8. Portasset Nessi perfida dona Lichas.
9. Oetæi sine lege rogi securus adisses
10. Astra patris summi, quæ tibi pœna dedit.
11. Lydia nec dominæ traxisses pensa superbæ:
12. Nec Stygia vidisses Tartareúmque canem.
13. Nunc tibi Juno favet, nūc te tua diligit Hebe:
14. Nunc te si videat Nympha, remittet Hylan.

V. 1. 2. O Hercules, quem nunc Jupiter, qui præcipuè in Latio, in Capitolio colitur, meritò agnoscat pro suo filio, cùm ora Domitiani geris. Herculē pro Jovis filio agnoscere negabat Juno: ille ut hoc probaret, orbem peragravit, mōstra domuit, &c. Nunc istis opus non erit, inquit Martialis, facilè Jovis filius agnoscêris.

5. *Argolico tyranno.* Eurystheo Argivorum regi. Erat ille Stheneli filius, Persei nepos. Cùm eodem ferè tempore nasciturus esset, atque Hercules Jovis & Alcmenæ filius Juno impetravit à Jove, ut ille alteri imperaret qui prior amborum nasceretur: cúmque prior in lucem venturus esset Hercules, fecit ut Eurystheus septimo mense edere-

tur: itaque illi addictus in servitutem Hercules fuit, ac, eo jubente, gravissima in domandis orbe toto monstris adiit pericula. Vide Ovid. Metamor.

7. *Jussisses Eurysthea.* Imperasses Eurystheo: eum jussisses id facere quod præcepistes. Eurysthea, pro, Eurystheum, græcâ terminatione posuit.

8. *Nessi dona.* Nessus, unus è Centauris, cùm Dejaniram uxorem Herculis abripere tentaret, ab Hercule sagittâ confixus est. Nessus moriens & ultionem spirans vestem quandam suo sanguine, qui præsentissimum venenũ erat, imbutam, Dejaniræ dedit, futurum affirmans, ut si vestem hanc Hercules indueret, nunquam alterius feminæ amore caperetur. Dejanira tunicam hanc ad virum ferendam dedit Lichæ Herculis servo: vix illam humeris Hercules imposuerat, cum igne sacro & furore correptus, Licham in flumen præcipitavit, ipse in rogum, quem in Oeta monte struxerat, insiluit: Dejanira laqueo sibi fauces fregit.

9. 10. Non fuisset opus tibi rogo, morte, ac supplicio, ut fieres immortalis.

11. Hercules Omphalæ, regis Lydorum filiæ, amore demens, lanam cum ea traxit, & colum tractavit.

12. Cerberum ex inferis eduxit, Eurystheo jubente. Styx palus inferorum est.

13. *Tibi favet.* Juno Herculi recepto in cælum tandem reconciliata, suam filiam, Heben dictam, juventutis præsidem Deam, illi nuptum dedit. Martialis idcirco placatam Herculi Junonem affirmat, quia vultum Cæsaris geret: aut certè, illi magis quàm antea idcirco favere dicit.

14. Hylas puer carus Herculi, ab Nympha Amphidatia raptus est. Nunc, inquit Noster, cum vultu Cæsaris adeo est formosus Hercules, ut ipsum, Hyla remisso & valere jusso, Amphidatia sit amatura.

L.

In clamosum ludimagistrum.

1. Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister,
2. Invisum pueris virginibúsque caput?
3. Nondum cristati rupére silentia galli:
4. Murmure jam sævo verberibúsque tonas.
5. Tam grave percussis incudibus æra resultant,
6. Causidicum medio cum faber aptat equo.
7. Mitior in magno clamor furit amphitheatro,
8. Vincenti parmæ cùm sua turba favet.

9. Vicini somnum non totâ nocte rogamus:
10. Nam vigilare leve est, pervigilare grave.
11. Discipulos dimitte tuos: vis, garrule, quantum
12. Accipis ut clames, accipere ut taceas?

Vers. 2. *Invisum*. Ob ferulam & plagas.

5. *Tam grave*. Tam graviter, (neutrum pro adjectivo) æra imposita incudibus resonant.

6. Cùm faber ferrarius imponit statuam Causidici alicujus ex ære factum, equo itidem æreo. Causidici nobiles equestri statuâ sæpe donati fuere. Juvenalis Sat. VII.

7. *Amphitheatro*. Pag. 4.

8. *Parmæ*. Gladiatori parma instructo. Gladiatores quidam parmâ utebantur, quos ob eam rem parmularios quoque nuncupabant. Vulgò Thraces appellabantur. Vide pag. 17. 100. 254.

Sua turba. Populus benevolus.

10. *Pervigilare*. Per noctem totam vigilare. Rogamus te nos vicini tui, ut per te liceat nobis aliqua saltem noctis parte dormire; si tota non licet.

12. *Clames*. Docendo discipulos. Visne tibi dem tantundem pecuniæ, ut quiescas & taceas; quantùm à tuis discipulis accipis, ut te nosque clamando defatiges?

LI.

O mores! ô tempora.

1. Dixerat, ô *Mores*! ô *Tempora*! Tullius olim,
2. Sacrilegum strueret cùm Catilina nefas:
3. Cùm gener, atque socer diris concurreret armis;
4. Mœstáque civili cæde maderet humus.
5. Cur nunc, ô *Mores*! cur nunc, ô *Tempora*! dicis?
6. Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid est?
7. Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri:
8. Pace frui certâ, lætitiâque licet.
9. Non nostri faciunt, tua quod tibi tẽpora sordẽt.
10. Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

Vers. 2. Catilina bellum civile movit anno U. C. 690. Hoc Cicero consul extinxit. Vide Salustium, & ipsum Ciceronem multis in locis, ac præcipuè initio primæ Catilinariæ, ubi hæc habet verba. O tempora! ô mores! senatus hæc intelligit, consul videt, &c.

3. *Gener atque socer*. Pompejus & Cæsar; filiam enim Cæsaris duxerat Pompejus. Exortum est hoc civile bellum anno U.C. 700.

10. Tempora, & nostri mo-

res publicè sunt optimi; tu privatim sunt pravi.

LII.

Leo & aries.

1. Massyli leo fama jugi pecorísque maritus
2. Lanigeri, mirum quâ coïere fide.
3. Ipse liceat videas: caveâ stabulantur in unâ,
4. Et pariter socias carpit uterque dapes.
5. Nec fœtu nemorũ gaudent, nec mitibus herbis:
6. Concordem satiat sed rudis agna famem.
7. Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles,
8. Ut niteant celsi lucida signa poli?
9. Sidera si possent pecudésque feræque mereri:
10. Hic aries astris, hic leo dignus erat.

V. 1. Leo quidam insignis & famosus è Massylis montibus, (sunt in Africa) & aries, (qui vir gregis à Virgilio dicitur) mirificam inter se amicitiam exercent.

3. Potes frui hoc admirabili spectaculo: accede, contemplare.

5. 6. Glande non vescuntur, aut herbis; agna pariter saturantur.

Rudis. Cruda: an tenera potiùs? *Sic rudem capella fœtum* hœdum lactentem vocat Lib VII Ep 26.

7. *Nemees terror*. Leo Nemeæus. Pag.8. 215.

Proditor Helles. Aries à quo Helle in mare excussa fuit. Pag. 286.

LIII.

A Libero Liberi dona petit.

1. Liber, Amyclæâ frontem vittate coronâ,
2. Qui quatis Ausoniâ verbera Graja manu,
3. Clausa mihi texto cùm prandia vimine mittas,
4. Cur comitata dapes nulla lagena venit?
5. Atqui digna tuo si nomine munera ferres,
6. Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

Vers. 1. O liber (nomen est pugilis) coronâ donate ob victoriam pugilatu reportatam. Pugilatum exercuere maximè Spartani, eâque laude imprimis floruit Pollux, natus Amyclis: Amyclæ porro urbs Peloponnesi prope Spartam. Pag. 390. De pugillibus. pag. 340.

2. *Qui* Latinus cùm sis Græcorum ludos exerces arte pari, & laude eadem atque Græci, qui non minus

ſcitè ac valenter pugno verberas adverſarium, atque aliquis pugil Græcus.

3. Cùm mihi cibos mittas in ſportula. Erat illa calathus vimineus in quo dapes olim clientibus à dominis & patronis mittebantur. Pag. 67. 145.

5. *Tuo nomine.* Liber enim Bacchum ſignificat. Magna quippe in vino libertas, vel potiùs licentia.

6. *Quæ dona.* Nempe vina.

LIV.

Sutores diteſcunt; egent poëtæ.

1. Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
2. Et mordere luto putre vetúſque ſolum:
3. Præneſtina tenes decepti regna patroni,
4. In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
5. Rumpis & ardenti madidus cryſtalla ſalerno,
6. Et cœnas domini cum Ganymede tui.
7. At me literulas ſtulti docuêre parentes:
8. Quid cùm grammaticis rhetoribúſque mihi?
9. Frãge leves calamos,& ſcinde Thalia libellos,
10. Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

VERS. 1. *Producere.* Extendere: eas mordicus apprehendẽdo. *Pelles antiquas.* Soleas vetuſtate detritas, quibus uti ſolent illi veteramentarii.

2. *Solum.* Soleam: coriũ durius quod calceo ſubſternitur.

3. Poſſides in agro Præneſtino (Pag. 220.) villam tibi legatam à tuo patrono, cujus hereditatem captaſti: quo in agro mirum eſt & indignum ſi cellam habuiſti antea. Servi in cellis, id eſt, anguſtis & obſcuris cubiculis, & angulis cubabant. Ne tali quidem cella dignus erat iſte ſutor.

5. *Rumpis.* Ita ut nimio vini pondere frangantur. *Madidus.* Ebrius. *Cryſtallina.* Scyphos è cryſtallo. *Falerno.* Pag. 41. 121.

6. *Ganymede.* Servo elegante ac lauto: qualis Ganymedes fuit, Jovis pincerna. Pag. 34.

7. *Literulas.* Studia humanitatis, poëſim, &c.

8. *&c.* Quid Muſas coluiſſe mihi prodeſt? ſi dives eſt ſutor cum ſuis calceis, ſi tam liberales patronos invenit: dum ego ſum literis, & calamis meis, aut avaros, aut nullos habeo; egeo & eſurio. *Thalia.* Pag. 187. 330.

LV.

Effigies adoleſcentis mortui:

1. Effigiem tantùm pueri pictura Camoni

2. Servat, & infantis prima figura manet.
3. Florentes nulla signavit imagine vultus,
4. Dum timet ora plus muta videre pater.

Vers. 1. 2. Hæc imago Camoni mortui, eum exhibet puerili duntaxat cultu, & habitu: qualis infans erat.

3. 4. Pater Camoni nullam imaginem pingi voluit, in qua idem Camonus repræsentaretur, qualis erat cùm obiit, nēpe florenti, juvenilique vultu: ne illa imago filium grandiorē, sed mutum & tacitū exhibens, paternū dolorē augeret: maluit puerū quàm adolescentem pingi. Vide epig. 57. infra.

LVI.

Balneum ligneum, thermæ marmoreæ.

1. Non silice duro, structilíve cæmento,
2. Nec latere cocto, quo Semiramis longam
3. Babylona cinxit, Tucca balneum fecit:
4. Sed strage nemorum, pineâque compage,
5. Ut navigare Tucca balneo possit.
6. Idem beatas lautus exstruit thermas
7. De marmore omni, quod Carystos invenit,
8. Quod Phrygia Synnas, Afra quod Nomas misit,
9. Et quod virenti fonte lavit Eurotas.
10. Sed ligna desunt: subice balneum thermis.

Vers. 1. Cæmentum sunt lapides minutatim cæsi, fragmina saxorum, quæ maximè in fundamentis ædificiorum ponuntur.

2. 3. Babylon urbs Asiæ celeberrima, quam Semiramis latere cocto, qui hæc regio lapide caret, cinxit. Vide Lib. Spectac. Ep. 1.

Balneum. Accipit hoc in loco balneum pro receptaculo aquæ frigidæ, thermas pro receptaculo aquæ calidæ. Cōveniebat porrò ut thermæ fierent ligneę, & ita essent aquis calefaciendis apriores; balnea verò marmorea, quia marmor ligno frigidius est 6. *Thermas.* Pag. 5.

7. *Carystos.* Est insulę Eubœæ (*Negroponte*) oppidum, marmore suo inclytum.

8. *Synnas*; vel Synnada, est urbs Phrygiæ. *Sinada.* *Nomas*, sive Numidia, regio Africæ. Nomades interdum appellantur ipsi incolæ & populi Numidiæ

9. *Eurotas.* Est fluvius Peloponnesi, prope quem marmor eruitur.

10. Deficiunt ligna quibus thermæ calefiant: ligno utere quo balneum est constructū. *Subice.* Subijce, suppone.

LVII.

Imago adolescentis mortui.

1. Hæc sunt illa mei, quæ cernitis ora Camoni:
2. Hæc pueri facies primáque forma fuit.
3. Creverat hic vultus bis denis fortior annis,
4. Gaudebátque suas pingere barba genas,
5. Et libata semel summos modò purpura cultros
6. Sparserat: invidit de tribus una soror.
7. Et festinatis incîdit stamina pensis,
8. Absentémque patri rettulit urna rogum.
9. Sed ne sola tamen puerum pictura loquatur,
10. Hæc erit in chartis major imago meis.

VERS 5. Et purpura, hoc est, barba purpurea, sive subrufa, semel libata, id est, detonsa, sparserat summam novaculam; decisa fuerat acie novaculæ.

6. *Soror*. Parca. Tres numerantur. Pag. 210. 224. 307.

7. Et secuit stamina, seu fila, de colu, quam deproperabat, seu celerius evolvebat. *Pensis*. Pag. 210.

8. Et urna retulit Camoni ossa ejus patri, qui exequiis filii nō interfuerat. *Rogum* Pag. 262. *Urna*. Supra, Epig. 24.

10. *Major*. Quia meę chartæ immortales erunt. P. 362.

LVIII.

Musica in epulis ingrata.

1. Quod optimum sit disputat convivium,
2. Facunda Prisci pagina:
3. Et multa dulci, multa sublimi refert,
4. Sed cuncta docto pectore.
5. Quod optimum sit quæritis convivium?
6. In quod choraules non venit.

VERS. 1. &c. Priscus ingentem, & eruditum librum scripsit, in quo disputat quodnam convivium sit optimum, in eóque libro multa suaviter, multa splendidè ac magnificè, omnia doctè differit: ego illud optimum cōvivium arbitror, quod suis dapibus seipsum commendat, neque externis & adscititiis indiget subsidiis, puta, musica, organis, choraule.

Choraules. Pag. 270.

LIX.

Conjugum par egregium.

1. Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
2. Picentine, sequi vult puto Galla viros.

Vers. 1. 2. Galla venefica, post septem funera virorum suorum à se occisorum, tibi venefico & parricidæ nupsit, ô Picentine: vult, opinor viros sequi, id est, mori, & virorum suorum experiri sortem, quia tu illam interficies, ut ipsa viros interfecit: es enim in uxoribus tollendis æquè versatus, atque illa in viris enecandis. Est huic Epigramma simile lib. 8. Pag. 400.

LX.

Familia Principis.

1. Oderat ante decum famulos turbâmque priorũ,
2. Pallatinum Roma supercilium:
3. At nunc tantus amor cunctis, Auguste, tuorum;
4. Ut sit cuique suæ cura secunda domus.
5. Tam placidæ mentes, tanta est reverẽtia vestri,
6. Tam pacata quies, tantus in ore pudor.
7. Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
8. Sed Domini mores Cæsarianus habet.

Vers. 2. *Pallatinum supercilium* Aulicorum fastum, impotentiam, &c.

4. Ut cuique major familiæ tuę cura & amor sit quàm suæ.

7. 8. Nemo Cæsarianus, id est, domesticus, comes, libertus, Cæsaris, habet suos mores, sua vitia: sed ipsius Imperatoris virtutes. Ita fit cùm Imperator summam in aula sua auctoritatem obtinet: cùm suos fingit sibi, ac regit; non à suis regitur, fingitúrque.

LXI.

In criticum.

1. Lector & auditor nostros probat, Aule, libellos:
2. Sed quidam exactos esse poëta negat.
3. Non nimiùm curo: nam cœnæ fercula nostræ
4. Malim convivis quàm placuisse coquis.

Vers. 1. Quicumque meos libellos sive legunt, sive, dum ab aliis leguntur, audiunt: eos probant.

2. Tamen poëta quidam, cujus nomen consultò reticeo, ait illos esse parum accuratos, & emendatos.

4. *Coquis*. Criticum istum comparat coquo, lectores verò, convivis. Ut enim in convivio magis spectandum est, quid convivis placeat, quàm quid postulent artis coquinariæ scita: sic in libris serviendum est lectoris palato magis, quàm iis quæ vulgò traduntur, artis regulis.

LXII.

In decoctorem.

1. Dixerat astrologus periturum te citò, Munna,
2. Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi.
3. Nã tu dum metuis, ne quid post fata relinquas;
4. Hausisti patrias luxuriosus opes.
5. Bisque tuum decies non toto tabuit anno:
6. Dic mihi, non hoc est, Munna, perire citò?

VERS. 5. Et bis decies, id est, vicies centena millia sestertiûm, non toto anno consumpsisti. Et summa librarum Turonens. 200000. Perit ille qui opes perdit, sine opibus enim vita vitalis non est. *Tabuit*. Dilapsum est, instar nivis, quæ ad solis aspectum liquitur, & contabescit. *Tuum*. Tibi à patre relictum.

LXIII.

Recitatores tacere jussi.

1. Inter tanta tuæ miracula, Cæsar, arenæ,
2. Quæ vincit veterum munera clara ducum,
3. Multùm oculi, sed plus aures debere fatentur
4. Se tibi, quod spectant, qui recitare solent.

Vetuit Domitianus ne Romani equites operam in theatro recitandis carminibus, & agendis fabulis darent: hoc edictum laudat. Multùm tibi debẽt oculi nostri, quos pascis tam splẽdidis spectaculis: sed plus aures nostræ, quia nobilissimos equites recitãtes amplius non audient: quia erunt spectatores equites, qui ante actores erant. Simplicius exponi potest de poëtis sua carmina molestè recitantibus: qui dum spectandis ludis ipsi quoque detinebantur, aures auditorum non defatigabant. Eo nos onere, inquit Martialis, liberasti; spectant ludos poëtæ, qui nos recitando solebant enecare. *Arenæ*. P. 10. *Munera*. Ludos scenicos, gladiatorios, &c. Vide Librum Spectac.

LXIV.

Libros amico mittit.

1. Cùm tua ſacrilegos contra, Norbane, furores
2. Staret pro domino Cæſare ſancta fides:
3. Hæc ego Pieriâ ludebam tutus in umbra,
4. Ille tuæ cultor notus amicitiæ.
5. Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
6. Neſcia nec noſtri nominis Arctos erat.
7. O quoties veterem non inficiatus amicum
8. Dixiſti: meus eſt iſte poëta, meus!
9. Omne tibi noſtrum, quòd bis trieteride junctâ
10. Ante dabat lector, nunc dabit auctor opus.

VERS 1. Cùm tua fidelitas, ô Norbane, Domitiani partes tueretur contra furorem L. Antonii Saturnini: De illo vide plura pag. 187.

3. Ego iſthæc epigrammata, hos libellos, componebam. *Pieriâ*. Pag. 354.

Umbra. Otio; umbroſis Parnaſſi ſilvis.

5. Arctos narrabat tibi Vindelicis in oris degenti, me eſſe raptum, id eſt, mortuum: & illa licet tam diſſita regio, nomen meum non ignorabat. Sententia eſt: audiebas nuper, cùm in arctoïs, ſive in ſeptentrionalibus terris eſſes, me tibi fato ereptum fuiſſe. Vindelici erant populi Germaniæ, intra Danubium, OEnum, & Rhætiam. Nunc *la Baviera*, *la Souabe*, &c.

6. *Arctos*. Pag. 14 188.

Non inficiatus. Non negâs, non erubeſcens me inter veteres amicos numerare.

9. Omnia mea carmina quę per ſex annos ſcripta, pleríque tibi legebant, offerebántque meo nomine, cuncta jam ipſe offero.

Trieteride. Pag. 298.

LXV.

Fictus morbus.

1. Languidior noſtri ſi quando eſt Paullus Atili,
2. Non ſe, convivas abſtinet ille ſuos.
3. Tu languore quidem ſubito, fictóque laboras,
4. Sed mea porrexit ſportula, Paulle, pedes.

VERS. 1. Paullus, ille amicus Atilii noſtri, aut libertus, ſi quando leviter ęgrotat, non ſe abſtinet cibo, ſed convivas ſuos, non eos vocat ad cœnam, nullas ipſis dapes, nullam ſportulam impertitur.

3 O Paulle

3. O Paule noster, tu fingis morbum, & tuos clientes à conviviis repellis:heu! dum fingis te ægrotare, mea sportula non levi morbo, non fictâ, sed verâ morte conficitur: perit mihi, à te non datur. Porrigere pedes mortui dicuntur cum efferuntur, cum versis in publicum pedibus, ad januam deponuntur.

LXVI.

Consolatio de morte filii.

1. Festinata sui gemeret cùm fata Severi
2. Silius, Ausonio non semel ore potens,
3. Cum grege Pierio mœstus Phœbóque querebar:
4. Ipse meum flevi, dixit Apollo, Linon:
5. Respexítque suam, quæ stabat proxima fratri,
6. Calliopen, & ait; tu quoque vulnus habes.
7. Adspice Tarpejum, Pallatinúmque Tonantem:
8. Ausa nefas Lachesis læsit utrumque Jovem.
9. Numina cùm videas duris obnoxia fatis,
10. Invidiâ possis exonerare Deos.

VERS. 1. 2. Cùm Silius fleret immaturam mortem Severi uniusè duobus suis liberis. De Silio facta mentio pag. 190. 354.

2. Qui sæpius ob eloquentiæ latinæ laudem celebratus fuit. Vel, qui orator bonus æquè ac poëta est.

3. *Grege Pierio.* Musis. 354.

4. *Linon*. Fuit Apollinis filius Græca est inflexio, pro, Linum. Is autem Linus ab Hercule occisus fertur. Virgil. ecloga 4. vers. 55.

5. *Fratri*. Apollini.

6. *Vulnus habes*. Defles mortem filii tui Orphei.

7. *Tarpejum Tonantem*. Jovem Capitolinum, cujus filii periere, putà Sarpedon in bello Trojano, &c. De voce *Tarpejus* diximus pag. 209. 353.

Pallatinum Tonantem Domitianum. Pag. 237. Is amisit etiam filium. De quo est Ep. 3. Lib. IV.

8. *Lachesis*. Pag. 210.

9. 10. Potes jam desinere de Superis queri: noli jam eos accusare, quasi, hominum odio, liberos parentibus eripiant: siquidem suos ipsi liberos à Parcis, & fato sibi ereptos lugent. Aliquem onerare invidiâ facti alicujus, est, eum propterea in odium vocare; contra est, exonerare invidiâ.

LXVII.

Testis ebrius.

1. Septem post calices Opimiani,
2. Denso cùm jaceam triente blæsus,
3. Adfers nescio quas mihi tabellas:
4. Et dicis, modò liberum esse jussi
5. Nastam (servulus est mihi paternus)
6. Signa. Cras meliùs, Luperce, fiet:
7. Nunc signat meus annulus lagenam.

VERS. 1. *Opimiani*. Subaudi, *vini*. De illo consule pag.45.

2. *Triente*. Vase quatuor cyathos capiente. Pag.46.

Blæsus. Balbutiens, subebrius.

3. *Affers &c* Affers mihi libellum obsignandum,in quo profiteris Nastam quemdam, unum è tuis servis, à te donatum esse libertate. Non est tempus obsignandi; ea res hominem sobrium postulat.

6. *Signa*. Testis esto, & signum tuum annulo appone, unde agnoscatur iste Nasta jure ac more manumissus suisse.

7. In convivio non utor annulo ad signanda testamenta, aut alios id genus libellos; sed ad lagenas obsignandas,ne à servis exhauriantur. Os lagenæ obturabant vulgò pice, cui signum annulo imprimebant, ita ut, nisi effracto signo, aperiri lagena non posset.

LXVIII.

Beneficia beneficiis alenda.

1. Dum me captares, mittebas munera nobis:
2. Postquam cepisti, das mihi, Rufe, nihil.
3. Ut captum teneas,capto quoque munera mitte:
4. De caveâ fugiat ne malè pastus aper.

VERS. 1. *Captares*. Amicitiam meam coleres, opibus inhians & hereditati.

2. *Cepisti*. Bonis potitus es meis: extorsisti ut in meo testamento heredem te scriberem.

4. Ne ego mutem testamentum, & alium heredem scribam: instar feræ, quæ malè à domino pasta, fugit, *Cavea*. Pag.55.

LXIX.

Poëta extemporalis.

1. Lege nimis durâ convivam scribere versus
2. Cogis, Stella: licet scribere, nempe malos.

Jubes me facere versus in convivio: faciam sanè, at malos: hoc distichum habe tibi. Bona carmina fieri, nisi à sobrio, & sumpto ad cogitandum, scribendúmque spatio, vix possunt. Horat. Lib.I. Serm. Sat 4.

LXX.

Ad amicum, ut valetudinem curet.

1. Sic in gramine floreo reclivis,
2. Quâ gemmantibus hinc & inde rivis
3. Curvâ calculus excitatur undâ;
4. Exclusis procul omnibus molestis,
5. Perfundas glaciem triente nigro,
6. Frontem sutilibus ruber coronis:
7. Infamem minio calore Cypron
8. Observes, moneo, precórque, Flacce,
9. Messes area cum teret crepantes,
10. Et fulvi juba sæviet leonis.
11. At tu, diva Paphi, remitte nostris
12. Illæsum juvenem, remitte votis,
13. Sic Martis tibi serviant Kalendæ,
14. Et cum thure, meróque, victimâque
15. Libetur tibi candidas ad aras
16. Sectâ plurima quadra de placentâ.

VERS. 1. *&c.* Quàm opto ut genio indulgeas, ac epulis, in floreo gramine &c. tam hortor te, moneóque ut ab æstu nimio caveas. Degebat Flaccus iste in insula Cypro, caloribus æstivis infestâ, quos ut caveat, illum hortatur.

3. *Calculus.* Lapillus, quales in rivulis protruduntur. *Excitatur.* Emovetur, impellitur. *Curva.* Intumescente.

5. Infundas vinum in glaciem. Triens pro ipso vino quod in triente continetur, hic sumi debet, nisi malit aliquis id per hypallagen dici, pro; perfundas trientem, & vinum glacie. Aliquando nivem superaddebant vino, seu glaciem; aliquando implebant calicem nive, eamque vino sēsim superfuso solvebant. Itaque libenter hîc legam cum Grutero, & Scriverio, *pertundas*, id est, frangas, diluas, excaves: pertunditur enim nix, dum ex alto vinum in ipsam decidit, ut guttæ stillatim decidentes lapidem cavant. Pag. 273. De triente dictum supra, ep. 67.

6. *Sutilibus.* Philyra consutis: *Ruber.* Coronatus rubris è rosa sertis.

7. *Cypron.* Insulam è re-

gione Ciliciæ, in mari Carpathio; *Cypro*.
8. *Observes*. Vites, fugias.
9. *Crepantes*. Siccas.
10. *Leonis*. P 213.215.278.
11. *Diva Paphi*. Venus, Paphus oppidum est Cypri, Veneri sacrum.
13. Id si feceris, opto ut semper colaris Martiis kalendis. Martiæ kalendæ fœminis erant sacræ, ut dixi jam in ultimo ep l. 5. atque adeo Veneri. Tum Venus amica Marti fuit, à quo Martius mẽsis nomen habet. *Kalendæ*. Pag. 221.
16. *Quadra*. Vide Lib. 6. Ep 51 *Placenta*. Pag. 264.
Libetur. Sacrificetur.
Candidas. Diis superis candidæ aræ ponebatur: in feris nigræ.

LXXI.

Domitiani conviva.

1. Ad cœnam si me diversa vocaret in astra
2. Hinc invitator Cæsaris, inde Jovis:
3. Astra licet propiùs, Pallatia longiùs essent,
4. Responsa ad Superos hæc referenda darem:
5. Quærite, qui malit fieri conviva Tonantis;
6. Me meus in terreis Jupiter ecce tenet.

VERS. 1. *Diversa*. Semota procul à terris, & disjuncta.
5. Quid esset *cœnare apud Jovem*, explicui pag. 110.

LXXII.

Servitutis commoda.

1. Quę mala sint domini, quę servi cõmoda nescis,
2. Condyle: qui servum te gemis esse diu.
3. Dat tibi securos vilis tegeticula somnos:
4. Pervigil in plumâ Caïus ecce jacet.
5. Caïus à primâ tremebundus luce salutat
6. Tot dominos: at tu, Condyle, nec dominum.
7. Quod debes, Caï, redde, inquit Phœbus, & illinc
8. Cinnamus: hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
9. Tortorem metuis? podagrâ, cheragrâque secatur
10. Caïus; & mallet verbera mille pati.

VERS. 3. *Tegeticula*. Exigua teges, storea.
4. *Caïus*. Tuus dominus.
Pervigil. Somni expers.
6. *Dominos* Patronos suos, judices &c. *Nec dominum*. Subaudi, *salutas*.
7. *Phœbus, Cinnamus*. Duo fœneratores, aut creditores.
9. *Tortorem* Si quid peccassent servi, vapulabãt à lorario, vel carnifice. *Cheragra*. P. 85.

LXXIII.

Certus cyathorum numerus.

1. Addere quid cessas puer, immortale Falernum?
2. Quadrantem duplica de seniore cado.
3. Nūc mihi dic, quis erit, cui te, Calocisse, Deorū
4. Sed jubeo cyathos fundere? CÆSAR erit.
5. Sutilis aptetur decies rosa crinibus, ut sit
6. Qui posuit sacræ nobile gentis opus.
7. Nunc bis quina mihi da pocula, fiat ut illud
8. Nomen, ab Othrysio quod Deus orbe tulit.

VERS. 1. *Addere.* Superioribus cyathis. *Falernum.* P. 41. *Immortale.* Multos enim annos vivebat, & vim suam retinebat hoc vinum.

2. *Quadrantem.* Pag. 46. Vas continens tres cyathos.

3. Quis ille Deorum est, ô Calocisse, (nomen est servuli) cujus in honorem sex misceri mihi à te jubeo cyathos? Cæsar est; in Cæsaris nomine sex literæ sunt, CÆSAR: ac toties bibere solebant quot essent literæ in ejus nomine, cujus in honorem biberent.

5. *Sutilis.* Consuta & colligata filo aliquo,

6. Ut respondeat numerus coronarum, atque cyathorum, qui post unamquamque coronam capiti impositam haurientur, numero literarum, quibus constat Domitiani nomen, qui Domitianus Flaviæ genti templum posuit. De illo templo vide Ep. 2. hujus Libri.

7. Alios decem rursum cyathos da.

8. *Nomen.* Germanicus. Id sibi nomen cur Domitianus adsciverit, dixi pag. 235.

Othrysio. Septentrionali. Pag. 327. *Deus.* Domitianus. Pag. 325.

LXXIV.

Pro felle, mel.

1. Santonicâ medicata dedit mihi pocula virga,
2. Os hominis! mulsum me rogat Hippocrates.
3. Tā stupidus nūquam nec tu, puto, Glauce, fuisti,
4. Chalcea donanti, Chrysea qui dederas.
5. Dulce aliquis munus pro munere poscit amaro?
6. Accipiat; sed si potat, in elleboro.

VERS. 1. Hippocrates mihi ægrotanti dedit temperatam & conditam Santonicâ virgâ, id est, frutice, potionem medicam. Absinthium indicat, quod nascitur ex-

quisitum apud Santonas in Gallia *la Saintonge*. Estque herba amarissima.

2. *Os hominis*. O impudentia hominis singularem! qui à me, loco mercedis, mulsi cadum petat.

Mulsum. Est vinum melle conditum, atque adeo dulcissima potio.

3. *Chalcea*. Χάλκεα, ærea: Χρύσεα, aurea. Glaucus, ut est apud Homerum Libro V. Iliad. arma sua aurea, cùm æreis Diomedis permutavit. Hoc alludens Noster innuit.

6. Accipiat sane mulsum quod poscit, sed eâ lege ut potet, ut bibat simul elleborum, quo purget suam insaniā, qui ita desipit, ut me permutationem hâc facturum esse crediderit. Elleborum est herba insignem purgandi cerebri vim habens: nascebatur optimum in Insula Anticyra. Ellebo-rum bibere insani jubebantur.

LXXV.

Medicus fur ingeniosus.

1. Clinicus Herodes trullam subduxerat ægro:
2. Deprensus dixit; stulte, quid ergo bibis?

Herodes medicus ex eorum genere quos Clinicos vocant, trullam argenteam (vas potorium est) ęgro furatus erat: deprehensus in furto, finxit se non furari velle trullam, sed eam ægroto subducere, ne biberet, ac statim increpare cępit ægroti intemperantiam: egónè ut te bibere ac valetudinem affligere patiar! Non feram, trullam ipsam tibi auferam. De clinicis dictum Libro I. Ep. 31.

LXXVI.

In invidum.

1. Rumpitur invidiâ quidam, carissime Juli,
2. Quòd me Roma legit, rumpitur invidiâ.
3. Rumpitur invidiâ, quòd turba semper in omni
4. Monstramur digito; rumpitur invidiâ.
5. Rumpitur invidiâ, tribuit quòd Cæsar uterque
6. Jus mihi natorum; rumpitur invidiâ;
7. Rūpitur invidiâ, quod rus mihi dulce sub urbe est,
8. Parváque in urbe domus; rumpitur invidiâ.
9. Rumpitur invidiâ, quòd sum jucundus amicis,
10. Quòd conviva frequens; rumpitur invidiâ.
11. Rumpitur invidiâ, quòd amamur, quòdque probamur:

12. Rumpatur quiſquis rumpitur invidiâ.

VERS. 6. Ius trium liberorum quodnam eſſe dixi Lib. II. Epig. 66. 67.

7. *Res ſub urbe*. Suburbana villa.

12. Pergat ſanè nobis invidere, crepet ac diſrumpatur invidia: fiat infelix noſtrâ felicitate.

LXXVII.

Perfidus caupo.

1. Vindemiarum non ubique proventus
2. Ceſſavit, Ovidi: pluvia profuit grandis.
3. Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

Non ubique ceſſit infeliciter vindemia ob crebros imbres. Pluvia vindemiæ profuit: nam Coranus centum totas fecit amphoras, ſed vini adeo diluti & inſulſi, ut aqua verius quàm vinum dici poſſit: quod tamen non minori pretio divendet, quàm ſi eſſet optimum.

LXXVIII.

Liber ab auctore ipſo datus.

1. Marcus amat noſtras Antonius, Attice, Muſas,
2. Charta ſalutatrix ſi modò vera refert;
3. Marcus Palladiæ non inficianda Toloſæ
4. Gloria, quem genuit pacis alumna quies.
5. Tu qui longa potes diſpendia ferre viarum,
6. I, liber, abſentis pignus amicitiæ.
7. Vilis eras, fateor, ſi te nunc mitteret emptor:
8. Grande tui pretium muneris auctor erit.
9. Multùm, crede mihi, refert, an fonte bibatur
10. Qui fluit, an pigro quæ ſtupet unda lacu.

V. 1. Si ipſe mihi non blanditur, ſi verra narrat, M. Antonius in iis quas ad me ſcribit epiſtolis, quibus me ut amicum ſalutat identidem.

3. 4. Dignus qui Toloſæ, (eſt urbs Galliæ) ubi ſtudia pacis vigent ac literæ, civis dicatur; quippe amans quietis ac pacis, adeo ut ab ipſa quiete genitus videatur. Innuit eum longè diſſimilem eſſe M. Antonio Triumviro, qui belli civilis dira fax fuerat (Pag. 276.) Aut Antonio Saturnino, qui ſeditiones graviſſimas accenderat, (Pag. 187.) Is enim de quo agitur, M. Antonius Primus. Veſpaſianum inprimis adjuvit ad capeſſendum imperium: & ad bella quibus orbis terrarum labo-

rabat ob Galbæ, Othonis, & Vitellii factiones, componenda. Tacit. Lib. II. Hist.

4. *Alumna*. Nutricula, vel filia.

5. *Dispendia*. Incommoda, sumptus.

7. *Eras*. More Græcorum dixit eras, pro, esses.

8. Ab auctore mittente suum librum accedet commendatio major est gratia muneri.

9. 10. Permagni interest ad bonitatem aquæ, utrum bibatur ex ipso, qui semper fluit, ac movetur, fonte: an è lacu. Fons enim semper est purior. Tum aqua motu viget, ac fit salubrior. Sic longè melior est liber ab auctore ipso datus. *Stupet*. Languet: stagnat.

LXXIX.

Valere patronum jubet.

1. Denariis tribus invitas, & manè togatum
2. Observare jubes atria, Basse, tua:
3. Deinde hærere tuo lateri, præcedere sellam,
4. Ad viduas tecum plùs minùs ire decem.
5. Trita quidem nobis togula est, vilisque, putrisq;
6. Denariis tamen hanc non emo, Basse, tribus.

Vers. 1. *Denariis tribus*. Denarius primò decem assibus, postea 12. æstimatus est: respondet octo solidis Turonensibus, ut Galli vocant. Itaque denarii tres assibus 24. Francicis æstimantur: quæ ferè summa erat sportulæ, ut diximus sæpiùs.

Invitas. Me, ut te colam, assecter, deducam, &c.

2. *Observare*. Assidere tuis foribus, ut observem quando evigilabis, prodibis, &c.

3 *Sellam*. Lecticam. Pag. 160. 164.

4 *Viduas*. Quarum hereditates, salutando illas, visendoque, captas.

6. Plus impendil & damni, quàm lucri facio: consumo enim togam, dum te inviso & assector, quæ non constat tribus duntaxat denariis, sed multò pluribus. Vide pa. 196. simile epigramma. Togati clientes erant, ut dixi pag. 58.

LXXV.

Domitianum Herculi anteponit.

1. Appia, quâ simili venerandus in Hercule Cæsar
2. Consecrat, Ausoniæ maxima fama viæ,
3. Si cupis Alcidæ cognoscere facta prioris,
4. Disce. Lybin domuit: aurea poma tulit.
5. Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo:
6. Addidit Arcadio terga leonis apro.

7. Æripedem ſilvis cervam, Stymphalidas undis
8. Abſtulit: à Stygia cum cane venit aquâ.
9. Fecundam vetuit reparari mortibus Hydram.
10. Heſperias Tuſco lavit in amne boves,
11. Hæc minor Alcides: major quæ geſſerit, audi,
12. Sextus ab Albanâ quem colit arce lapis.
13. Aſſeruit poſſeſſa malis Pallatia regnis:
14. Prima ſuo geſſit pro Jove bella puer.
15. Solus Jüleas cùm jam retineret habenas
16. Tradidit, ínque ſuo tertius orbe fuit.
17. Cornua Sarmatici ter perfidâ contudit Iſtri:
18. Sudantem Geticâ ter nive lavit equum.
19. Sæpe recuſatos parcus duxiſſe triumphos,
20. Victor hyperboreo nomen ab orbe tulit.
21. Templa Deis, mores populis dedit, otia ferro,
22. Aſtra ſuis, cælo ſidera, ſerta Jovi.
23. Herculeum tantis numen non ſufficit actis:
24. Tarpejo Deus hic commodet ora patri.

VERS. 1.2. O Appia via, quam conſecrat, ſacram, ſanctiorem, facit Cæſar Domitianus colendus ſub imagine Herculis, in templo nuper ædificato. Quę imago & ſtatua, quod templum, eſt fama tua, id eſt, ornamẽtum tuum maximum. Appia via Româ Brũduſium uſque pertinebat: eam ſilice ſtraverat Clodius Appius cæcus; hinc illi nomẽ. Eam hoc in loco Martialis vocat *Auſoniam viam*, quia viarum latinarum primaria & quaſi regina erat. *Auſoniæ* Pag. 8.

4. *Libyn*. Afrum. Nempe Antæum gigantem Africæ, qui cùm eſſet terrę filius, quoties humum corruens tangebat, toties exurgebat valentior, matre ipſum reficiente. Eum Hercules ſublimem tenens, præfocavit. Pag. 274.

Aurea &c. Ex horto Heſperidum Atlantis filiarum, poma aurea ſuſtulit, interfecto dracone pervigil, qui ea ſervabat. Pag. 18.

5. Hippolytæ Amazonum reginæ bello victæ detraxit militare cingulum, ſive balteum loro & nodo revinctũ. Pelta eſt clypei lunati genus. Menalippe fuit alia earumdem Amazonum regina, quã idem Hercules vicit.

Scythico. Scythiam incoluerunt Amazones prope fluvios Tanaïm & Thermodontem. Erant virgines bello aſſuetæ: utebantur maximè arcu, quem ut commodiùs torquerent, dexteram ſibi mamillam oburebant: unde fa-

ctum illis nomen ab α privatè seu ἄνευ, sine; & μαζὸς, mammâ: ἀμάζων, mammâ carens.

6. Ad aprum in Erimantho monte Arcadiæ cæsum, adjunxit victoriam de Leone Nemæo. Pag. 8. 22.

7. Cerva quædã Dianæ sacra, in monte Mænalo erat, incredibili velocitate prædita, ita ut non carneos, sed æreos habere pedes videretur; quã idcirco vocabãt æripedẽ: hãc assecutus Hercules cepit.

Stymphalidas. Proditum fabulis est, illas volucres fuisse humanâ præditas formâ, instar Harpyiarum, & humanis carnibus vesci solitas, ad lacum Stymphalum in Arcadia. Inde illas Hercules amovit, ac sagittis petiit; aut ęnei crotali stræpitu, ut quidam malunt, fugavit. Pro *undis*, aliquot exemplaria præferunt *Astris*, quia Hercules Stymphalidas volantes dejecisse ab ipsis nubibus dicitur.

8. *Cane*. Cerbero.

9. *Hydram*. Lege Lib Spectac. Epig. 25.

10. *Boves*. Geryonis Hispaniæ regis. pag. 275.

Hesperias. Hispania vocata est Hesperia, à stella Hespero, seu Vespero, quia est ad occidẽtem posita. *Lavit &c.* Vaccas victi Geryonis abactas, in Italiam duxit, atque in Tiberi lavit. Tiberis è Tuscia sive Etruria fluere incipit. Pag. 336.

11. *Minor*. Verus, sive Alcides. *Major*. Dominitianus. Vide supra. Ep. 48. 49.

12. Quem homines sub Herculis imagine colunt in templo quod ipse condidit, sexto lapide (pag 38.) seu milliario ab Albana villa. De qua consule Pag. 181.

13. A Vitellio imperium per scelus adepto; seu à Vitellianis occupata palatia, id est, domum imperatoriam, in libertatem quasi vindicavit.

14. Eodem bello Vitelliano Capitolium tutatus est, contra furorem perduellium.

15. Cùm solus, cæso Vitellio, imperium Romæ administraret, & habenas orbis terrarum regeret: (vocat Juleas, quia C. Julius Cæsar ab Julo Æneæ filio sic appellatus, primus imperium invasit) eas tamen, quas retinere poterat, suo patri, Romam ex oriente venienti, tradidit sponte, & in orbe Romano, quem suum dicere poterat, cui poterat imperare, voluit præ modestia esse tertius tantùm, & patri, fratrique decedere. Vespasianus enim solus imperavit, ac post illum solus Titus, cui Domitianus, ejus frater natu minor, successit, qui solebat jactare, patri se & fratri imperium dedisse.

17. Ad Istum, sive Danubium, (pag. 236. 226.) ter vicit: bis in Dacia, semel in Sarmatia. Cur dentur fluviis cornua, vide Ep 7. Libri VII.

18. *Getica*. Pag. 306 324.

19. 20. *Domitianus de Cattis, Dacisque post varia prelia duplicem triumphum egit De Sarmatis lauream modo Ca-*

pitolino Jovi retulit. Ita Svet. c. 6. Sarmatis igitur victis, triumphum recusavit, & rejectâ triumphi pompâ, Germanici duntaxat nomen sumpsit. *Hyperboreo*. Sarmatico, septentrionali. Pag. 183. *Parcus duxisse*. Locutio est græca; id est, abstinens à ducendis triumphis, eos per modestiam recusans.

21. *Deis*. Jovi, Herculi, &c. *Mores*. Vide pag. 286. Epig. 3. Lib. VI. *Otia*. Pacem, bellis compositis.

22. *Suis*. Patri, fratri, uxori, quos in numerum Deorum retulit, ac veluti *cælo sidera* nova, intulit.

23. *Serta*. Laurum Sarmaticam. Vide supra, vers. 19

24. Minor est Hercules quàm ut tot rebus præclarè gerendis par sit.

25. *Hic Deus*. Domitianus. Sua Cæsar potiùs ora Jovi commodet: imponat statuæ Jovis suum vultum, ut colatur sub Jovis imagine meliùs, quàm sub imagine Herculis, quem tanto intervallo superat. Vel: Hercules non sufficit tot rebus preclarè gestis, vincitur à Domitiano: itaque *Deus hic* nempe Hercules commodet ora sua patri Tarpeio, nempe ipsi Domitiano, qui alter Jupiter est. Ambiat Domitiani vultu cõspici & coli.

Tarpejo. Capitolino Pag. 209. 353.

LXXXI.

Nihil debens.

1. Quadringẽtorum reddis mihi, Phœbe, tabellas;
2. Centum da potiùs mutua, Phœbe, mihi.
3. Quære alium, cui te tam vano munere jactes:
4. Quod tibi non possũ solvere, Phæbe, meũ est.

Vers. 1. O Phœbe, (nomen est fœneratoris, vel creditoris alicujus) reddis mihi tabellas & syngrapham meã, quâ testabar me à te accepisse sestertia 400. (efficiunt libras, seu Francicos 40000.) rectius faceres & liberaliùs si centum sestertia mutua (libras 10000.) mihi dono dares.

3. 4. Noli putare te liberalem esse, remittendo & donando mihi tot sestertia: quære alium à quo istam liberalitatis laudem; colligas. Nihil mihi das, nihil tibi debeo, quia non possum solvere tantam summam. Est epig. simillimum pag. 103.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER X.

EPIGRAMMA I.

Liber brevis.

1. SI nimius videor, seráque coronide longus
2. Esse liber: legito pauca, libellus ero.
3. Térque quatérque mihi finitur carmine parvo
4. Pagina: fac tibi me quam cupis esse brevem.

VERS. 1. *Coronide.* Fine. Coronis est nota quædam, sive ornatus, operi absoluto additus, quo totum opus quasi coronatur. Hinc adagium, *Coronidem imponere*, id est, finire.

3. *Ter &c.* Toties videtur finiri pagina, quot in ea continentur epigrammata.

4. *Quàm cupis.* Quantùm cupis: tam ero brevis quàm volueris: epigrammate uno duntaxat perlecto, poteris finem libro imponere.

II.

Soli libri non moriuntur.

1. Festinata prior decimi mihi cura libelli
2. Elapsum manibus nunc revocavit opus.
3. Nota leges quædam, sed limâ rasa recenti;
4. Pars nova major erit: lector, utrique fave:
5. Lector, opes nostræ; quem cùm mihi Roma dedisset,
6. Nil tibi quod demus majus habemus, ait.
7. Pigra per hunc fugies ingratę flumina Lethes,

8. Et meliore tui parte superstes eris.
9. Marmora Messalæ findit caprificus, & audax
10. Dimidios crispi mulio ridet equos.
11. At chartis nec furta nocent, nec secula præsunt;
12. Soláque non norunt hæc monumenta mori.

VERS. 1. Ordo est: cura prima libelli decimi edendi, nimis festinata, revocavit opus elapsum mihi manibus: hoc est, Ego qui curam & laborem in hoc decimo libro cùm primùm factus est, sive editus, posueram nimis festinanter: curavi ut idem liber, qui mihi velut è manibus erat elapsus, revocaretur ad limam. *Cura prior*. Dicuntur vulgò curæ secundæ esse meliores & sapientiores.

3. *Nota*. Jam edita *Lima* Vide super hac voce pag. 283. *Utrique*. Parti jam editæ & illi quæ recèns addita est: veteribus versiculis emendatis & novis adjectis de integro.

5. *Opes nostræ*. O Lector, quem ego si candidum nanciscor, satis me beatum & divitem puto. Cujus favore vivo & regno.

Ait. Roma, cum te mihi, ò Lector, daret.

7. Ille tuum nomen ab oblivione vindicabit: donabit te immortalitate.

Lethes. Pag. 348.

8. *Meliore parte*. Ingenii fama.

9. Marmoreas ædes Messalæ vetustas evertet, subnascentibus inter lapides caprificis, & eos emoventibus.

Messalæ. Pag. 376. *Caprificus*. Est silvestris ficus, nunquam maturescens: è muris veteribus erumpit, eosque disjicit. Pag. 208.

10. *Dimidios equos*. Statuas equestres; vel, equos quadrigis lapideis junctos alterâ parte annis exesâ diminutos.

Crispi. Pag. 210. *Mulio*. Ponitur hic pro quolibet è vulgo.

11. *Furta*. Quibus opes surripiuntur. *Præsunt*. Imperant: chartæ, libri, sunt extra jus & imperium vetustatis. Vide Ovid. Lib. ult. Metamorph. Horatium nostrum od 7. & 8. Lib. IV. Legunt quidam, *& secula prosunt*. Earum pretium vetustas auget.

III.

Scriptor innoxius.

1. Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
2. Et fœda linguæ probra circulatricis,
3. Quę sulphurato nolit empta ramento
4. Vatiniorum proxeneta fractorum,
5. Poëta quidam clancularius spargit;

6. Et vult videri nostra: credis hoc, Prisce,
7. Voce ut loquatur psittacus coturnicis?
8. Et concupiscat esse Canus ascaules?
9. Procul à libellis nigra sit meis fama,
10. Quos rumor albâ gemmeus vehit pennâ.
11. Cur ego laborem notus esse tam pravè,
12. Constare gratis cùm silentium possit?

Ordo sententiæ totius ducendus est à versu 5. Poëta quidam occultus, & sine nomine, spargit nescio quæ carmina plena jocis illiberalibus, & sordidâ maledicentiâ, & ea sub nostro nomine, tanquã essent nostra, circumfert.

Vers. 1. *Dicta vernaculorum*. Sales ineptos, verba scurrilia. De vernis, seu vernaculis lege epig. 36. Libri I. notâ 2.

Sordidum dentem. Fœdam dicacitatem.

2. *Linguæ circulatricis*. Circulatoris maledici. Circulator vocatur mercator circumforaneus, præstigiator, qui remedia, cantilenas, succos, &c. in circulis urbanæ fæcis, & agrestium concione vendit.

3. 4 Quæ dicta, quas argutias, nolit emere sulphurato uno, is qui vitra cum sulphuratis permutat. Solebant Romani fractis vitris emere sulphurata. Pag. 50 notâ 4 Inter vitreos calices erant usitatissimi Vatiniani, seu Vatinii, ab Vatinio quodam sutore Beneventano inventi. *Proxeneta*. Ponitur hoc loco pro emptore, seu permutatore vitrorum cum sulphuratis. προξενήτης à προξενέω, interpres sum & conciliator duorum in aliquo negotio. Ramentum porro est pars exigua ligni, qualis intingitur sulphure ad ignem è carbone vel ignario excipiendum.

7. Credisne, ô Prisce, psittacum posse absurda coturnicis voce canere? me ineptos posse versus condere?

8. *Canus*. Nomen est proprium tibicinis Imperatori Galbæ cari. Ascaules vocatur, qui utrem inflat, utricularius agrestis. ἀσκὸς uter, utris, & αὐλὸς tibia, vel fistula. Sensus est: Credisne fieri posse ut Canus imperiti ascaulæ gloriam & nomen ambiat? neutiquam sanè. Ita ego hujus poëtæ clancularii versus mihi nolim ascribere.

9. 10. Absit ut ego sordidâ mordacitate, versibus nigris, quales ille ineptus facit, colligere mihi famam turpem velim.

11. *Laborem*. Enitar, satagam. *Notus*. Famosus, celebris.

12. Cum possim silere, quod silentium nullo mihi labore constabit. Cur malim sudare, ac vexare me scribendis ver-

ſibus maledicis, cùm tacere & feriari tutò poſſim?

IV.

Carmina utilia.

1. Qui legis Oedipoden, caligātémque Thyeſten,
2. Colchidas, & Scyllas, quid niſi mōſtra legis?
3. Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopæus, & Atys?
4. Quid tibi dormitor proderit Endymion?
5. Exutúſve puer pennis labentibus? aut qui
6. Odit amatrices Hermaphroditus aquas?
7. Quid te vana juvant miſeræ ludibria chartæ?
8. Hoc lege, quod poſſit dicere vita, meum eſt
9. Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyjáſq;
10. Invenies: hominem pagina noſtra ſapit.
11. Sed nō vis, Mamurra, tuos cognoſcere mores,
12. Nec te ſcire, legas αἴτια Callimachi.

VERS. 1. *Oedipoden*. Eſt quartus caſus à recto Oedipodes Oedipodæ. Dicitur etiam Oedipus, Oedipi. Fuit ille Lai Thebanorum regis & Jocaſtæ filius, qui patrem ignotum imprudens interemit, Jocaſtamque matrem inſcius duxit, argumētum ingens fabularum. *Caligantem* In tenebris trepidantem: ſole nimirū abdito, & ad Atrei ſcelus refugiente, ut explicui pag. 164.

Thyeſten. Pag. 164. 269.

2. *Colchides*. Tragœdias de Medea. pag. 23. 269.

Scyllas. Pag. 343. 346.

3. *Hylas*, Pag. 153. Puer Herculi carus, qui cùm aquā fortè hauriret, decidit in fontem, & ab Najadibus nymphis raptus fuiſſe dicitur.

Parthenopeus. Pag 315.

Atys. Pag. 139.

4. *Endymion*. Aſtrologiæ peritus fuit, quem, quòd noctes totas ſolus in Latmo Cariæ monte, obſervandis aſtris, contemplandíſque traduceret, finxerunt à luna fuiſſe adamatum, & ſomno gravi obrutum periiſſe.

5. *Puer*. Icarus. Pag. 207.

6. *Hermaphroditus*. Fuit filius Mercurii, qui Græcis Ἑρμῆς; & Veneris, quæ Ἀφροδίτη, dicitur: is ab fonte Salmacide amatus perhibetur, cujus tamen amore capi non potuit.

7. Quid te juvant, ô Lector, fabuloſi verſus & ludicri? hos lege de quibus quiſque poſſit dicere, mei ſunt, ad me, moréſque meos, ad vitam quotidianam rectè inſtituendam pertinent.

9. *Centauros*. Pag. 378. Centauri artem domando-

rum equorum primi invenenere: cùmque in iis hærentes eminus primùm sunt aspecti, putati sunt esse monstra quædam ex hominibus & equis constantia. Ovid. Lib. XII. Metamorph. Ita sunt appellati à verbo græco κεντέω stimulo & ταῦρος taurus; cùm enim tauri quidam in Thessalia, furore correpti montē Pelion vastarēt, & obvios peterent, eos domuere Centauri, & stimulis, jaculisque abegerunt, equis insidentes.

Gorgonas. Gorgones fuere tres ut fabulis proditum est, Phorci filię; earum una Medusa fuit, de qua dictum Ep. 1. Libri VII. Harpyjæ, mōstra quędam erāt virgineo vultu, uncis manibus, alato tergo. Vide Virgil. III. Æneid.

10. Nostra carmina, mores hominum pingunt & monēt: nō feras & mōstra describūt.

11. *Mamurra*. Pro nobili quolibet improbo ponitur. Mamurrarum familia Romæ in primis erant nobilis.

12. Αἴτια. Principia, causas, à recto αἴτιον αἰτία. Librum scripserat Callimachus (pag. 195.) in quo rerum causas & origines explicabat. Quod argumentū nullius est profectò ad mores emēdādos utilitatis.

Te scire. Tua condere vitia. Id si ita est, censeo legas Callimachum.

V.

Diræ in poëtam maledicum.

Quisquis stolæve, purpuræve contemptor,
Quos colere debet, læsit impio versu:
Erret per urbes pontis exul & clivi,
Intérque raucos ultimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.
Illi December longus, & madens bruma,
Claususque fornix triste frigus extendat.
Vocet beatos, clamitétque felices,
Orcinianâ qui feruntur in spondâ.
Et cùm supremæ fila venerint horæ,
Diésque tardus: sentiat canum litem,
Abigátque moto noxias aves panno.
Nec finiantur morte simplices pœnæ;
Sed modò severi sectus Æaci loris,
Nunc inquieti monte Sisyphi pressus,
Nunc inter undas garruli senis siccus,
Delasset omnes fabulas poëtarum:
Et, cum fateri Furia jusserit verum,

19. Prodente clamet conscientia, SCRIPSI.

Vers. 1. Stola erat vestis matronarum: pag. 122. purpura verò, magistratuum. Pag. 380. Si quis igitur matronas petulanter pulsat, magistratus quos colere debet, contemnit, is erret &c.

3. *Pontis exul.* In pontibus vulgò stabant mendici stipem à prætereuntibus rogitantes. Iidem in clivis deside-bant. Romæ vici quidam celeberrimi erant declives, ut via sacra. In clivo Aricino plurimus mendicorum grex. Pag. 112. 303.

Exul. Erro & vagus, nullo certo lare. Mendici, vel in urbe media, exulare dici possunt, qui domum & quasi solum semper vertant. Legitur alibi aliter hic versus. *Pontes per urbis exul erret & clivos.*

4. *Rogatores.* Mendicos.

5. *Caninas buccas.* Offas atri panis, qualis canibus datur.

7. *Fornix.* Cella obscura & clausa, nempe obstructo, ad vim venti arcendam, aditu ac fenestris. *Extendas.* Longiorē hiemē ac molestiorē efficiat.

9. Mortuos qui ad rogum efferuntur: sive gladiatores & bestiarios in arena interfectos, qui sandapila in spoliarium abjiciuntur insepulti. Feretrum autem sive sandapilam vocat spondam orcinianam, id est, feralem seu avernalem lectum; à voce Orcus, id est, Pluto, cujus in ditione sunt mortui. Sponda propriè latus est lecti; sive asseres, qui utrinque lectum sustinent.

10. *Fila.* Parcæ hominum vitam nere dicebantur. Pag. 210 224.

11. *Dies tardus.* Mors diu expectata. *Canum litem.* Canes litigantes de suis ossibus, quinam ea eruta sepulcro sint voraturi. Canis latrans, omen infaustum morientibus esse ferebatur.

12. Ita sit ab omnibus in supremo illo die ac morbo destitutus, ut cogatur noctuas, corvos, vultures, abigere à suo lectulo, quassando pannum. Vel, ipse mortuus, projecto cadavere, & appēso sublimè pāno volāte, illas abigat.

13. *Simplices.* Unâ & simplici morte non finiantur, durent etiam post mortem.

14. *Æaci.* Unius è judicibus inferorum. Tres vulgò nominantur. Æacus. Minos, & Radamantibus.

15. *Sisyphi.* Pag 283.

16 *Garruli senis.* Tantali. Is enim, cùm Jovis arcanis & convivio Deorum adhibitus, multa quæ audierat, perperam denarrasset, eâ pœnâ in inferis cruciari dicebatur ut mediis in undis sitiat; a quis, cùm eas appetit, fugientibus, ac subsidentibus.

17. Fatiget poëtas suis illis pœnis narrandis occupatos.

19. *Scripsi.* Ego sum istorum auctor versuum. Furiæ in inferis extorquent à sceleratis criminum confessionem. Virg. VI Æn. versu 568.

VI.

Trajani in urbem adventus.

1. Felices, quibus urna dedit ſpectare coruſcum
2. Solibus arctoïs ſideribúſque ducem!
3. Quando erit ille dies, quo campus, & arbor, & omnis
4. Lucebit Latiâ culta feneſtra nuru?
5. Quãdo moræ dulces, longúſq; à Cæſare pulvis,
6. Totâque Flaminiâ Roma videnda viâ?
7. Quãdo eques, & picti tunicâ Nilotide Mauri
8. Ibitis? & populi vox erit una, VENIT?

VERS. 1. 2. *Urna*. Sors fortuna. Felix ille, cui hoc datum eſt ut clariſſimum ducem Trajanum in ſeptentrionalibus ſideribus, id eſt, regionibus viderit. Ibi verſabatur quando eſt adoptatus à Nerva. Poteſt hoc intelligi de legatis ad eundem miſſis, ut delatum ipſi Imperium ſignificarent: nam legati ad principem mittendi, conjectis in urnam nominibus ſorte legebantur. *Arctois*. Pag. 188. *Coruſcam arctois ſideribus*. Qui Germaniam & ejus aſtra velut illuſtrabat ſuis virtutibus, ſuâ præſentiâ.

Ducem. M. Ulpium Nervam Trajanum Cæſarem. Interfecto à ſuis Domitiano, ſucceſſit Nerva, Nervæ Trajanus, anno Chriſti 98.

3. 4. *Campus*. Quando obviam effuſi prodibunt cives ex urbe in campos; & arbores viſendi ſtudio cōſcēdent: quãdonam omnes feminę lautius ornatæ & cultæ, ex ædibus proſpectabũt? *Nuru*. pag. 225.

5. *Moræ dulces*. Per quas Cæſarem diutiùs licebit contemplari, lentiùs præ multitudine populi occurrentis & ſtipati, procedentem. *à Cæſare*. Ab eo, ejuſque comitibus excitatus inter eundum.

6. Quando Roma tota conſpicietur in via Flaminia. Pag. 219. Hæc via ſpectabat ſeptentrionem; atque adeo per eã Trajanus erat ingreſſurus, è Germania veniens.

7. *Nilotide*. In Ægypto, ubi Nilus eſt, texta: Equites Mauri adhibebantur, pompæ causâ, qui præirent triumphantibus, &c.

VII.

Ad Rhenum, pro reditu Imperatoris.

1. Nympharum pater amniúmque Rhene,
2. Quicunque Othryſias bibunt pruinas,
3. Sic ſemper liquidis fruaris undis.

4. Nec te barbara contumeliosi
5. Calcatum rota conterat bubulci;
6. Sic & cornibus aureus receptis,
7. Et Romanus eas utrâque ripâ:
8. Trajanum populis suis, & urbi,
9. Tybris te dominus rogat, remittas.

VERS. 2. Quicunque amnes aluntur, & augentur imbribus plagæ septentrionalis. Rhenus illorum pater vocatur, quia major ceteris & nobilior.

Othryssias. Septentrionales. Pag. 327. *Liquidis*. Nunquam gelu adstrictis.

5. *Calcatum* Per hiemem, dum gelu fluvios constringit. *Bubulci*. Plaustrum supra glaciem agentis.

6. *Aureus*. Pulcher. victor. *Cornibus receptis*. Pag. 326. notâ 3. Rhenus prope ostium in duos alveos, & duo brachia velut in bina cornua finditur; unum ex his alveis cum vicina regio ne hostes populi Romani obtinebant, & ipsi Rheno quasi unũ cornu eripuerant: alter autem alveus Romanę ditionis erat.

7. *Romanus*. Romano imperio subjectus, & quasi donatus civitate. Germaniacis, transque Rhenum Romanis pateat.

9 *Tybris &c.* Nerva Imperator cùm se propter senectutem & facilitatem contemni videret, Trajanum evocavit è Germania, & Imperii socium adscivit. *Rogat*. Quasi amicus & cognatus.

Dominus. Quia Romæ urbium principis fluvius.

VIII.

Uxor anus.

1. Nubere Paulla cupit nobis, ego ducere Paullam
2. Nolo; anus est: vellem, si magis esset anus.

VERS. 2. *Vellem*. Si enim esset magis anus, citiùs moreretur, ac me suorum bonorũ heredem relinqueret. Jocus est ab inexpectato; nolo eam ducere: quid ita: scilicet quia est anus? imò satis anus non est. *Nubere, Ducere*. Pag. 382.

IX.

Contemptæ literæ.

1. Undenis pedibúsque, syllabísque,
2. Et multo sale, nec tamen protervo,
3. Notus gentibus ille Martialis,
4. Et notus populis: quid invidetis.

5. Non ſum Andremone notior Caballo.

V. 1. *Undenis.* Verſibus Phaleuciis qui conſtant undecim ſyllabis, ũde Ενδεκασύλλαβοι vulgò appellantur: quales iſti modò, & alii quidam ſunt. *Undeni pedes* accipi poſſunt pro diſticho, conſtante verſu Hexametro, cujus ſex pedes; & Pentametro, cujus quinque. Epigrammata porro diſtichis vulgò conſtant.

2. *Sale.* Jocis, dicacitate. *Proterva.* Illiberali, maligno.

5. Andremon Caballus, fuit ſcurra famoſus temporibus Veſpaſiani. Nonnulli volunt Andremonem, eſſe nomen celebris equi circenſis. Qualis Hirpinus ille erat, de quo mentionem facit Libro III. Ep. 50. verſu 12. & Juvenalis, initio Satyræ VIII. Sententia eſt: quamvis multùm gloriæ meis carminibus ſim adeptus, tamen multò plus Andremon (ſive equus, ſive ſcurra) eſt conſecutus; adeò jacent hac tempeſtate literæ & artes bonæ!

X.

Divitum ſervilis avaritia.

1. Cùm tu laurigeris annum qui faſcibus intras,
2. Manè ſalutator limina mille teras.
3. Hîc ego quid faciã? quid nobis, Paulle, relinquis,
4. Qui de plebe Numæ, denſáque turba ſumus?
5. Qui me reſpiciat, dominum regémque vocabo?
6. Hoc tu (ſed quantò blandiùs!) ipſe facis.
7. Lecticam, ſellámve ſequar? nec ferre recuſo:
8. Per medium pugnas ſed prior ire lutum.
9. Sæpius aſſurgam recitanti carmina? tu ſtas,
10. Et pariter geminas tendis in ora manus.
11. Quid faciet pauper, cui non licet eſſe clienti?
12. Diviſit noſtras purpura veſtra togas.

Vers. 1. Cùm tu, qui conſulatum hoc anno geris, &c. *Faſcibus.* Pag. 355. 375.

4. Qui de plebe Romanâ ſumus. Numa ſecundus Romanorum rex fuit *Denſa turba.* Nos numerus ſumus, inquit Horatius, Ep. 2. Lib. I.

5. *Reſpiciat.* Arridendo, ut lauti ſolent alios cives tenuiores reſpicere. Ego igitur patronum qui me aſpicere dignabitur appellabo dominum & regem.

6. *Hoc tu &c.* Hoc idem tu facis: ſed multò blandiùs ac ſerviliùs.

7. *Lecticã.* Vide l. 3. ep. 27 36.

9. *Assurgam*. Ut solent qui applaudunt.

10. *In ora*. Patroni recitantis: sic illi applaudis, nempe jactando, & protendendo manus. Erat illa gaudii, & admirationis significatio usitata.

11. *Non licet*. Quia locum clientium, & munia omnia invadunt, ac sibi vendicant divites.

12. Vestra purpura, id est, vos, ô patroni, ô nobiles purpurati, divisistis nostram togam, hoc est, nostram togatorum (clientes enim erant vulgò togati) officia partiti estis: partem nobis reliquistis, partem vobis eamque meliorem sumpsistis. Sunt qui scribant *dimisit* eo sensu: ô divites patroni, fecistis ut dimitteremus, coëgistis nos dimittere nostras togas, & clientium officia prorsus abjicere.

XI.

Omnia inter amicos communia.

1. Nil aliud loqueris, quàm Thesea, Pirithoüsque,
2. Téque putas Pyladi, Calliodore, parem.
3. Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam
4. Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.
5. Donavi tamen, inquis, amico millia quinque,
6. Et lotā (ut multum) térque quatérque togā.
7. Quid? quod nil unquā Pyladi donavit Orestes.
8. Qui donat quamvis plurima, plura negat.

VERS. 1. Theseus & Pirithous ob mutuam amicitiam celebrantur. Fuit Theseus Ægei regis Athenarum filius Cū amico suo Pirithoo Ixionis filio descendit ad inferos Proserpinā rapturus, sed à Plutone conjectus in vincula, vix ab Hercule liberatus est: Pirithous à Cerbero interfectus.

2. *Pyladi*. Pag. 289.

3. Indignus es qui Pyladis, aut Phiritoï mancipium sis; qui ministres ipsis in rebus despicatissimis, nedum eorum sis amicus.

5. *Millia quinque*. Subaudi, sestertiorum libras Turon. 500.

6. *Ut multum*. Enimverò munus ingens, (inquit Martialis) sanè prædicanda liberalitas! Domitius exponit istud *Ut multum*, ad summū. *Lotam*. Pexam, recentem: nitidam, purgatam sordibus.

7. 8. Atqui Orestes, reponit Martialis, nihil unquam Pyladi donavit. Cur? Quia scilicet habebant omnia communia. Qui verò aliquid amico donat, quamvis donet plurima, plura tamen illi negat, nempe ea omnia quæ cum eo non habet communia; alioquin dare non posset, neque haberet aliquid, quo amicus careret.

XII.

Urbanus aër.

1. Æmiliæ gentes, & Apollineas Vercellas,
2. Et Phaëtonthei qui petis arva Padi:
3. Ne vivam, nisi te, Domiti, dimitto libenter,
4. Grata licet sine te sit mihi nulla dies.
5. Sed desiderium tanti est, ut messe vel unâ
6 Urbano releves colla perusta jugo.
7. I precor, & totos avidâ cute combibe soles,
8. Quàm formosus eris, dum peregrinus eris!
9. Et venies albis non cognoscendus amicis,
10. Livebítque tuis pallida turba genis!
11. Sed via quē dederit, rapiet citò Roma colorē,
12. Niliaco redeas tu licet ore niger.

VERS. 1. 2. 3. O Domiti, qui populos Æmiliæ ac Vercellas petis, patior te abire, ut valetudini consulas, &c. *Æmiliæ*. Pag. 145.

Vercellas. Oppidum olim Insubriæ, ubi Apollo præcipuè colebatur. Nunc est in Pedemontio, *Vercelli*.

Padi. Padus, est fluvius Italiæ maximus, *il Po*, ab Alpibus ad mare Adriaticum defluens, aliter Eridanus. In eum Phaëthon curru solis excussus, fertur cecidisse. *Dimitto*. Mavult Gruterus, *permitto*: hoc enim verbum ferè idem atque adeo plus aliquāto significat, quàm dimitto: sic Ovidius dixit: *Onus permittere in hostem*, pro, penitùs ac longiùs mittere. Metam. IV.

5. 6. Ac licet cruciandus sim tui absentis desiderio, tamen absentia tua mihi erit tanti: hoc est, potior mihi erit voluptate, quam ex tua præsentia caperem, quia tu illud commodi ex hoc itinere capies, ut saltem per æstatem unam, te curis urbanis oppressum relaxes ac recrees. *Perusta*. Attrita, vexata. *Jugo*. Molestis occupationibus.

7. *Soles*. Amabant: valetudinis causâ, sedere in aprico ad solem, & ejus vitali calore se reficere.

8. *Formosus*. Ironicè. Nempe fuscus, ater.

9. *Albis*. Nobis Romæ degentibus, non perustis sole, ut tu. Vel, pallidis propter sollicitudinem & molestiam.

10. Ori tuo fusco ac rubicundo invidebunt cives, macie & pallore confecti, ob curas scilicet urbanas. Vulgò legitur: *Libabitque tuas pallida turba genas*. Id est, amici pallidi te redeuntem osculabuntur.

11. 12. Sed quamvis Æ-

thiope nigrior sis, colorem hunc nigrum quem tibi dederit via & peregrinatio ab æstu & itinere collectum, citò Romanus aër deteret, ac mutabit: pristinum pallorem, & candorem brevi recipies *Niliaco*. Pag.*66.* 317. Ægyptii sunt fusci.

XIII.

Felicitas misera.

1. Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
   2. Et Libys in longo pulvere sudet eques;
3. Stratáque non unas cingant triclinia Bajas,
   4. Et Thetis unguento palleat uncta tuo;
5. Candida Setini rumpant crystalla trientes,
   6. Dormiat in pluma nec meliore Venus:
7. Urere nec miserum cessant suspiria pectus.
   8. Vis dicam, malè sit cur tibi, Tucca? bene est.

Vers. 1. 2. Cùm habeas tecum in curru, quoties iter facis pueros elegantes: ac servos delicatos; cùm Afri equites te præcurrãt honoris causâ. Cathedralitii ministri, servi sunt effeminati, quales ministrant feminis; quia cathedra propriè est sella muliebris. *Rheda*. Currus rotarum quatuor.

3. Cùm prope thermas tuas & balnea (Baïas illas vocat, quia Bajanæ thermæ erant laudatissimę P.64 213.) extructa sint multa triclinia in quibus scilicet opipare cœnes, recens à balneo.

4. Et balneas, sive piscinas marinis aquis plenas, (Thetis, Dea maris fuit; pro aqua ponitur) unguentis perfundas. Sæpe ipsas, ubi lavabant, aquas unguento odorato respergebant.

5. *Setini trientes*. Pocula plena vino Setino. Triens est poculum majus cyathos 4. continens. Pag.46. è trientibus in minores crystallinos calices vinum fundebatur. Rumpi dicuntur pocula cum ita implentur, ut oneri & vino ferendo paria non esse videantur.

7. *Urere*. Vexare, angere. Tamen ingemiscis, tristis es identidem suspiras, &c.

8. Tibi malè est, quia nimis benè est: laboras nimiâ felicitate.

XIV.

Putida familiaritas.

1. Cedere de nostris nulli te dicis amicis.
   2. Sed sit ut hoc verum, quid, rogo, Crispe, facis?

3. Mutua cùm peterem sestertia quinque, negasti:
4. Non caperet nummos cum gravis arca tuos.
5. Quando fabæ nobis modium farrísve dedisti;
6. Cùm tua Niliacus rura colonus aret?
7. Quando brevis gelidæ missa est toga tempore brumæ?
8. Argenti quando missa selibra mihi est?
9. Nil aliud video, quo te credamus amicum,
10. Quàm quòd me coram pedere, Crispe, soles.

VERS. 3. Quinque sestertia libræ sunt Turonicæ 500. 6. Cũ tu in Ægypto plena abis & farre rura possideas. 8 *Selibra*. Dimidia libra. Pag. 87. 248. 10. *Pedere*. Crepitum alvo edere.

XV.

Ludus crudelis.

1. Dotatæ uxori cor arundine fixit acutâ:
2. Sed dum ludit Aper, ludere novit Aper.

VERS 1. 2. Aper (viri nomen) dum inter ludendum, sagittas, quasi joco, in uxorem bene dotatam, & divitẽ conijceret, illi cor transfixit: certè egregiè scit Aper ludere qui ludo facili opes uxoris ac dotem sibi comparaverit: dũ ludit, novit quid ludat, & serio agit. Legunt aliqui: *Lædere novit Aper*. Dum ludit, lædit.

XVI.

Dare verba.

1. Si donare vocas promittere, nec dare, Caï,
2. Vincam te donis muneribúsque meis.
3. Accipe Callaïcis quicquid fodit Astur in arvis,
4. Aurea quicquid habet divitis unda Tagi;
5. Quicquid Erythręâ niger invenit Indus in algâ,
6. Quicquid & in nidis unica servat avis;
7. Quicquid Agenoreo Tyros ĩproba cogit aëno:
8. Quicquid habẽt omnes, accipe, quomodo das.

V. 3. *Callaicis*. Pag. 202. *Astur*. Asturia est Hispaniæ regio septentrionalis inter Gallæciam, & Biscajam, *les Asturies*. 4. *Tagi*. Pag. 57. 211. 5. *Quidquid &c.* Gemmas omnes Indiæ *Erythræâ*. 262. *Alga*

Alga. Est herba inutilis quam æstus maris in littora projectat cum lapillis & spuma. *Indus*. Pag. 389.
6. *Avis*. Phœnix, qui unicus orbe toto esse dicitur. Pag. 239.
7. Omnes purpuras quæ Tyri inficiuntur & tinguntur in ahenis. *Tyros*. Pag. 124. 290. 381. Improbam Tyrũ vocat, quæ colores purpureos mitteret, quibus delicati & effeminati vulgò utebãtur.
Agenoreo. Agenor, Phęnitia rex, Tyrum condidit.
8. *Quomodo das*. Nempe verbis & promissis, quæ sola das. Nihil das, nihil accipe: das verba, do verba.

XVII.

Nugæ ab occupatis non legendæ.

1. Saturnalitio Macrum fraudare tributo,
2. Frustra, Musa, cupis: non licet, ipse petit.
3. Sollennésque jocos, nec tristia carmina poscit;
4. Et queritur nugas obticuisse meas.
5. Mensorum longis sed nunc vacat ipse libellis:
6. Appia, quid facies si leget ista Macer?

VERS. 1. O Musa, frustra cupis fraudare Macrum eo munere, quod ipsi soleo mittere Saturnalibus, instar annui tributi. *Saturnalitio*. Pag. 138. 284.
3. *Solennes*. Solitos quotannis ipsi dari. *Non tristia*. Festiva, ludicra epigrammata, quas nugas versu 4. vocat.
5. Sed ille nunc geometrarum, & eorum qui metiuntur itinera, libros legit. Præfectus fuerat Macer Appiæ viæ reficiendæ, ac sternendæ.
6 Si meos libellos Macer legit, ô Appia via, detrimentum inde capies, ac de me populus conqueretur.
Appia. Vide l. 9. ep. 80 P. 477.

XVIII.

Patronus illiberalis.

1. Nec vocat ad cœnã Marius, nec munera mittit,
2. Nec spondet, nec vult credere; sed nec habet.
3. Turba tamen nõ deest, sterilẽ quæ curet amicũ.
4. Eheu quàm fatuæ sunt tibi, Roma, togæ.

VERS. 2. *Nec spondet*. Non se prædem pro amicis offert creditori, aut fœneratori. *Credere*. Mutuam dare pecuniam. *Habet*. Quod credat, quod donet.
3. *Turba*. Clientium.
4. Heu quàm fatui sunt Romani clientes, qui navent operam adeo sibi inutilem! Diximus jam sæpius, eos in patronorum honorem, togã

uti solitos, quippe quæ lautior, & honestior vestis esset.

XIX.

Librum Plinio, quem laudat, mittit.

1. Nec doctum satis, & parum severum,
2. Sed non rusticulum nimis libellum,
3. Facundo mea Plinio, Thalia,
4. I perfer : brevis est labor peractæ
5. Altum vincere tramitem Suburræ.
6. Illîc Orphea protinùs videbis
7. Udi vertice lubricum theatri,
8. Mirantésque feras, avémque regis
9. Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
10. Illîc parva tui domus Pedonis
11. Cælata est aquilæ minore pennâ.
12. Sed ne tempore non tuo disertam
13. Pulses ebria januam, videto:
14. Totos dat tetricæ dies Minervæ,
15. Dum centum studet auribus virorum,
16. Hoc quod sæcula, posteríque possint
17. Arpinis quoque comparare chartis.
18. Seras tutior ibis ad lucernas:
19. Hæc hora est tua, cùm furit Lyæus,
20. Cùm regnat rosa, cùm madent capilli:
21. Tunc me vel rigidi legant Catones.

VERS. 3. *Plinio*. Vide Lib.VII. Epig.68. *Thalia*. Pag. 187. 330.

4. Non est longa via ad Plinii domum, & post peractam, hoc est, emensam Suburram (vicus erat Romæ celebris, pag. 111. 251.) facile est tramitem altum superare, seu jugum & clivum Esquiliarum. Pag. 359.

6. Transibis prope theatrum, cujus in vertice statua est Orphei tota madida ob pluviam è summo theatro defluentem: & feras videbis lapideas, quas ille suavitate cantûs illectas trahere videtur. Lubricus etiam dici potest Orpheus, sive ejus statua, eò quod croco & odoratis aquis perfunderetur, ut diximus Lib. Spectac. Ep. 3. Scriverius negat positã fuisse in aliquo theatro statuã hanc Orphei, sed aliquod è ligno theatrum, seu solarium instar theatri vult extructum

fuisse in summo domus Plinianę fastigio, in quo theatro hæc statua viseretur, ut & aquila, de qua mox. Affert in hanc sententiam Plinii locum Lib. 35. c. 12 *Dibutades Sicyonius figulus plaster, primus personas, tegularum extremis imbricibus imposuit, &c.*

8. *Avem regis*. Aquilam Jovis ministram. Solebant in ædium sacrarum, ac privatarum interdum, fastigiis aquilę imponi, unde ἀετωμα culmen domûs significat, à voce ἀετὸς, aquila. *Phryga*. Ganimedem, Trois Phrygiæ regis filium. Pag. 34.

10. Non procul aspicies domum tui amici Pedonis (poëtæ præstantis, seu oratoris) cujus in fastigio est aquila, nō tanta illa quidem, quanta est ea quæ in summo ædiū Plinii tecto visitur; quia minor est Pedonis domus Cęlatam dicit, id est, sculptam; fictili quodam ac cælato opere factam: effigies enim istas fastigiis domorū imponi solitas, factas fuisse simplici, at mira cælatura Plinius docet eo, quem suprà laudavi, loco.

12. Sed cave ne Plinii januam alieno tempore, malè petulans ac ebriorum instar, pulses. Thalia ceteris Musis hilarior, vino, & unguentis gaudebat. Pag. 376. notâ 9.

14. *Tetricæ Minervæ*. Studiis severioribus; philosophiæ, vel foro.

15. 16. 17. Dum elaborat orationes recitandas coram Centumviris; (de illis fusè dictum Lib. VI. Epigr. 26.) quas posteri *chartis arpinis*, hoc est, orationibus Tullianis, meritò comparabunt. Arpinum, *Arpino*, Italiæ oppidum, patria Ciceronis.

18. Commodius illum adibis sub noctem: cum cęnabit.

19. *Lyeus*. Bacchus. P 72.

20. *Rosa*. Quâ coronati potabant. *Madent*. Unguentis, quibus crines persundebantur.

21. *Tunc &c.* Inter vina possum Plinio, possum Catonibus placere. *Catones*. Pag. 30. 36.

XX.

Cum amico locus omnis gratus.

1. Ducit ad auriferas quòd me Salo Celtiber oras,
2. Pendula quòd patriæ visere tecta libet,
3. Tu mihi simplicibus, Mani, dilectus ab annis,
4. Et prætextatâ cultus amicitiâ,
5. Tu facis; in terris quo non est alter Iberis
6. Dulcior, & vero dignus amore magis.
7. Tecum ego vel sicci Getula mapalia Pœni,
8. Et poteram Scythicas hospes amare casas.
9. Si tibi mens eadem, si nostri mutua cura est,

10. In quocunque loco Roma duobus erit.

VERS. 1. Quod velim Hispaniam revisere, & Bilbilim quam rigat Salo. Pag. 57. *Celtiber*. Pag 56.

Auriferas. Tagus Hispaniæ fluvius aureas arenas volvere dicebatur. Pag 60. 211.

2. *Pendula*. In edito, & declivi loco sita.

3. *Simplicibus*. Puerilibus.

4. Et à me cultus quando gerebam adhuc prætextam. Erat vestis ornata limbo purpureo: gestabant eam pueri usque ad annum 17. quo virilem togam sumebant.

5. *Tu facis*. Tu unus in causa es: nempe cur redire velim in patriam, &c.

7. Getulia est regio Africæ: *mapalia* sunt casæ rusticorum. *Sicci*. Siticulosa est, ob æstum, Africa.

Pœni. Cartaginienses ita sunt vocati quasi Phœni venerunt enim è Phœnicia, parte olim Syriæ, duce Didone. Pag. 102. 190. 293.

8. *Scythicas*. Scythia, regio fuit Asiæ ad septentrionem longè latéque patens. Eam nunc obtinent Tartari.

10. Perinde vivemus ac si essemus Romæ: nullo in loco Romam desiderabimus. Amor mutuus Romæ desiderium leniet, Romæ instar nobis erit.

XXI.

Liber obscurus.

1. Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus,
2. Et vix Claranus; quid, rogo, Crispe, juvat?
3. Non lectore tuis opus est, sed Apolline, libris:
4. Judice te, major Cinna Marone fuit.
5. Sic tua laudentur: sanè mea carmina, Crispe,
6. Grammaticis placeant, & sine grammaticis.

VERS. 1. 2. Modestus, & Claranus, grammatici fuere celebres. De Modesto agit Suet. lib. de illustribus Grammaticis. Adi Vossium de Historicis lat. c. 20.

3. *Apolline*. Qui tua carmina velut ænigmata explicet.

4. *Cinna*. Scripsit ille novennio toto egregium, at perobscurū poëma, quod Smyrnam inscripsit: hunc Virgilius laudat ecloga nona. Præfers igitur Cinnam Virgilio, quia est obscurior: Virgilius verò apertior & clarior.

5. *Sic*. Propter obscuritatē.

6. *Placeant grammaticis*. Hoc est, nihil habeant mendosum quod arguere meritò grāmatici possint. *Et sine grāmaticis* Hoc est, neque tam ē ita sint obscura, ut egeāt grāmaticis, qui solent obscuros auctorum locos explanare.

XXII.

Bis vivere .

1. Jam numerat placido felix Antonius ævo
2. Quindecies actas Primus Olympiadas;
3. Præteritósque dies, & tutos respicit annos:
4. Nec metuit Lethes jam propioris aquas.
5. Nulla recordanti lux est ingrata, gravísque:
6. Nulla fuit, cujus non meminisse velit.
7. Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
8. Vivere bis, vitâ posse priore frui.

VERS. 1. 2. Antonius Primus jã vixit annos sexaginta. Lib. IX. Ep. 78.

Olympiadas. Pag. 204. 320. 344.

3. *Tutos.* Quasi extra fortunæ aleam positos, cui nihil juris est in præterita.

4. Mortem imminentem non reformidat. *Lethes.* 348.

7. *Ampliat.* Amplificat, duplicat. *Unus dies eruditorum plus patet quàm imperiti longissima ætas.* Senec Ep. 79. quod de viris probis longè certiùs dici potest.

8. *Frui.* Voluptatem ex ea percipiendo. Improbi non fruuntur iis annis, quos in scelere traduxerint: eos enim, si quid sapiunt, nullos fuisse velint.

XXIII.

Vitam longiorem frustra petit.

1. Natales mihi Martiæ Kalendæ,
2. Lux formosior omnibus Kalendis,
3. Quâ mittunt mihi munus & puellæ,
4. Quinquagesima liba, septimámque
5. Vestris addimus hanc focis acerram.
6. His vos (si tamen expedit roganti)
7. Annos addite bis, precor, novenos:
8. Ut nondum nimiâ piger senectâ,
9. Sed vitæ tribus aureis peractis,
10. Lucos Elysiæ petam puellæ.
11. Post hæc tempora, nec diem rogabo.

VERS. 1. &c. O Martiæ Kalendæ, quâ die sum natus, jam vestris aris quinquagies septies placentas ac thura obtuli: his 57. annis addite anno 18. ut tres quasi aureos annorum expleam.

Kalendæ. Pag. 221.

3. *Et puellæ*. Non solùm viri amici mei, ut natali die assolet, mittunt munera; sed etiam feminæ. Erant enim sacræ feminis Martiæ Kalendæ. Pag. 284. notâ 9.

5. *Acerram*. Est vas thuriferum: libum, placentæ est genus. *Vestris focis*. Natalem suum diem solenni sacrificio colebant.

6. *Si expedit*. Rectè; sæpe enim citò mori præstat, quàm diu vivere.

9. *Aureis*. Tres aurei Romani conficiunt denarios 75. Tot igitur annos petit quot sunt denarii in tribus aureis: singuli enim denarios 25. cōtinebant: & hanc sibi quasi auream ætatem postulat. Legit Scriverius: *Tribus areis*, non, *aureis*. Methaphorâ ductâ nimirum à circo, cujus spatium & vacua planities, area vocatur, & cum quo sæpe cursus vitæ humanæ comparatur. Porro autem currus in circo certare, ac aream decurrere soliti, vicies quinquies per unum diem è carceribus emittebantur, Servio teste ad versum 18. Lib. III. Georg. & quemadmodum viginti quinque missus, sive currum emissiones, unam circi aream conficiebant, sic anni 25. una quasi vitæ area sunt. Favet huic explicationi, & eam illustrat Scaliger in suis ad Manilium notis. Simpliciùs locum hunc Brodæus exponit: Tribus areis, inquit, id est, tribus vitę circulis, sive ætatibus, pueritiâ, juventâ, & senectâ: nam decrepitā ętatē sibi non optat.

10. *Elysiæ puellæ*. Proserpinæ, quæ campis, & lucis Elysiis præest. Pag 306.

11. Moriar libens post expletum hoc vitæ tempus, neque illam mihi, vel ad unum diem, prorogari postulabo.

XXIV.

Ignava fortitudo.

1. In matutinâ nuper spectatus arenâ
2. Mucius, imposuit qui sua membra focis;
3. Si patiens, fortísque tibi, durúsque videtur,
4. Abderitanæ pectora plebis habes.
5. Nam cùm dicatur, tunicâ præsente molestâ,
6. Ure manum: plus est dicere, Non facio.

VERS. 1. 2. *&c.* Ille Mucius Scævola, ille gladiator, qui Mucium repræsentabat, cùm spectacula manè nuper ederentur, & manum foculo ardenti imposuit, si tibi fortis & patiens videtur, næ tu valdè stolidus es, & Abderitano populo similis. Abdera civitas Thraciæ, Democriti patria, cujus aër ita erat crassus, cælum adeo grave, ut homines ibi plerumque stupidi, hebetesque

nascerentur. De vero Mucio Scævola habes Ep. 21. Lib I. De isto ficto, 30. Lib. VIII. pag. 391.

5. Qui enim jubetur manum urere & foculo imponere, eâ conditione, ut nisi manum urat, induatur tunica molesta, in eâque vivus comburatur; ille si nolit urere manum, si malit tunicam molestam induere, certè fortior & generosior erit, quàm si manum igni imponeret. Videbat iste gladiator præsentem tunicam molestam sibi imponendam nisi man[um] foco injiceret, injecit, ne indutus molestâ tunicâ, ureretur; ignavus fuit: fortis fuisset, si jussus dexteram urere, dixisset, non faciam, non uram, malo tunicam molestam induere. *Tunica molesta* Erat illa imbuta & contexta musco, pice, resina, & aliis id genus rebus quæ ignem facilè concipiunt. Indutus eâ reus torrebatur lento igne. Vide Lib IV. Ep. 72. pag 230. necnon Juvenalem Satyra I. sub finem, item VIII.

XXV.

Amici mortem deflet.

1. Vare, Parætonias Latiâ modò vite per urbes
2. Nobilis, & centum dux memorande viris:
3. At nunc Ausonio frustra promisse Quirino,
4. Hospita Lagæi littoris umbra jaces!
5. Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
6. Pinguia nec mœstis addere thura rogis:
7. Sed datur æterno victurum carmine nomen.
8. Numquid & hoc, fallax Nile, negare potes?

VERS. 1.2. O Vare, qui centurionis munere nuper in Ægypto functus es.

Parætonias. Ægyptias. Parætonium, urbs Ægypti, *Berton.*

Vite. Vitis seu virgula è sarmento, erat insigne centurionum. Illi centum olim militibus præerant: *centum dux memorande viris.* Postea paucioribus.

3. At nunc licet frustra promissus fueris nobis rediturus Romam, tamen mortuus jaces in Ægypto, terra peregrina & aliena. Quirinus idē est ac Romulus, Romæ conditor. *Lagæi littoris,* Ægypti. Nam Lagus fuit pater Ptolemæi regum Ægyptiorum primi, post Alexandri Magni mortem.

Ausonio. Pag. 8.

4. *Hospita umbra.* Quasi exul & peregrina.

7. Sed per me immortalis tibi gloria & fama datur in meis carminibus.

8. Hoc meum carmen æternum fore, ne ipsa quidem Ægyptus negabit, sed verè

fatebitur, etsi fallax & mentiri solita. Ægyptii mendaces, & perfidi habebantur. Vel: O Ægypte, an quemadmodum potuisti prohibere, ne Romam rediret Varus, ita quoque impedies quominus eum hoc munere & carmine prosequar? Ipsi hoc solatium non negabis, non eripies, etsi reditum & vitam eripueris.

XXVI.

Natalis hominis nunquam nati.

1. Natali, Diodore, tuo conviva senatus
   2. Accubat, & rarus non adhibetur eques;
3. Et tua tricenos largitur sportula nummos.
   4. Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

VERS. 2. *Non rarus*. Frequens, plurimus eques adhibetur convivio.

3. Triginta viritim nummos das clientibus tuis. Vulgò deni tantùm sestertii, sive centum quadrantes pro sportula dabantur. Consule Epig. 51. Lib. I. & 6. Libri III.

4. Nemo te dignum luce putat. Ita Seneca de homine improbo: *Nemo illum unquã natum putavit.* Vel: nemo de tuis natalibus curat, adeo viles, obscuri, fortasse spurii, sunt. Tuam omnes cœnam, tua munera, magni faciunt, te, nihil.

XXVII.

Ad Janum, pro pace.

1. Annorum nitidíque sator pulcherrime mundi,
   2. Publica quem primum vota precésq; vocant,
3. Pervius exiguos habitabas ante penates,
   4. Plurima quà medium Roma terebat iter:
5. Nunc tua Cæsareis cinguntur limina donis,
   6. Et fora tot numeras, Jane, quot ora geris.
7. At tu, sancte pater, tanto pro munere gratus,
   8. Ferrea perpetuâ claustra tuere serâ.

VERS. 1. Janus annorum & mundi sator, id est, pater vocatur, quia Januarius primus est mensium anni: vide Lib. VIII. Ep. 2. & 8. vel, quia Janus idem erat ac tempus, & cælum, à quo omnia procreata censebant.

2. *Pubica &c.* Explicui jam, Lib. VIII. Ep. 8. versu 3.

3. Antea templum habuisti exiguum. Nempe in foro transitorio, quod ita vocabatur, quia ex eo in alia vicina facilis transitus erat. pag. 31. 75.

4. Ac per tuum templum ultro, citróque cives commeabant.

5. *Cæsareis*. Domitiani, qui templum Jani refecit, ac donis ornavit; Nervæ, qui illud amplificavit, &c.

6. In eo templo erant portæ quatuor, quia Jani statua quadrifrons inventa fuerat: & è portis prospiciebantur totidem fora: nimirum Vetus, Julium, Augustum, & Transitorium. Pag. 31. 75.

8. Serva portas tui templi semper clausas: id est: Præsta nobis æternam pacem. Solebant Jani valvæ bello aperiri; pace, claudi Pag. 414.

XXVIII.

Servi dominis feliciores.

1. O temperatæ dulce Formiæ littus!
2. Vos, cùm severi fugit oppidum Martis,
3. Et inquietas fessus exuit curas,
4. Apollinaris omnibus locis præfert.
5. Non ille sanctæ dulce Tibur uxoris,
6. Nec Tusculanos Algidósve secessus,
7. Præneste nec sic, Antiúmve miratur.
8. Non blanda Circe, Dardanísve Cajeta
9. Desiderantur, nec Marica, nec Liris,
10. Nec in Lucrinâ lota Salmacis venâ.
11. Hîc summa leni stringitur Thetis vento,
12. Nec languet æquor; viva sed quies ponti
13. Pictam phaselon adjuvante fert aurâ:
14. Sicut puellæ non amantis æstatem
15. Motâ salubre purpurâ venit frigus.
16. Nec seta longo quærit in mari prædam,
17. Sed à cubili lectulóque jactatam
18. Spectatus alte lineam trahit piscis.
19. Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
20. Ridet procellas tuta de suo mensa.
21. Piscina rhombum pascit, & lupos vernas:
22. Natat ad magistrum delicata muræna.
23. Nomenculator mugilem citat notum,
24. Et adesse jussi prodeunt senes mulli.
25. Frui sed istis quando Roma permittis?
26. Quot Formianos imputat dies annus

27. Negotiosis rebus urbis hærenti?
28. O janitores, villicíque felices!
29. Dominis parantur ista: serviunt vobis.

Vers. 1. &c. O Formiæ temperatæ, dulce littus, id est, quarum littus est amœnum, & jucundum ad rusticationem; vos Apollinaris, ubi *Martis oppidum*, id est, Romam (pag 413) fugit, locis omnibus præfert. Formiæ, vox pluralis numeri, Latii oppidum fuit, Læstrigonum olim sedes, inter Cajetam, & Minturnas, à Saracenis excisum. Est in ejus loco pagus *Mola* nuncupatus.

5. Non ille ita miratur & amat Tiburtinos colles, patriam castæ suæ uxoris. Formias Tiburi præfert. *Tibur.* Pag 38. 213. 216. *Tusculanos* Pag 338. Algidum, mons est prope Romam, Dianæ olim sacere ubi aura frigidior & salubrior. In hoc monte est nemus, Algidum quoque dictum, nunc *Selva dell'Aglio*: & oppidum ejusdem etiam nominis; quod vocatur hodie *Rocca di Papa*.

16. *Præneste*. Pag. 220.

Antium. Pag. 233. Cùm versatur Apollinaris in sua villa Formiana, non requirit, non desiderat, amœnos secessus qui sunt prope oppidum Circæum, (pag. 234.) aut prope Cajetam Dardanidem, id est, conditam ab Ænea & Trojanis (Pag 234.)

9. *Marica*. Fauni conjux fuit: hujus templum erat ad ripam Liris fluvii, qui nunc dicitur Italiæ *Carigliano*.

10. Nec Baïani fontes. Eos hîc vocat *Salmacida lotam in Lucrinâ venâ*, id est, in lacu Lucrino, qui non procul Baiis abest. Pag. 67. Salmacis enim fons fuit in Caria, fabulis inclytus, cujus aqua effeminare hominum animos & corpora jactabatur: huic aptè comparat Baïanos fontes, suis deliciis & Romanorum luxu nobiles.

11. Hic leni ventorum flamine mulcetur aquæ superficies, & placidum æquor.

Thetis. Pelagi Dea: pro mari ponitur.

12. *Viva quies ponti*. Non languidæ & stagnantis aquę, sed fluctuantis leniter grata tranquillitas.

13. *Phaselon*. Phaselus est cymba exigua.

14. 15. Aura propellens phaselum, & quietem illam pelagi velut animans, similis est ventulo, quem puella, calorem æstivum temperans, facit, motâ veste purpureâ, & ante frontem ventilatâ.

18. *Trahit*. Ut escam hamo insertam voret. *Setam*. Lineam piscatoriam. *Altè spectatus*. Visus è superiore loco. Vel; in aqua pellucida, licèt alta & profunda, facilè apparens.

19. 20. Si quando mare ventis agitatur, nec piscari licet. Æolus præest ventis, qui turbant mare.

Nereus. Deorum marino-

rum antiquissimus. Mensa de suo tuta, id est, de piscibus qui domi servantur in piscinis & vivariis, procellas ridet, non est sollicita utrum mare sit procellosum necne; paratas dapes ac tutas habet. Rhombi, lupi, murenæ, mugiles, mulli, piscium sunt nomina, de quibus sparsim ante dictum.

21. *Vernas* Domi natos 52.

23. *Nomenculator*, sive Nomenclator, is est qui appellat nomina, eratque certorum apud Romanos servorum nomen & munus, qui dominis suis civium nomina, ut quisque occurrebat, ac salutandus erat, sugererent. Porrò piscibus quibusdam insignioribus, quos alerent domi, nomina imponebat: & vocati sic pisces, prodibant, séque sistebant.

26. Quàm pauci dies Formiani numerantur, & tanquam candidi, & felices ponuntur in beneficii loco, ab Apollinare aut alio urbanis negotiis affixo? Pauci certè: illæ omnes deliciæ in servorum villicorum gratiam videntur esse comparatæ! *Imputat* Pag. 147. notâ 3. 228. 250 notâ 13. 283.

XXIX.

Ἀνθρωποφάγος.

1. Addixti servum nummis here mille ducentis,
2. Ut bene cœnares, Calliodore, semel;
3. Nec bene cœnasti: mullus tibi quatuor emptus
4. Librarum, cœnæ pompa capútque fuit.
5. Exclamare libet; non est hic, improbe, non est
6. Piscis, homo est: hominem, Calliodore, voras.

VERS. 1. *Addixti*. Pro, addixisti, id est, dedisti, vendidisti. Propriè dicitur aliqua res addici, cùm in auctione traditur pluris licitāti. Nummi sestertii mille & ducenti conficiunt libras Turonicas 120. *Here*. Heri Pag 52.

2. Ut conficeres pecuniam, quam in cœnam oppiparam impenderes.

3. 4 Tamen magnificè, & lautè non cœnasti, siquidem primarium & palmarium cœnæ tuę ferculum, fuit unus tantùm mullus, librarum quatuor.

Mullus. Piscis: *un barbone*.

6. *Homo est*. Quia hominis pretiū est: vitâ servi constitit.

XXX.

Imago viri probi.

1. Hæc mihi quæ colitur violis pictura, rosísque,
2. Quos referat vultus, Cæciliane, rogas?

3. Talis erat Marcus mediis Antonius annis
4. Primus: in hoc juvenem se videt ore senex.
5. Ars utinã mores, animúmque effingere posset!
6. Pulchrior in terris nulla tabella foret.

VERS. 3. De illo M. Antonio Primo vide pag. 475. & Ep. 22. hujus libri. *Mediis annis*. Florenti ætate.

XXXI.

Vita culpanda: personis parcendum.

1. Simplicior priscis, Munati Galle, Sabinis,
2. Cecropium superas qui bonitate senem:
3. Sic tibi consoceri claros retinere Penates
4. Perpetuâ natæ det face casta Venus:
5. Ut tu, si viridi tinctos ærugine versus
6 Forte malus livor dixerit esse meos,
7. Ut facis, à nobis abigas: nec scribere quemquã
8. Talia contendas carmina, qui legitur.
9. Hunc servare modũm nostri novere libelli;
10. Parcere personis, dicere de vitiis.

VERS. 1. *Sabinis*. Fuerunt in media Italia versùs mare Adriaticum: viri antiquæ probitatis & simplicitatis laude præstantes.

2. *Senem Cecropium*. Socratem, qui Apollinis oraculo vir optimus est judicatus.

Cecropium. Pag. 49. 235.

3 4. Sic tibi det, faxit Venus, perpetuâ face, id est, perpetuo matrimonio (Pag. 400. tuæ natæ, ut retineas, & habites Penates, domum, tui consoceri. Consoceri dicuntur illi, quorum alter filium suum alterius filiæ dat in matrimonium. Æternum sit, absque divortio & repudio, matrimonium tuæ filiæ cum filio tui consoceri; & ita in eadem domo cum eo conjunctissimus semper vivas.

5. *Ut tu &c.* Istud *ut* respondet particulæ *sic*, positæ in disticho superiori. Ita opto te in consoceri ædibus semper esse, ut tu velim abigas, eâ conditione ut abigas &c. *Ærugine*. Est tabes æris; quemadmodum rubigo, ferri: hæc rubra: illa viridis: utraque æs aut ferrum corrodit. Pro invidia interdum metaphoricè usurpatur, quâ invidus ar-roditur & conficitur. In hoc loco significat maledicentiam & obtrectationem, quæ est invidiæ partus.

7. *Abigas*. Meos esse neges: expungas è meis libris.

8. *Qui legitur*. Quemquam qui probetur, qui multos habeat lectores.

XXXII.

Patroni & clientes à Trajano servati.

1. Dî tibi dent quicquid, Cæsar Trajane, mereris:
2. Et rata perpetuò, quę tribuêre, velint:
3. Qui sua restituis spoliato jura patrono:
4. Libertis exul non erit ille suis.
5. Dignus es, ut possis totum servare clientem,
6. Et (liceat tantùm vera probare) potes.

Vers. 2. *Rata.* Faxint ut quæ tibi sunt largiti beneficia, ea sint perpetua. Constantem tibi felicitatem largiantur.

3. *Jura.* Poterat patronus sive dominus, à libertis suis clientibus (liberti omnes erant clientes, licèt non omnes clientes liberti forent) certam in rebus quibusdam operam exigere; alimenta, si egeret, bonorum semissem, id est, dimidiam partem, cùm testamentum conderent; denique revocare illos poterat in servitutem, si in officio & fide non manerēt. Hoc jure (quod Trajanus restituit) patronos nos Domitianus spoliaverat, volveratque ut libertini, hoc est libertorum filii, in quos idem atque in libertos jus erat, pares essent militibus, qui hoc jure soluti erant.

4. Non erit deinceps patronus libertis suis pro exule, non tractabitur ab iis ut exul; non spoliabitur bonorum semisse. Exulibus nullum jus erat gaudendi testamento, aut bonis defunctorum fruendi. Exules etiam & proscripti carebant omni civium jure. Talis esse patronus videbatur, suo privatus jure.

5. Dignus es qui omnes vicissim clientes serves, & ab omni patronorum vindices injuria: hoc tuâ magnificentiâ & bonitate dignum.

6. Omnino id facies, si modò clientes justa probabunt illa esse, quæ à patronis petent: aut verè se læsos ab iis fuisse ostendent.

XXXIII.

Laus Sulpitiæ poëtriæ.

1. Omnes Sulpitiam legant puellæ,
2. Uni quæ cupiunt viro placere.
3. Omnes Sulpitiam legant mariti,
4. Uni qui cupiunt placere nuptæ.
5. Non hæc Colchidos asserit furorem,
6. Diri prandia nec refert Thyestæ?

7. Scyllam, Byblida, nec fuiſſe credit:
8. Sed caſtos docet & pios amores,
9. Luſus delicias, facetiáſque.
10. Cujus carmina qui bene æſtimarit,
11. Nullam dixerit eſſe nequiorem,
12. Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.
13. Tales Ægeriæ jocus fuiſſe.
14. Udo crediderim Numæ ſub antro.
15. Hâc condiſcipulâ vel hac magiſtrâ
16. Eſſes doctior & pudica, Sappho.
17. Sed tecum pariter ſimúlque viſam
18. Durus Sulpitiam Phaon amaret;
19. Fruſtra: námque ea nec Tonantis uxor,
20. Nec Bacchi, nec Apollinis puella
21. Erepto ſibi viveret Caleno.

VERS. 1. *Sulpitiam.* Matrona fuit è nobiliſſima Sulpitiorum familia, & eodem quo Martialis, ævo floruit. Poëma ſcripſit, præter alia, egregium, de amore conjugali. Hinc ait vates eam eſſe legendam illis puellis quæ uni viro ſervare fidem, quæ caſtæ conjuges eſſe velint.

5. 6. Non deſcribit Sulpicia Medeæ ſcelera, quæ filios trucidavit, & c. nec Thyeſtæ dapes. Pag. 164. 269. *Colchidis.* Pag. 24. *Aſſerit.* Tuetur ac defendit, laudando comprobat.

7. Imo ne credit quidem unqnam extitiſſe Scyllam: (pag. 342.) aut Byblidem. Hæc in fontem converſa fuiſſe fingitur à poëtis. Ovid. IX. Metamorph.

11. *Nequiorem.* Feſtiviorem, jocoſiorem.

13. *Ægeriæ.* Numa ſecundus Romanorum rex ſimulabat ſe ab illa Dea doceri & accipere leges quas Romanis imponebat, & cum ipſa colloqui in quodam antro prope Ariciam. Vide Ep. 32 lib. VI.

16. *Sappho.* Pag. 357.

18. *Phaon.* Phaonem amabat Sappho, nec ab eo redamari poterat: Phaon tamen, inquit Noſter, Sulpitiam diligeret æquè ac tu, ſimul atque ipſam vidiſſet, optarétque ſibi conjugem tam caſtam: ſed fruſtra; nec enim erepto ſibi viro ſuo Caleno, vellet eſſe puella, id eſt, uxor, pellex, ipſius Jovis, Apollinis, aut Bacchi.

XXXIV.

Vinum peſſimum.

1. Improba Maſſiliæ quicquid fumaria cogunt,

2. Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus:
3. A te, Munna, venit: miſeris tu mittis amicis
4. Per freta, per longas toxica ſæva vias.
5. Nec facilis pretio, ſed quo contenta Falerni
6. Teſta ſit, aut cellis Setia cara ſuis.
7. Non venias quare tam longo tempore Romã,
8. Hæc puto cauſa tibi eſt, ne tua vina bibas.

VERS. 1. 2. Quidquid vini in horreis Maſſiliæ ſervatur, & fumo cogitur; id eſt, penſatur, miteſcit ac ſeneſcit. Vel *cogunt*, id eſt, continent, ſtipant.

Fumaria. Sunt apothecæ, ubi vinum ætatem, id eſt, maturitatem quandam & properatam vetuſtatem à fumo & igne accipit. *Improba* vocantur, quia illla vina fumo excocta, parum ſalubria ſunt. Maſſilia, *Marſeglia*, eſt urbs Galliæ Narbonenſis, ad mare Mediterraneum, portu ampliſſimo.

4. *Toxica*. Venena: vinum peſtiferum. Pag. 280.

5. 6. Nec vina iſta Maſſilitana vili pretio vendis, ſed tanto, quanto ſi venderetur amphora vini Falerni, aut Setini, ſatis caro vendita putaretur.

Falerni Pag. 41. 123.

Setia. Pag. 220.

Cellis. Apothecis vinariis.

XXXV.

In Hiſpaniam profecturus.

1. Juris & æquarum cultor ſanctiſſime legum,
2. Veridico Latium qui regis ore forum,
3. Municipi, Materne, tuo veteríque ſodali,
4. Gallaïcum mandas ſi quid ad Oceanum.
5. An Laurentino turpes in littore ranas,
6. Et ſatiùs tenues ducere credis acos?
7. Ad ſua captivũ quàm ſaxa remittere mullum,
8. Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?
9. Et fatuam ſummâ cœnare pelorida menſâ,
10. Quóſque tegit lèvi cortice concha brevis:
11. Oſtrea Bajanis quàm non liventia teſtis,
12. Quæ domino pueri non prohibente vorent?
13. Hic olidam clamoſus ages in retia vulpem,
14. Mordebítque tuos ſordida præda canes:
15. Illic piſcoſo modò vix educta profundò
16. Impedient lepores humida lina meos.

17. Dum loquor, ecce, redit sportâ piscator inani:
18. Venator captâ marte superbus adest.
19. Omnis ab urbano venit ad mare cœna macello.
20. Callaïcum mandas numquid ad Oceanum?

VERS. 2. *Qui regis &c.* Dum jus respondes. Erat insignis jurisperitus. *Municipi.* Pag. 220. Mihi, qui ex eodem sum ortus ac tu, municipio; nempe Bilbili.

4. Si quid habes quod in Hispania curatũ velis dicito. *Callaicum.* Pag. 202.

5. 6. 7. 8. An præstat ranas & acos prope Romã in Laurentino littore piscari, (acus est piscis vilissimus) quàm ingentes mullos in Hispania capere (pisces eximios; supra, Ep. 29.) qui cùm sunt capti & captivi, remittuntur tamen ad litorea saxa unde capti sunt, si videantur esse minores tribus libris, nisi sint trilibres.

Ducere. Trahere lineâ piscatoriâ.

9. *Fatuam.* Insulsam. *Summa.* Extrema, post alias dapes. *Pelorida.* Peloris est è cancrorum genere, seu ostreorum; vilis quoque pisciculus. Pag. 290.

10. Et ostrea parva, seu pisciculos; qui concha, tanquam cortice, teguntur.

11. 12. Num præstat Romę cœnare peloridas &c. quàm in Hispania cœnare ostrea non liventia, id est, non inviden-tia, nihil cedentia, Bajanis ostreis, quæ optima: quorum tamen in Hispania tanta copia est, ut servi & mancipia illis ad satietatem, annuentibus dominis, vesci possint. *Bajanis.* pag. 67. 213.

13. *Hic &c.* Romæ, si venari voles, vulpem aliquam fortè capies, idque magno cum clamore & sudore. *Olidam.* Pag. 185. notâ 10.

15. *Illic &c.* In Hispania tendam retia, in quibus paulò ante piscatus fuerim, quæ recens ex aqua educta sint, in iisque lepores pulcherrimi confestim capientur.

17. Ecce, dum hæc scribo, fidem illis facit iste piscator, qui sportâ (est vas vimineũ) vacuâ redit; adeo vacui sunt & steriles Italiæ fluvii: & venator, qui captam martem reportat, ac tam exigua præda superbus est. Martes, martis, *una martora*, est mustelæ genus, de quo Plin. Lib. 39. c. 4. Legunt nonnulli *mele.* Meles animal est mordax, & altibus infestum, *une foüine.*

19. Ipsum Italiæ mare adeo sterile est, ut pisces ab ipsa urbe Roma veniant ac deportandi sint ad naves, ad urbes maritimas, si quis in iis cœnare pisces velit. Vides quàm jure Oceanum Callaïcum repetam; tu si quid curatum istihic à me velis, significa. Cùm discedentes aliquem, salutarent, istis vulgò

vocibus utebantur, *Numquid vis? numquid rogas?*

XXXVI.

Fortunati conjugis epitaphium.

1. O molles tibi quindecim, Calene,
2. Quos cum Sulpitia tua jugales
3. Indulsit Deus & peregit annos!
4. Vixisti tribus, ô Calene, lustris.
5. Ætas hæc tibi tota computatur;
6. Et solos numeras dies mariti.
7. Ex illis tibi si diu rogatam
8. Lucem redderet Atropos vel unam,
9. Malles quàm Pyliam quater senectam.

VERS. 1. *Calene.* Fuit Sulpitiæ vir, de qua suprà, Ep. 33.
 2. *Jugales.* Conjugales. Quibus in eodem cum Sulpitia jugo, seu conjugio fuisti. Matrimonium jugum vocatur, quia jugum & grave est, & à duobus fertur, eosque ex æquo alligat, oneratque.
 3. *Peregit.* Copiam transigendi dedit: peractos & plenos concessit.
 4. *Lustris.* Pag. 88. 181.
 5. Omne illud spatium tẽporis putas bene transactum; in vitæ rationibus veluti ponis. Lege supra Ep. 22. & 28. versu 26.
 6. Solos illos numeras dies candidos, fortunatos arbitraris, quibus Sulpitiæ maritus fuisti. Lib. VIII. Epig. 45. notâ 2.
 7. 8. 9 Si unum ex illis diẽ, post multas ac diuturnas preces, à Parca Atropo, exorare posses, illum anteponeres Nestoris senectuti, qui tres ætates confecisse dicitur. pag. 271. Pylius vocatur, quia rex Pyli erat, in Græcia. *Atropos.* 210.

XXXVII.

Anus annosa.

1. Consule te Bruto quid juras, Lesbia natam?
 2. Mentiris, nata es, Lesbia rege Numa.
3. Sic quoq; mentiris, namq;, ut tua secula narrãt,
 4. Ficta Prometheo diceris esse luto.

VERS. 1. *Bruto.* Primus, post exactos reges, consul Romanus fuit anno U. C. 245. Numa rex secũdus Rom. prior Bruto annis ferè ducentis.
 3. *Ut tua &c.* Ut est hæc tua ætas, & senectus, quæ

multa sæcula præ se fert.

4. Prima es omnium feminarum; illa ipsa, quam è luto finxit Prometheus. pag 9.

XXXVIII.

Divortium utile.

1. Mense novo Jani veterem, Proculeja, maritum
2. Deseris; atque jubes res sibi habere suas.
3. Quid rogo, quid factum est? subitique causa doloris?
4. Nil mihi respondes, dicam ego: pretor erat.
5. Constatura fuit Megalensis purpura centum
6. Millibus, ut nimiùm munera parca dares:
7. Et populare sacrum bis millia dena tulisset.
8. Discidium non est hoc, proculeja; lucrum est.

VERS. 1. Mense quolibet Januario, initio cujusque anni, repudias maritum.

2. Erant hæc divortii concepta verba, quæ conjux conjugem repudians apud prætorem dicebat: *Res tibi tuas habe.* Id est, sarcinas collige, facesse.

4. *Prætor erat*. Ea causa fuit mariti deserendi, quòd prætor esset; quo in magistratu sumptus magni erant faciendi, quos ille facere non poterat, nisi uxor nummos de suo daret.

5. 6. Constitisset centum millibus sestertiûm, (id est, libris Francicis 10000.) vestis purpurea, quam, utpote prætor, gestare debebat in lidis Megalensibus. In honorem magnæ Deorum matris, sive Cybeles celebrabantur isti ludi pridie Non. April. usque ad quintum Idus. Et munera quædam populo tunc distribui solebant à prætore. Cybele, Mater μεγάλη, id est, magna, dicebatur: unde vox Megalens is facta. Illos ludos celebrabant prætores, aliique magistratus, purpurati, in toga & prætexta, ceteroque ornatu exquisito: unde purpura Megalensis in proverbium abiit.

7. *Populare sacrum*. Sacrificium pro populo peragi solitum in Megalensibus *bis dena*, seu viginti millia sestertiorum (sunt libræ Francicæ 2000.) *tulisset*. Abstulisset. Constitisset 20. millibus nummûm.

8. Divortium hoc appellandum non est, sed lucrum.

XXXIX.

Ager fœcundus.

1. Septima jam, Phileros, tibi cõditur uxor in agro.
2. Plus nulli, Phileros, quàm tibi, reddit ager.

Vers. 2. *Plus &c.* Quia tibi singulæ dotem opesque uxores in eo sepultæ amplam reliquerunt.

XL.

Sibi amicus.

1. Quinte Caledonios Ovidi visure Britannos,
2. Et viridem Tethyn, Oceanúmque patrem;
3. Ergo numæ colles, & Nomentana relinques
4. Otia? nec retinet rúsque focúsque senem?
5. Gaudia tu differs: at non & stamina differt
6. Atropos; atque omnis scribitur hora tibi.
7. Præstiteris caro (quis non hoc laudet?) amico,
8. Ut potior vitâ sit tibi sancta fides:
9. Sed reddare tuis tandem mansure Sabinis,
10. Téque tuas numeres inter amicitias.

Vers 2. *Ovidi.* De illo vide Lib. VII. Ep 38 Cæsonium exulantem voluntarius comes in Britanniam est secutus. P. 345. *Caledonios.* P. 9.
3. *Colles Numæ.* Romam. Numa rex Romanorum secundus. *Nomentana.* P. 94.
4. *Otia.* Villam in qua otiaris.
5. *Stamina.* Fila: colum. Pag. 224.
6. *Atropos.* Pag. 210. 224. *Scribitur.* In tuis rationibus veluti perscribitur.
7. 8. Esto sanè, concedo tibi ut in gratiam amici tui Cæsonii, fidem & amicitiam vitâ ipsâ ducas potiorem: ut perire malis quã eũ deserere.
9. 10. Sed velim tamen ut redeas in Italiam, & villam tuam Sabinam: ac te ipsum inter tuos amicos numeres. Non te ipse deseras, qui aliis deesse non vis.

XLI.

Lector fastidiosus.

1. Si quid lene mei dicunt & dulce libelli,
2. Si quid honorificum pagina blanda sonat:
3. Hoc tu pingue putas, & costam rodere mavis,
4. Ilia Laurentis cùm tibi demus apri.
5. Vaticana bibas, si delectaris aceto:
6. Non facit ad stomachum nostra lagena tuũ.

Vers. 3. *Pingue.* Rude, inelegans. *Costam rodere.* Ossa rodere, in quibus nihil carnis succique sit, mavis; cùm apri eximii ilia, intestina mollia, & bene condita,

tibi apponamus. Præfers carmina maledica & aspera, nostris dulcibus & innoxiis.

4. *Laurentis*. Libro IX. Epig. 35.

5. *Vaticana*. Vina pessima.

XLII.

Laudanda negligentia.

1. Omnia vis bellè, Matho, dicere: dic aliquando
2. Et bene: dic neutrum: dic aliquando malè.

VERS. 1. *Bellè*. Eleganter, ingeniosè, acutè.

2. *Bene*. Mediocriter, utcumque. *Malè*. Negligenter, omissis pigmentis & oratorio fuco Pag. 366.

XLIII.

Vita felix.

1. Vitam quæ faciunt beatiorem,
2. Jucundissime Martialis, hæc sunt:
3. Res non parta labore, sed relicta;
4. Non ingratus ager; focus perennis;
5. Lis nunquam; toga rara; mens quietâ,
6. Vires ingenuæ; salubre corpus;
7. Prudens simplicitas; pares amici;
8. Convictus facilis; sine arte mensa;
9. Nox non ebria, sed soluta curis;
10. Non tristis torus, & tamen pudicus:
11. Somnus qui faciat breves tenebras;
12. Quod sis, esse velis, nihilque malis:
13. Summum nec metuas diem, nec optes.

VERS. 2. *Martialis*. Alloquitur amicum cognominem. Pag. 218.

3. *Res*. Opes, fortunæ. *Relicta*. Patrimonio, testamento. Propriè dicitur hereditas relinqui.

5. *Toga rara*: Rara urbana officia, salutationes, obsequia, &c. ad quæ obeunda togis utebantur, ut veste honestiori.

10. *Torus*. Conjugium.

11. Somnus lenis & arctus. adeo ut nox brevis appareat.

12. Tuâ sorte sis contentus.

13. *Summum diem*. Mortē. Eam qui metuit, anxius est, dū spoliari bonis, quibus frui-tur, timet: qui eādem optat, id vitę presētis odio, vel fastidio facit, quod ipsum est miserū.

XLIV.

Frugale convivium.

1. Nunciat octavam Phariæ ſua turba juvencæ,
2. Atque pilata redit jámque ſubítque cohors.
3. Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
4. Halat, & immodico ſexta Nerone calet.
5. Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?
6. Septem ſigma capit: ſex ſumus; adde Lupum.
7. Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
8. Attulit, & varias quas habet hortus opes.
9. In quibus eſt lactuca ſedens, & ſectile porrum:
10. Nec deeſt ructatris mētha, nec herba ſalax.
11. Secta coronabunt rutatos ova lacertos;
12. Et madidum thynni de ſale ſumen erit.
13. Parvus in his unâ ponetur cœnula menſâ
14. Hœdus, inhumani raptus ab ore lupi.
15. Et quæ non egeant ferro ſtructoris ofellæ,
16. Et faba fabrorum, prototomíque rudes.
17. Pullus ad hæc cœniſq; tribus jā perna ſuperſtes
18. Addetur: ſaturis mitia poma dabo.
19. De Nomentanâ vinum ſine fæce lagenâ,
20. Quæ, bis Frontino conſule, plena fuit.
21. Accedent ſine felle joci, nec mane timenda
22. Libertas: & nil quod tacuiſſe velis.
23. De Praſino cōviva meus Venetóque loquetur;
24. Nec facient quemquā pocula noſtra reum.

VERS. 1. Iſidis ſacerdotes ſacris abſolutis pulſant tintinnabulum de more, ac horā eſſe octavam, id eſt, ſecundam poſt meridiē, admonent. Octavâ horâ exercebant Romani corpora. P 186. *Juvencæ* Pag. 109. *Phariæ*. P. 83.

2. *Pilata*. Raſa: calva, pilis vulſis è capite. *Redit*. Sacerdotes Iſidis poſtquam ejus templum aperuerant manè, totā urbem circumcurſabant, fingentes ſe quærere filium Iſidis, ab ea olim amiſſum, quàm ceremoniam, in Ægypto ſolennem, Romę repręſentabant. Mox ad templum redibant, & ſacris quibuſdam peractis, templum claudebāt. Sunt qui legant: *Et pilata redit &c.* explicántque de militum prætorianorum cohorte pilis, id eſt, brevibus jaculis

armata, quæ peractis excubiis rediret in prætoriana castra, dum subiret altera cohors, illius vices exceptura. *Jamque* ponitur pro *jam*, ut dixi pag. 457.

3. Hâc horâ octavâ thermæ sunt temperatæ, & tepidæ, quæ, horâ septimâ, plus nimio adhuc calidę sunt; calidiores etiã, sexta. *Prior hora*. Septima, quę octavã pręcedit.

4. *Immodico Nerone*. Immodico calore, quo æstuant thermæ Neronianæ. P.341.

5. O amici, num tandem venitis? Ecquid ad cœnam properatis?

6. *Sigma*. Lectus erat discubitorius, factus in morẽ literæ grecę sigma, quę, ut prisco more scribebatur, accedebat ad similitudinem literę latinæ *c*. Itaque lectus ille hemicyclum, id est, semicirculũ, imitabatur. Septem convivas sigma capiet; estis jam quinque, nẽpe Stella, Nepos, Canius, Cerealis & Flaccus: sextus ego sũ; addatur Lupus (nomẽ est viri) septimus erit.

7. Malvæ solvunt alvum ac lubricant.

9. *Sedens*. Sessilis, capitata. Porrum aliud sectivum, aliud capitatum. P.165.

10. *Ructatrix*. Quæ ructus ciet. *Salax* Eruca, quæ libidinem proritare dicitur.

11. *Rutatos*. Rutâ condîtos. In orbem igitur composita ova dura & secta, patinæ oras ambient &c.

Lacertos. Pag.360.

12. *Sumen*. Mamillæ sunt porcinæ. Pag.121. *Madidum thynni sale*. Conditum garo, seu muria confecta est ilibus thynnorum. Pag.321.

13. Inter illas dapes, unà & eadem in mensa, ponetur hœdus. Legitur etiam, *Gustus in his*: *&c*. quasi dicat. Priora illa, erunt leviora ineuntis cœnæ fercula: sequetur cœnæ caput, hædus &c. Quid sit *gustus* vide l.11.ep.17.

15. *Structoris*. Structor dividebat carnes, &c. Vide Juvenalem Sat.xj.

Ofellæ. Sunt carnium particulæ assatæ in craticula, vel in olla elixæ.

16. *Et faba &c*. Nempe cibus fabrorum, & deliciæ. Vel, faba certo modo condîta, qualem fabri adamant.

Prototomi. Brasicarum cymæ, cauliculi delicatiores, primo vere decisi, Italis *broccoli*: πρωτότομοι; πρῶτος. *primus*, τέμνω, *seco*.

17. *Perna*. Suilla coxa.

19. *Nomentana*. Pag 89.

20. Quæ prima omnium lagenarum impleta est vino, cùm Frontinus iterum consul fuit. Ille Martialis ævo floruit, ac librum de Strategematis scripsit.

21. *Mane timenda*. Postridie, insequenti mane. Domitiani ævo fiebat sæpè, ut quę in cõviviis dicta erãt liberius, ad Imperatorẽ deferrentur, & rei fierent mane qui simul pridiano cõvivio indulserant.

23. *De Prasino &c*. Confabulabimur de aliquo aurigâ factionis Prasinæ, vel Venetæ. Vide Lib.VI. Ep 31.

XLV.

Vina plumbea, aureum vas.

1. Cùm potes amethystinos trientes,
2. Et nigro madeas Opimiano:
3. Propinas modò conditum Sabinum:
4. Et dicis mihi, Cotta, Vis in auro?
5. Quisquam plumbea vina vult in auro?

Vers. 1. *Amethystinos trientes*. Calices ornatos lapide amethysto. Is ebrietatem impedire putabatur, unde illi nomen, ab α privante nimirum & μεθύω ebrius sū De triētibus dictum est p.46.
2. *Opimiano*. Subaudi, *vino*. Pag.47.
3. *Modo conditum*. Recéns, nuperrimè, in amphoras fusū.
Sabinum. Deterrimum: natum in Sabinorum regione, posita ad mare Adriaticum è regione Latii.
4. *Vis*. Subaudi, bibere. *In auro*. poculis aureis.
5. *Plumbea*. Pessima Pag. 89. notâ 15.

XLVI.

In mortem aurigæ.

1. Frangat Idumæas tristis Victoria palmas:
2. Plange Favor sævâ pectora nuda manu.
3. Mutet Honor cultus; & iniquis munera flammis
4. Mitte coronatas, Gloria mœsta, comas.
5. Heu facinus! primâ fraudatus, Scorpe, juventâ
6. Occidis; & nigros tam citò jungis equos.
7. Curribus illa tuis semper properata, brevísque,
8. Cur fuit & vitæ tam prope meta tuæ?

Vers 1. *Idumeas*. P.103.
2. *Plange*. Tunde, percute.
3. *Cultus*. Vestes: pullas v.g. pro candidis induat.
Et iniquis &c. Gloria tondeat capillos, (id in luctu fieri solebat) & eos in ignem projiciat, cum laureis suis coronis.
6. *Nigros*. Nempe iturus ad Plutonē. Omnia inferis nigra.
7. 8. Qui metam in circo tam properè, tam breviter, attingebas; cur vitæ metam, id est mortem, tam festinanter attigisti?

XLVII.

Mors decepta.

1. Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria circi,
2. Plausus Roma tui, deliciæque breves:
3. Invida quem Lachesis raptum trieteride nonâ,
4. Dum numerat palmas, credidit esse senem.

VERS. 1. *Ille ego sum &c.* Videtur carmen hoc epitaphii loco positum fuisse. *Circi.* Pag. 15. 311. 3. *Lachesis.* Pag. 210. 214. *Trieteride nonâ.* Anno ætatis 27. Vide Pag, 298. 4. *Palmas.* Quas in circo sum adeptus. Lege p. 222.

XLVIII.

Laus vitæ rusticæ.

1. Sidera jam Tyrius Phryxæi respicit agni
2. Taurus, & alternum Castora fugit hiems.
3. Ridet ager, vestitur humus, vestitur & arbos:
4. Ismarium pellex Attica plorat Ityn.
5. Quos, Faustine, dies, qualem tibi Roma Ravennam
6. Abstulit! ô soles! ô tunicata quies!
7. O nemus, ô fontes, solidúmque madentis arenæ
8. Littus, & æquoreis splendidus Anxur aquis!
9. Et non unius spectator lectulus undæ,
10. Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris.
11. Sed neq; Marcelli, Pompejanúmque, nec illic
12. Sũt triplices thermę, nec fora juncta quater:
13. Nec Capitolini summum penetrale Tonantis,
14. Quæque nitent cælo proxima templa suo.
15. Dicere te lassum quoties ego credo Quirino:
16. Quę tua sunt, tibi habe: quę mea, redde mihi.

VERS. 1. Jam signum Tauri oritur, & Arietis sidus antea exortum respicit. Aries primum est Zodiaci signum, & initium anni astronomici, ac veris: hunc proximè consequitur Taurus; quem Tyrium appellat, quia fabulis proditum est, eum in sidera relatum fuisse, postquam Europam Agenoris, qui Tyrum condidit, filiam per mare in Cretam vexisset. Aries verò cur Phryxæus vocetur, explicui pag. 286. Oritur ille die 21. Martiis: Taurus

Taurus 21. Aprilis: Gemini 21. Maii. Ita vernos tres menses complectitur ac describit hoc disticho.

2. *Alternum &c* Jam Maius mensis instat, quo Geminos, signum cæleste in Zodiaco tertium, sol ingreditur, & hiems omnino abscedit. Sűt autem illi Gemini, Castor & Pollux, alternis viverè & mori dicti, ut explicatum Ep. 38. Lib V. & 21. Lib. VIII.

4. *Pellex Attica* Philomela. Pandionis enim Atheniensium regis erat filia. Pellex dicitur, nempe Terei, à quo temerata est.

Ityn. Filium sororis suæ Procnes, quem ipsa Procne, illatam sorori suæ Philomelæ injuriam non ferens, sectum in frusta & elixum, Tereo marito suo epulandum apposuit. Pag. 276.

Ismarium. Thracium, quia Tereus ejus pater, Thracię rex erat, in qua mons Ismarus.

5. Quàm candidis & amœnis diebus caruisti, quibus Ravennæ, (Pag. 168.) in tua villa frui poteras, & quos tibi Roma, dű te occupatum tenet, malè invidit & abstulit!

Tunicata quies. Libera à negotiorum tumultu, ambitione, &c. Populus, Romæ; cives in municipiis, rustici in pagis, erant ferè tunicati.

7. 8. *Solidum littus*. Non molle & paludosum, sed arena duriore, licèt madida, firmum & stipatum.

Anxur. Pag. 234.

9. 10. O rem suavem, cum è suo lectulo potest aliquis mare, & circumfusa flumina contemplari, ut Anxure licet. *Non unius*. Non tantùm fluvialis, sed etiam marinæ.

11. Atqui nő est illic theatrum Marcelli, & Pompeii. Augustus in honorem Marcelli, filii Octaviæ sororis suæ theatrum extruxit inter Capitolium & Tiberim: *Pompejanum*. Pag. 288.

12. *Thermæ*. Pag. 5. *Triplices* Triplici contignatione ædificatæ: vel, tres maximè celebres, Agrippæ, Neronis, & Titi. De foris quatuor dictum supra, ep. 27. Lipsium ad Lib. V. de admirandis Romæ.

13. Non templum Jovis Capitolini. Pag. 209. 241. 359.

14. Templum Flaviæ gentis, quo lege plura Lib. IX. Ep. 2. & 3.

15. O quoties Romulo & Romæ dicis, ut opinor, serva tibi tuos honores, curas, templa magnifica, & theatra: otium, rus, villam meam, mihi redde. *Quirino*. Romulus cum hasta ferè pingebatur, utpote bellator; hasta autem Sabinorum linguâ vocabatur quiris. Inde Romulo nomen Quirini.

XLIX.

Oculorum dapes.

1. Mensas, Ole, bonas ponis; sed ponis opertas.
2. Ridiculum est: possum sic ego habere bonas.

VERS. I. *Opertas.* Tectas, clausis lancibus, quas aperire nemini licebat, præter Olum fortasse.

2. *Ego.* Licèt pauper, tales habere mensas possum, nempe ubi lances opertę sint, ac vacuæ.

L.

Clientes ægroti.

1. Totis, Galle, jubes tibi me servire diebus,
2. Et per Aventinum ter qnater ire tuum.
3. Eximit aut reficit dentem Cascellius ægrum;
4. Infestos oculis uris, Higine, pilos.
5. Non secat, & tollit stillantem Fannius uvam:
6. Tristia servorum stigmata delet Eros.
7. Enterocelarum fertur Podalirius Hermes.
8. Qui sanet ruptos, dic mihi, Galle, quis est?

VERS. I. *Servire.* Officia clientium, & obsequia, vel servitia potius, præstare.

2. *Aventinum.* Pag. 311. *Tuum.* In quo habitas.

4. *Pilos.* Cùm pili palpebrarum sunt longiores, eas vellicant, ac lædunt, itaque uri debent, aut evelli: hoc præstabat egregiè Higinus quidam, medicus ophthalmicus. Pag. 418.

5. *Uvam.* Est morbus quidam, cùm in faucibus nascitur tuberculum, ab uvæ similitudine, uva dictum; quod, nisi à peritissimis medicis, sanari sine sectione non potest. Fannius sanat uvam, eam non secando.

6. Eros chirurgus quidam, delet notas ferro cadenti servis inustas. Pag. 419.

7. Hermes medicus, fertur esse Podalirius, id est, non inferior Podalirio, antiquo & celebri medico, Machaonis fratre, Æsculapii filio, in sanandis Enterocelis, ἔντερον Græcis, intestinum est: κήλη, tumor. ἐντεροκήλη, morbus Hernia vulgò dictus, quo intestina in scrotum decidunt, diductâ & fractâ pellicula inferiore, qua continentur.

8. *Ruptos.* Hoc in loco non videtur ea vox poni pro homine graviori hermia laborante, id quod vulgò significat; sed pro cliente qui currendo, & serviendo patronis, ruptus, fatigatus ac fractus est, cujus rupta toga, rupti calcei, &c. Talis ego sum, inquit, neque hujus mali remedium est invenire.

LI.

Pretiosum piper.

1. Argenti libram mittebas: facta selibra est,
2. Sed piperis: tanti non emo, Sexte, piper.

VERS. 1. *Argenti libram.* Pag. 136. *Selibra.* Pagina 87. 248. *Facta.* Mihi à te missa est, pro argenti libra, semilibra piperis.

2. *Tanti.* Tot laboribus, quot sumo in te salutando, comitando, &c.

LII.

Amor non officiosus.

1. Anxuris æquorei placidos, Frontine, recessus,
2. Et propius Bajas, litoreámque domum,
3. Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
4. Non novêre nemus, flumineósque lacus
5. Dum colui, doctas tecum celebrare vacabat
6. Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
7. Hîc mihi,quãdo dies meus est? jactamur in alto
8. Urbis, & in sterili vita labore perit;
9. Dura suburbani dum jugera pascimus agri,
10. Vicinósque tibi, sancte Quirine, Lares.
11. Sed non solus amat, qui nocte diéque frequẽtat
12. Limina: nec vatem talia damna decent.
13. Per veneranda mihi Musarũ sacra, per omnes
14. Juro Deos, & non officiosus amo.

VERS 1.2. *Anxuris.* P.234. *Bajas.* 67. 213. Ducenda sententia est à versu 5. *Dum colui.* Dum habitavi Anxur, Bajas, & loca maritima.

3. Quando frequentabam illud nemus, illos lacus, quos facit flumen Alix, ubi cicadæ, vel media in æstate, silent. Est illud nemus in agro Rhegino, ubi ultima Italia Siciliam respicit. Ibi Alix agros Locrensem, & Rheginum dividit, cujus in ripa, quæ Rhegium spectat, cicadas obmutescere Plinius testatur Lib.XI. cap. 27. in ea verò, quæ Locros, canere. Sed cur inhumanæ cicadæ? an quia stridore querulo obstrepunt? an legendum, ut Scaliger putat, *inhumano Cancro?* id est, æstuanti, sævo *Cancro.* Pag. 278. *Cicadæ.* Cicada insectum quoddam est è genere locustarum, canorum, & streperum.

6. *Terit.* Vexat, fatigat.

Pieridas. Pag 354.

7. Hic, in urbe, quando diem habeo meum? id est, in quo mihi, & meis amicis vacare possim? nullum.

8 *In alto urbis* In urbe, tanquam in mari jactor. *Et in sterili &c.* In illis urbanis curis & procellis vitam laboriosam, nullo fructu & operæ pretio totam perdo.

9. Maneo autem Romæ, ut colam domum suburbanam vicinam templo Romuli: quæ adeo sterilis est, ut à me pascatur potiùs magno sumptu, quàm me fructibus suis pascat. Sic infra. *Pascitur, hic ibi pascit ager*. Epig. 82.

11 *Amat* Amici veri partes implet.

12. *Limina* Domum amici. *Vatem*. Scribendo occupatum. *Damna*. Temporis.

14. *Et non officiosus*. Licèt urbanitate operosa te non prosequar; amo te tamen. Multi amicitiam inanibus officiis malè metiuntur.

LIII.

Lector delicatus.

1. Consumpta est uno si lemmate pagina, transis,
2. Et breviora tibi, non meliora placent.
3. Dives & ex omni posita est instructa macello
4. Cœna tibi; sed te mattya sola juvat.
5. Non opus est nobis nimiùm lectore guloso.
6. Hunc volo qui fiat non sine pane satur.

VERS. 1. Cùm vides paginam repleram uno tantùm epigrammate, quod proinde longiusculum sit, hanc transis non legis. *Lemma* est inscriptio carminis, titulus & summa sive comprehensio: λῆμμα, à λήβω, capio, comprehendo; pro toto epigrammate hic sumitur.

4. *Mattya*. Significat ea vox cupedia, crustula delicata, & alia id genus quæ à pistoribus dulciariis confici solent, à voce greca ματτύη, quam vocem Athenæus l. 14. ait significare, omne opsonium exquisitius. Μάττω, pinso, subigo. Ita usurpat Suet. in Calig. *Multis venenatas mattyas misit*.

5. *Guloso*. Cupediarum amante.

6. Hunc probo, qui solidis etiam cibis, & pane delectetur: qui nolit epulari, nisi apponatur panis.

LIV.

In ludimagistrum.

1. Jura trium petiit à Cæsare discipulorum,
2. Assuetus semper Munna docere duos.

Qui tres habebant liberos certo gaudebant jure. Pag. 143. Quidam inductus ludimagister ad similitudinem illius juris trium liberorum, trium discipulorum jus petebat à Cæsare, quamvis adeo esset desertus & contemptus, tu nunquam discipulos plures duobus habuisset.

LV.

Epitaphium.

1. Hîc festinatâ requiescit Erotion umbrâ,
2. Crimine quam fati sexta peremit hiems.
3. Quisquis eris nostri post me regnator agelli,
4. Manibus exiguis annua justa dato.
5. Sic lare perpetuo, sic turba sospite, solus
6. Flebilis in terrâ sit lapis iste tuâ.

VERS. 1. *Erotion*. Puella, de qua vide Lib.V. Ep. 34.37 *Festinata umbrâ*. Morte immatura.

2. Quam confecit sextus annus crudeli fato, & prope scelerato. Legitur etiam *peregit*, id est, cujus vitam absolvit.

4. *Manibus*. Umbræ Erotii. *Justa*. Sic vocabantur sacrificia pro mortuis fieri solita, quia isto, qui defunctis habetur, honore nihil est justius.

5. 6. Precor vicissim ut sis ipse tota cum domo tua, & familia, salvus & incolumis; nullumque tumulum præter hunc, in agro tuo videas. *Lare*. P. 159. 169. Lapidem sive cippum tumulis imponebant, in quo scriberent aliquid, epitaphii loco. Similem habes clausulam Epig. 21. Lib. VI.

LVI.

Æstas puerorum studiis inopportuna.

1. Ludi magister parce simplici turbæ:
2. Sic te frequentes audiant capillati,
3. Et delicatæ diligat chorus mensæ;
4. Nec calculator, nec notarius velox
5. Majore quisquam circulo coronetur:
6. Albæ leone flammeo calent luces,
7. Tostâmque fervens Julius coquit messem.
8. Cirrata loris horridi Scythæ pellis,
9. Quâ vapulavit Marsyas Celænæus,
10. Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum,
11. Cessent, & Idus dormiant in Octobres:
12. Æstate pueri si valent, satis discunt.

VERS. 2. *Capillati*. Cincinnati, & nobiles pueri. P. 171. not. 30.

3. *Chorus mensæ*. Pueri, in chorum, & instar coronæ, cingentes mensam, in qua legunt, scribunt, audiunt.

4. *Calculator*. Qui tradit putandi & numerãdi artem; qui arithmeticam docet. *Notarius*. Pag. 268.

5. *Majore circulo*. Pluribus discipulis in orbem circumstantibus cingatur.

6. Dies calidi sunt ac putri; æstate sicca. Leo, sidus æstivum, quintum in Zodiaco. Pag. 8 215 407.

8. *Scythæ horridi pellis*. Corium, quo utitur immanis Scytha, ad conficienda lorea flagra, seu scuticas. Dicitur ista pellis, sive scutica *loris cirrata*: nempe loris è manubrio, tanquam cirris, capillisque ex capite, pendentibus. *Scythæ horridi*, qui horridus est ob lora immania, quibus servos castigare solet. Scythæ enim crudeles admodum erant, & loris ac pellibus plurimùm utebantur. De illis habita mentio suprà, Ep. 20.

9. *Marsyas*. Pastor Phrygius fuit, qui ausus Apollinẽ fistulâ provocare, propè Celænas oppidum Phrygiæ, victus ab eo, loris cæsus, demum pelle ipsa spoliatus est. Ovid. 6. Metam.

11. *Dormiant*. Quiescant, non tractentur usque ad medium Octobrem: cùm remittet æstus. Tota æstate pueri ne vapulent, ne laborare cogantur.

Idus. Pag. 147. 221.

LVII.

Epitaphium nobilis matronæ.

1. Marmora parva quidem, sed nõ cessura, viator,
2. Mausoli saxis, Pyramidúmque legis.
3. Bis mea Romano spectata est vita Terento;
4. Et nihil extremos perdidit ante rogos.
5. Quinque dedit pueros, totidẽ mihi Juno puellas:
6. Clauserunt omnes lumina nostra manus.

VERS 1. Tumulum parvum è marmore vides: nõ cedet ille tamen Mausoleis omnibus & Pyramidibus. De utrisque vide pag. 3. 4.

3. Quo vixi tempore, bis celebrati fuere ludi sæculares. Oportet vixerit hæc matrona ferè annis 110. Nam totidem intercessere inter ludos ab Augusto celebratos, & eos quos Domitianus edidit, ut dixi Libro IV. Ep. 1. Recèns nata erat sæcularibus Augusti ludis; senio confecta ludis Domitiani: unde non ait utrosque sibi spectatos fuisse, sed in utris-

que se vixisse, spectatam se fuisse, id est, fuisse admirationi omnibus, ob diuturnitatem vitæ. In illis sæcularibus ludis fiebant sacra quædam Diti, in Terento. De illo habui mentionem pag. 71. 181.

4. *Nil perdidit*. Non dentes, non usuram oculorum, aut alia id genus, quæ anni adimunt. *Rogor.* Pag. 262.

6. Clauserunt mihi morienti oculos omnes mei liberi. Hoc votum patentum est, ut liberos sibi superstites relinquant.

LVIII.

In hominem effeminatum.

1. Cùm te municipem Corinthiorum
2. Jactes, Carmenion, negante nullo;
3. Cur frater tibi dicor, ex Iberis
4. Et Celtis genitus, Tagísque civis?
5. An vultu similes videmur esse?
6. Tu flexâ nitidus comâ vagaris:
7. Hispanis ego contumax capillis.
8. Levis dropace tu quotidiano;
9. Hirsutis ego cruribus, genísque.
10. Os blæsum tibi, debilísque lingua est;
11. Nobis filia fortiùs loquetur.
12. Tam dispar aquilæ columba non est;
13. Nec dorcas rigido fugax leoni.
14. Quare desine me vocare fratrem,
15. Ne te, Carmenion, vocem sororem.

VERS. 1. Municipes erant cives quarumdam urbium, jure civitatis Romanę fruentium. Pag. 220. Municeps aut civis Corinthius hoc loco significat hominem improbum & mollem, quia Corinthus (Pag. 260.) deliciarum & nequitiæ famâ laborabat.

2. *Negante nullo.* Quoniam id mores tui satis loquuntur & probant.

3. 4. Ego natus in Celtiberia provincia Hispaniæ, Pag. 57. *Tagi.* 57. 211.

6. *Flexa.* Crispata, calamistrata. Pag 119. *Nitidus.* Unguentis delibutus.

7. *Contumax.* Incultus, asper, hirsutus.

8. *Dropace.* Dropax medicamenti quoddam genus est, è pice conflatum, quo pili è cute velluntur.

11. Apud nos, Hispanos videlicet, filia, puella, fortiori voce ac magis virili, quàm tu, loquetur.

13. *Dorcas.* Silvestris caprea.

Sororem. Nempe femina quàm viro fimiliorem.

LIX.

Elegans coquus.

1. Qui rogo tam durus, quis tam fuit ille fuperbus,
 2. Qui juffit fieri te, Theopompe, cocum?
3. Hanc aliquis faciem nigrâ violare culinâ
 4. Suftinet? has uncto polluit igne comas?
5. Quis potiùs cyathos, aut quis cryftalla tenebit?
 6. Qua fapient melius mixta Falerna manu?
7. Si tam fidereos manet exitus ifte miniftros,
 8. Jupiter utatur jam Ganymede coco:

V. 4 *Uncto igne*. Nidore: igne culinario fumo & pingui.
5. *Potiùs*. Potiori jure. Decentiùs.
6. *Falerna*. Pag. 43. 123.
7. *Sidereos*. Dignos fideribus, elegantes.
Exitus ifte. Culina.
8. Poterit ipfe quoque Ganymedes effe coquus Jovis, neque illum culina dedecebit. *Ganymede*. Pag. 36.

LX.

Epitaphium vetulæ.

1. Pyrrhæ filia, Neftoris noverca,
2. Quam vidit Niobe puella, canam,
3. Laërtes aviam fenex vocavit,
4. Nutricem Priamus, focrum Thyeftes,
5. Jam cornicibus omnibus fuperftes,
6. Hoc tandem fita conditur fepulcro
7. Calvo Plotia cum Melanthione.

VERS. 1. *Pyrrhæ*. Fuit Pyrrha uxor Deucalionis. Neftor multò ante Homerum, bello Trojano vixit.
2. *Niobe*. Uxor Tantali, quæ dicitur hîc fuiffe puella, cùm jam unus effet ifta Plotia.
3. *Laërtes*. Pater Ulyffis.
Avia. Eft patris vel matris mater.
4. *Socrum*. Eft focrus, uxoris, aut mariti mater, *belle mere*.
Thyeftes. P. 164. 207. 269.
5. *Cornices*. Diutiffimè vivere feruntur.
8. *Melanthione*. Suo viro.

LXI.

Uxor imperitans viro.

1. Custodes das, Polla, viro; non accipis ipsā:
2. Hoc est uxorem ducere, Polla, virum.

VERS. 1. *Custodes*. Apponebantur à viris interdum custodes uxoribus, ut eas observarent: hæc Polla viro apponebat, licèt illo fortasse non castior.

2. Id cùm facis, virum ducis, viro imperitas; cùm tamen uxorem vir ducere, illi imperare debeat. Lux affulgebit huic epigrammati ex Ep. 12. lib. 8. pag. 381.

LXII.

Quare segnior in scribendo sit.

1. Quòd mihi vix unus toto liber exeat anno,
2. Desidiæ tibi sum, docte Potite, reus.
3. Justiùs at quantò mirere, quòd exeat unus,
4. Labantur toti cùm mihi sæpe dies.
5. Nunc resalutantes video nocturnus amicos,
6. Gratulor & multis; nemo, Potite; mihi.
7. Nunc ad luciferam signat mea gemma Dianā:
8. Nunc me prima sibi; nunc sibi quinta rapit.
9. Nunc consul, prætórve tenet, reducésq; choreæ:
10. Auditur toto sæpe poëta die.
11. Sed nec causidico possis impunè negare,
12. Nec si te rhetor grammaticúsve rogent:
13. Balnea post decimam lasso, centúmq; petuntur
14. Quadrantes. fiet quando, Potite, liber?

VERS. 1. *Exeat*. In lucem edatur.

4. *Labantur*. Inanes, vacui à Musis litterisque, dilabantur & effluant: cùm sim totos sæpe dies otiosus.

5. Nunc resalutor ab amicis vesperi, quos manè salutavi.

6. *Gratulator*. Convenio multos, ut iis vel honores ipsis oblatos, vel opes, &c. gratuler, cùm nemo istis de causis mihi gratuletur.

7. Nunc vocor in montem Aventinum, ubi Diana colitur, ut signem annulo, tabulas, testamentum, &c. Lucifera vocatur Diana, quòd pueris in lucem edendis præsit: qua etiam de causa Lucina nuncupatur. Pag. 13.

8. *Prima*. Diei hora prima post ortum solem.

Rapio. Ad varia negotia obeunda. Vide Lib. IV Ep. 7.

9. *Consul*, *Prætor* &c. Comitandi, reducendi, observandi, consulendi de jure: De Consulibus plura si cupis quære pag. 355: De Prætoribus, pag 222.

Choreæ. Vel histrionum; vel sacerdotum Isidis, de quibus fit supra mentio Epig. 44.

10. Sæpe operam do per totum diem alicui poëtæ suos versus recitanti..

11. 12. *Negare*. Te ad futurum illi agenti causam in foro, rhetori declamanti, grammatico aliquid artis suæ proprium edenti.

13. Balneis utor duabus horis tardiùs quàm ceteri, nempe hora decima, (id est, quarta post meridiem) & sportulam peto. *Quadrantes*. Pag. 64. 148.

14. In tot iniquis occupationibus ecquod spatium superest libro scribendo?

LXIII.

Epitaphium senis.

1. Quisquis læta tuis & sera parentibus optas
2. Fata, brevem titulum marmoris hujus ama.
3. Condidit hâc caras tellure Rabirius umbras:
4. Nulli sorte jacent candidiore senes.
5. Bis sex lustra tori nox mitis & ultima clausit:
6. Arserunt uno funera bina rogo.
7. Hos tamen ut primis raptos sibi querit in annis,
8. Improbius nihil his fletibus esse potest.

Vers. 2. *Rabirius*. Quis ille sit disces pag. 352.

3 *Umbras*. Utriusque sui parentis..

4. Nulli senes feliciore mortis conditione sunt usi, quàm pater & mater Rabiri.

5. Annos sexaginta, eodem toro & matrimonio juncti peregerunt. *Lustra*. Pag 88. 181. *Rogo*. 262.

7. Tamen Rabirius illos ita desiderat, lugetque, ut si florentes ætate ac juvenes, sibi erepti forent.

8. Non rectè facit, qui eos longâ & felici vitâ functos ploret; gaudeat potiùs tandiu tam beatè utrumque vixisse.

LXIV.

Ingeniosè Trajano blanditur.

1. Frustra, Blanditiæ, venitis ad me.
2. Attritis miserabiles labellis:
3. Dicturus Dominum Deúmque non sum:
4. Jam non est locus hâc in urbe vobis,

5. Ad Parthos procul ite pileatos,
6. Et turpes, humiléſque, ſupplicéſque
7. Pictorum ſola baſiate regum.
8. Non eſt hic dominus, ſed Imperator,
9. Sed juſtiſſimus omnium Senator;
10. Per quem de Stygia domo reducta eſt
11. Siccis ruſtica Veritas capillis.
12. Hoc ſub principe, ſi ſapis, caveto
13. Verbis, Roma, prioribus loquaris.

VERS. 3. *Dominum, Deumque.* Qualem antea ſe Domitianus appellari jubebat.

5. *Ad Parthos.* Vel quia in Oriente longè ſunt poſiti: vel quia gens impensè adulatrix. Pag. 128. 271. Pileos autem gerebant, quales nunc ferè Armeni, ut patet ex antiquis numiſmatis.

7. *Pictorum.* Auro & purpurâ, pictâ & ſuperbâ veſte, indutorum.

Sola. Pedes, calceos, qui ſubſunt pedibus. Parthorum regum faſtus inſignis perhibetur, qui ſe regum reges dictitabant, & duplex gerebant diadema &c. *Baſiate.* Oſculamini.

11. *Siccis.* Nōn madidis unguento. *Ruſtica.* Inculta: ſine fuco. Ruſtici ſunt vulgò candidi ſimplicéſque.

13. *Prioribus.* Adulatoriis, ſervilibus. De modeſtia Trajani & moribus plura vide in aureo, quem ſcripſit Plinius, panegyrico.

LXV.

Amici eruditi donum.

1. Littera facundi gratum mihi pignus amici
2. Pertulit, Auſoniæ dona ſevera togæ:
3. Quâ non Fabricius, ſed vellet Apicius uti,
4. Vellet Mæcenas Cæſarianus eques:
5. Vilior hæc nobis alio mittente fuiſſet:
6. Non quacunque manu victima cæſa litat:
7. A te miſſa venit: poſſem niſi munus amare,
8. Marce, tuum, poteram nomen amare meū.
9. Munere ſed plus eſt, & nomine gratius ipſo,
10. Officium docti judiciúmque viri.

V. 1. Significavit mihi per literas amicus, miſſam à ſe mihi fuiſſe togam.

2. *Auſoniæ.* Quâ Romani utuntur. Pag. 8. *Severa dona.* Quia toga veſtis erat di-

gnitatis & gravitatis plena, cum qua prodibant in publicum, quam in honorem amicorum, cùm eos exciperent aut convenirent, adhibebant, &c.

3. *Fabricius.* Romanus homo, admirandæ frugalitatis: de quo libro IX. facta mentio. Pag. 439. *Apicius.* Helluo celebris. Pag. 133.

4. *Mæcenas*. Fuit in corporis cultu lautitiisque nimius. Pag. 407. *Cæsarianus*. Sic appellatur, quia Cæsari Augusto sẽper addictissimus fuit. *Eques*. Pag. 408. notâ 9.

6. *Litat*. Superos placat. Superis placet. Ita multũ interest à quo munus donetur.

8. *Nomen*. Et amici, & meo simile, qui Marcus, itidem, ut tu, vocor. Is erat Marcus Antonius Primus.

10. *Officium*. Urbanitas, liberalitas. *Judicium*. De me existimatio. Est mihi perhonorificum tanti fieri à tanto viro, & isto coli munere.

LXVI.

Poëta laboris pertæsus.

Jam parce lasso, Roma, gratulatori,
Lasso clienti: quamdiu salutator.
Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto;
Cùm Scorpus unâ quindecim graves horâ
Ferventis auri victor auferat saccos.
Non ego meorum præmium libellorum
(Quid enim merẽtur?) Apulos velim campos,
Non Hybla, non me spicifer capit Nilus,
Nec quæ paludes delicata Pomptinas
Ex arce clivi spectat uva Setini.
Quid concupiscam quæris ergo? dormire.

V. 1. *Gratulatori*. Qui patronos observat, colit, iis gratulatur.

3. *Anteambulones*. Pag. 144. *Togatulos*. Ita clientes vocat, qui togati fermè semper erant. Pag. 58.

4. *Plumbeos centum*. Subaudi, nummos. Centum quadrantes. Pagina 65. Erant ii nummuli vulgo ex ære, raro plumbei. Sic illos ergo per contemptum vocat. pag. 87.

5. *Scorpus*. Supra Ep. 46. 47. *Ferventis*. Recentis à camino: nitidi.

8. *Apulos*. Frumenti feraces. pag. 126.

9. *Hybla*. Mons Siciliæ, dives mellis. *Spicifer Nilus*. Ægyptus: frumenti ferax.

10. *Paludes Pomptinas*. Est palus Pomptina, seu Pontina (*Paludi Pontine*) in Latio, ad oram maris Tyrrheni, inter Setiam, Privernum,

Norbam, &c.
11. *Setini*, Pag. 220. 320.

12. *Dormire*. Otiari, quiescere.

LXVII.

Poësis contempta.

1. Hoc Fortuna tibi videtur æquum?
2. Civis non Syriæve, Parthiæve,
3. Nec de Cappadocis eques catastis,
4. Sed de plebe Remi, Numæque verna,
5. Jucundus, probus, innocens, amicus,
6. Linguâ doctus utrâque; cujus unum est,
7. Sed magnum vitium, quod est poëta,
8. Pullo Mævius alget in cucullo:
9. Cocco mulio fulget Incitatus.

VERS. 1. 2. &c. Hoccine est justum, ô Fortuna? Mævius, homo Romanus, non è Syro mancipio, vel Partho factus civis; non eques è servo, at ingenuus.

Syriæ. Est pars Asiæ, prope Palæstinam & Phæniciam. Inde multa mancipia. *Parthiæ*. Pag. 128. 271.

3. *Catastis*. Pag. 296. Cappadocæ vocantur, quia è Cappadocia, regione minoris Asiæ, multa mancipia Romam deportabantur.

4. *Remi*. Qui Romam cum Romulo fratre condidi. *Numæ*. Pag. 509. *Verna*. pag. 50.

6. *Utraque*. Latina & græca.

8. *Cucullo*. Est capitis tegmen vile ac plebejum. P. 61.

9. *Incitatus*. Equorum agitator, quem per contemptum vocat mulionem. Ille, inquit, coco & purpura vestitus lucet; locuples & lautus est. *Cocco*. Pag. 120. Fuit etiam *Incitatus*, equus Caligulæ, cui domum, familiam, & supellectilem eburneam dedit, consulatum etiam destinavit, &c. Sveton. c. 55. Quamobrem legunt quidam in hoc versu, *mulio Incitati*, id est, equiso, hippocomos Incitati.

LXVIII.

In medici mortem.

1. Nequius è Caro nihil unquã. Maxime, factũ est,
2. Quàm quòd febre perît: fecit & illa nefas.
3. Sæva, nocens, febris saltem quartana fuisset!
4. Servari medico debuit illa suo.

V. 1. Nihil fecit unquam Carus quod medicum veteratorem & astutum deceret magis, quàm cùm febrem

paucorum dierum quasi elegit, qua periret.

2. *Fecit & illa nefas.* Fecit improbè febris quæ citò, leniterque sustulit hominem, qui lentâ morte, & multo perire cruciatu debuerat.

3. Utinam febris illa fuisset quartana, diu illum torsisset. Quartanæ vix remedium invenitur.

4. Debuit febris quartana medico servari, ut eum puniret, à quo tot homines necati sunt.

LXIX.

Ad amicum peregrè proficiscentem.

1. Ibis litoreas, Macer, Salonas:
2. Ibit rara fides, amórque recti,
3. Et secum comitem trahet pudorem.
4. Semper pauperior redit potestas.
5. Felix auriferæ colone terræ,
6. Rectorem vacuo sinu remittes,
7. Optabísque moras, & exeuntem
8. Udo Dalmata gaudio sequeris.
9. Nos Celtas, Macer, & truces Iberos
10. Cum desiderio tui petemus.
11. Sed quæcunque tamen feretur illinc
12. Piscosi calamo Tagi notata
13. Macrum pagina nostra nominabit.
14. Sic inter veteres legar poëtas,
15. Nec multos mihi præferas priores,
16. Uno sed tibi sim minor Catullo.

V. 1. Salonæ, (*Salona*) urbs olim Dalmatiæ, in ora maris Hadriatici.

4 Magistratus probus, & pecuniæ abstinens, (qualem Macrum describit) semper è provincia redit pauperior, quàm iverat. Quia multa largitur, nihil rapit.

5. *Colone*. Pag. 107. 213.

Auriferæ. Aurum à Dalmatis in summa tellure colligi testis est Plin. lib. XXXIII. cap. 4.

6. *Rectorum*. Macrum, tuum præfectum. *Vacuo sinu*. Non onustum tuis spoliis, ut ceteros.

8. *Udo*. Madido lacrymis. *Dalmata*. Dalmatæ, populi sunt Europæ, ad sinum Hadriaticum, in eo tractu qui Italiæ partem Orientalem respicit.

9. 10. Nos Celtiberiam repetemus. De illa mentio jam habita pag. 56. *Desiderio tui*. Dolore tuæ absentiæ.

11. Sed quæcunque tamen è Celtiberia mittetur à me Epistola, in ea de te loquar. Utebantur aliquando ad scribendum arundinibus, sive calamis, qui in piscosis locis & ripis fluviorum nascuntur. *Tagi*. pag 57. 218.

Notata. Exarata, scripta.

14. 15. 16. Ita me superi ament, ac me locum inter veteres habere poëtas velint. Ita nulli priorem, nisi forte Catullo, judice te, cedam: ut tui semper memor ero. *Catullo*. Pag. 35.

LXX.

Stulta æmulatio.

1. Ad Lapidem Torquatus habet prętoria quartũ:
2. Ad quartum breve rus emit Otacilius.
3. Torquatus nitidas vario de marmore thermas
4. Extruxit: cucumam fecit Otacilius.
5. Disposuit daphnona suo Torquatus in agro:
6. Castaneas centum sevit Otacilius.
7. Consule Torquato, vici fuit ille magister,
8. Nec minor in tanto visus honore sibi.
9. Grandius ut exiguam bos ranam ruperat olim;
10. Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

V. 1. Ad quartum ab urbe milliarium, ad passus quater millenos. Vide pag. 28.

Pretoria. Villam magnificam. Quales erant basilicæ prætorum. pag. 222.

3. 4. *Thermas*. Pag. 5.

Cucumam. Cucuma, cucumella, propriè vasis genus est, idoneum ad aquam calefaciendam: hic pro balneolo, vel tuguriolo ponitur.

5. *Daphnona*. Lauretum, agrum lauris consitum. δαφνῶνα: δάφνη laurus, δαφνὼν, lauretum.

7. *Consule*. Pag. 40. 355.

Vici magister. Singulis vicis in urbe curatores quidam præponebantur, qui dicti etiam Viocuri.

Minor. Inferior.

8. *In tanto honore*. Ironicè.

9. *Grandis &c*. Est ea fabula lib I. apud Phædrum: est apud Horat. Lib. II. Serm. Sat. 3.

10. *Rumpet*. Coget omnes fortunas suas impendere in sumptus inutiles, & luxum sibi non congruentem.

LXXI.

Risus foris, intus lacrymæ.

1. Plorat Eros, quoties maculosæ pocula myrrhæ
2. Inspicit, aut pueros, nobiliúsve citrum.
3. Et gemitus imo ducit de pectore, quod non

4. Tota miser coëmat Septa, ferátque domum.
5. Quã multi faciunt quod Eros, sed lumine sicco!
6. Pars major lacrymas ridet, & intus habet.

Vers. 1. *Myrrhe*. P. 229. 2. *Pueros*. Mancipia. *Citrum*. Mensas citreas. 4. *Septa*. Pag. 109. Merces omnes in septis prostare solitas. 5. *Faciunt quod Eros*. Vellent lauti esse, ac sumptuosi. 6. Pauperes egestatem deplorantes irridentur à multis, qui ipsimet intus & in sinu plorant. Quia etsi nobiles sunt, tamen pecuniâ carent: aut certè non eam habent, quæ sufficiat illorum luxui, ambitioni, cupiditati.

LXXII.

Obsequia inutilia & damnosa.

1. Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus,
2. Manè, vel à media nocte, togatus ero.
3. Stridentésque feram flatus Aquilonis iniqui,
4. Et patiar nimbos, excipiámque nives.
5. Sed si non fias quadrante beatior uno,
6. Per gemitus nostros, ingenuásque cruces.
7. Parce precor fesso, vanósque remitte labores,
8. Qui tibi non prosunt, & mihi, Galle, nocent.

V. 1. Si labor quo me vexo & macero ut te salutem, colam, &c. tibi, rebus tuis, ac negotiis prodesset, non dubitarẽ apparêre tibi togatus; ut clientes solent, (pag. 60.) mane summo, &c. 5. *Quadrante*. Quartâ parte assis. pag. 46. 248. 6. *Cruces ingenuas*. Molestias, quas ego ingenuus patior: dignas servis & mancipiis; non autem hominibus liberaliter institutis.

LXXIII.

Calvus comatus.

1. Raros colligis hinc & hinc capillos,
2. Et latum nitidæ, Marine, calvæ
3. Campum temporibus tegis comatis:
4. Sed moti redeunt jubente vento,
5. Redduntúrque sibi, capútque nudum
6. Cirris grandibus hinc & inde cingunt.
7. Inter Spendophorum Telesphorúmque
8. Cydæ stare putabis Hermerotem.

9. Vis tu ſimpliciùs ſenem fateri;
10. Ut tandem videaris unus eſſe?
11. Tonſor jam reliquos metat capillos.
12. Calvo turpius eſt nihil comato.

VERS. 1. *Colligis*. A temporibus in medium caput calvum reducis.

6. *Cirris*. Tenuibus capillis tortis, & criſpis. Illi vento flante in tempora repellũtur.

7. Cùm video caput tuum calvum, & in medio, & hinc inde circa tempora, comatum; videre mihi videor Hermerotem Cydæ filium, qui calvus eſt, ſtantem inter duos adoleſcentes bene capilatos, Spendophorum & Teleſphorum. Is enim ſi inter ambos illos ſteterit, repræſentabit mediam tui capitis aream candidam & calvam; illi verò ambo, tua tempora comata. Cydas iſte, Cretenſis fuit, quem Tullius Philippica 5. n. 13. vocat audaciſſimum & perditiſſimum. Hermeros porro dubium eſt an puer Cydæ fuerit, an ſtatua Nam Cicero in Epiſt. ad Atticum lib. 1. Ep 7. ita loquitur: *Signa noſtra & Hermerotas &c.* Quo nomine innuit ſtatuas quaſdam, quę ſimul juncto forent, ac in uno & eodem lapide Mercurium & Cupidinem exhiberent: quod ipſa vox *Hermeros*, indicat: coaleſcit enim ex Ἑρμῆς Mercurius, & Ἔρως, Amor, Cupido. *Sic Hermathena* Mercurii & Minervæ juncta in eodem lapide ſimulacra ſignificat.

12. *Comato*. Qui comas habeat paucas, calvitiemque diſſimulet.

LXXIV.

Navis demerſa, nautæ aſylum.

1. Jam ſenior Ladon Tiberinæ nauta carinæ,
2. Proxima dilectis rura paravit aquis.
3. Quę cùm ſæpe vagus premeret torrẽtibus undis
4. Tybris, & hiberno rumperet arva lacu:
5. Emeritam puppim, ripâ quæ ſtabat in altâ,
6. Implevit ſaxis, oppoſuítque vadis.
7. Sic nimias avertit aquas: quis credere poſſet?
8. Auxilium domino merſa carina tulit.

VERS. 1. 2. Ladon quidam nauta, qui cymbulam in Tiberi agitabat, poſtquam ſenectute præpeditus artem nauticam exercere ampliùs non potuit, coëmit ſibi vllulam prope eundem Tiberim.

5. *Emeritam*. Quaſi defunctam ſuo tempore & labore.

Emeriti vocabantur milites qui certa & legibus definita stipendia confecerant ; quique ea de causa, militiâ solvebantur. Pag. 355.

8. Carina mersa vulgò perdit dominum : hîc servat.

LXXV.

Lusor ludibrium factus.

Nemo novo caluit sic inflammatus amore,
Flagravit quanto Laurus amore pilæ.
Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
Nunc, postquam desît ludere, prima pila est.

V. 1. *Novo amore.* Rei alicujus recens dilectæ.

4. *Prima pila est.* Omnibus est ludibrio. Instar pilæ compitalis, ab omnibus vexatur primus & rejicitur. Solebant in comptis, uti hodiéque fit, pilam pulsare. Vel: Similiter vexatur atque prima ex illis pilis quæ solent objici feris in amphitheatro. Consule pag. 11. 17. 193.

LXXVI.

Poëtæ munus, carmina.

Octobres age sentiat Kalendas
Facundi pia Roma Restituti.
Linguis omnibus & favete votis;
Natalem colimus, tacete lites.
Absit cereus aridi clientis,
Et vani triplices, brevésque mappæ
Expectent gelidi jocos Decembris.
Certent muneribus beatiores:
Agrippæ tumidus negotiator
Cadmi municipes ferat lacernas.
Pugnorum reus, ebriæque noctis
Cœnatoria mittat advocato.
Infamata virum puella vicit?
Veros Sardonychas, sed ipsa, tradat.
Mirator veterum senex avorum,
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hœdum,
Piscator ferat æquorum rapinas.
Si mittit sua quisque : quid poëtam.

20. Missurum tibi, Restitute, credis?

VERS. 1. 2. Age sentiat pia Roma esse Octobris Kalendas, quibus natus est Restitutus. Omnes diem hunc sacrificiis, & muneribus colant. *Pia*. Grata, memor. Erat quippe Restitutus, patronus & causidicus eloquentissimus: cujus proinde multi clientes.

3. *Favete linguis*. Adeste sacris cum silentio, & attentione. Vota piè ac reverenter nuncupate. Nihil profanum, turpe, mali ominis dicite.

5. 6. 7. Sint procul minuti clientes cum suis illis munusculis, cereo, pugillaribus, &c. Ista leviora munera in mensem Decembrem reserventur, quando per jocum missitari solent. *Triplices*. Pag.351.

8. Locupletes, lauti, certatim Restituto dona mittãt.

9. Negotiator dives, ac superbus, qui tabernam suam habet in porticu Agrippæ. De hac porticu dixi Libro I. Ep.89. & Lib.III.15.

10. Ferat lacernas purpureas, Tyrias. *Cadmi*. Pag.124. *Municipes*. P.220. & suprà, Ep.58.

11. Aliquis reus factus de illata vi, quòd pugnos adhibuerit ad aliquem pulsandum nocte, cùm esset ebrius, mittat suo causidico Restituto vestes cœnatorias, sive syntheses. De illis egimus p.125. & Lib.IV. Ep.36.

13. 14. &c. Puella, mulier recèns nupta, quæ infamata & insimulata de adulterio, vicit causam, te defendente, contra virum à quo accusabatur; mittat tibi, sed ipsa, ut munus tutius sit, sardonychas non adulterinos, at veros. De illis facta mentio pag.216. notâ 6.

15. 16. Senex aliquis vetustatis laudator, & veterum poculorum mirator, mittat tibi vas à Phidia cælatum. Cælum, est instrumentum sculptorum; ut celtis, latomorum. *Toreuma*. P.159. 206. *Phidiaci*. Pag.159.

19. *Quid &c.* Nempe mittet carmina. Hęc habe.

LXXVII.

Homo nequiter officiosus.

1. Omnes persequeris prætorum, Cotta, locellos;
2. Accipis & ceras: officiosus homo es.

VERS. 1. Affectaris prætores omnes, & eorum loculos, id est, crumenas, sacculos, gestare cupis, quasi ut ipsos onere leves, reipsâ ut fureris, & aliquid surripias. *Pretorum*. Pag.222.

2. Tabulas eorumdem accipis portandas, ut eas corrumpas. Nimiùm es officiosus, omitte istam urbanitatem. *Ceras*. Pag.224. Aliter

explicat Scriverius vocem *Officiosus* aitque officium prætoris vocari, & locum ubi jus reddit; & eos qui illi assident. Cottã fuisse legulejum quẽdam, qui omnia armaria, & loculos Prætoriani officii, tabellas & ceras excuteret, si posset aliquam litem nancisci, unde proficeret ac lucri quidpiam faceret: ideo vocari Officiosum, ab Officio prætoris: non quòd bene alicujus causa vellet, qui nihil quærebat aliud, nisi ut rem faceret.

LXXVIII.

Statua Junonis.

1. Juno, labor, Polyclete, tuus, & gloria felix
   2. Phidiacæ cuperent quam meruisse manus,
3. Ore nitet tantò, quantò superasset in Ida
   4. Judice convictas non dubitante Deas.
5. Junonem, Polyclete, suam nisi frater amaret,
   6. Junonem poterat frater amare tuam.

Vers. 2. Quam gloriam cuperet meruisse, quàm statuam vellet elaborasse ipse Phidias, cui prima laus inter statuarios tribuitur.

3. 4. Tam insigni est forma, ut, si hanc habuisset, quando in Ida Phrygiæ monte certavit de pulchritudine cum Venere & Minerva, eas proculdubio fuisset superatura, convictas, & fatentes jure se vinci; ipso judice Paride annuente.

5. *Suam*. Sororem. *Frater*. Jupiter.

6. *Tuam*. A te ac in statua positam. Quamvis odisset Junonem Jupiter, hanc tamen uti exhibetur in hac statua, hanc ejus imaginem, non amare non posset.

LXXIX.

Suam villam amico peregrè profecturus commendat.

1. Mari, quietæ cultor & comes vitæ,
2. Quo cive prisca gloriantur Atina;
3. Has tibi gemellas, barbari decus luci,
4. Commendo pinus, ilicésque Faunorum;
5. Et semidoctâ villici manu structas
6. Tonantis aras, horridíque Silvani,
7. Quas tinxit agni sæpe sanguis, aut hædi:
8. Dominámque sancti Virginem Deam templi,
9. Et quem sororis hospitem vides castæ

10. Martem, mearum principem Kalendarum,
11. Et delicatæ laureum nemus Floræ.
12. Hoc omne agelli mite parvuli numen
13. Seu tu cruore, sive thure placabis:
14. Ubicunque noster Martialis est, dices,
15. Hàc, ecce, mecum dexterâ litat vobis
16. Absens sacerdos; vos, putate præsentem,
17. Et date duobus, quicquid alter optarit.

VERS. 2. *Atina*. Urbes olim Latii: juxta Pontinas paludes, *Atino*; nunc vicus.

4. *Faunorum*. Pinus vulgò Pani; ilices, sive quercus, Faunis sacræ erant.

5. 6. Et eras agresti opere ab indocto villico Jovi extructas, & Silvano.

6. *Silvani*. Silvarum Deus erat.

Horridi Ob dumos & senticeta quæ in silvis. Tum isti agrestes Dii hispida facie, & villosa pingebantur.

8. Dianam hujus rusticani sacelli præsidem.

9. Et statuam Martis, qui in Dianæ sororis æde, ut hospes & inquilinus, manet.

10. Qui præsidet mensi Martio, cujus Kalendis natus sum. *Kalendarum*. Pag 221.

11. *Floræ*. Hortorum & florum Deæ.

15. 16. Sacrificat vobis hæc manu meâ, licèt absens.

17. *Duobus*. Mihi & illi. *Alter optarit*. Ego illi: ille mihi.

LXXX.

Liber recens.

1. Si prior Euganeas Clemens Helicaonis oras,
2. Pictáque pampineis videris arva jugis:
3. Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabinæ
4. Carmina, purpureâ sed modo culta togâ.
5. Ut rosa delectat metitur quæ pollice primo;
6. Sic nova nec mento sordida charta juvat.

VERS. 1. O Clemens, si prior veneris in regionem quam Veneti & Patavini colunt, quam olim obtinuere Euganei, (Pag. 196.) & ubi regnavit Antenor, (Pag. 75.) ejusque filius Helicaon.

2. Arva vitibus consita.

3. 4. Fer tecum hos recentes meorum carminum libellos, quos tradas Sabinæ Erat Clementis uxor.

Atestinæ. Ateste, urbs Italiæ, in agro Patavino (*Este*.)

Togâ purpureâ Membranâ minio pictâ: involucro purpureo.

Culta. Ornata, vestita.

6. *Mento non sordida* Quæ quasi barbam nondum habet:

nondum eſt detrita. Lege ep. 72. & Epig 8. Libro IV. pag. 58. Libri primi, notâ 8. pag. 187.

LXXXI.

Pomorum munuſculum.

1. Non mea Maſſylus ſervat pomaria ſerpens,
2. Regius Alcinoï nec mihi ſervit ager:
3. Sed Nomentanâ ſecurus germinat hortus
4. Arbore, nec furem plumbea mala timent.
5. Hęc igitur mediâ quæ ſunt modò nata Suburrâ,
6. Mittimus autumni cerea poma mei.

VERS. 1. *Maſſylus.* Afer. Pag. 407. *Serpens.* Qui poma Heſperidum ſervabat. P. 18. 2. *Alcinoi.* Regis Corcyræ. Vide pag. 219. 345. 3. *Securus.* A furibus. *Nomentana.* Pag. 91. 4. *Plumbea.* Vilia, deterioris notæ. Pag. 87. notâ 15. 5. *Suburra.* Pag. 111. In foro pomario, prope Suburram poſito: qui meus autumnus & hortus eſt. 6. *Cerea.* Flava, matura.

LXXXII.

Regio beata.

1. Sæpe loquar nimiũ gẽtes quod, Avite, remotas,
2. Miraris Latiâ factus in urbe ſenex;
3. Auriferúmque Tagũ ſitiã, patriúmque Salonẽ,
4. Et repetam ſaturæ ſordida rura caſæ.
5. Illa placet tellus, in qua res parva beatum
6. Me facit, & tenues luxuriantur opes.
7. Paſcitur hîc, ibi paſcit ager: tepet igne maligno
8. Hîc focus; ingenti lumine lucet ibi.
9. Hîc pretioſa fames, conturbatórque macellus;
10. Menſa ibi divitiis ruris operta ſui.
11. Quatuor hîc æſtate togæ pluréſve teruntur:
12. Autumnis ibi me quatuor una tegit.
13. I, cole nunc reges: quidquid nõ pręſtat amicus,
14. Cùm præſtare tibi poſſit, Avite, locus.

VERS. 1. 2. Miraris quod ego, licèt Romæ ad ſenectutem uſque vixerim, tamen loquar ſæpè ac prædicem diſjunctas regiones. 3. *Sitiam.* Reviſere cupiam. *Salonem.* 59. *Tagum.* 60. 211. 5. *Res parva.* Exiguus cẽſus: anguſta res familiaris.

6. *Luxuriantur*. Abundant. Vel, æquant luxum, copiam, & magnificentiam Romanam. Ubi exiguis opibus poteſt aliquis eſſe ſplendidus & lautus.

7. Romæ, in Italia, alitur & quaſi paſcitur fundus. Magnis ſumptibus colitur prædium aliquod &c. In mea Hiſpania alit me fundus, & multa mihi ad vitam neceſſaria ſufficit. *Maligno*. Parco, tenui.

9. Hic, Romæ, caro eſuritur; cibi & diliciæ menſarum magno pretio emuntur; quibus tamen fames non niſi ægrè placatur. *Conturbator Macellus*. Opſonia lautiora quæ cariùs Romæ in macello veneunt, in cauſa ſunt cur multi conturbent, decoquant, fortunis evertantur. Quæ ſit vitio, & notio hujus verbi *conturbare*, explicui Lib. IX. Epig. 3.

13. *Reges*.] Viros nobiles, potentes amicos, & patronos.

LXXXIII.

Captator deceptus.

1. Dum levis arſurâ ſtruitur Libitina papyro,
2. Dum myrrham & caſiam flebilis uxor emit:
3. Jam ſcobre, jam lecto, jam pollinctore parato,
4. Heredem ſcripſit me Numa: convaluit.

Vers. 1. *Libitina*. Id eſt, in hoc loco, funeris apparatus: rogus. Pag. 400.

Papyro. Ut faciliùs ligna arida ignem concipiant.

2. Unguenta, & odores, qui in rogum conjiciebantur. *Caſiam*. Pag. 105.

3. *Scrobe*. Foſſa, tumulo. *Lecto*. In eo cadaver ad rogum efferebatur.

Pollinctore. Is erat qui mortuorum corpora pollinebat, id eſt, ungebat, lavabat, &c.

4. *Convaluit*. Ita me decepit, ac propemodùm occidit, cum revixit.

LXXXIV.

Servi, dominorum opprobria.

1. Addit cur mihi Cæcubum miniſter
2. Idæo reſolutior miniſtro?
3. Præſta de grege, ſordidáque villa
4. Tonſos, horridulos, rudes, puſillos
5. Hircoſi mihi filios ſubulci.
6. Perdit te pudor hic: habere, Publi,
7. Mores non potes hos; & hos miniſtros.

Vers. 1. *Addit*. Miſcet, temperat. *Cæcubum*. P. 121.

2. *Resolutior*. Ipso Ganymede solutior, nequior, petulantior *Ideo*. Ab Ida monte Phrygiæ raptus fuit Ganymedes. Pag. 34.

3. *Præsta mihi*. Adhibe incultos ministros, nec ita lautos.

5. *Hircosi*. Olidi. Hircus est admodum olidus.

6. *Perdit*. Iste pudor, quo afficeris, dum metuis ne, si tui servi parum sint elegantes & compti, habearis ipse pro homine rustico, & sordido, tibi exitialis, & damnosus est. E servis enim plerumque dominus æstimatur. Vel, *pudor hic*, quem esse in te simulas, cùm te vis probum credi.

7. Non potes habere mores istos probos quos simulas; & istos improbos servos.

LXXXV.
Romanus Socrates.

1. Si Romana forent hæc Socratis ora, fuissent
2. Julius in Satyris qualia Rufus habet.

VERS. 1. Si Socrates, qui Græcus fuit, habitu & cultu Romano pingeretur; non alio esset ore, ac Julius Rufus, qualis pingitur in Satyris *Socratis*. Fuit philosophus Atheniensis, Apollinis oraculo sapientissimus mortalium judicatus: philosophiam moralem præsertim excoluit: nunquam colorem mutasse lætis in rebus aut adversis dicitur. Idem fuit admodum deformis, naso simo, recalva fronte, distortis cruribus, &c. Unde suspicari posset aliquis jocari Martialem in Rufum, & ejus notare deformitatem, dum videtur sapientiam prædicare.

2. *In Satyris*. Vel est locus quidam Romæ, prope Romanũ forũ, sic dictus à Satyris quatuor in eo positis, quorum statuas describit Plinius lib. 36. c. 5. n. 8. quibus fortasse iste Rufus similis esse dicitur. Vel, accipe hanc vocem propriè pro Satyris, dicaci carminis genere, in quo idem iste Rufus descriptus fuisset, à se aut ab alio poëta satyrico.

LXXXVI.
Poëta plagiarius.

1. Quid, stulte, nostris versibus tuos misces?
2. Cum litigante quid tibi miser libro?
3. Quid congregare cum leonibus vulpes,
4. Aquilísque similes facere noctuas quæris?
5. Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
6. Inepte, frustra cure ligneo curres.

VERS. 2.

VERS. 2. Quid tibi rei & negotii est cum meo libro? *Litigante*. Qui tecum quasi litigat, teque accusat ut furem & plagiariũ.*Ladę*.P.141.

5. Quamvis alterum pedem habeas tam agilem, tam expeditum, quàm Ladas: si alter sit ligneus, frustrà voles currere. Ita nihil tibi proderit versibus tuis malis bonos aliquot meos admiscere.

LXXXVII.

In bellè dicacem.

1. Elysio redeat si fortè remissus ab agro
   2. Ille suo felix Cæsare Galba vetus;
3. Qui capitolinum pariter Galbámque jocantes
   4. Audierit; dicet, rustice Galba, tace.

VERS. 1.2. *Elysio*.P.106. *Galba*. Insignis scurra, Augusto carissimus. P.50.

4. Galba præ Capitolino (nomen est urbani hominis & argutè falsi) rusticus & insulsus esse videbitur, ac jubebitur tacere.

LXXXVIII.

Ad suos cives, in patriam rediturus.

1. Municipes Augusta mihi quos Bilbilis acri
   2. Monte creat,rapidis quem Salo cingit aquis:
3. Ecquid læta juvat vestri vos gloria vatis?
   4. Nam decus,& nomẽ,famáque vestra sumus,
5. Nec sua plus debet tenui Verona Catullo,
   6. Méque velit dici non minus illa suum.
7. Quatuor accessit tricesima messibus æstas,
   8. Ut sine me Cereri rustica liba datis.
9. Męnia dũ colimus dominę pulcherrima Romę:
   10. Mutavêre meas Itala regna comas.
11. Excipitis reducem placidâ si mente, venimus:
   12. Aspera si geritis corda, redire licet.

VERS 1. O Bilbilitani municipes mei, quos mihi dat Bilbilis posita in alto monte, quem fluvius Salo ambit. *Mons acer* pro prærupto, & scruposo Latinis auctoribus est in usu. Gruterus legit *angusta agri*:quasi angusto agro prædita: sic dicitur, felix animi, fortunatus laborum. *Municipes*. Cives, suprà, ep. 58. *Bilbilis*. *Salo*. Pag 56.

Augusta. Bilbilis fuit colonia Romana, & Augusta quoque vocata est.

3. Annon vate me, cive vestro, læti & superbi meritò estis?

5. *Verona Catullo*. Pag.35. *Tenui*.Subtili,terso,eleganti.

6. Nec minùs me vate gloriaretur Verona ipsa, quàm suo Catullo.

7. 8. Ex quo abfui ab urbe vestra, jam per annos 34 Cereri post messem, rustica sacrificia, & placentas obtulistis.

10. *Mutavere &c.* Canas è nigris reddiderunt.

LXXXIX.

Liber navigaturus.

I nostro comes, i, libelle, Flacco
Longum per mare, sed faventis undæ;
Et cursu facili, tuísque ventis
Hispanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forsitan essedo videbis.
Quid mandem tibi quæris? ut sodales
Paucos, & veteres, & ante brumas
Triginta mihi quatuòrque visos
Ipse protinus à via salutes;
Et nostrum admoneas subinde Flaccum,
Jucundos mihi nec laboriosos
Secessus spatio paret salubri,
Qui pigrum faciant tuum parentem.
Hæc sunt. jam tumidus vocat magister,
Castigátque moras; & aura portum
Laxavit melior. vale, libelle.
Navem, scis puto, non moratur unus.

VERS 1. Per tranquillum mare, ventis placidum.

3. *Tuis.* Secundis, ferētibus.

4. *Tarraconis.* Pag 57.

5. Tarraconem usque navigabis, deinde currum è navi conscendes, ac terrestri itinere Bilbilim petes. *Bilbilim. Salonem.* Pag. 56.

7. *Essedo quinto.* Quinta statione, seu diversorio, ubi commorantur noctu esseda

11. *Protinus à via.* Statim atque advenetis.

13. 14. Ut mihi domum in salubri, & quieto loco paret, adornetque.

15. Ubi otio & inertiæ indulgere possim.

16. *Hæc sunt.* Subaudi: quæ tibi mandata velim.

18. *Laxavit.* Vacuum & inanem fecit, emissis, quas continebat, navibus.

19. Si tu desis unus, nihil erit moræ, quin sine te, navis solvat: propera. Unus vir, nullus vir: ut fert parœmia.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER XI.

EPIGRAMMA I.

Ad librum exire geſtientem.

QUò tu, quò, liber otioſe, tendis
Cultus ſindone non quotidianâ?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas, & redeas inevolutus.
Libros non legit ille, ſed libellos:
Nec Muſis vacat, aut ſuis vacaret.
Ecquid te ſatis æſtimas beatum,
Contingunt tibi ſi manus minores?
Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otioſiorem
Pompejus, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus levis carinæ.
Sunt illic duo tréſve qui revolvant
Noſtrarum tineas ineptiarum:
Sed cùm ſponſio, fabulæque laſſæ
De ſcorpo fuerint & Incitato.

VERS. 2. Non vulgari veſte tectus, at purpurea, eleganti, &c. Vide pag 70. 187. *Sindone*. 111. 194.
3. *Parthenium*. Pag. 238.
4. *Inevolutus*. Non evolutus, non lectus.
6. *Vacat*. Non habet ſatis otii ut Muſis operam det, ac libris legendis; aut certè

suos libros legeret, aliquid ipse componeret, non alienis lucubrationibus operã daret.

7. Annon sat præclarè tecum agitur, si legeris ab hominibus aliis, minoris, quàm Parthenius, notæ ac nobilitatis: si te vulgus in manibus & sinu fert?

8. *Quirini.* Martis. P 517. Hujus templum, & porticus templo adjuncta, erat in mõte Quirinali, nunc *Monte Cavallo.* Pete igitur Martis porticum: ibi reperies homines otiosos qui te legant, & quibus non sunt otiosiores illi qui spatiantur in Pompeii, Europæ, vel Argonautarum porticu. Tales tibi lectores conveniunt, non homo occupatissimus.

9. *Pompejus.* Porticus Pompeii, de qua meminit Lib. II. Ep. 12. vers. 10.

Agenoris puella. Europa, filias Agenoris. De Europe porticu consule idem Ep. XII. Lib. II. versu 3.

12. Jason, qui dux fuit Argonautarum. De ista porticu vide pag. 109. *Levis.* Inconstans. Deserta enim Medea, duxit Creüsam: *Primæ carinæ.* Navis Argûs, quæ aut prima omnium navium, aut primæ & nondum antea visæ magnitudinis, fuit. Hujus dux & magister Jason.

14. *Tineas.* Epigrammata levia corrodenda à tineis.

15. 16. Sunt qui nostros versiculos legant, sed tantùm post peractos ludos Circẽses, cùm delassati fuêre spectatores narrandis fabulis, faciendis sponsionibus, &c. In Ludis Circensibus (pag. 24. 311.) faciebant sæpè spectatores inter se sponsionẽ, v. g. uter equos peritius agitaret, Scorpus an Incitatus, aurigæ duo præstantes, de quibus vide Lib. X. Epigram. 46 47. 67. De aurigarum variis factionibus facta est mentio Lib. VI. Ep. 31. & infra, 19.

II.

Versus liberiores.

1. Triste supercilium, durique severa Catonis
2. Frons, & aratoris filia Fabricii,
3. Et personati fastus, & regula morum,
4. Quidquid & in tenebris non sumus; ite foras.
5. Clamant, ecce, mei, Iô Saturnalia versus;
6. Et libet; & sub te præside, Nerva, licet.
7. Lectores tetrici, salebrosum ediscite Sanctram;
8. Nil mihi vobiscum est: iste liber meus est.

VERS. 1. Procul est homines severi, tristi supercilio, tetrica fronte, &c.

Catonis. Pag. 30. 35.

2. Facessite puellæ, si quæ estis similes filiæ Fabricii Il-

le, dictator licèt consulque, suos tamen agros arabat, ac liberos educabat sanctissimè & severissimè. Adi Ep. 22. Libri IX.

3. Gravitas non nativa & insita, sed ad tempus assumpta, instar personæ & larvæ. Talis est in multis, qui foris graves & modesti; introrsum turpes, domi discincti ac dissoluti sunt.

Regula morum. Censura: Censoria severitas. Censores enim emendabant mores civitatis. Pag. 66. 68.

4. Longè sit quæcumque virtus tenebras odit. Nempe pudor & verecundia. Quid-quid non amamus clam, & in tenebris. Qui peccant, lucem odêre.

5. Apti sunt mei versus Saturnalibus (festa erant liberiora. Pag. 139. 284.) & hæc vocem quasi mittunt *Io bona Saturnalia*. Ita pueri tunc plaudentes clamitabant.

6. *Libet.* Sic scribere. *Licet.* Quia libere sub te loqui & sentire fas est.

7. *Santram.* Erat iste Santra scriptor obscurus, & stili asperioris. Salebræ, sunt propriè loca aspera, inæqualia, & confragosa.

8. *Meus.* Me dignus parente. Festivus, & lepidus, &c.

III.

Poëta celebris & pauper.

1. Non urbana meâ tantùm Pimpleïde gaudent:
   2. Otia, nec vacuis auribus ista damus:
3. Sed meus in Geticis ad Martia signa pruinis
   4. A rigido teritur centurione liber.
5. Dicitur & nostros cantare Britannia versus.
   6. Quid prodest? nescit sacculus ista meus.
7. At quàm victuras poteramus pangere chartas,
   8. Quantâque Pieriâ prælia flare tubâ!
9. Cùm pia reddiderint Augustum numina terris,
   10. Et Mæcenatem si mihi Roma daret.

VERS. 1. Non tantùm Romani cives, mea Pimpleïde, mea musa, meis versibus legẽdis delectãtur, & ii quibus vacuæ, otiosæ, sunt aures. Musæ vocatę sunt Pimplęę vel Pimpleïdes, à Pimpla fonte, vel vico Macedoniæ, ipsi sacro.

3. 4. *Ad Signa.* Inter vexilla bellica, in castris. *Geticis.* Pag. 306. 324.

Rigido. Austero, gravi, hirsuto. *Centurione.* Militaris magistratus erat. Sex erant centuriones in cohorte, &c. Pag. 83.

6. *Sacculus.* Crumena. Nõ fio istis laudibus ditior.

7. 8. Poteramus, & melius erat, aliquod heroicum poëma componere, non istas nugas. Id verò libenter fa-

ciemus cùm erit Imperator amans literarum, ut Augustus fuit: cùm erit alter Mæcenas, eruditorum patronus. Pag. 408. In hanc fere sententiam scriptũ est Ep. 54. lib 8.

IV.

Pro Imperatore, votum.

1. Sacra Laréſque Phrygum, quos Trojæ maluit heres
2. Quàm rapere arſuras Laomedontis opes:
3. Scriptus & æterno nunc primùm Jupiter auro:
4. Et ſoror, & ſummi filia tota patris:
5. Et qui purpureis jam tertia nomina faſtis,
6. Jane, refers Nervæ; vos precor ore pio:
7. Hunc omnes ſervate Ducem, ſervate Senatum:
8. Moribus hic vivat Principis, ille ſuis.

VERS. 1. 2. O vos Trojæ ſacra, & religiones ſanctiſſimæ, quas Æneas maluit rapere & in Italiam deferre, quàm opes Laomedontis, (regis Troję, Priami Patris) quas igni abſumendas reliquit.

3. Et tu Jupiter auro, pictus, effictus; cui ſtatuam, ex auro ſolido nunc primum Imperator poſuit, æternum duraturam. Primis reipub. temporibus ſtatuæ Jovis fictiles tantùm erant.

Soror. Juno. *Filia.* Pallas. *Tota* Quia ex uno Jovis cerebro prodiit.

5. 6. Et tu, ô Jane, qui jam ter Nervæ nomen vides in faſtis. Pag 375. *Purpureis* Ornatis purpura, minio pictis, quales ſunt elegantes libri. Nerva. primo Imperii anno tertium geſſit conſulatum cum Virginio Rufo, anno Chriſti 97. ab U.C. 850.

8. *Hic.* Senatus. *Illo.* Nerva. Senatus & cæteri cives Nervam imitentur.

V.

Laus Cæſaris.

1. Tanta tibi eſt recti reverentia, Cæſar, & æqui,
2. Quãta Numę fuerat: ſed Numa pauper erat.
3. Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores;
4. Et cùm tot Crœſos viceris, eſſe Numam.

VERS. 2. *Nume.* Rex fuit Rom. ſecundus: pietatis famâ & æquitatis clarus.

3. Difficile eſt ſanctè vivere in magnis opibus, &, ut ait Seneca, pati poſſe divitias; *Tradere mores*, corrumpendos ſcilicet.

4. Crœſus Lydiæ rex fuit ditiſſimus. *Eſſe Numam.* Virtute Numam æquare; opibus Crœſum ſuperare.

VI.

In eundem.

1. Si redeant veteres, ingentia nomina, patres?
2. Elysium liceat si vacuare nemus:
3. Te colet invictus pro libertate Camillus:
4. Aurum Fabricius, te tribuente, volet.
5. Te duce gaudebit Brutus; tibi Sylla cruentus
6. Imperium tradet, cùm positurus erit.
7. Et te privato cum Cæsare Magnus amabit:
8. Donabit totas & tibi Crassus opes.
9. Ipse quoque infernis revocatus Ditis ab umbris
10. Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

V. 1. Si Prisci illi Romani redeant ad superos, reviviscant. *Elysium.* Pag. 306.

3. Te ultro imperatorem eliget Camillus vindex libertatis acerrimus & invictissimus. Legunt quidam *præ libertate*, id est, malit esse subjectus tibi, quàm liber, & suis juris. Anno ab U C. 363. Romam Galli Senones Brenno duce incenderunt: ægrè à capitolio per Manlium repulsi, tandem à Camillo profligati sunt. De illo vide Florum lib. 1. c. 12. 13. Livium lib. 5.

4. Non recusabit aurum accipere Fabricius, si modò illud accipiat à te, à quo nihil tribui cuiquam mali, aut malè, potest. Fabricius legatos Pyrrhi, cùm ad ipsum venissent, aurique magnam vim offerent, valere cum auro suo jussit.

6. Brutus te ducem & regẽ non nollet. Ille reges Româ ejecit. Pag. 391. *Sylla.* 293. Is dictaturam quam invaserat, post annos quatuor deposuit. Sylla igitur summum imperium, id est, dictaturam, depositurus, illam tibi tradet.

7. *Privato.* Privatus erit C. Jul. Cæsar; imperium deponet, ac vitam privatam sub te Imperatore deget. *Magnus.* Pompejus: cui Magni cognomentum à Sylla datum. Is suas de Imperio orbis terrarum cum Cæsare controversias ultro deponet, ac privati subditique sorte contentus erit.

8. *Crassus.* Romanorum ditissimus fuisse prædicatur. Neminem divitem censebat esse, nisi qui suis sumptibus exercitum alere posset. Cùm Parthis, eorum opes sitiens, bellum intulisset, ab iis captus, & cæsus est: truncatum ejus caput in utrem liquefacto plenum auro, conjectum.

9. *Ditis.* Plutonis: Erebi.

10. Cato, ne Cæsarem dictatorem, post pugnam Pharsalicam victorem, aspiceret, sibi manus attulit. Pag. 35.

Erit Cæsarianus. Te Cæ-

sarem, te imperantem amabit; à te stabit, ac tuus erit. Ita omnes sibi vera virtus adjungit.

VII.

Poëta hilarior.

1. Unctis falciferi senis diebus,
2. Regnator quibus imperat fritillus,
3. Versu ludere non laborioso
4. Permittis, puto, pileata Roma.
5. Risisti: licet ergo, nec vetamur.
6. Pallentes procul hinc abite curæ.
7. Quicquid venerit obvium, loquamur
8. Morosâ sine cogitatione.
9. Misce dimidios puer trientes,
10. Quales Pythagoras dabat Neroni:
11. Misce, Dindyme, sed frequentiores.
12. Possum nihil ego sobrius: bibenti
13. Succurrent mihi quindecim poëtæ.

VERS. 1. *Unctis*, lætis, pinguibus. Convivia tunc celebrabantur. *Falciferi senis*. Saturni Saturnalibus. Pingebatur cum falce Saturnus, quia Italos artem agros colendi docuisse dicebatur. Præterea tempus, cui Saturnus præest, omnia demetit, resecatque.

2. Quibus aleâ luditur liberiùs. Erat illa vulgò vetita. *Fritillus*. Pag. 191.

4. *Pileata*. Romani per Saturnalia pileati erant; etiam servi, quibus uti pileo non licebat, nisi cum libertate à dominis donabantur.

5. *Risisti*. Ridendo annuis.

7. Quicquid in buccam venerit, dicamus.

8. *Morosa*. Anxia, fastidiosa. Morosus dicitur qui mores habet duros, difficiles, iracundos.

9. Dimidius triens est sextans, sive duo cyathi. Pag. 48 Sorbillare vult leniter paucos cyathos, ut longior sit hilaritas, ebrietas tardior.

10. *Pythagoras*. Pincerna quidam, minister Neronis.

12. 13. Siccus & jejunus nil possum scribere & dicere: si bibero, poëtis vel quindecim par ero: illi statim præsto erunt ac in me uno existent, jocabuntur, ludent. Vel, Poëtarum quindecim odæ, carmina ludicra, se offerent cantanda in mentem usque venient.

VIII.

Spirans imago.

1. Clarus fronde Jovis, Romani fama cothurni,
2. Spirat Apelleâ redditus arte Memor.

Memor sæpe in Capitolinis certaminibus coronatus, (Pag. 181. 209.) & poëtarum Roman. tragicorum celeberrimus hic pingitur. *Cothurni.* P. 154. *Apellea.* 363.

IX.

Amor fraternus.

1. Contulit ad satyras ingentia pectora Turnus:
2. Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

V. 1. Turnus frater Memoris, (de quo est epigramma superiùs) ad scribendas satyras operã ingeniumq; cõtulit: satyricus poëta esse maluit. 2. Cur non tragicum carmen, ut Memor, scripsit? Nimirum quia fratri hanc laudẽ relinquere integrã voluit, quam ipsi præripere poterat.

X.

Antiqua simplicitas.

1. Tolle puer calices, tepidíque toreumata Nili,
2. Et mihi securâ pocula trade manu,
3. Trita patrum labris, & tonso pura ministro:
4. Antiquus mensis restituatur honor.

V. 1. O puer, ò servule, aufer pretiosos calices ex Ægypto Romam ferri solitos. *Toreumata.* Pag. 159. 206. Eadem vox posteriori ævo usurpata etiam est pro veste stragula, pictis acu figuris extantibus ornatã. 2. *Secura manu.* Parum timens, ne illa frangas. *Pocula.* Scilicet fictilia, fagina. 3. *Tonso.* Non comato & calamistrato, quales modò sunt. Lege Epig. 84. Libri X. *Pura.* Non cœlata, non ornata.

XI.

Homo obscurus.

1. Jus tibi natorum vel septem, Zoïle, detur;
2. Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

Adeo ignotus & obscurus es, ut nemo sciat quo sis patre natus, qua matre, & jus tamen trium liberorum petis: prius ipse parentes quàm natos, quære: proba te esse liberum, non spurium, &c. antequàm jus trium liberorum petas. De jure trium liberorum dixi pag. 143.

XII.

Paridis histrionis epitaphium.

1. Quisquis Flaminiam teris, viator,
2. Noli nobile prætererire marmor.
3. Urbis deliciæ, saléſque Nili,
4. Ars & gratia, luſus & voluptas,
5. Romani decus & dolor theatri,
6. Atque omnes Veneres, Cupidinéſque,
7. Hoc ſunt condita, quo Paris, ſepulcro.

VERS. 1. *Flaminiam*. Pag. 219.
2. *Marmor*. Sepulcrum è marmore.
3. *Urbis*. Romæ. *Nili*. Ægypti.
7. *Paris*. Hiſtrio Ægyphis carus Domitiano.

XIII.

In nanum mortuum.

1. Heredes, nolite brevem ſepelire Colonum:
2. Nam terra eſt illi quantulacunque gravis.

VERS. 1. *Colonum*. Nomen eſt proprium. Legunt aliqui *Colonem*.
2. *Nam &c.* Adeo eſt puſillus & nannus, ut terræ vel minima pars gravis ipſi futura ſit. Solebant cùm aliquis terræ mandabatur, ita illi bene precari, *ſit tibi terra levis*, (Pag. 260.) Non poteſtis id modò dicere, ô Coloni heredes: illum itaque inſepultum potiùs relinquite.

XIV.

Sobria carmina.

1. Non omnis noſtri nocturna eſt pagina libri,
2. Invenies & quod mane, Sabine, legas.

VERS. 1. *Nocturna*. Epulantibus grata, ebrioſis, improbis. Vide ſuprà Epig. 2. verſ. 4.
2. *Mane*. Quæ ſiccus & ſobrius legas.

XV.

Prædium exiguum.

1. Donaſti, Lupe, rus ſub urbe nobis.
2. Sed rus eſt mihi majus in feneſtra.
3. Rus hoc dicere, rus potes vocare?
4. In quo ruta facit nemus Dianæ,

5. Argutæ tegit ala quod cicadæ,
6. Quod formica die comedit uno;
7. Clausæ cui folium rosæ corona est:
8. In quo non magis invenitur herba,
9. Quàm costi folium, pipérve crudum.
10. In quo nec cucumis jacere rectus,
11. Nec serpens habitare tota possit.
12. Erucam malè pascit hortus unam;
13. Consumpto moritur culex salicto;
14. Et talpa est mihi fossor atque arator.
15. Non boletus hiare, non mariscæ
16. Ridere, aut violæ patêre possunt.
17. Fines mus populatur, & colono
18. Tanquam sus Calydonius timetur.
19. Et sublata volantis ungue Procnes
20. In nido seges est hirundinino.
21. Non est dimidio locus Priapo.
22. Vix implet cochleam peracta messis,
23. Et mustum nuce condimus picatâ
24. Errasti, Lupe, litterâ sed unâ:
25. Nam quo tempore prædium dedisti;
26. Mallem tu mihi prandium dedisses.

VERS. 2. *In fenestra*. Ubi hortuli nonnunquam imponuntur in testis, aut in ligneis capsulis.

4. *Ruta*. Vilis herba. In hoc tuo prædio ruta instar nemoris est. De nemore Dianæ Aricinæ lege Lib IV. Ep. 52. Adde quòd sylvę omnes Dianæ erant sacræ.

5. *Argutæ*. Canoræ. *Cicadæ*. Lib. X. Ep. 52.

7. In quo vix una reperiatur rosa, eáque non aperta; imò rosæ folium sit instar coronæ integræ, è multis rosis confici solitæ.

8. In quo rure non plus herbarum est quàm costi, aut piperis, hoc est, nihil. Costum enim est frutex odore eximio, qui in Arabia nascitur: piper item peregrina est arbuscula. *Crudum*. Acre, pungens. Vel: Quale ab sua editur arbore; viride; non rugosum, & vetus.

10. *Rectus*. Neque enim satis illi est spatii; sed contrahitur & quasi colligitur in sese.

13. *Moritur*. Cibo deficiente ac salicto. Salictum est locus consitus salicibus.

14 Talpæ humum emovent ac vertunt.

15. *Boletus*. Fungus *Hiare*, aperiri, nasci. *Marisca*. Ficus eluti saporis.

16. *Ridere*. Cùm maturescunt ficus, extremo cortice leniter aperiuntur, & quasi rident: in risu enim labia diducuntur.

18. *Sus Calydonius*. P. 14.

19 20. Totam segetem quæ est in hortulo isto, aufert unica hirundo transvolans, ac in nidum suum deportat. Procne uxor Terei mutata est in hirundinem, & ejus soror Philomela in lusciniam. Pag. 207. 276.

21. *Priapo*. Hortorum Deo. 272. 313.

23. *Picata*. Pice oblita & obturatâ. Nucis putamen instar dolii esse potest.

XVI.

Poeta parasitus.

1. Dum te prosequor, & domum reduco,
2. Aurem dum tibi præsto garrienti,
3. Et quicquid loqueris, facísque laudo;
4. Quot versus poterant, Labulle, nasci!
5. Hoc damnum tibi non videtur esse,
6. Si quod Roma legit, requirit hospes,
7. Non deridet eques, tenet senator,
8. Laudat causidicus, poëta carpit,
9. Propter te perit? hoc, Labulle, verum est?
10. Hoc quisquam ferat, ut tibi tuorum
11. Sit major numerus togatulorum,
12. Librorum mihi sit minor meorum?
13. Triginta prope jam diebus una est
14. Nobis pagina vix peracta. sic fit,
15. Cùm cœnare domi poëta non vult.

VERS. 1. *Prosequor*. Honoris causâ comitor, ut cliens patronum solet.

6. Si, ut tibi navem operam & obsequar, pereunt mihi versus boni, &c.

8. *Poëta*. Invidus. Non exigua laus est dignum videri invidiâ & improborum odio.

9. *Verum est?* Æquum est. an hoc justum censes?

11. *Togatulorum* Clientiū toga indutorum. Pag. 58. 1

12. *Minor*. Numerus.

14. *Sic fit &c.* Nempe otii & studiorum jacturam facia necesse est poëta cœnarum captator.

XVII.

Convivium unius assis.

1. Atreus Cæcilius cucurbitarum,

Sic illas quasi filios Thyestæ
In partes lacerat secátque mille.
Gustu protinus has edes in ipso
Has primâ feret, alterâve cœnâ;
Has cœnâ tibi tertiâ reponet.
Hinc feras epidipnidas parabit;
Hinc pistor fatuas facit placentas;
Hinc & multiplices struit tabellas;
Et notas caryotidas theatris:
Hinc exit varium coco minutal
Ut lentem positam, fabámque credás,
Boletos imitantur, & botellos,
Et caudam cybii brevésque mænas:
Hinc cellarius experitur artes,
Ut condat vario vafer sapore
In ruta folium capelliana.
Sic implet gabatas, paropsidésque,
Et leves scutulas, caváfque lances.
Hoc lautum putat, hoc putat venustum,
Unum ponere ferculis tot assem.

Vers. 1. Cæcilius, qui est Atreus, id est, interfector & quasi parricida, cucurbitarum; qui cucurbitis utitur pro ferculo quotidiano, & illas trucidat, ut Atreus fratris sui Thyestæ filios interfecit. De Atreo ejusque fratreo dixi, pag. 164. 207. 269.

4. *Gustu in ipso* Gustus sive gustatio, est id quod ponitur in aditu & exordio convivii; levius aliquod ferculum, hevellæ, acetaria, &c. Post gustum sequebatur prima cœna, secunda, tertia; hoc est, prima fercula, secunda, &c. Ista autem prima, secunda, tertia fercula apud Cæcilium, erant cucurbitæ.

7. *Epidipnidas*. Bellaria. Græca vox: ἐπιδειπνὶς, ferculum quod ultimo loco editur: nempe quia ἐπιδείπνον, sub cœnæ finem & post solidiores dapes, ponitur.

8. *Fatuas*. Nullius saporis.

9. *Tabellas*. Liba tenuia & delicata, instar tabellarum.

10. Caryotides sunt fructus palmarum Æthiopicarum, quæ spectanti populo inter alia missilia spargebantur. Illas cucurbitis imitatur.

11. *Minutal*. Intritum ferculum è cibis minutatim cōcisis. Ejusmodi minutal ex iisdem cucurbitis conficitur à coco Cæcilii.

12. Adeo ut pultem è lente aut faba factam credas.

13. *Boletos*. Fungos, *Botellos*. Farcimina quędã ex ovorum vitellis coctis, cepa, porro, &c.

14. *Cybii*. Vide pag. 281. notâ 5. Mæna est vilis pisciculus.

15 *Hinc*. Ex his cucurbitis varias artes, hoc est, varias placentas & edulia vario artificio confecta experitur ac tentat fingere is qui cellæ seu penus curam habet: easdem cucurbitas vario sapore & modo condit, ac transformat in illud ipsonii genus quod fit vulgò ex rutæ foliis: vel in tot formas, ac edulia, quot ex rutæ folio solent fieri. Capellia na ruta dicitur, sive capraria, quòd à capellis depascatur: vel quod capillos imitetur foliis.

18. *Gabatas*. Sunt escariæ lances: item paropsides. Scutulæ, catini sunt depressi leviter in medio, ut scuta.

20. Putat esse hoc hominis magnifici, & splendidi.

21 *Unum &c.* Videtur esse hypallage: uno asse tot ponere fercula.

XVIII.

In mendicum.

1. Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus,
2. Nec tibi de bibulâ sarta palude teges:
3. Nec puer, aut senior; nulla est ancilla, nec infãs,
4. Nec sera, nec clavis, nec canis, atque calix.
5. Tu tamen affectas, Nestor, dici atque videri
6. Pauper, & in populo quæris habere locum.
7. Mentiris, vanóque tibi blandiris honore:
8. Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

VERS. 1. *Cimice*. Cimex genus est vermiculi fœtidi, subrubri & plani, quod lectis ligneis vulgò innascitur.

2. Nec teges, seu lodix, id est, vestis lecti; storea, facta è scirpo, aut sparto: scirpus, spartum, nascuntur in humidis paludibus.

6. *In populo*. Populus erat honoratior plebe, quæ fex civitatis.

8. *Non est paupertas*. Sed mendicitas mera Pauperi deest aliquid, imò multa; mendico omnia.

XIX.

Prasinus victor.

1. Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
2. Pervenit, & victor præmia plura refert.
3. I nunc, Livor edax, dic te cessisse Neroni:
4. Vicit nimirum, non Nero, sed Prasinus.

VERS. 1. 2. Aurigæ factionis prasinæ, qui vivo Nerone vin-

cebant, vincunt etiã mortuo. 3. Ite nunc aurigæ aliarũ factionum, qui invidetis factioni Prasinæ, jactate, id quod olim dictitabatis, Prasinos non sua virtute vincere, sed Meronis favore & gratia: vosque Prasinis ideo tantùm cessisse & inferiores visos esse, quòd ipsis faveret Nero. Jam obiit ille, adhuc tamen vincunt Prasini; sua igitur virtute vincebant anteà, ut nunc vincunt, non Cæsaris favore. Dixi Libro VI. fuisse varias aurigarum factiones, suis quasque coloribus distinctas: Prasini utebantur viridi colore. Russati, rubro; Veneti, cæruleo: Albi, candido: color viridis, terræ; ruber, igni; cæruleus, mari; albus, aëri sacer erat. Plura vide apud Bulengerum de Circo c. 47. 48.

XX.

Bella cœna, mala cœnatio.

1. Ædes emit Aper, sed quas nec noctua vellet
2. Esse suas: adeo nigra vetúsque casa est.
3. Vicinos illi nitidus Maro possidet hortos.
4. Cœnabit bellè, non habitabit Aper.

4. *Cœnabit bellè*. An quia hortos amœnos è sua cœnatione, id est, triclinio, prospiciet? an quia vescetur fructibus illius horti? an denique quod apud vicinum Maronem cœnabit, in ejus hortis, ab eo sæpè invitatus?

XXI.

Solus in frequenti convivio.

1. Ignotos mihi cùm voces trecentos,
2. Quare non veniam vocatus à te
3. Miraris, quereríſque, litigáſque.
4. Solus cœno, Fabulle; non libenter.

4. *Solus*. Mihi solus videor esse, licèt multi mecum sint ac frequentes convivæ, cùm ignoti mihi sunt, quia non possum cum illis colloqui liberè, &c.

XXII.

Pro amico soteria.

1. Caïus hanc lucem gemmâ mihi Julius albâ
2. Signat, io, votis redditus, ecce, meis.
3. Desperasse juvat; veluti jam rupta sororum
4. Fila: minùs gaudent, qui timuêre nihil.
4. Hypne, quid expectas piger? immortale Falernũ
6. Funde: senem poscunt talia vota cadum.

7. Quin cũces,& sex cyathos,besſémque bibamus,
8. Cajus ut fiat Julius & Proculus.

V. 1. *Gemma alba.* Candido lapillo. Pag. 401.

3. Major est lætitia de amico recepto, cujus vitam & valetudinem pænè desperatam flevimus: veluti jam fuisset à Parcis condemnatus. *Sororum.* Pag. 210. 224. 307.

5. *Hypne.* Servi nomen est

6. *Talia vota.* Tantum beneficium meis votis precibusque concessum. Vita & sanitas amico restituta.

7. *Quincunces* Pag. 48. Cyathos quinque, quot nempe literas habet vox Caïus, *Sex*, quot literas Julius: *bessem*, id est, octo cyathos, Pag. 46. quot elementa sunt in voce Proculus. Diximus suprà, pag. 405. solenne Romanis fuisse ut tot biberent cyathos, quot essent in eorum nominibus literæ, in quorum gratiam bibebant.

XXIII.

Eques è servo.

1. Zoïle, quid totà gemmam præcingere librâ
2. Te juvat, & miserum perdere sardonycha?
3. Annulus iste tuis fuerat modò cruribus aptus:
4. Non eadem digitis pondera conveniunt.

VERS. 1. Cur, ô Zoïle, habes gemmam præcinctam, circumdatam, inclusã, in annuli aurei pala tam gravi, ut libram pendat?

2. *Perdere.* Quia in tam vasta auri mole quasi obruitur gemma, nec videtur. Vel, quia perditur gemma dives, cùm ignobilis & furcifer eà utitur.

3. 4. Tam gravis anulus, (at ferreus) convenissent paulò ante tuis pedibus: jam manibus non congruit Mancipia, cùm opus ruri faciebant, catenis alligabantur, ne fugerent. Annuli dicuntur in catena circuli ferrei quibus constat, & sunt etiam annuli digitorum. Ludit in ambigua voce.

XXIV.

De mulione surdo.

1. Mulio viginti venit modò millibus, Aucte.
2. Miraris pretium tam grave? surdus erat.

VERS. 1. *Venit.* Emptus est viginti millibus H S. libris Turon. 2000.

2. *Surdus erat.* Muliones ferè sunt fures, ac tales certè audiunt. Iste igitur, quia surdus erat, non poterat respondere de suis aut domini sui furtis; itaque eò melior, quò surdior; hinc tam carò venit.

XXV.

Pastor nimium diligens.

Indulget pecori nimiùs dum pastor Amyntas,
2. Et gaudet famâ luxuriâque gregis:
Cedentes oneri ramos, silvámque fluentem
4. Vicit; concussas ipse secutus opes.
Triste nemus diræ vetuit superesse rapinæ
6. Damnavítque rogis noxia ligna pater.
Pingues, Lygde, sues habeat vicinus Jolas:
8. Te satis est nobis annumerare pecus.

VERS. 1. 2. Dum Amyntas nimio studio gregem saginare cupit, quem bene saginatum esse, ac laudari, gaudet.

Luxuria. Nitore, numero.

3. 4. Ascendit in quercum glande onustam, ut eam porro excuteret; at eum arboris brachia non sustinuêre, illa se vicit fortiori pondere, ac depressit ramos mole corporis, glandesque concussas ac decidentes secutus, ipse quoque humi obtritus decidit.

5. 6. Amyntæ pater succidit quercũ, noluitque eam vivere, rapto sibi filio: imo eam sui filii rogo servire jussit.

7. O Lygde, amice pastor, (fortè villicus Martialis erat) patere ut Jolas, vicinus ille subulcus, suas saginet sues excussa glande, cum tãto cadendi periculo: tu id satis habeto si reddas numerum pecudum quæ tibi sunt creditæ, quamvis illæ non sint adeo saginatæ ac pastæ: tu mihi illis potior es.

XXVI.

Carmina vivida.

Vivida cùm poscas epigrammata, mortua ponis
2. Lemmata: quî fieri, Cæciliane, potest?
3. Mella jubes Hyblea tibi vel Hymettia nasci,
4. Et thyma Cecropiæ Corsica ponis api.

VERS. 1. 2. Lemmata diximus suprà Lib. X. Epig 53. esse inscriptiones carminum, sive sententias breves quę argumentum comprehendant paucis: hîc pro argumento & materia carminis ea vox adhibetur. Petis versus elegantes; & proponis siccam, jejunam, mortuam materiam.

3. 4. Ex argumento frigido & exili non potest magis fieri acutum carmen & vividum, quàm è thymo & floribus pessimis, quales effert Corsica, (Pag. 438.) fieri potest mel optimum, quale est Hyblæum, vel Hymettium

etiamsi apis Cecropia sit, id est, Attica, & scientissima conficiendi mellis: Hybla mons Siciliæ, pag. 127. 430. Hymettus, Atticæ. *Cecropiæ* Pag. 49. 235. Corsica insula adjacet Sardiniæ ad Boream.

XXVII.

Divitis senis amicus.

1. Orbus es, & locuples, & Bruto consule natus,
2. Esse tibi veras credis amicitias,
3. Sũt veræ, sed quas juvenis, quas pauper habebas:
4. Qui novus est, mortem diligit ille tuam.

VERS. 1. *E Bruto &c.* Et admodum senex. Est hyperbole: nam Brutus, qui Reges exegit, florebat anno ab U C ferè 250. Martialis 850.

4 *Novus.* Qui te senem primùm colere incipit. *Mortem* Ut sit heres tuus.

XXVIII.

Virgilii & Ciceronis heres.

1. Silius hæc magni celebrat monumẽta Maronis,
2. Jugera facundi qui Ciceronis habet.
3. Heredem dominúmque sui tumulíve larísve
4. Non alium mallet nec Maro, nec Cicero.

VERS. 1. 2. Silius qui villam Ciceronis possidet, colit etiã hoc Virgilii sepulcrum Dicitur Silius Poëta, (de quo plura vide pag. 190. 354. 413.) Virgilium, ut Deum aliquem, coluisse, ejusque tumulum, prope Neapolim, instar templi frequentasse. De Cicerone vide pag. 176. 276 495. De Virgilio, pag. 408.

4. *Non alium &c.* Quia Silius Italicus, optimus orator & poëta fuit.

XXIX.

Maronis monumentum.

1. Jam prope desertos cineres, & sancta Maronis
2. Nomina qui coleret, pauper, & unus erat.
3. Silius optatæ succurrere censuit umbræ,
4. Silius & vatem, non minor ipse, colit.

VERS. 1. 2. Nemo, nisi fortè unus aliquis, & pauper, colebat tumulum & nomen Virgilii.

3. Silius tandem opem tulit umbræ carissimæ: statuit desertos Maronis manes ab injuria & solitudine vindicare.

4. Et vatem colit Virgilium, ipsi par, eodem Virgilio nullatenus inferior.

XXX.

Poetam amicum ad cœnam invitat.

œnabis bellè, Juli Cerealis, apud me:
. Conditio eſt melior ſi tibi nulla, veni.
)ctavam poteris ſervare: lavabimur unà:
. Scis quàm ſint Stephani balnea juncta mihi.
'rima tibi dabitur ventri lactuca movendo
:. Utilis, & porris ala reſecta ſuis.
Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto,
3. Sed quam cum rutæ frondibus ova tegant.
Altera non deerunt tenui verſata favillâ:
10. Et velabrenſi maſſa recocta foco.
Et quæ Picenum ſenſerunt frigus olivæ.
12. Hec ſatis in guſtu: cetera noſſe cupis?
Mentiar, ut venias: piſces, conchylia, ſumen,
14. Et cortis ſaturas atque paludis aves:
. Quæ nec Stella ſolet rarâ niſi ponere cœna.
16. Plus ego polliceor: nil recitabo tibi.
. Ipſe tuos nobis relegas licet uſque Gigantas,
18. Rura vel æterno proxima Virgilio.

VERS 2. Si nullam habes :nam potiorem, ad quam catus fueris.

3. Potes horam octavam tam tuis negotiis impenie: vel *ſervare*, id eſt, reſvare ad balneum, quo eom ambo utemur: vel; nore, ut illâ horâ ad me veas.

4. *Juncta mihi*. Ædibus eis vicina.

5. *Movendo*. Ciendo, & ılvendo.

6. *Fila*. Porri, in longa :minuta, inſtar filorum, frua ſecabantur, & patinis nponebantur.

7. *Vetus*. Durata fumo, ıt muriâ incocta.

Cordylla. Piſciculi eſt genus: item lacertus. Pag. 306.

9. *Altera*. Nempe ova, quæ ſorbeantur, atque adeo leviter cocta.

10. *Maſſa*. Caſei. *recocta* fumo indurata. Velabrum, fuit Romæ celebris vicus, ubi caſei præſtantes fiebant. Dicitur etiam nunc *Velabro*.

11. *Picenum* P. 53. 231. 281.

12. *In guſtu*. Hæc ſatis erunt in cœnæ limine, & quaſi ingreſſu. Suprà. Ep. 17.

13. Non verebor mentiri, & fercula mea plus æquo venditare, ut venias, ut ſic te alliciam. Piſces habeo exquiſitos, tibi apponendos.

Conchylia. Oſtrea, piſces

testis inclusos. *Sumen.* P 119.
14. E corte, (pag. 453.) & paludibus petitas; domesticas, & externas.
15. Qualia fercula nec ipse Stella convivis apponit, nisi rarò: erat ille poëta dives, amicus Martialis.
16. *Nil recitabo.* Non te fatigabo versibus meis recitandis: tuos nobis, quādiu libuerit, leges, utpotè prçstantissimos.
17. *Gigantas* Carmen à te iscriptum de Gigantibus.
18. Vel tua Georgica, id est, carmina de re rustica, de colendis agris, &c. paria & æmula Virgilianis.

XXXI.

Matronæ encomium.

1. Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
 2. Edita, quàm Latiæ pectora gentis habet!
3. Quale decus formæ! Romanā credere matres
 4. Italides possunt, Atthides esse suam.
5. Dî benè quòd sancto peperit fecunda marito,
 6. Quod sperat generos, quódque puella nurus.
7. Sic placeat Superis, ut conjuge gaudeat uno,
 8. Et semper natis gaudeat illa tribus.

Vers. 1. *Ceruleis.* Ob oculos cæsios; vel, ob colorem quo vultū inficere amabant: vel, ob mare vicinum quo Britanni ambiuntur, quod est cærulei coloris.
2. Quàm Romanos mores & animum habet!
4. *Atthides.* Atticæ, Grecę.
Dî benè. Subaudi fecerunt. vox gratulantis.
6. *Sperat.* Nimirum puella, & adhuc integra ætate. *Generos.* Quibus suas filias collocabit. *Nurus.* Quibus filios suos maritos dabit. P. 215.
7. 8. O Superi, servate illi virum superstitem, & liberos tres. Lege pag 189. ubi est epigramma non absimile.

XXXII.

Ex fugitivo fur.

1. Unguenta & casias, & olentem funera myrrhā,
 2. Thuráque de medio semicremata rogo;
3. Et quæ de stygio rapuisti cinnama lecto,
 4. Improbe, de turpi, Zoïle, redde sinu.
5. A pedibus didicêre manus peccare protervæ:
 6. Non miror furem, qui fugitivus erat.

Vers. 1. *Unguenta.* Rogis injici solita.
3. *Cinnama.* P. 168. 305.
Stygio. Lecto funebri, in

cadaver positum, rogo rebatur, opertum vestipretiosis.
6. Quemadmodum tui s peccarunt, cùm ab he rili fugerunt domo; sic nunc eorum exemplo peccant manus, cùm furantur. Teipsum hero tuo eripuisti; nunc suas opes aliis eripis.

XXXIII.

Ars captatoris capiendi.

Iortatur fieri quod te Lupus, Urbice, patrem,
Ne credas: nihil est quod minùs ille velit.
Ars est captandi, quod nolis velle videri;
Ne facias optat, quod rogat ut facias.
)icat prægnantem tua se Cosconia tantùm:
Pallidior fiet jam pariente Lupus.
At tu consilio videaris ut usus amici;
Sic morere, ut factum te putet esse patrem.

. 1. 2. O Urbice, quod us heredipeta te hortaut adoptes aliquem fi, siquidem jam senex, rbus es, noli credere ilhoc dicere ex animo.
6. Atque ut hoc intelli, uxor tua Cosconia finse esse gravidam, videbis, m exanimatum metu, & palliodorē fœminâ parturiēte.
7. Tu tamen noli ejus consilium spernere, qui amicè videtur te hortari: utere tuis opibus; dum licet, genio indulge; ut, cùm morieris, perparum aut nihil ipsi testamento relinquas, perinde ac si filium habuisses, aut adoptasses.

XXXIV.

Vita fortiter aliquando retinenda.

Quod nimiū laudas, Chæremon Stoïce, mortē,
Vis animnm mirer suspiciámque tuum.
Hanc tibi virtutem fractâ facit urceus ansâ.
Et tristis, nullo qui tepet igne, focus;
Et teges, & cimex, & nudi sponda grabati,
Et brevis, atque eadem nocte diéque toga.
O quā magnus homo es, qui fæce rubentis aceti,
Et stipulâ, & nigro pane carere potes!
Lingonicis agendum tumeat tibi culcita lanis,
Constringátque tuos purpura pexa toros:
O quàm tu cupies ter vivere Nestoris annos,

12. Et nihil ex ulla perdere luce voles!
13. Rebus in angustis facile est contemnere vitam.
14. Fortiter ille facit qui miser esse potest.

VERS. 1. *Stoïce*. Pag. 36. 355.
3. Ideo mortem optas, quia vitam agis miseram, & ærumnosam.
5. *Teges*. Storea. P 554 *Cimex*. Suprà, Ep 18. Grabatus vilis est lectulus. Sponda verò lecti latus, seu tabulæ lateri appositæ quæ culcitā cōtinēt.
8. *Carere*. Moriendo.
9. *Lingonicis*. Lingones, *Langres*, Galliæ civitas, lanis suis inclyta.
10. *Constringat*. Vesti at, amplectatur. *Purpura*. Toral, stragula. *Pexa*. Pag. 125. 129 347. *Nestoris*. 271.

XXXV.

Dives tenujoris munera ne respuat.

1. Miraris docto quòd carmina mitto Severo,
2. Ad cœnam quòd te, docte Severe, vocem?
3. Jupiter ambrosiâ satur est, & nectare vivit;
4. Nos tamen exta Jovi cruda, merūque damus:
5. Omnia cùm tibi sint dono concessa Deorum,
6. Si quod habes, non vis; ergo quid accipies?

V. 2. *Vocem*. Pauper divitē. 3. *Ambrosia*. Pag. 398. 4. *Exta*. Pecudum immolatarum viscera. Pag. 437.

XXXVI.

Annuli pauperis.

1. Senos Charinus omnibus digitis gerit,
2. Nec nocte ponit, annulos:
3. Nec cùm lavatur. causa quæ sit, quæritis?
4. Dactyliothecam non habet.

V. 1. Sex annulos in singulis digitis gerit, & eo videri vult dives: at revera id inopiam ejus coarguit: idcirco enim illos non deponit, quia non habet thecam ubi reponat. Est id signi, annulos istos esse conductos, nō ipsius proprios. δάκτυλος, digitus, δακτύλιον, annulus; θήκη, theca, pyxis, arcula. δακτυλιοθ, annuli custos theca.

XXXVII.

Sera invitatio.

1. Sexcenti cœnant à te, Justine, vocati

Lucis ad officium quæ tibi prima fuit.
Inter quos, memini, non ultimus esse solebam
Nec locus hic nobis invidiosus erat.
Postera sed festæ reddis solennia mensæ:
Sexcentis hodie, cras mihi natus eris.

Vers. 2. Ad celebrandā lucē quæ tibi natalis fuit. 4. Neque invidebant mihi homines, quod locum non ultimum inter convivas obtinerem, quem videbar officiis me s abundè promeritus. 5. 6. Invitas me postridie ad consumendas pridianæ cœnæ reliquias, & analecta Mittant igitur tibi munera natalitia hodie illi sexcenti quos ad cœnam vocasti: ego, quem hodie non vocas, nihil muneris hodie tibi mittam, sed cras, quia tantùm cras cœno. Crastinus autem dies, tuus natalis non est, atque adeo nihil tibi cras debetur, neque à me dabitur.

XXXVIII.

Post mortem liberalis.

Nil mihi das vivus: dicis, post fata daturum.
Si non es stultus, scis, Maro, quid cupiam.

V. 2. *Quid cupiam.* Nempe ut citò moriaris, ut accipiam quod non vis dare nisi mortuus. Vide pag. 389.

XXXIX.

A magnis magna postulanda.

Parva rogas magnos: sed nō dāt hęc quoq; magni
Ut pudeat levius te, Matho; magna roga.

V. 2. Ut minus saltem erubescas, si negentur tibi magna.

XL.

Hostis dignitas cladem levat.

Amphitheatrales inter nutrita magistros
Venatrix, silvis aspera, blanda domi,
Lydia dicebar domino fidissima Dextro,
Qui non Erigones mallet habere canem:
Nec qui dictæâ Cephalum de gente secutus,
Luciferæ pariter venit ad astra Deæ.
Non me longa dies, nec inutilis abstulit ætas,

8. Qualia Dulichio fata fuêre cani:
9. Fulmineo ſpumantis apri ſum dente perempta,
10. Quantus erat, Calydon, aut, Erimāthe, tuus.
11. Nec queror, infernas quamvis citò rapta ſub umbras:
12. Non potui fato nobiliore mori.

VERS. 1. Loquitur ipſa canis, cui epitaphium ponitur in hoc epigrammate. Nutrita fueram inter beſtiarios & præfectos amphitheatri.

3. *Dextero*. Nomen eſt hominis.

4. Erigione cujuſdam Icarii filia fuit: is à paſtoribus interfectus ad arboris radicē defoſſus eſt. Canis (quem Meram, alii Neæram, vocant) Erigonen latratibus crebris, & apprehenſa identidem veſte, perduxit ad cadaver: quo viſo puella ſe ex arbore ſuſpendit: canis inedia voluntaria, & dolore cōfectus interiit. Jupiter commiſaratione motus, omnes in aſtra, per ſummam liberalitatem & munificentiam, retulit, & Icarium quidem Bootē eſſe juſſit; Erigonen, Aſtræam ſeu Virginem: canem, Caniculam, ſidus infeſto calore notum.

5. 6. Dexter non mallet habere canem illum, qui primò fuit Europę cuſtos à Jove datus, in Creta inſula, ubi mons Dicte: ac deinde datus Cephalo: denique ab eodem Jove relatus in ſydera, & donatus Dianæ venatrici. *Luciferæ Deæ*. Pag. 525. Procris Erechthei Athenienſium regis filia fuit. Cum nupſiſſet Cephalo Æoli filio, quem venationi deditum norat, ipſi jaculum inſigne dedit quo feram quamlibet certo ictu cōficeret; dedit & canem miræ ſagacitatis, qui vocatur in fabulis Lælaps. Poſtea cùm virum ab Aura quadam, ſeu Aurora, malè amari audiviſſet, inter ſilvas delituit, quò venturam pellicem putabat: Cephalus rei ignarus cum virgulta ſenſiſſet moveri, arbitratus ibi latêre ferā, illo quod Procris ipſi dederat (vel Aurora, ut alii volunt) jaculo, eandem interfecit. Canis cælo additus vocatur Syrius.

8. *Cani Dulichio*. Cani Uliſſis. Dulichius Ulyſſes dictus eſt ab inſula Dulchio, prope Itacham, Ulyſſis patriam. De iſto cane Homerus agit libro Odiſ. 17. & Argum appellat. Senio confectus obiit.

10. *Calydon*. Pag. 14. *Erymanthe*. Pag. 22.

XLI.

Durus creditor.

1. Solvere, Pæte, decem tibi me ſeſtertia cogis:

2. Perdiderit

2. Perdiderit quoniam Bucco ducenta tibi.
. Ne noceant, oro, mihi non mea crimina: tu qui
4. Bis centena potes perdere, perde decem.

Iratus Pætus quod Bucco· is cujusdam, sui debitoris, olo vel egestate, amisisset ucenta sestertia (sunt libræ 'uronicæ 20000.) à reliquis ebitoribus cœpit exigere se- eriùs nomina. Deprecatur lienam culpam vates & ut sibi decem, quæ Pæto, debet, sestertia remittantur, lepide petit. Decem sestertia sunt libræ seu nummi Francici 1000. Perdidisti ducēta sestertia: faciliùs decem perdes, ea mihi donando.

XLII.

Eques piger.

:. Ad primum decimâ lapidē quòd venimus horâ,
2. Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
3. Non est ista viæ, non est mea, sed tua culpa:
4. Misisti mulas qui mihi, Pæte, tuas:

V. 1. Invitaveras me ad cœnam, in tuam villam quæ mille tantùm passibus abest Româ: mane summo misisti mihi tuas tardissimas mulas; veni ad te decem post horis, (duabus ante solis occasum) venissem citiùs pedes. *Ad primum lapidem.* Pag. 38.

XLIII.

Amicus inutilis.

1. Litus beatæ Veneris aureum Bajas,
2. Bajas superbæ blanda dona naturæ,
3. Ut mille laudem, Flacce, versibus Bajas,
4. Laudabo dignè non satis tamen Bajas,
5. Sed Martialem malo, Flacce, quàm Bajas.
6. Optare utrumque pariter, improbum votum est.
7. Quòd si Deorum munere hoc tibi detur,
8. Quid gaudiorum est Martialis & Bajæ?

V. 1. 2. *&c.* Licèt Bajas Veneri consecratas, in amœno litore positas non satis dignè laudarem mille versibus, me tamen, Musas meas, meam valetudinem, illis præfero. *Bajas*, Pag. 67. 213.

6. *Utrumque*. Valetudinem, & Bajanas delicias. *Improbum*. Nimium.

7. Si tamen eveniret ut ego Bajas item, felici quodam tuo, ut ais, fato.

8. Quid ego te juvare Baiis

possem! quid ex me voluptatis & commodi caperes? certè parum. Non tanti suũ ut me tanto expetas opere.

XLIV.

Lymphæ salutares.

1. A Sinuessanis conviva Philostratus undis
2. Conductum repetens nocte jubente larem,
3. Penè imitatus obit sævis Elpenora fatis,
4. Præceps per longos dum ruit usque gradus.
5. Non esset, Nymphæ, tã magna pericula passus,
6. Si potius vestras ille bibisset aquas.

V. 1. Philostratus quidam cùm ab urbe Sinuessa, ubi aquæ sunt saluberrimæ (Pag. 300.) madidus, non aquis at mero multo, se nocte domum reciperet.

3. Obiit prope ad eum modum quo Elpenor. Fuit iste unus è sociis Ulyssis qui, dum apud Circen crapulam edormiret, audito strepitu excitatus, & per scalarum gradus præcipitans, cervicem fregit.

5 6. O Nymphæ, quæ aquis Sinuessanis præsidetis, non ille sic periisset, si aquis salutaribus vestris usus esset potiùs quam vino. Nymphæ Limphii præsuat.

XLV.

Quæstuosè munificus.

1. Nemo habitat gratis nisi dives & orbus apud te:
2. Nemo domum pluris, Sosibiane, locat.

Sosibianus domum suam gratis locabat divitibus & orbis, nihil quidem ab illis petens, sed ea spe, fore ut ab iisdem heres scriberetur. Itaque illi revera magno pretio conducebant Sosibiani domum, licet eam ipse gratis locare videretur; deturi enim erant Sosibiano, ut quidem sperabat, opimas hereditates.

Orbus. Qui libertis caret.

XLVI.

In tonsorem imperitum.

1. Qui nondũ Stygias descendere quęrit ad undas,
2. Tonsorem fugiat, si sapit, Anthiochum.
3. Alba minùs sævis lacerantur brachia cultris,
4. Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.
5. Mitior implicitas Alcon secat enterocelas,
6. Fractáque fabrili dedolat ossa manu.

Tondeat hic inopes Cynicos,& Stoïca menta.
Colláque pulvereâ nudet equina jubâ.
Hęc miserũScythicâ ſub rupePromethea radat,
Carnificem nudo pectore poſcet aveni.
Ad matrẽ fugiet Pẽtheus,adMęnada Orpheus,
Antiochi tantùm barbara tela ſonent.
Hæc quacunq; meo numeratis ſtigmata mẽto,
In vetuli pyctæ qualia fronte ſedent;
Non iracundis fecit gravis unguibus uxor:
Antiochi ferrum eſt, & ſcelerata manus.
Unus de cunctis animalibus hircus habet cor,
Barbatus vivit, ne ferat Antiochum.

VERS. 3. *Alba*. Nuda. *acerantur*. A Cybeles ſacer otibus; qui æra pulſabant, acerabant corpora, incondi-os ululatus edebãt,&c. P.73.

4. *Phrygios*. Cybele in Phrygia maximè colebatur, *Enthea*. Furiata: Deo afflata, ἔνθεος. Lege plura de illis, pag. 139. 419. 435.

5. Mitior & mollior eſt Al-conis, chirurgi barbari & rudelis, manus, cùm her-nias ſecat. Implicitas appel-at, quia hernia fit cum inte-ſtina in ſcrotum devolvun-ur, & inter ſeſe perperam il-ligantur. *Enterocelas*. Vide pag. 518.

6. *Fabrili*. Quaſi eſſet lig-narius faber, ac bruta ligna tractaret; ita oſſa fracta com-mittit, ſecat, radit, &c.

7. *Cynicos*. Pag. 209. *Stoï-ca*. 35. 355. Cynici & Stoïci ejus manum tolerabunt, cùm eniorem, præ inopia, tonſo-em habere nequeant.

8. Equorum jubas pulve-ulentas tondeat, non homi-num barbam.

9. Si Antiochus radere Pro-metheum (pag 9) ac rondere velit, recuſabit Prometheus, ac petet, malétque à vulture ſuo laniari.

11 *Pentheus*. Echionis re-gis Thebarum & Agaves fi-lius, à matre, quòd Bacchi ſa-cra ſperneret, diſcerptus: Or-pheus à Męnadibus, ita dictis à voce græca μαίνομαι, inſa-nio, furo. Virg. l. IV. Georg. verſu 520.

12. Si novacula Antiochi ſtrepitnm ediderit.

13. O tu, quiſquis es, qui vides meum mentum fœde inciſum. *Stigmata*. Pag. 118. 419. Facta vox à ςίζω, pũgo.

14. Qualia ſæpe gerit pyc-tes vetulus. Pyctes, ſeu pyc-ta, græcè πύκτης, eſt pugil. Illi pugiles cum crudo pugno inter ſe digladiarentur, malas & mentũ ſæpe habebant cre-bris vulneribus contuſum ac deformatum. Sunt qui legant: *In vetuli picta fronte*. Quales

17. 18. Sapit hircus, qui mavult nunquam barbam deponere, quàm in Antiochi manus venire.

XLVII.

Gulosa tussis.

1. Leniat ut fauces medicus, quas aspera vexat
2. Assiduè tussis, Parthenopæe, tibi:
3. Mella dari nucleósq; jubet, dulcésque placentas,
4. Et quicquid pueros non sinit esse truces.
5. At tu non cessas totis tussire diebus.
6. Non est hæc tussis, Parthenopæe: gula est.

Vers. 3. *Nucleos.* In quibus amygdalæ suaves.

4. Et dulciaria crustula, quibus pueri irati, aut malè vagientes placantur.

5. 6. Alis & foves tussim, ut ejusmodi cupediis fruaris diutiùs.

XLVIII.

Epitaphium puellulæ.

1. Æolidos Canace jacet hoc tumulata sepulcro,
2. Ultima cui parvæ septima venit hiems,
3. Ah scelus! ah facinus! properas quid flere viator?
4. Non licet hic vitæ de brevitate queri.
5. Tristius est leto leti genus: horrida vultus
6. Abstulit, & tenero sedit in ore lues:
7. Ipsáque crudeles ederunt oscula morbi,
8. Nec data sunt nigris tota labella rogis.
9. Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
10. Debuerant aliâ fata venire viâ:
11. Sed mors vocis iter properavit cludere blãdæ,
12. Ne posset duras flectere lingua Deas.

Vers. 1. *Æolidos.* Subaudi, filia. Legitur etiam *Æolis heu! Canace.*

4. *Non licet.* Quia sunt alia magis flenda: nempe morbi diritas & mortis genus.

6. *Abstulit.* Ita peredit vultum, ac deformavit, ut nullus esse videretur.

7. *Oscula.* Pusilla ora.

Rogis. Pag. 262.

10. *Alia.* Quàm istâ. Non debuerat perire illo morbo, qui linguam ipsi & vocem, quâ Mortem & Parcas lenire potuisset, auferret.

12. *Deas.* Parcas. pag. 210. 224.

XLIX.

In sceleratum.

ːntitur, qui te vitiosum, Zoïle, dicit:
Non vitiosus homo es, Zoïle, sed Vitium.

ꝛ s. 2. Adeo teter ac sce-ːes, ut Scelus ipsum & Vitium dici possis.

L.

Ab incendio malè servatus.

ːerios vatis Theodori flamma Penates
Abstulit; hoc Musis, hoc tibi, Phœbe, placet?
scelus, ô magnum facinus, criménque Deorũ;
Non arsit pariter quod domus & dominus.

. 3. Videtur deplorare casum Theodori: gra-ːm illi imprecatur. Factum malè quod ejus domus deflagravit: imò quòd ipse quoque non deflagravit.

LI.

Captivus ferox.

Marcia, non Rhenus, salit hic, Germane; quid obstas,
2. Et puerum prohibes divitis imbre lacus?
Barbare, non debet, submoto cive, ministro
4. Captivam victrix unda levare sitim.

V. 1. Cùm transiret per urːn Martiales, vidit Germaːn quemdam à quo Romaː puerulus vetababatur ːirire aquam Marciam: in ːm scripsit hoc Epigr ô Gerːne, fons ille, est aqua ːarcia, (de qua dictum est ːg. 301.) non est tuus Rhenus, quid repellis puerum ne hauriat, ne bibat?

3. Non debet arceri civis & prohiberi fonte, interim dum captivus toties victus, qualis, es bibit & Romanum victoremque fontem haurit. *Ministro*. Tibi servo.

LII.

Dona debent crescere.

Mittebas libram; quadrantem, Garrice, mittis.
2. Saltem semissem, Garrice, solve mihi.

V. 1. *Libram*. Pag. 135. *Quadrantem*. 248.
2. *Semissem*. Selibram, seu ːimidiam libram. Pag. 46.

2. *Solvere*. Quasi deberet eodem quo cœperat pede, pergere, & se priori munificentia ad posteriorem præstan-

dam obligasset: aut certè quasi deberet minuere gradatim beneficia, ut à libra veniret ad semissē, à semisse ad quadrantem. Est lib. 8. Epigrāma simillimū, pag. 416.

LIII.

In lectorem fastidiosum.

1. Albi Maxime, si vacabit hora,
2. Hoc tantùm lege: namque & occupatus,
3. Et non es nimiùm laboriosus.
4. Transis hos quoque quatuor? sapisti.

V. 1. *Si vacabit hora.* Si horam, si particulam hanc horæ, vacuam habes.
4. *Hos quatuor.* Versiculos, quibus hoc epigramma constat. *Sapisti.* Nugæ istæ non sunt tanti, ut otium his legendis perdas.

LIV.

Liber evolutus.

1. Explicitum nobis usque ad sua cornua librum,
2. Et quasi perlectum, Septiciane, refers.
3. Omnia legisti: credo, scio, gaudeo, verum est,
4. Perlegi libros sic ego quinque tuos.

V. 1. *Explicitum.* Evolutum, ita ut totum bacillum, circa quod involutus erat antequam legeretur, appareret cum extremis hinc inde partibus, quæ cornua vocata esse dixi fusiùs pag. 37. 187.
4. Eodem modo libros tuos quatuor, quos ad me miseras, evolvi: id est, non legi.

LV.

Candido lectori.

1. Quamvis jam longo possis satur esse libello,
2. Lector: adhuc à me disticha pauca petis.
3. Sed Lupus usuram, puerique diaria poscunt:
4. Lector solve: taces, dissimulásque: Vale.

V. 3. *Lupus.* Fœnerator. *Pueri.* Mancipia. *Diaria.* Cibum quotidianum. Pag. 159. Ego igitur dum scribo versus, cogor alere domi servos, mutuam sumere pecuniam; reddendum est fœnus, pascendi servi, &c. Da pecuniam quâ illis omnibus satisfaciam. Non vis? Vale, taceo, nihil scribo prætereà.

:. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER XII.

EPISTOLA.

Val. Martialis Prisco suo S.

CIO me patrocinium debere contumacissimæ triennii desidiæ, quæ absolvenda non esset inter illas quoque occupationes urbicas, quibus faciliùs cõsequimur ut molesti potiùs, quám ficiosi esse videamur: nedum in hac provinciali litudine; ubi, nisi etiam imtemperanter studeaus, & sine solatio, & sine excusatione secessius. Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum primum est, quod civitatis aures, quibus assueeram, quæro, & videor mihi in alieno foro litiıre. Si quid est enim in libellis meis quod pla:at, dictavit auditor. Illam judiciorum subtilitam, illud materiarum ingeniũ, bibliothecas, theaa, conventus, in quibus studere se voluptates non :ntiunt; ad summam omnium, ea quę delicatè reiquimus, quasi destituti desideramus. Accedit his nunicipalium rubigo dentium, & judicii loco livor; & unus aut alter mali, in pusillo loco multi: ıdversus quos difficile est habere quotidie bonum

ſtomachum. Ne mireris igitur abjecta ab indignãte, quæ à geſtiente fieri ſolebant. Ne quid tamen, & advenienti tibi ab urbe & exigenti negarẽ, cui non refero gratiam, ſi tantùm ea præſto quæ poſſim; imperabo mihi cui indulgêre conſueveram: & ſtatui pauciſſimis diebus, ut familiariſſimas mihi aures tuas exciperem adventoria ſua. Tu velim iſta, quæ tantùm apud te non periclitantur, diligẽter æſtimare, & excutere nõ graveris; &, quod tibi difficillimum eſt, de nugis noſtris judices nitore ſepoſito; ne Romam, ſi ita decreveris, non Hiſpanienſem librum mittamus, ſed Hiſpanum.

Scio &c. Video mihi afferendam eſſe in hoc ſcribendi aditu excuſationem, quare per triennium, ex quo in patriam redii, nulla epigrammata ſcripſerim.

Quæ &c. Cujus deſidiæ meæ, nec in iſtis quidem urbanis officiis & occupationibus ſatis juſtam excuſationẽ videor fuiſſe habiturus. Cujus deſidiæ crimine vix abſolveret, ſi in urbe verſatus eſſem; nedum qui in patria, ſummo in otio, in ſumma ſolitudine, vixerim.

Quibus &c. Damnat obiter officioſam urbanitatem, quæ dum anxiè verſatur in reddẽdis officiis, facit ut amicis plus afferatur moleſtiæ, quàm ab iis gratiæ ineatur.

Ubi &c. In provincia, in ſolitudine.

Intemperanter. Valde, ſedulò.

Sine excuſatione. Quia ſola, cur ab urbe ſecedat, homini erudito videtur eſſe cauſa, ut plus habeat otii ad literas colendas.

Civitatis aures quæro. Deſidero hic, Bilbili, in mea Hiſpania, aures eruditas. Non reperio viros doctos, qui me ad ſcribendum excitent, quibus mea recitem carmina: quales Romæ plurimi.

In alieno foro. Cauſidici libentiùs coram iis perorant, quibus aſſueverunt, quibus noti ſunt.

Si quid &c. Si quid in meis libellis placet, hujus cauſa eſt, eruditus lector, & auditor, cui ego dum placere cupio, multa feliciter extudi & elaboravi, adeo ut illa mihi dictaſſe videatur.

Illam &c. Requiro viros judicii ſubtilis ac limati; illa ſcribendi argumenta, quæ ſuâ ſponte acuunt ingeniũ; illam theatri frequentiam, & alias id genus illecebras; quibus excitatus ad ſtudia litterarum animus tantâ voluptate perfunditur, ut laborem non ſentiat.

Municipalium rubigo &c. Invidia Bilbilitanorum civium, qui ex livore potiùs:

ex judicio, & veritate mant de meis epigram- , eáque carpunt. Quid nicipiũ explicui p.220 *unus &c.* Duo, tréſve ni & invidi; qui duo, ,inſtar multorum ſunt, guſto loco, in exigua ite.

um ſtomachum. Qui eo- neptias concoquere ac ere poſſit.

jecta. Omiſſa eſſe car- : à me non ſcripta.

geſtiente. A me olim lę- t favorẽ hominũ plaſuſ- uaviter deguſtante.

quid &c. Ne quid ta- tibi denegarẽ, cui parem cceptis beneficiis referri gratiã nõ puto, ſi ea dii- t facio, quæ fieri facilè it; vim adhibebo mihi cui ebã, deſidiæ indulgendo. rquebo, à me verſiculos.

tatui &c. Retuli me ad um, ut te aliquot carmi- s, tanquam recentẽ hoſ- pitem lautiore cœnâ, excipe- rem.

Adventoria. Cęna adven- toria, ſeu adventitia voca- batur, quâ excipiebant ami- cos redeuntes peregrè.

Tu velim &c. Rogo te ut hęc noſtra carmina, quę apud te ſecura sũt, quia de illis cã- didè ſemper judicas, expen- das accuratè: ac ſeponas in illis ea quæ nitent, ac elegan- tia ſunt, ab iis quæ ſunt fuſca & malè compoſita; ut hęc po- ſtrema illuſtrentur à me, re- cudãtur, &c. ne mittam Ro- mam librum qui non modò dici Hiſpanienſis poſſit, quia cõpoſitus, & veluti natus eſt in Hiſpania; ſed etiam qui Hiſpanus eſſe videatur, hoc eſt, barbare ſcriptus, & parũ latinè, quo modo loqui Hiſ- pani indigenæ ſolent. Qui- dam hæc verba, *nitore ſepoſi- to*, explicant: Depoſito illo candore & benevolentiâ, quâ probas quidquid ſcribo.

EPIGRAMMA I.

Brevis liber.

RETIA dũ ceſſant, latratoréſque moloſſi,
2 Et non invento ſilva quieſcit apro:
Otia, Priſce, brevi poteris donare libello.
Hora nec æſtiva eſt, nec tibi tota perit.

VERS. 1. Dum venatio quieſcit, dum retia & ca- feriantur.

Nec æſtiva eſt. Non horæ longiores nunc, ut ate; ſed breviores, ut hiemales. Horas diei per duodecim Romani nu- merabant: ac proinde longio- res erant ęſtate, hieme bre- viores.

Tota. Nullus enim, ut ajunt, liber eſt tam malus, quin aliquid ex eo colligi boni poſſit.

II.

Sua in urbem mittit carmina.

1. Quæ modò litoreos ibatis carmina Pyrgos,
2. Ite Sacrâ, jam non pulverulenta via est.

VERS. 1. 2. O mea carmina quæ à me olim Romæ scripta ibatis in reliquam inde Italiam, ac maximè in urbem maritimam Pyrgos; jam ab Hispania Romam ite per Sacram viam: hæc commoda jam est, nec pulvere infesta. Nonnulli censent non fieri mentionem hic de via Sacra Romana, per quam triũphãtes ducebãtur in capitolium; sed de alia quadam Hispaniæ via publica, sic appellata, per quam iter in Italiam esset.

Pyrgos. Pyrgi, urbs Tusciæ, nunc Fanum Sanctæ Marinellæ, *Santa Marinella*, in ora maris Tyrrheni, non procul Centumcellis.

III.

Liber auctorem suum indicat.

1. Ad populos mitti qui nuper ab urbe solebas,
2. Ibis, iô, Romam nunc perigrine liber,
3. Auriferi de gente Tagi, tetricíque Salonis;
4. Dat patrios Manes quæ mihi terra potens.
5. Nõ tamẽ hospes eris, nec jam potes advena dici,
6. Cujus habet fratres tot domus una Remi.
7. Jure tuo veneranda novi pete limina templi,
8. Reddita Pierio sunt ubi templa choro.
9. Vel, si malveris, primâ gradiêre suburrâ;
10. Atria sunt illic consulis alta mei.
11. Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
12. Clarus Jantheæ Stella sititor aquæ.
13. Fons ibi Castalius vitreo torrente superbit,
14. Unde novem dominas sæpe bibisse ferunt.
15. Ille dabit populo, patribúsq; equitísque legẽdũ,
16. Nec nimiùm siccis perleget ipse genis.
17. Quid titulũ poscis? versus duo trésve legantur;
18. Clamabunt omnes te, liber, esse meum.

VERS. 3. *Tagi*. Pag. 57. 211. *Salonis*. Pag. 56.

4. Quæ terra condit parentum meorum Manes: quæ patria mea est.

5. *Hospes*. Peregrinus, ig-

s. *Advena*, qui aliun-dvenit: non civis, non ilinus.
Fratres. Libros eodem edi-parente me. *Domus Re-*. Roma. Remus frater t Romuli: Romam am-condidere.
7. *Templi* Apollinis, quod im ab Augusto conditum ſerva, in poëtarum gra-iam, inſtauraverat.
9. *Prima*. Petes aditum vici ſuburræ. Pag. 111. 251.
10. *Conſulis mei*. Stellæ. Pag. 35. 421. 446.
11. *Laurigeros*. Vel quia conſul, vel quia poëta bonus.
12. Qui ſtella gaudet bibere Janthide ſeu Jantho fonte, in ſua villa. De illo fonte vide Ep 32 Libri VI.
13 *Caſtalius* Pag. 333.
14. *Dominas* Muſas.
16. *Non ſiccis*. Illacrimans præ mei deſiderio. Repetierat Martialias Hiſpaniam.

IV.

Ad ſuum Mæcenatem.

1. Quod Flacco, Varióque fuit, ſũmóque Maroni,
2. Mæcenas atavis regibus ortus eques:
3. Gentibus & populis hoc te mihi, Priſce Terenti,
4. Fama fuiſſe loquax, chartáque dicet anus.
5. Tu facis ingenium; tu, ſi quid poſſe videmur:
6. Tu das ingenuæ munera pigritiæ.

V. 1. &c. *Flacco*. Horatio: *Vario*. Pag. 385. *Mæcenas*. 408. Sententia eſt. O Terenti, fama loquax & mei verſus diu victuri, dicent te mihi eadẽ beneficia, benenovolentiamque præſtitiſſe, quam præſtitit Mæcenas Flacco, Vario, & Virgilio.
6. *Ingenuæ pigritiæ*. Otii literati, quod ingenuos homines decet. Studia & literas meas liberaliter muneratis.

V.

Cæſari libros offert.

1. Longior undecimi nobis deciniíque libelli
2. Arctatus labor eſt, & breve raſit opus.
3. Plura legant vacui, quibus otia tuta dediſti:
4. Hæc lege tu, Cæſar: forſan & illa leges.

V. 1. 2. Libri Epigrammatum decimus & undecimus non ſine labore fuſius à me ſcripti, ad pauciora Epigrammata contracti ſunt, & emẽdatio mea laborque, ſecundæ meæ curæ, raſerunt opus, ac de illo multa limando abſtulere.
3. *Plura &c.* Libros ſupe-

rlores Epigrammatum. *Otia dedisti*. Pacem conficiendo. 4. *Hæc*. Libros decimum & undecimum, emendatos & contractos. *Illa*. Superiorum Librorum longiora Epigrammata. Nervam alloquitur, de quo vide Epig. 67. Lib. VIII.

VI.

Laudes Nervæ,

1. Contigit Ausoniæ procerum mitissimus aulæ
2. Nerva: licet tot nunc Helicone frui.
3. Recta fides, hilaris Clementia, cauta Potestas
4. Jam redeunt: longi terga dedêre Metus.
5. Hoc populi gentésque tuæ, pia Roma, precãtur,
6. Dux tibi sit semper talis, & iste diu.
7. Macte animi, quẽ rarus habet, morúmq; tuorũ;
8. Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.
9. Largiri, præstare, breves extendere census,
10. Et dare quæ faciles vix tribuêre Dei,
11. Nunc licet & fas est: sed tu sub principe duro,
12. Temporibúsque malis, ausus esse bonus.

VERS. 1. Nerva Romanorum Imperator Domitiano suffectus est. Pag. 416.

Ausoniæ. Pag. 8. 326.

2. Licet nunc liberè Musis ac literis operam dare. *Helicone*. Pag. 75.

Cauta potestas. Magistratus sua potẽtia cautè ac sanctè utentes.

6. *Dux talis*. Nervæ similis imperator. Diu vivat Nerva, & qui consequentur principes tales sint, qualis ille est.

7. O Nerva macte animi istius tui, quem animum rarus habet, gaude ista tua indole, quã pauci præditi sunt: macte morum tuorum, &c. Vocem hanc: *Macte* explicatam habes pag. 189. Legitur etiam: *Macte animi: quem rarus habet*: Id est, animi quem habes in paucis. Quidam novum Epigramma ducunt ab hoc versu.

8 *Numa* Pag. 546. *Cato*. 29.

9 *Præstare*. Homines beneficiis demereri. Pag. 217.

Census extendere. Patrimonium augere. Opes colligere.

10. Et dare aliis munera, quæ vix à superis quantumcumq; munificis dãtur. Deorum liberalitatem æquare.

11. 12. Nunc licet largiri, præstare, probum esse, &c. sub te tam probo principe. At tu etiam probus fuisti, cùm non liceret cùm regnarent omnia vitia, sub Nerone videlicet, aliisque deinceps Imperatoribus.

VII.

Anus trima.

1. Toto vertice quot gerit capillos
2. Annos, si tot habet Lygia, trima est.

V. 2. *Trima.* Triennis. Tres tantùm capillos habet in capite, est calva. Si plures annos non habeat, infans erit, quæ est anicula.

VIII.

Trajani panegyricus.

1. Terrarum Dea, gentiúmque Roma,
2. Cui par est nihil, & nihil secundum,
3. Trajani modò læta cùm futuros
4. Tot per sæcula computaret annos,
5. Et fortem, juvenêmque, martiúmque
6. In tanto duce militem videret,
7. Dixit præside gloriosa tali:
8. Parthorum proceres, ducésque Serum;
9. Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
10. Possum ostendere Cæsarem: venite.

V. 3. *Trajani.* Successit Trajanus Nervæ anno Christi 98.

6. Cùm eundem Trajanum summis ducibus consilio æqualem; militibus infimis, robore parem videret.

8. *Serum.* Seres, Indiæ, ad ortum, populi.

Parthorum. Pag. 128. 271.

9. *Sauromatæ.* Iidem qui Sarmatæ. Pag. 6. 324. 361. *Getæ.* 306. 324. *Britanni.* Quos Anglos nunc vocamus.

IX.

Præfecti similes principi.

1. Palma regit nostros, mitissime Cæsar, Iberos,
 2. Et placido fruitur pax peregrina jugo.
3. Ergo agimus læti tanto pro munere grates:
 4. Misisti mores in loca nostra tuos.

V. 1. Aul. Cornel. Palma Trajano carissimus, Hispaniæ præfectus fuit.

2. Et pax data remotis exterisque gentibus miti jugo eas continet. Subjecta est imperio Romano Hispania, sed pacem & imperium Palma clementer exercet.

4. Misisti nobis præfectum,

cujus mores tuis moribus ita sunt similes, ut non tam ille quàm tu ac mores tui provinciā gubernare videantur.

X.

In avarum.

1. Habet Africanus milles, tamen captat:
2. Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

V. 1. *Millies*. Subaudi, centena millia H S. Libræ sunt Turonicæ 10000000. *Captat*. Hæreditates senū & orborum: illis inhiat. Hominum cupiditati nihil satis.

XI.

Libri commendatio.

1. Parthenio dic Musa tuo nostróque salutem:
2. Nam quis ab Aonio largiùs amne bibit?
3. Cujus Pimplæo lyra clarior exit ab antro?
4. Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
5. Et, si fortè, sed hoc vix est sperare, vacabit;
6. Tradat ut ipse duci carmina nostra, roga:
7. Quatuor & tantū timidúmq; brevémq; libellū
8. Commendet verbis: Hunc tua Roma legit.

V. 1. *Parthenia*. Pag. 204. 2. 3. 4. *Aonio*. Pag. 354. *Pimplæo*. Pag. 545. *Pierio*. 354. 5. *Vix est sperare*. Vix sperare licet, nempe ut vacet, otiosus sit, homo negotiis districtus gravissimis. 6. *Duci*. Trajano Imperatori. 7. Dicat hæc verba duntaxat quatuor ad ejus commendationem; Lege hunc librum, ô Cæsar, quem Roma omnis legit. Tibi non displiceat, qui tuis omnibus placet.

XII.

Ebrius promissor.

1. Omnia promittis, cùm totâ nocte bibisti:
2. Manè nihil præstas, Posthume: manè bibe.

V. 2. *Mane bibe*. Ut promissorem sis memor, neque interjectus somnus eorum memoriam deleat.

XIII.

Ira utilis.

1. Genus, Aucte, lucri divites habent iram:
2. Odisse, quàm donare, vilius constat.

V. 1. *Genus lucri*. Ne doment, fingunt se amicis iratos esse, ut eorum iram veriti amici desinant flagitare. Vide pag. 160. ubi habes Epigramma huic simile.

XIV.

Venatorem admonet.

1. Parciùs utaris, moneo, rapiente veredo,
2. Prisce; nec in lepores tam violentus eas:
3. Sæpe satisfacit prædæ venator, & acri
4. Decidit excussus, nec rediturus, equo.
5. Insidias & campus habet; nec fossa, nec agger,
6. Nec sint saxa licet, fallere plana solent.
7. Nec deerunt qui tanta tibi spectacula prestent,
8. Invidiâ fati sed leviore cadant.
9. Si te delectant animosa pericula, Tuscis
10. (Tutior est virtus) insidiemur apris.
11. Quid te frena juvant temeraria? sæpius illis,
12. Prisce, datũ est equitẽ, rũpere, quàm leporẽ.

V. 1. *Veredo rapiente*. Equo ad cursum incitato. Veredi equi dicebantur qui rhedas, præsertim publicas, trahebant: equi veloces, venatici, &c.

3. *Satisfecit prædæ*. De se ultionem prædæ suæ tribuit; periit cùm vellet occidere.

6. *Fallere plana*. Pag. 258.

7. Erunt alii venatores qui tibi venationis oblectationem, & quasi spectaculum, præbeant, quorum interitus, si quo fatali casu perierint, minus doloris allaturus sit, causam de fatis querẽdi tam gravem nominibus daturus non sit: quos perire minoris intersit, quàm te.

8. *Invidiâ* Pag. 38. 156.

10. *Tutior est &c.* Venantum fortitudo in apris Tusciç agitandis non tanto periculo est obnoxia, quanto in aliis feris insectandis. Est enim sedatior hæc venatio, & fermè à peditibus fit.

11. 12. Sæpè citiùs eques periit, quàm lepus: frænis malè utendo sæpiùs ruit, ac rumpitur eques, quàm lepus.

XV.

Populus dives sub bono principe.

1. Quidquid Parrhasiâ nitebat aulâ,
2. Donatum est oculis, Deísque nostris.
3. Miratur Scythicas virentis auri
4. Flammas Jupiter, & stupet superbi

5. Regis delicias, gravéſque luxus.
6. Hæc ſunt pocula, quæ decent Tonantem;
7. Hæc ſunt, que Phrygium decent miniſtrum.
8. Omnes cùm Jove nunc ſumus beati:
9. At nuper (pudet ah! pudet fateri)
10. Omnes cum Jove pauperes eramus.

V. 1. *Parrhaſia.* Imperatoria Pag. 188. 352.

2. In urbis ac templorum ornamenta collatum eſt.

3. Miratur Jupiter aurum recens ac nitidum, in ſuis templis. Vocat aurum illud Scythicum, quod Dacis victis Domitianus abſtulerat, & quod in ſua ſcrinia domúque abdiderat. De Scythia Dacis finitima dixi pag. 496. De Dacis ipſis, pag. 43. 103. *Virentis*. Quæ ſunt nitida, recentia, læta, vocantur à Latinis virentia. Explicui vocem hanc in Horatio, lib. Epod. Ode 12. Sunt qui *virens aurum* exponant, aurum ornatum gemmis virentibus, quales ſunt ſmaragdi qui frequentes & optimæ notæ in Scythia. Vide lib. 14. Ep. 101.

4. Miratur idem Jupiter Domitiani (quem Noſter invidiosè Regem vocat) luxum in aureis poculis, & conviviorum laſcivia: gaudetque pocula magnifica templis addicta & conſecrata eſſe. Hæc ſcilicet digna ſunt Iove, non Domitiano.

7 *Phrygium miniſtrum*. Ganymedem. pag. 34.

XVI.

Febris bene curata.

1. Quare tam multis à te, Lentine, diebus
2. Non habeat quereris febris, & uſque gemis,
3. Geſtatur tecum ſella, paritérque lavatur:
4. Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
5. Ebria Setino fit ſæpe, & ſæpe Falerno;
6. Nec niſi per niveam Cæcuba potat aquam.
7. Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo;
8. Dormit & in pluma, purpureóque toro.
9. Cùm ſit tã pulchrè, cùm tã bene vivat apud te,
10. Ad Damam potiùs vis tua febris eat?

3.4. *Sella* Lectica. *Boletos*. Pag. 42. *Sumen*. 119.

5. *Setino*. Pag. 320.

6. *Cæcuba*. Vina in Cæcubo, monte Campaniæ, nata. Ea non bibit niſi poſt aquam è ſolutis nivibus factam, in qua Cæcubum refrigeretur.

7. *Nigra*. Delibuta unguentis, quibus cum oleum fere admiſceatur, color fit pallidus & ſubniger.

10. *Damam*. Nomen eſt ſervi.

XVII.

Otium ruſticanum.

1. Dum te forſitan inquietus erras
2. Clamosâ, Juvenalis, in ſuburra;
3. Aut collem dominæ teris Dianæ:
4. Dum per limina te potentiorum
5. Sudatrix toga ventilat, vagúmque
6. Major Cælius & minor fatigant:
7. Me multos repetita poſt Decembres,
8. Accepit mea ruſticúmque fecit
9. Auro Bilbilis & ſuperba ferro.
10. Hîc pigri colimus labore dulci
11. Botrodum Plateámque; (Celtiberis
12. Hæc ſunt nomina craſſiora terris.)
13. Ingenti fruor, improbóque ſomno,
14. Quem nec tertia ſæpe rumpit hora:
15. Et totum mihi nunc repono, quicquid
16. Ter denos vigilaveram per annos,
17. Ignota eſt toga, ſed datur petenti
18. Ruptâ proxima veſtis à cathedra.
19. Surgentem focus excipit, ſuperbâ
20. Vicini ſtrue cultus iliceti,
21. Multâ villica quem coronat ollâ.
22. Diſpenſat pueris, rogátque longos
23. Lævis ponere villicus capillos.
24. Sic me vivere, ſic juvat perire.

V. 2. *Juvenalis*. Poëta ſatyricus, ſatis notus.

Inquietus. Urbanis negotiis diſtrictus, & anxius.

Suburra. Vicus Romę pag. 131. 251.

3. *Collem Dianæ*. Montem Aventinum, ubi templum Dianæ. Pag. 311.

4. 5. Dum togatus circumcurſas, ad ſalutandos divites.

6. *Cælius*. Unus è ſeptem Romę mõtibus, in duos quaſi diviſus, quorum major olim dictus eſt Querquetulanus, poſtea Cælius; minor verò, Cæliolus. Pag. 218.

9. *Bilbilis*. Pag. 56.

11. *Botrodum*. Pag. 55. *Pla-*

team, 112. *Celtiberis* 56.

Crassiora. Duriora ad pronunciandum.

13 *Improbo*. Alto, nimio.

14 *Tertia*. Post ortum solis.

15 *Repono*. Somnum, quo me per annos triginta defraudaveram, reddo mihi & remetior.

17 *Toga*. Romanorum vestis honestior, quam sumebant manè clientes, patronos salutaturi & urbem obituri. Eâ, inquit, non utor.

19 *Superba*. Ampla, in altum extructa.

20 *Strue*. Acervo. *Cultus*. Ornatus, nutritus. *Iliceti*. Sylvæ ilicibus consitæ.

21. Circa quem villica ollas multas in orbem cōponit.

22. *Dispensat*. Villicus dapes ex istis ollis dispensat servis ac distribuit: rogatque me dominum villæ, ut per me pueris suis liceat ponere capillos, quibus depositis censeantur egressi pueritiam, & operi laborique idonei. *Lævis* tonsus. Pueri solebant alere capillos; quos viri præsertim rustici tondebant.

XVIII.

In cœnipetam.

1. In thermis sumis lactucas, ova, lacertum,
2. Et cœnare foris se negat Æmilius.

V E R S. 1. Æmilius jactabat se nunquam cœnare foris, cœnipetam se negabat esse: affirmat Martialis, quia in thermis oblatas à ditioribus, quibuscum lavaret, dapes tot comedebat, quot sufficerent ad cœnam. Erat autem in more positum ut inter lavandum sumerent aliquid cibi, & iis, qui lavarent unà, impertirentur. Lacertus pisciculi nomen est. pag. 360.

XIX.

Laus Marcellæ.

1. Municipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
2. Et genitam nostris quis putet esse locis?
3. Tam rarum, tam dulce sapis. Pallatia dicent,
4. Audierint si te vel semel, esse suam.
5. Nulla nec in mediâ certabit nata suburrâ,
6. Nec Capitolini collis alumna tibi.
7. Nec citò ridebit peregrini gloria partûs,
8. Romanam deceat quam magis esse nurum.
9. Tu desiderium dominæ mihi mitius urbis
10. Esse jubes: Romam tu mihi sola facis.

V E R S. 1. *Marcella*. Erat Martialis uxor, eadem Bilbillita-

tana. *Municipem*. Pag. 220. *Rigidi*. Quia ejus aqua frigidior est, ac tingendo ferro, indurandoque apta. Pag. 56. *Nostris*. Hispanis.

3.4. *Pallatia*. Roma: aula Principis *Suam*. Romæ natã.

5.6. *Suburra*. Vicus Rom. Pag. 111. 251. *Certabit*. Laude sapientiæ & eloquentiæ. *Capitolini collis*. pag. 241. 359.

7. 8. *Nec cito &c.* Non facilè, *gloria partûs peregrini*, hoc est, fœmina ulla peregrè, sive extra Romam, nata, etiam nobilissima & illustrissima, *ridebit*, nascetur, nata parentibus arridebit; quam magis esse deceat Romanam nurum, id est, matronam, Romani viri uxorem. Non facilè peregrina mulier invenietur, quæ tam mereatur dici Romana, quàm tu.

Ridebit Putabant hoc felix omen, si pueri recèns nati parentibus arriderent: si contrà, infelix. Virgil. Ecloga IV. versu 58.

XX.

Deformitas interdum decens.

1. Quàm sit lusca Philænis indecenter,
2. Vis dicam breviter tibi, Fabulle;
3. Esset cæca decentior Philænis.

XXI.

Empta pulcritudo.

1. Dẽtibus atque comis, nec te pudet, uteris emptis:
2. Quid facies oculo, Lælia? non emitur.

VERS. 2. *Non emitur.* Atqui vitrei & crystallini oculi fiunt? Sed illis uti nemo ac videre potest: capillis uti potest ac dentibus, tanquam genuinis ac veris.

XXII.

Rheda.

1. O jucunda, covine, solitudo,
2. Carruca magis essedóque gratum
3. Facundi mihi munus Æliani:
4. Hîc, mecum licet hîc, Juvence, quicquid
5. In buccam tibi venerit, loquaris.
6. Non rector Libyci niger caballi,
7. Succinctus neque cursor antecedit:
8. Nusquam mullio: mannuli tacebunt.
9. O si conscius esset hic Avitus!
10. Aurem non ego tertiam timerem.

11. Totus quàm bene sic dies abiret!

V. 1. *Covine*. Covinus est vehiculum quoddam cameratum & tectum, quod is ipse qui vehitur agitat. Quam jucundam, inquit, præbes mihi solitudinem, dum solus in te vehor!

2. Carruca est currus duabus rotis instructus.

Essedo. Essedum est major currus, olim Gallis usitatus. Pag. 93.

4. 5. 6. Poteris liberè mecum in covino confabulari, quia nullus est auriga, nulli circa currum equites, qui sublegere sermones nostros possint, ac nos reos facere, si quid liberius proloquamur. *Vector* Significat eum quo vehitur equo, vel navi. Circa & ante lecticas currusve nobilium obequitabant sæpe honoris causâ equites maximè Afri & Mauri, quorum color fuscus Pag. 486.

7. *Succinctus cursor*. Expeditus & velox. Pag. 101.

8. *Mulio*. Videtur hic aurigam significare: mulas enim sæpe curribus jungebant. *Mannuli*. Equi sunt pumili. *Tacebunt*. Nos minimè accusabunt.

9. *&c*. Utinam hic adesset nobiscum Avitus, nostrorum sermonum & arcanorum cōscius particepsque! non ego illum tertium timerem, neque aurem illius reformidarem: quamvis arcanum ægrè vel inter duos tutum sit: ægrius autem, si tertius accedat conscius.

XXIII.

In avarum amicum

1. Cùm rogo te nummos sine pignore; non habeo, inquis:
2. Idem, si pro me spondet agellus, habes.
3. Quod mihi non credis veteri, Thelesine, sodali,
4. Credis colliculis, arboribúsque meis.
5. Ecce, reum Carus te detulit; adsit agellus:
6. Exilii comitem quæris? agellus eat.

V. 1. *Sine pignore*. Pignus est res aliqua, v.g. fundus vestis, domus &c. quâ cavetur creditori; quam creditor tandiu habere solet, dum debitor æs alienum dissolvat.

2. Tu idem habes nummos, reperis pecuniam quam mihi des mutuam, si agellus meus à me tibi offertur, qui veluti spondeat, promittat me soluturum: si tibi do illum pro pignore.

5. *Carus*. Delator, & accusator civium famosus, & Domitiano carus.

XXIV.

Ejusdem laboris dispar merces.

1. Sexaginta teras cùm limina manè senator;
2. Esse tibi videor desidiosus eques,
3. Quòd non à prima discurram luce per urbem,
4. Et referam lassus basia mille domum.
5. Sed tu purpureis ut des nova nomina fastis,
6. Aut Numidûm gentes, Cappadocũve petas:
7. At mihi, quẽ cogis medios abrumpere somnos,
8. Et matutinum ferre patíque lutum,
9. Quid petitur? ruptâ cum pes vagus exit alutâ,
10. Et subitus crassæ decidit imber aquæ;
11. Nec venit ablatis clamatus verna lacernis:
12. Accedit gelidam servus ad auriculam,
13. Et, rogat ut cœnes secum Lætorius, inquit.
14. Viginti nummis non ego malo famem?
15. Quòd sit cœna mihi, tibi sit provincia merces;
16. Et faciamus idem, nec mereamur idem.

VERS. 1. 2. Cùm tu, ô Lętori, amplissime senator, salutandi causâ non dubites adire manè sexaginta domos, arguis me quasi pigrum, quod idem non faciam, quippe qui sim tantùm eques, inferioris videlicet ordinis ac dignitatis, cui proinde iste salutandi officiosus labor magis convenire videatur.

4. *Basia.* Oscula. Inter salutandum osculabantur.

5. At tu sumis hunc laborem salutandi, ut consulatum adipiscaris. *Fastis.* P. 375. *Purpureis* Vel quia ornabantur minio; vel, quia purpura est magistratuum proprius color. Pag. 380.

6. Aut ut petas Numidiam (pag. 464.) vel Cappadociam (pag. 441.) nempe proconsul, vel proprętor Post gestum in urbe consulatum, vel præturam, proficiscebãtur in provincias, ut eas administrarent.

7. &c. At, quid à me speratur, cum te mane abrupto somno salutaturus propero lutosâ viâ?

9. *Alutâ.* Calcei pelle Pag. 116.

11. Non adest servus, quẽ inclamem, ut reponat mihi lacernam, quam abstulerit. Divites dabant lacernas servandas vernulis, aut eas ipsi servi detrahebant ex humeris dominorum, & illas imbre ingruente reponebant.

12. 13. Venit tantùm servus tuus, & me imbre ac frigore horrentem, clam sic alloquitur: Lætorius, tuus

patronus, vocat te ad cœnam. Ad hunc Lætorium hoc epigramma scriptum est.

14. Nonne meritò antepono isti cœnæ tuę meam domi cœnulam, quàm appellare jejunium aut famem possum? quæ constabit mihi tantùm 20. nummis sestertiis? Sunt duæ libræ Turonenses, ut vocamus.

15. *Quod sit &c.* Idcirco ego malo domi meæ esurire, quia dolet mihi, cùm video meorum laborũ præmiũ esse hanc, ad quam me vocas, cœnam; tuorum verò, provinciam. Prostremos versus istos ita legit, interpungitque doctissimus Scriverius. *Viginti nummis? non ego: malo famem, quàm sit cœna mihi, tibi sit provincia merces.* Vocat te (inquit servus Lætorii) dominus meus, ut cum eo cœnes, ut cohonestes ejus cœnam præsentia tua. Quo pretio, quâ mercede? viginti nummis, inquit servus. Ain tu viginti nummis? respondet Martialis: atqui ego hac mercede non ibo, & malo domi esurire quàm cœnâ tuâ & nummis frui, ô Lætori, interimque hoc dolore affici, ut te provinciâ totâ donandum videam, ab aliquo divite, quem iisdem colis officiis quibus ego te observo. Diximus prioribus libris, solitos sæpe clientes invitari certo pretio ad cœnam divitum præsentiâ suâ cohonestandam. Pag. 148.

XXV.

In duo potores.

1. Poto ego sextantes, tu potas, Cinna, deunces:
   2. Et quereris quòd non, Cinna, bibamus idem.

VERS. 1. *Sextantes. Deunces.* Pag 48.

2. Immeritò quereris quod ego non idem vinum ac tu; sed generosius potem, cùm ego perparum bibam, tu permultum. Extat epig. persimile Lib. I. pag. 44.

XXVI.

Fur mapparum.

1. Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur est,
   2. Quantus nummorum vix puto Massa fuit.
3. Tu licet observes dextram, teneásq; sinistram,
   4. Inveniet mappam quà ratione trahat.
5. Cervinus gelidum sorbet sic halitus anguem,
   6. Casuras altè sic rapit Iris aquas.
7. Nuper cùm Myrino peteretur missio læso,
   8. Subduxit mappas quatuor Hermogenes.

9. Cretatam pretor cùm vellet mittere mappam,
10. Prætori mappam surpuit Hermogenes.
11. Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
12. Mantile è mensa surpuit Hermogenes.
13. Hoc quoque si deerit; medio discingere lectos,
14. Mensarūque pedes, nō timet Hermogenes.
15. Quamvis non modico caleant spectacula sole,
16. Vel reducuntur, cùm venit Hermogenes.
17. Festinant trepidi substringere carbasa nautæ,
18. Ad portum quoties paruit Hermogenes.
19. Linigeri fugiunt calvi, sistratáque turba,
20. Inter adorantes cùm stetit Hermogenes.
21. Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit unquam,
22. A cœna semper rettulit Hermogenes.

V. 2 *Massa*. Bæbius Massa Bæticam, Hispaniæ provinciam, cui administrandæ præerat, spoliavit. Eum accusavit Plinius junior, ut ipse testatur ultimâ epistolâ libri VII.

6 Ita cervus halitu suo serpentes attrahit. Dicitur cervus pasci anguibus, & hac escâ senium curare; illorum latibulis applicat nares, & spiritum vehementiorem emittendo, eosdem, reluctantes licet, ad se attrahit, devoratque.

6 Sic Iris haurit è fluminibus aquas, & in altum educit, quæ deinde in imbres solvantur ac decidant. Arcus cælestis tam apparet, cùm humor è terra elatus coït in nubem roscidam, quæ radios adversos Orientis aut Occidentis solis excipit, ac refractos oculis intuentium objicit.

7. 8 Nuper cùm Myrinus gladiator à suo adversario vulneratus esset, ac vitam ipsi, missionemque populus posceret: (vide pag. 17. 25.) eam occasionem Hermogenes captans, mappas subduxit. Populus, dum ludos expectaret, potitando ducebat horas, ut fit

9 Cùm vellet prætor, projecta mappa candida, signum ludis circensibus inchoandis dare, hanc ipsi surripuit Hermogenes Nero cùm aliquando pranderet, flagitaretque populus ut inchoarentur ludi projecit è fenestra mappā, quod deinde signum est usurpatum, ut initium daretur ludis. Prætor sæpe ludos edebat ipse, aliàs ipsis præerat, de omnia componebat. De Prætoribus dictum jam pag. 222.

12. *Mantile*. Linteum tergendis manibus idoneum Il-

lud qui convivas accipiebat præbebatur, & mensæ insternebatur: mappam verò suam quisque afferebat, eâque vestes & pectus maximè, ne jura aut condimentis inquinaretur, protegebat: manus verò, cùm esset opus, tergebat mantili, quod è mensa ipsa pendebat. In aliquo igitur convivio, in quo nemo suam mappam, furti, metu, attulerat, ac sola erant mantilia, ea surripuit Hermogenes.

13. 14. Quod si defuerit mantile, nudat lectos stragulis & toralibus, ac vincula quibus culcitæ alligantur, solvit: imò detrahit purpureos pannos, argenti bracteas, &c. quibus ornantur lectulorum pedes.

15. 16. Quamvis, dum eduntur spectacula, sol calidissimus ingruat, vela tamen, in theatro ad solem arcendum posita, colliguntur, ne surripiantur ab Hermogene.

17. *Substringere*. Colligere; colligare ad antennas.

19. *Paruit*. Apparuit conspectus est.

19. Sacerdotes calvi Isidis (pag. 109.) qui linea capitis involucra, & vestes è lino gerunt, fugiunt, cùm vident Hermogenem subire templa, veriti ne quid ipsis surripiat. *Sistrata*. Gerens sistra, quæ sunt quædam ex ære vel argento crepitacula.

XXVII.

Amicus nimium siccus.

1. Siccus, sobrius est Aper: quid ad me?
2. Servus sic ego laudo, non amicum.

Aper Martialem convivio admodum frugali exceperat; arguit intempestivam illius frugalitatem, negatque siccum & sobrium tunc esse amicum oportere: esse has servi boni dotes, non convivæ amici.

XXVIII.

De hortis Marcellæ.

1. Hoc nemus, hi fontes, hæc textilis umbra supini
2. Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ,
3. Pratáque, nec bifero cessura rosaria Pæsto,
4. Quódque viret Jani mense, nec alget, olus.
5. Queq; natat clausis anguilla domestica lymphis,
6. Quæque gerit similes candida turris aves;
7. Munera sũt dominę: post septima lustra reverso
8. Has Marcella domos, parváque regna dedit.
9. Si mihi Nausicaë patrios concederet hortos,

10. Alcinoo

10. Alcinoo possem dicere, malo meos.

VERS. 1. *Textilis umbra palmitis*. Facta è ramis vitis intertextis. *Supini*. In pergula quasi cubantis.
2. *Ductile flumen*. Scatebra è fonte vicino vel amne ducta.
3. *Pesto*. Pag. 214. *Bifero*. Bis per annum rosas ferente.
4. *Jani mense*. Pag. 375. 380. *Nec alget*. Vel quia hiems tepida est in Hispania; vel quia vitreis specularibus protegebatur.
5. *Clausis lymphis*. In vivario aut piscina.
6. *Similes*. Candidas. Columbæ amant tecta nitida & alba.
7. *Dominæ*. Uxoris meæ. *Reverso*. In Hispaniam post annos 35. *Lustra*. Pag. 88. 181.
9. *Nausicaë*. Alcinoi filia. *Patrios*. Patrios sui Alcinoi, de quo plura leges pag. 219. 345.

XXIX.

Mendici familia & supellex.

1. O Juliarum dedecus Kalendarum,
2. Vidi, Vacerra, sarcinas tuas; vidi:
3. Quas non retentas pensione pro bimâ
4. Portabat uxor rufa crinibus septem,
5. Et cum sorore cana mater ingenti.
6. Furias putavi nocte Ditis emersas.
7. Has tu priores frigore & fame siccus,
8. Et non recenti pallidus magis buxo,
9. Irus tuorum temporum sequebaris.
10. Migrare clivum crederes Aricinum.
11. Ibat tripes grabatus, & bibes mensa,
12. Et cum lucerna, corneóque cratere,
13. Matella curto rupta latere mejebat.
14. Focum ferenti suberat amphoræ cervix.
15. Fuisse gerres, aut inutiles mænas
16. Odor impudicus urcei fatebatur,
17. Qualem marinæ misit aura piscinæ.
18. Nec quadra deerat casei Tolosatis,
19. Quadrima nigri nec corona pulei,
20. Calvæque restes allióque cepísque;
21. Nec plena turpi matris olla resinâ.
22. Quid quæris ædes, villicósque derides,

23. Habitare gratis, ò Vacerra, cùm possis?
24. Hæc sarcinarum pompa convenit ponti.

Vers. 1. *Juliarum*. Qui ex una domo commigrabant in aliam, id vulgò Kalendis Juliis faciebant.

2. *Sarcinas*. Supellectilem quàm è priori domo transferebas in aliam.

3. Quas sarcinas tuas ædium dominus noluerat retinere, licet bibam, id est, biennem, domûs à te conductæ pensionem ipsi non solvisses: adeo viles, detritæ, nullius pretii, erant.

4. *Crinibus septem*. Habens tantùm septem crines: tota calva.

7. *Priores*. Antecedentes,

8 *Non recenti*. Arida & flava.

9. *Irus* Pag 264. 315.

10. Si quis familiam tuam hâc incedentem pompâ vidisset, meritò putasset mendicos omnes ex Aricino colle, in alium locum demigrare. *Aricinum*. Pag. 112. 303.

11. *Grabatus*. Vilis lectulus. *Tripes*. Quatuor vulgò pedes lectorum & fulcra sunt; mensarum saltem tria: hìc omnia manca & mutila.

13. *Mejebat*. Urinæ in ea contentæ partem effundebat.

14. Tua cervix suberat, supposita erat, amphoræ, testæ alicui focum continenti. Impositam cervici gerebas amphoram in qua erat foculus, sive prunæ ad cibos coquendos, aut calefaciendos.

15. 16. 17. Odor fœtidus urcei alicujus quem gerebas, qui odor similis erat auræ quam exhalat marina piscina, indicabat gerres (locustarum est genus) aut mænas (sunt viles pisciculi) fuisse in eo urceo.

19. Visebatur etiam fasciculus pulei in orbem & coronam collecti; sed nigri vetustate, qui jam erat quadrimum, seu lectum ab annis quatuor. *Pulei*. Pulejum, sive pulegium, est herba odoris gravioris, quâ utuntur plurimùm rustici ad olera condienda.

20 Et restes, seu funes glabri, attriti, & veluti calvi, pleni alliis & cepis.

21. Et olla non plena turpi resinâ, quâ tua mater utitur loco cerussæ.

22. Quid ædes novas quæris, & eos decipis qui eas tibi locant? Vilicos hìc appellat qui conclavia & cœnacula elocant, mercedesque pro iis exigunt: quæ cura servis quibusdã urbanis mandabatur.

23. *Gratis*. In proseucha nempe, vel crepidine pontis. Non eges domo ad servandam istam miseram supellectilem: totam in aliquo ponte, aut vici angulo commodè collocabis.

24. *Ponti*. Mendici ferè in pontibus restitant, ob commeantium multitudinem.

XXX.

Nimia familiaritas.

Triginta mihi quatuórque messes
Tecum, si memini, fuêre, Juli;
Quarum dulcia mixta sunt amaris:
Sed jucunda tamen fuêre plura.
Et si calculus omnis huc & illuc
Diversus bicolórque digeratur;
Vincet candida turba nigriorem.
Si vitare velis acerba quædam,
Et tristes animi cavere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem:
Gaudebis minùs, & minùs dolebis.

V. 2. *Juli.* Est ille Julius Martialis, de quo sæpe alibi.
5. *Calculus.* Vide pag. 402.
Bicolor. Ater & candidus.
10. *Sodalem.* Familiarem, amicum.

XXXI.

Hortatur ad liberalitatem.

Libras quatuor aut duas amico,
Algentémque togam, brevémque lænam
Interdum aureolos manu crepantes.
Possint ducere qui duas Kalendas,
Quod nemo, nisi tu, Labulle, donas:
Non es, crede mihi, bonus quid ergo?
Ut verum loquar, optimus malorum.
Pisones, Senecásque, Memmiósque,
Et Crispos mihi redde, sed priores:
Fies protinùs ultimus bonorum.
Vis cursu, pedibúsque gloriari?
Tigrim vince, levémque Passerinum:
Nulla est gloria præterire asellos.

V. 1. *Libras.* Argenti. pag. 136. 248.
2. *Lænam.* Vestis erat villosa, quæ ceteris vestibus injiciebatur.
3. *Aureolos.* Pag. 248. v. 14.
4. Qui sufficere possint ad ducendos, transigendos, menses binos. Unde victus in duos menses parari possit.
8. *Pisones.* Viros insigni & notâ liberalitate. *Senecas.* 69.

Crispos. Pag. 210.

9 *Sed priores.* Non eos qui modò vivūt, Crispos & Memmios, sed eorum avos & majores.

12. *Tigrim, Passerinum.* Viros velocitate prestantes. 316. vel equos potiùs, nam in hoc loco cum asellis comparantur, & in aliquot vetustis inscriptionibus mentio fit de equo Passerino.

XXXII.

Ineptè salsus.

1. Nasutus nimiùm cupis videri
2. Nasutum volo, nolo polyposum.

Vers. 1. *Nasutus.* Argutus: acer, & emunctæ naris criticus.

2. Laudo hominem qui nasum habeat, sed justę magnitudinis, non nimiæ, ut iis est qui laborant polypo: qui dicax salsusque sit, at in loco, & urbanè; non rusticè ac protervè, ut tu. Polypus, morbus est, nasi, caruncula quædam ossi narium inhærens, & fibras radicesque diffundens modò versus labra, extra ipsas nares, modò intra, per id foramen quo spiritus à naribus ad fauces permeat: Præcluso spiritu sæpe hominem suffocat. Sic appellatur à similitudine polypi piscis, è cancrorum genere, qui multis fibris & pedunculis adhæret cautibus.

XXXIII.

Putidè bellus.

1. Odi te, quia bellus es, Sabelle.
2. Res est putida bellus, & Sabellus:
3. Bellum denique malo, quàm Sabellum.
4. Tabescas utinam, Sabelle belle!

Vers. 2. *Putida.* Inepta, fastidiosa, ingrata. Sententia est: non bene ista duo inter se conveniunt, bellus & Sabellus. Tu enim bellus non es, nisi nomine ipso.

3. Malo rem teterrimam & immanissimam, quale est bellum, quàm te.

4. *Tabescas.* Malè pereas, &c. De voce *bellus* Vide plura pag. 36. 174.

XXXIV.

Adulator.

1. Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo:
2. Cantas, canto: bibis, Pompiliane, bibo.
3. Nil tamē omninò pręstas mihi: mortuus, inquis,
4. Accipiam bene te. nil volo, sed morere.

V. 1. *Credo.* Tibi, quasi verũ diceres.
3. *Præstas.* Largiris, donas.
4. *Accipiam bene te.* Scribã te v. g. heredem meum, locupletabo te. *Nil volo.* Nolo mihi des quidquam modò, respuo tua munera: mortem tuam & precor, & expecto, quam ipse confiteris adeo mihi fore questuosam.

XXXV.

Vitiorum ostentator.

1. Non est, Tucca, satis, quòd es gulosus:
2. Et dici cupis, & cupis videri.

XXXVI.

Fratrum eruditorum concordia.

1. Unice, cognato junctum mihi sanguine nomẽ;
 2. Quíque geris studiis corda propinqua meis:
3. Carmina cùm facias soli cedentia fratri,
 4. Pectore non minor es, sed pietate prior.
5. Lesbia cum lepido te posset amare Catullo,
 6. Te post Nasonem blanda Corinna sequi.
7. Nec deerant Zephyri, si te dare vella juvaret:
 8. Sed tu littus amas, hoc quoque fratris habes.

V. 1. O Unice (nomen est viri) quem cognatione & affinitare attingo.
2. Qui eodem, quo teneor, poëseos ac literarum studio tenêris.
4. *Pectore.* Ingenio, sapientiâ. *Pietate.* Quâ fratri cedis ultro.
5. *Lesbia.* Erudita mulier & Catulli amica, ut Corinna Ovidii. Pag. 241.
7. Habes ventos faventes, quibus indulgere si velles, longiùs proveheretis. Posses heroïca scribere carmina, & in eo genere excellere, non deest tibi spiritus poëticus, ingenium, &c.
8. *Amas littus.* Intra elegiam te contines, parcis ingenio & viribus. In eo te fratrem vere esse, fraterno animo præditum, declaras.

XXXVII.

Caput calceatum.

1. Hædinâ tibi pelle contegenti
2. Nudæ tempora verticémque calvæ
3. Festivè tibi, Phœbe, dixit ille.
4. Qui dixit caput esse calceatum.

V. 1. *Pelle.* Solebant calvi, aut senes tegere calvitiem, aut

canos hædinâ pelliculâ, cui aliquot pilos appendebant: eadem pellis hædina, sive agnina, sæpe ad faciendos calceos adhibebatur. Inde calcearum istius Phœbi caput vocat.

XXXVIII.

Sani poëtæ.

1. Vendunt carmina Gallus & Lupercus.
2. Sanos, Classice, nunc nega poëtas.

V. 1. *Gallus & Lupercus.* Poëtæ non mali, qui tragœdias v. g. à se scriptas vendebant actoribus fabularum.
2. Certè sapiunt qui sua vēdant carmina, quæ nisi venderent, nihil ex illis lucri, nihil famę acciperent. Nonnulli volunt Gallum hunc & Lupercũ fuisse poëtas pessimos, qui sani dicantur, quia scirent mala carmina vendere.

XXXIX.

Hostis amicus.

1. Difficilis, facilis, jucundus, acerbus es idem:
2. Nec tecum possum vivere, nec sine te.

XL.

Cœna quæ reddi possit.

1. Boletos & aprum si tanquam vilia ponis,
2. Et non esse putas hæc mea vota: volo.
3. Si fortunatum fieri me credis, & heres
4. Vis scribi propter quinque Lucrina: vale.
5. Lauta tamē cœna est: fateor, lautissima: sed cras
6. Nil erit; imò hodie; protinus imò nihil;
7. Mullorũ, leporúmque, & suminis exitus hic est,
8. Sulfureúsque color, carnificésque pedes.
9. Non Albana mihi sit comessatio tanti,
10. Nec Capitolinæ pontificúmque dapes.
11. Imputet ipse Deus nectar mihi, fiet acetum,
12. Et Vaticani perfida vappa cadi.
13. Convivas alios cœnarum quære magister,
14. Quos capiant mensæ regna superba tuæ:
15. Me meus ad subitas invitet amicus ofellas;
16. Hęc mihi, quã possum reddere, cœna placet.

V. 1. 2. Si mihi apud te cœnanti, apponis boletos (sunt

fungi exquisiti saporis) & aprum, tanquam usitatos cibos & viles, hoc est, non compensandos aliquo pretioso munere: si eos putas mea vota non esse, à me non optari, volo cœnare apud te: non recuso tuam cœnam.

3. 4. Sin me istis opsoniis beatum fieri putas, si captas meam hereditatem, eámque vis emere ostreis quinque captis in lacu Lucrino (pag. 69.) vale, habe tuam tibi cęnam; non venio.

6. *Protinus*. Ante istam diem elapsam, quid mihi de tua cœna superesset?

7. *Mullorum, suminis*. 119.

8. *Color &c.* Pallor vultus è stomachi cruditate natus, & pedes podagra vincti: qui crudeli carnificina hominem excruciant.

9. Nolo emere tanto pretio, tot doloribus, delicias vel imperatoriæ cœnæ.

Albana. Pag 181. *Comessatio* Est compotatio: convivium paulò intemperantius.

10. *Capitolinæ &c.* P. 209. 241. 359. In templis sæpe celebrabantur epulę, verbi causâ ob diem festum, triumphũ, supplicationem. Tunc in lectis statuæ Deorum, quasi essent epulaturi, ponebantur; & dapes Diis appositæ à sacerdotibus consumebantur. Erant autem exquisita hæc fercula, similiter atque illa quibus põtifices vescebantur.

11. Si Deus ipse, si Jupiter suum nectar pro summo beneficio mihi imputaret, sorderet mihi nectar, & loco aceti, aut vappæ apud me esset. Vappa est vinum fugiens: Vaticanum vinum pessimum erat Pag. 321.

13. *Magister cœnarum*. Ita vocabatur aliquis è convivis, qui toti convivio quasi præerat, isque vulgò talorũ jactu eligebatur. Dicebatur etiam rex convivii, cœnæ pater, &c.

15. *Ofellas*. Sunt minutę & vulgò assatæ ciborum particulæ, putà costæ agninæ, pulpæ porcinæ, &c.

XLI.

Domus lauta & incommoda.

1. Daphnonas, platanonas, & aërias cyparissos,
2. Et non unius balnea solus habes:
3. Et tibi centenis stat porticus alta columnis;
4. Calcatúsque tuo sub pede lucet onyx:
5. Pulverũq; fugax hippodromon ungula plaudit,
6. Et pereuntis aquæ fluctus ubique sonat.
7. Atria longa patent: sed nec cœnantibus usquã,
8. Nec somno locus est! quàm benè nõ habitas!

V. 1. *Daphnonas*. Laureta: δαφνῶνας· *Platanonas*. Arva

platanis consita.

5. *Hippodromon.* Locus est, ubi equi exercentur. Ἱππόδρομος: ab ἵππος, equus; & δρόμος, cursus. *Plaudit.* Ferit quasi numerosè.

6. *Pereuntis.* Saliẽtis ex alio labro in aliud decurrẽtis, &c.

XLII.

Homo bonus.

1. Tam sæpe nostrum decipi Fabullinum
2. Miraris, Aule? semper homo bonus, tiro est.

VERS. 2. *Tiro est.* Simplex, opportunus fraudi. Nunquam est veterator, & emeritus in arte fallendi.

XLIII.

Epitaphium.

1. Tempora Pieriâ solitus redimire coronâ,
2. Nec minùs attonitis vox celebrata reis,
3. Hîc situs est, hîc ille tuus, Sempronia, Rufus:
4. Cujus & ipse tui flagrat amore cinis.
5. Dulcis in Elysio narraris fabula campo,
6. Et stupet ad raptus Tyndaris ipsa tuos.
7. Tu melior, quæ deserto raptore redîsti:
8. Illa virum voluit nec repetita sequi.
9. Accipient olim cum te loca læta piorum,
10. Non erit in Stygia notior umbra domo.
11. Nõ aliena videt, sed amat Proserpina raptas:
12. Iste tibi dominam conciliabit amor.

VERS. 1. 2. Poëta bonus, idemque causidicus egregius. *Pieria.* Pag. 354.

5. *Elysio.* Pag. 306.

6. Sempronia Rufi uxor, ab alio rapta, deserto raptore, ad virum ultrò redierat. Tyndaris igitur, id est, Helena Tyndari filia, quæ raptorem Paridem non deseruit, miratur te, relicto raptore, ad virum rediisse.

8. *Repetita.* A Græcis flagitata, bello decennali.

11. *Aliena.* Infensa. *Raptas.* Quia ipsa quoque rapta fuit à Plutone.

12. *Iste amor.* Tuus amor in virum, & fides. *Dominam.* Proserpinam, uxorem Plutonis, Orci reginam.

XLIV.

Sordidè illiberalis.

1. Nummi cùm tibi sint, opésque tantæ,

2. Quantas civis habet, patérve rarus:
3. Largiris nihil, incubásque gazæ,
4. Ut magnus draco, quem canunt poëtæ
5. Custodem Scythici fuisse luci.
6. Sed causa, ut memoras, & ipse jactas,
7. Diræ filius est rapacitatis.
8. Et quid tu fatuos, rudésque quæris,
9. Illudas quibus, auferásque mentem?
10. Huic semper vitio pater fuisti.

VERS. 4. *Draco*. Qui vellus aureum custodiebat. Ovid. 7. Metamorph.

5. *Scythici*. Quia Colchis, ubi Æeta Medeæ pater regnabat, Scythiæ accensetur. Pag. 24. Vel, quia Mars, cui lucus hic sacer, Scythis erat amicus.

6. Causam hanc affers tuę parsimoniæ, quòd habeas filium decoctorem & rapacem, qui omnia tibi rapiat & abliguriat.

8. 9. An putas nos adeo esse fatuos, quibus hoc persuadeas?

10. Non tibi filius causa est cur sis parcus, sed tu illi potius. Nam hujus artis magister idoneus, ac veluti pater semper fuisti.

XLV.

In deformem.

1. Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine lęsus;
2. Rem magnam præstas, Zoïle, si bonus es.

XLVI.

In avarum sæpius ægrotantem.

1. Ægrotas uno decies aut sæpius anno;
2. Nec tibi, sed nobis hoc, Polycarme, nocet.
3. Nam quoties surgis, soteria poscis amicos.
4. Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, semel.

V. 1. *Surgis*. Convalescis.

3. *Soteria*. Sic vocantur munera, quæ mittuntur amicis morbo relevatis: sacrificia, vota, carmina, &c. quæ ob restitutam valetudinem fiunt: τὰ σωτὴρια.

4. *Semel*. Hoc est, morere: ita ægrota ut non recreeris. Extat epigramma simile lib. V. pag. 264.

XLVII.

Villa cur poetæ amica.

1. Cur sæpe sicci parva rura Nomenti,

Cc v

Larémque villæ sordidum petam, quæris?
Nec cogitandi, Sparse, nec quiescendi
In urbe locus est pauperi: negant vitam
Ludimagistri mane, nocte pistores;
Ærariorum marculi die toto:
Hinc otiosus sordidam quatit mensam
Neronianâ nummularius massâ;
Illic paludis malleator Hispanæ
Tritum nitenti fuste verberat saxum.
Nec turba cessat entheata Bellonæ;
Nec fasciato naufragus loquax trunco;
A matre doctus nec rogare Judæus;
Nec sulfuratæ lippus institor mercis.
Numerare pigri damna qui potest somni,
Dicet quot æra verberent manus urbis,
Cum secta Colcho Luna vapulat rhombo.
Tu, Sparse, nescis ista; nec potes scire,
Petilianis delicatus in regnis,
Cui plana summos despicit domus montes,
Et rus in urbe est, vinitórque Romanus:
Nec in Falerno colle major autumnus;
Intráque limen latus essedo cursus;
Et in profundo somnus, & quies nullis
Offensa linguis; nec dies, nisi admissus.
Nos transeuntis risus excitat turbæ,
Et ad cubile est Roma, tedio fessis
Dormire quoties libuit, imus ad villam.

VERS. 1. *Sicci*. Aridi, sterilis. *Nomenti*. Pag. 91.

4. *Vitam*. Tranquillam nempe. Vivere per eos non licet:

5. *Pistores*. Qui pistillo incusso, aut versata mola, triticum frangunt ac terunt, ad exprimẽdam farinã, quod fieri nequit sine murmure.

6. *Marculi ærariorum* Malleoli fabrorum æs tundentiũ.

7. Hinc audio nummularium, sive argentarium, qui in sua mensa, sordida ob argentum (quod nempe labem remittit sepe tractatum, & impositum mensæ (numerat, & expendit nummos ex auro optimo, quale Neronis ævo fuit. Nero curaverat ut aurum ad obrusam exigere-

tur; vetueiátque ne ullum, nisi optimæ notæ, ad commercium adhiberetur. Suet. cap. 44.

9. 10. Ex alia parte opifex malleo tundit impositum saxo linum, pretium ex Hispaniæ paludibus. Paludem pro lino ponit: sic urbs pro civibus dicitur, &c. Legunt nonnulli: *Illinc balucis malleator Hispanæ*. Ut enim Plinius ait libro 33. cap. 4. *Hispani aurum, quod minutum est, balucem vocant*. Quæ lectio si placeat, intelligenda erit de auro in tenues laminas, seu nummos, à malleatoribus ducto.

Nitenti Saxa, mallei crebro ictu, trituque lævigantur, ac nitent.

11. Nec cessant Bellonæ sacerdotes obire uibem instar furentium. Illi se cultris cruentabant, & inconditos edebant clamores. *Entheata*. Furore divino percita, enthea, ἔνθεος. Pag. 567.

12. Naufragus, qui truncum, id est, tabulam ligneam, in qua ipsis naufragium est pictum, fert humeris alligatam fasciâ, ut gestetur commodiùs, non cessat stipem rogare magnâ voce.

13. Non cessant Judæi mendicare. Multi erant Romæ, admodum inopes.

14. Non venditor sulphuratorem. Lib. I. Ep. 36.

15. *Damna*. Impedimenta. *Pigri*, hoc est, tardi, qui nisi post longum tempus non veniat.

16. 17. Qui hæc damna numerare poterit, idem numerabit, quot manus urbis, id est, civium in uibe, pulsent æreas pelves, quando luna vexatur magorum incantationibus, & tanquam flagris vapulat. Cùm videbant lunam deficientem, putabant eam à magis extrahi cælo, & vexari: ei autem succurrere se posse, si pulsarent æra, &c. Rhombus quid esset dixi Lib. IX. Epigr. 23. Colchus vocatur, quia Colchis, regio Asiæ, de qua mentio fit pag. 24. veneficis referta erat, & Medeę patria. *Secta*. Veluti flagellis cæsa; lotis in orbem acta: perinde quasi ea pateretur quæ fierent in rhombo, qui loris in orbē agitabatur à sagis.

19. Qui habitas in monte Romæ Janiculo, ubi olim domus & ager fuit L. Petilii scribę, in eoque tantùm obtines latifundium, ut regnum dici aliquod possit.

20. Qua ex domo tua septem Romæ colles prospectas. pag. 218.

22. Non sunt plures vineæ in Falerno. Pag. 41. 121.

23. Intra domum tuam sunt ingentia spatia, in quibus agitari possint esseda. *Essedo*. Pag. 90.

24. *In profundo*. In intima tua domo.

25. *Admissus*. Apertis fenestris, cùm libet expergisci.

26. *Transeuntis*. Per vicum cui mea fenestra & cubiculum imminet.

27. Ita nt Roma tota meū cubile circumstare videatur,

in somnum meum & quietem quasi conjurata.

XLVIII.

Importuni salutatores.

1. Quantùm dat tibi Roma basiorum
2 Post annos modò quindecim reverso!
3. Te vicinia tota, te pilosus.
4. Hircoso premit osculo colonus:
5. Hinc instat tibi textor, inde fullo,
6. Hinc sutor modò pelle basiatâ;
7. Hinc menti dominus pediculosi,
8. Hinc defioculus, & inde lippus.
9. Jam tanti tibi non fuit redire.

VERS. 1. *Hircoso osculo.* Ore villoso, quo te osculatur Hircorum barba est hispida & hirsuta.

6. Qui modò suam pellem & coria putida osculatus est. Vide pag. 463. Ep. 54. lib. IX.

7. Cui mentum scatet pediculis.

8. *Defioculus.* Luscus, cui oculus desit, deest.

9. Satius fuisset non redire, quam tot osculis enecari.

XLIX.

Cur suum diem natalem ruri celebret.

1. Martis alumne dies, roseam quo lampada primũ
2. Magnâque siderei vidimus ora Dei,
3. Si te rure coli, viridésque pigebit ad aras,
4. Qui fueras Latiâ cultus in urbe mihi;
5. Da veniam, servire tuis quòd nolo Kalendis,
6. Et quâ sum genitus, vivere luce volo:

VERS. 1. *Martis alumne dies.* Natus erat Kal. Martiis, qui mensis Martii sacer. *Lampada.* Solem.

2. *Siderei Dei.* Phœbi: solis.

3. *Virides.* Gramineas, cespititias.

5. *Servire.* Vexare obsequiis & officiis urbanis, salutationibus, donis ultro citró que mittendis, &c. quæ mera & vera servitus est. Ignosce igitur, si tuis Kalendis, nempe Martiis, nolo meam libertatem istis vinculis veluti obstringere.

6. *Vivere.* Non enecari molestis officiis. Suprà, Ep. 48. Liberius indulgere genio: quod rure meo facere possum.

L.

Molesta urbanitas.

1. Natali pallere suo, ne calda Sabello
 2. Desit, & ut liquidum potet Alauda merum,
3. Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco;
 4. Atque inter mensas ire redire suas:
5. Excipere hos illos, & totâ surgere cœnâ
 6. Marmora calcantem frigidiora gelu:
7. Quæ ratio est, hæc sponte tuâ perferre patíque,
 8. Quæ, te si jubeat rex dominúsque, neges?

VERS. 1. 2 Ordo est: Quæ ratio est te pallere tuo die natali, hoc est, anxium esse & sollicitum, ne aqua calida alicui è tuis convivis, v.g. Sabello, desit, &c.

Alauda. Nomen est convivæ. *Liquidum.* Sine fæce.

3. *Transmittere sacco.* Percolare, per linum ducere, ut fæx omnis secernatur.

6. *Marmora.* Pavimenta strata marmore.

Calcantem. Accumbentes mensæ, deponebant soleas, quas cœnæ v.g. rex, & pater, dum surgit properè ad obvios excipiendos, non poterat induere, atque adeo nudis pedibus pavimentum calcabat.

8. Hæccine facis ultrò ac libenter, quæ vix faceres rege ac domino, id est, potente patrono, jubente?

LI.

Hostis indignus ultione.

1. Versus, & breve vividúmque carmen
2. In te ne faciam times, Ligurra;
3. Et dignus cupis hoc metu videri:
4. Sed frustra metuis, cupísque frustra.
5. In tauros Libyci fremunt leones,
6. Non sunt papilionibus molesti.
7. Quæras, censeo, si legi laboras:
8. Nigri fornicis ebrium poëtam;
9. Frons hæc stigmate non meo notanda est.

VERS. 8 Poëtam aliquem, qui soleat helluari in aliquo gurgustio & ganeo.

9. Tua frons digna non est quam velim aut curem notare probosis literis, quales inurunt servis fugitivis. Lege Lib.II.Ep.26. Lib.VI.45.

LII.

Saturno votum, pro amico reduce.

1. Antiqui rex magne poli, mundíque prioris,
2. Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat,
3. Nec regale nimis fulmen; nec fulmine digna,
4. Scissa nec ad Manes, sed sita dives humus:
5. Lætus ad hæc facilísque veni solennia Prisci
6. Gaudia; cum sacris te decet esse tuis.
7. Tu reducem patriæ sextâ, pater optime, brumâ
8. Pacifici Latia reddis ab urbe Numæ.
9. Cernis ut Ausonio similis tibi pompa macello
10. Pendeat, & quantus luxurietur honos?
11. Quàm non parca manus, largæque numismata mensæ,
12. Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
13. Utque sit his pretium meritis, & gratia major,
14. Et pater, & frugi, sic tua sacra colit.
15. At tu, sancte, tuo sic semper amere Decembri,
16. Hos illis jubeas sæpe redire dies.

VERS. 1. *Antiqui poli.* Saturnus cœli imperium obtinuit ante Jovem, qui eum solio deturbavit.

2. *Sub quo &c.* Auream ætatem describit.

3. *Regale.* Imperiosum, tyrannicum. Quo regnante fulmen quasi mite ac placidum erat. *Nec fulmine digna.* Humus non erat digna fulmine; non erant homines, qui terram tunc obtinebant, feriendi fulmine; quia pii & probi.

4. Nec humus erat scissa usque ad Manes & intima viscera, ut aurum effoderetur; sed erat dives in ipsa superficie: atque in eo ipso situ quo vulgò apparet, non revulsa & refossa, opes promebat.

6. Te decet comitari tua sacra. Nunc aguntur Saturnalia: non potes hoc tempore non vocari, non venire.

7. *Patriæ.* Hispaniæ.

8. *Ab urbe Numæ.* Roma. *Pacifici.* Numa rex Romæ secundus, pacis artibus maximè floruit.

9. Vides ut non cedant Saturnalia nostra Romanis Saturnalibus? ut dapes & opsonia nihilo sint illis inferiora, quæ Romæ in macello prostant.

10. *Luxurietur.* Abundet, nitet. *Honos.* Splendor, ubertas, & copia.

11. 12. Vides quanta liberalitate & munificētiâ num-

mi ex argẽtariorũ mensis auferantur, mittendi amicis dono, vel impendendi in victimas, &c.

13. 14. Ut sit tibi liberalitas Prisci gratior, tua ille celebrat Saturnalia sic, id est, largè, uti dixi, & magnificè, quamvis sit pater, habeatque liberos quorum in gratiam videretur debere paulò esse parcior: quamvis sit frugi, frugalis, minimè prodigus: quamvis non nimis genio indulgere soleat.

15. *Tuo*. Quo celebrantur Saturnalia.

LIII.

Securus poëta.

1. Uncto, Corduba, lætior Venafro,
2. Histrâ nec minùs absoluta testâ;
3. Albi quæ superas oves Galæsi,
4. Nullo murice, nec cruore mendax,
5. Sed tinctis gregibus colore vivo;
6. Dic vestro, rogo, sit pudor poëtæ,
7. Nec gratis recitet meos libellos.
8. Ferrem, si faceret bonus poëta,
9. Cui possem dare mutuos honores:
10. Corrumpit sine talione cælebs.
11. Cæcus perdere non potest, quod aufert.
12. Nil est deterius latrone nudo:
13. Nil securius est malo poëtâ.

VERS. 1. O Corduba (pag. 69.) quæ olearum copiâ & bonitate Venafrum superas. Fuit Venafrum urbs Italiæ in Samnii finibus, nunc dicitur *Venafro*, estque in regno Neapolitano.

Uncto. Quia oleis abundat ejus ager.

2. Nec minus absoluta, id est, perfecta, locuples, quàm testa Histra. Hoc est, cujus oleum non cedit illi quod conditur in testis, seu amphoris figlinis Histriæ. Histria, sive Istria, *l'Istria*, pars est Italiæ instar promontorii, seu peninsulæ, excurrens in mare, supra Illyricum, in intimo sinu Adriatico.

3. *Galæsi*. Pag. 124. 262.

4. Quæ lanas tuarum ovium nullo fuco imbuis, neque mentiris, id est, imitaris, ac simulas colorem purpureum aut sanguineum. Oves Bæticæ vellera ferebant nativo colore aureo & rutilo tincta. Pag. 262.

6. 7. Oro te, mone quemdam è tuis poëtis, ut ipsum pudeat mea carmina pro suis recitare. *Gratis*. Qui nullo ipsi labore constiterunt, quos

non scripsit.

9. Cujus vicissim recitare possem carmina pro meis, & illum sic ornare, hunc illi habere honorem. Vel; illum sic ulcisci, & par pari referre. Honos enim (τιμὴ Græcis) pro pœna potest accipi, ut ex antiquis probat Gellius. Legunt aliqui, nescio cujus codicis fide, *dolores*.

10. 11. *Corrumpit*. Subaudi, ultionem. Cælebs dicitur qui est sine conjuge, atque adeo sine liberis. In eo loco usurpatur pro poëta, qui nullos libros scribit, sunt enim libri, partus ingenii. Sensus igitur est; vates imperitus, qui nihil scribit, non præbet unde illum ulciscaris, non dat ansam & occasionem ultionis ab eo sumendæ. Si enim scriberet aliquid, ejus libros carperes, &c. Similis est cæco, qui tibi oculum abstulisset: eripere illi oculum non posses, utroque enim caret.

Talione. Talio est par vindicta, seu vindictæ similitudo, cùm quis tale aliquid mali patitur, quale alteri intulit: v. g. si amittat oculum, qui oculum effodit alteri: manum, qui manum præcîdit. Est igitur sine talione poëta, qui nihil scribit, quia non possunt ejus carmina recitari, vel reprehendi, ut ille carpit aliena.

12. *Nudo*. Egente: qui rapit omnia, cui nihil potest eripi.

LIV.

Dolosus venditor.

1. Bis quinquagenis domus est tibi millibus empta,
2. Vendere quam summâ vel breviore cupis:
3. Arte sed emptorem vafrâ corrumpis, Amœne,
4. Et casa divitiis ambitiosa latet.
5. Gemmantes primâ fulgent testudine lecti,
6. Et Marusiaci pondera rara citri.
7. Argentũ atq; aurũ non simplex delphica portat:
8. Stant pueri, dominos quos precer esse meos.
9. Deinde ducenta sonas, & ais non esse minoris:
10. Instructam vili vendis, Amœne, domum.

V. 1. Centum millia sestertiorum, seu mille majora sestertia conficiunt libras, ut loquuntur Galli, Turonicas 100000.

2. Quam velles vendere multo minori pretio: quia pluris emisti quàm par erat.

4. *Casa*. Domus vitiosa, malè structa. *Latet*. Parietes v. g. malè materiati aulæis integuntur, tabellis, &c.

5. *Gemmantes*. Picti, nitidi, gemmulis falsis ornati, &c. *Primâ testudine*. Vel puitaminibus testudinum pri-

marum, id est, eximiarum, vel, fornice, cubiculo primo. Nam in atrio, seu primo conclavi, prope limen, sternebatur lectus genialis.

6. Et mensæ è citro Maurusiacâ; seu Libycâ. Maurusia, regio Africæ, in ora Libyæ.

7. Delphica. Mensa è marmore Delphico. Delphi urbs Græciæ, *Delfo*, in Achaja, prope Parnassum. *Non simplex*. Non una, multiplex; multæ mensæ. Vel: variata emblematis, & insititiis ornamentis.

8. *Pueri*. Servi. *Dominos*. Heros. Tam sunt culti & lauti, ut pro dominis & heris haberi possint.

9. *Ducenta*. Nempe sestertia: hoc est, libras 20000.

Sonas. Petis, indicas, pro pretio domus. *Esse valere*, venditum iri.

10. *Instructam*. Ornatam magnifica supellectili. Ironia est: quia supellectilem non erat cum domo venditurus.

L V.

Natalis Virgilii.

1. Majæ Mercurium creastis Idus,
2. Augustis redit Idibus Diana,
3. Octobres Maro consecravit Idus.
4. Idus sæpe colas & has illas,
5. Qui magni celebras Maronis Idus.

V. 1. 2. Natus est Mercurius Idibus Maiis, Diana idibus Augusti. *Redit*. Est colenda sacris anniversariis.

Idus. Pag. 147. 221.

3. *Cõsecravit*. Suo die natali.

4. O tu quicunque diem natalem Virgilii celebras, opto, ut sæpe colas idus & *has*, Maronis; *& illas* Mercurii, ac Dianæ; ac proinde vivas, valeásque diu.

L VI.

Cliens molestus.

1. Matutine cliens, urbis mihi causa relictæ,
2. Atria, si sapias, ambitiosa colas.
3. Non sũ ego causidicus, nec amaris litibus aptus,
4. Sed piger, & senior, Pieridúmque comes.
5. Otia me, somnúsque juvant; quæ magna negavit
6. Roma mihi: redeo, si vigilatur & hîc.

VERS. 1. O cliens, quisquis es, qui manè primò salutaturus patronos, surgis; qui es in causa cur Romam reliquerim,

2. *Ambitiosa atria*. Domos nobilium.

6. *Redeo*. Ex Hispania Romam redibo. *Hic*. In Hispania; eam deseram, si tam

difficile est somno indulgere hîc, quàm illic; in Hispania quàm in Italia. Vide suprà, epigr. 47.

LVII.

Amici Archetypi.

1. Sic tanquam tabulas scyphósque, Paulle,
2. Omnes archetypos habes amicos.

VERS. 1. *Tabulas.* Pictas tabellas & imagines.

2. *Archetypos.* Veteres statuæ, tabulæ, &c. sic vocabantur. Pag. 328. Innuit eum amicos habere inutiles, quibus, tanquam ad speciem & pompam duntaxat, utatur. Vel, nihil eum largiri amicis, quemadmodum statuæ ornant domum tametsi nihil fiat in eas impensæ. Vel, illis uti parum familiariter.

LVIII.

Divitiæ mores mutant.

1. Lintea ferret Apro vacuus cùm vernula nuper,
2. Et supra togulam lusca sederet anus;
3. Atque olei stillam donaret Opelicus unctor;
4. Nudorum tetricus censor & asper erat.
5. Frangendos calices, effundendumq; Falernum
6. Clamabat, biberet qui modò lautus eques.
7. A sene sed postquam patruo venêre trecenta:
8. Sobrius à thermis nescit abire domum.
9. O quantum diatreta valent, & quinq; comati!
10. Tunc, cùm pauper erat, non sitiebat Aper.

VERS. 1. Cùm nuper servulus *vacuus*, id est, pannosus & detritus; vel, carens iis rebus quæ cum linteis ferri solent, nempe oleo, vino, dapibus quibusdam, &c. ferret in balneum Apro lintea, quibus se abstergeret. In quibusdam codicibus pro *vacuus*, legitur *vatius*. Est autem vatius, cui crura sunt introrsum contorta.

2. Et supra vestes Apri sederet anus lusca, ut eas nempe custodiret.

3. Cùm ipse oleum quo se post balneum ungeret, non haberet, sed Opelicus ipsi dono daret oleum. *Unctor.* Aliptes voce græcâ dicebatur, cui cura ungendi corpora post balneum. Legit Gruterus, approbante Scriverio: *Stillam daret enterocelicus unctor*, hoc est, herniosus, quo verbo significatur, isti Apro vilissimos mortalium navasse operam in thermis. *Enterocelicus.* 518.

4. Objurgabat Aper eorum

mollitiem qui ne velatis quidem iis, quæ pudor tegi jubet, lavarent. Legit Scriverius: *Udorum*, id est, ebriorum: udus enim, sive uvidus, idem est ac madidus, ebrius.

6. *Biberet &c.* Si quis eques recèns balneo egressus, perpotaret.

7. 8. At postquam illi fenex patruus testamento legavit sestertia 3000. jussit afferri sibi vinum in ipsis balneis, & eo se proluit.

9. *Diatreta.* διάτρητος, perforatus, cælatus. Diatreta igitur, sunt vasa pertusa certis locis ad inserendas gemmas, & alia id genus ornamenta. Nempe supellectilem nitidam Aper recètibus nummis auctus emerat. Legunt aliqui *Diatheca valet.* Vox græca est διαθήκη, significatque testamentum. O quãtum valet testamentum locuples, pecunia testamento relicta!

Comati. Servi lauti. *Quinque.* Numerus certus pro incerto. Famulorum multitudo maximè divites commendat.

LIX.

E causidico agricola.

1. Jugera mercatus prope Busta latentis agelli
2. Et malè compactæ culmina fulta casæ,
3. Deseris urbanas, tua prædia, Pannice, lites,
4. Parváque, sed trita præmia certa togæ:
5. Frumenta, milium, ptisanámq; fabámq; solebas
6. Vendere pragmaticus: nunc emis agricola.

VERS. 1. *&c.* Mercatus es pauca deserti & latentis agelli jugera, quæ sunt prope Busta, & nuncium remisisti foro. Locus quidam erat Romæ, dictus *Busta Gallica*, quod Galli olim, cùm obsiderent capitolium, morbo, pestilentià, Camilli armis ac virtute domi, & cedere compulsi, multos hìc suorum acervos combusserint.

3. *Tua prædia.* Quæ tibi instar divitis fundi erant.

4. *Togæ.* Quæ fori & causidicorum propria est.

5. *Ptisanam.* Oryzam, ex qua fit ptisana.

6. *Vendere.* Tanta erat illarum rerum apud te copia, quę tibi undique muneri mittebantur, cum esses pragmaticus. *Nunc emis.* Quia sterilis est ac parvus tuus iste agellus. Vel quia etsi dives sit ac ferax, tamen non æquat tuorum olim clientium liberalitatem, & munera. Deberes eas res vendere, cùm agricola sis; cogeris tamen easdem emere.

Pragmaticus. Est propriè jurisconsultus, seu advocatus, qui non facit verba, causas non agit: sed domi consulentibus respondet: ipsos causidicos quasi armis instruit, jura & leges suggerens.

LX.

Certius heres.

1. Heredem tibi me, Catulle, dicis.
2. Non credam, nisi legero, Catulle,

VERS. 2. *Nisi legero*. Nempe me à te institutum heredem: quod quia fieri non potest, nisi resignato & aperto testamento, post mortem tuam, oro te, citò morere.

LXI.

Commodi calices.

1. Cùm tibi Niliacus portet crystalla cataplus,
2. Accipe de circo pocula Flaminio.
3. Hi magis audaces, an sunt qui talia mittunt
4. Munera? sed geminus villibus usus inest.
5. Nullũ sollicitant hæc, Flacce, toreumata furem
6. Et nimiùm calidis non vitiantur aquis.
7. Quid quod securo potat conviva ministro,
8. Et casum tremulæ non timuêre manus.
9. Hoc quoq; nonnihil est, quòd propinabis in istis,
10. Frangendus fuerit si tibi, Flacce, calix.

VERS. 1. 2. Etsi tibi naves Ægyptiæ vasa crystallina ferant; tamen à me accipe pocula vitrea vilia, qualia dantur venum in circo Flaminio. Pag. 24. 311.

Cataplus. Vox est græca, Κατάπλους, id est, navis, classis.

3. Utri sunt audaciores? isti calices, qui audeant in tua hominis lauti ac divitis venire manus? an qui illos tibi mittunt muneri? Ego qui tam viles tibi mitto scyphos, nonne sum illis audacior, nonne inurbanus?

4. Tamen his vilibus poculis utilitas inest gemina: prima? quòd fures non metuunt: altera, quòd calidâ aquâ non vitiantur.

5. *Toreumata*. Propriè sunt pocula cælata. Pag. 159. 206. Sic. ironicè vocat vitreos vilesque scyphos.

6. *Vitiantur*. Rumpuntur, vel, deteruntur, infuscantur.

7. *Securo*. Nullum aut leve creant ministro periculum, si frangantur, amittantur, &c.

9. *Propinabis*. Offeres alteri libandum ejusmodi calicẽ, ex quo cùm ille biberit, si tu noles bibere, si volueris calicẽ frangere, id facere poteris impunè: quod non posses, si esset pretiosus calix. Incantari aliquando putabant pocula, cũque id suspicarentur, ea frangebant. Idem factitabant si veneno infectũ calicem crederent: si quis ore impuro & graveolenti bibisset, &c.

LXII.

Annonæ vilitas.

1. Amphora vigeſſi, modius datur ære quaterno.
2. Ebrius & crudus nil habet agricola.

VERS. 1. Datur, venditur amphora vini, viginti aſſibus. Continebat autem amphora ſextarios octo & quadraginta: itaque oportuit vini pretium eſſe viliſſimum.

Vigeſſis, viginti aſſium eſt ſumma: ut centuſſis, centum. Vel, res conſtans viginti aſſibus. *Modius &c.* Modius frumenti quadruplici nummo æreo datur.

2. Quid fit? nempe inebriantur vino agricolæ, & pane ſe ingurgitant, unde ventriculi cruditas oritur. Et nihil tamen habent pecuniæ, ſumma egeſtate vexantur. Juvat agricolas caritas annonæ: vilitas pauperat.

LXIII.

Malignè ſatisfaciens.

1. Nil in te ſcripſi, Bithynice: credere non vis,
2. Et jurare jubes; malo ſatisfacere.

VERS. 2. *Jurare.* Qui citatus ad judicem de aliquo crimine, recuſabat purgare ſe jure jurando, is cogebatur certam pecnniæ ſummam accuſatori ſolvere. *Malo ſatisfacere.* Pro pecunia ſolvam verſus, aliquid de te verè ſcribam. Faciam carmina ut tibi ſatisfaciam: ſed quæ tibi fortaſſe non ſatisfacient, quorum te pœnitebit.

LXIV.

Qui omnes laudat, nullum laudat.

1. Ne laudet dignos, laudat Calliſtratus omnes.
2. Cui malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt?

LXV.

Pauper divite liberalior.

1. Brumæ diebus, feriiſque Saturni,
2. Mittebat Umber aliculam mihi pauper.
3. Nunc miſit alicam: factus eſt enim dives.

VERS. 2. Alicula eſt toga brevior quædam; alica verò eſt flos frumenti, unde pultes & ſorbitiunculæ fiebant: ita dicitur quod alat corpus. Videtur alica quiddam eſſe majus quàm alicula, ut pellis, quàm pellicula: tamen alicula, toga nimirum, eſt multò majoris pretii, quàm alica &

tantillum farinæ. Carpit igitur Umbri sordes, qui dives factus, evasit parcior, & cùm mitteret aliculam & vestem, nunc placentas & pultem donat.

LXVI.

Cœnipeta.

1. Effugere in thermis & circa balneâ nôn est
2. Menogenen, omni tu licet arte velis.
3. Captabit tepidum dextrâ levâque trigonem,
4. Imputet acceptas ut tibi sæpe pilas.
5. Colliget & refert lapsum de pulvere follem,
6. Etsi jam lotus, jam soleatus erit.
7. Lintea si sumes, nive candidiora loquetur,
8. Sint licet infantis sordidiora sinu.
9. Exiguos secto comentem dente capillos,
10. Dicet Achilleas dispofuisse comas.
11. Fumosæ feret ille tropin de fæce lagenæ,
12. Frontis & humorem colliget ipse tuæ.
13. Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
14. Perpessus dicas tædia mille, veni.

VERS. 1. Nemini licet effugere Menogenen, illum cœnarum captatorem.

3. 4. Pilam trigonalem accipiet dextra & sinistra, quasi à te missam, ut te lusorem egregium prædicet, qui pilam nunquam non excipias, ac reddas. *Trigonem*. Pag. 193.

5. Follem tibi ludenti elapsum, & in via pulverulenta tacentem ab humo tollet, referetque, nec pedes inquinare pulvere dubitabit, quamvis jam ipse usus sit balneo, & illo egressus soleas ceperit, brevi accubiturus. De folle diximus. Pag. 193.

9. 10. Te comam pectine componentem dicet pares Achilleis comas habere.

11. Ipsi tibi lavanti feret vinum fumosum, vappam. Vino utebantur ad corpus lavandum; vel ad vomitum ante cœnam ciendum, & exonerandum stomachum. Est autem tropis, τρόπις, propriè infima pars navis; hic metaphoricè est infima pars dolii & lagenæ.

12. *Humorem*. Sudorem ipse tibi, mancipii instar, absterget.

14. *Veni*. Ad cœnam.

LXVII.

Conviva excalceatus.

1. Bis Cotta soleas perdidisse se questus,

2. Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
3. Qui solus inopi præstat, & facit turbam:
4. Excogitavit homo sagax & astutus,
5. Ne facere posset tale sæpius damnum:
6. Excalceatus ire cæpit ad cœnam.

VERS. 1. *Soleas* Ibant ad convivia soleati: soleas tamen, cùm lectos conscenderent, ponebant, ac servis dabant custodiendas.

2 Cùm diceret se illas perdidisse negligentiâ sui vernæ, id est, servi, quem ad pedes suos duxerat, & illis servandis apposuerat.

3. Qui verna, solus præstat, id est, præsto est ad omne obsequium, navat operam, Cottæ: atque instar turbæ servorum, licet unicus, est Vel, *facit turbam*, est, tumultum excitat clamando, trepidando circa dominum.

6. *Excalceatus* Quia revera carebat calceis.

LXVIII.

Bene nasutus.

1. Tongilianus habet nasum: scio, non nego; sed jã
2. Nil præter nasum Tongilianus habet.

V. 2. Videtur esse illius nasus par aut major reliquo corpore.

LXIX.

Focale calvi.

1. Quòd lanâ caput alligas, Charine,
2. Non aures tibi, sed dolent capilli.

VERS. 1. *Lana.* Qui perfrixerant, aut quibus fauces dolebant, laneis fasciis & focalibus protegebant fauces, & collum. Calvus, ut calvitium tegeret, caput similiter obnubebant. In eum jocatur. *Alligas &c.* Pag. 203.

LXX.

Voti pœnitens.

1. Pro sene, sed clarè, votum Maro fecit amico,
2. Cui gravis, & fervens hemitritæos erat:
3. Si Stygias æger non iret missus ad undas,
4. Ut caderet magno victima grata Jovi.
5. Cœperunt certam medici spondere salutem:
6. Ne votum solvat, nunc Maro vota facit.

VERS. 1. Maro votum hoc pro sene fecit, ut si convalesceret, sacrificaret ipse Maro victimam Jovi. *Sed cla-*

rè. Honestum votum clarè, improbum clam & arcano ore, ut ait alibi Martialis, proferri solet. Lege satyram 2. Persii.

2. *Hemitritæos*. Pag. 228.

LXXI.

Mores divitum.

1. Sæpe rogare soles qualis sim, Prisce, futurus,
2. Si fiam locuples, símque repentè potens.
3. Quemquam posse putas mores narrare futuros?
4. Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

LXXII.

Improbus æmulus.

1. Scribebamus epos: cœpisti scribere, cessi,
2. Æmula ne starent carmina nostra tuis.
3. Trāstulit ad tragicos se nostra Thalia cothurnos
4. Aptasti longum tu quoque syrma tibi.
5. Fila lyræ movi doctis exculta Camœnis;
6. Plectra rapis nobis ambitione novâ.
7. Audemus satyras? Lucilius esse laboras:
8. Ludo leves elegos? tu quoque ludis idem.
9. Quid minus esse potest? epigrāmata fingere cępi:
10. Hinc etiam petitur jam mea fama tibi.
11. Elige quid nolis: quis enī est pudor omnia velle?
12. Et, si quid non vis, Tucca; relinque mihi.

VERS. 1. *Epos*. Carmen Epicum, ab ἔπος, verbum, narratio: quia narrantur omnia in ejusmodi poëmate: cùm in Dramatico agantur & exhibeantur adhibitis personis & actoribus: à δράω, facio.

3. *Thaliæ*. Musarum una. Pag. 187. *Cothurnos*. Pag. 154.

4. *Syrma*. Vestis humum verrens. Pag. 207.

5. Lyricos versus condidi.

6. *Plectrà*. Pag. 334. *Novâ*. Audaci, insitata.

7. *Lucilius*. Primus latinam Satyram scrpsit. Vide Horatium Satyra 4. & 10. Libri I.

8. *Elegos*. Peg. 154 258.

LXXIII.

Provinciæ gubernatori Εἰσιτήριον.

1 Bætis olivíferâ crinem redimite coronâ,
2. Aurea qui nitidis vellera tingis aquis:
3. Quem Bromius, quem Pallas amat; cui rector aquarum

4. Albula

4. Albula navigerum per freta pandit iter:
5. Omnibus lætis veſtras Inſtantius oras
6. Intret, & hic populis, ut prior, annus eat.
7. Non ignorat, onus quod ſit ſuccedere Macro.
8. Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt.

VERS. 1. *Betis*. Fluvius Hiſpaniæ. Pag. 84. 262.
2. *Aurea &c.* Supra, Epigrammate 53.
3. 4. *Bromius.* Bacchus: à βρέμω, fremo. *Pallas*. Inventrix oleæ. Hoc eſt, cujus ripæ vitibus & oleis abundant. *Cui &c.* Cui Neptunus per alba freta, iter navibus pervium aperit. Exoneratur Bætis in oceanum, oſtio periplo.
5. *Inſtantius*. Macro ſuccedebat in Bæticâ provinciâ adminiſtrandâ.
7 8 Satis intelligit Inſtantius quàm grave ſit onus ſuccedere viro optimo, qui carus omnibus fuerit: ſed qui prudenter expendit quid ferre valeat; eum ſcias oneri, quod ſubit, ferendo parem eſſe.

LXXIV.

In impudentem.

1. Os atavi, patrui naſum, duo lumina patris,
2. Et matris geſtus dici habere tuæ.
3. Cùm referas priſcos, nullâmq; in corpore partẽ
4. Mentiris; frontem dic mihi cujus habes?

VERS. 3. Cùm majores tuos repræſentes verè ac citra mendacium, in omni tui corporis parte.
4. *Cujus*. Neminis, quia frontem non habes, impudentiſſimus es: vel; frontem habes hominis ignobilis, nebulonis. A bonis codicibus abeſt hoc Epigramma.

LXXV.

Dormiens adeuntibus.

1. Qui negat eſſe domi ſe, tunc cùm limina pulſas,
2. Quid dicat neſcis? dormio, Marce, tibi.

VERS. 2. *Dormio tibi*. Id eſt, domi ſum, ſed alloqui te nolo; ceteris vigilo, non item tibi.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER XIII.

Cui nomen inditum XENIA.

EPIGRAMMA I.

Alea & nuces poëtarum.

1. NE toga cordylis, ne pænula desit olivis,
2. Aut inopē metuat sordida blatta famē,
3. Perdite Niliacas, Musæ, mea damna, papyros:
4. Postulat ecce novos ebria bruma sales.
5. Non mea magnanimo depugnat tessera talo,
6. Senio nec nostrum cum Cane quassat ebur.
7. Hæc mihi charta nuces, hæc est mihi charta fritillus:
8. Alea nec damnum, nec facit ista lucrum.

XENIA. Sic vocabantur munera quæ hospitibus hospites, deinde quæ amicis amici, promiscue mittebant. ξένος, hospes: ξένιον, hospitale munus. Ejusmodi munera quia in hoc libro describūtur, hinc nomen *Xenia* libellus invenit.

VERS. 1. *Toga*. Involucrum, cucullus. Vide pag. 145. Cordyllæ sunt pisces minuti & viles: pænula, vestis crassior. Sententia est: scribamus sane versiculos, chartis eos illinamus; si nihil aliud assequemur, hoc saltem faciemus lucri, ut coquis profimus, ut demus blattis escas, togam cordyllis.

2. *Blatta*. Vermiculus libros & pannos arrodens.

3. *Niliacas*. Papyrus in Ægypto nascitur. Arbuscula

eſt cujus intimus cortex adhibebatur, inſtar membranæ, ad ſcribendum. *Mea damna*. Chartas, quas unas perdo his Saturnalibus, dum alii opum jacturam & grave damnum rei familiaris ludendo faciunt.

4. *Bruma*. Brumę tempore, menſe Decembri, celebrabantur Saturnalia, & comeſſationes, ludi, &c. frequentabantur.

5. 6. 7. In Saturnalibus pueri ludebant nucibus, aleâ viri. Ego, inquit noſter, ludo verſiculis. Quid ſit teſſera, quid talus, docui pag. 221. *Depugnat*. Teſſera videtur eſſe fortior talo, quia latera ſex habet, quibus poſſit inſiſtere: talus, quatuor tantum. *Magnanimo*. Luſores vulgò ſunt pertinaces, & obnixi alii aliis non cedere.

Senio. Erat jactus teſſerarum felix, cum ſex punctis notata teſſera cadebat, ſi unicâ teſſerâ ſinguli luſores uterentur: vel, cum omnes diverſis notatæ punctis ac diſſimili facie, jaciebantur, ſi plures teſſeræ ad ludendum adhiberentur. Canis, erat infeliciſſimus jactus, cùm unico notata puncto teſſera mittebatur.

Quaſſat ebur. Cadendo ferit tabulam eburneam, ſeu alveolum, in quem teſſeræ conjiciuntur è fritillo: vel, ipſum fritillum, in quo tali concutiuntur, non percutit. *Fritillus*. Pag. 191.

8. Verſiculi noſtri, ſi nulli proſunt, certè nulli nocent.

II.

Nigro lectori.

1. Naſutus ſis uſque licet, ſis denique naſus,
2. Quantum noluerit ferre rogatus Atlas;
3. Et poſſis ipſum tu deridere Latinum,
4. Non potes in nugas dicere plura meas,
5. Ipſe ego quàm dixi. quid dentem dente juvabit
6. Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe velis.
7. Ne perdas operam: qui ſe mirantur, in illos
8. Virus habe; nos hæc novimus eſſe nihil.
9. Nec tamen hoc nimiũ nihil eſt, ſi cãdidus aure,
10. Nec matutinâ ſi mihi fronte venis.

VERS. 1. *Naſutus*. Deriſor, emunctæ naris, cenſor aſper, & moroſus criticus. Pag. 32. notâ 6.

2. Habeas naſum tantæ molis & ponderis, ut illum ipſe Atlas licet rogatus, ferre nolit: quamvis totum cælum ferat. *Atlas* Pag. 372.

3. *Latinum*. Inſignem Domitiani tempore mimium & hiſtrionem.

5. *Quid dentem &c*. Quid tibi proderit Epigrammata

mordacia & acuta mordêre, & carpere, quæ te remordere possunt? Videtur indicare fabellam, quâ narratur serpens limam arrodere voluisse. Cui lima; quid me, inquit, mordes, quæ alios mordere soleo? Horat. Lib. II. Serm. Sat. 1. *Fragili quærens illidere dentem, offendet solido.*

7. *Qui se mirantur.* Sibi placent, boni poëtæ sibi videntur. In illos tuum stilum & maledicum acumen verte.

8. *Hæc.* Nostra carmina. *Esse nihil.* Levia esse, nullius ponderis pretii.

9. Non sunt tamen nullius plane momenti & ponderis, si candida aure, benigna, facili, audiantur.

10. Si pransus & potus, hilarior & solutior, ea legas, non siccus & sobrius, ut mane homines vulgò sunt.

III.

De suis istis Xeniis.

1. Omnis in hoc gracili Xeniorum turba libello
2. Constabit nummis quatuor empta tibi.
3. Quatuor? est nimiùm. poterit constare duobus,
4. Et faciet lucrum bibliopola Tryphon.
5. Hęc licet hospitibus pro munere disticha mittas,
6. Si tibi tam rarus, quàm mihi, nummus erit.
7. Addita per titulos sua nomina rebus habebis:
8. Prætereas, si quid non facit ad stomachum.

Vers. 2. *Nummis quatuor.* Nempe sestertiis quatuor minoribus, hoc est, denario uno; assibus octo nostratibus.

8. Si quid tibi displicet.

IV.

Thus.

Serus ut ætheriæ Germanicus imperet aulæ.
Utque diu terris; da pia thura Jovi.

Germanicus. Domitianus. Pag. 235. *Serus &c.* Serò cælum petat, ibi imperaturus; potiùs terris diu imperiret.

V.

Piper.

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo,
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

Cerea. Pinguis. Pag. 171. *Ficedula.* Avis, ita dicta quod ficis præsertim vescatur. *Lucet.* Nitet præ adipe.

VI.

Alica.

Nos alicam: mulſum poterit tibi mittere dives:
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

Alicam. Vide Lib. XII. Ep. 62. ſignificat hîc potionem cerviſiæ ſimilem, aut zytho. *Mulſum.* Eſt aqua, ſeu vinum, melle conditum. Pag. 189 *Eme.* Omnino enim indigas mulſo. ſi alicâ uti volueris. Hæc erat inſulſa, niſi eſſet elota mulſo.

VII.

Conchis.

Si ſpumet rubrâ conchis tibi pallida teſtâ.
Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

Si habes conchem bene coctam & oleo ſpumante in unctam, poteris domi cœnare, & lautorum convivia ſpernere. Conchis eſt fabæ genus. *Rubra teſta.* In vaſe fictili. *Negare.* Nuncium remittere.

VIII.

Lens.

Accipe Niliacam, Peluſia munera, lentem:
Vilior eſt alicâ, carior illa fabâ.

Peluſium, urbs eſt Ægypti in oſtio Nili, quod Peluſiacum appellant: illam hodie vulgus vocat *Belbais.* In Ægypto proveniunt optimæ lentes. *Vilior.* Minoris pretii *Alicas.* Vide Epigram. 6. ſuprà. Et pag 609.

IX.

Far.

Imbue plebejas Cluſinis pultibus ollas,
Ut ſatur in vacuis dulcia muſta bibas.

Si vinum, dulce inſtar muſti, bibere cupis, ollas ſeu cados imbue, obline, pultibus factis ex farre Cluſino, ut in illis, cùm vacuæ erunt, vinum condas: ſic enim fiet æque dulce ac muſtum. Imbuere, eſt quaſi ſaporem dare, inficere. Cluſium Italiæ oppidum, in Hetruria, (*Chiuſi*) ubi far eximium. *Satur* Cùm ederis pultes. *Vacuis.* Conſumpta pulte, quæ in ollis antea erat.

X.

Simila.

Nec poteris ſimilæ dotes numerare, nec uſus,

Pistori toties cùm sit & apta coco.

Simila, vel similago, est farinæ flos. *Dotes*. Utilitates. *Pistori apta*. Ad panem, ad mattyas conficiendas. *Coquo*. Ad condimenta, & alias res id genus.

XI.

Hordeum.

Mulio quod non det tacituris, accipe, mulis:
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

Accipe hordeum quod mulio dare non solet mulis mutis, & ejus furtum tacituris; illud cauponi vendes: itaque non tam tibi datur à me, ut eo vescaris (pecudum enim cibus est) quam ut illud cauponi vendas, cui est opus ad jumentorum pastum.

XII.

Frumentum.

Trecentum Libyci modios de messe coloni
Sume, suburbanus ne moriatur ager.

Moriatur. Sterilis fit. Habe hoc frumētum ut patiaris agros tuos quiescere, ne, si eos semper jubeas segetem ferre, effœti fiant àc inutiles. Dum illi cessabunt, tu hoc tritico vescêris. Agri frequenti satione sterilescunt.

XIII.

Betæ.

Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina pipérque cocus?

Sapiant. Saporis aliquid habeant, probè condiantur. *Fatuæ*. Insipidæ. *Prandia fabrorum*. Quas betas cœnant fabri; quæ sunt plebejus cibus.

XIV.

Lactuca.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Claudere. Id faciebant ad arcendam ebrietatem, rati lactucam vini vim æstumque insitâ frigiditate retundere: inchoabant ab eâdem cœnam, quia creditur ciere ventrem, & cibi appetentiam facere. Vopiscus de Tacito Imperatore scribit, eum lactucis indulsisset ad somnum conciliandum.

XV.

Ligna acapna.

Si vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, rustice, ligna feras.

Acapna. Quæ ardent sine fumo: κάπνος, fumus: ἄκαπνος, sine fumo. Ligna fieri acapna docet Cato, si amurca conspergantur & soli exponantur. *Nomento.* Erat oppidum Latinorum in paludibus situm, atque adeò ibi nulla ligna reperiebantur sicca, & acapna; sed palustria, uda, & virida, licèt omnia silvis fere essent plena. Itaque ejus generis ligna eò importanda erant.

XVI.

Rapa.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cælo Romulus esse solet.

Frigore. Rapa frigore ali, & pruinis gaudere dicuntur. *Esse.* Comedere. Romulus in terris vescebatur rapis; iisdem in cælo lætus vescitur: cur ea spernas? Putabant unumquemque post mortem iisdem uti cibis, iisdem teneri studiis, quibus in vita tenebatur. Virgil. VI. Æn. 653.

XVII.

Cauliculi.

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,
Nitratâ viridis brassica fiat aquâ.

Caules maturi & seniores pallescunt: item, dum coquuntur. Vernam viriditatem servant, si aspersi fuerint aquâ nitratâ, aut in ea cocti. Nitrum est salis genus.

XVIII.

Porri sectivi.

Fila Tarentini graviter redolentia porri
Edisti quoties, oscula clausa dato.

Fila. Porrum sectile in tenuissima secari frustra & quasi fila potest. Optimum Tarenti nascebatur. Est urbs in extrema Italia, *Taranto.* *Clausa.* Ne os apertum animam olentem emittat. Est enim porri odor gravis.

XIX.

Porri capitati.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros:

In niveo virides ſtipite cerne comas.

Præcipuos. Optimæ notæ: peculiares. *Aricia*. Urbs italiæ Pag. 114.303. *Nemoralis*. A nemore vicino, ſic appellatur. Pag.218. notâ 16.

Stipite. Calamo porri, ſeu caudice. Porri capitati jam maturi ſtipes albicat: in ſummo, comæ, ſeu folia, virent.

XX.

Napi.

Nos Amiternus ager felicibus educat hortis:
Nurſinas poteris parciùs eſſe pilas.

Amiternus. Amiternum civitas Italiæ, in Aprutio, patria Saluſtii, ad amnem Aternum: nunc *S. Vittorino*.

Pilas. Rapta rotunda, dura, inſtar pilę, qualia naſcuntur Nurſiæ (*Norcia*) in urbe Sabinorum. Sententia eſt. Si habeas napos Amiternos, poteris contemnere, & parcius, rariùs, eſſe, id eſt, edere rapa Nurſica, quia napi iſti ſunt ſuaviores, & ſalubriores.

XXI.

Aſparagi.

Mollis in æquoreâ quæ crevit ſpina Ravennâ.
Non erit incultis gratior aſparagis.

Mollis &c. Aſparagus qui ſeritur & creſcit in agris Ravennatibus, non eſt ſuavior & melior iſtis incultis, montanis, ſilveſtribus, quos tibi mitto. Aſparagus inſtar ſpinæ acutæ, mollis tamen, è terra naſcitur ſine ullis foliis: incultus & ſua ſponte natus, fertur eſſe melior culto & ſato. *Ravenna*. Urbs Italiæ. Pag. 168. Hujus ager aſparagis gratiſſimus, ita ut in eo naſcerentur interdū trilibres.

XXII.

Uva duracina.

Non habilis cyathis, & inutilis uva Lyæo,
Sed non potanti me tibi nectar ero.

Uva duracina dicitur quæ pellem duram & ſiccam habet. Ex ea vinum exprimi non poteſt; itaque Baccho & poculis idonea non eſt. Eadem eſt cibus ſuaviſſimus. *Nectar ero*. Inſtar nectaris ero tibi, me non potanti, ſed me comedenti. Nectar Deorum potus erat. Pag. 186.

XXIII.

Chia ficus.

Chia ſeni ſimilis Baccho, quem Setia miſit,
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Chia. Advecta ex inſula Chio. Pag. 335. *Seni Baccho &c.* vino Setino veteri. *Setia.* Pag. 220. 320. *Ipſa &c.* Habet ſaporem vini veteris, & ſalis.

XXIV.

Cydonia.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur: dicas hæc melimela licet.

Poma cotonea, dicuntur Cydonia, quia primùm advecta ſunt ex inſula Creta, in qua urbs Cydon. Hæc melle incoquuntur, & eo immerſa menſæ apponuntur, tumque dici melimela poſſunt, inquit Martialis, quaſi mellita poma: μέλι, mel: μῆλον, pomum. Melimela propriè ſunt poma quædam, ſapore muſteo & melleo. P. 52. 335. *Cecropio.* Attico. Pag. 431.

XXV.

Nuces pineæ.

Poma ſumus Cybeles: procul hinc abſiſte viator,
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

Poma. Omnes fructus paulo majores, vocantur poma: minores verò, bacchę. *Cybeles.* Pinus Cybelæ eſt ſacra. *Ne &c.* Ne te ruentes & cadentes obruamus. Ferire caput graviter illæ nuces poſſent ex alto decidentes, ob ſuam magnitudinem, & corticem crebris aculeis, tanquam ſquamis, conſertum.

XXVI.

Sorba.

Sorba ſumus, molles nimiùm durantia ventres:
Aptiùs hæc puero, quàm tibi, poma dabis.

Sorba. Alvum aſtringunt ſiſtuntque. *Puero.* Quia pueri alvum habent molliorem & magis fluidam, quàm viri.

XXVII.

Spathalion caryotarum.

Aurea porrigitur, Jani caryota Kalendis:
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

Spathalion. σπάθη, est ramus palmæ, σπαθάλιον, ramulus. Caryotę sunt fructus palmę arboris. Illę mittebantur initio anni, mense Ianuario, & levi auri bractea illinebātur. lib. 8. Ep. 33. pag. 394. Hinc *aurea* hîc vocantur. *Sed tamen &c.* Istud aureū ornamentū non impedit quin caryota sit munus pauperi conveniens.

XXVIII.

Coctana.

Hæc tibi quæ tortâ venerunt condita metâ,
Si majora forent coctana, ficus erat.

Coctana, seu cottana, sunt ficus quædam, sed paulo minores. Itaque ait secundo versu, nihil deesse quin sint ficus, præter molem. *Meta*. Est vas testaceum in metæ, sive turbinis formam: torta dicitur, id est, rotunda & in acumen desinens. Legit Domitius *menthâ*. Est herba quædam: ea involvebantur coctana, ne concussa colliderentur. Legitur in nonnullis codicibus: *ficus erant*.

XXIX.

Pruna Damascena.

Pruna peregrinæ carie rugosa senectæ
Sume: solent duri solvere ventris onus.

Peregrinæ senectæ. Quæ senectutem & rugas in dissita regione induerunt. Damascus est civitas Syriæ: *Damas.* Hæc pruna cient alvum ac solvunt.

XXX.

Caseus Lunensis.

Caseus Etruscæ signatus imagine Lunæ,
Præstabit pueris prandia mille tuis.

Lunensis. Luna Ialiæ civitas in Ligurinæ finibus, (*Luna.*) Fortasse istis caseis effigies lunæ imprimebatur, ut esse Lunenses intelligerentur. Erant autem insigni magnitudine, ac servis ad plura prandia unus sufficiebat.

XXXI.

Caseus Vestinus.

Si sine carne voles jentacula sumere frugi,
Hęc tibi Vestino de grege massa venit.

Jentacula. Aliquid cibi mane sumebant Romani, vique prandebant, sed paulo ante solis occasum cœnabant. *Frugi*. Sana: vel frugalia, levis impendi: est genitivus in-

ſtar adverbii, à nominativo frux frugis, & ſublato *S*. frugi. *Maſſa*. Caſeus. Eſt enim lac concretum. *De grege Veſtino*. Ex ovibus Veſtinis: ager Veſtinus in Italia erat, inter Picenos, Marſos, & Pelignos. Hodie pars eſt ulterioris Aprutii, *Abruzzo*.

XXXII.

Caſeus Velabrenſis.

Non quemcumq; focum, nec fumũ caſeus omnẽ,
Sed Vlabrenſem qui bibit, ille ſapit.

Ordo verborum eſt. Non ſapit caſeus, qui quemcumque focum, & quemlibet fumum bibit: ſed qui Velabrenſem duntaxat. Velabrũ erat Romæ vicus. Vide Lib. XI. Epigr. 30. verſu 10.

XXXIII.

Caſei Trebulani.

Trebula nos genuit: commendat gratia duplex;
Sive levi flammâ, ſive domamur aquâ.

Trebula. Urbs Italiæ. Pag. 278. *Gratia duplex*. In pretio ſumus ob duplicem uſum qui nobis ineſt: duplici modo paramur & apponimur cum gratia & dignitate: vel in fruſtula & offulas ſecti ac levi igne toſtis vel aqua calida macerati & molliti.

XXXIV.

Lucanica.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ:
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

Lucanica. Pag. 205. *Picenæ*. Sues egregiè ſaginati adducebantur ex agro Piceno. Pag. 53. *Pultibus &c*. Lucanicæ rectè coronant, id eſt, ambiunt patinam plenam pultibus niveis, nempe factis è polline triticeo.

XXXV.

Olivæ.

Hæc quæ Picenis venit ſubducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

Subducta. Detracta, non ſubjecta. *Trapetis*. Prælis. Trapetum eſt mola quâ premuntur olivæ, ut oleum exprimatur, à τρέπω verto, volvo. *Picenis*. Pag. 55.

Inchoat. Ut orexim invitet: *finit*, ut arceat ciborum faſtidium. Utrumque oliva præſtat.

XXXVI.

Mala citrea.

Aut Corcyręi sunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Massyli poma draconis erant.

Citrea mala. Fructus citri arboris. Vocantur etiam mala aurea, Hesperia, Medica, Persica. *Corcyręi.* Pag. 219. 345. 415. *Massyli.* Libyci. Pag. 407. 436. *Draconis.* Qui servabat hortos Hesperidum. Pag. 19.

XXXVII.

Colostrum.

Surripuit pastor quæ nondum stantibus hædis,
De primo matrum lacte colostra damus.

Colostrum est primum illud lac, quod ex uberibus armentorum exprimitur, priùs quàm ea pulli sugant. Damus igitur colostra, quibus pastor fraudavit hædos recèns natos, & nondum insistere pedibus valentes.

XXXVIII.

Hædus.

Lascivum pecus, & viridi non utile Baccho
Det pœnas: nocuit jam tener ille Deo.

Non utile Baccho. Quia vitium gemmas arrodit hedus. *Det pęnas.* Nempe mactatus. *Nocuit &c.* Non immeritò cæditur, licèt sit parvulus; jam enim vites corrosit.

XXXIX.

Ova.

Candida si croceos circumfluit unda vitellos,
Hesperius scombri temperet ova liquor.

Si ovum sorbile tibi ponitur, in quo humor candidus vitellum flavum ambiat, bene illud condies adhibito liquamine, seu garo quod fit è succo scombrorum pisciculorũ, qui optimi capiũtur in Hispania. De garo vide Pag. 322.

XL.

Porcellus lactens.

Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Ætolo de sue dives edat.

Mero. Solo. *Matris.* Porcæ. *Ponat.* Epulandum det. *Ætolo sue.* Apro ingenti, qualis Ætolus ille, sive Ca-

lydonius fuit. (Lib. Spectac. Ep. 14.) Apros edat ingentes | dives; ego pauper libentiùs | porcellis vescar.

XLI.

Apyrina & tubera.

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.

Tuberes. Sunt poma quædam, (Plin. Lib. 15. cap. 14. Item Apyrina (Plin. Lib. 13. c. 19.) Quæ ideo sic appellantur, quia abest illis nucleus lignosus, ac durior; insunt molliores duntaxat acini: πυρλώ, nucleus. ἀπύρλωος sine nucleo. Utraque olim poma in Africa nascebantur, in Italiam deinde traducta, in agro maximè Nomentano, (Pag. 94.) ubi villam habebat Martialis, optima proveniebant.

XLII.

Idem munus.

Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Libycis?

Quid tibi &c. Quid curas Libycos? nempe tuberes. Potes illos spernere. Habes vernas tuberes, hoc est, domi, in Italia, natos; quid peregrinos expetis?

XLIII.

Sumen.

Esse putes nondum sumen; sic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Sumen. Erat ferculum confectum è papillis porcæ lactantis Istæ papillæ porcinæ, inquit, coctæ, ita sunt adhuc plenæ lactis, ut nondum sumen, sive coctas papillas esse meritò putes; ut ipsam vivæ suis carnem esse dixeris. Quidam legunt, *nudum sumen*, id est, adhuc vivas, nondum coctas, aut elixas suis papillas.

XLIV.

Pulli gallinacei.

Si Libycæ nobis volucres, & Phasides essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aves.

Volucres Libycæ. Gallinæ Africanæ, quas Numidicas vocabant. Pag. 170. nota 15. *Phasides volucres.* Phasiani. Pag. 171. *Cortis.* Ubi altilia domestica. Pag. 453.

XLV.

Mala Persica.

Vilia maternis fueramus Persica ramis:
Nunc in adoptivis Persica cara sumus.

In arbore materna eramus olim fructus parvi pretii: at cùm insiti fuimus, & ab altera quasi arbore adoptati, cari sumus. Isti fructus insitione fiunt præstantiores. Legunt quidam in primo versu *Præcoqua*, id est, præmatura. Nam æstate maturescunt, cùm cetera ejusdem generis mala mitescant sub autumnum. Persica dicuntur, quod allata credātur è Perside. Nuciperſiea etiam vocantur, quià ægrè nux, sive nucleus à carne solvitur: item Armeniaca, quia Armenia Persidi est vicina.

XLVI.

Panes Picentini.

Picentina Ceres niveo sic nectare crescit,
Ut levis acceptâ spongia turget aquâ.

Picentina. Pag. 53. Ejusmodi panes fiebant (Plinio teste libro XVIII. c. 11.) ex alica, & in furno, ollis inditi, torrebantur: ob duritiem ægrè frangebantur, neque in cibum adhibebantur, nisi macerati lacte, quo intumescebant, instar spongiæ aquę imbutæ.

XLVII.

Boleti.

Argentum, atque aurum, facile est, lænámque, togámque
Mittere: boletos mittere difficile est.

Lænam. Vestem villosam aliis vestibns superinjici solitam. *Boletos.* Sunt fungi optimi: sed ancipites & periculosi; atque adeo difficile est bonos tutosque mittere. Vel: quia unusquisque mavult iis vesci, quàm amico mittere.

XLVIII.

Ficedula.

Cùm me ficus alat, cùm pascar dulcibus uvis,
Cùr potiùs nomen non dedit uva mihi?

De hac avicula dictum jam epigr. 5. vescitur ficis, & uvis. Cur igitur non vocatur uvedula, ut ficedula?

XLIX.

Tubera.

Rumpimus altricem tenero quæ vertice terram
Tubera, boletis poma secunda sumus.

Vertice. Tubera enim (fungorum est genus vulgare, à tubere, seu tumore vocatum) calloso capite erumpunt ex humo. *Secunda.* Cedentia, inferiora. Sumus fructus deteriores boletis. Sunt illi fungi nobiles, & exquisiti. *Poma.* Sic vocat fungos impropriè, fortasse quòd, pomorum instar, sint capitati.

L.

Turdi.

Texta rosis fortasse tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

Nardo. Coronæ lautissimæ, teste Plinio, fiebant è foliis nardi: quæ est arbuscula odorata. *Corona.* Rotundum vimen, vel ramus, turdis undique in orbem pendentibus. Denos vulgò inserebant ramulo torto: unde vulgò hujus epigram. lemma est, *Turdorum decuria.*

LI.

Anas.

Tota quidem ponatur anas; sed pectore tantùm,
Et cervice sapit: cetera redde coco.

LII.

Turtur.

Dum pinguis mihi turtur erit: lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe: perdere nolo famem.

Perdere &c. Nolo famem placare tam vilibus cibis.

LIII.

Perna.

Cerretana mihi fiet, vel missa licebit
De Menapis: lauti de petasone vorent.

Perna, quamvis Menapia, & deterior Cerretanâ, mihi tamen erat gratissima, & fiet mihi Cerretana, id est, erit instar Cerretanæ: lautis petasonem relinquo. Perna est pars coxæ porcinæ salitæ pedi proximior, unà cum ipso pede. Mittebatur optima de Cerretanis Hispaniæ populis, ad montes Pyrenæos sitis, quorum regio dicitur hodie *la Cerdana*, & oppidum primarium *Puicerdam*;

olim, Jugum Cerretanorum. Menapii; populi erant Germaniæ, ubi nunc Juliacenses, Moguntini; vel, ut quidam malunt, Brabantini.

Lauti. Delicatioris fastidii homines, divites.

LIV.

Petaso.

Musteus est; propera, caros nec differ amicos:
Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil.

Est petaso coxa porcina salita, costarum partem comprehendens: lata instar pilei Thessalici, quẽ πέτασον vocabant. *Musteus.* Recens, succi & saporis plenus. Veteres enim Latini mustum appellabant, non tantum vinum recèns expressum, sed etiã quidquid novum & integrũ foret. *Differ.* Vocare ad cœnam.

LV.

Colocasia.

Niliacum ridebis olus, lanásque sequaces,
Improba cum morsu fila manúque trahes.

Mitto tibi colocasiam (est faba Ægyptiaca, pag. 394.) olus in Ægypto natum, quod licet apud multos in pretio sit, tamen contemnes ac ridebis, cùm inter edendum videbis illud in longa fila duci, & digitis tuis ac dentibus malè adhærescere.

LVI.

Jecur anseris.

Aspice, quàm tumeat magno jecur ansere majus!
Miratus dices: hoc, rogo, crevit ubi?

Tumeat. Farciebant illud ficis, lacte, mulso, &c. ita ut in miram amplitudinem cresceret.

LVII.

Glires.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Glis, mus est silvestris, & major domestico: hieme totà dormit ac saginatur; vere exeunte expergiscitur. Plin. Lib. 8. cap 52.

LVIII.

Cuniculus.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,

Monstravit tacitas hostibus ille vias.

Cuniculus, animal agreste & notum, domos sub terra fodiens, tantóque proventu ferax, ut incolæ Balearium insularum militares copias adversus cuniculos rura pervastantes ab Augusto petierint. Plin. Epist. 55. lib 8.

Tacitas vias. Artem cunicularum, & meatuum subterraneorum, quibus urbes capiuntur.

LIX.

Attagenæ.

Inter sapores fertur alitum primus
Jonicarum gustus attagenarum.

Attagenę, aves Asiaticæ, saporis exquisiti, pręsertim in Jonia.

LX.

Gallina altilis.

Pascitur & dulci facilis gallina farinâ:
Pascitur & tenebris, ingeniosa gula est.

Facilis. Cicur: vel, facilè parabilis. *Farina.* Maximè hordeacea, vel triticea.

Tenebris. In obscuro continenrur gallinæ, ut faciliùs pinguescant: imò illis interdum oculi effodiuntur eandem ob causam. *Ingeniosa gula est.* O gule artes & industriam admirabilem! quæ sciverit altilia in tenebris, & carcere saginare.

LXI.

Perdix.

Ponitur Ausoniis perdix rarissima mensis.
Hanc in lautorum condere sæpe soles.

Condere &c. Interdum tamen ponitur in lautorum mensis, ubi eam soles abdere in peram, ac domum ferre

LXII.

Columbæ.

Ne violes teneras perjuro dente columbas,
Tradita si Cnidæ sunt tibi sacra Deæ.

Ne columbas ede, si Veneris es sacerdos. Columbæ sacrę erant Veneri, quæ Dea Cnidia vocatur, quia Cnidus, oppidum Cariæ, in Asia (*Gnido*) Venerem præcipuè colebat, obstentabantque illius imaginem insigni artificio elaboratam à Praxitele.

LXIII.

Galbula.

Galbula decipitur calamis & retibus ales,
Turget adhuc viridi cùm rudis uva mero.

Galbula. Est avicula, quæ uvis maturescentibus capi solet. *Calamis.* Visco illitis. *Rudis.* Immatura. Cùm racemi sunt adhuc virides.

LXIV.

Cattæ.

Pannonicas nobis nunquam dedit Umbria cattas:
Mavult hæc Domino mittere dona Pudens.

Inter aves recensentur cattæ hoc in loco, de quibus nulla mentio apud veteres scriptores. Advectæ primùm sunt è Pannonia (Pag. 383.) & in Umbriâ Italiæ parte (Pag. 338.) in qua domum & agros habebat Pudens, capiebantur. Sed eas tamen, inquit Martialis, non mittit ille Romam amicis, sed Domino, id est Domitiano, vel diviti patrono, quippe lautissimum cibum.

LXV.

Pavo.

Miraris quoties gemmantes explicat alas.
Et potes hunc sævo tradere, dure, coco?

Tradere. Dare interficiendum, & mensæ apponendum. Cùm pavo tam pulcra præbeat spectacula, mactandus profectò non est; servire oculis, non gulæ, debet.

LXVI.

Phœnicopterus.

Dat mihi penna rubens nomē: sed lingua gulosis
Nostra sapit, quid si garrula lingua foret?

Cur hæc avis ita dicatur, docui pag. 169. versu 14. *Garrula.* Loquax, loqui docilis, ut psittacorum. Si mihi talis esset lingua, quantò essem preti osior?

LXVII.

Phasianus.

Argivâ primùm sum trasportata carinâ:
Ante mihi notum nil, nisi Phasis, erat.

Argonautæ (Pag. 176. 331.) dicuntur primi Phasianum è

Colchide (P.23.) attulisse: *Phasis*. Colchorum in Asia fluvius.

LXVIII.

Gallinæ Numidicæ.

Ansere Romano quamvis satur Hannibal esset:
Ipse suas nunquam barbarus edit aves.

Romano. Quia Capitolium servarat: (Pag. 441.) vel, quia illius jecur inter ciborum delicias erat Romæ. Supra epig. 56. *Suas Aves*. Gallinas è Numidia, parte Africæ, allatas. *Nunquam*. Quia nōdum erant Romanis mensis, uti nunc sunt, cognitæ. Carpit luxum Romanorum.

LXIX.

Anser.

Hæc servavit avis Tarpeii templa Tonantis.
Miraris? nondum fecerat illa Deus.

Servavit. Galli, Brenno duce, cùm Romam nascentem expugnassent, arcem Tarpejam (Pag. 209. 353.) conscendebant, sopitis custodibus: anseris clangore proditi sunt. *Miraris*? Quid mirum tunc ab ansere servatum Capitolium, cùm esset humanum opus, templum ab hominibus conditum? nunc, neque ansere isto, neque alio custode eget, quia Dei opus est; nempe ipsius Domitiani. Ille se Deum appellari jubebat, & capitolium incendio deformatū̄ instauraverat, ac munierat.

LXX.

Grues.

Turbabis versus, nec littera tota volabit,
Unam perdideris si Palamedis avem.

Grues cùm volant, ac maria transmittunt, ut calidiora loca petant, trianguli, seu literæ græcæ Delta, formam efficiunt: (Pag. 431.) quod Palamedes Nauplii, Eubœæ regis, filius, cùm observasset, hanc literam invenisse dicitur. *Turbabis versus*: Lineas trianguli, & ordines gruum volantium confundes, neque totum delta efficietur, si unam sustuleris ex illis gruibus.

LXXI.

Rusticula.

Rustica sum perdix; quid refert? si sapor idē est,
Carior est perdix; sic sapit illa magis.

Rusticula, est avis è perdicum genere, longo rostro & recto. *Quid refert*. Quid interest, quod sim perdix ru-

sticana, & agrestis, si sapor idem est mihi ac aliis perdicibus? sed nimirum sapit magis, suavior est, perdix alia, quia majori pretio constat. *Sic.* Quia carior est. *Pretiosos cibos*, inquit Seneca, *non eximius sapor, sed raritas & difficultas parandi facit.*

LXXII.

Cycnus.

Dulcia defectâ modulantur carmina linguâ
Cantator cycnus funeris ipse sui.

Defecta. Deficiente, moribundâ. Pag.446.

LXXIII.

Porphyriones.

Nomen habet magni, volucris tã parva, Gigãtis,
Et nomen Prasini Porphyrionis habet!

Avis porphyrio, par est gallinæ altili, crura tamen habet longiora, & rubore purpureo splendentia. Porphyrion fuit unus è Gigantibus: Item auriga quidam Neroni carus, qui etiã Prasinus appellabatur, fortasse quia princeps factionis Prasinæ (de qua l.4.ep.31.) Quidã libri habẽt *Purpureonis*: Purpureo idem latinè significat quod Porphyrio, græcè: πορφύρα, purpura.

LXXIV.

Mullus.

Spirat in advecto, sed jam piger æquore mullus
Languescit: vivum da mare, fortis erit.

Spirat. Vivit quidem mullus in *advecto æquore*, id est, piscinâ, vivario: vel aqua marinâ cum pisce advectâ: sed in ea tamen languet, iners & ferè mortuo similis. *Vivum.* Verum, patens & apertum.

LXXV.

Muræna.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere sole cutem.

Murena est piscis anguillę similis: capitur maximè in freto Siculo; & cùm est admodum pinguis, natare solet in summo mari, ac tergum soli exponere, quod ita calore aduritur, ut movere se deinde murœna & immergere mari nequeat, ac manu facilè capiatur.

LXXVI.

Rhombus.

Quamvis lata gerat patella rhombum;
Rhombus latior eſt tamen patellâ.

LXXVII.

Oſtrea.

Ebria Bajano veni modò concha Lucrino:
Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

Ebria. Pinguis, ſatura. *Bajano.* Pag 66. 213. *Lucrino.* 68. *Veni.* Romam advecta ſum. *Concha.* Teſta: oſtreum. *Garum.* P. 322. Senſus eſt. Dum viverem, aquis contenta fui; nunc mortua condiri amo nobili garo. *Luxurioſa.* Delicata: lautè condienda.

LXXVIII.

Squillæ.

Cæruleus nos Liris amat, quem ſilva Maricæ
Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

Squilla eſt piſciculus, gregatim natans. *Liris.* Fluvius Latii. Pag. 502. *Maricæ.* 502. notâ 9. *Hinc.* Ex hoc flumine, ex hac ripa maritima prodimus ſquillarum agmen ingens. *Squillæ.* Legitur etiam *Scyllæ.*

LXXIX.

Scarus.

Hic ſcarus æquoreis qui venit obeſus ab undis,
Viſceribus bonus eſt: cetera vile ſapit.

Scarus. Piſcis exquiſitus, quem Ennius vocabat cerebrum Jovis. *Viſceribus &c.* Habet jecur egregium, & optimi ſaporis: ceteras corporis partes inſulſas.

LXXX.

Coracinus.

Princeps Niliaci raperis, coracine, macelli:
Pellææ prior eſt gloria nulla gulæ.

Corvus piſcis, κορακῖνος, principatum obtinet inter piſces Ægyptios. *Raperis.* Ab emptoribus. *Pellææ.* Alexandrinæ: Alexander Magnus, Alexandriæ conditor, vocatur Pellęus à patria Pella urbe Macedoniæ. Nullus piſcis eſt nobilior Coracino, & mẽſis Alexãdrinis gratior.

LXXXI.

Echinus.

Iſte licet digitos teſtudine pungat acutâ.
Cortice depoſito mollis echinus erit.

Echinus. Piſcis eſt, acutis, inſtar telorũ, ſetis armatus, *Teſtudine.* Putamine, concha, teſta. *Cortice &c.* Si detrahas ipſi ſquamas, erit mollis & innoxius.

LXXXII.

Murices.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis; & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Noſtro. E ſanie, ſive cruore muricis piſcis egregia purpura tingitur. De Lacernis dictum pag. 116. 182.

LXXXIII.

Gobius.

In Venetis ſint lauta licet convivia terris,
Principium cœnæ gobius eſſe ſolet.

Venetis. Italiæ populis, ad oram intimi ſinûs Hadriatici. *Principiũ &c.* Inde Gobii laus, quòd in lautis etiam cõviviis, primo loco apponatur.

LXXXIV.

Lupus.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi,
Æquoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

Laneus. Cujus alba, & mollis, inſtar lanæ, eſt caro. *Euganei* P. 196. *Timavi.* P. 196. *Æquoreo &c.* Præcipuò erant in pretio lupi qui caperētur in oſtiis fluminum: illi enim marinis aquis paſcebãtur, & flumineis abluebãtur.

LXXXV.

Aurata.

Nõ omnis laudem pretiúmque aurata meretur,
Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

Ita vocatur hic piſcis ab auro colore capitis. Ait eum eſſe in pretio qui verſetur in Lucrino lacu (pag. 67.) & ibi minutis piſciculis concha incluſis paſcatur.

LXXXVI.

Acipensis.

Ad Pallatinas acipensem mittite mensas:
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Pallatinas. Imperatorias. Pag. 237. *Ambrosius.* Divinas: Cæsareas. Pag. 186. *Rara.* Lege Horat. Lib. 2. Serm. Sat. 2. Dicitur etiam, acipenser, acipenseris.

LXXXVII.

Lepus.

Inter aves turdus, si quid me judice certum est,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Gloria prima. Suavissimus cibus. Legitur in quibusdam codd. *mattea prima, lepus.* Est autē mactea, seu mattya, genus delicatioris & dulciarii ferculi. P. 520. Quę vox nō tantùm fœmineo genere effertur, sed etiam neutro.

LXXXVII.

Aper.

Qui Diomedæis metuendus setiger agris
Ætolâ cecidit cuspide, talis erat.

Ætolâ. Meleagri. Lege pag. 14. 92. *Diomedæis agris.* Ætolis. Diomedes enim fuit Ætoliæ rex, in Græcia.

LXXXIX.

Damæ.

Dente timentur apri, defendunt cornua tauros:
Imbelles damæ quid, nisi præda, sumus?

XC.

Oryx.

Matutinarum non ultima præda ferarum
Sævus oryx, constat quot mihi morte canum!

Matutinarum. Ante meridiem exhibebantur in amphitheatro venationes ferarum: post meridiem homines inter se digladiabantur. *Mane*, inquit Seneca Lib. I. epist. 7. *leonibus & ursis homines; meridie suis spectatoribus objiciuntur.*

Oryx. Capra quædam Africana, immanis, acuto cornu, &c. Sententia est. Iste Oryx qui matutino in spectaculo, fuit objectus canibus venaticis, & aliis, quibuscum depugnaret, feris,

in arena, quam multorum mihi canum morte constat! Quot canes, antequam capetur, interfecit!

XCI.

Cervus.

Hic erat ille tuo domitus, Cyparisse, capistro:
An magis iste tuus, Silvia, cervus erat?

Cyparisse. Ovidius 10. Metamorph. narrat fuisse cuidam puero, quem Cyparissum appellat, cervum cicurem in deliciis, cui fræna & capistrum, ut equis assolet, injiciebat. Cùm verò eum imprudens interemisset, ac sibi dolore victus, necem conscivisset, in cyparissum, sive cupressum arborem, mutatum fuisse *Capistro*. Pag. 92. *Silvia*. Soror Thyrridæ, de qua Virgil. VII. Æneid. vers. 483. Ea cervum quoque cicurem domi alebat. Cervum igitur, quem amico mittit; ab antiquitate commendat. Cervi sunt admodum vivaces.

XCII.

Lalisio.

Cùm tener est onager, soláque lalisio matre
Pascitur; hoc infans, sed breve nomen, habet.

Dum onager est tener, & recens natum; dum solo matris lacte pascitur, vocatur lalisio: hoc nomen habet, dum est pullus, sed non diu habet, quia citò adolescit, ac insitam feritatem exercet. Est onager, silvestris asinus. Lalisio apud Afros gratissimum erat ferculum.

XCIII.

Caprea.

Pendentem summâ capream de rupe videbis:
Casuram speres; decipit illa canes.

Decipit. Quia per Invias rupes evadit agilitate summâ:

XCIV.

Dorcas.

Delicium parvo donabis dorcada nato;
Jactatis solet hanc mittere turba togis.

Dorcas, caprea silvestris est: facilè cicuratur, ita ut pueris dari soleat, à quibus duci se & tractari sinit. Eadem in arenam, seu caveam mittebatur dato signo à populo, quod fiebat jactatis togis, & excussis.

XCV.

XCV.

Onager.

Pulcher adeſt onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: jam removete ſinus.

Mitti. Omitti, relinqui. *Dentis Erythræi* Elephantorum Africanorum. Ad Erythræum mare jacet Africæ pars, elephantorum nutrix. De onagro dictum eſt ſupra, Epigram. 92. De mari Erythræo, pag 262. *Sinus.* Retia, quibus non eſt opus ad venationem onagri, ut ad illam Elephantis. Jucundior erit onagri & mitior venatio.

XCVI.

Oleum Venafranum.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri:
Unguentum, quoties ſumis, & iſtud oles.

Bacca. Oliva. *Venafri.* Eſt civitas Italiæ. Pag. 603. *Unguentum &c.* Quoties uteris unguento, oleum oles. Unguenta odorata oleo admixto confici ſolent.

XCVII.

Garum ſcombrorum.

Exſpirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo
Accipe fæcoſum, munera cara, garum.

Quid eſſet garum dixi, pag. 322. Olim ex garo piſce fiebat: poſtea confectum eſt è ſanguine thynnorum, ſcombrorum, &c. *Fæcoſum.* Fæculentum.

XCVIII.

Muria.

Antipolitani (fateor) ſum filia thynni:
Eſſem ſi ſcombri, non tibi miſſa forem.

Confecta fui è ſanguine thynnorum, qui capiuntur ad Antipolim, (*Antibes*, urbem Galliæ maritimam, in Provincia.) Si eſſem è ſcombrorum nata ſanguine, eſſem carior & nobilior, neque ad te miſſa forem.

XCIX.

Mel Atticum.

Hoc tibi Theſei populatrix miſit Hymetti
Pallados à ſilvis nobile nectar, apis.

Thesei. Attici. Theseus rex fuit Atheniensium: Hymettus, mons Atticæ. Pag. 430. 431. 365. *Pallados silvis*. Atticis. Pallas enim Atheniensium præses. *Nectar* Pag. 398. Mel istud instar nectaris tibi erit.

C.

Favi Siculi.

Cùm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet esse favos.

Favi sunt cellulæ in alvearibus, mellis receptacula. Cùm mel Siculum dederis, poteris affirmare meritò, esse mel Atticum, nihilo enim deterius est Siculum Attico. *Hyblæ*. pag. 116. 430. *Cecropios*. Pag. 49. 235.

CI.

Passum.

Gnossia Minoæ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi: quod mulsum pauperis esse solet.

Passum, est vini dulcis genus, quod fit ex uvis passis, sive ad solem expansis & adustis. Passum igitur istud, factum fuit ex uvis Creticis: & eo utuntur pauperes pro mulso. Mulsum propriè fit ex melle & vino generoso: itaque carius & nobilius est passo, quod exprimitur ex uva qualibet, affusa etiam interdum aqua. *Gnossia*. Cretensis. Gnossus civitas Cretæ insulæ, (Pag. 102.) in qua regnavit Minos. De mulso consule epigramma 103. infra.

CII.

Vinum picatum.

Hæc de vitiferâ venisse picata Viennâ
Ne dubites: misit Romulus ipse mihi.

Picatum. Pice admixtâ medicatum: vel factum ex uvis picem redolentibus. Tales nascebantur in agro Viennensis in Gallia: (*Vienne en Deuphine*.) Postea in Romano solo sponte natas affirmat Plinius. *Romulus* Vel amicus vatis quispiam, & nobilis caupo: vel ipse Romæ conditor, hoc sensu; quod vinum istud antea petitum è Gallis, jam Romano in agro nascatur.

CIII.

Mulsum.

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

Mulſum eſt,potio confecta ex melle & vino, vulgò Falerno.pag. 189. Ait vates turbari melle, corrumpi, & in quinari Falernum, quod in ſtar nectaris à Jove bibi, miſcente Ganymede,debeat purum & merum; non corruptum melle ac vitiatum. *Ganymede*. Pag.36.

CIV.

Vinum Albanum.

Hoc de Cæſareis mitis vindemia cellis
Miſit, Juleo quæ ſibi monte placet.

Cæſaris. Albanis. pag. 181. *Juleo &c*. Vindemia quæ ſibi placet, ſe amat, uberrima eſt, in monte Albano,qui Juleus vocatur, quia Julus Æneæ filius Albam condidit.

CV.

Surrentinum.

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

Si bibis vina ex agro Surrentino miſſa, noli ſumere vaſa aurea vel murrhina: (pag. 229.) Poteris ea bibere in vaſis fictilibus, nec inelegantibus, factis itidem & natis ut ipſa vina, Surrenti. Surrentum eſt urbs Italiæ, in Piceno, maritima & ampla, *Sorrento*.

CVI.

Falernum.

De Sinueſſanis venerunt Maſſica prælis:
Condita quo, quæris, conſule? nullus erat.

Maſſica vina & Falerna, eadem hic ſunt: quia Maſſicus mons eſt Falerno vicinus. Ab utroque prope abeſt Sinueſſa urbs Latii, (Pag. 300.) ubi hæc vina premebantur. *Nullus erat*. Adeo ſunt vetuſta vina, ut nondum eſſent creati conſules, cùm in amphoris condita ſunt. Creati porro fuerunt conſules exactis regibus, anno ab urbe condita 245.

CVII.

Setinum.

Pendula Pomptinos quæ ſpectat Setia campos,
Exiguâ vetulos miſit ab urbe cados.

Setia. Pag. 220. 320. *Pomptinos*. 528.

CVIII.

Fundanum.

Hæc Fundana tulit felix autumnus Opimî:
Expressit mustum consul, & ipse bibit.

Fundana. Fundi, urbs Italiæ *(Fondi,) Opimi.* De Opimio consule facta mentio P. 45. *Expressit.* Tanta erat illorum temporum frugalitas, ut ipsi consules non dubitarent agros colere, ac vinum ipsi suum premere.

CIX.

Trifolinum.

Non sum de primo (fateor) trifolina Lyæo,
Inter vina tamen septima vitis ero.

Mons Trifolinus, hujus vini patria, est in Campania prope Neapolim, hodie *Monte di S. Martino.* Dictum volunt à copia trifolii, cujus herbæ ferax esset. Non sum (inquit vitis Trifolina) parens vini quod primum ac principem habere locum debeat: habebo tamen facilè septimum. Sex enumeravit hactenus vini genera Martialis, quibus hoc Trifolinum subjicit. *Lyæus.* Pag. 73.

CX.

Cæcubum.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis:
Vitis & in mediâ nata palude viret.

Cæcubi agri sunt in Campania, prope Fundos (suprà Epigr. 108.) & Amyclas, quod oppidum erat Italiæ, inter Cajetam & Terracinã, à Laconibus excitatum. *Coquuntur.* Æstivis solibus.

CXI.

Signinum.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimiùm sistant, sit tibi parca sitis.

Signina. Nata in agris prope Signiam urbem olim Latii; nunc Campaniæ Rom. in ditione Pontificia, *Segni.* *Ne &c.* Parcè tamen illa bibe, ne nimium ventrem astringant ac sistant.

CXII.

Mamertinum.

Amphora Nestoreâ tibi Mamertina senectâ

Si detur, quod vis nomen habere poteſt.

Mamertini, ſunt incolæ Siciliæ, qui olim, ejecti Samo, Meſſanam urbem (*Meſſina*) occuparunt: quamobrem pro Meſſanenſibus interdum accipiuntur. Senſus eſt: ſi detur tibi vinum Siculum vetus, certabit cum aliis quibusli bet etiam laudatiſſimis, eorumque nomen cum dignitate feret. *Neſtorea*. pag. 271.

CXIII.

Tarraconenſe.

Tarraco Campano tantum ceſſura Lyæo,
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

Tarraco. Pag. 57. *Cāpano*. Italo, Falerno. *Lyæo* 73. *Tuſcis*. 336.

CXIV.

Nomentanum.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat, commodiora bibes.

Meum. Quia in agro Nomentano (pag 91.) villam habebat. *Quinctus*. An Q. Ovidius, amicus Martialis, ad quem multa extant Epigrammata? an alius quiſpiam dives ac beatus?

CXV.

Spoletinum.

De Spoletinis quæ ſunt carioſa lagenis
Malueris, quàm ſi muſta Falerna bibas.

Vetuſta vina Spoletina præferes Falernis recentibus. Præſtat vinum Spoletinum ſenex & lãguidum, muſto Falerno. Spoletũ, hodie *Spoleto*, eſt civitas Umbriæ, in Italia.

CXVI.

Pelignum.

Marſica Peligni mittunt turbata coloni:
Non tu, libertus ſed bibat illa tuus.

Marſica. Marſi populi ſunt Italiæ, prope Pelignos, (pag. 45. 66.) ubi vina fæcata & tenuia: ſervis aptiora quàm dominis. Libertus, eſt ſervus donatus libertate.

CXVII.

Acetum.

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:
Eſſet cùm vinum, vilior illa fuit.

Niliaci. Fiebat optimum acetum in Ægypto. *Vilior*. Quia ex vino non optimo cõficitur acetum præstans.

CXVIII.

Massilitanum.

Cùm tua centenos expugnet sportula cives,
Fumea Massiliæ ponere vina potes.

Cùm sportulam des centenis clientibus, quos hoc levi munere expugnas, cogisque ad obsequia omnia tibi præstanda; potes illis apponere, præbere, vinum Massiliense, insuave, ac fumosum. Ita sumptui parces, & parum ex eo bibetur. *Massiliæ*. Pag. 507.

CXIX.

Cæretanum.

Cæretana Nepos ponat, Setina putabis.
Non ponit turbæ, cum tribus illa bibit.

Cære, sive Cærete, oppidum olim Tusciæ, nunc *Cervetere*. *Nepos*. Homo dives. amicus Martialis. *Setina*. Pag 320. *Tribus*. Cum paucis convivis.

CXX.

Tarentinum.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon,
Det pretiosa tibi vellera, vina mihi.

Aulon. Convallis prope Tarentum, velleribus, propter oves & pascua; necnon vitibus, abundans. Est etiam urbs Albaniæ, olim Macedoniæ, nunc *Valona*.

CXXI.

Unguentum.

Unguẽtum heredi nunquam, nec vina relinquas:
Ille habeat nummos, hæc tibi tota dato.

Hæc. Unguenta & vina, nummis omnibus potiora.

CXXII.

Rosæ hibernæ.

Dat festinatas, Cæsar, tibi bruma coronas:
Quondam veris erat, nunc tua facta rosa est.

Festinatas. Studio & arte ortas ante tempus. *Nunc tua &c*. In tuum honorem, ut eâ coroneris in convivio, nascitur & floret etiam in ipsâ brumâ, medio Decembri. Eo celebrabantur Saturnalia, & ista xenia mittebantur.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER XIV.
Cui nomen eſt APOPHORETA.

EPIGRAMMA I.
De iſto ſuo libello.

1. SYNTHESIBUS dum gaudet eques, dominúſque ſenatus;
2. Dúmq; decẽt noſtrum pilea ſumpta Jovem:
3. Nec timet ædilem moto ſpectare fritillo,
4. Cùm videat gelidos tam prope verna lacus:
5. Divitis alternas & pauperis accipe ſortes,
6. Præmia convivæ det ſua quiſque ſuo.
7. Sunt apinæ, tricæque, & ſi quid vilius iſtis:
8. Quis neſcit? vel quis tam manifeſta negat?
9. Sed quid agam potiùs madidis, Saturne, diebus
10. Quos tibi pro cœlo filius ipſe dedit?
11. Vis ſcribam Thebas, Trojámve, maláſve Mycenas?
12. Lude, inquis, nucibus: perdere nolo nuces.
13. Quo viſcunque loco potes hunc finire libellũ:
14. Verſibus explicitum eſt omne duobus opus.

APOPHORETA. In Saturnalibus duo munerũ genera mittebantur, Xenia primùm: deinde ii quibus data erant, mittebant Apophoreta, quæ inde nomen invenerunt; à veibo Græco ἀποφέρω, refero, reporto, rependo. Quidam volunt fuiſſe mune-

ra quæ suis quisque tunc dabar convivis, domum asportanda, idque ipse Martialis lis indicat in hoc primo Epigrammate, versu 6. & D. Ambrosius in exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, Apophoreta secum reportare consueverunt*.

VERS. 1. *Synthesibus*. Synthesis erat genus quoddam vestis, quo utebantur domi, ad cœnam, toga posita, idque vesperi. Saturnalibus autem, illam gestabant totâ die, ac foris etiam, non domi tantùm, quia per eos dies continua inter sese agitabant convivia. Erant quoque tunc omnes pileati. Vide lib. XI. Ep. 7.

2. *Jovem*. Domitianum.

3. *Nec &c.* Nec verna, id est, servus, habens fritillum præ manibus quem movet, timet spectare Ædilem, tutus Ædilem cernit. Ædiles animadvertebant in aleatores aliis qnàm Saturnaliorum diebus. Pag. 384. *Fritillo*. pag 191.

4. *Cùm &c.* Cùm videat instare brumam, seu extremum Decembrem, quo tempore lacus, id est, fontes gelidi sunt, gelu astringũtur; hoc est, cùm sentiat Saturnalibus aleam esse permissam. Hæc celebrabantur mense Decembri.

5. *Alternas*. Accipe munera mutua, dari sortitò solita per eos dies, à divitibus & pauperibus, alternis distichis hic descripta. Nempe pugillares citrei, de quibus est epigramma tertium, à divitibus dabantur; quincuplices, de quibus est epigramma quartum, à pauperibus, &c. idque, ut sors tulerat.

7 *Sunt apinæ* &c. Sunt ista quidem carmina levia & exigua. De apinis & tricis dictum. lib. I. Ep 94.

9. *Madidis*. Quibus diebus vino & epulis indulgetur.

10. *Quos*. Quos Jupiter in tuum honorem celebrari voluit, ut solaretur te cœlo ejectum & regno spoliatum.

11. *Thebas*. Bellum Thebanum, quod Argivi ad Thebas gesserunt, in quo Eteocles & Polynices fratres mutuis vulneribus periere. Illud Statius egregio carmine descripsit, quàm Thebaïda nuncupavit. *Mycenas*. Ubi Thyestes, Atreus, Agamemnon, regnarunt.

Malas. Ob scelera Pelopis, Atres, Orestis, &c. Pag. 164. 207. 269. 289.

14. *Explicitum*. Finitum. pag. 570.

II.

De lemmatis.

Lemmata si quæris cur sint adscripta; docebo:
Ut, si malueris, lemmata sola legas.

Lemmata. Vim hujus vocis pete ex pag. 520.

III.

Pugilares citrei.

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas,
Essemus Libyci nobile dentis onus.

Pugilares. Tabellæ sunt plures, compactæ, in quibus scribere licet: ita dictæ quod pugno & manu comprehendantur. *Onus.* Essemus mensa aliqua citrea, sustinenda pede eburneo: dente elephantino.

IV.

Quincuplices.

Cæde juvencorum domini calet area felix,
Quincuplici cerâ cùm datur auctus honor.

Pugilares nomen sortiebantur à numero foliorum, seu laminarum eboris, citri, buxi, &c. è quibus constabant. Viliores erant quinque foliorum, utpote ponderosiores, ac idcirco pauperum erant: ea tamen dote præstabant, quod in illis scriberetur, ac denunciaretur Imperatori triumphus decretus à senatu, vel civi consulatus. Sententia est: Immolantur boves, aut ad sacrificium, aut ad epulum populo præbendum, ab eo cui honor summus, id est, vel consulatus, vel triumphus, datus denunciatur cera quincuplici. *Cera.* Vide seques Epigr *Area* Domus Imperatoris, vel civis, cui honor iste obtigit. *Auctus.* Legit Raderus, *altus.*

V.

Pugilares eburnei.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum litera pingat ebur.

Quibus oculorum acies erat obtrusior, ut lippis & senibus illi utebantur ferè pugillaris eburneis, & in iis atramento vel rubrica scribebant: ligneæ verò tabellæ, in aliis pugilaribus, tegebantur levi cerá, in qua graphio, sive acu ferrea & stilo, inarabantur literæ. Porro cera ista inducta ligno, erat ferè nigri coloris, qui oculos obscuritate suá facilè confundebat: in ebore autem, nigror literarũ, ob subjecti eboris candorem, oculos facilius feriebat, juvabâtque.

VI.

Pugillares gypsati.

Esse putes ceras, licet hæc membrana vocetur:

Delebis, quoties ſcripta novare voles.

Pugillares fiebant aliquando è membrana, quæ induci conſueverat gypſo vel cretâ, ut hodiéque fit. Delebantur verò quæ ſcripta erant, madefacto & deterſo gypſo vel cretâ. Ejuſmodi pugillares, inquit poëta, locum obtinent eorum, in quibus pagina lignea obducitur cerâ: ut enim complanatur & æquatur cera, ſic deletur gypſum. Conſule ſuperius Epigramma.

VII.

Chartæ vacuæ.

Non eſt munera quòd putes puſilla,
Cùm donat vacuas poëta chartas.

Non eſt &c. Non debes exiſtimare leve eſſe munus, ſi poëta puras & vacuas ad te chartas mittat: beneficium ingens & munus dat, cùm chartas nullis oneratas nugis donat. Lege Epig. 98. Libri I.

VIII.

Chartæ epiſtolares.

Seu leviter noto, ſeu caro miſſa ſodali;
Omnes iſta ſolet charta vocare ſuos.

Vocare ſuos. Hanc vocem Romani præſcribebant in fronte epiſtolæ. Plancus v. g. Ciceroni ſuo ſalutem dat.

IX.

Loculi eburnei.

Hos niſi de flavâ loculos implere monetâ
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Loculi. Capſulæ quædam ſunt obſeratæ; in iis maximè ſervabantur nummi. Eburneæ magni erant pretii. *Ligna.* Lignei loculi: ſcrinia ex acere, buxo, &c.

X.

Loculi lignei.

Si quid adhuc ſupereſt in noſtri fæce locelli,
Munus erit: nihil eſt? ipſe locellus erit.

Si quid. Si quid pecuniolæ in imo iſto loculo reſtat, dabo illud pro munere: nihil certè pecuniæ eſt: loculus ipſe dabitur, licet vilis & ligneus; munus non magnum, at mihi non magni ſumptûs. *In fæce.* In intimo fundo.

XI.

Tali eborei.

Cùm ſteterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Eodem. Tali tum feliciſſimè jacti cenſebantur, (ſive potiùs teſſeræ. Supra, Lib. XIII. Epig. 1.) cùm omnes diverſam haberent faciem, ſive diverſis punctis notatam, iſque jactus dicebatur Venus. Quatuor tali vulgò jaciebantur; interdum plures. Senarius punctorum numerus, qui dicebatur etiam Senio, & Coüs; felix erat: punctum verò unicum, infelix; qui Canis vocabatur, & Chius. Cùm unâ teſſerâ ſinguli luſores utebantur, tunc Canis erat ille jactus qui teſſeræ faciem dabat unico puncto notatam: cùm autem pluribus teſſeris ludebatur, Canem tunc vocabant, ubi teſſeræ omnes iiſdem notatæ punctis & numeris jaciebantur. In talis nulli erant numeri, ceu puncta; ſed quod præſtabant in teſſeris puncta Unio, Binio, Trinio, Quaternio, Quinio, Senio; hoc idem in talis efficiebat poſitura, & ſitus ipſius tali. Cùm enim talus cadebat ſuppus, id eſt, ſupinus; tunc felix erat jactus, qui Venus, ſeu Coüs, ſeu Baſilicus vocabatur; cùm planus jacebat, tunc infelix erat jactus, quem diximus appellari Canem & Chium, interdum Vulturium. Cur autem jactus felix Coüs dicebatur; cur infelix, Chius? Quia Cos, inſula maris Ægęi abũdabat viris probis & gnaris, Chios contra perditis & nebulonibus. Vox Baſilicus regium ſonat, ac fortunatum, vulturius, ſeu vultur, avis damnoſa eſt, & carnivora. Venus matutinum & fauſtũ ſidus: Canicula, pernicioſum & infauſtum. Quod ſi in talis uſurpatur nomen Unionis ac Senionis, id translatum eſt à teſſeris, ad ſignificãdum felicem jactum, Conſule Delrium in Hercule Furente. Pag. 242. & ſeqq. Adi etiam Epig. 54. Lib. IV.

XII.

Teſſeræ.

Non ſim talorum numero par teſſera, dum ſit
Major, quàm talis, alea ſæpe mihi.

Teſſeræ duæ vulgò adhibebantur ad ludendum; tali verò tres, aut quatuor. Hinc teſſera dicit ſe eſſe talis imparem & inferiorem, numero: ſed majorem aleâ, ſive damno: quia major pecunia deponi ſolebat in teſſerarum ludo, quàm in talorum.

XIII.
Turricula.

Quæ scit cõpositos manus improba mittere talos,
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Compositos. Ita dispositos, fraude ludentis & industriâ, ut certo modo & situ eóque felici, cadant. *Si &c.* At si, tali, inquit turricula, (idem est ac fritillus, de quo vide pag. 191.) per me, sive ex me, mittantur, lusor improbus nihil facit nisi vota, eáque inania: fraudem facere non potest, tantùm vota fraudandi facit.

XIV.
Tabula lusoria.

Hîc mihi bis-senio numeratur tessera puncto:
Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Hæc tabula dicebatur etiã alveolus, & abacus: in eâque ludebatur tesseris & calculis. Sententia est. Hic, in hac tabula, interdum luditur tesseris duabus, in quibus singulis summus punctorum numerus est senarius, & in duabus duodenarius. In eadem tabula interdũ luditur calculis, seu latrunculis, & tunc unus calculus à duobus aliis diversi coloris calculis, tanquam hostibus, circumventus perit, tollitur è medio: si v. g. unus albus inter duos nigros deprehendatur. Plura de illis dixi pag. 358.

XV.
Nuces.

Alea parva nuces, & non damnosa, videntur:
Sæpe tamen pueris abstulit illa nates.

Sæpe &c. In causa fuit cur cæderentur pueri, si ultra præscriptum tempus lusissent.

XVI.
Theca calamaria.

Sortitus thecam, calamis armare memento.
Cetera nos dedimus, tu leviora para.

Sortitus. Cùm sorte tibi theca inter apophoreta mittetur, tu illam calamis instrue. *Leviora.* Calamos; pretii minoris videlicet, quàm thecam.

XVII.
Calculi.

In sidiosorum si ludis bella latronum,

Gemmeus iste tibi miles & hostis erit.

Calculi, seu scrupi, sunt propriè lapilli triti & politi, quales vulgò in fluminum ripis visuntur. Illi autem ad ludum latrunculorum olim adhibebantur. *Latronum*. Pag. 358. *Gemmeus*. Vitreus, cryſtallinus. *Miles erit*. Si opponas eum alteri calculo diversi coloris, quem tu oppugnes. *Hostis*. Si eo utatur collusor tuus, & adversarius, ut calculos tuos capiat. Calculi ejusdem coloris, sunt quasi commilitones, ac sese invicem tuentur: diversi coloris, sunt hostes.

XVIII.

Graphiarium.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Graphiarium est theca graphiorum: graphium verò, stilus ferreus ima parte acutus, summa capitatus & planus. Imâ exarabant literas in cerâ, seu ligneis tabulis cerâ tectis; summâ, complanabant eamdem ceram, & exaratas literas delebant. *Suo ferro*. Stilis ferreis, qui servantur in graphiario. *Puero*. Pueri enim, cum docebantur scribere, utebantur graphiis.

XIX.

Dentiscalpium.

Lentiscum melius; sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna levare potest.

Melius. Subaudi, dentes levare seu purgare poterit. Lentiscus sive lentiscum, est arbor, cujus lignum, in minuta frusta sectum, utile est purgandis & fodicandis dentibus. *Frondea cuspis*. Lentisci ramulus præacutus. *Penna*. Calamus. Vel, ut alii legunt, *pinna*, quæ vox pennam duriorem significat, vel etiam quidlibet acutum. *Levare*. Reliquiis ciborũ, & sordibus quæ dentibus innascuntur.

XX.

Auriscalpium.

Si tibi morosâ prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Morosa prurigine. Molesto pruritu. *Verminat*. Pungitur & vellicatur interdum auris, quasi verme admordente. *Libidinibus*. Pellendo pruritui, & titillationi.

XXI.

Acus crinalis.

Tenuia ne madidi violent bombycina crines,
Figat acus sparsas sustineátque comas.

Ne crines unguento odorato madidi inquinent bombycina reticula, & vela fronti capitique obducta; do tibi acum quæ comas figat & sustineat. Crines in quosdam gradus, ac varias quasi compages erigebant fęminæ: imponebant etiam capiti serica quædam vela, quæ à comis madentibus fœdari potuissent, nisi fuissent acu fixæ comæ, atque à reticulo & velo separatæ.

XXII.

Pecten ad calvum.

Quid faciet nullos hîc inventura capillos.
Multifido buxus quæ tibi dente datur.

XXIII.

Sapo.

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos:
Captivis poteris cultior esse comis.

Caustica spuma. Καυστική, urendi vim habens. Ita saponem describit: cùm enim è cinere, sevo, &c. fiat, urendo labes abstergit. Spumam autem, aquâ maceratus, emittit. Sensus est: sapo accendit, hoc est, rufos & igneos capillos reddit, qui color maximè placet Teutonibus, id est, Germanis *Captivis &c.* Sapone si utaris, eris cultior & ornatior, cum comis rufis, quales habent Germani & Teutones jam captivi, & ab Imperatore domiti, quàm cum iis comis quas gerunt Romani rerum domini. Teutones, inter Germanos, ii propriè vocabantur, qui attingebant Cimbros, incolebántque insulas, Fioniam, Selandiam, &c.

XXIV.

Mattiacæ pilæ.

Si mutare paras longævos cana capillos,
Accipe Mattiacas (quo tibi, calva?) pilas.

Mutare E canis facere nigros, vel rutilos. *Mattiacas.* Mattiacum, seu Mattium *Marpurg*) etiam nunc oppidum est nobile in Germania; Hassiæ primarium, & olim Cattorum caput. Ibi fiebant istæ pilæ, sive trochis-

ci & orbiculi è ſapone. *Quo tibi, calva?* Modo tamen cana ſis, anuſque tantùm: nam ſi eſſes calva, quo tibi conſilio, quorſum pilæ iſtæ mittentur, cuinam uſui?

XXV.

Umbella.

Accipe quæ nimios vincant umbracula ſoles:
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Tua vela. Non aliena, non publica, qualia in theatro panduntur: quæ ventos vehemētiores, ſolemque non vincunt: & quibus uti pro arbitrio non potes.

XXVI.

Cauſia.

In Pompejano tecum ſpectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare ſolet.

Cauſia, eſt pilei genus uſitatum Macedonibus, oras latiores habens, inſtar umbellæ. *Solet negare.* Quia vela ſpectatoribus supernè impoſita, disjicit, aufert, revolvit.

XXVII.

Venabula.

Excipient apros, exſpectabûntque leones,
Intrabunt urſos, ſit modò firma manus.

Venabulum eſt telum venatorum, ferro longo & lato. *Excipient*. Eſt verbum inſidiis aptum. Docet apros quaſi aſtu, & ex inſidiis venabulo petendos eſſe, ſolent enim illud excutere, ſi videant, ac venatorem, disjecto venabulo, adoriuntur. *Expectabunt.* Leo cominus & ab expectante venatore feriendus. *Firma*. Quia feræ declinant telum, niſi valido & certo ictu feriantur.

XXVIII.

Culter venatorius.

Si dejecta geres longo venabula roſtro,
Hic brevis in grandem cominùs ibit aprum,

Si excuſſum tibi ſit ab apro & dejectum venabulum, cujus ferrum & quaſi roſtrum eſt prolixum: hic brevis culter aprum tibi certo ictu petimet.

XXIX.

Parazonium.

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,

Arma tribunitium cingere digna latus.

Parazonium, telum est à zona pendens, aut cingulum cum ense breviori. Donabantur hoc munere Tribuni militares ab Imperatoribus. Lege Turnebum lib. XII. cap. 6. *Tribunitium.* Pag. 178.

XXX.

Pugio.

Pugio, quem curvâ signat brevis orbita venâ,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

Pugio. Sic dictus est quòd punctim feriat. *Venis.* Pugionis laminæ lineis quibusdam, ferro impressis, erant ornatæ. *Orbita.* Ductus, sulcus. *Salo.* Fluvius Hispaniæ, cujus aqua vim præcipuam habet ad arma tingenda.

XXXI.

Falx.

Pax me certa ducis placidos curvavit in usus:
Agricolæ nunc sum, militis ante fui.

Me. Quæ olim ensis eram. *Ducis.* Imperatoris. *Placidos in usus.* Ad segetem v. g. demetendam.

XXXII.

Securicula.

Cùm fieret tristis solvendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus empta fuit.

Auctio. Pag. 81. 427. *Solvendis nummis.* Ut è venditis bonis alicujus debitoris, æs ejus alienum dissolveretur. *Quadringentis millibus.* Libris Turon. 40000. Mirum securis exiguæ pretium: utrum propter operis artificium? an artificis nobilitatem?

XXXIII.

Ferramenta tonsoria.

Tondendis hæc arma tibi sunt apta capillis;
Unguibus hæc longis; utilis illa genis.

Hæc arma. Nimirum forfices longiores, ad tondendas comas. *Unguibus &c.* Breviores forfices seu cultellus, ad ungues resecandos. *Illa.* Novacula, quâ raduntur genæ.

XXXIV.

Scrinium.

Constrictos nisi das mihi libellos,

Admittent tineas trucésque blattas.

Constrictos. In me inclusos. Vel, in fasciculum collectos. *Tineas.* Scrinia vulgò fiebant è cedro, quod ligni genus incorruptum: aut oleo cedrino illinebantur, quo arcebantur tineæ ac blattæ, chartarum pestes.

XXXV.

Calami.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus:
Texantur reliquâ tecta palude tibi.

Habiles. Idoneos, utiles. *Calamos.* Arundines. *Memphitica.* Ægyptia. Pag. 2. *Texantur &c.* Tecta, fastigia domorum, texantur à te reliquâ palude; id est, ex aliis arundinibus ad scribendum non ita commodis, quæ in Ægypti paludibus crescunt; illis poteris operire domos, & contexere: istis verò uteris ad scribendum.

XXXVI.

Candela.

Ancillam tibi sors dedit lucernæ,
Tutas quæ vigil exigit tenebras.

Sors tibi, ò pauper, dedit candelam, quæ lucernâ multò vilior est, ejusque dici ancilla potest: ut pauper fœmina divitis ancilla est. *Tutas.* Candela tutum te noctu præstat, à latronibus, ab hostibus; ne offendas, ne corruas. *Sors.* Munera, quæ mitterent, legebant sorte.

XXXVII.

Lucerna polymyxos.

Illustrem cùm tota meis convivia flammis,
Tótque geram myxas, una lucerna vocor.

Myxas. μύξα ellychnium est, sive canaliculus, in quo est filum, quod lucernæ inseritur, & ignem concipit, quia è lucernâ prominet instar naris. Vox enim μύξα significat nares: lucerna πολυμυξος, quæ habet plura ellychnia, & plures quasi nasos.

XXXVIII.

Cereus.

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes.
Subducta est puero namque lucerna tuo.

Subducta. Furto rapta. *Puero.* Servo.

XXXIX.

Candelabrum Corinthium.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt:
Non norat parcos uncta lucerna patres.

Nomina &c. Candelæ dederunt nobis nomen vetus. ut à candelis candelabra diceremur, quia candelas gerabamus. *Uncta.* Quia oleo vivit: atque adeo majoris impendii, quàm candela, est. *Patres.* Majores nostros. De ære Corinthio, ex quo fiebāt candelabra, dixi pag. 455.

XL.

Candelabrum ligneum.

Esse vides lignum; serves nisi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

Lignum. Hoc è ligno constare candelabrum vides. *Serves* &c. ni caveas ne candelæ urant ipsum candelabrum. *Magna.* Nempe ardebit ipsū candelabrum, & tæda fiet.

XLI.

Pila paganica.

Hæc quæ difficili turget paganica plumâ,
Folle minùs laxa est, & minùs arcta pilâ.

Paganica. Pag. 193. 339. *Difficili.* Stipatâ & densa. *Minus arcta pilâ.* Laxior pilâ communi, quæ vilibus panniculis compactis & confertis farta est, atque adeo arctior & durior. *Folle.* Pag. 193.

XLII.

Pila trigonalis.

Si me mobilibus scis expulsare sinistris,
Sum tua: si nescis, rustice, redde pilam.

De hac pila fusè dixi pag. 193. & 339. *Sinistris.* Dextra & sinistra pellebatur, imò sæpius sinistra. *Redde pilam.* Abstine à ludo.

XLIII.

Follis.

Ite procul juvenes, mitis mihi convenit ætas:
Folle decet pueros ludere, folle senes.

Folle. P. 193. Cur pueris & senibus conveniat, dixi eodē loco.

XLIV.

Harpasta.

Hæc rapit Antæi velox in pulvere draucus
Grandia qui vano colla labore facit.

Harpasta (Pag. 193.) facilè rapiuntur à drauco, id est, forti & valido viro, qui sit velox, & exercitatus in pulvere Antęi, hoc est, in arte gladiatoria, in qua excellebat Antæus. Pag. 274. 477. Opus erat viribus & magna contentione ut harpastum eriperetur. *Pulvere.* Arena pag. 10. vel palęstra. 171. *Grādia &c.* Qui draucus, ad harpastum rapiendum, sæpe frustra collum protēdit. *Vano labore.* Potest etiam exponi, laboie inutili & exercitatione otiosorum propria, qualis erat istorum lusorũ & palæstritarum.

XLV.

Halteres.

Quid pereunt stulto fortes haltere lacerti?
Exercet meliùs vinea fossa viros.

Halteres. Massæ quædam erant plumbeę aut lapideæ, quæ ab athletis attollebantur, exercitationis causâ, & ex uno loco in alium transferebantur. Vel, levia quædam pondera, quæ manu continebant, ut facilius saltarent, ab ἅλλομαι, salio. De priori halterum genere videtur hîc loqui Martialis. Cur, inquit, tot valentes viri hoc inani ludo tempus terunt, ac vires & lacertos malè perdunt, quos in excolendis vitibus meliùs collocarent?

XLVI.

Galericulum.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hâc poteris madidas condere pelle comas.

Ceroma Unguentum è cera & pulvere confectum. pag. 184. *Lutet.* Lutosum ac pingue reddat. *Pelle.* Ex qua confectum galericulum, & cui assuta erat coma adscititia. lib. XII. 37.

XLVII.

Strigiles.

Pergamus has misit, curvo destringere ferro.
Non tam sæpe teret lintea fullo tibi.

Strigilis, à stringendo, tergendove corpore dicta. Pergamus (*Pergamo*) Asiæ urbs duplex ejusdem nominis fuit. pag. 433. *Curvo.* Strigiles in modum falcis erant factæ:

longæ duos circiter pedes: latitudine pollicis: rotundo manubrio sex pollices longo: reliqua parte cavâ & incurvâ, interdum ornata ebore strito & sulcato, ut commodius deraderetur sudor. *Destringere.* Imperativus est passivæ vocis: cura ut destringaris, radaris sæpius: minus fullone indigebis, quia sudor tuas vestes non inquinabit.

XLVIII.

Guttus corneus.

Gestavit modò fronte me juvencus,
Verum rhinocerota me putabis.

Guttus, vasculum est, ex quo oleum funditur: fiebat vulgò & adhibebatur à pauperibus factus è cornu taurino: talis sum, inquit iste guttus, attamen adeo eleganter & affabrè sum factus, tantæ molis, ut putes me factum esse ex cornu rhinocerotis, quali divites utuntur. Rhinoceros quæ bellua sit disces pag. 10. 20.

XLIX.

Rhinoceros.

Nuper in Ausonia Domini spectatus arenâ
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

Domini. Domitiani Imperatoris. *Arena.* Pag. 10. *Ausonia.* 8. *Hic &c.* Idem ille Rhinoceros (sive illius cornu) erit tibi vasculum oleariun, qui cum tauro pugnans, eum ut pilam jactabat. pag. 10. 19. Rhinoceros hoc in loco sumitur pro gutto facto è cornu Rhinocerotis. Juvenal. Sat. 7. *magno cum Rhinocerote lavari qui solet.* Vide superius. Epig. Legunt quidam, *Hic erat ille.*

L.

Crepitaculum.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenerâ garrula sistra manu.

Vernula. Infans natus domi tuæ, ex ancilla. *Sistra.* Erant propriè tinnula quædam crepitacula, quæ agitatione crebra sonitum edebant, à σείω, quatio: ab Ægyptiis usurpata, maximè in sacris Isidis.

LI.

Flagellum.

Proficies nihil, hoc cædas licet usque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Si agitas equos, & unus es de factione Russata, seu purpurea, nihil proficies, nunquam vinces Prasinos agitatores, licet usque & usque verberes hoc flagello tuos equos. Factiones illæ à nobis explicatæ sunt Lib. VI Ep. 31. & Lib. XI. 19. Prasinis favebat Martialis.

LII.

Dentifricium.

Quid mecum est tibi? me puella sumat:
Emptos non soleo polire dentes.

Loquitur dentifricium ipsum, & vetulam quę emptis dentibus gaudeat, arguit, seque alteri feminę bene dentatæ dari rogat. Est autem dentifricium, instrumentum quoddam, volsella, scalpellumve, fricandis ac purgandis dentibus inventum.

LIII.

Myrobalanum.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat & ex balano.

Myrobalanum est nux odorata quædam, unde unguentum exprimitur. μύρον, unguentum; βάλανος, glans: ea porro vox non reperitur apud Homerum, nec Virgilium, quia tres medias syllabas breves habet.

LIV.

Aphronitrum.

Rusticus es? nescis quid Græco nomine dicar?
Spuma vocor nitri. Græcus es? Αφρόνιτρον.

Rusticus es &c. Si ignoras quid nomen meum præfixum in titulo, nempe *Aphronitrum*, significet; si græcè nescis, explicabo: spumam nitri significat. Quod si græcè scias, sufficit tibi titulus ad epigrammatis intelligentiã. Nitrum est genus quoddam salis, quod adhærescit parietibus humidis, locis subterraneis, &c. aliud fossile, aliud artefactum, &c. Ejus partes subtiliores, flos nitri, seu spuma nitri, dicuntur, Aphronitrum, ab ἀφρὸς, spuma; & νίτρον, nitrum.

LV.

Opobalsamum.

Balsama me capiunt, hęc sunt unguenta virorum:
Delicias Cosmi vos redolete nurus.

Sum succus ex arbore balsamo expressus: quem arbor ista continet. ὀπὸς, succus; βάλσαμον, balsamum.

Delicias Cosmi &c. Alia unguenta, veluti ex nardo, amomo, &c. seminis conveniunt Cosmus erat insignis unguentarius. Pag. 438. Habent quædam exemplaria, *Delicias Nini*. Ninus Assyriorum rex, ob luxum & delicias malè in historiis audit. *Nurus.* Pag. 225.

LVI.

Lomentum.

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clarâ Stephani balnea luce petes.

Est lomentum, farina è fabis, quæ rugas obducit, explétque. Si petas Stephani (erat balneator notus) balnea de die, & operam dare velis ne scissa, id est, rugosa, tua cutis appareat, ac risum moveat, utere lomento.

LVII.

Laterna cornea.

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

Clausis flammis. Lucernam ardentem clausam continens.

Aurea. Auro ornata: vel, splendida & aureâ luce fulgens.

LVIII.

Laterna è vesica.

Cornea si non sum, numquid sum fuscior? aut me
Vesicam, contra qui venit, esse putat?

Fuscior. Obscurior. *Contra qui venit.* Qui occurrit, viator. Nemo me factam è vili vesica putet.

LIX.

Fistula.

Quid me compactam ceris & arundine rides?
Quæ primùm structa est fistula, talis erat.

Quæ primum &c. Reperta fistula dicitur à Pane Deo pastorum, & compacta ex arundinibus imparibus, cerâ conjunctis. Virgil. eclog. II. versu 32.

LX.

Tibia.

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis:

Sæpe duas patitur, ſæpe monaulon habet.

Tibicina. Mulier tibiam inflans. *Rumpit*. Magnâ voce implet. Hæc tibicina tibiam aliquando geminam habet, inflatque; aliquando ſimplicem; μόνος, ſolus; αὐλὸς, tibia. Ebria porrò dicitur, quia cantores & tibicines multo utuntur vino. Duæ tibiæ conjunctim ſæpe inflabantur apud Romanos. Vide annotationes noſtras in Terentium expurgatum, in ipſo Andriæ & Hecyre limine.

LXI.

Soleæ lanatæ.

Defuerit ſi fortè puer, ſoleáſque libebit
Sumere: pro puero proderis ipſe tibi.

Soleæ vulgò fiebant è corio: illas antequam lavarent, aut menſæ accumberent, exuebant. pueróque ſervandas tradebant. Si caleas, inquit, ſervo ad ſoleas tuas & crepidas geſtandas; ſume laneas, quas ipſe ferre in pera, &, cùm ad menſam accumbes, retinere poſſis. Non indigebis ſervo; ipſe tibi ſervus eris. Ejuſmodi ſoleæ, cùm eſſent puræ, nec lectos inquinarent, poterant geſtari in lectulis, in quibus ſtrati accubabant.

LXII.

Muſcaria pavonina.

Lambere quæ turpes prohibet tua prādia muſcas,
Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.

Flabella, quibus abigerentur muſcæ, fieri ſolebant à ditioribus, è pavonis cauda.

LXIII.

Copta Rhodia.

Peccantis famuli pugno ne percute denteș:
Clara Rhodos coptam quam tibi miſit, edat.

Copta, erat placentæ, ſeu panis, genus quoddam, cui nonnulla quæ tunderentur, (ut ipſum vocabulum indicat, κόπτω enim Græcis eſt, *percutio tundo*) miſcebantur, ut nuclei pinei, amygdalæ: Copta porro duriſſima afferebatur Rhodo, ita ut dentes, niſi bene firmos, elideret. Edat igitur ſervus flagitioſus coptam, ſatis pœnarum dedecrit: non erit opus ei pugno dentes tundere.

Rhodos. Pag. 211.

LXIV.

Porcus.

Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter spumantes ilice pastus apros.

LXV.

Muscarium è cauda bubula.

Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligat hunc tenui verbere cauda levis.

Muscarium. Ea vox in hoc loco non significat instrumẽtum ad muscas abigendas, sed ad excutiendum è veste pulverem, quod vulgò è setis porcinis conficitur.

LXVI.

Botulus.

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ.
Saturni septem venerat ante dies.

Botulus, seu botellus, genus est farciminis. Pag. 281. Ait igitur eum quem amico mittit, ad se ante Saturnalia esse missum, atque adeo esse optimum. Solebant enim ista farcimina ineunte hieme fieri, neque laudabantur si essent recentiora. *Medio &c.* Saturnalibus, quæ medio Decembri celebrabãtur, per dies septem. Olim uno die peragebantur: Cæsar duos adjecit, Augustus quartum diem addidit, quintum Caligula: præterea Sigillaria duos dies obtinebant, ac proximè post Saturnalia celebrabantur. Erant autem Sigillaria, festa quædam, quibus sigilla, id est, exigua signa, seu statuæ, muneri mittebãtur inter amicos.

LXVII.

Psittacus.

Psittacus à vobis aliorum nomina discam:
Hoc didici per me dicere, *Cæsar, ave.*

Per me. Nullo docente. Vide Persii prologũ: *Quis expedivit psittaco suũ* χαῖρε? *&c.* ac nostras eo loci notas.

LXVIII.

Luscinia.

Flet Philomela nefas incesti Tereos: & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

Philomela. Pag. 317. *Tereos.* pag. 107. 276.

LXIX.

Pica.

Pica loquax certâ dominum te voce ſaluto:
Si me non videas, eſſe negabis avem.

Eſſe negabis avem. Hominem eſſe credas.

LXX.

Cavea.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hîc habitare poteſt.

Talis. Subaudi, paſſer. Lesbia, Catulli amica, paſſerem eximium habuit, quem mortuum immortalibus verſiculis Catullus flevit. Eſt autem cavea ſeptum ligneum quo aviculæ includuntur. *Catullo.* Pag. 35.

LXXI.

Narthecium.

Artis ebur medicæ narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Paccius eſſe ſua.

Narthecium. Eſt capſa, ſeu theca medicamentorum plena: unde chirurgi depromunt quod in rem opus eſt. Fiebat primùm è ligno cujuſdam arboris, quam Latini ferulam, Græci νάρθηκα, vocant, unde illi nomen, etſi ex ebore poſtea aut buxo eſſet. Sententia eſt: Cernis iſtam pyxidem eburneam, arti medicæ & medicis aptam, continere in ſe unguenta & pharmaca, vel ipſi Paccio expetenda. Erat ille præſtans chirurgus. Legitur etiam aliter hic verſus: *Narthecia cernis, habebis munera, &c.* Vides hanc pyxidē? Habebis à me hoc munus, quod tale eſt, ut illud ſuum eſſe vellet Paccius.

LXXII.

Flagra.

Ludite laſcivi, ſed tantùm ludite, ſervi:
Hæc ſignata mihi quinque diebus erunt.

Laſcivi. Petulantes, protervi. *Tantùm ludite.* Nolite quidquam aliud flagitii gravioris admittere: vobis enim impunè non eſſet. *Hæc.* Flagra. *Signata.* Clauſa, & condita. *Quinque diebus.* Per quos durabant Saturnalia, & quibus ſervorum ſcapulæ à flagris erant immunes.

LXXIII.

Ferulæ.

Invisæ nimiùm pueris, gratæque magistris,
Clara Prometheo munere ligna sumus.

Prometheo. Dicitur Prometheus ignem è cœlo furatus esse, admota solis currum ferula. pag. 9 Est autem ferula, arbuscula tæde similis, & igni concipiendo apta.

LXXIV.

Pera.

Ne mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

Hæc pera rogat ne detur alicui philosopho Cynico, & ejus prandium mendicando corrogatum, ferat, cúmque illo dormiat. Cur Cynici canes vocarentur, causam attuli pag. 209. Iidem barbam insigniter alebant, ac pro omni supellectile ferebāt scipionem & peram; erantque ferè nudi, ac uno pallio contenti Tunicam ad pallium addebant Stoïci. *Tetrico.* Morosо, tristi, horrido.

LXXV.

Scopæ.

In pretio scopas testatur palma fuisse:
Sed pretium scopis nunc analecta dabunt.

Palma. Ex ejus enim ramis olim scopæ fiebant: atque adeo erant ob ipsam materiam, pretiosæ. *Sed &c.* Hæ nostræ scopæ fient pretiosæ, quia pretiosas conviviorum reliquias colligent. *Analecta.* Ciborum reliquiæ. pag. 332. Legitur etiā sic iste pentameter: *Otia sed scopis nunc analecta dabit.* Non indigebimus scopis, quia analecta, id est, servus reliquias colligens, ὁ ἀναλέκτης, fungetur officio & vice scoparū.

LXXVI.

Scalptorium.

Defendet manus hæc scapulas mordente molesto
Publice, vel si quid pulice sordidius.

Scalptorium. Instrumentū quoddam erat ex ære aut argento, instar strigilis, quo dorsum scalpebant; & scapulas, ad quas manus pertingere non poteſt, fricabant. *Si quid &c.* Pediculus.

LXXVII.

Manuale.

Ne toga barbatos faciat vel pænula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

Erat *manuale* thęca quædã lignea, & involucrum, quo libri papyracei involvebantur, ne, si togæ affricarentur, fierent pilosi, ac detererentur. *Barbatos*. Pag. 71.

LXXVIII.

Lectus pavoninus.

Nomina dat spondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis, sed priùs Argus erat.

Spondea est lecti latus, seu tabulæ quæ utrimque lectum sustinent & claudunt. Tabulæ porrò citreæ magno erant in prætio, quæ undatim crispatæ, ut ait Plinius, oculos caudæ pavoninæ imitarentur. *Avis*. Pavo: in quem Argus mutatus est. Ovid. I. Metamorph.

LXXIX.

Ephippium.

Stragula succincti venator sume veredi:
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Stragula. Propriè sunt vestes, quibus lecti insternuntur. Hic pro ephippio, & pannis equorum dorso injici solitis, accipitur ea vox. Veredus, est hic equus celerior, vulgò, equus cursus publici. pag. 569. *Nudo*. Qui ephippio careat. *Ficus*. Morbi & ulceris genus. Pag. 68.

LXXX.

Stibadium.

Accipe lunatâ scriptum testudine sigma:
Octo capit; veniat, quisquis amicus erit.

Stibadium, lectus erat in quo ad mensam accumbebant. Factum nomen à voce græca στιβάς, στιβάδος, quæ propriè significat molliorem herbam, instar tomenti, quâ isti olim lectuli erant farti. Idem dicebatur etiam sigma. Causam attuli pag. 514. Sensus distichi est: accipe hoc stibadium præferens & repræsentans literam sigma, in eo, videlicet confectum è ligno, nimirum curvato in modum lunæ crescentis, & putaminibus testudinem ornato. Honoratissimus erat stibadii locus cornu dextrum; proximus sinistrum. Lib. X. Ep. 44. *Amicus*. Tales invitari decet.

LXXXI.

Gustatorium.

Femineam nobis cherson si credis inesse,
Deciperis: pelagi mascula præda sumus.

Gustatorium. Erat mensula, in qua ponebatur gustus, sive leviora fercula. Lib. XI. Epig. 17. & 30. Hæc mensa vulgò sectis in tenues laminas testudinem squamis ornabatur. Testudo duplex: altera nuncupatur terrestris, seu chersos & chersina, (χέρσος terra) estque mollior & vilior, unde etiã feminea vocatur:altera marina,& major meliorq;, unde mascula dicitur. Loquitur ipsũ gustatoriũ, & ait se non tectum esse aliqua cherso, & feminea testudine, sed marina & mascula.

LXXXII.

Mensa citrea.

Accipe felices, Atlantica munera, silvas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

Atlantica. Atlas mõs Mauritaniæ, in quo multæ citri. Pag. 372. *Silvas*. Mensam è lignis, citrisque silvarum Atlanticarum. *Aurea dona*. Poma aurea, ex hortis Hesperidum Atlantis filiarum.pag. 19. Vel, mensam ex auro constantem, auream totam.

LXXXIII.

Mensæ acerna.

Non sum crispa quidem, nec silvæ filia Mauræ:
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Acer est arbor nota. Ex ea mensæ conficiebantur non ignobiles. *Crispa.* Mauri ferè crispos & citratos habent crines. Indicat vox ea quasdam venas in citro, nuce, & aliis id genus arboribus, instat cincinnorum expressas & intortas. Vide supra Ep. 78.

LXXXIV.

Dentes eborei.

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas possint sustinuisse trabes?

Taurorum. In amphitheatro elephanti jactabant dentibus tauros, instar pilarum. Pag. 17. *Traves*. Mensas ligneas è citro,&c.Iis enim sustinendis adhibebantur dentes elephantini.

LXXXV.

Quincupedal.

Puncta notis ilex, & acuta cuspide clausa
Sæpe redemptoris prodere furta solet.

Quincupedal. Ita vocabatur mensura quædam lignea pedum quinque, ut decempeda, mensura pedum est decem, &c in ea singuli pedes & pollices punctis & lineolis quibusdam, ut in mercatorum ulnis hodieque fit, notabantur, & in imo cuspis erat. *Puncta* Notata, incisa. *Ilex.* Pertica lligna pedum 5. *Redemptoris*. Ejus qui opus aliquod, v.g. domum faciendam, sternēdum lignis tessellatis pavimentum, &c. suscipit certi pretii pactione. Ejus fraudes regula & mensura detegit.

LXXXVI.

Pocula archetypa.

Non est ista recens, nec nostri gloria cœli:
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

Archetypa. Pag. 328. *Cœli.* Pag. 206. 535. *Mentor.* 160.

LXXXVII.

Calices vitrei.

Nos sumus audacis plebeja toreumata vitri:
Nostra nec ardenti gemma feritur aquâ.

Toreumata. Pag. 160. 206. *Audacis vitri.* Pretiosi calices timidè tractantur. Pag. 549. Vel, quia audemus calidam ferre, quàm ipsa crystallina nobis longè nobiliora, non ferunt. Vitrum crassius & plebejum calidâ non vitiatur, non rumpitur. *Gemma.* Vitrum vile, ironicè.

LXXXVIII.

Phiala aurea cælata.

Quamvis Callaïco rubeam generosa metallo,
Glorior arte magis: nam meus iste labor.

Callaïco. Pag. 202. *Meus.* Iste labor me commendat: ars me pretiosam facit, non aurum nudum & inelaboratum. Legit Raderus *Myos*, Mys fuit priscus cælator insignis. Pag. 395. 404.

LXXXIX.

Calices Vatinii.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatinî

Accipe: ſed naſus longior ille fuit.

Vatinii. Sutoris Beneventani pag 482. *Ille*. Ipſius Vatinii. *Longior*. Quam ora ipſa & roſtra calicum.

XC.

Lances chryſendetæ.

Grandia ne viola parvo chryſendeta mullo:
Ut minimum, libras debet habere duas.

Chryſendeta. Pag. 126. Tam pretioſis, inquit, in vaſis non debent apponi viles dapes, nec mulli (pag. 121.) niſi bilibres: aliter ipſa lances violarentur, inquinarentur. Mullis pretium moles præcipuum faciebat.

XCI.

Vaſa Aretina.

Aretina nimis ne ſperna vaſa, monemus.
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Aretina. Pag 64 notâ 6. *Porſena*. Pag. 44. *Lautus*. Splendidus, dives. *Tuſcis*. pag. 316.

XCII.

Baſcauda.

Barbara de pictis veni baſcauda Britannis:
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

Baſcauda eſt vas eſcarium, è Britannia primò allatum, deinde Romæ factum & uſurpatum. *Pictis*. Ora cæruleo colore inficiebant Britanni. Pag. 560.

XCIII.

Panaca.

Si non ignota eſt docti tibi terra Catulli,
Potaſti teſtâ Rhætica vina meâ.

Terra Catulli. Verona, Catulli patria. Vide pag. 36. Ibi teſtæ fiebant, ſeu fictiles amphoræ, in quibus vinum Rheticum condebatur. Rhæti ſunt populi Germaniæ Subalpinæ, ubi nunc Griſones, &c. Panaci verò populi ſunt Rhætiæ, à quibus nomen ejuſmodi teſtis factū.

XCIV.

Boletaria.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis (pudet, heu!) ſervio coliculis.

Patina erat quâ boleti, seu fungi præstantes (Pag. 44.) inferebantur in mensam. *Protomis*. Pag. 514.

XCV.

Calices Surrentini.

Accipe non vili calices de pulvere natos:
Sed Surrentinæ læve toreuma rotæ.

Pulvere. Argilla. Surrentum est urbs Picentinorum, in Italia, ad marre Tyrrhenum: *Sorrento*.
Toreuma. Opus torno elaboratum. Pag. 160. 206.

XCVI.

Colum nivarium.

Setinos, moneo, nostrâ nive frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

Colum. Vas erat pertusum, cujus in medio linum tenuissimum & purissimum, cui nix, sive glacies imponebatur, deinde super nivem leniter infundebatur vinum, & transmittebatur per linum: ita & contrahebat frigus ex nive; &, si quid haberet fæcis, deponebat. Hoc vocabant colare vinum, seu percolare. Interdum colum fiebat è minutis viminibus, aut è spongioso lapide. Monet igitur colum se idoneum esse colandis vinis optimis, qualia sunt Setina, (Pag. 220. 320.) viliorIbus colandis sufficere lina vulgaria, saccos nivarios. *Frange*. Refrigera, vis enim vini & austeritas ita frangitur.
Trientes. Pocula quatuor cyathos continentia. Pag. 48.

XCVII.

Saccus nivarius.

Attenuare nives norunt & lintea nostra:
Frigidior colo non salit unda tuo.

Pauperes ad colandum & refrigerandum vinum, sive aquam, utebantur crassiore linteo in modum sacci facto, *Attenuare*. Comminuere - solvere. *Salit*. Cum impetu fusa, resilit; cum strepitu transmittitur. *Tuo*. Subtili & lineo, quo uteris, ô dives.

XCVIII.

Urceoli ministratorii.

Frigida non desit, non deerit calda petenti:
Sed tu morosa ludere parce siti.

Petenti. Convivæ i abundè tibi ex istis urceolis aqua fri-

gida & calida miniſtrabitur. *Moroſa*. Anxia, difficili; noli eſſe delicatior in aqua eligenda, ad reſtinguendam ſitim, & queri v.g. quod ſit frigidior, calidior &c.

XCIX.

Urceolus fictilis.

Hic tibi donatur pandâ ruber urceus anſâ:
Stoïcus hoc gelidam Fronto petebat aquam.

Panda. Incurva. *Ruber*. Fictilis: argilla cocta, ferè eſt rubra. *Stoicus*. Pag. 37. 355. *Fronto*. Philoſophus inſignis eâ tempeſtate. *Petebat*. Atque adeo magni æſtimandus urceolus, quo tantus vir uſus eſt. *Gelidam*. Pro ſua frugalitate; quippe qui vino abſtineret.

C.

Calathi.

Nos Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

Calathi. Pag. 456. *Satyri*. Agreſtes Dii, caprinis pedibus, villoſo corpore, naſo ſimo. Illi floribus ferendis catathos adhibebant, ut eoſdem Bacchus uvis geſtandis. Et vinum in calathis, ad ſacra peragenda, poſitum teſtatur Virgilius, Ecl. 5.
Ebria. Vino è calathis hauſto. *Perfuſos*. Vino *Domini*. Bacchi, cujus currum tigres trahunt. *Lambere*. Cicurata nempe.

CI.

Calices Saguntini.

Quæ non ſollicitus teneat ſervétque miniſter,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

Sollicitus. Ne cadant, ne frangantur, ne ſurripiantur. *Saguntino*. Saguntus, civitas Hiſpaniæ veteris. Pag. 206.

CII.

Calices gemmati.

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Adſpice quot digitos exuit iſte calix!

Scythicis ignibus. Smaragdis, qui præſtantes in Scythia. Lib. XII. Ep. 15. *Exuit*. Ut detractæ digitis, annuliſque gemmæ, poculo inſererentur.

CIII.

Ampulla potoria.

Hâc licet in gemma, quæ ſervat nomina Coſmi,

Luxuriose, bibas, si foliata sitis.

Ampulla, propriè vasculum est condendis unguentis idoneum. Fiebat vulgò ex aliquo pretioso lapide, seu gemma, v. g. onyche, alabastro, &c. Sententia est: ô delicate, quisquis es, si sitias, si bibere gestias unguenta & vina foliata, potes in hac ampulla Cosmiana bibere. *Cosmi*. Erat ille nobilis unguentarius. *Foliata.* Vina foliata. Nardinum unguentũ, è folio nardi, odorati fruticis, præcipuè factum, foliatum vocabatur: id vino admiscebatur, quod foliatum quoque ideò appellabatur. Unguentis utebantur non tantùm ad ungendos crines, sed interdum etiam ad potum.

CIV.

Crystallina.

Frangere dum metuis, franges crystallina: peccat
Securæ nimiùm sollicitæque manus.

CV.

Nimbus vitreus.

Ab Jove qui veniet, miscenda ad pocula largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.

Nimbus duo significat: aliquando nubem, seu potius repentinam & præcipitem pluviam: aliquando, ut hoc in loco, vas vinarium. Sensus est. Nimbus cælestis dabit aquam vino temperando & miscendo; hic nimbus, hoc vas, vinum porriget. *Jove*. Cœlo, aëre.

CVI.

Myrrhina.

Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno
Convenit, & melior fit sapor inde mero.

Si amas potare vinum calidum, hauri illud è poculis myrrhinis, in quibus & calorem servat; & odorem è vase ipso trahit, ac saporem. *Myrrhina*. Pag. 229.

CVII.

Patella Cumana.

Hanc tibi Cumano rubicundam pulvere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

Cumano. Pag. 440. *Pulvere*. Argilla. *Municipem suam*. Ex eadem urbe ortam. Pag. 220. 523. *Sibylla*. Pag. 440.

CVIII.

Calices vitrei.

Adſpicis ingenium Nili: quibus adere plura
Dum cupit, ah, quoties perdidit auctor opus!

Aſpicis quàm ingenioſè vaſa hæc vitrea facta fuerint ab Ægyptiis. Dum artifex conatur addere novum illis decus, & in novas formas fingit vitrum, ſæpe totum calicem fregit ac perdidit.

CIX.

Lagena nivaria.

Spoletina bibis, vel Marſis condita cellis;
Quò tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

Vina Spoletina, (Lib. 13. Ep. 115.) vel Marſica, (Lib. XIII. Ep. 116.) erant deterioris notæ. Tu igitur ſi bibis vina vilia, cur illa temperas aquâ niveâ, quæ magni eſt pretii, & ipſo vino tuo carior? Aquam decoquebant, ac vitreo incluſam ſcypho demittebant in nives, atque ita refrigerabant. Plin. Lib. 31. cap. 3.

CX.

Nives.

Non potare nivem, ſed aquam potare rigentem
De nive, commenta eſt ingenioſa ſitis.

Rigentem. Nive mixtâ refrigeratam; vel, per nivem colatam; ut dixit Epig. 95. 96. aut ſcypho, in quo ipſa eſſet, in nives demiſſo, refrigeratam.
Commenta eſt. Excogitavit, invenit.

CXI.

Aqua nivea.

Maſſiliæ fumos miſcere nivalibus undis
Parce, puer, conſtet ne tibi pluris aqua.

Fumos. Vinum fumoſum & fuſcum: de quo eſt Epig. 118 Lib. XIII. *Puer.* Servule: aquæ miniſter.

CXII.

Ligula argentea.

Quamvis me ligulam dicant equitéſque, patréſq;
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

Ligulam. Pag. 247. Carpit Grammaticos quod veritatem,

non usum, secuti, lingulam etiam elegantioribus ligula dicerent: cùm ab hominibus diceretur.

CXIII.

Cochlearia ligula.

Sum cochleis habilis, sed nec minùs utilis ovis:
Numquid scis potiùs cur cochleare vocer?

Erat vasculum, sive instrumentum quoddam, aptum ad capiendas, cùm ponerentur, cochleas, deinde ad ova: nomen tamen à cochleis inditum retinuit.

CXIV.

Annuli.

Ante frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes est non alienus eques.

Ante legem Othonis à Domitiano renovatam, multi nos donabant: nunc pauci & rari: felix est ille qui comitem & patronum habet equitem verum & germanum: ab eo quippe annulos accipiet. Equitum Rom. jus erat annulos aureos ferre ac donare. Cùm multi se pro equitibus gererent, donabant illi passim amicis annulos: L. Roscius Otho (Pag.240.) legem tulerat quâ cautũ erat, ne quis equitem se diceret qui non haberet in censu 400. sestertia. Unde multis ademptum nomen & dignitas equitis malè parta, & facultas adeo annulos dandi. Hanc legem, cùm jam obsolescecet, restituit Domitianus. *Non alienus eques*. Pag. 248.

CXV.

Dactyliotheca.

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta meâ fiet sed tua gemma fide.

Dactyliotheca. Pag. 562. *Tuta &c.* Fideliter annulum tuum servabo.. *Unctis*. Ob adipem, in convivio.

CXVI.

Toga Romana.

Romanos rerum dominos, gentémque togatam
Ille facit, magno qui dedit astra patri.

Ille. Domitianus. *Qui &c.* Qui suum parentem (nempe Vespasianum) in Deos retulit. Ille, inquam, Romanos verè dominos rerum suis victoriis facit. Vel: verè facit Romanos rerum dominos qui illos facit Deos.

CXVII.

Toga clientum.

Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos,
Attrita veniet ſportula ſæpe toga.

Si potes mane à ſomno ſæpe excitari, venient ad te ſalutandum frequentes cliẽtes cum attrita ſua toga, ut à te ſportulam obtineant. Vel, tu cliens ibis ſalutatum patronos, & ab iis ſportulam quidem accipies, verum togam atteres. *Sportula.* pag. 66. 149. *Toga.* Pag. 59.

CXVIII.

Endromis.

Pauperis eſt munus, ſed non eſt pauperis uſus:
Hanc tibi pro togula mittimus endromida.

Endromis. Veſtis, quâ utebantur in curſu. Pag. 192. 193. Hæc, quia hirſuta & villoſa, pauperum erat: tamen uſitata quoque divitibus, cum ſpectaculis intererant. Pro toga divitis ad ſe miſſa, illam reddit pauper.

CXIX.

Canuſinæ fuſcæ.

Hæc tibi turbato Canuſina ſimillima mulſo
Munus erit: gaude; non citò fiet anus.

De Canuſinis veſtibus mẽtio jam habita pag. 436. Colore fuſco erant, ſeu inter fulvum & rufum, qualis eſt color mulſi recentis. *Mulſo.* Pag. 189. *Anus.* Detrita, obſoleta: diù colorem ſuum retinebit; non tam citò albeſcet. Lege epigramma 27. Lib. IV.

CXX.

Bardocucullus.

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo,
Cercopithecorum pænula nuper erat.

Quæ ſit ea veſtis docui pag. 63. *Santonico.* 474. Cercopithecus eſt ſimius caudatus. Lib. VII. Ep. 71. Simii porro interdum induũtur inſtar vernularum, imò quidam viſi ſunt equos ductare, miniſtrare menſis, &c.

CXXI.

Canuſinæ rufæ.

Rôma magis fuſcis veſtitur, Gallia rufis;
Et placet hic pueris, militibúſque color.

Canusinæ. Suprà, Ep. 119. *Roma &c.* Romani canusinis pænulis fusci coloris libentiùs utuntur: Galli iisdem, sed rufis, delectantur.

Hic. Rufus, sive rubeus color, à militibus ideo amabatur, ut sanguis è vulneribus defluens in vestem rufam, & ejusdem cum cruore coloris, minùs timoris afferret. Est etiam pueris gratus, quia splendidior est.

CXXII.

Pænula scortea.

Ingrediare viam cælo licet usque sereno,
Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

Scortea. E scorto. Scortum est corium, seu pellis animalium durior ac densior. *Pænula*. Villosa est vestis & crassa. *Nusquam desit*. Vide ut semper præsto tibi sit. Licet enim cœlum sit serenum, te iter ingrediente, turbidum & pluvium subitò poterit evadere.

CXXIII.

Lacernæ coccineæ.

Si Veneto, Prasinóve faves, quid coccina sumis?
Ne fias istâ transfuga sorte, vide.

Si aurigæ factionis Venetę aut Prasinæ faves, quare purpuream vestem sumis, non verò viridem aut cæruleam? (vide pag. 303. 555.) Cave ne ille color te transfugam esse prodat, & aliis factionibus favere arguaris, quàm Prasinę aut Venetę. Illis duabus Imperatores addicti erant. *Coccineæ*. pag. 112. *Lacernæ*. pag. 86. 118. 182.

CXXIV.

Pileus.

Si possem, totas cuperem misisse lacernas:
Nunc tantùm capiti munera mitto tuo.

Pileo utebantur Saturnalibus, quia erat libertatis index, cujus ferebatur auctor in primis Saturnus, ætatis aureæ parens, & Italiæ incola. Pileum autem e lacernæ parte, circum caput obvoluta, efficiebant. Ait ergo se partem lacernæ, quæ pileo conficiendo satis sit, mittere, cùm totam donare, utpote pauper, non possit.

CXXV.

Lacernæ Bæticæ.

Non est lana mihi mendax, nec mutor aheno:
Si placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

Diximus Lib. I. Epig. 78. lanas Bęticas, seu ovium quę ad Bætim Hispanię fluvium pascerentur, habere nativum colorem rutilum.

Mendax. Imbuta salso & adscititio colore. Virg. Ecloga IV. vers. 41. *Non mutor*. Alio quàm nativo colore non inficior, injecta in ahenum. *Si &c.* Si placent lacernæ Tyriæ, tinctæ purpurâ Tyriâ, quanto magis placere debeo, quæ illis parem aut pulcriorem, ac præterea nativum, ut in ipsa est ove, colorem gero? *Tyriæ*. Pag. 124. 290. 318.

CXXVI.

Cœnatoria.

Nec fora sunt nobis, nec sunt vadimonia nota:
Hoc opus est pictis accubuisse toris.

Pallia cœnatoria dicta sunt à cœna, in qua sumebantur, neque in foro, aut alibi uspiam extra domum, nisi fortè Saturnalibus, gestabantur. pag. 535.

Vadimonia. Est vadimonium propriè sponsio, seu promissio sistendi se in judicio ad diem certam: pro ipso foro ponitur ea vox in hoc loco pag. 414.

Hoc opus. In ea re una operam navamus, ut cœnantes, & mensæ accumbentes vestiamus.

CXXVII.

Læna.

Tempore brumali non multùm lævia prosunt:
Calfaciunt villi pallia vestra mei.

Læna. Villosa vestis & gravior: à græco χλαῖνα, quod fit à χλιαίνω *calefacio Lęvia*. Vestes lineæ, sericæ. *Pallia*. Quia pallio superinjiciebatur læna. *Villi*. Pili molliores.

CXXVIII.

Lacernæ albæ.

Amphitheatrales nos commendamur ad usus,
Cùm tegit algentes alba lacerna togas.

Albati cives spectabant ludos in amphitheatro edi solitos: & ad arcendum frigus albam lacernam togæ superinjiciebant. P. 182. Lacernarum sæpe jam facta mentio.

CXXIX.

Gausapa, seu mantile.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Si habes citrum nobilius, id est, pretiosas è ligno citreo mensas, illas sanè tege mantilibus, & linteis villosis, quales sunt gausapæ. In meis orbibus, id est, in meis mensis minimè pretiosis, sufficiet mihi ligneus orbiculus, cui lagenas imponam & dapes, ne mensa inquinetur. Nonnulli intelligunt per *circulum*, labem seu maculam ab adipe aut vase uvido notatam in mensâ, istæ enim maculæ ferè sunt rotundæ. Eritque hæc sententia; ego ferre mensam sordidiorem, atque adeo carêre gausapis, possum De mantili & mappa, dictum pag. 587.

CXXX.

Cuculli Liburnici.

Jungere nescisti nobis, ô stulte, lacernas:
Indueras albas, exue Callaïcas.

Erant isti cuculli capitum involucra (pag 61. 145. vulgò rufa, & in Liburniâ (Pag. 61 fiebant, ac lacernis imponebantur, quæ si albæ forent, rufum colorem è cucullis Liburnicis sibi impositis, & malè tinctis contrahebant. Jam facile distichum explicabis. Loquuntur cuculli: Malè nos, ô quisquis es, imposuisti lacernis albis; jam albæ non sunt, sed rufæ & rutilæ, quale est aurũ Callaïcum. pag. 202.

CXXXI.

Udones Cilicii.

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti:
Cinyphio poterit planta latere sinu.

Udones sunt pedum indumenta intima: ut extima, calcei. *Cilicii*. Pag. 369. Sententia est: istud calceamenti genus, non est è lana confectum, sed è pilis hircinis. Pes tuus illi integi commodè poterit. *Olentis &c.* Hirci. *Cinyphio*. Pag. 369. *Sinu.* Udonum vacuâ laxitate, in quam planta, seu pes, immittitur commodè.

CXXXII.

Synthesis.

Dum toga per quinas gaudet requiescere luces,
Hos poteris cultus sumere jure tuo.

Dum per dies quinque Saturnaliorum, toga deponitur, hac veste uti poteris. *Synthesis.* Pag. 206.

CXXXIII.

Focale.

Si recitaturus dedero tibi fortè libellum,
Hoc focale tuas afferat auriculas.

Focale. Pag. 203. Si recitavero, inquit poëta, tibi libellum malum, mala carmina, moneo & suadeo utaris isto focali, non ad fauces, ut vulgò fit, protegendas, sed ad aures, ne me audias, obstruendas. *Afferat.* Defendat, protegat, claudat. Simillimum Ep. leges pag 203.

CXXXIV.

Tunicæ Patavinæ.

Vellera cùm sumant Patavinæ multa trilices,
Et pingues tunicas serra secare potest.

Cùm tunicæ Patavinæ cōficiantur ex lana multa, in iisque licium non unicum, at triplex sit, tam densæ sunt, ut secari serra posse videantur. *Trilices.* Tribus liciis constantes, seu filo triplicato. In telis texendis, filum unum rectum est, quod stamen: alterum transversum, quod licium, sive subtemen vocatur, ac stamini implicatur. In Patavinis pannis licium è tribus filis constabat.

CXXXV.

Spongia.

Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis
Utilis, expresso cùm levis imbre tumet.

Sorte. Xenia & apophoreta ita tribuebantur, ut sortibus jactis, hoc potiùs quàm illud munus darent. *Expresso.* E spongia compressa educto & emisso.

CXXXVI.

Pænula.

Is mihi candor inest, villorum gratia tanta est,
Ut me vel mediâ sumere messe velis.

Messe. Quamvis spissa & villosa sim, atque adeo aptior hiemi quàm æstati. Lege Baysium. Lips. Elect. lib. I. 25.

CXXXVII.

Cervical.

Tinge caput nardi folio, cervical olebit:
Perdidit unguentum cùm coma, pluma tenet.

Tinge. Unguentis caput imbuebant, maximè in convivio. *Folio*. Vide Epig. 103. *Tenet*. Retinet. Eſt autem cervical, pulvinus cervici ſubjectus, plumâ fartus.

CXXXVIII.

Lodices.

Nudo ſtragula ne toro paterent,
Junctæ nos tibi venimus ſorores.

Lodix, veſtis genus eſt quo lecti ſtragula operiuntur: duę vulgò erant, quæ in medio lecto jungebantur & colbant, unde ſorores vocantur.

CXXXIX.

Cubicularia polymita.

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera, victa eſt
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

Cubicularia. Aulæo, ſeu ſtragula intellige, verſicolore filo & licio contexta. πολὺς multus, diverſus; μίτος, licium, ſeu filum. *Memphitis*. Ægyptia. Pag. 3. *Victa eſt &c*. Panni in Ægypto texti, vincunt pannos acu Babylonia pictos. Pag. 390. Pecten eſt inſtrumẽtum textorium, quo denſatur tela, & fila tranſverſa urgentur & comprimuntur. Supra, Epig. 134.

CXL.

Zona.

Longa ſatis nunc ſum: dulci ſed pondere venter
Si tumeat, fiam nunc tibi zona brevis.

Sed pondere &c. Cùm obeſus fies: cùm ſatur, &c.

CXLI.

Gauſape quadratum.

Lodices mittet docti tibi terra Catulli:
Nos Helicaoniâ de regione ſumus.

Lodices. Vide Epig. 137. *Terra Catulli*. Verona. pag. 35. *Helicaonia*. Patavina. Pag. 537. *Gauſape*. Eſt mantilis, ſeu periſtromatis, genus. Vide Epig. 129.

CXLII.

Semicinctium.

Det tunicam dives: ego te præcingere poſſum:
Eſſem ſi locuples, munus utrumque darem.

Semicinctium, anteriorem hominis partem tegit, à zona, aut paulò suprà, pendens crurum tenus, quales sunt artificum, maximè fabrorum lignariorum sutorumque pelles, quibus semicincti apparent; aut lintea tegmina feminarum, quæ à pectore, ceteris vestibus injiciuntur, ad munditiem & ornatum.

CXLIII.

Lanæ amethystinæ.

Ebria Sidoniæ cùm sim de sanguine conchæ,
Non video quare sobria lana vocer.

Cùm ebria sim & satura sanguine Sidonii muricis (est pisciculus concha inclusus, è cujus sanguine fit purpura: Sidon, urbs maritima Phœniciæ, cujus in litore pisciculus iste capitur) cur sobria lana vocor, cur habeo nomen à gemma ebrietatem arcêre dictâ, nempe amethysto? Explicui hanc vocem pag. 315.

CXLIV.

Lanæ albæ.

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

Primis &c. Primam laudem habent vellera Apula; secundam Parmensia, tertiam Altina. *Apulia.* pag. 126. *Parma.* Pag. 124. 241. *Altinum.* pag. 195.

CXLV.

Lanæ Tyriæ.

Nos Lacædemoniæ pastor donavit amicæ:
Deterior Ledæ purpura matris erat.

Pastor. Paris Priami filius, quem necari statim pater jusserat, cùm audivisset ipsum, si viveret, suæ patriæ exitio fore. Eum tamen clam Hecuba mater educari inter pastores, & servare jussit. *Amicæ.* Helenæ. *Matris.* Leda mater Helenæ fuit: utraque Lacedæmonia. Est igitur purpura Lacedæmonia deterior Tyriâ. Lacedæmon, urbs Peloponnesi. Pag. 193. Tyrus, Phœniciæ 125. 290.

CXLVI.

Lanæ Pollentinæ.

Non tantùm pullo lugentes vellere lanas.
Sed solet & calices hęc dare terra suos.

Pollentia. Est urbs Italię in Liguria. *Potenza,* Ubi pullæ, id est, nigræ vestes fiebant, ac de Pollentia, urbe Ligu-

riæ, ita canit Silius Lib. 8. *Vercellæ fuscique ferax Pollentia villi*. In eadem urbe fiebant vitrei calices boni. *Lugentes*. Quia pullus color funeribus & luctui convenit.

CXLVII.

Lanæ pullæ.

Lana quidem tristes, sed tonsis apta ministris,
Quales non primo de grege mensa vocat.

Tristis. Vide superiùs epig. *Tonsis*. Servi seniores, mediastini, & ultimo de grege servorum, tondebantur: juniores & lautiores, erant intonsis. Sum igitur lana quidem pulla, sed apta tamen vestiendis servis, qui adhibentur vilioribus mensæ ministeriis.

CXLVIII.

Tomentum Lingonicum.

Oppressæ nimiùm vicina est fascia plumæ:
Vellera Lingonicis accipe rasa sagis.

Tomentum, à tumendo dictum, est floccus, seu lanę flos quidam villosus, qui à pannis abradebatur, & quo culcitam impleri suadet poëta; ne, si è pluma tantùm levi constaret, subsidente plumâ & oppressâ, seu compressâ cubantis hominis pondere, corpus fasciis lecti & restibus, quibus culcita imponitur, lædatur, *Lingonicis*. Pag. 61. 562. Legunt aliqui *Leuconicis*. Est autem Leuconium oppidum Æolidis, apud Theucydidem. Sententia hæc est, ordoque distichi: Cùm oppressa est pluma, sentitur fascia nimium vicina, & trans culcitam corpus oblædit: hoc ne fiat, vide ut tomento culcitam farcias. *Sagis*. Sagum propriè est vestimentum militare.

CXLIX.

Tomentum circense.

Tomentum concisa palus Circense vocatur.
Hæc pro Lingonico stramina pauper emit.

Palus concisa, sive arundines communitæ in frustra, & paleæ, erant instar tomenti in ludis circensibus. Plebs enim ea sibi substernebat, ut sederet molliùs. Raderus in Analectis, tomentum hoc Circense dictum esse vult, quòd in Circo venderetur. Hæc igitur stramina sibi emit pauper pro tomento Lingonico & pretioso. Quid esset circus, dixi pag. 24. 311.

CL.

Pluma.

Lassus Amycleâ poteris requiescere plumâ,
Interior cycni quàm tibi lana dedit.

Amycleâ. Lacedæmonia, cycnea. Pag. 390. vers. 9. & 13. *Interior lana*. Plumæ breviores & molliores instar lanæ mollissiæ, quibus farcitur impletúrque culcita.

CLI.

Fenum.

Frondatâ tumeat facilis tibi culcita plumâ.
Non venit ad duros pallida cura toros.

Frondatam plumam vocat fenum & stramenta: quę durum quidem, ac curis inviũ, lectulum sternunt. *Facilis*. Facilè parabilis. Legitur vulgò, *fraudatâ plumâ*, Id est, sublata Adempta pluma, simple culcitam feno. Labor diurnus somnum facilẽ pauperi conciliat.

CLII.

Tintinnabulum.

Redde pilam, sonat æs thermarum: ludere pergis?
Virgine vis solâ lotus abire domum.

Pilam depone, desine ludere, jam aperiuntur thermæ, & datur lavandi signum pulso æreo tintinnabulo. Pergin ludere? Non erit tibi locus in thermis, & cogêris aquâ frigidâ solâ lotus domũ redire. Paulò ante balneum pilâ ludebant, vel dum hypocausta & sudationes calescerent. Thermæ, seu balnea publica, certâ horâ patebant, dato signo: certâ claudebantur. De aqua virgine, lege notas pag. 250. 301.

CLIII.

Discus.

Splendida cùm volitent Spartani pondera disci,
Este procul pueri: sit semel ille nocens.

Discus, erat massa lapidea, ferrea, vel ænea, crassa digitis tribus aut quatuor, ferme rotunda, quam ad certas usque metas projiciebant, ita ut ille vinceret qui ad metam propius accederet. Spartanus vocatur, quia erat apud Lacedæmonios usitatissimus. *Este procul &c.* Ne vos perimat. *Semel*. Occiso Hyacintho, quem Apollo imprudens disco percussum interfecit. Ovid. Met. lib. X.

CLIV.

Cithara.

Reddidit Eurydicen vati, sed perdidit ipse,
Dum sibi non credit, nec patienter amat.

Reddidit. Cithara. *Vati.* Orpheo. *Perdidit.* Eurydicen. *Dum &c.* Dum vix credit præ gaudio redditam sibi & revocatam ab inferis uxorem. Vide Virg. 4. Georg. sub finem. *Patienter.* Ea tantùm lege uxorem receperat Orpheus, ut eam non ante respiceret, quàm omnino emersisset ex inferis; hujus legis immemor, cùm illam citiùs respectasset impatiens moræ, perdidit.

CLV.

Eadem cithara.

De Pompejano sæpe est ejecta theatro,
Quæ duxit silvas, detinuítque feras.

Ejecta. Citharœdi, musici, &c. nisi populo satisfacerent, sæpe explodebantur & exigebantur. *Pompejano.* Theatro Pompeii, pag. 288. *Silvas duxit.* Orpheo canēte.

CLVI.

Plectra.

Fervida ne trito tibi pollice pusula surgat,
Exorent docilem garrula plectra lyram.

Pusula. Tuber est exiguũ, quod intumescit in digitis attritis. Dicitur etiam pustula. Plectra, olim pectinis in morem facta, nunc fiunt ex incurvo aliquantùm ligno, cui obtenditur equina seta. Accipe plectrum quo citharam pulses, & ab ea quasi exores impetresque, ut canat: quæ, nisi plectro feriatur, omnino sit tacitura.

CLVII.

Trochus.

Inducenda rota est: das nobis utile munus.
Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

Ludant sanè trocho pueri, ego ex illo faciam canthum, quem ligneis inducam rotis, atque adeo utilis mihi viro trochus tuus erit. *Trochus.* Erat ferreus circulus, vel æreus, quem pueri agitabant, & volvebant. Ab eo pendebant annuli ferrei, qui tinnitum non insuavem edebant, dum trochus volvebatur: unde legunt quidam in secundo versu: *at mihi cantus erit.* Hoc sensu: Ego annulorum tinnitu au-

diendo non minùs delectabor, quàm pueri volvendo trocho. Si legas, *canthus erit*, expones, ut jam dixi. Cāthus porro, est ferrea lamina, qua rotarum extremæ partes quę terram tangunt, inter se vinciuntur. Itaque trochus, utpote rota, sive circulus ingens ferreus, poterat utilis esse ad canthum faciendum.

CLVIII.

Trochus idem.

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur?
Cedat ut argutis obvia turba trochis.

Causam affert cur annuli, sonum edentes, ut in superiori epigram. notavi, trochi radiis inserti essent; nempe ut populus trocho currenti locum daret, admonitus illo tinnitu.

CLIX.

Signum victoriæ.

Hæc illi sine sorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit, decies adde Falerna puer.

Signum. Statua, sigillum. *Hæc illi*. Hæc victoriæ statua datur Domitiano sine sorte, ut proprius illius munus, qui è Rheno, Germanisque victis nomen verum Germanici est consecutus. Diximus apophoreta missa fuisse ad amicos sine delectu, jactis sortibus, ut fors tulisset. Ait certo consilio, & uni Domitiano dandum esse simulacrum Victoriæ, quippe quæ illi addicta sit, & proptia.

Rhenus. Pag. 426. *Nomina*. 235. *Decies*. Lege Epig. 73. Lib. IX. pag. 473. Item pag. 405. 556.

CLX.

Sauroctonos Corinthius.

Ad te reptanti puer insidiose lacertæ
Parce: cupit digitis illa perire tuis.

Σαυροκτόνος. Interfector lacertæ: â σαῦρος lacerta, & κτείνω interimo. Praxiteles ex ære Corinthio sigillum quoddam elegantissimum fecerat, in quo spectabatur puer subrepentem lacertam cominus sagittâ configens, veluti ex insidiis. Alloquitur puerum poëta: ô puer, noli percutere lacertam ex insidiis: ultrò venit peritura? gaudebit à te, tanquam nobili hoste, confici.

CLXI.

Hyacinthus in tabula pictus.

Flectit ab inviso morientia lumina disco
Nebalius, Phœbi culpa dolórque, puer.

Flectit. Avertit oculos moriens. *Culpa.* Vide supra, Ep. 152. *Oebalius.* Sic vocatur ab Oebalia urbe Laconiæ, Hyacinthi patriâ: vel ab Oebalo ejusdem patruo.

CLXII.

Persona Germanica.

Sum figuli lusus, rufi persona Batavi:
Quæ tu derides, hæc timet ora pater.

Figuli ludus. Larva fictilis. *Persona* Larva repræsentans Batavum. Erant autem Batavi vulgò rufis crinibus, eúmque colorem arte addebant capillis. *Quæ tu &c.* O Romane puer, qui hæc ora, hanc personam rides, scito Patrem tuum, Romanum militem, hos vultus formidare. Bellicosi quippe Germani erant, ac Romanis etiam metuendi. Legitur etiam, *puer:* quam larvam rides tu, ô vir, ô miles, hanc puer meticulosus horret.

CLXIII.

Hercules Corinthius.

Elidit geminos infans, nec respicit angues.
Jam poterat teneras Hydra timere manus.

Corinthius. Ex ære corinthio. *Nec respicit.* Per contẽptum, quasi aliud agens. *Hydra.* Pag. 23. 275.

CLXIV.

Hercules fictilis.

Sum fragilis: sed tu (moneo) ne sperne sigillum:
Non pudet Alciden nomen habere meum.

Sum fragilis. Ex argilla fragilis, & luto factus. *Non pudet &c.* Imaginem is commendat qui pingitur. *Alciden.* pag. 15.

CLXV.

Minerva argentea.

Dic mihi virgo ferox, cùm sit tibi cassis & hasta,
Quare non habeat ægida? Cæsar habet.

Ægida. Pag. 324. 434. *Cesar*. Domitianus. Quam suum ei clypeum Pallas tradiderit. Hoc ipsa respondet.

CLXVI.

Sigillum Giberii fictile.

Ebrius hæc fecit terris, puto, mōstra Prometheus;
Saturnalio lusit & ipse luto.

Giberius, cognomentum fuit cujusdam fullonis, nomine Clesippi, de quo agit Plin. lib. 34. c. 3. insigniter gibbosi & deformis, qui à gibbere, sive gibbo, Giberiu vocatus est. Ait poëta Prometheum ebrium fecisse tam turpe hominis monstrum, cùm ludere vellet in Saturnalibus.

Prometheus. Pag. 9. 449.

CLXVII.

Homeri Batrachomyomachia.

Perlege Mæonio cantatas carmine Ranas,
Et frontem nugis solvere disce meis.

Homerus, sive aliquis Homeri non indoctus imitator, fecit versibus græcis pugnam ranarum & murium: βάτραχος rana; μῦς μυὸς mus; μάχη pugna. *Mæonio*. Pag. 241. 347: Homerico *Solvere*. Exhilarare, laxare

CLXVIII.

Homerus in membranis.

Ilias & Priami regnis inimicus Ulysses
Multiplici pariter condita pelle latent.

Ilias. Poema de bello Iliaco, seu Trojano. *Ulysses*. Poëma de Ulyssis erroribus & reditu in patriam], Odyssea. *Pelle*. Membrana. Lege de libris veterum pag. 71.

CLXIX.

Virgilii culex.

Accipe facundi Culicem, studiose, Maronis,
Ne nucibus positis *Arma Virumque* legas.

Culex. Ita inscribitur poëmation Virgil pag. 408. *Ne &c*. Nugæ, seu leviora carmina, qualis est iste culex, sunt legenda Saturnalibus non uorosa & seria qualis est Ænei. Hujus inimiciū est; *Arma virumque cano*.

CLXX.

Virgilius in membrana.

Quàm brevis immensum cepit mēbrana Maonē!

Ipsius

Ipſius vultus prima tabella gerit.

Cepit. Complectitur. *Prima tabella*. Primum folium libri: initium voluminis.

CLXXI.

Cicero in membranis.

Si comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

CLXXII.

Propertius.

Cynthia facundi carmen juvenile Properti
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

Propertii carmen quod junior edidit, quodque inſcribitur CYNTHIA, ab auctore ſuo famam accepit, nec minorem ipſis dedit. Propertius, poëta Italus, floruit Auguſti ævo: utitur latinitate pura & imprimis terſa: elegias ſcripſit, ſtilo elegante, at ſæpe obſceno.

CLXXIII.

Livius in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens:
Quem mea non totum bibliotheca capit.

T. Livius, Patavinus, ſub Auguſto & Tiberio ſcripſit centum & quadraginta libros Romanæ hiſtoriæ: ſuperſunt duntaxat 35. Eſt aureus in eo latini ſermonis nitor, delectus rerum, & lactea eloquentia.

CLXXIV.

Salluſtius.

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romanâ Criſpus in hiſtoriâ.

Ut perhibent &c. Ut homines cordati, id eſt, prudentes & docti, cenſent.
Criſpus. Salluſtius Criſpus, Amiterni, in Italia, natus eſt anno ab U. C. 668. aliquas Romanæ hiſtoriæ partes attigit, ut bellum Catilinarium, Jugurthinum, &c. Brevis eſt, acer, diligens, rerum quàm verborum plenior, &c.

CLXXV.

Ovidii metamorphoſes.

Hæc tibi multiplici quæ ſtructa eſt maſſa tabellâ,

Carmina Nasonis quinque decémque gerit.

Massa. Opus totum & liber. *Carmina*. Libros carminum.

CLXXVI.

Lucanus.

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poëtam:
Sed qui me vendit bibliopola putat.

Lucanus. Pag. 60. 333. 334. Eum nonnulli numero poëtarum eximunt, quia historiam civilis belli narrare satis habet, ac nihil, more poëtarum, fingit. Verum hoc Aristoteles non videtur, ut aliquis censeatur poëta, postulare: siquidem poësis nihil est aliud, illo judice, nisi imitatio humanarum actionum, quę suavi stilo fiat. *Putat*. Quia videt mea carmina probe vendi.

CLXXVII.

Catullus.

Tantum magna suo debet Verona Catullo,
Quantum parva suo Mantua Virgilio.

Catullus tantùm glorię attulit Veronæ jam per se claræ & magnæ; quantùm Virgilius Patriæ suę Mantuæ, antea obscuræ & ignotæ. *Catullo*. Pag. 36.

CLXXVIII.

Liber de aquæ frigidæ usu.

Hæc tibi quæ fontes & aquarum nomina dicit,
Ipsa suas meliùs charta notabit aquas.

Iste liber docet quæ sint fontium nomina: sed ipse in aquas projectus bene mergetur, & eas suo infortunio tibi melius notabit. Mala carmina aquis mergenda. Pag. 35. 269. Hinc legunt aliqui, *natabit*.

CLXXIX.

Mulæ pumiliæ.

His tibi de mulis non est metuenda ruina:
Altiùs in terra pænè sedere soles.

Pumiliæ. Sive pumilæ, & paullæ; id est, exiguæ.

CLXXX.

Catella Gallicana.

Delicias parvæ si vis audire catellæ,
Narranti brevis est pagina tota mihi.

Delicias. Elegantiam, festivitatem, argutias caniculæ *Brevis est.* Tota pagina, & integra, non sufficit ad ejus laudes celebrandas.

CLXXXI.

Asturco.

Hic brevis ad numerũ rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Equi Asturcones, seu Astures, ab Asturia Hispaniæ regione (pag. 491.) olim aurifera, nomen habent: illis, Plinio teste Lib. VIII. c. 42 mollis est alterno crurum explicatu glomeratio. Ceteris equis minores erant, & gradarii etiam vocabantur. Tolutim eos incedere Varro dicit.

CLXXXII.

Canis vertagus.

Non sibi sed domino venatur vertagus acer,
Illesum leporem qui tibi dente feret.

Canes quidam venatici appellantur vertagi, quòd feras vertant, agántque, & latibulis excussas insectentur.

CLXXXIII.

Simius:

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercophitecus eram.

Eludere. Vitare, declinare. *Cercophithecus.* Est simius caudatus. Pag. 365. Sunt illi multò nobiliores aliis, quibus natura caudam negat: unde iste gloriatur nihil nisi caudam deesse sibi; se nulli aliorum calliditate concedere. Simius ita vocatur à simis naribus.

CLXXXIV.

Notarius.

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua, suum dextra peregit opus.

Notæ apud Latinos vocantur literæ quædam compendiariæ, quæ certo ductu & formâ, licèt paucæ, plures tamen syllabas ac verba cõplectuntur & significant. Iis utuntur ferè qui dictâtis aut concionantis voces exscribũt notariique appellantur. Scripsêre antequam pronunciaveris, & eorum dextra suum opus peregit, antequam tua lingua suum absolverit.

CLXXXV.

Concha.

Levis ab æquoreâ cortex Mareotica conchâ
Fiat, inoffensâ curret arundo viâ.

Cortex Mareotica, id est, papyrus Ægyptia (papyrus enim est intima & tenuissima cortex arbusculæ cognominis: Mareotis est pars Ægypti; Pag. 396.) fiat tibi, lævis, id est, poliatur, conchâ: tunc arundo, sive calamus, expeditè curret. Faciliùs scribes in charta lævigata ope conchæ, quàm in aspera & scabra. Conchæ sunt piscium testæ duobus scutulis paribus constantes.

CLXXXVI.

Morio.

Non mendax stupor est, nec fingitur arte dolosá:
Quisquis plus justo non sapit, ille sapit.

Stupor. Insania. Ille morio non est ex eo genere morionum qui stultitiam simulant, ut placeant ac moveant risum; verè est fatuus: in quo ipso sapit, siquidem sapit quantum justum est. Tunc sapit, placétque morio, cùm verè desipit. Vide pag. 382.

CLXXXVII.

Caput arietinum.

Mollia Phryxei secuisti colla mariti:
Hoc meruit, tunicam qui tibi sæpe dedit?

Cur caput arietis præcidisti? à quo ariete tunicam, (ex ejus pellè videlicet ac vellere confectam) toties accepisti. *Phryxei.* Pag. 286.

CLXXXVIII.

Pumilio.

Si solum spectes hominis caput, Hectora credas:
Si stantem videas, Astyanacta putes.

Caput. Pumilionibus vulgò est ingens caput. Astyanax, fuit Hectoris filius parvulus. Pag. 379.

CLXXXIX.

Parma.

Hæc quæ sæpe solet vinci, quæ vincere rarò;
Parma tibi, scutum pumilionis erit.

Hæc parma, quæ, quia brevior est & angustior, malè hominem tegit, ac victorem rarò præstat; tibi homini justæ staturæ, verè erit parma, & breve scutum, ac inutile: pumilioni verò est pro scuto ingenti, & perutili, quia totum tegit. Parma erat scutum breve & rotundum, ambitu trium vulgò pedum. Scutum erat oblongum, quatuor pedes à summo ad imũ habens, duos cum dimidio latum. Parmam Thraces invenêre. Pag. 461.

CXC.

Accipiter.

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis, idẽ
Decipit, & captas non sibi mœret aves.

Nunc. Cicuratus & institutus ab aucupe. *Non sibi.* Sed aucupi.

CXCI.

Opsonator.

Dic quotus, & quanti cupias cœnare; nec unum
Addideris verbum: cœna parata tibi est.

Quotus, &c. Quot sitis convivæ: quanti cœnare cupias. *Parata.* Paratam ubi volveris, & cùm volveris, dabo.

CXCII.

Calami acupatorii.

Non tantùm calamis, sed cantu fallitur ales,
Pallida dum tacitâ crescit arundo manu.

Pallida. Visco pallido, sive fulvo, illita. *Crescit.* Ab latente aucupe attollitur, & avi subjicitur. Paratos calamos habebant aucupes, & cum aviculam cantu pellectam viderent accedere, calamum sensim efferebant, quo illa caperetur, alis visco implicatis.

CXCIII.

Cor bubulum.

Pauper causidicus nullo referentia nummos
Carmina cùm scribas, accipe cor quod habes.

Pauperi causidico, eidémque malo poëtę cor mittit bovis: affirmâtque convenire illi hoc munus, quippe qui habeat cor bubulum, id est, vecors & fatuum: siquidem relicto foro, quòd parum inde pecuniæ colligeret, versus condat, è quibus minùs etiam lucri feret.

CXCIV.

Cocus.

Non satis est ars sola coco: servire palato,
Atque cocus domini debet habere gulam.

Non est satis, si cocus arte, industriáque præditus sit: ex domini palato & gustu condire cibos debet. Turnebus vir sane laboriosus ac doctus, ita uti edidi, affirmat se legisse in veteri libro: & postulat planè sententia. Miror eum qui commentarios VARIORUM compegit, hanc eruditi viri lectionem primo perperam interpungere; deinde illius lectionis explanationem, quam subjungit Turnebus, omittere: postremò aliá nescio quam rancidam verbosè obtrudere.

CXCV.

Craticula.

Parva tibi curvâ craticula sudet ofellâ:
Spumeus in longa cuspide fumet aper.

Serviet ea craticula torrendis ofellis. Sunt carnium frustula. *Sudet.* Adipe, dum offa torretur, defluente. *Cuspide.* Veru, *Fumet.* Dum assabitur.

CXCVI.

Pistor dulciarius.

Mille tibi dulces operem manus iste figuras
Exstruit: huic uni parca laborat apis.

Apis. Quia mellis plurimùm admiscebant istis crustulis & cupediis. Saccharo nunc meliùs utimur.

CXCVII.

Jentacula.

Surgite, jam vendit pueris jentacula pistor,
Cristatæque sonant undique lucis aves.

Surgite. Convivas, post exacta Saturnalia, post somnum in multam noctem productum, admonet ut expergiscantur. *Pueris.* Nulli ferè jentabant apud Romanos, nisi pueri, senes, aut ægroti; aliquid cibi levioris sumebāt circa meridiem, sole occidente cœnabant. Jentaculum & merenda puerorum aut gulonum erant propriæ: prandium verò, complurium; cœna, omnium. *Aves.* Galli gallinacei qui lucem cantu præcinunt.

FINIS.

INDEX EPIGRAMMATUM.

A

AB Jove 669
Abscissâ 138
Abstulerat 353
Accipe 323. 617. 651. 663. 664. 667. 684.
Accola 235
Ad cœnã 226. 472
Addere 473
Addit 539
Addixti 503
Ad lapidem 531
Ad natalitias 363
Ad pallatinas 635
Ad populos 574
Ad primum 565
Ad te reptanti 682
Ædes 555
Ægrotas 597
Æmiliæ 490
Æmula 195
Æolidos 568
Aëra 392
Æra domi 330
Æstivo 137
Ætherias 34
Albi 570
Alcide 459
Alciden 448
Alcime 80
Alea parva 648
Allatres 271
Amisit 308
Amissum 47
Amphitheatrales 553. 674.
Amphora 609 640. 641.
Ancillam 653
Annorum 500
Ansere 631
Ante frequens 171
Antipolitani 637
Antiqui 602
Antoni 276
Anxuris 51,
Apollinarem 335
Appia 476
Archetypis 377
Archetypum 395
Arctoa 276
Ardea 214
Aretina 666
Argenti 137. 201 519.
Argentum 626
Argiletanas 32
Argiva 630
Artibus 433
Artis 159
Artis ebur 661
Aspice 182. 258. 628.
Aspicis 225. 298. 409. 670.
A Sinuessanis 566
Astra 274. 352
Atreus 552
Atria 202
Attenuare 667
Attica 638
Attice 338
Audet 437
Auditur 406
Augusti 23
Augusto 413
Aurea 621
Auriculam 158
Aut Corcyrei 624.

B

BÆris 612
Bajana 169
Bajano 197
Balsama 657
Barbara 2. 666
Basia 106
Basia das 113
Bella 67
Belliger 8
Bellus homo 36
Bis Cotta 610
Bis quinquagenis 604
Bis tibi 52
Bis vicine 294
Boletos 594
Bruma est 368
Brumæ 609

C

CÆcuba 640
Cæde 645
Cælatus 321
Cæretana 642
Cæruleus 633
Cæsaris 180
Cajus 553
Callidus 168. 265. 687.
Calliodorus 263
Campis 446
Cana est 200
Candida 614
Candidius 134
Capena 165
Cappadocum 441
Capto tuam 112
Carmina 113
Carpere 259
Caseus 622
Casta nec 67
Casta suo 38
Cauponem 127
Cautica 650

INDEX EPIGRAMMATUM.

Cedere 26. 491
Cenfor 286
Centenis 173
Centum 148. 200
Cerea 616
Cernere 306
Cerretana 627
Ceruffa 162
Ceffatis 176
Chia 621
Chirurgus 47
Cinctum 134
Cinnam 292
Clarus 549
Claudere 618
Claudia 189. 560
Clinicus 474
Coccina 120
Cœnabis 559
Cœnes 429
Cœno domi 267
Cœpit 71
Cogis 328
Cogit me 40
Colchida 269
Commendare 347 356.
Commendo 60
Concita 26
Condita 226
Conditus 369
Conjugis 51
Confilium 432
Conftituit 149
Conftrictos 652
Confule 509
Confumpta 520
Contigeris 33
Contigit 576
Continuis 34
Contulit 549
Cornea 658
Cofconi 136
Cofmicos 344
Cotile 274
Cras te 271
Credi 185
Credis 435
Creta dedit 102
Crine ruber 597
Cui credas 270
Cui legiffe 98
Cujus vis 146
Cum cathedralitios 491
Cum clamant 85
Cum data 37
Cum dederis 638
Cum dixi 68
Cum dubitaret 297
Cum facias 386
Cum fieret 652
Cum gravis 224
Cum Juvenale 334
Cum menfas 348
Cum me 626
Cum mihi 666
Cum mittis 314
Cum peteret 42
Cum pluvias 341
Cum potes 515
Cum rogo 584
Cum faxetani 360
Cũ fexaginta 327
Cum fint 118
Cum fis 309. 315
Cum fitis 395
Cum fteterit 647
Cum te 94. 523.
Cum tener 636
Cum tibi 94. 208. 409. 608.
Cum traheret 25
Cum tu 488
Cum tua 82. 468. 642
Cum vocer 172
Cum voco 270
Cur non 325
Cur fæpe 597
Currant 687
Curforem 179
Cur triftiorem 131
Cuftodes 525
Cyllenes 371
Cynthia 685

D.

Daphnonas 595
Dædale 10
Dante tibi 424
Da veniam 26
Das gladiatores 151
Das nunquam 114
Dat Bajana 64
Dat chartis 653
Dat feftinatas 642
Dat mihi 630
Declamas. 105. 227
Dederas 155
Defendet 662
Defuerit 659
Delicias 40. 686
Delicium 636
Denariis 476
Dente 635
Dentibus 463. 583.
De Pompejano 681
De prætoritia 393.
De Sinueffanis 639
De Spoletinis 648
Det tunicam 677
Dicere 428
Dicit fe 194
Dic mihi 42. 683.
Dic mufa 153
Dic quotus 389
Dic toga 389
Dic verum 419
Difficilis 594
Dimidium 74
Dî tibi 320 505
Difcurfus 343
Difticha 391
Dixerat 461. 467
Doctorum 347
Donaffe 215
Donafti 550
Dorica 29

Dotatæ 492
Do tibi 34
Ducit ad 495
Dulce decus 406
Dulcia 335
Dum comes 441
Dum donas 377
Dum Janus 426
Dum levis 539
Dum me 470
Dum mea 362
Dum modo 130
Dum nimium 187
Dum non vis 150
Dum nos 212
Dum nova 383
Dum novus 187
Dum peteret 17
Dum petit 216
Dum Phaëthontea 291
Dum pinguis 627
Dum proavos 246
Dum repetit 418
Dum fibi 260
Dum te 552
Dum tibi 301
Dum Tiburtinis 319
Dum toga 675
Dum tu 194. 581
Dux laterna 658

E.

EBria 633. 658. 678.
Ebrius 684
Ecquid 325
Ede tuos 43
Edictum 239
Edita 53
Editur 319
Effert 400
Effigiem 463
Effugere 610
Egi, Sexte 384
Egisti 220
Elidit 683
Elysio 541
Emi 125
Emit lacernas 380
Empta domus 167
Encaustus 206
Erras 68
Esquiliis 359
E servo 77
Esse quid 107. 240
Esse negas 178
Esse nihil 173
Esse putes 625. 645
Esset 325
Esse tibi 387
Esse vides 654
Est mihi 433
Est tibi 92
Et dolet 307
Et judex 108
Et latet 199
Etrusci 299
Eutrapelus 362
Excipient 651
Exigis 164. 224. 360
Expirantis 637
Explicitum 570
Extemporalis 269

F.

FAbricio 82
Facundi 346
Fama refert 46
Fastorum 375
Felicem 112
Felices 486
Femineam 664
Fertur 365
Fervida 681
Festinata 469. 480
Festive 302
Ficosa 357
Fila 619
Filia 623
Flavia 27
Flectere 118
Flectit 683
Flentibus 214
Flet philomela 660
Flete nefas 312
Florida 125
Fœtere 236
Formosissima 406
Fragmentum 331
Frangat 515
Frangere 669
Frigida 667
Frondata 680
Frontibus 200
Frustra 526
Fugerit 163
Funera 466
Fur notæ 313

G.

GAllia 672
Galbula 630
Garris 81
Garrulus 682
Gaudet 628
Gellius 449
Gemmatum 668
Genus 578
Gestari 206
Gestavit 656
Gnossia 638
Grandia 664
Grandia ne 666
Gratum est 350
Gratum munus 658.
Gratus 358

H.

HAbet Africanus 578
Hæc de 638
Hæc est 333
Hæc est illa 357. 450
Hæc Fundana 640
Hæc illi 582
Hæc mihi 503
Hæc quæ 80. 434. 623. 654. 688.
Hæc rapit 655.

Hæc servavit 631
Hæc sunt illa mei 465.
Hæc tibi 166. 204. 619. 622. 649. 672. 676. 677. 685. 686.
Hædina 593.
Hac licet 668
Hanc tibi 192. 669
Hanc tibi Fronto 259.
Has cum 157
Herbarum 252
Herculis 458
Heredem 356. 449 608.
Heredes 550
Hermes 252
Hermogenes 586
Hesterna 45
Hesterno 46
Hexametris 311
Hiberna 326
Hibernos 275
Hic brevis 687
Hic erat 636
Hic erit 685
Hic est 30. 203
Hic festinatâ 521
Hic jacet 343
Hic licet 668
Hic mihi 648
Hic quem 130
Hic qui 268
Hic qui dura 447
Hic scarus 633
Hic tibi 653. 668
Hic ubi 4. 412
His tibi 686
Hoc agere 379
Hoc de 639
Hoc Fortuna. 529
Hoc jacet 304
Hoc nemus 96. 588
Hoc tibi 145. 233. 637.
Hoplomachus 418
Horas 414
Hortatur 561
Hos nisi 646
Hospes eras 227
Hos quoque 228
Hostem 136
Hos tibi 95
Humida 278
Hunc quem 208 431.

I.

JActat 366
Jam numerat 497
Jam parce 528
Jam prope 558
Jam senior 533
Jam tristis 284
Ibis littoreas 530
Icta gravi 12
Ignotos 555
I felix 366
Ilias 684
Illa manus 87
Ille ego 516
Ille sacri 314
Illustrem 653
Imbue 617
Improba 506
I nostro 542
I nunc 106
Indignas 76
Inducenda 581
Indulget 457
Infantem 230
Infusum 277
Ingenium 256 451.
Ingrediare 673
In lucem 328
In matutina 498
In Nomentanis 91
In Pompejano 288 651.
In pretio 662
Inscripsit 432
In septis 454
Inserta 162
Insequeris 284
Insidiosorum 648
In Tartessiacis 456
In tenebris 213
Inter aves 635
Inter Cæsareæ 12
Inter sapores 629
Inter tanta 467
In thermis 582
Intres 65
In Venetis 634
Invia 324
Invisæ 662
Invitas 137. 223
Invitas ad aprum 387
Invitum 133
Irasci 160. 179
Is mihi 676
Issa est 93
Iste licet 634
Iste tibi 660
Ite procul 654
Itur ad 37
Jugera 607
Julia 287
Juli 217
Jungere 675
Juno, labor 536
Jupiter 442
Jurat 290
Jura trium 520
Jure tuo 272
Juris 507
Jus tibi 549

K.

Κοινὰ φιλων 125

L.

LActe 624
Læserat 11
Lævis 688
Lambere 16. 659
Lana 679
Laneus 634

Languebam 240
Languida 645
Languidior 468
Lascivos 51
Lascivum 624
Lassus 680
Latonæ 433
Laudantem 115
Laudas 434
Laudat 308
Laudatus 261
Laurigeros 374
Laxior 138
Lecta 625
Lector 466
Lege nimis 470
Lemmata 644
Leniat 568
Lentiscum 649
Liber 420. 462
Liber homo 71
Libertus 295
Libras 591
Lintea 606
Lis mihi 228
Lis te 356
Litigat 85
Litera 527
Litus 565
Lodices 677
Longa 677
Longior 575
Lotus 305
Luce 453
Livet 410
Luci 210
Ludi magister 521
Ludite 661
Lusit 21
Lux tibi 148

M.

Magna 406
Majæ 605
Mammas 87
Mane domi 250
Mane salutavi 320
Marcelline 294
Marcia 569
Marcus 475
Mari quietæ 536
Marmora 522
Marsica 641
Martis 600
Massiliæ 670
Massyli 462
Matronæ 234
Matutine 605
Matutinarum 635
Maximus 345
Medio 313
Mensas 517
Mense 510
Mentiris 305. 592.
Mentitur 569
Mercari 349
Mica 129
Miles 448
Militiæ 651
Mille tibi 191. 690
Millia 226
Minxisti 177
Miraris 415. 562. 630.
Mittebas 569
Mittit 619
Mollia 688
Mollis 620
Morio 382
Mulio 556. 618.
Munera 212. 389
Muneribus 344
Municipem 582
Municipes 541
Musteus 628
Mutua 117 161
Mutua te 293

N.

Narnia 367
Narratur 280
Nascere 185
Nasutus 592. 615
Natales 497
Natali 452. 500. 601.
Natorum 143
Nec doctum 494
Nec fora 674
Nec poteris 617
Nec toga 554
Nec vocat 493
Ne gravis 79
Ne laudet 609
Ne lutet 655
Ne mendica 662
Nemo 566
Nemo novo 534
Nequius 529
Nescio 392
Nescis 207
Nescit cui 402
Ne tibi 619
Ne toga 614. 663
Ne valeam 103
Ne violes 629
Nihil ammiano 223
Nihil est 331
Nil aliud 489
Nil in te 609
Nil intentatum 108
Niliacum 628
Nil lascivius 293
Nil mihi 563
Nil recitas 140
Nil tibi 429
Nobilis 642
Nobilius 674
Nomen 429. 431 632.
Nomentana 641
Nomina 654. 663
Non amo 47
Non cœnat 352
Non de plebe 296
Non de vi 292
Non dicam 113
Non donem 278
Nondum 417

Non est 593. 646. 665. 673.
Non facit 59
Non habilis 620
Non horti 398
Non hos 675
Non mea 538
Non mendax 688
Non miror 322
Non omnis 550 634
Non per 423
Non plenum 86
Non potare 670
Non quemcunque 623.
Non satis 690
Non sibi 687
Non silice 464
Non sim 647
Non sum 640. 664.
Non tantum 678 689.
Non tibi 625
Non totam 282
Non tot 388
Non urbana 545
Nos alicam 617
Nos bibimus 229
Nos Amiternus 620.
Nos Lacedæmonię 678
Nos Satyri 668
Nosses 30
Nos sumus 665
Nosti 341.369
Nostris 73
Note, licet 425
Nubere 428
Nubere Paulla 487
Nudo 677
Nummi 596
Nunc hilares 327
Nunciat 513
Nulla 230
Nullos esse 194
Nunquam 157
Nunquam dicis 178.
Nunquam divitias 226
Nunquam se 266
Nuper erat 54
Nuper in 656
Nympha 303.454.
Nympharum 486

O.

Obstat 297
Occurris 96
Occurris quocunque 132
Occurrit 163
Octaphoro 319
Octobres 534
O cui 209.436.
Oculo 220
Oderat 466
Odi 592
O felix 225
Ohe 212
O jucunda 583
O Juliarum 589
O mihi 39.74
Omnes 195.505. 422. 535.
Omnia 157. 350. 370. 512. 578.
Omnis 616
O molles 509
Oppressæ 679
Orbus es 558.
Os atavi 613
O temperatæ 501.

P.

Pallida 382
Palma 577
Pannonicas 630
Pars maxillarum 402.
Par scelus 176
Parthenio 578
Parva 349. 563. 690.
Parcius 579
Pascitur 629
Pauca 288
Pauper 385. 689
Pauperis 166.672
Pax me 652
Peccantis 659
Pellibus 685
Pendentem 636
Pendula 639
Pertrixisse 152
Pergamus 655
Perlege 684
Perpetui 354
Pervenisse 381
Petit 36
Pexatus 129
Phœbe 333
Phosphore 386
Pica loquax 661
Picentina 626
Picto 89
Pierios 569
Pinxisti 265
Pistor 384
Plena 199
Plorat 531
Poma 621
Pompejos 279
Ponitur 629
Pontice 371
Pónuntur 322
Potabis 640
Potavi 360
Poto 586
Potor nobilis 316.
Præceps 11
Prædo 689
Præstitit 10
Prætorem 222
Prætores 287
Prima 186 445
Primum 345
Primus 143
Princeps 363

Principium 379
Priscus 401
Profecit 279
Proficies 656
Proscriptum 155
Pro sene 611
Proxima 152
Pruna 622
Psittacus 660
Puella 261
Pugio 652
Pulcher 637
Puncta 665
Pyrrhæ 524

Q.

QUadringenta 255
Quadrantem 259
Quadringentorum 479.
Quæcunque 95
Quæ legis 279
Quæ mala 472
Quæ mihi 268
Quæ modo 574
Quæ nata 632
Quæ non 668
Quæ scit 648
Quæ tam 6
Quæ te 161
Quæ tu 125
Qualiter 9.239
Quam brevis 684
Quam sit 583
Quamvis 570.632 665 670.
Quanta 403. 415
Quantum 518 427. 600.
Quantus 377
Quare 580
Quatenus 361
Quatuor 416
Qua vicina 192
Quem recitas 48
Qui Corcyræi 415
Quidam 317
Quid factum 265
Qui Diomedæis 635.
Quid faciet 650
Quid me 658
Quid mecum 657
Quid mihi 113.122
Quid nunc 43
Quid pereunt 655
Quid promittebas 283.
Quidquid 18. 121. 579.
Quid recitaturus 203.
Quid sentis 273
Quid stulte 540
Quid te 41
Quid tibi 460
Qui ducis 49
Qui legis 483
Qui modo 17
Qui negat 613
Qui nondum 566
Qui nunc 391
Qui Pallatinæ 398
Qui pinxit 88
Qui præstat 397
Qui recitat 299
Qui venit 660
Quinctus 244
Quinque 375
Quinte 511
Quintiliane 141
Quintum 250
Quis labor 403
Qui Pallatinos 437.
Quisquis 484. 526 550.
Quis rogo 524
Quis te 290
Quis tecum 31
Qui tonsos 355
Qui venit 660
Quod alpha 255
Quod Cajetano 396
Quod clamas 83
Quod convivaris 304.
Quod cupis 198
Quod Flacco 575
Quod fronte 107
Quod lanâ 611
Quod magni 35
Quod mihi 525
Quod nec 139.657
Quod nimio 141
Quod nimium 561
Quod non 172 289.363.
Quod non sit 289
Quod novus 160
Quod nulli 110
Quod nutantia 242.
Quod optimum 465.
Quod pius 16
Quod quacunque 168.
Quod querulum 114.
Quod recitaturus 203.
Quod semper 305 451.
Quod siccę 183
Quod tam 304
Quod te 132. 196 359.
Quod tibi 246
Quod possit 340
Quo tu 543
Quos cuperet 420

R.

RAptus abit 15
Raros 532
Raucæ 338
Redde 680
Reddidit 681
Regia 395
Rem factam 307
Rerum 142

Retia 573
Rictibus 54
Ride 121
Roma 672
Romam 145
Romam petebat 150.
Romanos 671
Rufe 115
Rumpimus 627
Rumpitur 474
Rure morans 231
Ruris 330
Rustica 286 631
Rusticus es 657

S.

SAcra 546
Sæcula 22. 439
Sæpe gravis 671
Sæpe loquar 538
Sæpe meos 196
Sæpe mihi 91
Sæpe rogare 612
Sępe salutatus 275
Sæpius 554
Sancta 292
Santonica 473
Sanctorum 422
Sanguine 634
Sardonychas 242
Saturnalia 205
Saturnalitio 493
Scis te 309
Scribebamus 612
Scribere 94. 496
Scribit 411
Secta 645
Securo 229
Sedere 243
Semper eris 283
Semper mane 351
Semper agis 76
Septem 297. 470
Septima 510
Seria 245
Serus 616
Setinos 667
Setinum 320
Senos 562
Seu leviter 646
Seu tu 456
Sexaginta 585
Sexagesima 312
Sexcenti 562
Sex sestertia 296
Sextantes 273
Sexte 103. 236
Sextiliane 44
Sextus 285
Si calidum 669
Si comes 685
Si credis 452
Si daret 430
Si dederint 88
Si dejecta 651
Si desiderium 325
Si det 114
Si Libycæ 625
Si Lucane 48
Si me 654
Si matutinos 672
Si memini 41
Si meus 364
Si mihi 452
Si mutare 650
Si nimius 480
Si non est 237
Si non ignota 666
Si non molestum 83
Si possem 673
Si prior 537
Si qua fides 247
Si quando 257
Si qua 106
Si quid 62. 366 387. 532. 646.
Si quis 20. 49. 556
Si recitaturus 676
Si redeant 547
Si solum 688
Sirenas 175
Si Romana 540
Si sine 622
Si spumet 617
Sit cisterna 168
Si te 399
Si tecum 249
Si temperari 157
Si tibi 59 621. 649.
Si tibi talis 661
Si tristi 280
Si Veneto 673
Si vicina 619. 121
Si vis 229
Sic in gramine 471.
Sic me 329
Si placidum 370
Si tanquam 606
Sic Tiburtinæ 337
Sic tua 385
Siccus 588
Sidera 516
Sili 190
Silius 558
Simplicior 504
Sollicitant 18
Solvere 380. 564
Sorba 621
Sordida 199. 660
Sordidior 340
Sortitus 648
Spectabat 182
Spirat 632
Splendida 680
Spoletina 670
Sportula 77. 158
Stellæ 35
Stragula 663
Sum cochleis 671
Sum fateor 243
Sum figuli 683
Sum fragilis 683
Summa 14. 410. 444.
Sunt bona 40
Sunt tibi 158
Sunt quidam 686
Supremas 264

INDEX EPIGRAMMATUM.

Surgite 690
Surrentina 639
Surripuit 624
Sus fera 13
Sutor 172
Synthesibus 643

T.

TAm male 321
Tam sępe 596
Tanta 546
Tantum magna 686.
Tantus 342
Tarpejæ 353
Tarraco 641
Tempora 696
Tempore 674
Temporibus 407
Tenuia 650
Tercetena 101
Tercentum 618
Terrarum 577
Texta 627
Thaïda 149
Thais 265
Tibur 216
Tinctis 458
Tinge 676
Titulle 400
Tolle 549
Tomentum 679
Tongilianus 611
Tondendis 652
Tonsorem 405
Tonstrix 111
Tota 627. 628
Totis 518
Toto 577
Trebula 623
Tres habuit 409
Triginta 262. 591
Tristis es 316
Tristis 399
Triste 544
Tu Setina 223
Turba 7
Turbabis 631
Tuscæ 336

V.

VAde 72. 74
Vapulat 302
Vare 499
Varro 257
Vatis 333
Vejentana 166
Vellera 676
Velleribus 678
Venderet 72
Vendunt 594
Verbera 136
Vernaculorum 481.
Verona 65
Versiculos 149
Versus 261. 601
Vicinus 79
Vidissem 266
Vidisti 388
Vilia 626. 665
Vimine 138
Vindemiarum 475.
Vir bonus 185
Vir Celtiberis 55
Vis commendari. 147.
Vis fieri 127
Vis te 128
Vitam 512
Vivida 557
Una est 60
Unctis 548
Uncto 603
Undecies 282
Undenis 487
Unguenta 560
Unguentum 368 642.
Unice 593
Unns 132
Vota 62
Urbanus 49
Uri 121
Ut bene 256
Ut nova 317
Ut poscas 418
Ut recitem 67
Ut sapiant 618
Uxorem 381

Z.

ZOïle 556
Zoïlus 110

INDEX LEMMATUM

In quo recensentur epigrammmatum argumenta, & ad certos locos revocantur.

Admonet

Creditorem, 380
Librum suum, 32.542.543
Pastorem, 557
Venatorem, 579

Commendat

Suos libros, 60. 145. 237.578.
Suam domum amico, peregrè profecturus, 536

Consolatur

Absentiam amici peregrè proficiscentis, 530
Acceptam cladem, 563
Ægrotum, 347. 580
Amicum de morte uxoris, 131. *Patris*, 292. *Filii*, 469

Dedicat

Librum Imperatori, 233. *Amico*, 285.458
Nymphis carmina, 454. Vide titulum *Mittit*.

Docet

Beneficia esse continuanda & augenda, 416. 470. 569
Cur dives esse velit, 226
Cur opes optandæ, 435
Quæ vita sit longa, 420
Quomodo amici eligendi, 62. *retinendi*, 289. *amandi*, 519
Quomodo sit petendum, 326
Quid à magnis postulandum, 563.
Veritatem odiosam esse. 419

Epitaphium

Pueri, 80. *Duorum amicorum* 82. *Filiæ*, 95. *Puerorum*, 152.192. *Apis*, 199. *Viperæ*, 214. *Puellæ*, 259. 521. 568. *Pompejorum*, 279. *Liberti*. 295. 296. *Tonsoris*, 304. *Amici*, 312. 319. *Militis*, 324. *Infantis*, 369. *Histrionis*, 438. 550. *Anus veneficæ*, 439. *Conjugis fortunati*, 509. *Aurigæ*, 515. 516. *Adolescentis*, 516. *Matronæ*, 522. *Vetulæ*, 524. *Senis*, 526. *Nani*, 550. *Conjugis viro fidæ*, 596

Excusat

Agrestia munera, 452. *Tenuia*, 562
Desidiam in scribendo, 52
Epigrammata deproperata, 26. *Nimis multa*, 197
Librum negligētiùs scriptum, 40. 104. 366. *Longiorem*, 53. Vide *Lector*, *liber*, &c.
Parsimoniam in mittēdis muneribus, 453
Pigritiam, 91. 528. 566
Quòd amicum sæpius non invisat, 103. 519. 532
Quòd succenseat coco, 387

Gratulatur

Amicorum reditum, 401
Datum amico cōsulatum, 413
Parenti filium puberem, 147
Reditum Imperatoris, 327. 377
Restitutam amico valetudinem, 347.515

Hortatur

Ad vivendum hodie, 39. 271

Ad Castimoniam, exemplo proposito, 65.
Ad liberalitatem, 591
Poëtam, ad libros evulgandos, 43.199
Ad valetudinem curandam, 471.
Ad vitam Genialem, 55 273.400. 548

Imprecatur

Mortem uxori, 195
Incendium vicino, 569

Inscriptio

Statuæ, 425

Insectatur

Adulatores principum, 526
Adulteram, 279. 287. 392
Ædificatorem, 166.449
Æmulationem stultam, 531 612
Agricolam è caussidico, 607
Amatorem cecum, 149
Amicum inutilem, illiberalem avarum, fictum &c. 119. 123. 125. 127. 130. 160. 164. 202. 222. 230. 382. 431. 489. 565. 584. 588. 606
Amicum non amicum, 594
Amicum amicis dormientem, 428. 613
Amicos divitum, 558
Aniculam, 4. 87.194 422. 487. 509. 577
Annonæ utilitatem, 609
Ἀντιπάθειαν, 284
Antonium Saturninum, 187
Antonium Triumvirum, 176 188. 276.
Ardelionem. 76. 105. 226. 371.
Arrogantem & ineptum. 178 Vide vocem, *Ostentator*.
Assentatorem, 280, Vide *Parasitus*.
Avari cœnam, 52
Avarum, 86.88.161.196. 208. 283.294. 316. 363. 416. 578. 591.
Avarum ægrotantem, 597
Auditorem improbum, 67 Vide, *Lector*.
Austeritatem simulatam, 120
Balneum, 464
Bellum hominem, 36. 174. 592
Beneficium tardum, 345. diminutum, 416. 470. 569. Vide, *Avarus, parcus, &c.*
Cæsariem emptam, 290
Calumniatorem, maledicum, &c. 82. 158 271. 309. 358. 481. 484. 615. Vide *Obtrectator, invidus, &c.*
Calvum, 266. 305. 532. 593. 611
Carmina inepta, 139. 179. Vide voces, *Liber, scriptor, poëta*.
Catonem, 30
Cauponem, 64.168. 475
Caussidicum lentum, 379. *imperitum, molestum, clamosum, ineptum, &c.* 83. 85. 268. 292. 297. *Agricolam factum*, 607. *Pistorem*, 384. *Causæ iniquæ defensorem*, 384. Vide vocem, *Rhetor*.
Cerdones spectaculorum editores, 151.172.179
Cœnam ambulatoriam, 348
Cœnam disertam, 304. *Jejunam, iniquam, &c.* 52. 112. 150. 151. 172. 177. 223. 226. 229. Vide *Convivium*.
Cœnationem, 555
Cœnipetam, 108. 115. 133. 265. 266. 267. 582. 610. Vide, *Parasitus*.
Conjuges discordes, 395
Conjuges veneficos, 400. 466

Convivam diligentiorem, 414
Nimis memorem 45 *Raptorem*, 119
Convivium unius assis, 553
solitarium, 555 Vide *Cœna*.
Coquum, 387
Cosmicum philosophum, 344
Creditorem, 161 203. 296. 380. 396. 479. 564. 584.
Criticum, censorem, &c. 30. 466 Vide, *Lector*.
Crudelem, 139. 155. 341. 382.
Cunctatorem, 130
Cynicum, 208
Deditorem, 74. 103. 108. Vide, *Creditor*.
Decoctorem, 149. 220. 277. 467.
Deformem, 342. 583. 597
Delatores, 7
Dentes fictos, 313
Dicacem, 592
Dissimulatorem, 117. 185 230. 254. 366
Divitem, 283. 612. *ægrotum*, 110. 580. *arrogantem*, 159. *fictum*, 128. 134 322
Divitem ex paupere, 88. 86. 606 609.
Divitum lacrymas, 351
Divitum iram, 161. 578
Divortium, 510
Domitianum, 526
Domum inopem, 272. *Lautam & incommodam*, 595
Δῶρα ἄδωρα, 389
Ebriosum, 46 79. 236 316 566.
Effeminatum, 83. 107. 118. 319. 523.
Emacem, emptorem, &c. 227. 370. 380 454.
Equitem fictum, 239. 243. 252. 256 263. 288.
Equitem è servo. 158. 556.
Exheredatum, 223
Famelicum, 279
Familiaritatem nimiam, 320
591
Felicitatem improbam, 194
miseram, 316. 491. *superbam*, 229
Fortitudinem falsam, 498
Fucatum senem, 163. *Mulierem*, 162
Furem, 313. 402. 409 560. 586
Gallum Cybeles sacerdotem, 418
Garrullum, 81. 227. 443
Gemmarum amantem feminam, 423
Gulosum, 42. 331. 429. 568
Heluonem ægrotantem, 121. *desperantem*, 155. *morientem*, 259. *cœnantem* 503
Herredipetam, 36. 114. 135. 264. 308. 309. 356. 429. 449 539. 561. 566. 608. 611.
Hirundinem, 275
Hœdum, 624
Hostem ultione indignum, 601
Ignobilem, 115. 239. 549. 556. Vide, *Eques fictus*.
Importunos salutatores, 600. 605.
Improbum felicem, 194
Impium, 194
Impudentem, 613
Incendium, 167. 203. 239
Inconcinnum, incultum, 340
Ingratum, 202
Invidum, 49 164. 196. 226. 308. 365. 410. 474. Vide, *Obtrectator*.
Inurbanum, 388
Iram divitum, 158. 578
Lacrymas fictas, 47. 309. *suspectas*, 213
Lagenam pestiferam, 223. 321
Laudatorem insidiosum, 132 434
Laudatorem veterum, 415. *nimium*, 609
Lectorem fastidiosum, 53. 104. 106. 511. 520. 570. 615. 616.

Malè liberalem, 396. 479. 563
Librum magnum, 98.451. *obscurum*, 496. *longum*, 136. Vide voces, *Carmina*, *Poeta*, &c.
Linguam populi, 138
Litigatorem, 85. 356
Ludi magistrum, 460.521
Luscam, 220
Luforem senem, 534
Matrimonium dives, 287. *iniquum*, 395. 400. 428. 487.
Medicum 47.54.240.305. 418. 473. 474. 519.
Mendicum, 554. 589.
Mensas vacuas, 517
Minimè malum hominem, 596
Morbum fictum, 343 468.568. 597.
Morionem, 382.688
Mortem festinatam, 137
Mortem pueri, 192
Mortis necessitatem, 209.214
Mortis cupiditatem, 561. Vide vocem, *Epitaphium*.
Mulierem fuscam, 216. 329. *formosam*, 406. *forma studiosam*, 121. 216. 329. *fucatam*, 162. *invenustam*, 257. *superbam*, 246. *togatam*, 120. *unguentis delibutam*, 321. *iracundam*, 132. *proceram*, 410. Vide, *Uxor*.
Mulionem, 557
Munerum captatorem, 418
Munera causidico data, 205. *exigua & villa*, 393 *insidiosa*, 212 *divitibus & senibus dari solita*, 389. *periculosa*, 314. 336
Musicam in epulis, 465
Nasum homicidam, 341. *longiorem*, 611
Natalem hominis improbi, 500
Naufragium, 216
Nautas tardos, 176
Nobilem ementitum, 94. 115. 239. 260.
Nominum vanitatem, 270
Obtrectatorem, 82. 256. 259. 271.334. 484.
Obsequia inutilia, 532
Officiosum malè, 106.134. 368.
Olentem male, 109. 112. 168. 183.305.368
Ostentatorem, 200. 215. *vestium*, 282. 307. *beneficii*, 268. *vitiorum*, 593
Parasitum, 107 115.133.552. Vide, *Cœnipeta*.
Parcum, *malè liberalem*, &c. 162. 284. 416. 569. 596.
Patronum egentem avarum, &c. 112. 196.476.488. 491. 585
Pauperem, 103. 158. 385. 610 *superbum*, 315.562. *munificum*, 166. 283. 322. 360. 561. 562. Vide *Mendicus*.
Paupertatem simulatam, 385
Perduellem. 187
Petitorem iniquum; *stolidum*, &c. 96. 173. 191. 224.
Pictorem imperitum, 265
Plagiarum scriptorem, 48.60. 71. 76. 114. 540. 603.
Poetam copiosum, 411. *extemporalem*, 470. *imperitum*, 142. 150. 269. 325. *male declamantem*, 299. *nimium*, 163. *male securum*, 603. *superbum*, 273
Potorem, 44. 37. 46. Vide *Conviva*.
Prædium exiguum, 550
Preces emaces, 320
Priapum, 398
Prodigum, 377
Proceram mulierem, 410
Prometheum, 448
Promissorem, 114. 283. 366. 491. 578.

Pulcritudinem emptam, 265. 583.
Recitatorem, 152. 164. 167. 203. 467.
Rhetorem frigidum, 156. *indoctum*, 250. 327. *extemporalem*, 269
Salutatorem parcum, 275. *molestum*, 600. 605
Sceleratum, 141 569
Scurram, 49. 302. 359. 541
Scyphos antiquos, 377
Senem ardelionem, 226. *edentulum*, 313. *fucatum*, 200. *orbum & divitem*, 558
Servum superbum, 260. *deformem*, 342 *elegantiorem*, 539
Socratem Romanum, 540
Somnia damnosa, 351
Sportulam, 150
Statuam infabrèfactam, 88
Studium formæ, 216. 329
Temporum præsentium vituperatorem, 461
Testem ebrium, 470
Togatam mulierem, 120
Tonsorem lentum, imperitum, &c. 405. 362. 566
Tonsum malè, 402
Vasa antiqua, 395
Venditorem dolosum, 604
Veneficum, 223. 314. 400. 432.
Versus extemporales, 386
Vestem purpuream, 458
Veterum laudatores, 240. 415
Vicinum ineptum, 79
Viduam veneficam, 432
Villam inopem, sterilem, &c. 165. 170. 338. 341
Vinum pessimum, 321. 506. 615. *recens*, 360. 377
Urbanitatem molestam, 601
Urbanum aërem, 490
Uxorem adulteram, 287 *anũ*, 38. 487. *locupletem*, 381.

Invitat

Amicos ad cœnam, 280. 513. 559. *seipsum ad avaricænam*, 304

Laudat

Accipitrem, 689
Adventum Cæsaris in urbem, 377. 379. 386. 486
Ædificia. 2. 4. 129. 239. 353. 395. 412. 426. 434. 442. 531. 555. 558. 594
Agrum fœcundum, 510
Aleam & nuces poëtarum, 614. 647. 648
Amicos, 48 224. 511
Amici eruditi donum, 527
Amicum emeritum, 159. 164 *fidelem*, 345. 346. *Amico cedentem*, 385. *comitem itineris*, 495
Amphitheatrum, 2
Animãtes varias, 635. & seqq.
Annulum, 242
Antiquitatem, 331. 549
Apophoreta, 645. & seqq.
Architectum, 352
Arcum triumphalem, 412
Arietẽ cum leone cõcordẽ, 462
Aves, 629. & seqq.
Bibliothecam, 330
Cæsarem, 6. 14. 15. 27. 35. 476. 505. 576. 577. Vide vocem, *Princeps*.
Calices vitreos, 608. 665
Caniculam, 686
Carmina, librum, &c. 26. 35. 207. 244. 258. 328. 329. 330. 335. 362. 375. 550. 557. Vide voces, *Liber, poëta, scriptor, &c.*
Carpophorum, 13. 19.
Caseos, 622. 623
Catulli carmen, 686
Causidicum tacentem, 228
Cervum, 636.
Ciceronem, 176. 276. 685
Clementiam, 12
Cocum, 524. 690

Cœnam frugalem, 280 513. 594

Columbam auſpicatam, 392

Comam, 432. 433

Convivium Cæſaris, 398. 472.

Convivium frugale, 280. 513. 594

Coronam, 366. 436. 456.

Currendi exercitationem, 338.

Doctos, 43. 65. 67. 254. 385. 415. 437. 545. 549 593. Vide *Poëta*, *ſcriptor*.

Domum Imperatoris, 395. Vide, *Ædificia*, *villa*.

Eloquentiam, 175

Endromidem, 192

Epithalamium, 189. 225. 371. 560. 582. Vide voces, *Uxor*, *matrimonium*.

Epulum populo datum, 403

Exempli vim, 322

Exiguas mulas. 686

Feminam pugnantem, 8 *eruditam & pudicam*, 357. 505. *fortem*, 38. 51. *probam*, 560. 582. Lege *Uxor*.

Feras pugnantes. 10. 16. 18 200. *varias*, 635. 636

Feſtivum hominem, 153

Filii pietatem in patris funere, 343

Fortitudinem, 35. 76. 252.

Fortunam, *caſum*, 11. 39. 80

Fungos, 626. 627

Fraternum amorem, 48. 451. 549. 593

Fruges varias, 617. 618. &c.

Genethliacum. Vide *Natalis dies*.

Gladiatores, 13. 17. 22. 25. 27. 252.

Hibernas roſas, 317. 642

Hibernas uvas, 415

Hiſpaniam, 55. 507

Hortos, 588. Lege, *Villa*.

Imaginem, *tabulam pictam*, &c. 93. 159. 162. 362. 463. 465. 503. 540. 549. Vide, *Statua*.

Improbi probum facinus, 340

Lanas, *pannos*, &c. 678. &c.

Lectorem accuratum, 350 *eruditum*, 437

Leonem, 406. 462

Liberalitatem principum, 247. 422.

Libertatem, 127. 132.

Libri patronum, 60. 144. 237. 281. 335. 378. 578. Vide, *Lector*.

Librum brevem, 101. 391. 573. *pudicum*, 234. 374. *victurum*, 282. 307. *prolixiorem*, 311. *innoxium*, 329. 481. *vivum*, 349. *bonum*, 362. *inæqualem*, 366. *liberiorem*, 544 *vendibilem*, 686. *utilem*, 483. *recentem*, 537. *auctori ſuo ſimilem*, 574. *libros Ciceronis*, *Virgilii*, &c. 684. & ſeqq. Vide *Carmen*, *poëta*, & Titulum *Mittit*.

Loricam Imperatoris, 323

Lucani carmina, 686

Ludos à Cæſare ſpectatos, 420

Matronam, 560. 582. Vide, *Femina*, *uxor*.

Matrimonium felix, 287. 509.

Mæcenatem ſuum, 407. 575

Morionem, 382. 688

Mucium Scævolam, 42. 398

Munera exigua, 205. 271. 562. *utilia*, 347. *ambitioſa*, 350. *ruſticana*, 349. *citò data*, 293. 296

Munificentiam Cæſaris, 422

Naumachiam, 20. 21. 23

Natalem diem, 147. 180. 285. 333. 397. 445. 452. 497. 500. 534. 562. 600. 605. *domum*, 434

Negligentiam in ſcribendo, 512.

Nervam, 415. 437. 576

Nomen, 429. 430. 431
Notarium, 687
Opes securas, 265
Othonem, 297
Otium, 301. 581
Parmam, 688
Patronum libri, 60. 145. 229. 237. 282. 335. 358. 578. *eruditorum*, 407. 424. 575.
Patronum vigilem, 250
Pauperem, 129. 246. 609
Phialam, 403. 665
Picam, 661
Pietatem principis, 427
Pisces varios, 633. 634
Piscinam, 197
Pocula vilia, 608
Poëtæ manum, 242
Poëtam, seu scriptorem, 30. 32. 40 65 194. 243. 291. 594.
Poëtam ex oratore, 354
Poëtam satisfaaientem, 609
Porciam, 51.
Profinam factionem, 554
Præfectum provinciæ, 577 612
Preces, 387
Principem, 6. 15. 26. 33. 235. 247. 274. 286. 318 381. 383. 406. 427. 546. 547. 579. Vide, *Cæsar*.
Principem poëtarum patronum, 424
Principis familiam, 466
Providentiam divinam, 37
Prudentiam in bello, 294
Psittacum, 660
Puellam, 261
Pugiles, 422, Vide, *Gladiator*.
Pugillares, 645
Pugnam puerorum, 258
Pumilionem, 688
Regionem, urbem, &c. 55. 195. 210. 212. 278. 301 507. 538. V. *Ædificia, ager, villa*.
Rhedam, 583
Romam, 4. *ejus portas*, 412
Salustii scripta, 685
Scriptorem innoxium, 481. 504. *famæ contemptorem*, 219. Vide, *Poëta, carmina, liber*.
Sepulcrum apis, 199. *viperæ*, 214. *formicæ*, 291
Servitutis commoda, 472. 501
Servum fidelem, 155. *eruditum*, 364. *utilem*, 361
Silium Italicum, 558
Socratem Romanum, 540
Sponsos prudentes, 428
Statuam, 290. 436. 437. 447. 448. 458. 459. 476. 536 540. 682. & seqq. Vide, *Imago*.
Sulpitiam poëtriam, 505
Temporis partitionem, 186 231
Templum, 416 442
Thermas, 299
Togam Romanam, 671
Triumphum, 102. 388
Valetudinem, 312
Vasa argentea, fictilia &c. 201. 608. *antiqua*, 665. *varia*, 666. 667. & seqq.
Venatorem, 11. 579
Ventilatorem, 444
Versus. Vide, *Carmina, liber, poëta, &c.*
Vestes, 192. 389. 672 *&c.*
Vias urbis laxatas, 353
Victimam pacificam, 441
Viduam, 441
Villam, hortos, &c. 168. 212. 217. 415. 536. 597. 600.
Vinum 41. 91 320. 321 639 640. & seqq.
Vinum consulare, 360
Virũ fortẽ, 35. 77. *probũ*, 37. 49
Vitam felicem, 127. 141. 249. 512. *privatam & quietam*, 62. *hominis probi*, 497 *rusticam*, 516
Uxorem probam, fortem, peritam, &c 38. 51. 357 505

Mittit.

Cæsariem rufam, 276
Coronam è rosis, 366. 456

Librum, *carmina*, &c. 72 92. 94. 193. 145. 146. 177. 186. 187. 190. 228. 229 233 237. 257. 278. 285. 330 335. 337. 344. 369. 468 475. 493. 494. 534. 575.
Poma, 538
Xenia, 616. & seqq.

Optat.

Puero incolumitatem, 204. 298
Reditum celerem amico, 306
Reditum in urbem Imperatori, 324. 325. 326
Vitam longiorem sibi, 497
Ut fons sit salubris, 303. Vide, *Vota*.

Petit.

A lectore ut suos libros legat, 31. 33.
Fontis publici particulam. 433
Jus trium liberorum, 142. 143.
Ut libris suis locus sit in bibliotheca Cæsaris, 236 237
Munus, 320. 452
Nummos, 117. 286. 288 370. 564.
Ab amico ut redeat, 306. 324. 367
Togam, 138. 317. 389. 450
Vinum, 462

Queritur.

De amici morte, 499
Artes tantam perniciosas disci, 270
Carmina sterilia, 245. 545
De miseram clientium sorte, 518
Litteras spretas, 74. 94 145. 160. 245. 463. 487. 529
Esse raros poetas, 407
Virtutem neglectam, 185

Vota.

Æsculapio pro adolescente, 433
Apollini pro amici consulatu, 446
Jovi, *Jano*, *pro Cæsare*, 353. 375. 379 *pro pace*, 500
Mercurio, *pro conjugibus*, 371
Pro imperio & Imperatore, 546
Saturno, *pro amico reduce* 602
Ad Betim, *pro præfecto provinciæ*, *illam ineunte*, 612
Ad superos, *pro puerulo*, 298

INDEX RERUM

Quæ præsertim in notis explicantur.

A.

Abacus 648
Abdera 498
Abolla 209
Absynthium 474
Academia 357
Acapnus 619
Accipiter 689
Acerra 48. 204
Acetum 642
Achelous 326
Acidalius 291
Acipensis 635
Actium 188
Addicere 503
Adventoria 573
Æacides 379
Æacus 485
Ædes Martis ultoris 350
Ægeria 506
Ægis 324. 435
Æmilia 146
Ærugo 504
Æs Corinthiacum 455
Æsculapius 432
Æsonides 109
Ætas aurea 602
Ætna 355
Ἀέτωμα 495
Africani 190
Agenor 124
Agrippa 95
Agrippina 217
Αἴτια Callimachi 484
Albanum 181
Albula 39. 184
Alcestis 225
Alcides 15
Alcinoüs 219. 345.
Alea 191
Aleator 284
Alexander 447
Alga 493
Algidum 502
Alica 493. 121. 609. 617
Alicula 609
Aliptes 606
Alix 519
Almo 165
Alpha 130. 255
Altinum 195
Alveolus 648
Aluta 118
Amazones 477. 478
Ambrosia 186
Amethystus 87. 515. 678
Amonum 273
Amphitheatrum 4
Amphora 609
Amyclæ 390. 640
Anaglypta 202
Analecta 332. 662
Andremon 488
Andromache 124
Andromede 64
Anna Peranna 219
Annibal 190. 447
Annulus 242. 470. 556. 671.
Anser 442. 631
Antæus 274. 477
Anteambulo 114
Antenor 24. 196
Ἀντιπάθεια 47. 284.
Antistes 372
Antium 233
Antius Restio 155
Antonius Ciceronis percussor 176. 276.
Antonius Primus 475.
Antonius Saturninus 187
Anxur, 234
Aonius 354
Aphronitrum 657
Apicius 156
Apinæ 95
Apollodorus 66
Aponus 66. 300
Apophoreta 643. 644. &c.
Appia via 477
Apulia, 126
Apyrina 625
Aqua Marcia 301
Aqua Virgo 250
Aquileja 196
Arabia 6
Arbiter 298
Arcadia 22
Arcas 443
Archetypus 328
Archilochus 329
Arctos 13
Arctous 188
Ardea 214
Ardelio 76. 105. 226
Arena 10

Aretium

Aretium 61
Argiletum 32
Argo 331
Argonautæ 176
Aricia 112. 303 458.
Arietis signum 516
Arpi 211
Arpinum 495
Arria 38
Arsacius 443
Artemidorus 315
Artes pecuniosæ 270.
Ascaules 482
Asparagi 620
Ex asse 149
Asserere 39
Assertor 60
Asturco 687
Asturia 492
Assyra 239
Astyanax 379
Ateste 537
Atina 537
Atlas 372
Atridæ 334
Atrium 142
Attagena 120 629.
Atthis 62
Atys 139
Auctio 78 427.
Aucupium 689
Aventinus 311
Avernus lacus 67
Avia 524
Aulon 624
Aurata 634
Aureus Romanus 248. 498.
Aurigarum factiones 303. 555.
Aurifcalpium 649
Ausonia 8. 326
Autolycus 410

B.

Babylonia texta 390
Babylon 3. 464
Bæbius Massa 587
Bætica 603
Bætica vellera 262 673.
Bæticatus 84
Bajæ 64. 213
Balnea Romana 278.
Balucis 599
Barba juvenum 147.
Barbarus 2
Bardiacus 61
Bardocucullus 61 672.
Bascauda 666
Basilicus 647
Basis 448
Batavi 318
Batrachomyomachia 684
Bauli 217
Bella Punica 104
Bellum Judaïcum 102.
Bellum Thebanum 644.
Bellus 36. 174
Bes 46
Beta 255
Betæ 618
Bilbilis 56
Bison 20
Bitontum 126
Blatta 614
Boletus 42
Bononia 320
Bootes 183
Botellus 281
Botrodus 57
Botulus 660
Bovillæ 105
Bractea 364

Brittani 560
Bromius 205. 613
Brutianus 195
Bruti puer 136
Brutus 391. 509
Bubalus 20
Buccella 314
Bulbi 206
Busta Gallica 607
Bustum 262
Byblis 506

C.

Cacus 175
Cadmus 124
Caduceus 372
Cæcubum 121
Cælebs 604
Cælius mons 582
Cælum 206. 535
Cæmentum 464
Cære 642
Cæsius Sabinus 370.
Cæsonius 345
Cajeta 234
Calabræ Musæ 257
Calathus 456 668
Calcei Senatorii 58. 36
Calculi 358 649
Calda 37
Caledonius 9
Calices varii 665
Callaïcus 202
Callimachus 195
Calliope 159
Callisto 294
Camillus 547
Cammarus 126
Campæ 446
Cancer 278
Candelabrum 654
Canis 615. 647
Canius 71
Cannæ 295
Canthus 632
Canusinæ 436. 672

Capistrum 90
Capitolium 209 241.359.
Cappadocia 441
Caprificus 208
Carpophorus 14
Caryotides 553
Carystus 464
Casia 305
Castalius fons 333
Castor & Pollux 21.48.263 264.
Castrum 214
Cataplus 608
Catasta 296
Cathedralitius 491
Catilina 277
Caro 30.35.51
Catullus 686
Cattæ 630
Catti 105
Cavea 55.661
Caules 619
Caunus 57
Causia 651
Cayster 62
Cecropius 44.49 235.
Celeusma 177
Cella pauperis 166
Cellæ servorum 463.
Celtiberi 56
Censeri 66
Censores 545
Centauri 481
Centies 86
Centumviri 298
Cephalus 564
Cera in libris 187
Ceræ ultimæ 224
Cerdo 151
Cercopithecus 365 687.
Ceroma 184
Cerretani 627
Cerva æripes 478
Cervical 6.6
Cerussa 74 124 162.335.
Cervus 587.636
Cestus Veneris 291
Chalybes 211
Charistia 453
Charta virgo 69
Chimæra 23
Chiragra 85
Chiron 103
Chius 617
Choraules 270
Chrysendeta 124.126
Cicadæ 519
Cicer 50 281
Cicero 141 176 277.
Cilicia 7 369
Cimex 554
Cinnamum 305 168.
Cinnamus 292
Cinna poëta 496.
Cinyphius 469
Cippus 521
Circeii 234
Circulator 482
Circus 24 311
Cirri 440
Cisterna 168
Cistifer 246
Cithara 681
Claudius Imperator 42
Clavis servorum 263.
Clausula libri 232
Cleonæ 278
Cleonæus leo 215
Cleopatra 214
Clepsydra 298
Cliens 61
Clinicus 47
Clytemnestra 289
Cnidus 629
Coccina 111 120
Coctana 231 612
Cochlea 395
Cocus 690
Codrus 10
Cœnaculum 92
Cœnæ Magister, rex, pater, &c. 595.
Cœna recta 133 147.332
Cœnatio 130
Cœnare apud Jovem 11.398.
Cœnatoria 674
Colchis 23
Colocasia 618
Colonus 107.213
Colossus 5
Colostrum 624
Colum 667
Concha 688
Conchis 265
Conditio 246
Condylus 282
Congedus 57
Congiarium 149
Consocer 504
Consul 40
Conturbare 337 427.
Convivia propinquorum 453
Copta 659
Coracinus 63
Corcyra 345.415
Corduba 66
Cordillæ 145
Corinna 241
Corinthus 260 455.
Cor Leonis 213
Cornelius Fuscus. 314.
Corona civica 424
Coronis 480
Cors 453
Cortica 558

Corybantes 73
Cosmicus 344
Cosmus 438
Costum 515
Cothurnatus 237
Cothurnus 154
Cous 647
Crœsus 264
Crassus 547
Creditor 74
Creta 102
Cretatus 123
Crispus 210
Criticus 283
Crocus 255
Crudus 150.609
Crystallina 455
Cucullus 61.145. 675
Cucuma 531
Cucurbita 553
Culcita 272.679
Culex Virgilianus 684.
Cuniculus 629
Curetes 435.
Curio 110
Curius 310.439
Cyaneæ 331
Cyathorum certus numerus 405 473.556.
Cyathus 45
Cybium 281
Cycni 446
Cydonia 621
Cyllarus 196
Cynicus 209. 662.
Cyprus 471
Cyrrha 75.
Cytherea 402

D

Daci 43.103
Dactyliotheca 562.671
Dædalus 207
Dalmatæ 530
Damæ 522
Danubius 236
Daphne 204.326
Daphnon 531 556
Dare verba 268 492
Decebalus 235
Decies 99
Decies centena 131
Declamare 105
Decoctor 277
Decoquere 107
Defructum 206
Dejanira 450
Delatores 8
Delphi 635
Delphis 446
Demensum 150
Denarius 98 476.
Dentiscalpium 649
Deucalion 269
Deunx 46
Dextans 46
Diapasma 80
Diarium 147
Diatheca 607
Diatreta 607
Dicte 180
Diegis 235
Dies Roman. 186
Ad digitum pugnare 25
Digitum tollere 272
Dindymene 423
Dionysos 204
Dipsas 163
Dircenna 50
Discus 680
Divortium 510
Diurnum 149
Dodrans 46
Dorcas 523 636.
Dores 19
Drama 612
Dropax 523
Dryas 196
Dulichius 564
Dunique 357

E.

Earinus 430
Echica carmina 140
Echinus 634
Efferre 132.195.
Electra 143
Electrum 199. 214 262.
Elegia 154.258
Elephas 16
Elysii campi 306
Elleborum 474
Elpenor 566
Emere bene 381
Emerita 66
Emeritus 355
Encaustum 207
Endromis 103
Endymon 483
Ennius 139
Enterocela 518
Enyo 21
Eous 388
Ephippium 663
Epidipnides 533
Epithalamium 189
Epitrapezius 447
Epos 612
Eques Romanus 178 258.
Eques alienus 248
Eques iustus 89. 212.
Erigone 564
Erotium 259
Erymanthus 22
Erythræus 262
Eryx 274
Esquiliæ 359
Εσχατοκώλιον 104
Estendum 90
Etruscus 318 344

Evadne 225
Euganei 196
Evocatus 184
Euryſtheus 419
Eurotas 464
Eurydice 681
Ex aſſe 149
Extemporalis 269

F.

Fabricius 439 547.
Fabula 10
Falernum 41. 122
FanniusCæpio 139
Far 205
Faſces conſulum 355.
Faſti 375
Favi 54.638
Fauni 457
Febris 581
Ferula 662
Ficedula 616.626
Ficus 68.335
Fidiculæ 268
Fiſcina 53
Flagellare 219
Flaminia 219
Flavia gens 27
Flectere capillos 118.
Floralia 30
Focale 203.676
Foliatum vinum 669.
Follis 193
Fora Rom. 31 78
Formiæ 502
Fortuna gemina 233.
Forū Cornelii 144
Fratres Siculi 334
Freſſus 205
Fritillus 191.648
Frons libri 69
Frontinus 514
Fronto 63
Frugi 623
Fucinus 24
Fucus 394
Fullo 172
Fumarium 507
Fundi 640
Fundus 379
Fungi 173

G

Gabata 349 154.
Gades 51
Galba 50
Galbanus 84
Galbula 630
Gæleſus 123 262
Galli Cybeles 140 165.
Gallia 144 234
Galliambus 139
Ganymedes 34
Garum 322 637
Gauſapa 674 677.
Gelaſinus 335
Gemini 387
Genethliacum 285
Geniſta 52
Genius 308
Germanicus 235
Gerres 590
Geryon 275.478
Geſtatio 349
Getæ 306.324
Giberius 684
Ginnus 315
Gladiatores 17 100.254.
Glaucopis 364
Glaucium 438
Glis 628
Gnoſſus 638
Gobius 634.
Gorgones 484
Grabatus 562
Grajus 211
Graphiarium 649
Graphium 287
Grues 431.631
Gryllus 108
Guſtatorium 664
Guſtus 553
Guttus 656
Gyaræ 7

H.

Hædus 624
Hæmus 6
Halteres 655
Harpaſtum 193 655
Haſtati 83
Hebe 460
Hecatoſtylon 152
Hedera 74 414
Helciarii 219
Helena 67
Heliades 214
Helice 183
Helicon 74
Helle 286
Hemitritæus 228
Hercules 22. 447 459.
Hermaphroditus 483.
Hermathena 533
Hermeros 533
Hermus 320
Hernia 518
Herous 155
Heſione 22
Heſperides 18
Heſpereus 386
Hetruſcus 318.344
Hexaclinus 455
Hexaphorus 139
Hippocrene 454
Hippodamus 198
Hippodromus 596
Hirpinus 175
Hirundo 276
Hiſco 270
Hiſpaniæ urbes 55 211.
Hiſtria 603

Histrio 439
Horæ dici 93.186
Hyacinthus 683
Hybla 126.430 365.
Hybrida 387
Hydra 23.275.
Hylas 153.460 483.
Hymenæus 189
Hymettus 365.431
Hyperboreus 183
Hyrcania 16

I

IAniculus 218 599.
Ianthina 120
Ianthis 304
Ianus 375.380. 500.
Iason 544
Icarus 207
Ichneumon 365
Idumæa 505
Idus 147.221.
Imbrex 120
Imputare 503
Incendium 239
India 389
Infantarius 230
Inquilinus 79
Insulæ urbanæ 201.
Interjungere 104
Invidia 40.156 238.
Io 483
Iones 3
Iris 578
Irus 264.315
Isis 109.513
Ister 236
Itys 279 517
Iulia lex 287
Iupiter Ammon 3
Ius trium liberorum. 143
Iusta 521
Iuvenalia 147

K

Kalendæ 221.

L

LAcedæmon 193.
Lacerna 84.116. 182.
Lacertus 360
Lacones 21.48 428.
Laconum balneæ 301.
Lactucæ 165.620
Lacuna 184
Ladas 139
Lælaps 564
Læna 674
Lagon 451
Lagus 499
Lalerania 45
Lalisio 636
Lanista 316
Lapillus candidus 401.
Lapis primus, &c. 37.
Lapithæ 378
Lares 168
Laterna 658
Latus clavus 206 246.
Lavicum 81
Laureatæ litteræ 326.
Laureolus 9
Laurus 236
Lectica 137
Lectus pavoninus 663.
Leda 62.221. 260.
678
Ledæum astrum 387.
Lemma 520
Lens 617
Lentiscus 314.649
Leporem edere 257
Lethe 348
Leucophæus 84
Lex theatralis 252
Liberorum trium jus 142
Liber 463
Liberalitas 247
Libertus 157
Libitina 400.539
Libra argenti, auri 136
Libræ partes 248
Librarius 101.106
Libri clausula 232
Libri veterum 32 72 187.
Liburnus 61
Lichen 78
Licinus 376
Licium 670
Ligula 247.676
Lima 283
Linea dives 421
Linere labra 162
Linguis favere 535.
Linus 469
Liris 502
Lisare 442
Literæ laureatæ 444.
Lituræ 331
Livêre 390
T.Livius 685
Locarii 253
Loculi 646
Lodix 677
Lomentum 658
Lorica 323
Lotus 189 404
Lucania 10
Lucanica 205 623
Lucanus 66.333 334.686.

Lucifer 386
Lucifera dea 525
Lucilius 612
Lucina 13
Lucrinus lacus 67
Luctari 340
Ludere suo corio 151.
Ludii 253
Ludi sæculares 181
Lunæ eclipsis 559
Lunata planta 116
Lunari calcei 58
Lupatum 90
Lupinus 281
Lupus piscis 634
Luscinia 660
Lustrum 88.181
Lyæus 72
Lycambes 329
Lygdos 291
Lysippus 447

M.

MAchaon 111
Macte 189
Mactea 635
Mæcenas 408
Mænalus 22
Mæonides 241
Mæonius 347
Mala citrea 624
Mala Persica 626
Mala Punica 52
Malvæ 514
Mamertini 641
Mamma 87
Mandra 251.358
Mantile 587
Manuale 663
Manumissus 60
Mapalia 496
Mappa 587
Marathon 22
M. Antonius Primus 475
Mareotis 396
Marica 502
Mariscæ 335.552
Maro 66
Marsus 134.197 237.
Marsyas 131.522
Martes 508
Martialia 284
Massicum 45
Massilia 507
Massyli 436
Masthlion 243
Mattium 650
Mattya 520
Maurusia 605
Mausoleum 4
Medusa 323
Meleager 14
Melimela 52.335
Mella Corsica 438
Melpomene 199
Membrana 31
Memphis 2
Menander 241
Menapii 628
Mensæ citreæ, acernæ, &c. 664
Mentagra 78
Mentor 162
Mercurius 372
Messala 376
Meta 53
Metellus Creticus 102.
Metreta 245
Mica aurea 129
Micropsychus 791
Midas 320
Miletus 390
Mimus 205.374
Minutal 553
Miracula orbis 3
Mirmillo 100
Miscere 101
Missio 25
Mistyllus 59
Mithridates 279 293.
Mitylene 361
Modestus grammaticus 496
Molorchus 219
Monaulos 659
Montes Romæ septem, 218
Morio 382.688
Mullus 121
Mulsum 289. 474 638.
Munerarius 19
Municipium 220
Muræna 120. 632
Murex 58
Muria 637
Muscarium 659 660.
Mustum 41
Mycenæ 644
Myra 446
Myrobalanum 657.
Myrrha 219
Mytilus 273
Myxa 652

N.

NAjades 312
Napi 620
Narbona 417
Nardus, 627
Narnia 367
Narthecium 661
Naumachia 20
Nefrens 205
Nemea 8. 215
Nereides 21. 213
Nereus 503
Nero 438
Nerva 416.486
Nessus 460
Nestor 271
Niceros 305
Nilus 66.317
Nimbus 669
Niobe 524
Nitella 262

Nomas 464
Nomenclator 503
Nomentum 91
Noricum 16.211
Notæ 268
Notare 34
Notarii 268. 687
Notus 278
Nubere 382
Nuces 258.614 648.
Nuces pineæ 621
Numa 488. 546. 602.
Numiſma 37
Nurus 225
Nutha 57
Nymphæ 213.302
Nyſa 204

O.

OBruſa 598
Octaphorus 319.
Odryſa 327
Oedipus 483
Ofella 514.595 690.
Officioſus 251.520. 536.
Oliva 623
Olympia 204
Olympias 204 320. 344.
Omphala 460
Onager 636
Onyx 300
Opes libertinæ 243
Opimius 45
Opobalſamum 657
Opſonium 151
Orbes Mauri 416
Orcheſtra 240 244. 252.
Oreſtes 289. 347. 489.
Orpheus 18.567
Oryx 635
Oſiris 109
Oſſa mons 396
Othonis lex 240
Otho Imperator, 297.
Othryſii 327
Ovidius 66.685
Ovilia 109
Oxygarum 167

P.

PÆnula 614 673.676.
Pæſtum 214
Pacurus 443
Paganica 193
Palamedes 631
Palæſtra 171.274
Palatinus 237
Palfurius Sura 59 310.
Palinurus 177
Pallas Domitiani 235.
Palmes 81
Pan 71. 451
Panaca 666
Panes Picentini 626.
Pannonia 383
Pantices 311
Paphus 390.472
Papyrus 688
Parazonium 651
Parcæ 210. 224 307.
Parma 124. 243 688.
Parmularii 461
Parrhaſius 188 352.
Parthenius 204
Parthenopæus 315
Parthi 128.371 527.
Parus 81
Paſſum 638
Paſtilli 80
Patavium 66
Patræ 260
Patricii 359
Patronorum jura 505.
Patronus 58
Patrueles 260
Pavo 630
Pecten textorius 677.
Pegma 5
Peleus 130
Peligni 45. 66
Pelium 396
Pellæus 447
Peloris 290
Penates 73
Penelope 67
Penſum 210
Pentheus 567
Perfrigeſcere 152
Pergamus 433
Permeſſus 75
Perna 627
Perſius 197
Pertricoſus 375
Pervigilare 461
Petaſo 628
Petaurum 140
Pexatus 125. 129 347.
Phædrus 154
Phaëthontides 199
Phalantus 390
Phaleucii verſus 488.
Phaon 506
Phaſiana 170
Phaſma 258
Philomela 517
Phlegra 421
Phœnix 239
Phoſphorus 386
Phryges 239. 419 435. 567.
Phryxus 286

Phylliri des 109
Picenus ager 513
206. 231.
Pierius 354
Pignus 584
Pila 11.16.193
326.654.
Pila Tiburtina 251
354.
Pileus 131.548
675.
Pimpla 545
Pindarus 389
Pirithous 489
Pistor dulciarius
690.
Placenta 264
Plagiarius 610
Platanon 152
Plato 357
Plaudendi formulæ
117.489
Plectrum 334.681
Plinius 362
Plumbeus 87
Poculorum; numerus certus 103
190. 293. 473.
Pœni 104.190.
293.
Polyphemus 207
341.
Pollentia 678
Pollinctor 539
Pollux 263
Polus Latius 428
Polus septentrionalis 14
Polycletus 455
Polyhymnia 199
Polymitus 677
Polypus 592
Pompeii theatrum
288.
Pompejus 176.279.
Pōptina palus 528
Pondo 248
Pons Milvius 151
Popa 191
Porcia 51
Porphyrio 632
Porri 619
Porsena 42
Porticus Philippi
421.
Pothinus 176
Potitus 17
Prædium 159
Prælum 117
Præneste 220
Præstare 217
Prætexta 496
Prætor 222
Prætorium 531
Pragmaticus 607
Prasinus 302.555
673.
Praxiteles 201.
629.
Priamus 271
Priapus 172.313
Primipilus 83
Procris 564
Prometheus 9.449.
Propertius 685
Propinare 110.608
Προπίνειν 181
Proscriptio 276
Proscriptus 155
Prototomi 514
Proxeneta 482
Pruna 247
Psilothrum 328
Pugiles 340.422
462.
Pugillares 645
Puleum 590
Pullus color 679
Pulpitum 75
Pumex 70
Pumilio 688
Pumilus 626
Punica bella 202
Pupa 164
Purpura Magalensis 510
Pustulatus 364
Pusula 681
Pyctes 567
Pylades 289
Pyra 262
Pyramides 2
Pyrgi 574
Pyrra 324
Q.
Quadra 314
Quadrans 46
248.
Quæstor 342
Quartana febris
530.
Quincunx 46
Quincupedal 665
Quinquenale certamen &c. 428
Quintilianus 142
Quirinalis mons
544.
Quirinus 517
R.
Ramentum 482
Rapa 619
Ravenna 168
Remus 529
Res 40
Restis 123
Retiarius 100
Reticulum 394
Reus 58.134
Rhenus 426
Rhetor 139
Rhinoceros 10.29.
Phodope 6
Rhodus 211
Rhombus 440
Rhytium 118
Rigæ 212
Rogus 262
Romæ montes 238
Ronchus 37

Rosa 366
Rudis 26.160
S.
SAbbatarii 184
Sabini 504
Sabinum vinum 535.
Saga 440
Sagarus 409
Sagum 33
Saguntus 206
Salamandra 132
Salara via 219
Salarii 53
Salarium 148
Salluſtius 685
Salmacis 502
Salo 57
Sanctior aula 238
Sanctra 544
Sandapila 137
Santones 474
Santonicus 474
Sapa 358
Sapo 650
Sappho 357
Sarcinæ 133
Sardinia 214
Sardonyx 216
Sardous 393
Sarmatæ 6. 324. 367.
Saſſina 172
Satiſdare 60
Saturnalia 239 190. 284. 548 644.
Saturninus 187
Saturnus 602
Satyri 540
Sarroctonos 682
Saxa Rubra 218
Scævola 42
Scalptorium 662
Scarus 633
Scazon 84
Scena 258.439
Scipiones 102
Sciurus 262
Scopæ 662
Scopas 204
Scorpus 222
Scrinia 31199 230.652.
Scriptulum 231
Scutica 522
Scutum 689
Scylla 343
Scythæ 496
Secundæ menſæ 167.
Sedilia in theatro 240.244.252
Selibra 87.248
Sella 160
Sellariolæ popinæ. 277.
Semicinctium 677
Semiramis 390
Semis 46
Semodius 205
Seneca 66.203
Senio 615.647
Septa 109
Septentrio 306
Septicianus 231 417.
Septunx 46
Sepulcra veterum 81.95. Vide *Epitaphium* in ſecundo Indice.
Sequani 193
Serapis 440
Servi inſcripti, tonſi, &c. 419. 679.
Seſtertius 69
Seta 63
Setia 220
Setinum 320
Sextans 46
Sextarius 46
SextiusCaballus 51
Sibylla 440
Sideratus 367
Sigma 514
Signinum 640
Silicernium 151
Silius Italicus 190 354.413.
Silvanus 537
Simila 618
Simius 687
Sindon 111.194
Sinueſſa 300
Sirenes 175
Sirius 221
Siſiphus 283
Siſtrum 283. 588 656.
Situs 376
Smaragdus 216 242.
Soccus 376
Socrates 540
Socrus 524
Solſtitium 215
Sophocles 154 257
Sophos 31. 69.304
Sorba 628
Sordidatus 114
Sorades 139
Sotadicum carmen 158
Soteria 597
Spanius 112
Sparta 63
Spathalion 612
Specularia 383
Splenia 117
Spoletum 641
Sponda 485
Spondêie 493
Spondylus 332
Spongia 189
Sportula 64.148.
Squillæ 633
Stamen 676
Stella 35. 68. 428 446.

Stemma 202
Stibadium 663
Stigmata 111.419
Stilus 187
Stoïci 35.355
Stola 485
Stragula 141
Strigiles 655
Stropha 148
Structor 514
Strymon 440
Stymphalides 478
Subsellia 44
Subtemen 676
Suburra 111. 251
Succinum 214. 262
Sulphurata 50
Sulpitia 505
Sumen 119
Supinus versus 139
Suppostitii gladiatores 253
Surrentum 639
Σῦκα μέριζε 263
Syene 79
Sylla 293.447.547
Symplegades 331
Synnas 464
Synthesis 124 206 644.675.
Syria 529
Syrma 207

T.

TAgus 57.211
Tali 191.221 647.
Talio 604
Tantalus 485
Taratalla 59
Tarpejus mons 209.353.
Tarraco 57
Tartessus 337
Tata 87
Taurus astrum 526
Taygetus 300
Tecta via 419
Templum Dianæ Ephesinæ 3
Templum Flaviæ gentis 427.442
Terentus 71.181
Tereus 207.276
Tergeminus 164
Terra levis 260
Tessera 221.421 615.647.
Thalia 187.330
Thebæ 211
Thebaïs 644
Thermæ 5
Theta 342
Thetis 22
Thymele 33
Tholus 71
Thraseas 35
Thyestes 164. 207 269.
Thynnus 231
Tibullus 186
Tibur 33. 223. 215 216.
Timavus 196
Toga 58. 89. 494 528.671.672.
Toga palmata 324
Tomaculum 51
Tomentum 679
Τὸν δ' ἀπαμειβό-μενος 54
Tonsor 304
Toreuma 159.206 549.
Toxicum 280
Traducere 7.61
Trajanus 486
Trapetum 337
Trebula 278
Triarii 83
Tribulis 383.451
Tribuni plebis 288
Tribuni militũ 178
Tribus 126
Triclinium 313
Triens 46
Triteris 298
Trifolinus ager 640.
Trigon 193
Trilices panni 676
Triones 306
Triplices 351
Triton 24
Tritonis 181
Trivia 3
Trium liberorum jus 143
Trochus 361.681
Tropa 191
Tropis 610
Trulla 474
Tubera 627
Tuberes 685
Tunica molesta 230.499.
Turdus 453
Turricula 648
Tuscia 336
Tusculum 338
Tyrianthinus 62
Tyrus 124.381 290.

V.

VAdavero 57
Vadimonium 424.
Vale 143
Valerius Flaccus 66.75.
Valgus 120
Vappa 592
Varius poëta 385
Vaticanus 321
Vatinii calices, seu Vatiniani 482 665.
Vatius 606
Vatrenus 176
Udones 675

Udus 607
Veientanus 89
Veii 128
Vellus aureum 286.
Venabula 651
Venafrum 603
Venetus auriga 302.
Ventilarc 258. 444
Venus 647
Vercellæ 490
Veredus 579. 663
Verna 50
Verona 35
Vertagus 687
Vespillo 47
Vesta 72
Vesuvius 203
Vicarius 112
Vidua 441
Vigessis 609
Villicus 590
Vina quædam 639 640
Vindelici 468
Vindex 62.448
Vipera 153
Virens 580
Virgo aqua 250
Viscum 12
Vitis centurionum 499.
Vitelliani 104
Umbilici librorum 70.105
Umbo 164
Umbria 338
Uncia 248
Voberca 57
Ursa cælestis 14 183.188.294
Usipii 308
Uva duracina 620
Uva, morbus 518
Vulturius 647

X.

Xenia 614. 616 & seqq.

FINIS.

Errata.

IN *Libro Spectac.* Pag. 3. *Aſſyduus lege Aſſiduus* Jones *l.* Iones. interpretatur *l.* interpretantur 5 lubes *l.* lubet. commuzarunt *l.* commutarunt. ubi erant *l.* ibi erant 6. deprehenſi *l.* deprenſi. tornibus crinis *l.* tortis crinibus 7. ſignificatione idem *l.* ſignificatione. Idem. delotor *l.* delator 8. diſtinctum *l.* diſtichum 9. Prometheo *l.* Promethei. Hiſtrionis *l.* hiſtrionis 10. tuas? *l.* tuas. 11. beſtiarum *l.* beſtiarium 12 eminus ſiquidem *l.* eminus: ſiquidem 13 alumni &c. *dele parentheſim* 15. efficit *l.* effecit 16 Superatum vel *l.* Superatum: vel 17 illuſtriores? *l.* illuſtriores. In qua eſt acumen antitheſis *l.* In antitheſi eſt acumen: 19. urum *l.* urſum 20. qui fuerint *facili l.* qui fuerint *facili* 22 Minori *l.* Minoi, 29. periculoſo *l.* periculosè 38 milliari *l.* milliario 39. cariores *l.* cari'or es 62. Varram *l.* variam 68. vox ſicus *l.* vox ficus 70 bacillus *l.* baculus 79. Sub ruſtico *l.* ſubruſtico 80. depellunt aut *l.* depellunt autem. δηαπάσω *l.* διαπάσω 82. aeræ *l.* aræ. 81. titulis *l.* tituli 84. & albo *l.* ex albo 85. eximie *l.* eximi è 86 ex eræ *l.* ære 97. Denarius *l* denariis. meam, uſque *l.* meam uſque. *Lib. II.* Pag. 101. ſte *l* iſte 102. anno 905. cœpum *l.* anno 605. cœptum 103. non poſſit *l.* non poteſt. millia paſſuū *l.* millia paſsûm. corpori tuis *l.* corpori: tuis 104. faſtidioſis *l.* faſtidioſi. maximo, haberentur *l.* maximo haberentur 105. ſi eſſe *l.* ſi eſſent. eſſent eſſi *l* eſſent ſeſſi 109. nundine *l* nundinæ. patres *l.* patre 112. Cato tuam *l.* Capto tuam Max'ma *l.* Maxime 118. Patronem *l.* patronum 119. & ſolitos *l* ſolitos 120. illa *l.* ilia 121. ἡμιτελαίω *l.* ἡμιτελταίῳ. mittimur *l.* mittitur 122. inde tu *l.* indue tu. Illi tam *l.* Ille tam 124 Siccina *l.* Siccine. *Parma Sepoſito* eximio. Civitas *l. Sepoſito.* Eximio. *Parma.* Civitas. Romane *l* Romanæ 125. noſtris *l.* noſtis. millio *l* millia 126. terminibus *l.* torminibus 127. ſanium *l.* lanium. *Bitontis.* eſt *l. Bitonti.* Eſt 128. unda *l.* unde 129. *bianca l. banca.* 131. triginti *l.* triginta 132. ab normem *l.* abnormem 134. *vires l. vir es* 136. aſſibus Auri *, dele* Auri. quinque vero *l.* quinque. Auri vero 139. ſcribat carmine *l.* ſcribat carmina. in verſi *l.* inverſi 140. felicitatem *l.* felicitate *Lib. III.* Pag. 145 meliora?) *l.* meliora? coccus *l.* coccum 146. Sive hunc *l.* Sive hanc 147. & eam *l.* & eum. ille filium *l.* illi filium 149 Lib II. *l.* Lib. III. *Diurva. l Diurna.* 151 mill. paſſum *l.* mille paſſus. Sutorem regulum *l.* Sutorum regulum. 153. argilla *l.* argilla 154. ſi elatus *l.* ſic elatus 155 occultari. Antius *l* occultari Antius 156 heljuonum *l* helluonum. vocabantur. Ad pedes *l.* vocabantur Ad pedes 157. Saturnos olim *l.* Saturnus olim 160. arena Conſule *l.* arena. Conſule 161. Seſertia *l* Seſtertia 171. vilia *l.* villa

174. nostratibus *l.* Francicis 176. age de *l.* agl de *Lib. IV.* Pag. 180. Dictæ *l.* Dicte 181. versebatur *l.* versabatur 186. Hora non *l.* Hora nona 187. Opus esse *l.* Opus esset 189. barbaris, quæ *l.* barbaris; Ursæ, quæ 192. pag. 153. *l.* pag. 152. 199. ipsius *l.* ipsis 205. pag. 140. *l.* 139. 209. cum eo *l.* cum ea 210. Thodon *l.* Rhodon 211. *Rhodi l. Rhodo* 217. injusse *l.* injussæ naufragis *l.* naufragia 218. Qurinalem *l.* Quirinalem 220. *Palestrinam. l. Palestrina.* excussa *l.* excussa. Sobrium *l.* Sobriam 225. conditioneque *l.* conditione, qua 229. pag. 48. *l.* pag. 46. iis *l.* sis 230. pulitis *l.* politis. Perdere *l.* pedere 231. deteriores *l.* deterioris 232. justus *l.* justis. prolixtiate *l.* prolixitate.
Lib. V. Pag. 234. *Gratium l. Gratum* 237. scripserat, i quæ *l.* scripserat, quæ. rogare *l.* rogate 239. liceret sederet *l.* liceret sedere 241. *Catuli) l. Catuli?* 243. Pallas. Crispinus *l.* Pallas, Crispinus 244. plebeis *l.* plebeiis 246. charthæque *l.* chartæque 247. scripula *l.* scriptula 249. securius *l.* securis 250. sune *l.* fune 253. allis *l.* aliis 254. discendentemque *l.* discedentemque 255. fretos *l.* fretus 256. carenes *l.* carens 260. quos puellæ *l.* quos puella 262. Phalantinus nomine *l.* Phalantus nomine. *la Mar l. la Mer. la Mecha l. della Mecha*, atterratur *l.* atteratur 263. ædempta *l.* adempta. in iique *l.* in iisque. partius *l.* partitus 264. triginti *l.* triginta 267. spotulis *l.* sportulis 269. Qui tibi *l.* Quò tibi 270. χεραύλης *l.* χοραύλης 272. Persi *l.* Persis. *Exonoratus l. Exoneratus.* 273. se bene *l.* sic bene 276. misit *l.* misi, 277. illæ vox *l.* illa vox 280. προπιτνειν *l.* προπίνειν Algentum *l.* algentem 281. terent. *l.* Terentius: Sitia *l.* Syria 284. promisseris *l.* promiseris. luces *l.* nuces. ludis *l.* ludit *Lib. VI.* Pag. 285. in manu *l.* in manus 286. Deorom *l.* Deorum. Roma. quod *l.* Roma, quòd. Novos *l.* Novis 287. Quenan *l.* Quenam. dumum *l.* donum 288. condito *l.* conditio. dedit pudet, *l.* dedit: pudet, 291. *Clamys l. Chlamys.* si illi *l.* si ille 292. sum *l.* sub 293. res *l.* rex 295. *Ære. l. Ære.* 298. ab *l.* ad. desumque *l.* densumque. Trieteres *l.* Trieteris. insigni *l.* insignis 299. est tibi *l.* est ibi 300. tibi *l.* ibi. innubæ *l.* innube. Sol viri *l.* Soli viri. secuti *l.* secuit 301. Opnites *l.* Ophites. lib. 1. ep. 54. *l.* (lib. I. epig. 54.) 302. propinabit. *l.* propinabit, 303. Et fonte *l.* E fonte 304. invitaret *l.* invitarat 305. *si illi l. sit illi.* unguenta *l.* unguento 308. amare magni *l.* amare: magni 309. Parce *l.* Parcæ. hihil *l.* nihil. hicinne *l.* hiccine 312. quale esse *l.* quale est 314. Bucellas *l.* Buccellas 315. quàm si *l.* quàm sit 316. simili *l.* similis Avje *l.* Aule 319. cum esse *l.* eum esse 320. nihil *l.* mihi
Lib. VII. Pag. 324. libricus *l.* lubricus. Martius *l.* Martis 327. pag. 25. *l.* pag. 24. *Domiiiani l. Domitiani* 328. pag. 249. *l.* pag. 248. 329. Lucoris *l.* Lycoris 330. vendicis *l.* venditis. pratium *l.* pretium 331. 5. Lituræ *l.* 8. Lituræ. Fragmento

l. Fragmentum. intega *l.* integra. eaptavit *l.* captavit 333. pag. 69 *l.* pag. 66. favere *l.* favete 337. Ter *l.* Te pag. 53. 78. *l.* pag. 31 75. 338. veritatis *l.* veritas 340. cum quæ *l.* cúmque 341. Noſtri *l.* Noſti 342. litt. littera Θαvάτος *l.* Θάvατος 343. Virgilio III. Æneidem *l.* Virgil. III. Æneidos. 344. pag. 104. *l.* pag. 204. 346. cum ſecutus *l* eum ſecutus 350. pag. 58. *l.* pag. 56. Bis ſe nos *l.* Bis ſenos 351. pag. 117. *l.* pag. 115. 352. polumque *l.* polumque piâ 354. pag. 77. *l.* pag. 75. 356. pag. 102. *l.* pag. 100. pag. 33. 78. *l.* 31. 75. 359. Equiliæ *l.* Exquiliæ ſepius *l.* ſeptus pag. 141. *l.* pag. 139. 360. pag. 121. *l.* pag. 120. pag. 44. *l.* pag. 42. *Saxetani.* dele povebat *l.* ponebat 361. pag. 46 *l.* pag. 45. 363. Veſuvi *l.* Veſuvii 364. pag. 137. *l.* pag. 136. 364. juſtus *l* juſſus. Nove *l.* Novæ. cronius *l.* Cronius. Catelle *l* Catellæ. iſtitutum *l.* inſtitutum 367. prætioſus *l* pretioſus præcor *l.* precor 369. Ore *l.* Oro. lacrymis *l* lacrymas 370. motibus *l.* montibus 371. Martius *l.* Maritus. præmatur *l* prematur 372. Bacillus *l.* Baculus. bacillum *l* caduceus *Lib. VIII.* Pag. 374. ſcuriliter *l.* ſcurriliter 375. Cræcia *l.* Græcia 376. veſtire *l.* veſtis. legis *l.* legit 387. Ovid. 11. *l.* 2. eſt qua *l.* ex qua 388. *Domitiano l. Domitianum.* curribus. Indos, *l.* curribus Indos, 390. loquens *l.* eloquens. ovem unda *l.* ovem, unde. Lacædemonius *l.* Lacedæmonius 393. finum *l.* ſinum 395. Quia ex *l.* Quia hæc 398. ſervus *l.* ſerus 401. decuriæ judicium *l.* decuriæ judicum. Auguſtum *l.* Auguſtus 403. veſtes dives *l.* veſte dives Quantâque *l.* Quantáque. reportarum *l.* reportatum 404. Hunc ne *l.* Hunc nec. Phryſus *l.* Phryxus 405. mitti datam *l.* mihi datam 406. ſæpæ *l.* ſæpe 408 Des mihi, *l.* Des mihi? illiberalitate *l.* liberalitate 411. minus *l.* munus 412. eſſe natus *l.* eſſes natus 413 Auguſta *l.* Auguſto 414. colina *l* culina 416. redimere *l.* redimire 418. ſtipatâque *l.* ſtipatáque 419. Plato *l.* Plauto 420. Plegræa *l.* Phlegræa. Qui numeram *l* Quid numerem 422. ſi formoſa *l.* ſic formoſa. Latiæ *l.* Latiæ ritus 424 quæ te *l.* quâ te *Lib. IX.* Pag. 426. Auguſtis *l.* Auguſtus 431. ϑερινὸς: tibi *l.* ϑερινὸς tibi 432. ſimplicins *l.* ſimplicius. poſui *l.* poſuit 433 nutrice *l.* nutrire 434. fulmem *l.* fulmen 436. compedibus *l.* compedibus vincti 437. Peſtano *l.* Pæſtano 438. noſtro *l* noſtra. ut ſolitum *l.* uti ſolitum. *glacinuus l. Glaucinus* 459. dicat *l.* dicar 441. Euxinium *l.* Euxinum 443. *Pacurus l. Pacorus* 444 Ænea *l.* Æneæ. Noſtri *l* Noſti 445. editor *l.* editior 446. lectoie *l.* lictoie 447. ſerendo *l* in terendo 449. dies *l.* dices 450. minus *l.* munus 452. ſignanda *l.* ſignandi parve *l.* parva 453. eſſe *l.* eſſet 454 quod eſt *l.* quo eſt 455. ſi qua *l.* &, ſi qua 456. denſi *l* denſis 457. rami *l.* ramis 458. dedignatur *l.* dedignatus 459 dari *l.* ac dari. poſſint ac *l.* poſſint, nec auſurum. Stygia *l* Styga 460. geiet *l.* gereret 461. conſu *l.* conſul 462. tu *l.* tui 463. ſum *l.* cum 464. qui hęc *l* quia hęc 466. decum *l* ducum

Pallatinum *l.* Et pallatinum 472. ponebatur *l.* ponebantur. in feris *l.* inferis 473. Sed *l.* Sex. CÆSAR *l.* CAESAR 474. impudentia *l.* impudentiam 475. verra *l.* vera. Primus. *l.* Primus, 476. major elt *l.* major, &. Appia, quá *l.* Appia, quam 477. pervigil *l.* pervigili *Liber X.* Pag. 480. nno *l.* uno 483. Lai *l.* Laii 484. condere *l.* cognoſcere 485 Radamantibus *l* Rhadamantus. *extendas l extendat* - a quis *l.* aquis 486 *coruſcam l.* coruſcum 487. regio ne *l.* regione. Germaniacis *l.* Germania, cis 488. tu (*l.* tu, 489 hoc eſt, noſtram *l.* hoc eſt, noſtra 490. IV. *l.* XII 492. Gũ *l.* cum. abis *l.* ſabis 493 Phænitia *l.* Phæniciæ 496. tam ẽ *l.* tamen 498. currum *l.* curruum. ſacio *l.* facio 500. te nihil. *l.* te nihili. 502. ſacere *l.* ſacer. Italiæ *l* Italis 503. imponebat *l.* imponebant. villicorum *l.* & villicorum 504. *Vita l. vitia* 505. Thyeſtæ ? *l.* Thyeſtæ: 506. jocus *l.* jocos 507. facilis *l.* facili. penſatur *l.* denſatur 508. altibus *l.* alitibus 510. lidis *l.* ludis 513 ructatris *l.* ructatrix 515. inferis *l.* in inferis 516. ſtuminis *l.* fluminis 517 quo *l* de quo 518 cadenti *l.* candenti ἔντερον *l.* ἔντερον 519 miſſa *l.* miſſa 520. *Paſcitur, hic ibi l.* Paſcitur hic; ibi 521. inductus *l.* indoctus. tu *l.* ut 524. femina *l.* feminæ. fumo *l* fumoſo. jam unus *l.* jam anus 525. *Gratulator l. gratulor* 526 *Rapio. l* Rapit. Rabiii *l.* Rabirii 529. coco *l.* cocco. condidi *l.* condidit. è Caro *l.* à Caro 530. *Rectorum l. Rectorem* 531 Grandius *l.* Grandis 533. juncto *l.* junctæ 534. poetam. *l.* poetam 536. A te ac *l.* A te hac. glorientur *l.* gloriatur 537. Urbes *l.* urbs. eras *l.* aras. illo mihi *l.* ille, mihi. 539 ſcrobre *l.* ſcobe 540. cure *l.* crure. Satyris *Socratis l.* Satyris. *Socratis* 541. *Anguſta l. Auguſta* 542 Ipſe *l.* Ipſa *Lib. XI* Pag. 544. De Europe *l.* De Europæ. aurige *l.* aurigæ. Procul eſt *l.* Procul eſſe 545. Quantâque *l.* Quantâque. ipſi *l.* ipſis 546. Nerva. primo *l.* Nerva primo. *Illo.* Nerva. *l. Ille.* Nerva. 547. ſuis juris *l.* ſui juris. nollet *l.* nolet jutuliſſet *l.* intuliſſet 548. Saturni Saturnalibus *l.* Saturni. Saturnalibus. cantanda in *l.* cantanda: in 550. Ægyphis *l.* Ægyptius 551. Talpe *l.* Talpæ 552. otit *l.* otii. facia *l.* faciat 553. fratreo *l.* fratre ἐπὶ τὸ δεῖπνον *l.* ἐπὶ τὸ δεῖπνον 554. ipſonii *l* opſonii 555. Meronis *l.* Neronis 556. conveniſſent *l.* conveniſſet 557. nimiùs *l.* nimiùm 559. ala *l.* fila. guſtu cetera *l.* guſtu: cetera 560. iſcriptum *l.* ſcriptum 561. palliodorem *l.* pallidiorem. agendum *l.* agedum. animnm *l.* animum 562. aecipies *l.* accipies δακτυλιοθ *l.* δακτυλιοθήκη 564 *Dextero l. Dextro.* Erigione *l* Erigone. comiſaratione *l.* commiſeratione 565. item *l.* irem 566. ſuũ *l.* ſum. lymphii *l.* lymphis. præſuat *l* præſunt. deturi *l.* daturi. libertis *l.* liberis 567. Hæc miſerum *l.* Hic miſerum Mænada *l.* Mænadas Quales *l. adde* rugæ apparent in ſerum fronte. 568. *puellule l. puellulæ.* Triſtus *l.* Triſtius. fila *l.* filia 569. Martiales *l.* Mar-

tialis. *Soluere*. *l. Solue*. *Lib. XII.* Pag. 572. absolveret *l.* absolverer 573. augusto *l.* angusto. emper *l.* semper 574. perigrine *l.* peregrine 575 Janthide *l.* ex Janthide 576. *Matta l. Matte* 578. milles *l.* millies. eum *l.* cùm. somus *l.* somnus. promissorem *l.* promissorum 579. satisfacit *l.* satisfecit. nominibus *l.* hominibus 580. ipsi *l.* ipsis. habeat *l.* abeat. in quæ *l.* in quâ 581. Dum te *l.* Dum tu 583. mullio *l.* mulio. 587. medio *l.* medios. Vel *l.* Vela. tam *l.* tùm. de omnia *l.* ac omnia 588. Illud qui *l.* Illud ab eo, qui ἠῶς *l.* ἠῶς, servus *l.* servum. jura *l.* jure. 589. Patrios sui *l.* Patris sui. bibes *l.* bipes 590. bibam *l.* bimam. qui jam *l.* quia jam. multitudine *l.* multitudinem 591. bonus quid *l.* bonus: quid 595. Pulverúq; *l.* Pulvereumque 599. pretium *l.* petitum. sulphuratorem *l* sulphuratorum. nt *l* ut 600. Vexare *l.* Vexari 601. inurunt *l.* inuruntur 607. senex *l.* senex. trita *l.* tritæ. domi *l.* domiti 608. villibus *l.* vilibus Κατάπλυς *l.* κατάπλυς funt *l.* sunt. prima ? quod *l.* prima; quòd 610. refert *l.* referet. tacentem *l.* jacentem. Ipsi *l.* Ipse 11. obnubebant *l.* obnubebat 613 omnibus *l.* ominibus. dici *l.* dicis. *Lib. XIII.* 615. serre *l.* ferre. mimium *l.* minimum 616. imperiret *l.* imperitet 617. indigas *l.* indiges. fabe *l.* fabæ 618. indulsisser *l.* indulsisse 619 virida *l.* viridia. frustra *l.* frusta 620. seu *l.* seu 621. bacchæ *l.* baccæ 622 vique *l.* vixque. impendi: *l.* impendii: 623. Ulabrensem *l.* Velabrensem 626. aquę *l.* aquâ 627. erat *l.* erit. instar Cerretana *l.* instar Cerretanæ 629. cuniculrum *l.* cuniculorum. gule *l.* gulæ. Cnidæ *l.* Cnidiæ 632. Senece *l.* Seneca 634. ab auro *l.* ab aureo 636. natum *l.* natus. poculo *l.* populo 637. Unguentum, *dele virg.* 638. Viennensis *l.* Viennensi 639 *Cæsaris l Cæsareis*. missa *l.* missa. *Lib. XIV.* Pag. 645. pugilares *l.* pugillares 648. bis-senio *l.* bis seno 650 datur. *l.* datur? 661. Otiæ *l.* Otia. publice *l.* pulice. curruum *l.* currui 663. Spondea *l.* Sponda. prætio *l.* pretio. in eo *dele* nimirum *dele*. testudinem *l.* testudinum 664. testudinem testudinum. *Mense l. Mensa*. citratos *l.* cirratos. *Traves l. Trabes*. illigna *l.* iligna. *citri l. vitri* 666. sperna *l.* spernas 668. catathos *l.* calathos 670. adere *l* addere 674. Pallla *l.* Pallia 675. tuus illi *l.* tuus illis 677. Aulæo *l.* Aulæa 678. Lacædæmoniæ *l.* Lacedæmoniæ. servare *l.* servari 679. fiabant *l.* fiebant. tristes *l.* tristis. Theucydidem Thucydidem 679. Communitæ *l.* Comminutæ. frustra *l.* frusta 682. proprius *l.* proprium. confectus *l.* consecutus. proptiâ *l.* propria 683 Nebalius *l.* Oebalius. habeat *l.* habeas 684. Quam suum *l.* Quasi suum. Saturnalio *l.* Saturnalitio. Giberiuo *l.* Giberius. Ænei *l.* Æneis. inimicum *l.* initium 687. Illesum *l.* Illæsum 689. suit *l.* fuit. uullo *l.* nullos 690. operem *l.* operum. *In appendice* illum idem *l.* illud.

FINIS.

